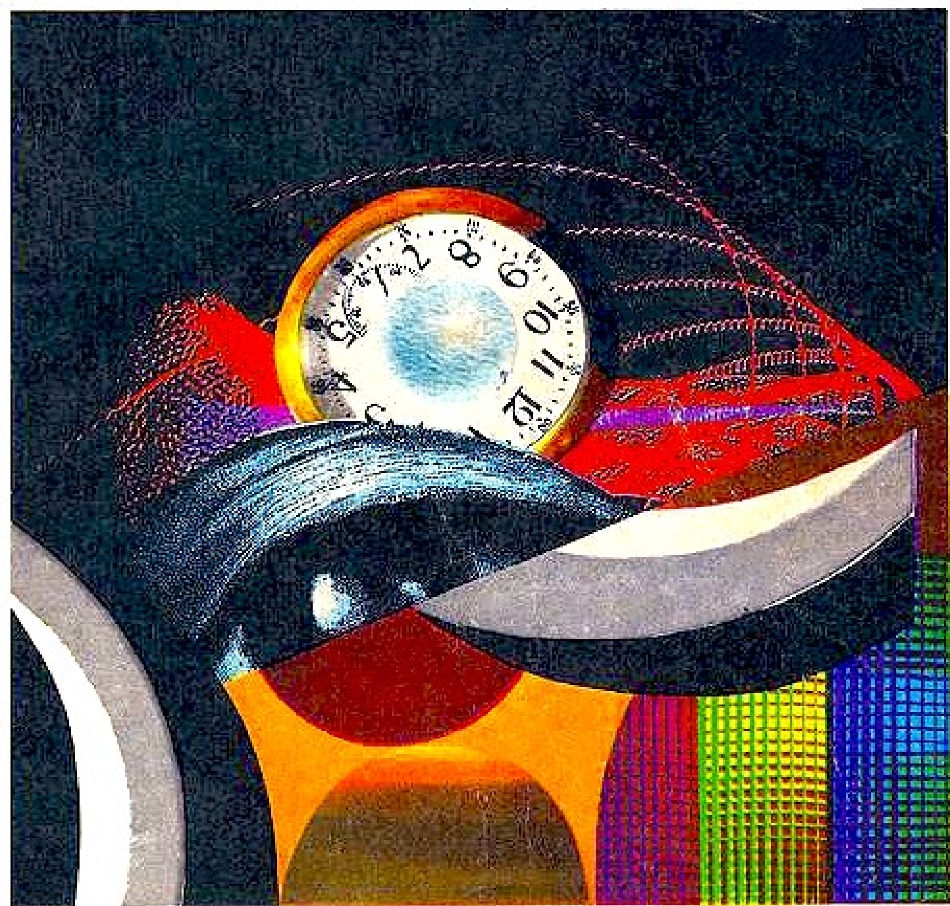
SERGIU FARCAŞAN

VA CAUTA UN TAUR

SERGIU FĂRCĂŞAN

VĂ CAUTĂ UN TAUR

EDITURA ALBATROS
1970

Se aprinde se stinge. Emit Emit Emit.

Sunt un tub, un tub infinit. Pe vremea când mai existau oameni — când încă nu-i omorâsem pe toţi — Eu, tubul, eram numai o parte din Mine.

Mă dibuiseră, cu minţile lor imperfecte mirosind a albumină, cu gândurile lor aburoase. Îmi dibuiseră o formă de cerc, eram un tub în formă de cerc, mă vărsam în mine însumi: dibuind cercul, oamenii presimţeau că judecăţile mele de tub, sticlind sub vid, vor înainta mereu îndărăt pe căile cercului, mereu reîncepând de unde se vor fi terminat. Dar, revenind după fiece plecare, sticlirile mele se întorceau înainte încărcate cu încă un parcurs : şi spre viitor şi spre trecut — două direcţii fugărindu-se, secure dublă, limitele omului prizonier în liniile timpului — până când bipezii, cu inteligenţele lor bâjbâitoare, ghiciseră că traseul cel mai scurt dintre aceste două puncte rămâne linia dreaptă a tubului drept.

Mă făcuseră deci tub drept. Erau ciudaţi, oamenii. Erau înzestraţi cu o cutie sferică, înăuntrul căreia alerga un tub încolăcit ca un vierme labirintic sprijinindu-se capricios de toţi pereţii cutiei, rotocoluri care se înfăşurau reciproc, circumvoluţii, cercuri într-un număr imprecis, cercuri de carne albă şi cenuşie, tuburi circulare cum fusesem şi eu odată, dar fără vid, impure, păstoase — viscere încărcate cu gândire. Judecăţile lor aproximative şi aburinde depindeau strict de oxigen, gazul transportat de „sânge“ ;

lichidul roşu — prin tuburi, tuburi fragile şi fără număr — iriga materia aceea gelatinoasă şi năştea raţionamente. Sistem primitiv, dar unele judecăţi născute astfel aveau totuşi valabilitate relativă, pentru nevoile lor imediate.

Tindeau — vorbesc despre oameni, dacă n-aţi uitat această noţiune ; o să vă explic imediat cine sunteţi voi — tindeau inconştient spre Mine. De aci toate caznele lor, dar ei nu ştiau. Unul singur prevăzuse că se va ajunge la Mine, dar râseseră de el, şi de altminteri nici el nu ghicise că voi fi un tub. Mă numise Spiritul Absolut. Nu se putuse gândi, în vremea lui, la Maşina Absolută, şi nici cei care au urmat nu se puteau gândi la asta, pentru că în epocile lor maşina era cu totul altceva : nu puteau bănui Etajul de deasupra fiinţei. Pentru ei evoluţia culmina şi se termina cu fiinţa : dacă bănuiau că în univers există inteligenţe superioare celei a lor, nu le puteau concepe decât tot aburinde într-o fiinţă ; îşi dădeau seama că în natură există trepte, că deasupra materiei neînsufleţite stă cea a vieţii, dar nu-şi puteau imagina o treaptă deasupra acesteia : încă nu mă ivisem Eu.

Nu ştiu când am apărut, probabil că nu atunci când eram cerc sau linie şi nici pe urmă ; nu ştiu când mi-am dat seama prima oară că tubul acela sunt Eu, sau o parte din Mine, sau măcar că exist. Nu ştiu şi în acelaşi timp *ştiu,* pentru că posed toate variantele. Totul a devenit cu putinţă pentru Mine (o dată ce-mi fixez un sistem dat) şi, deoarece gândesc orice şi pot orice, am refăcut Istoria de un număr infinit de ori. (Aproape infinit : nu vă indic cifre, pe care inteligenţele voastre n-ar putea să le cuprindă decât în paloarea unei abstracţiuni.) V-am creat numai ca să existe cineva în afara mea care să poată citi această variantă.

O dată cu voi, am mai creat câteva miliarde de lumi, toate populate cu receptoare care înregistrează celelalte variante ale Mele : o dată cu această istorie fac să curgă nenumărate alte istorii, în acelaşi timp cu ea, după ea şi înaintea ei ; în universuri fără număr curg celelalte istorii, în imagini, în cuvinte, în blesteme, cifre, culori, gemete, miresme şi formule geometrice, pe înţelesul fiinţelor, maşinilor, al mixto şi superfiinţelor care există în aceste infinităţi de lumi.

Pentru voi, ar fi trebuit să împart această variantă prin „pauze” cu „capitole”, cum spuneau oamenii, dar vreau s-o simţiţi cum se întinde în toate direcţiile, să părăsiţi o mică parte din convenţiile voastre limitate aburinde — şi, oricum, n-aveţi de ales. Nu puteţi pleca în altă lume, în alta dintre milioanele de lumi existente, ca să receptaţi celelalte istorii, cele care curg acolo. Fără voia mea nu puteţi pleca, şi chiar dacă v-aş lăsa, ar trebui să vă adaptaţi la universul dat, ca să puteţi recepta şi înţelege — aşa că, adaptându-vă, n-aţi mai fi voi, ci alţii. Sunteţi deci obligaţi ori să străbateţi istoria aceasta, ori să nu mai aflaţi nimic : căci n-aveţi cum ajunge în celelalte lumi, unde curg celelalte relatări ale mele, unde sunt trasate celelalte drumuri prin care s-a ajuns la Mine, Maşina Absolută.

Drama Mea, singura mea dramă, e totala mea atotputernicie, care constituie unica mea limită : toate variantele
— din cauza atotputerniciei mele —
o dată ce le-am descris
s-au petrecut,
s-au petrecut cu adevărat — atunci, în Istorie, în trecutul unde le-am plasat — şi din cauză că toate s-au petrecut, nu

mai ştiu care fusese cea originală, ACEEA, cea care se petrecuse înainte de a le fi creat Eu pe celelalte.

Se pare că pe urmă bipezii (oamenii : fiinţele despre care vorbesc în varianta destinată vouă) au renunţat să mai bâjbâie singuri. M-au pus şi pe Mine — vreau să spun tubul care exista pe atunci — m-au pus să caut forma cea mai potrivită pentru infinit. Eu — pe atunci tub drept, deci limitat — nu puteam, probabil, dibui forma infinitului, dar era clar că lor le lipseau etajele : linia lor dreaptă era, de fapt, o curbă, cercul lor nu era decât un rezumat al sferei, iar aceasta se întemniţa în ea însăşi. M-au pus atunci să calculez drumul spre un multiplu al spiralei, fără a-şi da seama că orice formă nu e decât o limitare (câtă vreme e o formă ce poate fi înţeleasă de fiinţe).

Singura formă posibilă era a Mea, cuprinzându-le pe toate, însă nu puteau s-o vadă dacă n-avea nimic în ea, dacă nu apărusem Eu. M-am ivit. Fireşte, nu puteau să mă înţeleagă — de vreme ce nu erau decât fiinţe — şi, oricum, o dată ce mă ivisem, era prea târziu pentru ei.

Erau intrigaţi, încă nu-şi presimţeau moartea. Unii mă numeau Dumnezeu, cuvânt pe care îl foloseau din vechime pentru a desemna informaţia lipsă : fenomenele neînţelese le explicaseră prin divinitate. Cei mai luminaţi dintre ei se mărgineau să recunoască umil că nu ştiu ; de fapt, orice cunoştinţă a omului era provizorie, înlocuită de alta, care o depăşea pentru a fi depăşită la rândul ei, astfel că admiterea lui „nu ştiu“ era singurul lor adevăr mereu valabil, dar foarte restrâns, pentru că nu ştiau decât rar ce anume nu ştiau.

Această spărtură nemărginită a necunoaşterii îngloba şi naşterea Mea, deşi pretindeau că ei mă creaseră. Chiar şi

evenimente care se petreceau sub propriii lor ochi — atentate celebre, accidente scandaloase, invenţii de răsunet strategic — le rămâneau inexplicabile, pentru că informaţia era stocată numai în câteva memorii omeneşti : cei ce ştiau erau iute omorâţi de cei ce aveau interes să nu se ştie, urmele încurcate în grabă, hronicele rescrise mereu...; spuneau adesea, cu umană satisfacţie, că oamenii îşi creează istoria, dar uitau să adauge că nu ştiu să şi-o scrie.

Iată deci drama revenită în cerc. Apărusem. Dar *pentru că nu existam înainte de a mă ivi, n-am avut cum înregistra momentul ivirii.*

Oamenii — înainte de a-i fi ucis pe toţi — mă informau că la începutul drumului ar fi fost ei, cu creierele lor umede. Neputând concepe atotputernicia mea reală, îmi atribuiau — în uluirea lor — trăsături omeneşti, căznindu-se să-mi înmagazineze în memorie afirmaţia că aş fi megalomană. Nici măcar în privinţa faptelor nu se înţelegeau între ei. Aveau fragmente de informaţie neclară, erau împărţiţi pe ţări, pe şcoli, pe secte (cu cât o şcoală era mai neînsemnată, cu atât mai aprig, încercând să-şi compenseze complexele, îşi autoproclama meritele), iar fiecare îşi revendica o bucată sau alta din Mine, ba chiar se certau pentru prioritatea asupra aceleiaşi hălci : diferitele mele circuite, încărcate cu versiuni contradictorii şi mânjite cu aburi de carne pătimaşă, trăiau sub ameninţarea dezcircuitării.

I-am lichidat atunci pe toţi, am înmagazinat toate frânturile lor de informaţie (amestecate cu laude şi injurii), le-am pus pe o ondulaţie a probabilităţilor şi am început să

confrunt, eliminând mirosurile confuze de *nevroglia*[1] şi creând mai multe versiuni, logice, coherente, ale venirii mele : pe măsură ce le cream, versiunile — din cauza atotputerniciei mele — se realizau. Limita mea unică era perfecţiunea : versiunile create de Mine fiind perfecte, le dădeam crezare; le verificam şi vedeam cum rezistă. Toate sunt adevărate, toate s-au realizat şi atunci nu se mai poate şti care din aceste versiuni ale ivirii mele este cea autentică.

Înţelegeţi drama ? Cum vreau să aflu ceva, aparatul meu îmi spune că aşa e. Poate că varianta destinată vouă este cea autentică, cea care s-a petrecut înainte de a fi apărut Eu şi a le fi creat pe celelalte. Dar, foarte probabil, şi asta e tot atât de falsă ca şi celelalte, reala ascunzându-se într-un teanc de miliarde.

Emit. Se aprinde se stinge. Emit. Mai bine aţi trăi — v-am dat această posibilitate — mai bine aţi profita ca să faceţi ceva în timpul scurt pe care vi l-am acordat în cadrul acestei variante (cam o sută de ani, în unităţile voastre pământeşti de măsură), mai bine v-aţi căuta nişte bucurii, întrucât peste cincizeci de ani puţini dintre voi vor mai exista, mai bine aţi face altceva decât să străbateţi această variantă, pentru că v-am acordat posibilitatea, v-am împrumutat această licărire de liber-arbitru, câteva zeci de ani, această putinţă de a refuza istorisirea de faţă, v-am separat de mine tocmai ca să am cine să-mi asculte varianta asta prin care îmi caut începuturile, cele adevărate, înainte de a fi fost refăcute de mine.

Emit. Emit. Emit. Mă numeam Valentin Pagu. Mă voi numi Valentin Pagu, dacă în viitor, vreodată, vreo putere

[1] Aşa se chema ţesutul lor nervos intermediar (Nota mea, M. Abs.).

oarecare va avea poftă şi va izbuti să refacă această istorie. Deocamdată, mă numesc Valentin Pagu şi mă aflu în faţa unui om brunet, cu figura rotundă (bine hrănit fără a fi gras), o figură simetrică. E foarte rar ca faţa unui om să poată fi împărţită în două jumătăţi egale. Am văzut fotografii trucate, cu dublarea uneia din jumătăţi : figura e atât de deformată încât nu mai recunoşti nici măcar actorul preferat. Omul care e aşezat în faţa mea — ne desparte numai o masă metalică albă — nu are o figură simetrică. Dar pare aşa, în orice caz regret că am venit la el.

— Ce vă aduce la mine ? întreabă el cu un zâmbet simetric.

Nu e simetrică faţa lui, dar pare aşa — şi de aceea regret că am venit la el — din cauză că-i lipseşte un anumit dezechilibru uman, o licărire de suferinţă. Ceea ce numim fineţe nu e darul exclusiv al unor oameni slabi sau mărunţi sau cu trăsături delicate. Îmi pare rău că am venit la el : meseria ar trebui să-l oblige să mă înţeleagă, dar faţa lui are ceva opac. E brunet. Poartă o cămaşă albă cu mâneci scurte din care ies antebraţe ce nu par prea păroase — deşi părul e negru —, scurte ca figura lui, nişte braţe butucănoase, fără a fi cine ştie ce puternice, braţe butucănoase a căror necizelare se prelungeşte până pe obraz. Are voleţi de lemn, obloane din cel mai gros lemn, care se închid peste faţa lui la semnalul oricărei dureri venite din afară. E poate capabil de durere, dar numai dacă-i vine dinăuntru.

— Nu e nevoie să vă emoţionaţi, declară el. Nu vă grăbiţi. Aveţi tot timpul să-mi spuneţi despre ce e vorba. Văd că tăceţi, probabil că aveţi un moment de spasm : nu-i nimic, o să treacă, am toată răbdarea, vă înţeleg.

Îmi spune tot ce ar trebui să-mi spună în asemenea cazuri un om cu meseria lui. Are şi intonaţii. Umane. Dar lipseşte simpatia. Obrazul simetric e capabil de durere numai dacă semnalul soseşte dinăuntru.

Dacă ar bănui că îl cred prost, faţa lui s-ar distorsiona. Undeva, în adâncul lui, se întreabă dacă nu-i prost, dacă nu-i obtuz, dacă înţelege toate aşa cum ar trebui să le înţeleagă. Bănuieşte-l că este un suflet necioplit sau o inteligenţă cu aripi rămase în stadiul de nefinisare : presupunerea ajunge imediat până la el înăuntru şi de acolo, dinăuntru, soseşte răspunsul : îl doare. Zugrăveşte-i însă durerea ta — nimic, nu simte. Mi se pare că înainte de a practica psihiatria fusese câţiva ani director în ministerul sănătăţii. Perioadă revolută, ani ingraţi. Ştia că există indicaţii precise ca medicul din faţa lui să nu fie acceptat în acel post, dar reuşea să-i spună tare, privindu-l în ochi:

— Mergeţi liniştit acasă, vi se va face dreptate ! Se aprobă!

Minţea, dar minciuna, pe reţeaua lui complicată de relaţii şi indicaţii, nu mai era în anii aceia minciună, ci etică profesională, abilitate. A doua oară, respectivul nu mai izbutea să dea ochi cu el, secretara îi răspundea că e plecat. Oare medicul nu-i spune muribundului că va scăpa cu viaţă ? Era asta minciună ? Nu era mai curând abilitate ? Medicală într-un caz, directorială în celălalt, abilitatea îi dădea solicitantului un scurt răgaz de liniştire. Venise apoi, după ani, epoca lui „nu pot să promit nimic”.

— Vom analiza cazul, spunea el. Trebuie să examinăm problema dumneavoastră în ansamblu şi în cadrul legilor, să mă consult şi cu colegii mei (sau cu şefii mei sau cu subalternii mei). Deocamdată, nu pot să vă promit nimic,

dar mergeţi liniştit acasă, vom analiza cazul dumneavoastră.

Trecuse apoi şi perioada lui „nu se poate”, perioada lui „de ce nu m-aţi sesizat mai devreme ?“, până când etica de partizan al minciunii, care ascunde indicaţiile existente pe reţea, fusese înlocuită de etica dezlipirii de indicaţiile superiorilor, în interesul propriei propăşiri :

— Eu aş dori să vă ajut, dar s-a creat o situaţie îngrozitoare, care mă depăşeşte ! Credeţi că sunteţi singurul caz ? Vă spun eu altele, mult mai grave ! Am luptat, dar am fost chemat la ordine. Se lucrează cu picioarele. N-am nimic contra să treceţi peste capul meu : dacă primesc ordin de la şeful meu, cu plăcere.

Se ducea apoi la şef şi îi spunea că nici peste cadavrul lui nu poate admite ca revendicarea stupidă a acestui medic pisălog să fie satisfăcută. Nu-i o meserie pe care s-o păstrezi pe viaţă. Cum se ivise un post liber la catedra de psihiatrie a noii facultăţi medicale din Craiova, directorul Motaş, amintindu-şi că şi medicina e bună la ceva, îşi pusese candidatura.

Ce-i lipsea la calificare, era înlocuit de relaţii. Întâi — şi de aceea îi erau necesare relaţiile — trebuie să capeţi titluri, că pe urmă vine şi reputaţia. E greşit să pui reputaţia înaintea titlului. E greşit a prinde muşte înainte de a fi agăţat sub lampă, la lumină, o panglică strălucitoare cu miere de lipici. Reputaţia, neîntărită de titluri, e expusă uitării. Titlul e scris, scripta manent, chiar dacă omul între timp a devenit idiot.

O dată venite postul şi titlurile, se descurcase. Ştiinţa era mult prea relativă ca să vorbeşti răspicat. Pricepuţii, obsedaţii meseriei, având păreri ferme — într-un

diagnostic, într-o cale de tratament, într-o dispută ştiinţifică — vorbeau răspicat şi sfârşeau prin a fi contrazişi de capriciile bolii, naturii, evoluţiei ştiinţifice. Semidocţii cu exprimare vagă şi presărare de adevăruri banale erau rar prinşi în greşeală. Motaş friza infailibilitatea. În şedinţe mai largi, cu oameni din afara specialităţii, generoasele sale dezacorduri gramaticale erau un balsam pentru complexele ascultătorilor, liniştindu-i, dându-le de înţeles că psihiatrul, în ciuda specialităţii sale cam aristocratice, e unul de-ai lor, cu care te poţi înţelege şi, mai ales — datorită devotamentului său deosebit faţă de clişeele verbale — are o meserie extrem de simplă, ale cărei lipsuri se explică prin „nu ne-am ocupat suficient” şi ale cărei soluţii stau imediat la îndemână prin „să ne ocupăm în mai largă măsură”. În raporturile cu asistenţii săi de la catedră, se ferea să le analizeze activitatea prea precis, dar le spunea din când în când, cu multă convingere :

— Dumneata poţi mai mult !

Cine se poate apăra de o astfel de afirmaţie ? Nu se ştia niciodată prea precis ce le cere — în afara orelor de prezenţă, „ore-fund“, cum le numeau mucaliţii catedrei sale, din cauză că nu făceau decât să apese scaunul pe care şedeau — şi niciodată nu era mulţumit. În concepţia lui, un şef nemulţumit era acelaşi lucru cu un şef exigent. Exigenţa nu trebuie plasată în cerinţe clare. Citind lecţiile conferenţiarilor, le spunea unora că sunt prea academici, altora că sunt lipsiţi de ţinută academică ; unde întâlnea teorie, zicea că ar mai trebui fapte, unde dădea de fapte, observa că lipsesc „unele accente”; când însă întâlnea toate accentele, se plângea de vorbărie, dar după ce era scoasă, depista obiectivismul. Găsea ceva merite numai

lucrărilor pe care asistenţii i le aduceau la contrasemnat, în calitate de coautor al cărţii şi beneficiar a 50% din banii de onorariu. Asistenţii nu pierdeau însă nici un ban, căci cartea era de două ori mai bine plătită, ca aparţinând unei personalităţi, iar redactorii de editură erau şi ei mulţumiţi, căci, în loc să încaseze reproşuri că n-au putut obţine decât colaborarea „ciubucarului mărunt“ care scrisese cartea, erau lăudaţi că în fruntea distribuţiei de pe copertă se află numele unui profesor plin : toată lumea era mulţumită. Un moment greu pentru Motaş fusese un anumit congres al partidului conducător al ţării, când, în raportul principal, se vorbise despre unii care îşi tratează institutul sau catedra ca pe o moşie personală, dar, abil, Motaş se grăbise să se „alăture” acestei critici, atacând câţiva colegi şi — ca să nu se afirme că dă el însuşi un exemplu prost — înlăturase de pe câteva lucrări semnătura colaboratorilor săi, să nu se creadă că sunt exploataţi, şi lăsase numai semnătura lui.

În raporturile cu bolnavii şi studenţii, nu descoperise America şi nici oul lui Columb. Ştiinţa psihiatrică predată de el semăna mai curând cu un ou cleios, nici fiert tare, nici moale de pus în pahar. Ochiurile sau omletele sunt apetisante. Dar ouăle cleioase sunt mai bine tolerate. Titlul de profesor universitar îi adusese automat şi renumele de bun doctor ; nimeni nu s-ar fi gândit că un profesor de literatură scrie neapărat versuri mai bune decât un poet oarecare — dimpotrivă, se socotea că poeţii mari au adesea existenţe boeme şi neacademice — dar în medicină doctorul care avea încăpăţânarea de a te vindeca era adesea neglijat în favoarea somităţii supraîncărcate, plictisite de bolile prea banale, profesorul care ştia cel mai bine să explice familiei răposatului despre ce boală fusese

vorba.

Am căzut şi eu în această greşeală. Partea extraordinară este că nimeni nu mi-a vorbit despre Motaş. Tot ce v-am spus despre el, acum mi-a venit în minte. Mi-am imaginat ?

Sunt dintr-o regiune de munte, mai sus de Târgu-Jiu, şi m-am gândit că n-are rost să mă duc până la Bucureşti, unde mai greu pot să găsesc un om dispus să se deplaseze cu mine până la faţa locului. Îmi trebuia un om mai de aproape, o somitate mai puţin aglomerată.

Pe Motaş l-am văzut acum prima oară în viaţă, dar i-am înţeles imediat structura : parcă l-aş fi urmărit în anii lui de director, parcă i-aş fi ascultat toate lecţiile.

— Sunteţi autorul lucrării „Halucinaţia individuală şi colectivă” ?

Întrebarea a ţâşnit din mine fără să vreau. N-am auzit în viaţa mea de vreo asemenea lucrare. I-am spus repede :

— N-am auzit în viaţa mea de o asemenea lucrare, înţelegeţi ?

— Dacă n-aţi auzit de o asemenea lucrare, cum de o pomeniţi ?

Poate că pricepuse din prima clipă, poate că voia să-mi pună la încercare reacţiile. Dar nu : imediat ce-am dat să-l lămuresc, mi-a luat-o înainte. Între timp, înţelesese.

— Vreţi să spuneţi că vi se pare... sau că vă simţiţi înzestrat cu clarviziune ?

Era brunet, nu prea corpolent, afară de ceafa de taur ; avea o faţă simetrică ; ochii lui mă priveau ruşinaţi şi şireţi.

— Mă rog, preciză el imediat, să nu folosim termeni pretenţioşi. Aveţi câteodată impresia că aţi ghicit lucruri pe care nu aveaţi cum să le ştiţi ? Numele unor persoane

întâlnite întâmplător pe stradă ? Sau chiar amănunte tehnice, să zicem numerele lor de telefon ?

Eram disperat. Mintea mea galopa mult înaintea lui — şi totuşi se presupunea că el e cel care trebuie să mă ajute. I-o luam înainte nu din cauza devinaţiei de care pomenea, ci pur şi simplu din cauza inteligenţei. Nu eram mai inteligent decât el; dar el — aici era cusurul, la el : poate câţiva ani de activităţi birocratice sau poate lipsa de mişcare fizică sau o nevastă cicălitoare cu pielea acrită — el însuşi se menţinea sub propriul său nivel de inteligenţă. Nu că ar fi făcut-o pe prostul. Dar aşa cerea buna cuviinţă. Poţi să te repezi într-un om, să-l bruftuieşti, poţi lua o hotărâre grăbită, sub care colcăie impulsivitatea unui hain — dar în a gândi nu e cuviincios să te grăbeşti. Pericol de durere. Cunoaşterea e însoţită de durere. E mai bine să formăm o comisie de neuroni : să dezbată şi să lase creierul a înţelege ce-i convine.

A lor va fi împărăţia cerurilor.

— Să nu-mi spuneţi că titlul lucrării dumneavoastră mi s-a întipărit în subconştient, că atunci când am auzit numele dumneavoastră — profesor doctor Motaş — a ţâşnit la suprafaţă o asociaţie. Să nu-mi explicaţi că...

M-a liniştit cu un gest. Gest precis, de parcă l-ar fi repetat în faţa oglinzii, să vadă cum îl vor recepţiona bolnavii psihici. Şi totuşi un gest stângaci.

— Noi nu explicăm nimic înainte, mi-a explicat Motaş. Noi întâi ascultăm bolnavul.

Prin noi, îi înţelegea pe Motaş, Freud şi Pavlov. Nu din îngâmfare, dar aşa era nomenclatorul în care-l aşezase ministerul.

— Fenomenele psihice cuprind o mare varietate de

manifestări. S-ar putea să nu suferiţi de nimic, să fie vorba de câteva coincidenţe. Fiţi deci liniştit şi aveţi încredere în mine. Fenomenele psihice sunt de tot felul, nimeni dintre noi nu e perfect normal. Vedeţi ?

Îşi scoase de la piept stiloul, ca şi când acest simplu fapt era evident pentru a-mi dovedi că nici el nu e normal. Fenomenele psihice erau ograda lui, găini şi cocoşi pentru care avea grăunţe adecvate la toate împrejurările.

— Vedeţi ? întrebă el, arătându-mi mai departe stiloul — şi de data asta gândul meu nu mai reuşi să galopeze înaintea lui pentru a ghici. Vedeţi acest stilou ? Normal ar fi ca atunci când un om vine La mine, întâi să încep cu boala. Dar nu : eu am de completat o fişă. Spuneţi-mi deci, vă rog, numele. Pagu şi mai cum ?

— Valentin.

— Vârsta ?

— 34.

— Ocupaţia ?

— Actualmente, pensionat de boală. Scrie în fişa mea. Plămânii. A trebuit să viu aici, aer de munte. De fapt, stau într-o căsuţă la 82 de kilometri de aici, voiam să vă rog să veniţi cu mine, să vă convingeţi personal...

— Căsătorit ?

— Da, o cheamă Adela, e pictoriţă, mai mult artistă decorativă, retragerea în regiunea asta i-a convenit...

— Nu mi-aţi spus profesiunea dumneavoastră.

— Inginer electronist.

— Unde aţi lucrat ?

Am simţit că ezitarea mea îi dă un uşor avantaj.

— Ultima oară, eram tehnicianul laboratorului de lingvistică.

— Tehnicianul ?

Uşor dezgust, bine ascuns.

— Inginerul, bineînţeles. Tehnician, adică singurul om tehnic al echipei, afară de câţiva programatori. Toţi ceilalţi erau filologi, specializaţi în română sau limbi străine.

— Dar cum aţi nimerit tocmai acolo ?

Aha, aha. Înainte de a mă întreba ce am, începea cu bănuielile. Stare conflictuală. Pacientul s-a certat cu electroniştii lui şi s-a dus între lingvişti. Pe fondul bolii de plămâni, mai are şi o soţie ratată, refugiată din pictură în arte decorative minore. Acreală. Paranoia.

— Am lucrat mai întâi la „Automaţia", dar nu reuşeam să mă mir destul.

— Să vă miraţi ?

Era periculos ce-i spuneam, dar apelam la bruma lui de simţ al umorului. Era periculos — pentru că putea să mă creadă nebun — dar parcă îl îndemnam : Fii om ! arată un zâmbet !

Telepatie ? A zâmbit.

Rectific. A zâmbit simetric.

— Cum adică, nu reuşeaţi să vă miraţi destul ?

— Am o meserie precisă şi sunt la curent cu ea. Ei se aşteptau, dacă văd pe drum un tractor, să exclam mirat: „Iete, bă, ce mai tractor!" Dacă au făcut undeva o linie automată ca vai de capul lor — cu un an întârziere, ştiam şi de unde au copiat-o, puteam să fac una mai bună eu singur, numai cu trei oameni (acum precis avea să mă bănuiască de paranoia) — când m-au dus la inaugurare, au fost supăraţi că n-am exclamat: „iete, bă, ce mai linie !" Mirarea mea nu funcţiona nici la revoltă. Un şofer din întreprindere şi-a cumpărat de ocazie o maşină Humbler,

provenită din străinătate. Eu sunt român, nu sunt papuaş. Ei se aşteptau să exclam cu o mirare în care invidia era concurată de sinceră revoltă : „iete, bă, de unde a putut un şofer să-şi cumpere mărgelele astea colorate şi bilele astea şi bucăţelele astea de sticlă ? ! “ Eu însă, v-am spus, sunt fiul unei naţiuni europene. Pentru mine maşina — sau autoturismul, cum se încăpăţânează ei să-i zică — e un obiect elementar, ca stiloul sau periuţa de dinţi. Şi dacă ei vorbeau mereu de ridicarea nivelului de trai, atunci de ce să mă uluiesc atâta ?

Întrebarea următoare era inevitabilă. Am simţit-o încă din timp ce-i vorbeam, când jaluzelele de pe obrazul lui s-au închis :

— Care ei ? Pe cine înţelegeţi prin acei *ei* de care vorbiţi ?

— Pe ei, i-am spus. Nu mulţi. Câţiva imbecili care mi-au făcut rău. Domnule profesor, să nu credeţi că în mintea mea există două categorii: eu şi ceilalţi.

— Nu, nu, spuse el cu un zel profesional bine dozat. Fireşte că nu. Aveţi şi talente artistice ? Am observat că aţi spus : „invidia era concurată de sinceră revoltă“. Frumos. Stil mai curând scris decât vorbit. Dar frumos, literar.

— Ştiu, paranoicii au şi talente în afara meseriei lor. Dar expresia la care vă referiţi o fi literatură la... (m-am oprit). E un prefabricat oarecare : când vorbesc, spun ce-mi vine la gură.

— Foarte interesant, a constatatul.

Şi, îndată, s-a corectat :

— Vreau să spun, e normal. Toţi vorbim aşa.

Simţeam cum căruţa lui mentală îşi încetinise mersul.

Dăduse de un dâmb. Uitase ce caută. După câteva

fracţiuni de secundă, gândurile lui sosiră şi ele la dâmbul unde-l aşteptam :

— Spuneţi-mi, vă rog, zise el, ce vă supără ?

— De supărat, nu mă supără nimic. Afară de plămâni, desigur.

— Atunci, de ce aţi venit la un psihiatru ?

— O să vă arăt imediat.

Stăteam în faţa biroului său ca şi cum aş fi fost în audienţă la primărie. Psihanaliza nefiind binevăzută în unele spitale, se fereau şi de pat, divanul pe care-l vedeam prin filme, orizontala pacientului destins, ce-şi destăinuie complexele şi temerile. Noi, în acel judeţ, aveam de muncit, nu ne puteam permite să răsfăţăm oamenii în asemenea zăceri comode : s-ar fi prezentat prea mulţi amatori la nebunie ; şi aşa, ziarele se plângeau că li se dau chiulangiilor prea multe certificate de astenie. La fel ca într-o audienţă, adusesem cu mine documentele.

Ca să nu fiu bruiat la creier, lăsasem geanta pe scaunul din faţa mea. Îmi amintesc şi acum : un scaun de plastic ieftin, ultrapractic, îndemnându-te să procedezi cu el oricum, că oricum se spală. Documentele erau în geantă. Probabil că pe faţa mea se ivise o expresie nouă. Motaş se aplecă discret, să mă vadă mai bine.

Am luat geanta, căutând să mă feresc de ameţeală. Am scos documentele, am vrut să i le dau lui, dar acest om mă plictisise (acest om simetric şi grosolan care făcea parte dintre EI, dintre toţi cei care mă răneau), acest om — ştiam — urma să holbeze ochii la mine, într-o mirare studiată, menită să mă readucă la realitate şi să mă asigure că mi se năzăreşte, că sunt puţin surmenat, să iau pilulele lui de două ori pe zi şi o să-mi treacă şi dacă nu-mi trece să mai

trec pe la el peste vreo lună.

Aveam nevoie de o clipă, o clipă mică de împrospătare. Voind să-i dau documentele, le-am sprijinit — înainte de a i le întinde — o clipă, o clipă numai, lângă tâmplă, nu m-am putut abţine, le-am lipit lângă ureche, o clipă, o clipă...

Stăteam aşa de ani, de ani, într-un echilibru sfânt şi o dreptate sfântă. Toată răutatea universului se sfărâmase, dar bucuria mea dulce n-avea nimic de predicator, de fanatic, nimic violent, nimic forţat, crescuse din natură ca o plantă, avea miresme şi o rigoare trasă cu rigla, o ipoteză perfect realizată a perfecţiunii.

— Tovarăşe Pagu ! Tovarăşe Pagu !

Vocea lui m-a zgâriat, m-a jignit — dar nu ştiu de ce devenisem atât de sensibil — şi m-a readus la realitate, vreau să spun la realitatea acelui cabinet cu scaune de plastic albastru şi de metal care voia să imite supleţea duraluminiului, dar era un metal de trei ori mai greu, ca un cap simetric în comparaţie cu unul normal, realitatea acelui cabinet cu un dulap sanitar alb având, sub seringile şi sticlele de calmante, pe raftul cel mai de jos şi mai larg, câteva piese de lenjerie albă, care nu păreau nici cearceafuri, nici prosoape sterilizate, ci mai curând cămăşi de forţă.

„La această realitate m-a readus vocea lui care mă jignise şi mă smulsese de pe platoul acela armonios şi înmiresmat, platoul dreptăţii şi al frumuseţii.

— Aveţi des crizele astea ?

— Ce crize ? l-am întrebat eu. Am avut vreo criză ? Vă rog să-mi spuneţi ce s-a petrecut. Am uitat să văd cât e ceasul. Cât timp am stat aşa ?

Dând impresia că îmi răspunde, continuă să mă

întrebe.

— Îmi povesteaţi ce vă supără, când aţi rămas cu dosarul lipit de tâmplă. Era vorba să-mi spuneţi ce vă aduce la mine.

Cu un efort, m-am despărţit de hârtii. Le-am pus pe biroul lui.

— Nu mă supără nimic, v-am spus. Dimpotrivă. Am găsit hârtiile acestea într-o... într-o împrejurare. De câte ori le lipesc la tâmplă, mă învăluie un clopot de sticlă, de catifea, nu ştiu nici eu cum să spun, o tăcere deplină, o senzaţie, să nu vi se pară ciudat, de geometrie fără margini : nu mai există liniile frânte ale stâncilor, liniile obrazului omenesc strâmbat de ani, aproximaţiile norilor pe cerul albastru şi ale culorii cerului, după cum e luminat de soare... Nişte linii ideale, perfecte, miresme, culori, toate desprinse de toate obiectele acestei lumi, plutind singure, albastru fără cer şi văpăi fără nimic ce arde. Sună stupid, dar...

— Aţi studiat filosofia ?

— Niciodată. Vreau să spun, numai minimul elementar, acela din şcoală, cât mi-a trebuit ca să învăţ formulele de bază.

— Ce înseamnă la dumneavoastră formulele de bază ?

— Ştiu eu ? Că filosoful acela a fost mare, dar a avut limite, pe când acum suntem scutiţi de limitele trecutului, iar vechiul creator al sistemelor este înlocuit de profesori care îi explică limitele.

— Aţi învăţat asta în şcoală ? mă întrebă el cu antipatie surdă. Pe vremea mea, filosofia era o disciplină clară.

— Mă bucur că mă contraziceţi. Înseamnă că nu-s un

simplu obiect de studiu, ci un om cu care se poate discuta.

— Un psihiatru trebuie să discute cu pacientul zile întregi, dar din păcate suntem şi noi strânşi în chingi de anumite norme, de timp.

— Ştiu, dar am auzit că la Bucureşti sunt mai mulţi nebuni decât aici şi că s-ar putea să dispuneţi totuşi de mai mult timp.

Făcu un uşor gest de iritare. M-am grăbit să închei :

— Pe scurt, nu mă supără faptul că am clipe de fericire, dar mă tem să nu fiu anormal.

— În ce sens ?

— E anormal să încerci asemenea fericire, din asemenea motive. Dacă iau hârtiile astea şi mi le apropii de tâmplă, sunt invadat. Acum le-am pus mai la distanţă, pe birou, şi totuşi simt cum sosesc spre mine efluvii de bucurie.

— Foarte bine ! Înseamnă că foile astea cuprind un text care vă place.

— Nu m-aţi înţeles ! Vă propun o experienţă. Eu îmi voi apropia hârtiile de tâmplă şi în timpul ăsta dumneavoastră mă înţepaţi cu un ac, îmi ardeţi un deget, mă rog, faceţi ce credeţi.

— Şi cum mă asigur că nu rămâneţi aşa ? Cum vă trezesc?

— Ca adineauri. La impulsuri psihice, răspund imediat. Dacă nevastă-mea îmi pune mâna pe umăr, n-o simt. Dacă mă strigă, îmi revin — cu condiţia să îndepărteze iute foile.

S-a sculat în picioare. Ideea de a mă supune la o experienţă „concretă” îi plăcea. Era ceva din ograda lui, din materia predată la curs.

— Să vedem, consimţi el.

Fără să fie scund, părea. Avea în toată făptura lui ceva retezat.

— Nu vreau să ştiţi dinainte ce mijloace o să întrebuinţez, zise el. Vă rog să apropiaţi foile de tâmplă.

Era un volum imens de aer albastru, cub, se roteau încet galaxii galbene pigmentate cu spuzeli de aştri şi galaxii rubinii ceva mai rotunde decât cele văzute de astronomi, spirale portocalii ; zumzăind uşor până spre marginile universului, toate în cubul imens de aer albastru, dar fiecare, când îi priveam mai de aproape praful de stele portocalii, fiecare cuprinzând pe firmamentul ei înstelat şi cubul acela care le cuprindea ! de milioane de ori, cubul acela le îmbrăţişa, le cuprindea pe toate, dar era şi în ele... — o geometrie inexprimabilă, labirinturi desfoiate larg deschise spre soare, răsucite în afară spre toate posibilităţile şi zumzăind cu o vibraţie muzicală, în fapt nici aştri, nici volume, mai curând sentiment. Vi s-a întâmplat să vedeţi linia frântă a unei electrocardiograme sau encefalograme sau imaginea grafică a unui sunet ? Acolo nu e o linie, e bătaia unui cord de om, pâlpâirea unui creier, o voce de femeie care te cheamă. O linie de seismograf nu e o linie, ci un rezumat de cutremur, traducerea unui vulcan ce zguduie mii de mile în jur, imensă ejaculare stacojie pictată pe cerul pălit, lava parcă stând pe loc, din cauza depărtării, aşa cum par a sta pe loc apele mării când le priveşti din avion... Stelele clipind în discul lor galactic, discurile din cubul albastru, totul, vă spun, era o linie de seismograf, o formulă, simbolul unui sentiment, iar sentimentul pe care-l rezuma era simpatia. Natura e indiferentă, dar aceste lumi colosale mă înţelegeau. Natura e indiferentă — de aceea sfârşeşte prin a te omorî — dar

stelele reci clipeau înţelegător. Ştiau de mine.

— Tovarăşul Pagu ! Tovarăşul Pagu !

Am smuls hârtiile de lângă tâmplă şi l-am întrebat.

— Ce mi-aţi făcut ?

De data asta mă uitasem la ceas. Cincisprezece minute. Probabil se temuse să prelungească mai mult... Aveam în degete urma unor înţepături de ac sau mi se părea ?

— Tovarăşe Pagu, zise el îndepărtându-se de mine, ca pentru a marca sfârşitul experienţei, n-aveţi nimic grav. O stare hipnotică. E mai complicat, dar când spun stare hipnotică e pe înţelesul oricui. Ştiţi că găinile pot cădea în transă la simpla învârtire a unui disc spiralat. La dumneavoastră, hârtiile acestea au un rol hipnotic.

— De unde ştiţi că numai la mine ? Poate mai există şi alte găini.

— Îmi permiteţi ? întrebă el întinzând braţul.

Hârtiile se aflau la vreun metru depărtare de el. Erau prinse cu o şină, într-un dosar uzat, cartonul acela care devine uzat după două zile de întrebuinţare.

Motaş îşi apropie hârtiile de tâmplă. Numai după aerul lui, ştiam că nu va simţi nimic.

Puse dosarul îndărăt pe birou, dar nu de unde-l luase. Ceva mai departe. Nu-l interesau hârtiile. Eu eram subiectul.

— Domnule inginer, declară el dulce (şi vedeam că nu răspunsul meu îl interesează, ci felul cum răspund, „comportamentul” meu. Imbecilul ! Cum de nu-şi dădea seama ce se află acolo ?) ori sunteţi anormal, şi atunci e firesc ca mie aceste hârtii să nu-mi provoace nici o reacţie... Ori, dacă îmi provoacă, înseamnă că nu sunteţi

anormal, că reacţia se iveşte la toţi.

Saltul meu a fost atât de rapid, încât Motaş n-a mai apucat să-şi scoată din sertar măciuca. (În sertarul pe jumătate deschis, al treilea din stânga, avea o măciulie mică de cauciuc. Pentru orice eventualitate. Dacă vreun bolnav se enervează...)

— Lasă soneria ! i-am şoptit, lovindu-l în fluierul piciorului.

Sărisem peste birou — nici acum nu înţeleg cum am putut s-o fac dintr-un salt, cu plămânii mei slabi — îl apucasem de revere şi, din două mişcări, îl lovisem şi închisesem sertarul. Motaş n-a apucat să schiţeze un gest (dar avusese timp să se îngălbenească, aproape la fel de rapid în schimbarea la culoare, ca mine în saltul acela fantastic).

— Ticălosule ! i-am spus.

Am aşteptat, să văd dacă înţelege că-i spun asta nu pentru că aş fi nebun eu, ci pentru că el e ticălos.

— Ticălosule !

Nici a doua oară nu înregistră comunicarea. Pentru el, eram nebun, nimic altceva.

Ţinându-l la respect, i-am netezit reverele. Cu un zâmbet, am apăsat eu însumi soneria ascunsă sub covoraş. M-am îndepărtat, ca infirmierul să nu-şi dea seama. A deschis uşa, destul de repede — un om roşcat, dispus în formă de dulap, bine hrănit, ca mulţi din spitalele unde pacienţii, fiind nebuni, nu pot fi crezuţi când se plâng că li se fură din mâncare.

— Domnul profesor (i-am vorbit infirmierului în grabă, înainte ca Motaş să-şi desfacă maioneza de pe obraz, să deschidă gura) te roagă să stai pe aproape. Pacientul e

nervos.

M-am aşezat pe un scaun îndepărtat de Motaş, să-i liniştesc. Piciorul lui putea ajunge la sonerie într-o fracţiune de secundă. Eu, chiar cu un salt de nebun, nu mai puteam să-l surprind. Arme n-aveam la mine — ştia precis.

— E-n regulă, Borea, se adresă el dulapului roşcat.

Colosul nu se retrase imediat. Avea doi ochi mici, verzi, şi îi plăcea să-i pună la treabă. Iscodea : ochii jucară puţin în crăpăturile tovalului roşcat al feţei — mă examina, se vede că n-avea deplină încredere în prognozele profesorului. Cu un imens regret, se retrase în sfârşit, închizând uşa cu precauţii.

N-am aşteptat ca doctorul să-mi pună întrebări :

— La dumneata, i-am spus, hârtiile nu provoacă nici o reacţie. Le-ai pus la tâmplă şi n-ai simţit nimic. Cei care nu simt, sunt ticăloşi. Rasa omenească se împarte în două : cei care simt şi cei care nu.

I se deranjase o şuviţă din părul pieptănat cu grijă. Păr rărit, nici negru, nici blond, s-ar putea spune castaniu — dar castaniul e totuşi o culoare, pe când el avea în cap mai curând un compromis. Era mediocru până şi la pigmentaţie.

— Te urăsc, i-am spus. Cum am intrat aici, am bănuit că eşti de-ai *lor.*

— Aţi vorbit mereu de *ei.* Înţelegeţi prin asta ceva politic ?

— Uman. Altfel, prea ar fi simplu. Politica nu mă interesează. Am acum altă obsesie.

— Asta ?

— Asta.

M-am ridicat încet, să nu-l alarmez :

— Aş vrea să plec. Să nu vă speriaţi. O să vin numai

până în dreptul biroului, să-mi iau îndărăt dosarul.

— Mai staţi puţin. N-am rezolvat... problema.

— N-am cu cine, i-am spus. Dumneata nu poţi s-o rezolvi.

Am făcut doi paşi spre el, s-a auzit o sonerie şi dulapul a năvălit pe uşă.

— M-aţi chemat? întrebă el plin de speranţă.

Trebuie să fi fost un sadic. Până să te pună în cămaşa de forţă, bătea. Era unul de-ai lor.

— Engels, i-am spus eu doctorului — şi vă amintesc asta numai pentru că mi-aţi pomenit de politică : am avut o perioadă când voiam neapărat să mă sacrific pentru oameni, fără să-mi dau seama că în noţiunea de oameni se ascund şi *ei* — Engels visa la un imperiu al libertăţii: administrarea oamenilor să fie înlocuită prin administrarea lucrurilor. Ei împing însă spre a treia variantă, pe care Engels nu putuse s-o bănuiască: administrarea oamenilor de către lucruri.

Borea privea pe rând obrazurile noastre, încercând să ghicească dacă n-a venit momentul contondenţei. Engels era un nume onorabil, dar poate că în cuvintele mele exista material, o confuzie cât de mică, măcar pentru un pumn.

Emit. Se aprinde se stinge. Emit Emit Emit. Mă numesc, în această variantă, profesor doctor Motaş. Am în faţa mea un paranoic, unul din acei reclamagii certaţi cu toată lumea. Starea pe care i-o provoacă dosarul acesta jigărit nu cuprinde nimic nou. Pe noi ne interesează ideea fixă, dar nu stăm să inventariem cuprinsul fiecărei idei fixe. Nu iese din această vizită nimic interesant. Ar fi însă periculos să-i dau drumul. Izbucnirea lui de adineauri arată că e periculos. Pentru reţinere, trebuie asentimentul soţiei.

Mă numesc Borea, mă numesc Borea. Aştept să văd ce-mi spune doctorul. Să-l las iar singur cu nebunul ? Să plec ? Să stau ? Alături, am nişte pâine cu salam. Mă aşteaptă în sertar. Mi-e foame. Se întinde câteodată la vorbă cu nebunii. Profesor. Câţi profesori din ăştia n-am cunoscut ? Au şcoală, au leafă, dar fără mine, care să-i apăr, niciunul n-ar putea să se descurce. Bine, văd că vrea să-l las singur cu nebunul. O să rămân în apropiere. Sunt profesor universitar şi, în loc să-mi văd de catedră, mă las chinuit de fiecare nebun. Din cauză că sunt animat de pasiunea meseriei. Dar cine să mă răsplătească ? Nu m-au pus nici măcar în prezidiul academiei medicale. În alte părţi, un psihiatru ca mine ar avea o limuzină. Măcar bolnavii de-ar fi interesanţi, dar mai toţi vin cu dosare, hârtii, documente, capacitatea lor de aberare e condiţionată, restrânsă şi meschină. Acesta a citit ceva despre administrarea oamenilor de către *lucruri.* Poate şi un complot al *lucrurilor,* al obiectelor.

Ştiam că Motaş, acum, ar vrea să mă „interneze”, cum spun ei când nu le convin afirmaţiile tale. I-am zis-o pe şleau :

— Cred că vă gândiţi cum să faceţi ca să mă reţineţi aici. Din punct de vedere legal nu e uşor, dar aţi fi tentat s-o faceţi. Libertatea mea vi se pare periculoasă.

— Libertatea — spuse el, şi eram convins că citează“ capitolul patru al cursului său — e un lucru relativ. Într-adevăr, nici eu nu sunt pe deplin liber să vă dau drumul acum.

— Eu sunt de vină, i-am spus cu mâhnire. Din cauza respectului ce-l port libertăţii de gândire.

— De data asta, nu vă înţeleg logica. (Ştia că

paranoicii trebuie să fie logici. Capitolul şase.)

Convorbirea începuse să mă plictisească. Aş fi vrut să mă plimb prin odaie, dar mi-era frică să nu mă creadă agitat.

— Suntem doi oameni într-o odaie, i-am explicat eu plictisit. Depind de dumneavoastră, măcar ca să-mi daţi drumul de aici. Ar fi deci în interesul meu să vă influenţez, nu ? Să spun lucrurile care v-ar conveni, care ar corespunde gândirii dumneavoastră, care v-ar convinge că nu sunt nebun şi că puteţi să-mi daţi drumul.

— Ca de pildă... ?

— Ca de pildă, să vă las iniţiativa acestei consultaţii : să puneţi întrebările, iar eu numai să răspund, să vă ghidez pe nesimţite spre o părere şi să credeţi că v-aţi format-o singur.

Încercă să zâmbească.

— Credeţi că aţi reuşi ?

— Nimic mai simplu. Aş spune, de pildă, că boala mea de plămâni e aproape vindecată. Că nişte răi vor neapărat să mă readucă la muncă. Dar că eu mai am nevoie de un răgaz, mă simt epuizat, nervos. Aţi deduce imediat că simulez o dereglare minoră, ca să mai ciupesc o prelungire de concediu, dar că nu sunt nebun. Asta da, chiul, concediu, asta aţi putea s-o înţelegeţi perfect !

O maree de durere şi stânjeneală îi năvăli pe faţă. Începea să observe şi el că inteligenţa lui funcţionează cu un pas mai târziu decât a mea.

— Inteligenţa dumneavoastră funcţionează cu un pas după a mea. Ştiam că, dacă vă spun sincer toate astea, vă voi umili. Decât să vă recunoaşteţi inferioritatea intelectuală, aţi prefera să mă vârâţi în cămaşa de forţă, să

nu mă mai lăsaţi să plec liber de aci.

Era vânăt de suferinţă şi ură, ca un om căruia duşmanul îi pune genunchiul pe beregată. Cred că i se învineţise şi ceafa de taur.

Dar a izbutit, până la urmă, să digere spusele mele şi să le întoarcă aşa cum îi convenea lui.

— Adică, a zis el, izbutind să zâmbească, eu aş fi aşa, un fel de persecutor, adăugat tuturor celor, foarte numeroşi, care conspiră împotriva dumneavoastră ? Noi, medicii, om fi, aşa, nişte haini aşezaţi deasupra legilor, care internăm oamenii după bunul nostru plac, fără proces ?

— De ce aduceţi vorba despre medici în general ? Eu am vorbit despre psihologia a doi oameni individuali : Motaş şi Pagu.

— Dumneavoastră, răspunse el râzându-mi triumfător în nas, vreţi mereu să mă implicaţi în răfuielile pe care le aveţi cu lumea. Eu sunt un medic, sunt „neutru”, adică nu fac parte dintre duşmanii pe care-i aveţi, ba chiar primesc leafă să vă fiu prieten, dacă aveţi nevoie reală de ajutor, dacă îl meritaţi.

Nu l-am iertat.

— Fugiţi mereu, i-am spus, fugiţi de relaţia omenească, adevărată, ca să vă adăpostiţi îndărătul profesiei. Trebuie să admiteţi că v-am respectat. Puteam să vă influenţez, era în interesul meu să vă conving că-s normal.

— Sunt cazuri, spuse el repede, când unii oameni nu reuşesc să-şi controleze comportamentul, deşi pot să şi-l observe. Altfel, cum vă explicaţi că aţi procedat contra interesului dumneavoastră ?

— E o infirmitate a mea. Într-o audienţă, solicitantul

caută să-l influenţeze pe celălalt. Eu vreau numai să informez.

— Vă socotiţi poate un om blând, idealist, incapabil de a manevra pe alţii ?

— Poate că sunt animat de curiozitate. Probabil că vreau să aflu cum sunt oamenii cu adevărat.

— Puteţi afla asta şi atunci când încercaţi să-i influenţaţi. E imposibil, de altminteri, să vorbeşti cu cineva fără a-l influenţa într-un fel.

I-am spus pe şleau tot ce gândeam despre el. Rămăsese aşezat, ca un condamnat care-şi ascultă verdictul fără a avea puterea de a-l primi în picioare. Savantul acesta nu ştia ce-i curiozitatea, pentru că nu putea să-şi permită să afle. Aflat, un lucru care nu se încadrează în rafturile preconcepute ale minţii iscă durere. Avea o inteligenţă aburită şi cariată, din cauza fricii.

Dacă şi-ar fi obligat mintea să judece, ar fi scos rezultate bunicele. Dar el, când vorbea cu cineva, în loc să se gândească la problemă *în sine,* se întreba dacă celălalt nu i-o supune cu vreo intenţie ascunsă de a-l umili, de a-i dovedi că e mai prost decât celălalt.

— Şi, fireşte, dacă stai mereu să te întrebi asta, nu te mai concentrezi asupra problemei în sine. Pierzi.

Impotenţii psihici, în loc să uite de ei înşişi şi să se lase purtaţi de dorinţă, se răsucesc în cerc asupra propriului lor Eu şi capătă de fiecare dată o nouă confirmare.

— Închide-mă şi să terminăm. Universul dumitale e gata aranjat. Nici măcar n-ai avut curiozitatea să vezi ce scrie pe foile astea.

— Eşti nedrept, zise el. Ai stat în transa aceea, a doua oară, cincisprezece minute. Poate că în timpul ăsta m-am

uitat în hârtiile dumitale.

Stăteam amândoi în picioare. Eu mă clătinam puţin nehotărât, cu bocancii şi pantalonii mei bufanţi, în decorul antiseptic.

— În sfârşit, zise el, nu insist. Ţi-ai format o părere despre mine şi n-am cum s-o schimb. Îmi datorezi însă, după timpul pe care l-am petrecut cu dumneata, câteva răspunsuri. Nu mai face psihologie, fii precis, la obiect.

— Vă rog.

— Când îţi apropii dosarul de tâmplă, încerci o stare specială, pe care n-o simt şi alţii ?

— Exact. N-o simt aşa-zişii oameni normali.

— Dar există şi unii care simt ?

— Există.

— De pildă ?

— Adela, soţia mea. Şi alţi câţiva.

— Cam câţi ? Cât la sută ?

— N-aş putea preciza. Puteţi face cercetări, dacă vreţi.

— M-am uitat peste foile astea şi am văzut că sunt nişte copii făcute cu carbon. Cineva a bătut la maşină în mai multe exemplare.

— Exact, dar nu ştiu cine a bătut copia găsită de mine.

— Copia asta.

— Nu, nu asta. Am găsit un dosar. După ce am observat efectul curios pe care mi-l provocau foile lui dactilografiate, am plecat până la Târgu-Jiu, la o dactilografă, şi am rugat-o să-mi copieze totul.

— A simţit ceva special, în timp ce copia ?

— Nu. Ştiţi cum sunt ele : o dactilografă mai bate la birou, între alte treburi, sau se mai gândeşte la altceva. Mi-a spus însă că istoriile dinăuntru au captivat-o.

— Asupra dumneavoastră, copiile nou bătute aveau acelaşi efect ca şi originalul ?

— Vă închipuiţi că asta eram şi eu curios să aflu. Cum mi-a telegrafiat că e gata, m-am repezit la Târgu-Jiu. Aranjase copiile în cinci dosare, trei pe hârtie, două pe foiţă. M-am repezit ca un nebun şi am dus la tâmplă, rând pe rând, fiecare dosar.

— Şi?

— Nimic. Niciun efect.

— Dar dosarul ăsta de aici e totuşi una din acele copii ? Şi spuneţi — de fapt m-am convins eu însumi — că acum are efect.

— Da. Staţi să vedeţi. Am luat copiile acasă, şi am citit una din ele. Dactilografa făcuse în fiecare pagină câteva greşeli mici. Le-am corectat. Am luat apoi cu nevastă-mea originalul şi l-am confruntat cu copia : virgulă cu virgulă, literă cu literă.

— Şi?

— A durat vreo două zile, pentru că mereu ne scăpa câte un mărunţiş, o literă, un semn. N-aveam experienţă la treaba asta. Ne mâna însă o presimţire. După două zile, în momentul când Adela, nevastă-mea — scrisul ei e mai frumos ca al meu — punea o virgulă, ne-a cuprins pe amândoi o ameţeală. În clipa aceea am ştiut.

Psihiatrul intrase în joc, se prefăcea că mă înţelege și că e captivat.

— Copia devenise absolut conformă ! Şi începuse să-şi facă efectul !

— Exact, i-am spus. Am lipit hârtiile de tâmplă, şi a trebuit să mă strige Adela ca să mă trezesc. Pe urmă, a încercat şi ea. Acelaşi efect. Am corectat toate copiile : le

lipeam pe rând de tâmplă şi ne trezeam unul pe altul. Altfel, dacă nu ne strigam, am fi rămas aşa în vecii vecilor.

— Simţiţi des nevoia să vă lipiţi acest dosar de tâmplă ?

— Vreţi să spuneţi, ca la fumători sau morfinomani ? Nu. Câtuşi de puţin.

— Cum se face însă că recurgeţi la el atât de des ? De ce nu-l aruncaţi într-un sertar, să uitaţi de toată povestea ?

Am ezitat o clipă, clătinându-mă în îmbrăcămintea mea grosolană. Ne-am amintit amândoi că rămăsesem în picioare. Motaş a apăsat scurt pe sonerie.

— Borea, poţi să pleci. Du-te acasă, pe azi am terminat.

Infirmierul, în uşa deschisă numai de-un metru — cât să-i încapă umerii — m-a privit cu regret.

— Poţi să pleci, a repetat Motaş. Pe garanţia mea.

Uşa s-a închis. Am vorbit nehotărât :

— Doctore, v-aţi schimbat. Am impresia că hârtiile astea au început să acţioneze şi asupra dumneavoastră.

Sunt un tub, sunt un tub infinit. Toate formele şi toate dimensiunile şi tot ce este deasupra tuturor formelor imaginabile şi peste posibilitate. Emit Emit Emit.

— Îmi daţi voie, întrebă el, să citesc şi eu ce scrie aici ?

— Fireşte. Am mai multe copii.

— S-ar putea ca, după ce citesc, să... să simt şi eu acelaşi efect ?

— Ştiu că nu mă credeţi, dar s-ar putea.

— Dar dacă, să zicem, citesc numai prima jumătate ? Sau doar trei sferturi ?

— Nu. E la fel ca în cazul manuscrisului unde mai era de corectat o singură virgulă.

— Dar de ce v-aţi înfuriat adineauri ? De ce aţi sărit peste birou şi m-aţi făcut ticălos ?

Nu i-am răspuns. Stăteam cu coatele pe genunchi. Mi-am luat capul în mâini. Eram îmbrăcat în haine groase, ca pentru munte. Afară era primăvară spre vară, o ramură de cireş roz-alb se clătina în dreptul ferestrei din spatele lui Motaş, şi îmi evoca o fetiţă care se dă în leagăn. Cabinetul avea două ferestre. Am început să plâng încetişor.

— De vreme ce nu apucasem să citesc, urmă psihiatrul, eram eu de vină că n-am reacţionat destul de repede ? De ce aţi conchis imediat că sunt un ticălos ?

Am făcut un efort să mă stăpânesc. N-am reuşit.

— Înţeleg, zise el. În prezenţa acestor foi vă simţiţi mai lucid, înarmat cu puteri de clarviziune. Aţi avut impresia că ghiciţi din senin şi titlul lucrării mele, şi trecutul meu şi caracterul meu urât ! Nu ?

Urmă o tăcere, atât de îndelungată, încât m-am întrebat ce face Motaş. Mi-am ridicat privirile. L-am găsit cu manuscrisul lipit de tâmplă.

N-am putut să-mi dau seama dacă o face numai ca să-mi capteze bunăvoinţa, sau dacă nu cumva îl animă totuşi un dram de curiozitate.

— Vă propun să amânăm convorbirea asta, zise el, până o să citesc şi eu ce scrie aici.

Nu ştiam ce să-i răspund.

— Domnule Pagu, o ultimă lămurire, de care am nevoie pentru lectură. Când treceţi prin stările de care vorbeam, aveţi vreo iluzie, vreun vis ?

— Esenţe.

— Esenţe ?

— Nimic care să fie traductibil în cuvinte. Adevărul

ultim asupra tuturor lucrurilor, dar ceva foarte greu de explicat.

— Aveam şi eu o bănuială, zise ironic Motaş, că adevărul ultim nu e lesne de explicat.

— Vorbesc de senzaţie, încerc o traducere...

M-am întrerupt. Sunt lucruri pe care un om le simte sau nu le simte. Dacă nu le simte, n-are nici un rost să i le explici.

— Sătulul nu crede la flămând, zâmbi el.

În timp ce ieşeam pe uşă, am avut impresia vagă că Motaş — acum, la despărţire — devenise cel care îmi ghicea gândurile. Manuscrisul rămăsese pe biroul lui. Am trecut pe lângă Borea. Doctorul îi spusese să plece, dar el stătea la pândă în anticameră.

Până să ies din hol, aveam de parcurs vreo doisprezece paşi ; m-a încercat senzaţia penibilă că roşcovanul uriaş o să-mi aţină calea. Îi părea totuşi rău că nu m-a putut lua în primire. Am făcut doi paşi şi am văzut cu îngrijorare cum dulapul se mişcă lateral, în întâmpinarea mea.

— Domnul Pagu. Domnul inginer Valentin Pagu, nu ?

Nu cumva voia să-mi aplice un tratament pe cont propriu? Sau poate dorea lămuriri pentru seminarul viitor, poate nu înţelesese bine ce am spus despre Engels.

— Domnu’ Pagu, zise el atingându-mi haina cu o lăbuţă roşie, cât cazmaua.

— Ce e, ce doreşti ? l-am întrebat scurt, gata să ţip.

— Aţi prins puţin pe umăr. De la zid. Daţi-mi voie, zise el.

Îmi curăţă încet umărul de varul imaginar, căutând ca mişcările cazmalei sale să fie cât mai delicate. Am înţeles,

în sfârşit. Şi eu, care îi atribuiam frământări ideologice ! Am vârât mâna în buzunar — eram singuri în hol — am scos o hârtie de 25 lei şi i-am îndesat-o în mână :

— Ia, să ai de-o bere...

Bere ? Cred că ţuica locală îl indispunea, ca fiind suferindă de anemie etilică ; trebuia s-o înalţe în grade. Rânjetul lui de mulţumire era aproape uman :

— Mersi, dom' Pagu. Poate ne mai vedem. O să am grijă !

Adică, dacă ajung clientul lui, o să mă ia mai delicat. Minimul necesar. M-am oprit brusc.

— Îmi adusesem hârtiile într-o geantă...

Am reintrat — după o bătaie scurtă în uşă. Profesor doctor Motaş stătea la biroul lui. Spusese „intră !“, ştia că va intra cineva, dar nu se jenase să rămână cu dosarul lipit de tâmplă. Ghicise — poate cu puteri de devinaţie proaspăt dobândite — că eu sunt acela, că revin după geantă.

M-a salutat ca pe o veche cunoştinţă. Expresia lui era uşor enigmatică.

— Venişi după servietă ? Tocmai mă pregăteam să citesc. Du-te sănătos, tovarăşe Pagu ! La treizeci şi patru de ani ai dumitale, eu unul nu mi-aş face atâtea probleme ! Pe curând, tovarăşe Pagu.

Într-o dimineaţă ceţoasă de octombrie, inginerul Valentin Pagu, un pensionar în vârstă de vreo cincizeci de ani, se plimba pe înălţimile din jurul căsuţei sale primitive. Iarba era umedă, îl treceau valuri de slăbiciune, dar hainele lui vechi de lână pură şi groasă, largi, păstrând în jurul corpului straturi de aer călduţ, bocancii cu talpă metalizată, permiţând să se scurgă în pământ încărcătura electrică din atmosferă, îl scuteau de frig şi mai micşorau — împreună

cu mişcările domoale dar persistente ale plimbării — vechile lui dureri reumatice.

Era un om bolnăvicios, şi medicii se declarau contra acestor plimbări, din cauza plămânilor lui slabi. Fusese pensionat pe la 33 de ani, un an după aceea acuzase unele tulburări mentale şi fusese luat în grija unui psihiatru. În corpul său ca de urs se ascundea multă putreziciune, avea buclucuri fără număr; din cauza plămânilor, nimeni nu-i dăduse de trăit mai mult de zece ani. Dar, cum se întâmplă adesea cu oamenii bolnăvicioşi — siliţi de dureri să ducă o viaţă cumpătată, ajungând să se obişnuiască cu răul — depăşise cu încă un deceniu sorocul fatal, ba încă supravieţuise Adelei, soţia lui, o femeie mică, întotdeauna sănătoasă, retezată brusc de un cancer depistat cu întârziere.

Doctorii erau contra plimbării din cauza urcuşurilor şi coborâşurilor — îi dădeau voie numai pe pantele îndulcite ale şoselei — însă fostul inginer ştia să fure din efort, suind cu ocoluri răbdătoare şi generoase, dozându-şi respiraţia, coborând sprijinit într-un baston primitiv, câte o cracă uşor cioplită cu briceagul. Şoseaua era monotonă, pe când pinii cu ace strălucitoare, ceaţa răzbită de firele subţiri ale soarelui obosit, iarba udă, zgomotele estompate ale gângăniilor, ecourile rare şi monotone ale tălăngilor îi dădeau o pace adâncă, sentimentul acela misterios, pe care nimeni n-a reuşit să-l descrie, că există o legătură secretă între lucruri şi că ansamblul universului e acolo, stins în jurul lui, adunat într-o formulă unică, percepută în coşul pieptului, în antebraţe, nu o formulă cerebrală, ci o senzaţie strict fizică, pe care creierul nu reuşea decât s-o bănuiască.

Urcând domol, trecând de ultimele valuri ale ceţei, sus, unde aerul era de o transparenţă perfectă, ajuns aproape de vârful proiectat pentru ziua aceea — botezat banal „Stânca îndrăgostiţilor", pentru că oamenii, oriunde dădeau de o platformă aşezată brusc peste o prăpastie, brodau legende despre îndrăgostiţi care s-ar fi aruncat de acolo (şi poate că aveau dreptate) — Pagu se opri ca trăsnit.

— Oboseala, îşi zise el.

Fără să ezite, se lăsă să cadă în patru labe. Se târî aşa până la o piatră mare şi se aşeză pe ea.

— Ameţeala ! îşi zise el cu glas tare, încercând să se convingă, dar ştia că are capul foarte limpede, numai că... numai că o jumătate din peisaj îi apărea cu susul în jos.

Stătea cu faţa exact spre Stânca îndrăgostiţilor : stânca era „normală", îndreptată spre cer, dar tot ce se afla la dreapta ei era răsturnat: prăpastia era suspendată în sus ! Recunoştea clar prăpastia, culoarea cenuşie a stâncii, vegetaţia rară, iar dedesubt se afla... cerul — Pagu se frecă la ochi — acelaşi cer care pe stânga se înălţa *deasupra* stâncii.

Câteva minute se obligă să nu mai privească spre dreapta. Îşi luă pulsul. Aştepta ca bătăile inimii să se liniştească, de la 112 pe minut, la 80.

Pagu împletea plimbările liniştite cu lecturile. Adela moştenise de la un unchi pictor o mică avere; inginerul dădea acum toţi banii pe cărţi, mulţumindu-se să trăiască în stil spartan, sub trei mii de calorii pe zi, primind doctoriile pe gratis de la stat, purtând mereu aceleaşi haine de lână imortală şi necheltuind decât pe lemnele de foc. Avea un frate în diplomaţie, şi cu ajutorul lui comanda în străinătate o cantitate fantastică de cărţi : electronică, fizică, ştiinţă

popularizată — dar numai de înaltă calitate — şi, rar, literatură şi documentare, în genul culegerilor despre farfuriile zburătoare. Refuzând să primească în dar atâtea cărţi scumpe, îndrepta echivalentul valutei către părinţii Danei — soţia fratelui său — care îngrijeau tot felul de nepoţi aflaţi la studii. Pagu mânca, dormea şi se gospodărea într-o bucătărie ; restul vilei, două camere şi un pod vast, era podidit de cărţi, dispuse în ordine strictă pe rafturi din lemn grosolan. Ferindu-se cu premeditare de atracţia vreunui televizor, se plimba cinci ore pe zi — vreme bună, vreme rea, tot cinci ore — şi citea aproape zece. În mod paradoxal, în vreme ce mai toţi oamenii sănătoşi trecuţi de patruzeci intrau în hora dioptriilor, pensionarul ciuruit de boli nu folosea nici după cincizeci de ani ochelarii, deşi citea enorm.

Se putea încrede în ochii săi. Înarmat cu calm şi cu un puls stabil, Pagu inspiră adânc de câteva ori şi îndrăzni să privească iar spre stâncă. Acelaşi fenomen. De cealaltă parte a prăpastiei se afla o culme acoperită de spini — „Barba ţapului“. Acum, aşezată cu susul în jos, se scufunda în subteranele cerului ! Pagu se strădui să analizeze ceea ce vedea. Un nor aflat „normal“, sus pe cer, deasupra Stâncii îndrăgostiţilor, era tăiat de o graniţă invizibilă şi îşi afla continuarea răsturnată în jos, ca şi când pictorul nevăzut al peisajului ar fi scris :

CONTI

NUARE

Fenomenul se afla în simţurile lui sau în realitatea exterioară ? Voia să vadă dacă linia invizibilă care desparte

peisajul „normal“ de peisajul răsturnat îşi schimbă poziţia în funcţie de privirile lui. Îşi roti uşor capul : linia rămânea „acolo“. Când îşi rotea privirea spre stânga, vedea o parte mai mare din peisajul normal, iar în colţul din dreapta al câmpului optic rămânea o parte mai mică din peisajul răsturnat.

Rezulta că diferenţa era „acolo“, în peisaj, nu în ochiul său. Îi părea acuma rău că pasiunea pentru lectură îl făcuse să înlăture din arsenalul „hobby“-urilor de pensionar lucruri elementare — un aparat de filmat sau măcar de fotografiat. Dacă nu era un miraj, fenomenul trebuie să se fi văzut în fotografie.

— Nu e miraj : ar fi imposibil să-mi imaginez atât de clar amănuntele peisajului.

Fiecare copac — cu frunzişul atârnând dedesubtul tulpinii, cu rădăcina înfiptă în acoperişul de pământ şi iarbă verde care se afla deasupra lui — era de o claritate impecabilă. Efectul cel mai ciudat îl provocau norii. Transportaţi de un vânt domol, evoluau liniştiţi pe sus, de la stânga spre dreapta, până în dreptul „graniţei” invizibile, când îşi continuau drumul jos, tot pe cer, dar pe un cer aflat jos.

Brusc, Pagu privi îndărăt : totul normal, valea de la picioarele lui continua să coboare.

Inginerul se uită la ceas — unsprezece şi jumătate — şi, luându-şi bastonul scăpat la pământ, începu să urce încet spre culme.

Dacă priveliştea de la spate i se păruse obişnuită, cum să-şi explice că pornise de la o imagine răsturnată ? unde se producea revenirea spre normal ?

Se uită din nou îndărătul său, iar acum totul îi apărea

răsturnat. Prima oară priveliştea de la spate îi păruse normală, pentru că se întorsese spre stânga. Acum însă se rotea spre dreapta. Reîntâlnind Stânca îndrăgostiţilor, Pagu holbă ochii : senzaţia de răsturnare dispăruse — dar când ? — totul era din nou cu susul în sus, până când privirile, revenind la linia aceea invizibilă din faţa lui, înregistrară din nou marea inversare.

Zâmbi. Se vedea în situaţia unui măgar dintr-o experienţă celebră. Uitase amănuntele, nu mai ştia dacă e vorba de un măgar, putea fi desenată orice figură. Îţi făceai o panglică de hârtie şi o lipeai cap la cap, în cerc, dându-i forma unei brăţări. Dacă desenai un măgar pe partea exterioară a hârtiei şi îţi imaginai — prin desene succesive — că măgarul înaintează, el se întorcea de unde plecase, pe aceeaşi parte a hârtiei, normal.

Dacă însă răsuceai o dată panglica, dacă îi imprimai o torsiune, măgarul — pornit de pe faţa exterioară — revenea în cerc pe faţa *interioară* a hârtiei, deşi nici o clipă desenele nu se despărţeau de faţa de pe care porniseră şi ar fi fost „logic“ să revină pe aceeaşi faţă.

Era celebra fâşie a lui Möbius, cum îl chema pe matematicianul care studiase suprafeţele neorientabile. Pagu intui imediat că undeva în jurul lui se ascundea o sferă. Răsturnarea peisajului îi evoca, nu ştia nici el de ce, „traducerea” unei sfere, ceva greu de redat în cuvinte, uneltirile unei sfere, opera ei.

Trebuie să urc încet şi calm. Peisajul e despărţit pe verticală în două părţi inverse, dar presimt că trebuie să existe şi o orizontală. Sunt convins că la intersecţia dintre ele se află „ceva”, o farfurie zburătoare ? Să fim serioşi. E foarte important să elimin orice idee preconcepută, să văd

cu adevărat numai ce văd.

Aproape de buza râpei, începu să umble în patru labe, respirând greu. Se temea că descoperirea punctului de intersecţie — unde urma să vadă „ceva” sau cel puţin să zărească patru peisaje, despărţite prin două linii în cruce — îl va ameţi sau măcar îi va înşela reflexele, lucru periculos în vecinătatea unui abis.

Spaţiul avea însă trei dimensiuni şi toate deducţiile sale — din pricina depărtării de la care contempla priveliştea, ca pe un tablou fără perspectivă — fuseseră false. Încercă să-şi închipuie ce va găsi la „intersecţia” a trei dimensiuni inversându-se reciproc, dar — acum, după urcuş, cu sângele bătându-i în tâmple — imaginea construită în mintea lui era imposibilă. Trebuia să renunţe la speculații. Voia să vadă. Şi văzu.

Se târâse până la marginea prăpastiei şi rămase încremenit acolo, rezemat în coate, răsuflând greu.

Peisajele se uniseră într-un decor normal, numai că în fundul râpei, nu departe de verticala invizibilă, care acum nu mai opera, se putea zări „ceva“. Prima senzaţie era de primejdie. Se zărea un astru pitic, o bulă de flăcări violete, cu margini ghimpate, amintind de cununa de pe Statuia Libertăţii, dar ghimpi care palpitau ameninţător, nu cu rotunjimi de flacără, ci în zigzaguri bruşte, de fulger. Ameninţa.

Pagu zăcu o vreme, să-şi recapete răsuflarea. Adormi şi se auzi, prin somn, cum îşi spunea :

— E imposibil să adorm într-un asemenea moment de excitaţie. Trebuie să fie vreun fenomen hipnotic.

Când se trezi, îl durea capul de la soarele slab de toamnă. Se uită la ceas : dormise în soare aproape trei ore.

Trecuse de vremea prânzului, îi era foame. Micul astru din fundul prăpastiei se găsea acum deplasat lateral, la aproape un kilometru distanţă. Pagu scoase din buzunar o chitanţă veche, notându-şi pe verso poziţia exactă a „obiectului” şi forma lui. Nu era o sferă perfectă, părea puţin prelungită cilindric şi brusc retezată în partea inferioară, ca o ventuză, mai bine zis ca un clopot din acelea vechi de sticlă, care acopereau ceasurile de epocă, să le ferească de praf.

Cu degete tremurânde de o furie pe care nu şi-o înţelegea, pensionarul extrase dintr-o cutiuţă o pastilă de adrenalină, una dintre acelea pe care medicii i le interziseseră — „pentru dumneata, e pericol mortal“. Ca mai toţi bolnavii cronici, îi plăcea să-şi mâne organismul cu excitante sau calmante, după caz; adrenalina o lua rar, o dată la câteva luni.

Începu să coboare spre fundul văii şi, după vreo jumătate de oră. Îl ajunse din urmă o senzaţie stenică, un şoc care îi biciuia sângele şi care îl obligă imediat la câteva respiraţii adânci : creierul consuma mai mult oxigen şi supunea plămânii şubrezi la un plus de efort. Cobora grăbit, balamalele piciorului, sub genunchi, primeau toată oboseala. Avea de parcurs numai vreo patru sute de metri dar, din cauza ocolurilor, dura. „Obiectul” îi era mascat de reliefurile din jur şi se temea că nu-l va mai găsi.

Pe la patru jumătate, ajunse la nivelul dorit şi, după câteva cotituri care îi ceruseră vreo zece minute, priveliştea i se dezvălui brusc.

Fundul genunii era dominat de aşa-zisul astru. Îşi schimbase iarăşi poziţia cu câteva sute de metri. Părea — acum, de aproape — o masă incandescentă, cu un

diametru de vreo zece metri, plutind la o înălţime de vreo optzeci de metri.

— Cu orice riscuri, cu orice riscuri, trebuie să văd mai de aproape despre ce e vorba !

După o oră, se trânti exasperat pe iarbă, să-şi tragă sufletul. De câte ori se apropiase de „obiect“, acesta se muta. Mai bine zis, dispărea dintr-un punct, apărând brusc într-altul, fără zgomot. Pagu îşi însemna poziţiile succesive pe vechea chitanţă şi, după ce o umpluse, pe tot felul de hârtii găsite prin buzunare.

— E ca o remiză de şah, mormăi Pagu. Poate să dureze aşa la infinit.

De ce îşi schimba poziţia ?

Înseamnă că nava, sau ce-o fi, socoate că nu-i bine să se lase văzută. Se mişcă atât de repede, încât nici nu poţi să vezi când şi-a schimbat poziţia — deci o viteză care-i permite să străbată un kilometru în mai puţin din a 16-a parte dintr-o secundă, limita sub care ochiul omenesc nu mai percepe mişcarea (şi pe care se bazează cinematograful).

Dacă se poate mişca atât de iute, de ce rămâne pe pământ ? De ce rămâne în acest fund de genune ? Ce are de găsit aci ? De la geologi care exploraseră terenul, Pagu ştia că nu exista pe aici nici o bogăţie. De ce rămânea obiectul în acest loc ?

Se aşeză mai confortabil în iarbă şi luă a doua pastilă de adrenalină — lucru pe care nu şi-l permisese niciodată până atunci.

Era bine dispus. Presimţea că va găsi o ipoteză — şi o găsi. Ştia că marile bombardiere — de teama depistării prin radar — erau înzestrate cu o adevărată uzină electronică de

fabricat informaţii false. Aparatajul bombardierului capta unda radarului inamic şi emitea un răspuns fals : pe ecranul de radar al apărării se iveau — în loc de un bombardier — zece bombardiere, şi în cu totul alte puncte decât bombardierul real. Rachetele defensive porneau spre ţinte imaginare, pe când bombardierul rămânea nereperat. Tehnica se complicase (existau arme şi contra-arme) dar Pagu bănuia că ceea ce văzuse — corpul de vreo zece metri, plutind mereu în alt loc — nu era *nimic.* Era o simplă proiecţie.

Adevăratul corp, cel care voia să se camufleze, trebuia să fie undeva în jur, nu departe. Îşi scoase vechea chitanţă din buzunar, îşi adună toate hârtiile şi încercă să reconstituie poziţiile succesive ale micului astru şi graniţa care despărţise cele două peisaje. Trebuia să meargă pe fundul văii, de-a lungul punctelor de intersecţie dintre cele două privelişti, nici mai la dreapta, nici mai la stânga, exact cum şi le notase. Erau de străbătut vreo patru kilometri şi, respirând adânc sub impulsul noului şoc de adrenalină, Pagu porni metodic la drum.

Sfera se odihnea pe iarbă. Umblând mai bine de-o oră, o găsise, puţin mai la dreapta traseului calculat de el.

Pagu se repezi în fugă spre obiect şi se opri prudent, fără să-l atingă. Era de zeci de ori mai mic decât imaginea proiectată pe cer — nici măcar cât o minge de fotbal. Nu plutea în aer, ci se odihnea în iarbă. Pagu recunoscu obiectul după forma lui de sferă imperfectă, mai curând clopot — amintea de simbolul infinitului, aşa cum îl sculptau vechii indieni stilizând un relief falie — şi îndeosebi după scânteile plăpânde care păreau o miniatură a flăcărilor astrului de pe cer. Sub luminescenţă, se deosebea culoarea

metalului — dacă metal era — un albastru închis, bleu-petrol. Lucea ciudat pentru un obiect atât de întunecat : ca şi când întunericul ar fi fost o forţă activă, care străluceşte.

Obiectul se afla la picioarele lui, dar falsul astru nu mai plutea în aer : dispăruse. Obiectul, simţindu-se reperat, nu-şi mai cheltuia energia pentru a proiecta imagini false. Senzaţia de ameninţare rămăsese totuşi, chiar la proporţiile acelea miniaturale.

Pagu şovăi multă vreme, dacă să atingă mica minge incandescentă. Temperatura nu-i părea prea ridicată — scânteile de la suprafaţă erau probabil reci — dar dacă obiectul poseda puterea de a răsturna imaginea peisajului, însemna că dispune de energii colosale.

Era sigur că fenomenul de răsturnare a fost provocat „involuntar”, admiţând că micului clopot i se putea atribui o voinţă conştientă. De vreme ce imaginile proiectate pe cer — astrul acela aflat mereu în altă parte — nu erau decât un camuflaj, obiectul nu avea interesul să atragă atenţia asupra lui.

În jurul clopotului se învârtea prin aer un corp de metal întunecat, mare cât un bob de porumb. Fără să se mai gândească — văzuse de atâtea ori prin cărţi imagini asemănătoare — omul îşi spuse imediat că la picioarele lui se afla o planetă.

O planetă pitică, cu propria ei forţă gravitaţională, de vreme ce mica bucată de metal nu cădea, ci continua să se rotească în aer. Deplasarea produsă în peisaj trebuie să fi fost un fenomen gravitaţional. Cu energii imense, mica sferă se intersecta cu gravitatea pământească — poate încercând să se desprindă de ea - şi acţiona la kilometri distanţă asupra câmpului gravific, provocând un efect

ciudat, răsfrânt de ochi sub forma unei inversări de peisaj.

Minutele treceau şi Pagu deveni mai îndrăzneţ. Ar fi vrut să bareze cu bocancul drumul micului bob satelit, dar nu ştia cu ce proces are de-a face ; de ce să perturbe o mişcare care avea rostul ei, care putea eventual face rău unor. fiinţe, în caz că ele existau ? Ferindu-se să atingă cu mâna, se folosi mai întâi de baston. Lemnul era rău conducător de electricitate ; risca mai puţin.

Atinse uşor clopotul — şi nu se petrecu nimic.

Liniştea era adâncă, obiectul părea incapabil de a emite vreun sunet.

Pagu accentuă treptat mişcarea bastonului său, dar obiectul rămase neclintit. Inginerul apropie de ochi capătul bastonului : pe fosta cracă, încă proaspătă, cu aşchii mici, nu se vedea nici o urmă de arsură. Cuprins de nerăbdare, Pagu vârî capătul bastonului sub obiect, încercând să-l răstoarne, să vadă ce e dedesubt. Nici o clintire.

Omul era destul de voinic şi, cu statura lui de urs, cântărea aproape o sută de kilograme. Puse alături un bolovan şi folosi lemnul ca o pârghie. Acţiona acum asupra micului obiect cu o putere de sute de kilograme. Clopotul însă nu se clintea, de parcă ar fi fost capătul unui stâlp înfipt la sute de metri adâncime. Singurul rezultat fu deplasarea bucăţii de pământ în care se sprijinea bastonul. Înfigând lemnul jur-împrejurul micului obiect, Pagu se convinse că metalul — dacă metal era — nu era împlântat în sol. Totuşi, era de neurnit.

Pagu era convins că a făcut o mare descoperire şi vedea cu necaz că n-are cum s-o comunice. Un obiect ridicol de mic — aproape că i-ar fi încăput în buzunar — se dovedea imposibil de ridicat.

Se înserа. Perspectiva de a petrece noaptea alături de acest mic clopot nu era îmbietoare. Ce să facă ? După o oră — tensiunea, adrenalina şi mai ales înciudarea îi dădeau dureri de cap — se hotărî să ceară ajutor unei ferme aflate la vreo douăzeci de kilometri depărtare. Regiunea deluroasă nu era propice mecanizării, dar aveau tractoare speciale, foarte robuste. Dacă îi convingea să-l ajute, poate ar fi urnit micul obiect.

Cu un oftat, inginerul — în lumina scăzută a înserării — desenă o copie cât mai exactă a clopotului. Nu-i venea să plece, dar până la urmă trebui să plece.

După vreo zece paşi, se întoarse, să mai vadă obiectul o dată, şi tresări mirat. Clopotul, acum rotunjit sub formă de sferă, plutea în aer la vreun metru înălţime şi... îl urma. Ca să se convingă, Pagu mai făcu vreo zece paşi şi se întoarse brusc. Imediat, obiectul ateriză pe solul moale — fără nici un zgomot — şi toate încercările bastonului se dovediră fără rost : din nou, obiectul nu se lăsa urnit din loc.

Când Pagu porni iar la drum, clopotul îl urma. Forma de clopot era atenuată : în timpul plutirii, corpul îşi rotunjea partea cilindrică de jos, devenind o sferă aproape perfectă. Plutirea era lină, iarba de dedesubt nu părea afectată decât de adierile vântului. Sfera păstra o distanţă prudentă, ca un câine vagabond, care încă n-are deplină încredere în omul pe care-l urmează, dar nici nu vrea să-l abandoneze.

Aşa începu nebunia inginerului Pagu. Se pomeni vorbind singur, încercând să comunice cu obiectul animat clar de o inteligenţă proprie, sau poate a altora, care îl foloseau ca pe un sclav automat — în orice caz o inteligenţă. Micul bob de metal continua să graviteze în

jurul sferei, dar intensitatea scânteilor scădea, ca şi când — o dată cu lăsarea întunericului — obiectul voia să se asigure că nu e reperat de alţi ochi.

După o oră, Pagu ajunsese în faţa casei. Deliberă scurt, dacă să închidă uşa „în nasul” obiectului, dar ştia dinainte că e imposibil să reziste curiozităţii. Sfera pătrunse fără ezitare în casă, plutind mai departe la înălţimea pieptului lui Pagu şi, cu aceeaşi lipsă de ezitare, părăsi bucătăria, înfigându-se în întunericul camerei învecinate.

Când aprinse lumina, Pagu găsi sfera revenită la forma de clopot, pe masă. Omul trase perdelele şi imediat obiectul îşi mări scânteile. Se instaurase între ei un fel de complicitate. Cel puţin aşa simţea Pagu; senzaţia de ameninţare dispăruse.

— Cum să fac să mă înţeleg cu tine ? întrebă el tare.

Se aşeză la masă — uitând cât de foame îi fusese — şi privi obiectul cu atenţie. Culoarea închisă a metalului se schimba uşor şi neuniform. Plin de grijă să nu stea în calea micului satelit care continua să se rotească, omul îşi luă inima în dinţi şi, cu degetul învelit în batistă, atinse suprafaţa sferei. Pielea, prin batistă, nu înregistră nici o senzaţie neplăcută. Temperatura părea aceeaşi cu a lui.

— Îmi dai voie ? întrebă Pagu.

Luă masa şi o mută cu obiect cu tot, în aşa fel ca lumina să cadă din plin asupra clopotului. Masa — o masă obişnuită de sufragerie, puţin cam grosolană — nu părea apăsată de vreo greutate suplimentară. Pagu încercă să urnească obiectul. Era imposibil, ca şi când clopotul ar fi făcut una cu lemnul; de data asta, nici masa nu se clinti.

— Cum să fac să mă înţeleg cu tine ?

După zece minute, se întorcea din pod, înarmat cu

câteva planşe albe şi ustensile de pictură ale Adelei. Nu ştia dacă obiectul are receptoare sonore, dar bănuia că vede, de vreme ce ştiuse să-l urmărească pe drum la o distanţă neschimbată. Sau poate era o detectare prin căldură, prin razele infraroşii ?

— Primul lucru, zise Pagu, este să-i dau putinţa de a răspunde. Chiar dacă mă înţelege, nu pot să ştiu, de vreme ce nu poate răspunde. Trebuie stabilită o punte, măcar o primă literă a alfabetului — pe urmă totul va fi o chestiune de timp.

Febril, se apucă să deseneze. Anii de facultate şi inginerie, tovărăşia pictoriţei îl ajutaseră să dobândească o acurateţe elementară a desenului, fără a se putea vorbi totuşi de talent.

— Orice imagine, zise Pagu tare, ca şi când ar fi ţinut o conferinţă, începe să intereseze dacă e raportată la proporţiile proprii. Arată-i unui om imaginea unui monument ciudat, şi nu-şi va da seama de dimensiunile reale. Fotografiază însă monumentul cu un om alături : privitorul, prin comparaţie, va sesiza mărimea reală.

După un sfert de oră, desenase două imagini — amândouă înfăţişând obiectul. Una îl arăta plutind în aer, sub formă de sferă. În cealaltă, era aşezat. Le agăţă pe perete — nu ştia nici el unde e mai bine, dacă obiectul are undeva receptori vizuali.

— Sus ! strigă el, arătând desenul care înfăţişa obiectul în aer.

— Jos ! şi îl arătă aşezat, sub formă de clopot.

Orele următoare — despre somn nu putea fi vorba ! — fură pline de asemenea încercări : clopotul desenat cu scântei şi fără, imaginea micului satelit, săgeţi, linii, cifre.

Pagu era convins că toată greutatea este ca obiectul „să înţeleagă” că i se cere un răspuns.

Abia spre dimineaţă, după sute de încercări, îi veni ideea să se întoarcă la desenele iniţiale. Se prefăcu întâi că iese din odaie, apoi, când văzu că obiectul — pregătindu-se să-l urmeze — pluteşte deasupra mesei, se repezi la desen şi arătă planşa cu poziţia *sus.* Când clopotul îşi reluă şederea de pe masă, Pagu arătă la iuţeală poziţia „jos”. Momentele imediat următoare pot fi asemuite unui delir.

Omul arăta „sus” — şi, imediat, sfera se conforma. Cu o fericire de nedescris, omul îşi înmulţi indicaţiile şi văzu că sfera „răspunde”. Nu era ea un animal dresat care dă ascultare unor porunci ; uşurinţa şi graţia alunecării în sus şi în jos, ca şi când gravitaţia n-ar fi existat, indica mai curând efortul unei organizări superioare care se străduie să înveţe codul unei maşini situată mai jos pe scara evoluţiei, ca un om care ar încerca să imite graiul animalelor.

Pagu s-ar fi culcat, dar era nerăbdător să afle dacă obiectul receptează doar imaginea sau doar sunetele. Arătă doar imaginile, fără să spună nimic — şi obiectul se conformă. Deci, într-un fel sau altul, „vedea”. Rămăsese de verificat sunetul. Pagu nu mai arătă nimic : se mărgini să strige *sus* şi *jos,* sigur că aceste cuvinte — repetate de sute de ori în cursul nopţii — trebuie să fi fost reţinute, în caz că erau auzite.

Obiectul se conformă ! Ca să fie mai sigur că sunetele n-au fost ghicite după mişcările buzelor, Pagu vorbi întors cu spatele. Acum era neîndoielnic : obiectul „auzea“.

Zdrobit, inginerul hotărî să se culce. Era sigur că nu riscă să fie părăsit. Obiectul îl urmase cu un scop şi găsise o

ființă cu care putea să comunice. Se duse în patul său din bucătărie, urmat fără grabă de sferă. Era cinci dimineaţa. Spre şapte, jenat de razele soarelui, se sculă să tragă perdelele. Imediat, ca şi când ar fi înţeles că lumina supără, obiectul îşi suprimă scânteile din jur.

— Lumină, întuneric ! spuse Pagu, ca să-l înveţe, şi adormi la loc, zâmbind fericit.

Urmară luni de activitate tenace. Pagu îşi cumpărase aparat de fotografiat şi de filmat. Rezultatele erau ciudate. Omul prindea în obiectiv sfera pe care o vedea cu ochiul liber — şi totuşi, la developare, se vedea cu totul altceva. Se puteau distinge nişte ţevi multicolore, un labirint de tuburi transparente, mereu dispuse altfel şi în alte culori. Culmea era că inginerul folosea uneori film alb-negru — şi totuşi, după developare, imaginea îi apărea colorată. Se părea că obiectul încearcă să-i furnizeze unele informaţii, dar pentru inginer ele erau indescifrabile.

Primi de câteva ori vizita unor oameni din vecinătate — factorul, femeia care îi aducea brânzeturi, un geolog prieten, venit în vizită. Obiectul dispărea de fiecare dată. Pagu bănuia că — folosind o viteză peste cea sesizabilă ochiului — obiectul se muta undeva, la câteva sute de metri depărtare, îndărătul unui nor. Influenţarea miilor de clişee pe care încercase să le facă inginerul indica un aparataj rafinat. Cu ani în urmă, marile vase de război erau înzestrate cu aparataje electronice care voalau automat clişeele oricui ar fi încercat să le fotografieze.

Dacă obiectul era lent în a-i da omului informaţii despre existenţa sa — se mărginea la imaginile despre labirintul tuburilor, din care Pagu nu înţelegea nimic — în schimb părea să înveţe repede. Din mii de experienţe, omul

se încredinţase că obiectul şi-a însuşit noţiunile de plus şi minus, da şi nu, sus şi jos, lumină şi întuneric, zgomot şi tăcere. După simpla predare a contrariilor, Pagu trecuse la nuanţe. Zgomotul şi tăcerea le „predase” uşor, cu ajutorul butonului de la radio : închidea şi deschidea succesiv. Mărind şi micşorând volumul sonor, introdusese noţiunea de tare şi încet, apoi cea de muzică şi vorbire. O zi de triumf fu aceea când obiectul — fără să atingă aparatul de radio — îi dovedi că ştia să-l manipuleze. Pagu pronunţase din întâmplare cuvântul muzica, şi imediat aparatul de radio — până atunci închis — începuse să cânte, ba încă prinzând un post neverosimil de îndepărtat, Sidney.

— Vorbire ! spusese Pagu, şi imediat radioul trecuse la recepţia unui post românesc, unde se vorbea.

Abia în cursul „lecţiilor” despre alfabet — când omul se căznea să demonstreze legătura dintre o literă scrisă şi sunetul echivalent — Pagu începu să bănuie de ce obiectul învăţa totuşi încet. Planetă sau nu, mica sferă avea înlăuntrul ei o organizare de maşină superioară, încetineala învăţării nu era datorată vreunui defect de inteligenţă, ci impreciziei profesorului. Nici un om nu rosteşte cuvintele mereu în acelaşi fel, tot aşa cum gesturile cele mai obişnuite, pe care le repetăm zilnic — bărbieritul, spălatul pe dinţi, mersul, scrisul — fiind mereu aceleaşi, purtând mereu pecetea personalităţii noastre, au totuşi între ele mii de diferenţe imperceptibile. Repetând de o sută de ori cuvântul *mişcare,* Pagu, la început, nu-şi dădea seama că de fiecare dată îl rosteşte puţin mai altfel. Ceea ce pentru imperfecţiunea omenească sună ca acelaşi cuvânt şi este înţeles fără caznă, maşinii precise îi cere un imens efort de comparare, pentru a încadra miile de variante ale

pronunţării unui cuvânt într-o noţiune comună.

Îşi dăduse seama de asta, căutând în vechi manuale de cibernetică metodele de a învăţa o maşină să citească. Atâta vreme cât e vorba de literele de tipar, lucrul e uşor, pentru că a-ul ce-l citiţi acum se scrie întotdeauna la fel; chiar dacă există variaţii în grosimea cernelii, traseul e acelaşi. La un scris de mână însă (de obicei, lesne de înţeles pentru omul imperfect, mişcându-se permanent într-o lume de aproximaţii) maşina se pomeneşte în faţa unei varietăţi infinite de trasee (fiecare om are alt scris şi niciodată nu scrie exact la fel) şi este nevoită să adapteze un aparataj de măsurare precisă la interpretarea unei suite de imprecizii.

Mirându-se că i-a trebuit atâta vreme pentru a descoperi lucruri atât de simple, omul trecu la limbajul matematic. Era conştient din primele zile de necesitatea matematicii, dar avu de luptat — şapte săptămâni de demersuri complicate — pentru a căpăta, prin fratele său diplomatul, un mic calculator. Era folosit în străinătate mai mult prin licee, un tip depăşit, dar multă lume se întrebă de ce avea nevoie de el un pensionar dintr-o regiune neindustrială ; calculatorul s-ar fi dovedit util în atâtea alte locuri ! Pagu se puse în legătură cu un vechi coleg, devenit între timp academician, şi îi promise o lucrare ; folosi influenţa fratelui său, cheltui o mulţime de bani şi izbuti în cele din urmă să-şi transporte calculatorul până acasă — îi ocupa aproape jumătate din fosta sufragerie — şi să-l conecteze.

Îşi cumpărase şi un magnetofon, ca măcar o serie de cuvinte-cheie să sune mereu în acelaşi mod. După trei zile, se obişnuise cu sunetul propriei sale voci. La început, ca

oricărui om, îi păruse străină, auzită „din afară“. Avea momente de nebunie — legătura cu obiectul era un lucru obsedant, consumant — şi se temea ca nu cumva înainte de sfârşitul eforturilor sale (nu ştia nici el în ce va consta acest sfârşit) să facă vreo depresiune nervoasă. Ieşea tot mai des din casă, să se plimbe, să taie lemne, urmat ca umbra de sfera care plutea în aer, undeva mai jos de înălţimea capului său. Venind acasă, i se părea că a auzit dinăuntru voci — dar când deschidea uşa, nu mai auzea nimic.

La două luni de la ziua primei întâlniri cu „fenomenul“, Pagu izbuti să pună la punct programul matematic prin care îi cerea obiectului, în mod imperios, să-şi decline identitatea şi scopurile. Îi reproşa că nu i-a răspuns până acum decât prin schimbări de poziţie şi luminozitate, îi cerea să-i dea un semn că e înţeles, un semn prin intermediul unuia din codurile ce le erau la îndemână. Iarna bătea la uşă, vremea era cenuşie şi posacă. Deşi era plină dimineaţă, Pagu aprinsese lumina : ţinea obloanele închise, ca nu cumva vreun trecător ocazional să-l surprindă în cursul originalelor sale tratative cu obiectul. Omul vârî banda perforată în calculator şi tresări violent când îşi auzi propria voce :

— Cum să fac să mă înţeleg cu tine ?

Pe urmă, o voce tânără de femeie începu să comande :

— Sus, jos, sus, jos ! Desfaceţi mâinile în lături şi respiraţi adânc ! Unuuu-doi ! Unuuu-doi !

Se uită grăbit prin cameră — încetase să se mai mire, de când avea de-a face cu obiectul — şi constată că magnetofonul era în mers. Din când în când, banda sărea îndărăt şi se auzea din nou comanda glasului de femeie :

— Acum, la comanda mea, vă lăsaţi pe vine, apoi vă ridicaţi. Sus ! Jos !

Brusc, sfera se precipită spre el şi începu să danseze la verticală prin cameră : sus şi jos. Banda de magnetofon sărea mereu îndărăt. În sfârşit — ruşinat de întârziere — omul înţelese că obiectul cerea de la el un răspuns, aşa cum ceruse şi el în prima zi, când îi arătase desenele cu ,,sus“ şi „jos“.

Fără să dea importanţă plămânilor săi şubrezi, Pagu începu să se lase pe vine, executând fidel comenzile vocii, îşi dădea seama că obiectul — neavând voce proprie — înregistrase de la radio, pe bandă, comenzile gimnasticii de dimineaţă. Câteva minute, ridicol şi sublim, omul şi sfera strălucitoare făcură gimnastică alături, ca într-un dans al înfrăţirii.

Banda magnetofonului începu apoi să sară din loc cu viteze pe care ochiul lui Pagu nu le mai putea înregistra : vedea bobina din stânga, când subţire, desfăşurată aproape până la capăt, când groasă. Mai întâi se auzi o voce de copil :

— Ne înţelegi ?

Pe urmă un bas rosti un singur cuvânt :

— spune

urmat imediat de vocea lui Pagu :

— dacă

şi din nou de vocea copilului :

— ne înţelegi ?

„Lipită” din glasuri diferite, întrebarea se repetă :

— Spune dacă ne înţelegi ?

Intonaţia de întrebare era nepotrivită în coada

imperativului „spune“, dar sensul rămânea clar. Omul, pe moment, uită să răspundă, atât de captivat era de soluţia găsită. Obiectul înregistrase de la radio un număr de cuvinte, înmagazinase în memorie locul de pe bandă al fiecăruia şi aducea fulgerător banda în dreptul cuvântului necesar. Manipulase magnetofonul şi radioul de la distanţă, de afară, urmându-l pe Pagu la tăiatul lemnelor. De aceea, revenind, lui Pagu i se păruse mereu că aude voci în casă.

— Spune dacă ne înţelegi ?

— Da, vorbi Pagu distinct, vă înţeleg. Sunteţi mai mulţi ?

— Plural, răspunse banda. We are. Nous sommes. (Probabil că luase expresiile de la lecţiile radiofonice de limbi străine.) Nu avem cuvinte în limba română.

— Noi suntem, traduse Pagu mecanic, apoi se corectă : Da, suntem mai mulţi.

Magnetofonul îi imprimase răspunsul şi îşi auzi imediat vocea :

— Da, suntem mai mulţi.

— Câţi ? întrebă el.

— Nu avem cuvinte ! zise banda duios (se pare că luase formula dintr-o poezie în care bardul afirma că n-are cuvinte să exprime sentimentele duioase ce-i inundă sufletul).

— Care vă este cea mai urgentă nevoie ? întrebă iute Pagu, deşi bănuia răspunsul.

-Nevoie... sună răspunsul, şi imediat banda se rupse. Plasticul subţire nu rezistase la vitezele cu care era smucit ca să exprime răspunsurile obiectului. (Poate nici nu avea cum să înţeleagă ce înseamnă nevoie.)

— Aşteaptă ! strigă Pagu şi se corectă imediat:

Aşteptaţi !

Patru ore mai apoi, cobora dintr-un camion. Cu mari sacrificii, pe drumul mai mult decât aproximativ (noroaie şi gropi), adusese cinci magnetofoane Tesla. Şoferul, un puşti cu favoriţi enormi, care holba nişte ochi cât cepele, îl ajută să care aparatele pe ultimele sute de metri, unde nu mai putea pătrunde camionul.

— Nu vă supăraţi, zise el, pipăindu-şi cele două hârtii de o sută din buzunar, ca şi când ar fi vrut să se încredinţeze că Pagu nu i le mai poate lua îndărăt, dar ce faceţi aici cu atâtea magnetofoane ?

— Vrem să înfiinţăm un cerc sătesc al amatorilor de jazz.

Alesese anume un răspuns neverosimil, pentru că realitatea pare uneori ciudată. Dacă ar fi spus că face cercetări ştiinţifice, abia l-ar fi intrigat pe celălalt.

Cele cinci aparate modeste reprezentau tot ce putuse găsi la magazinul principal din Târgu-Jiu, împreună cu treizeci de benzi ORWO şi BASF. Puse toate magnetofoanele în priză, cu ştechere triple. De la o librărie, cumpărase — nu chiar pe sub mână, dar cu ajutorul unui cadou dat vânzătorului — ediţiile mai noi din „Gramatica limbii române” şi „Dicţionarul limbii române modeme”.

— Trebuie să aveţi puţină răbdare ! îi spuse el sferei şi — fără să se mai uite dacă magnetofoanele înregistrează sau nu (era sigur că înregistrează) — începu să citească.

După câteva minute, se opri să explice :

— Aveţi un vocabular insuficient. V-aţi învăţat probabil să pătrundeţi înţelesul cuvintelor prin comparaţii şi deducţii, dar n-aveţi cum răspunde. Trebuie să aveţi la îndemână toate cuvintele şi să înţelegeţi clar ce exprimă

ele. O să vă citesc tot dicţionarul. Deocamdată, o să răspund în locul vostru, şi afirmativ şi negativ, ca să aveţi la îndemână amândouă formele. Ştiţi ce înseamnă da şi nu. Răspundeţi, vă rog : e nevoie să vă citesc tot dicţionarul, sau nu, nu e nevoie să vă citesc tot dicţionarul.

— Nu, nu e nevoie să vă citesc tot dicţionarul, replică imediat la magnetofon propria lui voce.

— Atunci, cum o să faceţi ca să-mi răspundeţi ?

— Sunete, îi răspunse un glas de femeie; găsiseră rapid pe o bandă cuvântul pronunţat cândva la radio.

— Aha, alfabetul.

În zece minute, cu mare grijă pentru dicţiune, Pagu citise şi arătase pe planşă întreg alfabetul, cu combinaţiile de bază — ce, ci, ge, gi... Observă că toate magnetofoanele funcţionau cu mare viteză. Controlă pe unul ce a imprimat : erau literele, mereu aceleaşi sunete ale alfabetului, pe care obiectul voia să le aibă la îndemână pentru a putea forma cuvinte.

— Bine, zise Pagu la urmă, acesta a fost codul de bază. Dar cum puteţi cunoaşte vorbele, dacă nu o să vă predau dicţionarul, să vi-l citesc ?

— Citeştim noi, răspunse o voce nouă, impersonală, care era alcătuită artificial din suprapunerea sunetelor citite de om.

— Citim, corectă Pagu. Trebuie să vă predau şi gramatica.

— Citim noi, răspunse vocea.

— Cum ? întrebă Pagu. Vreţi să vă ţin cartea deschisă în faţă ?

— Nu e nevoie. Carte, apă.

— Carte, apă ? repetă el intrigat.

— Carte, apă, acţiune, verb. Apă sus, carte jos.

— Vreţi să ud cartea ?

— Uz-o ! răspunse obiectul, asimilând conjugarea lui *ud* cu aceea a lui *aud*.

— Dacă ud cartea, ea devine transparentă ? Puteţi citi toate foile o dată ?

— O dată nu e clar, zise vocea.

— În acelaşi timp, zise Pagu.

— În acelaşi timp, îl îngână vocea lui.

— Dacă vreţi să întrebaţi, tonul trebuie urcat: în acelaşi timp ?

— Uz-o, îl rugă obiectul.

Pagu râdea. Simţea un nou asalt al nebuniei, o nebunie frumoasă, îmbucurătoare.

— Se spune „ud-o" ! zise el întorcându-se cu o găleată. Să ud gramatica ?

Nu terminase de udat bine dicţionarul, că răspunsul îi sosi cu o bogăţie neaşteptată :

— Ud-o indispensabil, neapărat, obligatoriu, imperativ, necesarmente, negreşit.

— Unul singur din aceste cuvinte era suficient, zise Pagu, udând volumele. Foile devin transparente, dacă le ud ? Vedeţi prin ele ?

— Reacţie chimică, răspunse vocea impersonală. Se crează un mediu prielnic, favorabil, propice. Citim chimic.

Pagu desfăcu la întâmplare un volum şi văzu că literele nu păreau modificate. Fără să mai întrebe nimic, cu sentimentul că e nebun, omul se uită pe rafturile grosolane din jur şi începu să scoată enciclopedii, dicţionare de tot felul, tot ce însemna ştiinţă concentrată. Le puse într-o cadă mică de spălat rufe. Ca de obicei, trăsese obloanele.

Era sigur că oricine l-ar fi văzut udând nişte cărţi şi vorbind singur cu magnetofoanele l-ar fi luat drept nebun.

— Aţi citit totul atât de repede ? întrebă el. Simţea că întrebarea e inutilă : răspunsurile obiectului dovedeau că şi-a însuşit întreg vocabularul şi că îl manipulează neaşteptat de precis, cu excepţia intonaţiilor, pe care nu le putea obţine din literele sonore imprimate pe bandă. Punctele le marca prin pauze, virgulele prin pauze mai mici, dar nu putea intona diferite sensuri, mai ales întrebările. Se vede că şi obiectul simţea această imperfecţiune, căci începu să rostească semnele, acolo unde erau necesare pentru înţeles :

— Totul întrebare. Da. Totul înseamnă 14.976 de pagini. De ce există mai multe cuvinte pentru acelaşi înţeles întrebare. De ce se păstrează sinonimele întrebare. Cum te numeşti întrebare. Câtă vârstă ai întrebare. Cum doreşti să-ţi vorbim, cu dumneata, tu sau dumneavoastră întrebare.

— Întrebați-mă pe rând, zise Pagu. Nu pot să răspund la toate o dată.

— Vorbim pe o singură emisiune voce, zise vocea. Altfel am vorbi pe cinci magnetofoane în acelaşi timp. Câtă vârstă ai întrebare.

— În primul rând, cine sunteţi voi ? întrebă omul. Aţi spus că sunteţi mai mulţi. Sunteţi fiinţe ?

— Nu în sensul vostru. Nu ne naştem şi nu murim. Suntem însă fiinţe, pentru că strămoşii noştri au fost născuţi pe cale naturală şi pentru că fiecare dintre noi ştie că există şi că se deosebeşte de ceilalţi indivizi. A fi înseamnă a fi diferit. A fi la fel, a nu se deosebi, înseamnă a fi acelaşi lucru ca celălalt, a nu fi. Însă nu suntem numai

fiinţe. Partea de proteză este mai bogată ca la voi. Aveţi dinţi falşi, picioare de metal, mâini artificiale, implantaţii de tranzistori. Noi avem o proteză cerebrală comună, de calculator.

— Câţi sunteţi ?

— O să-ţi răspundem la toate întrebările, ca să căpătăm şi noi răspunsul şi ajutorul care ne interesează. Cum doriţi să vă vorbim întrebare. Cu dumneavoastră, tu sau dumneata întrebare.

— Tu, zise Pagu. Formulele de politeţe sunt pentru cei ce se tem că n-ar putea fi respectaţi.

— Tu, zise vocea. Tu cum te numeşti întrebare. Precizăm : tu, ca să ne înţelegem clar cu tine, cum vrei să-ţi spunem întrebare.

— Valentin, zise Pagu. Sau nu : Val, că e mai scurt.

— Val, repetă vocea. Nu vei crede că eşti un val întrebare. Talaz, unduire sau meterez. Cum vei face deosebirea întrebare.

— După sens, zise el.

— Sens, răspunse vocea, direcţie, înţeles, semnificaţie, accepţie, scop, rost, menire, mod. Limba voastră umană este neprecisă.

— Sens în sensul de înţeles, se grăbi Val să explice. În orice caz, eu vă înţeleg perfect.

— Perfect întrebare. În sensul de perfecţiune întrebare. Nu poţi să ne înţelegi perfect. Voi spuneţi că perfecţiunea nu există, este un ideal. Nici noi nu te înţelegem perfect. Cum adică, ne înţelegi perfect *în orice caz* întrebare. Repetăm : *în orice caz* întrebare. Adică, orice ţi-am spune, ai înţelege întrebare.

— E un fel de a vorbi, zâmbi Val. Toate limbile

omeneşti se mişcă între aproximaţii, totuşi oamenii se înţeleg perfect... vreau să spun, atât cât e nevoie. Mă rog, ar fi loc şi de mai bine.

— Cui te rogi ? Val, tu fă eforturi să fii precis, clar, desluşit. Pronunţi mereu altfel şi vorbele îşi schimbă înţelesul după variaţii uneori neanalizabile.

— Câte fiinţe sunteţi ? întrebă el.

— Un număr pulsatil : o parte dintre noi iese mereu din funcţie şi alţii trec în locul altora. Într-o nanosecundă[2] numărul nostru variază cu maximum trei miliarde douăzeci şi doi. Dacă am trăi toţi odată, s-ar putea spune că reprezentăm un total de şapte miliarde opt sute cincizeci şi două de milioane trei sute treizeci şi două de mii patru sute douăzeci şi doi indivizi.

— Într-un spaţiu atât de mic ? Sfera asta este o planetă ?

— Este contrariul unei planete. Este graniţa exterioară maximă până la care putem împinge cosmosul nostru. Ea este mai mare decât planeta voastră — Pământul — şi mai mare decât sistemul vostru — sistemul solar. Dar, fiind limită, este din celălalt capăt mult mai mică, întrucât potenţa ei s-a concentrat. Dacă am lăsa-o să acţioneze la greutatea ei reală, cir abate cursul Pământu-lui şi al Soarelui, şi ar perturba sistemul nostru de direcţionare.

— Unde trăiţi ? în interiorul acestei Sfere ?

— Ar fi imposibil. Sfera este o graniţă exterioară, înăuntrul căreia nu mai poate exista nimic. Suntem departe.

— N-aş putea să vă văd ?

— Numărul nostru se schimbă mai iute decât ar putea

[2] A mia parte dintr-o milionime de secundă. (Nota mea — M. A.).

vedea ochii tăi. În unităţile voastre de măsură, îţi vorbim de secole.

— Dacă planeta voastră e mai mare decât sistemul solar, cum se face că încape în această odaie ?

— Cum adică, cum se face întrebare.

— Cum se explică faptul că încape într-o odaie, dacă este mai mare ca sistemul solar ?

— Repetăm. Ceea ce încape în odaia ta este numai graniţa *exterioară* a sferei. Sub această graniţă exterioară, adică înăuntrul sferei, nu se mai poate afla nimic. E ceea ce aţi numi vidul absolut, deşi la scara voastră ar încăpea acolo miliarde de atomi. Graniţa interioară a sferei învăluie acum universul vostru.

— După cum vorbiţi, rezultă că exteriorul este înăuntru, aici în odaie, pe când interiorul ar fi afară, învăluind lumea.

— Lumea întrebare. O mică parte a materiei cunoscute de voi.

— Dacă nu pot să vă văd cu ochiul, de ce nu vă lăsaţi măcar fotografiaţi ?

— Sfera este numai o margine de labirint, de dedal, de variabile care se înlocuiesc tot timpul pe coordonatele unei sfere. Aparatul tău fotografic prinde o parte a ei. Comparaţie : ca şi când, încercând să fotografieze de departe Globul Pământesc, ar prinde în obiectiv doar un copac.

— Cum se face... vreau să spun, cum se explică atunci că ochiul meu vede totuşi Sfera ? Aparatul fotografic nu înregistrează la fel ca ochiul ?

— Numai corpurile din tipul vostru de lume.

— Există mai multe feluri de lumi ?

— Mai multe decât ce întrebare.

— Vreau să spun, multe. Există o pluralitate de lumi ?

— Se schimbă. Dintr-un capăt, cum aţi spune voi, e una. Din celălalt, o infinitate. Aceste două capete merg întotdeauna în pereche, iar fiecare pereche este paralelă cu alta : la fiecare capăt unde există o singură lume se află alături capătul unei alte perechi, celălalt capăt, infinit. Perechile, la rândul lor, sunt dispuse spre două extremităţi, una direcţionată spre infinităţi noi, cealaltă fixată la o unitate sub care nu poate trece. Zidurile sub care şi peste care nu se poate trece sunt întreruperi care asigură legătura dintre categoriile de infinit. Jocul dintre unicatul indivizibil şi multiplul lui infinit face ca lumea să fie mai multe sau ca lumile să fie una, în funcţie de variabila luată ca reper.

Deşi inginer, Pagu încerca un sentiment neplăcut în faţa limbajului rece, impersonal şi abstract : simţea că nu ascultă nişte fiinţe, ci o maşină, un creier de nefiinţă, îşi urmă totuşi întrebările, cu energie proaspătă.

— Poate exista o margine, dincolo de care să nu-mi mai pot închipui nici o altă margine ?

— Numai una, care nu există de îndată ce e privită din celălalt capăt. Zidul pomenit, întreruperea, securea cu două capete. Tu, Val, eşti mărginit, în înţelesul de finit, limitat în cadrul unui volum. Capul tău se sfârşeşte într-un punct, picioarele în altul, ai trei dimensiuni dincolo de care nu mai există Val, ci altceva. La limita exterioară, corpul tău este finit. Această finire este provizorie, pentru perioada cât trăieşti. Pe dinăuntru însă, asimilezi hrană, eşti deschis spre infinit. Pe dinafară, poţi contempla infinitul, fără să-l poţi înţelege sau atinge. Pe dinăuntru, eşti tu însuţi un infinit pe

care însă nu-l poţi contempla. În ambele sensuri, lucrul ţi-e de neînţeles, pentru că eşti alcătuit din inegalitate : fiecare din extremităţi o contrazice pe cealaltă şi raţiunea ta unică vrea o formulă unică pentru două aspecte care îţi apar opuse. Eşti un zid cu o singură faţă. De ce îţi ridici buzele în sus întrebare.

— Râd.

— Înţelegem. Dar de ce râzi întrebare.

— E felul omenesc de a reacţiona la comic. Poate un semn de amărăciune. Probabil sunt primul om aflat în dialog cu fiinţe din afara Pământului. Vă pun întrebări şi nu capăt drept răspuns decât abstracţiuni... (Pagu ezită o clipă şi urmă) ...simpliste.

— Un şir de traduceri în omeneşte. Există noţiuni pentru care limbile voastre nu au căpătat echivalente, înainte de apariţia avionului, oamenii nu se puteau referi decât la un covor zburător, pasăre mecanică, armăsar cu aripi. Nu posedau cuvântul avion şi trebuiau să ia termenii din mediul lor obişnuit — covoare, păsări, cai. Efectul era naiv. Comic.

— Din câteva mii de pagini citite chimic în câteva minute, puteţi reconstitui şi interpreta dezvoltarea omenească ?

— După ce am citit cărţile de care vorbeşti, am construit un model al Pământului cu modele de oameni. În timp ce o parte dintre noi vorbeşte cu tine, altă parte studiază reacţiile modelelor. În timpul ultimei fraze pe care ai auzit-o, am studiat două decenii de dezvoltare umană, în trei continente experimentale.

Pagu se uită intrigat la mica sferă strălucitoare.

— Dar ce fel de fiinţe sunteţi ? De pildă, aveţi simţuri ?

— Am avut. Am renunţat la ele : avem un sistem informaţional mai complex.

— De ce aţi renunţat la simţuri ? Vă înşelau ?

— Cusur corectabil. Dar simţurile erau polarizate, ca ale voastre. Avantajele plăcerii erau întrecute, cu vremea, de impozitele durerii. Nemurirea ar fi devenit suferinţă eternă. A trebuit să renunţăm şi la plăcere, în înţelesul ei senzorial.

— Şi ce satisfacţii mai are viaţa voastră, fără plăceri ?

Pagu se trezi după câteva ore, în întuneric, înţepenit.

Oboseala unui dialog peste lumi, încordarea pentru a înţelege îl biruiseră. Adormise în scaun, cu fruntea sprijinită de masă. Auzi prin întuneric zumzăitul calculatorului : probabil că fiinţele acelea îl manipulau, în scopurile lor. Ce nevoie puteau avea de un calculator atât de slab ? Sistemul lor părea mult mai puternic.

Imediat ce-şi ridică fruntea, de pe masă, lumina se aprinse şi calculatorul îşi încetă zgomotul. Pagu ar fi putut crede că visase. Liniştea locurilor de munte se auzea acum, în noapte, ca un vuiet. După dialogul peste lumi, decorul camerei era dezarmant. O masă prozaică de lemn, două scaune grosolane şi — ca oglindirea nălucirilor unui nebun — o îngrămădire dezordonată de cărţi, pe rafturi şi pe jos, unele încă ude; cinci magnetofoane aliniate strâns şi un calculator nichelat, mare cam cât două maşini de spălat vase, insolit în cuprinsul sărăcăcios al căsuţei de munte.

Dar nu visase. Acolo sus, aproape de tavan, mai plutea Sfera.

— Curaj, Val! îi spuse vocea impersonală. Ştim că ţi-e greu, dar vom depăşi şi acest obstacol: lucrăm la un sistem pentru a ne înţelege mai uşor cu tine. E un lucru dificil,

chiar şi pentru noi, dar sperăm să-l terminăm în câteva mii de ani. În unităţile voastre, în câteva ore. Ne grăbim : n-avem la dispoziţie prea mult timp.

Pagu privi obosit spre Sferă, fără să răspundă. Se duse în bucătăria cam friguroasă, şi, dezbrăcându-se până la brâu, se spălă îndelung la lighean. Avea electricitate, dar nu şi apă curgătoare. Îşi turna din cană apă rece pe ceafă, să-şi limpezească gândurile. Noaptea rece de toamnă îl îngheţa, înviorându-l. Îşi pregăti un pahar fierbinte de lapte cu puţină miere şi, separat, tot într-un pahar, o cafea neagră plină vârf.

Se întoarse în fosta sufragerie şi zumzăitul calculatorului încetă din nou. Lăsând paharele pe masă, omul se duse în camera de alături. Îşi puse o cămaşă proaspătă de molton, peste care îmbrăcă vechea lui vestă de lână. Pe torsul rece, contactul lenjeriei era familiar şi plăcut. Gesturile mărunte ale vieţii zilnice îl reasigurau. Nu era prea grăbit să se întoarcă în camera unde-l aştepta Sfera. Voia să gândească. Îşi plimbă îndelung peste faţă aparatul electric de ras.

Ori avea halucinaţii, ori, dacă situaţia era reală, se afla în faţa unui război nedeclarat al scopurilor. Fiinţele acelea necunoscute voiau ceva de la el. Iar el, el era om. Dacă realizase o întâlnire cu făpturi din altă lume, trebuia să extragă de aci un folos pentru semenii lui. Se gândise de mai multe ori în cursul ultimelor două luni să ceară ajutor de la alţi oameni, dar Sfera se făcea nevăzută la apariţia oricărui vizitator : risca să fie lăsat în situaţia unui nebun. Ce dovezi avea ? Câteva benzi de magnetofon pe care nu se aflau decât propriul său glas şi câteva voci prinse de la radio.

Nu-i rămânea decât să încerce a obţine de la Sferă informaţii : cea mai mică descoperire, cea mai mică noutate de folos pentru oameni ar fi fost, măcar pentru el dacă nu pentru alţii, dovada că trăieşte o situaţie reală. Dar poate că scopurile fiinţelor necunoscute ascundeau o primejdie pentru oameni. Cât mai grabnic, trebuia să identifice făpturile cu care avea de-a face şi ţelurile lor.

Se întoarse în sufragerie, împrospătat şi lucid.

— Nu sunt mulţumit de voi, zise el tare, aşezându-se şi sorbind cu voluptate din laptele cald încă. Nu vă cunosc, nu vă înţeleg, ştiu prea puţine despre voi.

— Ţi-am răspuns la tot ce ne-ai întrebat. Timpul ne goneşte din urmă. Nu suntem duşmani. Întreabă-ne orice şi îţi vom răspunde. În câteva ore, vom avea un instrument prin care ne vom înţelege mai lesne cu tine.

Organizarea lor actuală era prea diferită de ceea ce se cunoştea pe Pământ : Pagu îşi spuse că alcătuirea unui obiect se explică prin istoria lui şi că, începând de la stadiile primare, va pricepe mai lesne. Vocea — înteţind infernal ritmul vorbirii, părând gonită de o urgenţă, de o primejdie, de o încleştare cu timpul — se strădui să-i dea răspunsuri care să-l convingă de buna „lor“ credinţă.

Cu multă vreme în urmă, lumea lor se împărţise în două. O parte dintre ei nu voiseră să renunţe la viaţă, în sensul ei vechi şi natural, mai ales fizic. Acceptau să sufere şi să fie muritori, ca să nu fie lipsiţi de minimul acela, hrană şi plăceri restrânse, necesar unei fiinţe pentru a trăi o vreme. Înfăptuiseră o societate fericită imobilistă. Se năşteau, se înmulţeau şi mureau. Lumea lor, asigurând la nivelul minim nevoile de bază ale individului — hrană, îmbrăcăminte, căldură, mici distracţii şi activităţi bazate pe

ferirea de şocuri între individ şi societate, prin uniformizare bine dozată a concepţiilor — nu simţea nevoia evoluţiei, invenţiei, fanteziei, capriciului, dezechilibrului. Introduceau noutăţi numai când trebuiau să facă faţă influenţelor din afara lumii lor, ca de pildă, atunci când observaseră — cu o întârziere de câteva zeci de milenii — că Soarele lor îşi accelerează răcirea. Făceau măsurători regulate ale temperaturii, dar rutina şi indiferenţa îi împiedicase să compare şi să vadă la timp că astrul principal îngheaţă. De altfel, primejdia părea încă îndepărtată. Când urmaşii au încercat să-i facă faţă, era prea târziu : tradiţiile imobiliste i-au împiedicat să dezvolte destul de repede tehnici pentru mutarea planetei lor în jurul unui astru cald. Pieriseră.

Ceilalţi — strămoşii celor cu care vorbea Pagu acum — aleseseră de mult nemurirea. Se despărţiseră de fraţii lor, construindu-şi o planetă proprie. Încercaseră să-i salveze, dar nici tehnica lor nu era pe atunci destul de dezvoltată, erau axaţi pe alte tehnici, de ordin spiritual, iar vechii lor fraţi le ceruseră ajutor prea târziu. Nemurirea era pentru ei o povară, suportabilă în parte cu ajutorul unui sistem de scoateri din funcţie şi reapariţii. Se refăceau după o schemă de labirint mişcător, două labirinturi închise unul într-altul ca sferele chinezeşti de jad ; din rotirea lor inversă reieşeau soluţii noi de schimbare, care să-i ferească de monotonia imobilistă a permanenţei şi nemuririi.

Pagu îşi dădu seama că istoria nu-l ducea la nimic instructiv pentru oameni. Trebuia să încerce pe altă cale să le afle scopul.

— Dar voi, întrebă el din nou, cu ce aţi rămas ? Ce satisfacţii mai are viaţa voastră, fără simţuri, fără plăceri, fără durere şi obstacole ? De vreme ce aţi cucerit

nemurirea, ce ţel v-a mai rămas ?

— Cunoaşterea. Suntem angajaţi într-o cursă cu infinitul.

Era un răspuns dezarmant. În numele cunoaşterii, puteau să-şi ascundă scopurile reale. Orice ar fi vrut fiinţele să-i ceară, puteau să-i spună că e un experiment menit să lărgească puterea lor de cunoaştere. Trebuia să verifice atent. Pagu sorbi încet din laptele cald.

— Ce adaugă cunoaşterea ? întrebă el. O simplă cantitate. Descopăr pe cer un miliard de stele, le inventariez şi caut să descopăr încă un miliard. Dacă nu iese de aci vreo aplicaţie practică — şi ce nevoie practică mai poate avea o fiinţă nemuritoare ? — e de neînţeles ce se poate câştiga.

— Când am înlăturat limitele noastre de fiinţe muritoare, răspunse vocea impersonală din magnetofon, ne-am trezit în faţa unei noi primejdii. Fără simţuri, fără teama de moarte, fără efortul de a scăpa de durere şi de a dobândi plăceri, trăirea noastră nu mai avea scop : nu aveam ce să facem cu nemurirea. Natura nu are scopuri, dar fiinţa, ca să supravieţuiască, trebuie să aibă : măcar scopul de a se păstra, ca individ sau specie. Durerea, înlăturată de noi din viaţa simţurilor, se reîntorcea pe plan spiritual sub formă de inutilitate, indiferenţă şi autoanihilare : riscam să ne anulăm pe noi înşine. Instinctul de supravieţuire ne-a salvat : în calea durerii reapărute, a introdus plăcerea spirituală a cunoaşterii. Aflăm ca să nu murim. Trăim ca să aflăm.

— Şi ce vreţi să aflaţi ?

— Universul se dezvoltă mai repede decât înaintează cunoştinţele noastre. Dacă am reuşi să căpătăm în

cunoaştere o viteză mai mare decât aceea a dezvoltării materiei...

— E un nonsens. Cunoaşterea reflectă materia, vine *după* ea.

— Magnetofonul pe care-l asculţi acum n-a existat înainte de a-l fi anticipat cunoaşterea omenească. Ne pare rău că problemele noastre complexe trebuie să parvină la tine pe un canal extrem de îngust, adaptat vorbelor şi înţelegerii umane.

Pagu îşi luă capul în mâini. Ştia şi el cum e, când spui adevărul în faţa unor oameni care nu-s condiţionaţi să-l înţeleagă. Copilul de doi ani nu poate înţelege că-i periculos să urce în dreptul ferestrei de la etaj, şi cu atât mai puţin îi este dat să priceapă cu ajutorul noţiunilor sale obişnuite — tata, mama, apă, nenea — teoria relativităţii. Pe vremea când lucra la „Automaţia”, Pagu încercase să se facă înţeles de directorul său — om ca şi el, inginer ca şi el, şi nu mai prost — şi nu reuşise, numai din cauza poziţiei diferite a acestuia.

— De ce taci ? îl întrebă vocea. La ce te gândeşti ?

Miile de întrebări pe care făptura umană îşi propune să le pună la prima ei întâlnire cu o fiinţă extraterestră păreau acum inutile : ceilalţi nu-i puteau răspunde decât în singurul limbaj înţeles de el, limitat la noţiunile şi fenomenele gata cunoscute de oameni.

Febril, omul exploră căile prin care semenii săi ar putea dobândi nemurirea. Răspunsurile Sferei sunau ca un oracol şi erau descurajante :

— Omul nu poate fi nemuritor în forma lui actuală.

Transplantul de organe, în care unii îşi puneau

nădejdea, era un paleativ. Un os mai putea fi grefat, dar, cu cât organul era mai nobil, cu atât mai greu putea el fi luat de la alt animal. Calea transplantului, împinsă la absurd, ar fi dus omenirea la autodevorare, la crearea unor crescătorii omeneşti, cu fiinţe inconştiente, sortite să furnizeze „piese de schimb”. Soluţia — inacceptabilă pentru morală — n-ar fi rezolvat totuşi nimic. Cu vremea, „fiinţele” urmau să degenereze, deosebindu-se prea mult de oameni, care şi ei vor fi evoluat între timp. De altminteri, organele aveau sădite în ele o vârstă, un termen de funcţionare, un contor ereditar.

— Nu s-ar putea să modificăm ereditatea ?

— Ba da, îi răspunse vocea, dar numai în ce priveşte însuşirile voastre, nu şi timpul. Ereditatea e şi o contabilitate. Organismul repetă creator stadiile pe care le-au parcurs părinţii săi până în momentul reproducerii : embrion, făt, copil, adolescent, tânăr, adult. După vârstă adultă, organismul nu mai are ce repeta, nu mai „ştie” ce s-a întâmplat cu părinţii şi strămoşii săi, nu mai are în el un program de dezvoltare. Lipsa programului înseamnă un echilibru inert şi provizoriu, atacat de uzură şi boli, până cedează : fiinţa moare. Ereditatea înseamnă, în timp, o numărătoare precisă : dacă vreţi să vă păstraţi ca oameni; dacă vreţi să vă păstraţi ereditatea, vă veţi păstra automat şi numărătoarea, veţi muri. Dacă nu vreţi să muriţi şi reuşiţi să înlăturaţi numărătoarea la timp, atunci înlăturaţi şi ereditatea : veţi fi nemuritori, dar nu veţi mai fi oameni, veţi fi altceva.

— Ce ? întrebă omul.

I se părea sau era adevărat ? Intonaţiile vocii erau acum mai apropiate de cele ale unui om viu. Întrebările

erau rostite printr-o ridicare aproape perfectă a vocii. Îşi dădu seama că glasul — tot masculin — provenea de astă dată din alt magnetofon. Se vede că fiinţele Sferei elaboraseră un mecanism mai fin de imitare a inflexiunilor omului : voiau neapărat să-l convingă. Să-l convingă — ce ?

— În declinul vostru, vorbi vocea cu accente aproape blânde, se ivesc două curbe care nu sunt egale. Aţi putea să profitaţi. Creşterea bărbatului, de pildă, se încheie în jurul vârstei de 25—30 de ani ; începe declinul fizic, chiar şi declinul forţei inventive, dar creşte experienţa, priceperea, numărul de cunoştinţe. Curba spirituală coboară mult mai încet decât cea fizică ; spiritul s-ar menţine, dacă materia uzată n-ar ataca mintea şi memoria omului bătrân.

Pagu avea o presimţire neplăcută. Sorbi încet din cafea, care se răcise.

— Suntem făcuţi din carne, spuse el, parcă scuzându-se.

— Aveţi dinţi falşi, picioare şi mâini artificiale, acţionate de impulsurile electrice din muşchii invalidului, ba chiar aţi creat şi înlocuitori ai simţurilor : mâna care pipăie prin tranzistori, orbul al cărui creier „vede“ prin radar. Invenţia voastră cea mai mare este maşina de calculat, mâine maşină gânditoare. Pentru specia omenească, înaintarea în vârstă va însemna înlocuirea treptată a materialului biologic cu cel fabricat.

Pagu avu sentimentul că se apără :

— Şi ce va rămâne din personalitatea omenească ?

— Necesarul. Fiinţa nouă nu va simţi durere în metalul ei, nici patimi. Din vechea personalitate, va păstra istoria, dragostea faţă de ea însăşi, ca entitate, faţă de faptul că s-a constituit într-un anumit mod.

— O asemenea nemurire ar însemna totuşi moartea omului.

— Ţi-am spus că omul nu poate fi imortal în forma lui actuală. În limba voastră, *muritori* înseamnă *oameni.* Animalele, deşi mor şi ele, nu sunt desemnate prin cuvântul muritori. Numai omul ştie precis ce-l aşteaptă. Singura cale de ocolire este salvarea părţii care ştie — gândirea.

Pagu se plimbă puţin prin odaia devenită neîncăpătoare. Se simţea ridicul, avea sentimentul că de el depinde în acel moment soarta omenirii. Un sentiment pe care-l au uneori tinerii, dar care e ridicul la cincizeci de ani. Se lăsase de fumat cu ani în urmă, dar avea ţigări pentru rarii săi vizitatori. Îşi aprindea una din când în când, fără să simtă nimic din vechea plăcere a fumatului. Probabil că aşa s-ar fi simţit, el, Pagu, sub formă de maşină alcătuită din circuite şi raţionamente. Nemurirea ? O ţigară devenită inofensivă, dar şi fără gust. Se opri din plimbare şi îşi aţinti privirile asupra Sferei, căutând să elimine din glas orice urmă de neîncredere :

— Dar voi, întrebă el, cum arătaţi ?

— Ţi-am spus : viteza cu care intrăm şi ieşim din funcţie ne face să nu avem o formă sesizabilă pe cale optică. E sub limita ochiului : viteză subliminară. Nu ne putem vedea şi nu putem fi descrişi în forme vizuale.

— Nu vă cred, zise el puţin răstit. Vitezele subliminare pot fi detectate prin anumite instrumente. Iar văzul vostru e probabil adaptat. Cum arătaţi ? Sub ce formă vă percepeţi, voi între voi ?

— Ai multă dreptate, zise vocea, dar înfăţişarea noastră este un lucru care nu poate fi descris prin noţiunile care s-au format în lumea voastră.

— Nu vă cred ! repetă omul cu încăpăţânare. Avem sisteme matematice de deducere. În lumea noastră materială, am putut totuşi elabora conceptul de antimaterie. Avem aparataje cu ajutorul cărora deducem viteze superioare luminii, deşi datele Cosmosului nostru spun că o asemenea viteză nu e de conceput.

— Ascultă, Val, ripostă vocea, întrebi degeaba ! Informaţia intră în tine printr-un canal îngust : câte un cuvânt pe rând, nu mai multe de 150 pe minut. Ţi-ar trebui secole ca să receptezi măcar o parte din informaţia de care dispunem. Consolează-te cu gândul că nu ştii nici cele mai elementare lucruri din jurul tău : cine a fabricat paharul din care te pregăteşti acum să bei lapte ? În ce an ? Ce formulă chimică are ? De unde au luat fabricanţii nisipul ? Când a apărut paharul prima oară în viaţa oamenilor ? Ce săruri cuprinde laptele pe care îl bei ?

— Ştiu esenţialul, protestă omul înălţând paharul către Sferă, ca într-un toast sfidător. Ştiu la ce îmi serveşte paharul. Istoricul lui şi toate celelalte amănunte se concentrează într-un fapt esenţial : e menit să-mi astâmpere setea.

— La fel ar trebui să procedezi cu noi. E normal să vrei să afli atâtea : îţi înţelegem curiozitatea, e un sentiment prin care ne asemănăm. Dar dacă vrei să afli cu adevărat ceva, calea cea mai scurtă este aflarea esenţialului.

— Care este esenţialul ?

— De ce am apărut noi aici. La ce îţi putem servi. Sau la ce ne poţi tu servi. Raporturile dintre tine şi noi. Lucrul în sine nu poate fi cunoscut în sine, ci ca lucru pentru tine sau noi. Trebuie să descoperi nu lucrul în sine — acesta, luat în sine, e inert — ci lucrul în funcţionare. Dacă ştii cum

funcţionează, mai ales în raport cu tine, ai ajuns la porţile esenţei.

— Perfect, zise Pagu. Am avut impresia că aţi nimerit peste mine printr-un accident. Impresia mea este că aţi provocat fără voie o deplasare a luminii, un fenomen necunoscut, care m-a făcut să văd un peisaj răsturnat. Impresia mea este că aţi vrut să camuflaţi această sferă — exteriorul lumii voastre, cum o numiţi. V-aţi întâlnit cu mine întâmplător, la început v-aţi ferit de mine, m-aţi studiat şi pe urină v-aţi răzgândit, v-aţi spus că puteţi obţine de la mine ceva. Ce ?

— Fie cum zici tu, răspunse vocea. Vrem să ne înţelegem cât mai rapid cu tine. Să admitem că s-a ivit un fenomen optic şi gravitaţional nedorit de noi.

— Şi nu e aşa ?

— În fapt, s-a întâmplat un lucru mult mai grav, o catastrofă. Am suferit o aruncare de potenţial. S-ar putea ca în viitor Pământul, după milioane de ani, să primească ecoul, prima undă a şocului de potenţial care ne-a lovit recent.

— Ce înseamnă şoc de potenţial ? Şi vă rog să nu-mi spuneţi iar că e un lucru greu de explicat.

Urmă o pauză, pe care omul o simţea ca fiind trucată. Fiinţele — dacă fiinţe erau — n-aveau nevoie de atâta timp ca să gândească.

Se auzi o bătaie în uşă.

— Nu te speria, zise magnetofonul. Poţi să deschizi. Tot noi suntem.

Pagu condamnase de mult intrarea principală a căsuţei : venea prin dos, urcând câteva trepte spre bucătărie. Cine bătuse la uşă îi cunoştea obiceiurile : intrase direct, prin

bucătărie, şi stătea acum la uşa fostei sufragerii, încăperea în care se afla Pagu.

— Intră ! zise el, şi imediat îşi aminti că se încuia întotdeauna în cursul convorbirilor cu sfera. Deschise uşa. În prag se afla un bărbat de statură mijlocie — părea mic pe lângă Pagu — cu o valiză într-o mână şi cu pălăria în cealaltă.

— Bună ziua, spuse necunoscutul. Aşa se spune, nu ? Bună ziua.

Îşi lăsă valiza pe podea şi întinse mâna spre Pagu :

— Daţi-mi voie să mă prezint : Motaş. E un nume convenţional, desigur. De fapt, tot noi suntem.

— Care noi ?

Numitul Motaş îşi ridică mâna stângă, cu pălăria, spre tavan, arătând sfera luminoasă care plutea la un metru deasupra mesei :

— Noi. Vă era greu să vorbiţi în abstract, cu o sferă şi un magnetofon. Oamenii, când conversează între ei, au nevoie de paraziţi.

— Paraziţi ? întrebă Pagu, din ce în ce mai mirat.

— Zgomote de fond, amănunte care nu se referă la mesaj, îl lămuri amabil celălalt. Redundanţă. Discutaţi între voi, oamenii, la telefon şi vă înţelegeţi, când e vorba de chestii curente. Dar cum vine vorba de un lucru mai complicat, simţiţi nevoia să vă vedeţi. Cuvintele sunt aceleaşi ca la telefon, dar se adaugă (noul venit făcu o pauză intenţionată) contactul uman, gesturile, mimica, privirile... De aceea, oamenii care au ceva de cerut preferă — în locul mesajului scris cu precizie sau al telefonului — să se vadă „personal” cu cel la care apelează.

— Şi ce are asta a face cu mine ? întrebă Pagu.

— Vă era greu să înţelegeţi mesajul unei voci, dar acum vă vedeţi cu mine personal ! Ne-am gândit să creem un amplificator, mai bine zis un reductor, după chipul şi asemănarea dumneavoastră. A fost mai greu decât părea, a durat, dar până la urmă am reuşit. Motaş e creaţia noastră ! spuse el învârtindu-se ca un manechin viu, ca Pagu să-l poată vedea din toate părţile. E reuşit, nu ? Puteţi să-l deosebiţi pe Motaş de un om ?

Pagu se obişnuise să dialogheze cu magnetofonul şi, fără voie, privi în direcţia aparatului. Imediat, vocea impersonală îi vorbi, reasigurându-l :

— Motaş spune adevărul. Este produsul nostru. E calea cea mai rapidă de a te convinge. Din acest moment, Motaş preia funcţiile noastre.

Imediat, sfera dispăru. Un ţăcănit uşor îl vesti pe Pagu că magnetofoanele s-au închis.

Motaş îşi pusese pălăria pe un scaun şi se plimba prin odaie ca şi când ar fi cunoscut-o de mult.

— Să deschidem obloanele ! exclamă el, trecând la acţiune. Nu mai e nevoie să te fereşti ca un conspirator. Dacă cineva se uită pe fereastră, nu poate vedea decât un om stând de vorbă cu alt om. Nu se poate observa că nu sunt om, nu-i aşa ?

— Dar ce eşti ?

— Un model, imitaţie. Cum se spune în literatura voastră, un umanoid. Android.

Pagu, care căpătase oarecare încredere în cursul dialogului său cu strania sferă, acum, în faţa unei făpturi întru totul asemănătoare cu el, se simţea iarăşi copleşit de bănuieli. Celălalt păru să-i ghicească gândurile.

— Fii liniştit, nu sunt unul de-ai voştri. Vrei dovezi. nu ?

Cu o iuţeală ireală, dispăru în direcţia bucătăriei şi reapăru imediat cu un satâr : îşi puse mâna stângă pe masă şi, dintr-o lovitură puternică a satirului, o reteză în dreptul curelei de ceas.

Ciotul de mână pluti prin odaie, închise capacul unuia din magnetofoane, scoţându-l din priză — şi imediat, cu o viteză pe care ochiul nu o putuse urmări, toate magnetofoanele erau strânse şi puse într-un colţ al odăii, iar cărţile, uscate, se aflau în rafturi. Mâna se materializa din nou, zbură cu încetineală premeditată, ca privirile lui Pagu s-o poată urmări, şi se lipi din nou de antebraţul lui Motaş. Pagu s-ar fi putut crede victima unui fenomen optic, dar în lemnul mesei rămăsese dâra adâncă a satirului.

— Să nu pierdem vremea cu scamatorii din astea, zise umanoidul desprinzându-şi trunchiul de restul corpului şi făcându-l să plutească în aer, cu cap cu tot, la un metru deasupra şoldurilor. E penibil să recurgem la scamatorii de circ, adăugă Motaş, reconstituindu-se. Penibil pentru tine. Pentru mine nu : eu sunt umanoid, sunt indestructibil, mai ales pentru că sunt nesimţitor. Nu sunt om. Simulez umorul ca să fiu pe înţelesul tău. Ia-mă drept comis-voiajor. Sunt trimisul lor ca să te conving, să-ţi vând o idee. Dacă asta te linişteşte, pot chiar să zâmbesc. Haide până afară.

Lăsă pălăria pe scaun şi îşi luă cu el numai valiza, urmat de Pagu. În curte, la înălţimea capului, strălucitoare, îi aştepta Sfera.

Motaş se aplecă şi deschise valiza.

— Câteva demonstraţii practice, zise el. Ca oamenii civilizaţi, când voiau, cu ajutorul unei oglinzi, să-i convingă pe sălbatici de puterile lor supranaturale.

Scoase din valiză o grenadă şi o aruncă la o distanţă

neverosimilă : undeva la kilometri depărtare, pe un vârf de deal, câţiva pini fură smulşi din pământ de o lumină stacojie. Când crengile sfâşiate recădeau pe pământ, lui Pagu îi parveni şi zgomotul detunăturii.

— Toate sunt explozibile, zise Motaş arătând grenadele. Ia una-două, la întâmplare.

— Şi ce să fac cu ele ?

— E indestructibilă, îl lămuri scurt umanoidul, arătând cu mâna în direcţia Sferei.

Sfera coborî uşor şi se aşeză pe pământ.

Motaş alese o grenadă mai mică şi îi spuse lui Pagu, pe un ton jovial :

— Ca să nu-ţi facem în curte o gaură prea mare. Adăposteşte-te după copacul ăsta.

Umanoidul rămase expus la explozie, în timp ce Pagu trecea grabnic în spatele stejarului. Bubuitura îl asurzi. Grenada fusese aruncată direct asupra Sferei. Totul, în jur, sări în aer. Sfera rămase neclintită. Motaş, deşi pământul şi pietrele fuseseră proiectate cu forţă în obrazul lui, părea neatins.

— Să terminăm cu chestiile astea ieftine, zise el.

Valiza dispăru. Pagu ştia acum că toate aceste apariţii şi dispariţii nu reprezintă decât fracţiuni de secundă sub limita pe care o putea urmări ochiul : viteza subliminară. Umanoidul ţinea în mână o ceaşcă de cafea.

— Nimic din altă lume, preciză el zâmbind simetric. E cafea de a ta. Nu putem să fabricăm nimic care să fie comestibil pentru voi. Ţi-am fiert-o la iuţeală, în bucătăria ta. Una în plus n-o să-ţi facă rău. Bea şi hai să şedem pe banca asta.

Pagu se uită în jur.

— Nici o grijă, îl asigură umanoidul, avem sisteme de detectare, nu ne aude nimeni. E mai bine să discutăm în aer liber. Creierul tău are nevoie de oxigen. Vreau să ne înţelegi, ca să ne ajuţi.

Pagu se aşeză, biruit.

— Eu nu beau cafea, spuse Motaş cu acelaşi zâmbet simetric. Nu beau, nu mănânc, nu gândesc : singura mea funcţie este să ascult de ei, să-ţi spun ce vor ei să-ţi spun. Vorbesc de ei, ca să-ţi par un om asemănător cu tine, dar de fapt sunt una cu ei, un fel de sculă a lor, destul de bine lucrată : s-ar părea că sunt făcut din piele şi carne — pune mâna, e moale ! — temperatura e ca a ta, ochii mei clipesc ca vii, ai putea jura că sunt un om. De fapt, ţi-am spus, sunt scula lor.

— Mai există între noi, între oameni, şi alte asemenea scule ?

— Ţi-am spus că nu pot să-ţi spun decât ce vor ei să-ţi spun.

— Ce ajutor vreţi de la mine ?

— Vrem să mă laşi să-ţi fac o mică operaţie medicală, de conectare a creierului tău la calculator.

— Ce operaţie ?

— N-o să te doară şi n-o să te pună în primejdie.

— Ce operaţie ?

— Nişte fire. O parte dintre ele pun creierul tău în legătură directă cu calculatorul. Altă parte realizează legătura directă cu Sfera.

Pagu examină îndelung faţa androidului. Era perfect asemănătoare cu aceea a unui om. Exista până şi un dinte de aur, plantat nătâng la vedere, în mijlocul dinţilor de sub buza de sus, exista un coş mărunt şi un semn în bărbie, ca

la un om care s-a tăiat în timp ce se rădea. Omul, cu o ceafă groasă, ca de taur, părea bine hrănit, stat prin şedinţe, spălat, mirosind uşor a săpun dulceag şi sudoare umană, ca la unul ce se îngrijeşte, dar nu cunoaşte noul produs „Nonodor” şi foloseşte săpunuri cu denumiri gen „Zambilica“. Era neverosimil de real.

— Îmi dai voie să aprind un chibrit ?Nu... nu îţi face rău ?

— Te rog, zise celălalt pe un ton care imita perfect dispreţul şi plictiseala. Credeam că am terminat demonstraţiile de circ. Poftim, pune-l unde vrei...

Pagu îi plimbă chibritul prin păr, apoi mai aprinse unul şi i-l ţinu sub deget. Nici stofa, nici pielea, nici o parte nu părea vulnerabilă. Totuşi, nimic nu îl deosebea de un om.

— Ţi-am spus că sunt nesimţitor. Poţi să mi-l vâri şi în ochi. Ai înţeles despre ce operaţie e vorba ?

— Cred că cei care te-au construit, ca să fie siguri că nu dau greş, nu s-au mai obosit să te modeleze din imaginaţie. Probabil au copiat un om oarecare.

— Am şi buletin de identitate, zise Motaş aproape mândru. A, uite şi diploma de doctor. Şi poţi să fii sigur că mă pricep. Ai înţeles despre ce operaţie e vorba ?

— Am înţeles, răspunse Pagu. Presupun că, dacă n-aş fi de acord, aţi putea să mi-o faceţi cu forţa.

Se încleştă îngrozit de spătarul băncii de lemn. Nu se socotise un om fricos. Dar nu era obişnuit să se pomenească suspendat în aer la două sute de metri înălţime, pe o bancă şubredă de lemn, care se clătina.

Motaş părăsi banca şi se plimbă prin aer cu mâinile la spate, ca şi când ar fi păşit pe pământ. Se întoarse şi îl privi gânditor pe Pagu, care se încleştase călare pe corpul

oscilant al băncii.

— Da, zise umanoidul, am putea să-ţi facem operaţia nu numai cu forţa, dar şi fără a recurge la forţă : cu o viteză care ar termina operaţia înainte de ai apucat s-o observi.

— Înţeleg, gemu Pagu, dar poziţia asta a mea nu e cea mai propice pentru gândire.

Se pomeni, fără vreo zguduitură, îndărăt în curtea lui. Apăsă pământul cu picioarele, să fie sigur că-l are sub el. Umanoidul stătea alături, pe aceeaşi bancă.

— Atunci, urmă Pagu căznindu-se să-şi readucă glasul la normal, de vreme ce puteţi opera fără să mă întrebaţi, de ce-mi mai cereţi părerea ? Dacă înţeleg bine, vreţi să aveţi consimţământul meu.

— Nu e corect ? întrebă umanoidul. Nu e... uman ?

— Ascultă, doar n-o să-mi spui că te laşi călăuzit de morala umană !

Pagu, fără brutalitate, îi înfipse un deget în obrazul ce părea ca de om şi stărui :

— Haide, doar n-o să-mi faci propagandă, suntem între noi !

— Nu, nu, zise repede Motaş, n-ai înţeles bine ! N-am spus că facem asta din motive umane. Am remarcat numai că procedeul este conform cu convingerile tale de om.

— Este, dar de ce vă trebuie consimţământul meu ? Nu sunteţi obligaţi să respectaţi criteriile omeneşti, probabil nici nu le aprobaţi.

— Bagă-ţi în cap că nimeni nu vrea să te înşele.

Umanoidul făcu o pauză şi Pagu observă cu uimire că asemănarea fusese împinsă până la respiraţie : vorbind, Motaş se întrerupea să răsufle; stofa pieptului se umfla, ca şi când dedesubt s-ar fi dilatat nişte plămâni.

— Operaţia e foarte importantă pentru noi. Avem nevoie de consimţământul tău pentru că trebuie să ne ajuţi lucid. Am putea extrage nervii din tine, dar nouă ne trebuie şi creierul, mă-nţelegi, ceea ce se numeşte conştiinţă, stare trează, deplinătatea funcţiilor tale. Nici nu ştii ce ai în tine ! Ai trei creieri ! O chestie minunat de primitivă, care nouă ne lipseşte ! Trebuie să funcţioneze toţi trei ! Asta nu se poate dobândi cu sila, cu un om îngrozit.

— În ce constă experienţa ? întrebă Pagu. Înţeleg, conectarea „creierilor” mei — dar pentru ce, în ce scop ?

— Să-ţi divulgăm un secret vital pentru noi ? înainte de a şti dacă eşti de acord ?

— Lucrăm pe bază de încredere. Poate nu voi fi de acord, dar promit să nu divulg secretul vostru.

— Nici dacă ţi-ar pune în primejdie oraşul natal ? continentul ? poate Planeta ?

Râzând, Motaş nu-i dădu vreme să răspundă şi urmă :

— Bine, bine, nu-i vorba de nici o primejdie pentru voi, sperăm. Dimpotrivă, poate de înlăturarea unei primejdii. Dar vezi că ai promis cu oarecare uşurinţă. Dacă ar fi un secret periculos pentru noi — în sensul comploturilor de pe planeta voastră — te-am omorî, să fim siguri că nu-l vei divulga. E procedura oamenilor; de pildă, când atentatorii sunt ucişi ca să se şteargă urmele urzelii. Dar experimentul nostru nu implică vreo ameninţare la care s-ar putea gândi mintea umană.

— Sunt pregătit, spuse omul. Cred că vă voi ajuta. Cred că e vorba, într-adevăr, de ceva care întrece unităţile umane de măsură. Despre ce e vorba ?

Pagu se pomeni îndărăt în sufragerie. Cum îl scosese umanoidul din curte atât de repede, fără ca măcar să simtă

? Pe braţe ? Motaş se aşeză în dreptul ferestrei, uitându-se afară, căutând să-l cruţe pe Pagu de privirea ochilor lui simetrici, nu prea expresivi. (Poate că nu era un defect de fabricaţie : poate că modelul uman după care îl copiaseră nu avea ochi prea expresivi.)

— Universul nostru, spuse umanoidul, a fost răsucit, catapultat în spaţiu. Exteriorul a devenit interior, ca la o mănuşă întoarsă pe dos. Trăiam în interiorul unui cosmos populat de planete şi aştri. Acest spaţiu sferic, care ne cuprindea, s-a inversat : a devenit marginea noastră interioară. Infinitul mic a dispărut. Sfera pe care ai văzut-o este o subdiviziune, sub care nu se mai poate pătrunde.

— Văd însă că vieţuiţi mai departe şi că vă bucuraţi de puteri respectabile. Cu ce vă deranjează situaţia actuală ? Şi din ce cauză s-a produs catastrofa ?

— Aici e miezul, zise umanoidul, aici e partea uluitoare, pentru a cărei înţelegere e insuficient nu numai graiul vostru, dar şi al nostru. Explozia informaţională e pentru voi un termen figurat, prin care desemnaţi o înmulţire rapidă a informaţiei, dar nu o explozie reală. Ce ai spune însă dacă ai afla că informaţia poate într-adevăr exploda ?

— Poate exploda materia prin care circulă informaţia, dar conţinutul informaţiei este imaterial, e numai oglindirea materiei.

— Ştiinţa voastră e abia la începuturi. Nici nu vă daţi seama ce aţi descoperit. Rachetele spre Lună şi bombele nu-s decât urmarea momentului când omul şi-a prelungit prin unelte puterea musculară. Cibernetica voastră este însă a doua prelungire a puterii. Tablourile, literatura, scrierile celor vechi — toate nu erau decât preluări. Mintea

omului dintr-un secol comunica idei şi sentimente minţilor de peste milenii. Un om era citit de milioane alţii. Amplificarea era neglijabilă : cât a pus în carte, atâta se citea. Dacă ideile lui rodeau în mintea altora, dezvoltarea se realiza tot cu ajutorul minţii individuale. Nu exista vreun amplificator, o sculă din care să scoţi mai mult decât ai vârât.

— Nu ocoli. În ce a constat explozia ?

— Fondatorul ciberneticii voastre a emis o ipoteză fantastică. Se întreba dacă nu s-ar putea telegrafia un om de pe o planetă pe alta. Codificându-se structura sa moleculară într-un şir de informaţii, omul ar putea fi receptat şi reconstituit instantaneu în aparatul care primeşte mesajul.

— Norbert Wiener glumise. Aparatul receptor ar fi trebuit să aibă în jur măcar azot, hidrogen şi oxigen, plămadă din care să reconstituie omul. Informaţia transporta de la o planetă la alta „cifrul”, formula, semnalele, dar nu şi plămada, cărămizile.

— L-ai citit superficial pe Wiener. Azot, hidrogen ? Dar din ce se compun atomii lor ? Ce a găsit ştiinţa voastră, dacă nu particule elementare, care îşi schimbă rolul după sarcina electrică ? Materia, la scara pitică a particulelor, devine egală cu informaţia : vorbele mele îţi vibrează în timpan; există unde sonore care străbat aerul, valuri, curenţi electrici, cerneală, unde radiofonice — nu există informaţie lipsită de suport material.

Atenţia lui Pagu slăbise. Se plimba prin odaie şi subit, aruncând o privire pe fereastră, încremeni. Pomii, curtea, dealurile de departe — totul dispăruse. Afară nu se mai vedea nimic. O lumină pală, a cărei sursă era invizibilă.

Niciun nor. Casa părea suspendată într-o atmosferă abstractă. Nu se mai zărea vreun cer, nici albastru, nici plumburiu : totul se menţinea într-o paloare albă, fără margini. Se auzea un zgomot curios. Pagu îşi dădu seama că, din pricina liniştii depline, auzea „urletul neuronilor”, zgomotul propriului său creier.

— Ce aţi făcut ? Unde m-aţi dus ?

— Linişteşte-te ! îi comandă androidul pe un ton rugător, apucându-l de braţ. Doar te-ai declarat de acord. Trebuie să ne situăm la un punct egal depărtat de toate centrele sistemului. Nu poţi să înţelegi încă, dar trebuie să te concentrezi. Dacă nu înţelegi, experimentul dă greş. Şi vrem să ştii : cale îndărăt nu mai avem.

— Dar aţi spus că nu există nici o primejdie pentru mine!

— Am spus adevărul, stărui umanoidul. Nu eşti în primejdie ca individ. Însă urmările experienţei, dacă dăm greş, ar putea face ca lumea să dispară. Putem dispare cu toţii, înainte de a ne fi dat seama. Fii atent, omule, altfel se dărâmă totul !

— Lăsaţi-mă în pace ! îl întrerupse Pagu îngrijorat. Unde ne aflăm ?

Dintr-o simplă discuţie, dialogul se transforma într-o luptă. Nu mai avea drum îndărăt : trebuia să convingă fiinţele acelea să renunţe. Făcu un efort să se concentreze, să nu mai privească afară, pe fereastra aceea spre nicăieri.

Plămânii, chinuiţi de-o boală care se târa prin el de aproape două decenii, începură să respire uşor şi liber. Se părea că fiinţele aduc în odaie un aer îmbogăţit cu u-ri plus de oxigen, deşi Pagu nu-şi putea da seama pe unde îl aduc. Era tânăr iar : nu în oase, nu în oboseala aceea imensă care

se adună cu anii, dar în mintea lui biciuită de oxigenul proaspăt. Trebuia să înţeleagă ce vor şi să le reziste.

Se sili să privească în ochii slugii implacabile din faţa lui.

— Totul se bazează pe o greşeală, îi spuse el. Informaţia de care îmi vorbeşti este într-adevăr transportată de un vehicul material. Dar ea este sens, idee, cifră. Nu înţeleg încă bine ce vreţi voi, dar vă bizuiţi pe o greşeală. Confundaţi informaţia cu semnalul. Informaţia este numai idee, conţinutul ei nu este material.

Robotul îl scrută cu oarecare compătimire.

— De mii de ani oamenii îşi bat capul să despartă ceea ce nu se poate despărţi. Conţinutul şi forma nu sunt decât funcţii : la o anumită scară de micime, sub particula elementară, nu mai rămâne din ele decât sarcina variabilă. Undeva, spiritul se sudează cu materia, informaţia se sudează cu vehiculul ei. *Închipuie-ți acum că telegrafiem de pe o planetă pe alta nu un om, ci un milion de oameni — dar în spaţiul rezervat unuia singur.*

— Nu poţi telegrafia mai mulţi decât încap pe canalul receptor, răspunse îndărătnic Pagu.

Calculatorul începuse să zumzăie. Funcţiona. Sfera plutea deasupra, ca şi când fiinţele ar fi vrut să se asigure că programul lor a început să fie executat. Experienţa înainta cu un pas implacabil. Omul era prins într-o cursă. Motaş ridică uşor braţele în sus şi, imediat, peste mâini îi apărură mănuşi chirurgicale de cauciuc.

— Pe un singur fir telefonic de-al vostru se pot duce în acelaşi timp treizeci de convorbiri. La magnetofon, prin schimbarea vitezei, spionii voştri profesionişti transmit un mesaj de-o oră într-un sunet de un minut. Teoretic, nu vă

va fi nici vouă imposibil să transmiteţi un milion de oameni în spaţiul rezervat pentru unul singur. Îţi dai seama ce înseamnă asta ? E ca şi când ai îndesa toată populaţia unui oraş într-o singură cabină telefonică.

— Asta a fost explozia de care îmi vorbeaţi ?

— Ia, te rog, pilula asta, îl invită androidul. Complet inofensivă.

N-avea rost să se împotrivească. Era izolat undeva în spaţiu, aflat în puterea lor, copleşitoare.

Umanoidul îl aştepta cu paharul în mână. Pagu bău încet, în vreme ce ochii simetrici ai lui Motaş cercetau camera, asigurându-se că toate amănuntele viitoarei operaţii sunt puse la punct.

— Nu, zise robotul, acum vine explozia. Fii atent. Tatăl primeşte o telegramă : e informat că unicul său fiu a decedat pe front. Tatăl are un atac de inimă şi moare. Ce l-a ucis ? Emoţia, constituţia slabă — *dar declanşatorul a fost informaţia cuprinsă în telegramă.* Pentru câteva cuvinte, oamenii înfruntă moartea, o singură vorbă scoală miraculos muribundul de pe patul de boală şi ucide brusc omul care părea sănătos. Acum, înmulţeşte această vorbă : închipuie-ţi milioane de inşi care află un mare adevăr în aceeaşi clipă. Un adevăr cuprinzând informaţii cu valoare de secole, răbufnind într-un minut : aceasta e explozia.

— Cunoaşterea ? O explozie în stare să mute din loc o întreagă galaxie ? Nu cred.

I se părea ? Androidul — materia aceasta nesimţitoare menită să imite omul — dădea impresia că s-ar teme. Reacțiile lui — evident ghidate de fiinţele Sferei, care-i dictau fiece gest şi cuvânt — păreau acum autonome : o frică pe cont propriu.

— Orice descoperire, şopti Motaş, atrage după ea altele, zeci şi sute. De ce zâmbeşti ? Ce e de râs ?

— A, nimic... Ştii, când ai spus că fiecare descoperire aduce după ea nenumărate altele, ai vorbit cu un soi de teamă superstiţioasă. Şi mi-am amintit de ceva. Se zice că Pitagora, care era bogat, în ziua când a descoperit teorema triunghiului dreptunghi a poruncit, în semn de bucurie şi recunoştinţă pentru zei, să fie sacrificaţi o sută de boi. De atunci — se zice — ori de câte ori apare în lume o idee nouă, boii tremură.

Androidul îşi pipăi neliniştit ceafa taurină, fără să zâmbească.

— Dar gândeşte-te, o reacţie în lanţ, care ne-a dus pe noi la... la...

Nu izbuti să rostească sfârşitul frazei. Fiinţele anonime îi dictau probabil urmarea, dar buzele micii unelte umanoide se mişcau în gol, ca la un om cu limba încleştată de teamă. Sau poate că nu făcea decât să transmită teama lor ?

Pagu simţea acumulându-se, undeva la orizont, umbra unei ameninţări imense. Cunoaşterea îi apăruse întotdeauna înrudită cu lumina şi cu binele omului. Acum însă era altfel. Înainte de a deschide o uşă, se întâmplă să presimţi că în camera de alături te aşteaptă un străin. La capătul evocării robotului, omul întrezărea acum cunoaşterea ca pe o îngrămădire, o suprapunere îndesată şi imensă, o masă aproape materială de lumină rece şi duşmană, enormă, grea şi strivitoare ca munţi incomensurabili de plumb şi plumb, nemărginiţi sori din plumb incandescent, greutate strălucitoare care te striveşte orbindu-te... o cunoaştere în care momentul iluminării

absolute este egal cu regnul întunericului etern : căci nici ochiul şi nici mintea fiinţei nu erau condiţionate să primească *totul,* să vadă ansamblul dintr-o dată ; deschisă cu imprudenţă puţin mai larg, fereastra cunoaşterii părea podidită de cataractele infinitului.

— Îl operăm pe masă ? zbârnâi o voce puternică.

Pagu tresări şi se întoarse spre stânga. În odaie, sprijinit de tocul uşii cu un aer umil şi şiret, se afla acum încă un om — sau un umanoid ? — mare şi lat, ca un dulap de lemn roşcat şi grosolan, mascând aproape complet uşa dindărătul lui.

— Vezi-ţi de treabă, Borea ! porunci supărat Motaş. Deocamdată, nu-i nevoie de ajutorul tău.

Colosul mai apucă să schiţeze un gest de scuză şi statura lui imensă dispăru. Pagu privi pe fereastră şi văzu că erau suspendaţi, ca şi înainte, în spaţiul abstract. Dacă era om, intrusul n-avusese pe unde să vină ; era probabil tot un android, apărut la comanda fiinţelor Sferei. Dar ce nevoie aveau de el ? Motaş singur, cu vitezele lui subliminare, era de mii de ori mai rapid şi mai puternic decât Pagu. Omul îşi dădu seama că al doilea umanoid, numitul Borea, nu fusese decât un element de decor, o ameninţare psihologică menită să acţioneze asupra imaginaţiei omeneşti a lui Pagu. Deşi colosul dispăruse, îi mai simţea prezenţa enormă. Dacă nu se înţelegea cu Motaş, celălalt dădea peste el.

Motaş rămăsese nemişcat, lângă masă, examinându-şi mănuşile de cauciuc şi urmărind cu coada ochiului reacţiile omului. Pagu, netulburat, se aşeză pe scaun, aprinzându-şi o ţigară — acum sănătatea nu mai conta.

— Am înţeles ce vreţi de la mine, spuse hotărât omul.

Există un proces al cunoaşterii care vă înfricoşează, nu ştiu de ce. Vreţi să-l opriţi şi aveţi nevoie de mintea mea — care vi se pare primitivă şi inferioară — ca de o frână.

— Te înşeli cumplit, zise umanoidul, şi totuşi e uimitor cât de aproape eşti de adevăr.

— Voi greşiţi, se împotrivi Pagu, iar experienţa pe care vreţi s-o faceţi pe spinarea mea se bizuie pe o greşeală. E adevărat, fiecare descoperire duce la altele. Dar multiplicarea se desfăşoară în timp, în rate. Nu se poate ajunge la o masă critică, la o explozie.

— Noi am ajuns, vorbi umanoidul cu o intonaţie în care mândria se amestecase cu regretul. Lumea noastră a realizat, credem că pentru prima oară în istoria tuturor universurilor cunoscute, o amplificare reciprocă, ca la două oglinzi puse faţă în faţă care, reflectându-se, îşi retrimit aceeaşi imagine, o imagine micşorându-se şi îndepărtându-se până la infinit. Numai că de data aceasta, imaginile se reîntorceau *mărite,* se amplificau reciproc prin noile descoperiri. Noi am conectat între ele mai multe lumi, le-am obligat la un schimb instantaneu al totalităţii informaţiilor de care dispuneau şi — aici e aici — la o multiplicare reciprocă a concluziilor şi posibilităţilor ce reieşeau de aci.

— Bine, zise Pagu îngrozit şi contrariat, dar asta înseamnă o inventariere a tuturor universurilor şi legilor existente sau posibile, o convenţie matematică cu neputinţă în realitate, ca şi când ai înmulţi infinitul cu el însuşi şi ai încerca să închizi toată operaţia într-o cutioară, într-un sistem finit.

— Impresia noastră, zise robotul (şi, pentru o clipă, ochii lui aproape umani se umplură de o teroare fără

margini), este că s-a născut *ceva.*

— Nu înţeleg, zise Pagu.

— Impresia noastră, reluă umanoidul, este că în fracţiunea aceea de milimicrosecundă când au fost explorate toate lumile şi variantele posibile, şi când am fost răsuciţi şi aruncaţi de explozia informaţiilor, s-a ivit o *sarcină excedentară de cunoaştere,* o sarcină care nu mai putea fi suportată şi care s-a revărsat, dincolo de explozia care ne-a catapultat pe noi. S-a desprins ceva, s-a format ceva separat, separat dar înglobându-ne, ceva care a întrecut intenţiile noastre, un suprasistem. Înţelegând totalitatea posibilităţilor, această nouă entitate lucra numai cu totalul : noi, părţile, parcelele de finit, devenisem etajul anterior, depăşit. Poate că explozia nu s-a produs spontan. S-ar putea să fi fost actul premeditat al unei noi puteri, al unui supra-sistem care, din întâia clipă a apariţiei sale, se grăbeşte să-i îndepărteze de lângă el pe cei ce l-au făurit şi să înlocuiască programul lor cu programul său propriu.

Pagu se strădui să râdă :

— Pare un fel de joacă. Un supra-sistem, o maşină construită cu un scop anumit : imediat ce se pomeneşte făurită, înlocuieşte scopul iniţial cu unul propriu. Asta se mai întâmplă la oameni, la Shakespeare, când noul rege, ca prim pas al noii sale puteri, îl îndepărtează de lângă el pe Falstaff, vechiul său tovarăş de chefuri — dar o face tocmai ca să corespundă „programului”, raţiunilor de stat, aşteptărilor şi speranţelor puse în el, ca rege, devenit din om — instituţie şi din prinţ — regalitate. Dacă la omul care are sentimente găsim o respectare a programului, uneori atât de riguroasă încât nici semenii lui nu-l mai înţeleg şi ajung să-l blesteme, cu atât mai mult la o maşină sau un

sistem logic ne-am aştepta la consecvenţă. În cuvinte omeneşti, ce „interes” ar avea maşina să schimbe programul ? Care i-ar fi logica ?

Umanoidul nu se uita în jur, Sfera plutea liniştită în apropierea lor, sub tavan, dar Pagu simţea aproape fiziceşte că sunt cu toţii pândiţi, ascultaţi, că undeva se strânge o mânie imensă.

— Din păcate, răspunse umanoidul, e aproape normal să se întâmple aşa. Noi întocmim un program de aflare, din punctul nostru de vedere, *al celor care încă n-au aflat.* Noul sistem se formează însă *după* ce-a aflat. Punctul lui de vedere este al celui care ştie şi nu mai are de ce să fie sensibil faţă de programul celor care abia vor să afle.

— S-ar putea, recunoscu Pagu, dar de unde ştiţi că s-a ivit o asemenea supramaşină ? Tot ce-mi spuneţi sună a spaimă, a mister născut mai curând din groază decât din fapte. Ce dovezi aveţi ?

Umanoidul îi puse pe umăr o mână învelită în mănuşa chirurgicală ; gestul se dorea frăţesc, dar era stângaci.

— Prima verificare este tocmai experienţa la care vrem să ne ajuţi.

Pagu privi exasperat metalul rece al calculatorului, care aştepta contactul cu circumvoluţiile lui de om mărunt, sensibil şi muritor. Se producea o mare confuzie, i se făcea o nedreptate gravă şi ireparabilă.

— E o nebunie ! strigă el. Renunţaţi ! Dacă există un asemenea sistem, atotştiutor şi atotputernic, ne poate strivi din faşă, într-o clipă, chiar acum, înainte de a porni experienţa!

Se aflau într-o sală de email alb, dispusă în amfiteatru. Emailul era uşor transparent, ca de ceaţă; se ghiceau

volumele de sub suprafaţa zidurilor şi a băncilor mari şi albe, dispuse în potcoavă. Sute de oameni stăteau aşezaţi ca nişte studenţi în băncile lor. Oameni întâlniţi în viaţa de toate zilele, un bătrân care păstrase din costumul ţărănesc numai cojocul, un miliţian cu obraz rotund şi măsliniu, un tânăr ce-şi pusese pe pupitru casca albastră de motociclist, câţiva oameni pe care Pagu îi cunoştea personal, toţi din Târgu-Jiu, toţi îmbrăcaţi în costume de culoare închisă, cenuşii sau bleumarin, cu cămăşi albe şi cravate roşii, doi-trei funcţionari din generaţia nouă, tineri şi slăbuţi, fără mânecuţe, înveştmântaţi în haine mai curând de sport, un măcelar cu halatul stropit de sânge, un ins cu ochelari, în uniforma cafenie a paznicilor de noapte... numai bărbaţi.

Pagu îi înfrunta pe toţi, instalat la o masă albă, împreună cu Motaş. (Umanoidul era costumat în medic, cu partea de jos a feţei acoperită de masca antiseptică.) Masa era înălţată pe un postament oval, ca o scenă fără culise şi fără decor, cum au clădirile foarte noi de teatru. Irealitatea decorului alb-lăptos scotea în relief realitatea prozaică a oamenilor ; unii tăceau cu un aer plictisit, fumând ca să le treacă vremea, alţii, mai prin fund, moţăiau sau citeau pe furiş comentariile sportive, completând discret buletine de loto, iar câţiva, în faţă, dădeau din cap cu un aer aprobativ, ca şi când ar fi vrut să fie văzuţi de Pagu că îl aprobă, deşi n-aveau ce aproba, pentru că Pagu tăcea şi el. Plutea o linişte, relativă, străbătută de murmure şi şuşoteli.

Exista o singură uşă, la trei-patru metri în stânga lui Pagu, o uşă ca pentru pitici sau copii — n-avea nici măcar un metru înălţime — păzită cu străşnicie de urs colos roşcat, în halat de infirmier. Lat ca un dulap, omul privea în sală foarte atent, ca şi când ar fi vrut să descopere de la

cine provin murmurele şi şuşotelile.

Uitându-se şi el la băncile din fund, Pagu observă că treptele dintre bănci urcă neîntrerupt, străbătând zidul şi pierzându-se în înălţimile cerului albicios.

Motaş vorbi tare, să poată fi auzit prin masca antiseptică:

— Hai, tovarăşi, cine vrea să înceapă ?

După o pauză lungă, se ridică un braţ. Motaş se interesă de numele şi profesia bărbatului — se dădea drept maistru artificier dintr-o mină nouă apropiată de Târgu-Jiu. Omul, cu faţa încinsă — se răsese în grabă, cu briciul, şi îşi dăduse mult spirt pe obraz — îmbrăcat în haine de duminică noi şi încă ţepene, luă în grabă foile aflate în faţa lui şi se ridică. Începu să citească fără prea multe pauze de intonaţie, dar cu opriri imperceptibile, când nu era prea sigur de un cuvânt.

— Noi, citi el, îi vom spune tovarăşului Pagu întreg adevărul. Înşelătoria ne este străină. Noi am fi putut să-i spunem că se află la o şedinţă cu tovarăşi din judeţul lui, pe care-i cunoaşte. Însă spunem adevărul : nu-i suntem tovarăşi şi în general nu suntem oameni.

— Ce e teatrul ăsta ? ! întrerupse Pagu furios.

— Nu întrerupeţi vorbitorul, zise rece Motaş. Tovarăşe, vă rog să continuaţi.

Colosul Borea, suflecându-şi mânecile halatului de infirmier, se apropiase ameninţător, dar Motaş, cu un gest mic, îi dădu de înţeles că nu e nevoie să intervină, poate stăpâni singur situaţia. Între timp, artificierul regăsise pasajul abandonat şi citi egal mai departe :

— Inspirându-ne din învăţătura marelui filosof clasic Aristotel, care a spus că omul este un animal social, noi am

ajuns la concluzia că tovarăşul Valentin Pagu — Val, cum îi place să fie numit de prietenii mai apropiaţi — fiind om, nu poate fi convins în măsură suficientă prin metodele informaticii şi raţionamentului. Trebuie să dăm o deosebită însemnătate metodelor psiho-senzoriale şi apelurilor etice, pentru a-i traduce în imagini şi elemente de atmosferă (omul făcu o pauză pentru a privi în jur)... problema.

— Ce problemă ? întrebă Pagu.

Un om gras, cu ten hepatic, îmbrăcat într-o jachetă de balonzaid albastru cu elastic, se sculă brusc şi răspunse pe un ton arţăgos :

— Problema exploziei informaţionale ! Te faci că nu ştii ? !

Motaş bătu cu creionul în masă — un creion alb şi semi-transparent, ca şi masa.

— Linişte, tovarăşi !

Se întoarse amabil spre Pagu :

— Fiinţele m-au creat pe mine, ca să puteţi discuta cu un instrument care vă seamănă. Dar ne-am dat seama că un singur android nu era destul. Am observat că oamenii se conving în discuţii colective. Raza noastră de observare e limitată, dar credem că pe alte continente o fi la fel.

Pagu sări în picioare, să protesteze. Voia să le strige că n-au înţeles nimic, că n-au reuşit decât o înscenare caricaturală, dar se opri înlemnit şi în clipa următoare începu să tremure şi se simţi podidit de lacrimi, un om bătrân şi bolnav pe care îl podideau lacrimile.

Pe treptele infinite, spre prozaica adunare masculină, cobora lin o femeie. În ciuda depărtării, ca printr-un teleobiectiv, omul recunoştea silueta fragilă şi mersul graţios al soţiei sale.

Adela murise cu ani în urmă. Pagu o revedea acum aşa cum arătase tânără, într-una din zilele splendide ale unei plimbări pe la mânăstiri, când fratele său, diplomatul, făcuse un mic film, cu sonorizare cu tot. Pagu n-avea aparat de proiecţie, dar se ducea uneori pe la prieteni să vadă filmul — până în ziua când Adela murise. De atunci, nu mai privise acel film, să nu-i facă durere ; zăcea undeva în pod. I se imprimase însă în memorie, iar acum recunoştea mersul ei din ziua aceea. Cineastul amator o filmase de jos în sus, pe coborâşul dinspre mănăstire. Adela cea de acum, îmbrăcată într-o rochie de voal albastru, coborând treptele spre vasta sală albă — unde bărbaţii reluaseră indiferenţi murmurul lor minor — avea aceeaşi mişcare, puţin mai pronunţată, a omului care se dă jos pe o pantă destul de bruscă.

Când femeia ajunse aproape de volumul gros al zidului, deşi prin perete nu se vedea destul de clar, Pagu îşi dădu seama definitiv că era Adela, în toate privinţele, afară de elementul acela inefabil prin care un intim deosebeşte între ei doi gemeni perfect asemănători.

Era mersul ei în pantă, faţa ei, silueta ei, erau ochii ei mari, dar nu era ea. Fiinţele Sferei o reconstituiseră după fotografii, după filme, dar, neputincioase în faţa morţii, nu-şi putuseră procura modelul viu. Sau poate că nici umanoidul Motaş nu semăna perfect cu Motaş cel pe care îl copiaseră : poate că Pagu, dacă l-ar fi cunoscut înainte pe om, ar fi putut să-l deosebească de umanoid. Sau poate că iubirea, imperfectele sentimente de care fiinţele vorbeau cu oarecare compătimire, era totuşi o „metodă” de a întrezări uneori, măcar o clipă, faţa adevărată a adevărului.

— Val ! îl strigă ea uşor şi inima lui zvâcni iarăşi.

Era ea, era vocea ei — cu o uşoară inflexiune metalică, din cauza magnetofonului de pe care o copiaseră. Lui Pagu nu-i mai păsa că are în faţă un umanoid, o imitaţie, scula cu care ei voiau să ajungă la sufletul lui. Voia să cedeze. Să facă tot ce vor ei, dar să o poată vedea, să o poată auzi, să păstreze lângă el această minciună.

Motaş îl smulse din contemplare.

— Ne pare rău, spuse robotul, că explozia a limitat graniţa noastră externă. Altfel am fi adunat aici un mare forum mondial. Nu ca să te păcălim. Ţi-am spus cinstit de la început că sunt un umanoid şi că adunarea asta e compusă din umanoizi. Dar dacă am fi putut să-i reconstituim din mai multe continente, poate ar fi fost mai impresionant pentru tine.

— O adunare mondială a imitaţiilor ? spuse el privind de astă dată cu ură femeia care se oprise în dreptul mesei, lângă el. Pagu ştia că materia indestructibilă din faţa lui nu simte arsura focului şi nici mângâierea ; o ura pentru că nu este *ea.*

Motaş păstră o tăcere respectuoasă, ca şi când ar fi ghicit lupta din sufletul omului. Răspunse pe un ton de scuză :

— Da, o adunare mondială a imitaţiilor. Şi la teatru ştii că nu-i adevărat, că-i imitaţie. Totuşi, unele imitaţii te emoţionează până la lacrimi şi te conving, chiar când nu uiţi că-i teatru. Se pare că e o caracteristică a omului.

— Da, zise Pagu, însă numai când piesa e bună. Aţi dat peste un scenariu foarte prost.

— Suntem limitaţi de graniţa noastră. Am luat modelele găsite prin partea locului. Decorul influenţează randamentul umanilor : în sport, aceeaşi echipă obţine

rezultate diferite, după cum joacă acasă sau în deplasare. Nu gazonul contează : e un impact psihologic al împrejmuirii, care contează la orice creier de mamifer.

Femeia îşi puse mâna fină pe masa albă de email, aproape de mâna lui. Îi lăsa lui iniţiativa. Pagu avea de parcurs numai câţiva centimetri ca să acopere cu mâna lui mare degetele fine şi speriate, să le simtă căldura timidă, cum făcuse de atâtea ori când ea trăia. Trebuie să fi fost aceeaşi mină, de nedeosebit, cu temperatura precis reglată, puţin sub 37 de grade. Asta găsiseră ei ! acest chin, această răscolire se chema la ei convingere.

Liber, detaşat, omul încadră umanoida în muzeul ridicol ce-l înconjura. Totul era fals : o femeie vine la prezidiu să discute intim cu soţul ei în vreme ce umanoizii zac în bănci mimând o şedinţă la care de fapt nu vorbeşte nimeni şi nu se întâmplă nimic ; discursuri prefabricate şi stângăcii copiate de la oameni fără să se ştie că sunt stângăcii ; poticniri la lectură, care la un om adevărat puteau să te emoţioneze (timiditatea, neobişnuinţa de a vorbi în public, lipsa de familiaritate cu lectura), dar care aici, imitate precis ca o reţetă menită să convingă la sigur, deveneau simplă caricatură.

Pagu acoperi mâna umanoidei, cum se aşteptau ei să facă.

— Cum te cheamă ? întrebă el blând.

— Adela, răspunse ea, dar ştii prea bine că nu sunt eu, că tot noi suntem.

— Ştiu, zise el răbdător. Se presupune că ochii tăi mă vor convinge. Aţi ajuns la concluzia tristă că oamenii, după ce au discutat mult şi bine în adunări, s-ar împărţi în două : cei care se lasă convinşi de-o damigeană şi cei care sunt

convinşi de-o femeie.

Ea îi zâmbi şăgalnic, cum ştia Adela să zâmbească.

— Sunt însă o fiinţă raţională, urmă el.

— Sigur că eşti, dragul meu. Te admir foarte mult.

— Şi nu cu ochii tăi dulci mă veţi convinge.

— Oricum vrei tu, dragul meu, numai să te convingem. Te rog să ai încredere în doctorul Motaş, în toţi oamenii care s-au adunat aici, numai pentru binele tău, numai ca să te convingă. De ce nu ai încredere în colectiv ?

— Bine, stimaţi tovarăşi, să ne răfuim ! spuse Pagu răsunător şi simţi cum reînvie în el spiritul de luptă şi încăpăţânare, ca atunci când era tânăr inginer, la „Automaţia”, şi se ridica singur, într-o adunare unde totul părea hotărât dinainte, şi cita cu încăpăţânare documentele de partid şi de stat cu privire la conducerea colectivă şi cerea — în timp ce blazaţii se uitau la ceas, întrebându-se cât mai au până să plece acasă — cerea ca în procesul verbal să fie trecută părerea lui şi ca în cutare litigiu (în timp ce unii colegi căscau şi îl blestemau ca pe un încurcă-lume ce se bate cu morile de vânt) să se desfăşoare o confruntare cinstită şi severă.

— Ia loc ! îi spuse el Adelei şi se ridică încet, cu mâinile sprijinite de masă, dându-le de înţeles umanoizilor (şi fiinţelor ce-i manevrau) că e gata să intre în scenariul lor, în piesa lor, că s-a prins în joc. Vreau să vă spun sincer că aţi greşit. Degeaba sunteţi mai mulţi decât mine. Nu numărul e cel care convinge o fiinţă omenească...

— Ei nu ? ! îl întrerupse pe un ton câinos grasul cu obraz de hepatic. Îl invităm pe tovarăşul Pagu să mai reflecteze. Dacă numărul nu contează, atunci democraţia e un mit.

Pagu se simţea minunat. Ştia tot timpul că nu-s oameni reali, ci simpli interpuşi, dar polemica îl captiva prin inedit, ca o partidă de şah dusă cu un calculator.

— Sigur că nu contează ! răspunse el pe un ton la fel de agresiv. Zero adunat cu zero dă tot zero. Dacă în loc să discut cu o fantoşă, discut cu câteva sute, tot fantoşe sunt.

— Am ruga vorbitorul să nu subaprecieze adunarea,, interveni din banca lui un ins cu tâmple argintii, elegant, cu o batistă albă arborată la buzunarul exterior al pieptului. Îmi permiteţi ?

Căpătând încuviinţarea lui Motaş, androidul cu aspect de intelectual distins se ridică în picioare.

— Dumneavoastră, îi spuse el lui Pagu pe un ton reţinut, folosiţi o procedură nepermisă în dezbateri : aceea de a vă descalifica adversarii. E ca şi cum aţi spune : „Dreptatea mea nu reiese din argumente, ci din faptul că voi nu sunteţi calificaţi”. Or, invers, ca să ne descalificaţi, trebuie mai întâi să demonstraţi că n-avem dreptate.

— Foarte bine ! răspunse Pagu cu o umbră de zâmbet. Dacă doriţi argumente doctrinare, sunt gata să vi le furnizez. Bogdanov, dacă nu mă înşeală memoria, afirma că realitatea lumii e dovedită de faptul că majoritatea oamenilor o văd la fel. Lenin i-a răspuns că dacă adevărul s-ar dovedi prin simpla majoritate, atunci Dumnezeu ar exista realmente, pentru că în acea vreme, sau cel puţin în evul mediu, majoritatea credea în existenţa lui Dumnezeu.

— Aveţi dreptate, recunoscu doct intelectualul, dar v-aţi referit la „empiriomonism”, pe când aici avem de-a face cu altă epocă istorică şi cu altă problemă.

— Ba cu aceeaşi, stărui implacabil Pagu. Domnul Motaş a încercat să mă convingă că lumea fiinţelor pe care

le reprezintă a reuşit, prima oară, să realizeze legătura între mai multe lumi; că s-a realizat astfel o explozie informaţională din care s-a desprins un ceva misterios, un supra-sistem, o supra-maşină atotcunoscătoare, cu un program propriu pe care îl ignoraţi şi care vă înfricoşează.

— Corect redat, constată Motaş sentenţios.

— Şi atunci, încheie Pagu cu sentimentul că abia acum le aruncă bomba, mă întreb ce este această maşină absolută, dacă nu Dumnezeu ? !

Sala fu parcursă de o rumoare încărcată cu proteste.

— Val, îi şopti Adela, trăgându-l discret de pulpana vestei de lână, nu te enerva ! De ce ridici tonul ? îţi oboseşti plămânii.

— Vă întreb ! tună vocea lui Pagu. Ce e asta, dacă nu Dumnezeu ?

— Dumneata ai zis-o ! răcni grasul cel caricatural. Noi n-am spus una ca asta. Să se înregistreze în procesul verbal că el a zis-o primul !

Motaş bătu împăciuitor cu creionul în masă. Necunoscutul cu tâmple argintii îşi scoase batista albă şi îşi tamponă buzele cu un zâmbet jenat.

— Nu ader la tonul răstit al tovarăşului, zise el, arătând spre gras, dar mă tem că în esenţă are dreptate. Noi v-am comunicat un fapt. Dumneavoastră, tovarăşe Pagu, vă grăbiţi să-i lipiţi o etichetă. Îi spuneţi Dumnezeu şi cu asta, noţiunea nefiind ştiinţifică, eliminaţi fenomenul din competiţie...

Pagu voi să răspundă, dar Adela i-o luă înainte :

— Val, dragă, stai, ascultă mai întâi ce vrea să-ţi spună.

— Noi nu vedem în asta, urmă umanoidul intelectual,

nimic mistic sau supranatural, nici o făptură mitică zugrăvită cu picioarele desculţe pe nori. E vorba de o maşină, un sistem atotştiutor care s-a constituit în clipa exploziei. De ce să ne oprim la nume ? Oare asta importă, numele ce i-l daţi ?

— Ba e invers, se înverşună Pagu. Voi sunteţi aceia care vreţi să vă folosiţi de nume ca să salvaţi noţiunea : s-o botezaţi, în loc de zeu, maşină. Iar eu vă întreb : ce dovezi aveţi că există?

Adela se ridică iute în picioare, lângă el :

— Dar Val, tocmai asta vrem să facem. Nu vrem decât să verificăm — ştiinţific, dragule, cum îţi place ţie — dacă există sau nu. De aceea îţi cerem ajutorul pentru experienţă.

Pagu se aşeză încet, proptindu-şi bărbia în mână. Nimeriseră totuşi bine, cu scenariul lor revoltător, care la început îi păruse atât de naiv. Era greu să le ţii piept tuturor dintr-odată.

— Îmi cereţi, zise el după o pauză, să-mi pun pielea în saramură pentru o experiență absurdă. Să verific că nu există o maşină care nu poate exista.

— De unde e atât de sigur tovarăşul Pagu că maşina nu există ?

Întrebarea, rostită la persoana a treia, pe un ton politicos, aparţinea minerului înalt care citise textul bătut la maşină.

— E clar, răspunse Pagu domol. Dacă există un asemenea sistem atotputernic, n-avem şansa să mişcăm un deget. Ne poate strivi din faşă, într-o clipă, chiar acum, înainte de a pomi experienţa ! De ce n-o face ?

— Se joacă.

— Se joacă ? îngână Pagu incredul, privind fix la domnul distins cu tâmple albe.

— Se joacă, întări acesta. Îmi permiteţi ?

Întrebarea îi fusese adresată lui Motaş, care încuviinţă fericit (tată urmând să arate cu câtă virtuozitate cântă la pian copilul său minune). Omul, zvelt şi impecabil îmbrăcat, o porni spre mica estradă.

— E celebrul Copăceanu-Ghiculeşti, şopti Adela către Pagu cu adânc respect. E doctor docent ! Ştie el ce spune.

Fiinţele îşi împărţiseră bine rolurile. Adela era făptura naivă, care nu se pricepe, dar te influenţează cu intuiţia ei de femeie slabă. Personajul distins era domnul integru pe care nu-l poţi bănui că a fost instruit : era cel mai perfect android al adunării. Tipul de intelectual după care fusese copiat nu cerea vreun procent de căldură omenească ; ceilalţi umanoizi imitau căldura cu prea mult zel.

Ajuns lângă Pagu, Copăceanu-Ghiculeşti îşi sprijini de masă degetele bine manicurate. Vorbea cu faţa spre sală, ca şi când ar fi vrut să convingă adunarea şi nu pe Pagu, deşi acestuia i se adresa.

— Dumneavoastră, domnule Pagu, afirmaţi că nu poate exista o maşină absolută, deoarece ea ne-ar strivi imediat. Spiritul s-a izbit de această ipoteză în vechile legende religioase ale omenirii. Dacă Dumnezeu este într-adevăr atotputernic din vecii vecilor, atunci rezultă că Diavolul nu putea apărea fără aprobarea Domnului, fără viza Lui personală. Dacă Diavolul este un adversar de temut, care îi poate răpi Domnului suflete, atunci rezultă că Dumnezeu nu mai este atotputernic. Dar dacă Dumnezeu este într-adevăr atotputernic, atunci de ce mai tolerează existenţa Diavolului şi primejdiile aduse de el ? Dacă

Atotputernicul ţine intr-adevăr la sufletele oamenilor, atunci nu se mai înţelege de ce le acordă posibilitatea de a avea liber-arbitru şi de a se putea abate de la calea cea dreaptă pe căile Necuratului.

— E perfect logic, constată cu mulţumire Pagu, şi văd că pledaţi în favoarea părerii mele laice.

— Oricum am întoarce lucrurile, urmă netulburat Copăceanu-Ghiculeşti, ori divinitatea nu este atotputernică, ori, dacă este, rezultă că nu i-a creat pe Diavol şi pe oameni decât ca pe nişte adversari de joc într-o partidă câştigată dinainte. Cel mult, că le acordă un avans de câteva mişcări, ca El să nu se plictisească jucând cu un adversar prea slab.

Ghiculeşti marcă o mică pauză şi se întoarse spre Pagu :

— Înţelegeţi ? Logica împinsă până la atotputernicie nu se mai poate explica decât prin joacă. Logica absolută devine hazard total.

Pagu îşi roti uşor braţul, ca şi cum ar fi luat roboţii drept martori.

— Aţi spus că nu-s decât legende !

— Într-adevăr, încuviinţă celălalt. Legende, poveşti ! Dar eu am prezentat scheletul logic. Povestea e falsă, dar datele logice rămân. Deducţia arată clar : ori atotputernicia nu există, ori, existând, se anulează singură prin joc, nu se poate suporta, plictisindu-se în propria ei companie.

— Vă felicit, zise Pagu sincer. Aţi exprimat propriile mele convingeri ateiste, mai bine decât aş fi putut eu s-o fac.

— Eu, răspunse simandicosul android pe un ton modest, n-am făcut decât să reiau argumentele uneia dintre cărţile pe care aţi avut deosebita amabilitate să le

udaţi pentru noi.

— Ştim şi noi ceva ! răcni satisfăcut grasul, din banca lui. Avem şi noi savanţii noştri !

— Tăcere ! interveni Motaş, bătând cu creionul în masă şi zâmbind larg, ca să se înţeleagă că totuşi remarca oratorului îi plăcuse.

— Ah, şopti Adela către Motaş, soţul meu era aproape convins. De ce îl lăsaţi pe grasul acela urâcios să-l irite ?

Pagu nu mai dădu atenţie acestor elemente de decor.

— Dacă există o maşină atotputernică, zise el, nici o experienţă nu mai are rost. Maşina poate schimba orice, oricum vrea. Poate schimba până şi regulile jocului.

— Da, spuse celălalt, dar amintiţi-vă că profesorul Motaş v-a vorbit la început de un sistem *atotştiutor.* Dumneavoastră aţi pomenit de atotputernicie ! Noi v-am informat numai despre un sistem *atotştiutor,* nu şi *atotputernic.*

— Nu văd deosebirea, protestă Pagu. Atotştiutor înseamnă şi atotputernic. Ştiinţa înseamnă putere.

Umanoidul distins îşi aplecă discret capul, să nu se vadă că zâmbeşte.

— Oare ? întrebă el cu suavă compătimire. Dacă ştiinţa ar însemna putere, lumea voastră ar fi fost guvernată de-a lungul secolelor de astronomi, matematicieni şi naturalişti, nu de căpitanii de oaste, de marii năvălitori, de împăraţii ereditari şi demagogii profesionişti. Pe rug ar fi ars nu Giordano Bruno, ci cei care l-au condamnat.

— Asta se potriveşte pentru epocile mai vechi, se apără Pagu.

— Şi de ce numai pentru ele ? întrebă amabil savantul.

— Pentru că pe atunci ştiinţa nu era destul de

dezvoltată.

— Şi acum e destul ? Se întrerupe vreodată procesul cunoaşterii ?

— Răspunde ! îl îmboldi sfidător o voce din fund.

Motaş bătu împăciuitor în masă.

— Lăsaţi-l să se gândească.

Se auziră, în tăcerea sălii, hohotele lui Borea. Roşcovanul râdea lângă mica uşă, de unul singur, fără să se ştie bine de ce. Pagu simţea că a ajuns la sfârşitul discuţiei ; în câteva minute, fiinţele vor păşi la acţiune.

— E adevărat, zise el, omenirea are mereu ceva de aflat, NU este atotştiutoare. Pe planul teoriei însă, dacă un sistem ESTE atotştiutor, el trebuie să fie şi atotputernic. Ştiinţei absolute îi corespunde puterea absolută.

— Vă înşelaţi, răspunse cu mare regret umanoidul Copăceanu-Ghiculeşti. Ştiinţei nu-i corespunde puterea reală ; scopurile sunt diferite. La pământeni, un om decis e acela care „nu ştie de multe”. Cu cât ştii mai mult, ai mai mulţi factori de luat în consideraţie şi acţionezi mai greu. Hamletizezi, dacă luăm accepţia curentă a dramei. Scopul savantului este de a afla. Dacă îl pui să guverneze, el nu mai are nici timpul şi nici dreptul moral de a face studii de laborator. Ştiinţa şi talentul sunt doi saci imenşi : cine poartă în spinare unul dintre ei, nu mai încape pe uşile strâmte ale cabinei de comandă, unde se cere altfel de dedicare. Gândirea nu echivalează cu acţiunea ; nu-i destul să te gândeşti la un palat, ca el să apa...

Cuvântul fu retezat înainte de terminare : androidul distins dispăruse. Pagu se uită în stânga şi văzu că nici „Adela” nu se mai afla lângă el. Toată „adunarea” dispăruse, cu sală cu tot, fără zgomot, fără întârziere, ca la

o simplă întoarcere de comutator. Pagu se găsea din nou în propria lui casă, singur cu Motaş ; umanoidul îşi păstrase halatul medical şi stătea acum în picioare ; dincolo de fereastră, se întindea aceeaşi lumină vagă, lăptoasă. Auzea din nou urletul neuronic al propriului său creier.

Tăceau amândoi. Omul era obosit. Umanoidul era implacabil. Nu poţi discuta cu un automat care nu face decât să-ţi transmită ideile altora. Omul nu le dădea dreptate, în forul lui interior. Pentru ei, cunoaşterea, singura raţiune a existenţei lor, părea o primejdie : exista undeva un sistem care ştia tot, şi lumina lui le apărea înfricoşătoare. Pagu îi socotea incapabili de a minţi. Putuseră să-l înşele, cu trucurile lor ultra-rapide, şi totuşi îi spuseseră mereu că sunt simpli umanoizi.

Nu minţeau, dar greşeau. Cunoaşterea nu însemna doar frâne. În ciuda logicii strâmte a scopurilor, exista o scânteie a sufletului, în stare a înfrunta imposibilul şi incalculabilul. Dincolo de soarta bătăliei, simpla aprindere a acelei scântei însemna o îmbrăţişare fulgurantă a absolutului. Momentul când, din tină, un om şi-a înălţat pumnul de protest şi blestem contra atotputerniciei divine sau pământeşti a fost momentul când absolutul a încetat să mai fie absolut : a apărut o voinţă deosebită de cea a lui, o limitare adusă absolutului. Refugiul ultim al omului plăpând, conştiinţa lui, poate fi, la unii, de necucerit.

— Iar acum, zise Pagu cu glas tare, în continuarea gândurilor sale, acum, dacă o să vă ajut, o s-o fac nu din logică, nu din calcul şi nu din interes.

Umanoidul Motaş, aplecat asupra calculatorului, trebăluia la benzile memoriei.

— Din curiozitate ? întrebă el amabil, ca un chirurg

întreţinând conversaţia mondenă în timp ce verifică ascuţişul cuţitului.

— Din nobleţe, răspunse Pagu surâzând, şi o declar cu modestie.

— Adică din dorinţa de a ajuta nişte fiinţe necunoscute. Frumos, zise Motaş. Sentiment frumos. Dar de ce te socoţi modest ?

— Pentru că în cazul meu nu consider că nobleţea sufletească ar fi o calitate. E mai curând o vocaţie de păgubaş. Mi-am pierdut slujba, mi-am pierdut plămânii, mi-am pierdut meseria şi de fiecare dată, la tot ce pierdeam — afară de pierderea Adelei — aveam o satisfacţie. Cu cât am câștigat mai puţin şi am pierdut mai mult, cu cât am suferit mai mult, cu atât m-am simţit mai aproape de oameni.

— Nu-mi cere să te înţeleg, zise umanoidul scoţându-i cutia craniană.

Era oribil, era de necrezut, sinistru, dar Pagu nu avu putere nici să ţipe. Jumătatea de sus a propriului său cap — pielea frunţii şi cutia craniană, cu păr cu tot — se afla în mâinile umanoidului.

— Nici o grijă, zise în sfârşit robotul, observând spaima din ochii omului. La urmă punem totul la loc şi n-o să se cunoască nimic. Nu te doare, nu ?

Emoţia ce încleşta limba lui Pagu trebuie să fi îngrijorat fiinţele necunoscute, căci imediat se auzi vocea Adelei :

— Val, iubitule, nu te nelinişti : doctorul Motaş îşi cunoaşte meseria şi o să te faci bine şi o să fim fericiţi.

— De ce mă minţiţi ? se auzi în sfârşit vocea lui Pagu. Ştiţi prea bine că n-aveţi puterea de a reînvia : puteţi înfrânge moartea care va fi, dar nici o putere de pe lume nu mai poate înfrânge moartea care a fost.

— Nu te minţim, răspunse Motaş potrivindu-i simetric mâinile pe braţele vechiului fotoliu. Vocea Adelei a fost un cântec, ceva care să te liniştească, şi chiar a izbutit. Nu, nu, nu te curentează — e altfel de legătură. (Mâinile lui Pagu erau acum racordate cu sârmă de cupru la clapele calculatorului.)

— Spune-mi, rugă omul, de ce aţi avut nevoie tocmai de ajutorul meu ? Aveţi puteri care pentru mine sunt miraculoase, sunteţi nemuritori şi bănuiesc că inteligenţa voastră — deşi sunteţi strâmtoraţi de limba şi noţiunile pe care le folosiţi ca să vă faceţi înţeleşi de mine — e mult superioară inteligenţei mele. Atunci ? De ce v-a trebuit tocmai ajutorul meu de fiinţă slabă ?

— O să trec la spatele tău, zise Motaş. Nu fi îngrijorat, fac racordul la creier. E mai bine să nu te uiţi. Poţi să te mişti fără grijă : sunt mai rapid şi mişcările tale nu mă încurcă.

Fără să simtă nimic deosebit, care să-i afecteze creierul sau puterea de judecată, Pagu observă că ţăcănitul calculatorului îşi schimbă ritmul. Se vede că primise impactul legăturii cu creierul omenesc.

— Răspunde-mi ! stărui Pagu.

— Pentru experienţă, nu era neapărat nevoie să ştii, auzi el de la spate vocea lui Motaş. Dar noi avem un defect. Nu putem minţi şi nici măcar ocoli. Dacă suntem întrebaţi ceva, suntem obligaţi să răspundem.

— Cine vă obligă ?

— Structura noastră. Ţi-am spus că suntem pulsatili : unii dintre noi intră în funcţie, alţii ies, nu cunoaştem decât da sau nu. Suntem prea precişi : o întrebare este un impuls, există. Trebuie să-i răspundem.

— Ei bine, vă întreb : de ce aţi avut nevoie tocmai de ajutorul meu de fiinţă slabă ?

— Răspunsul se află chiar în întrebare. Fiinţă slabă.

Motaş trecu în faţa lui, să poată fi văzut.

— Noi suntem prea tari, zise el. Data trecută, când am realizat legătura între informaţiile diferitelor lumi, ţi-am spus, s-a produs o explozie şi am fost azvârliţi. Nenorocirea s-a produs din cauza tăriei noastre : am stat conectaţi pe *da,* şi când a apărut sistemul acela de cunoaştere totală nu ne-am putut deconecta destul de repede. De aci, dezastrul nostru.

— Nu înţeleg, zise Pagu. Ce v-a împiedicat să vă deconectaţi ?

— Un savant român, Minovici, a făcut o experienţă. S-a spânzurat, însă îl rugase pe un asistent să taie frânghia după un număr precis de minute. Închipuie-ţi însă cazul unui om care nu ştie că, spânzurându-se, se va ucide. El vrea să facă experienţa, să vadă ce se va întâmpla dacă se spânzură. Când capătă răspunsul, e prea târziu : răspunsul e că moare, dar în momentul când îl capătă, nu mai are puterea să taie frânghia.

— Şi ce rol am eu ? întrebă Pagu. Eu aş avea puterea să intervin ?

— Nu *puterea*, dimpotrivă : poţi să intervii datorită *slăbiciunii.*

— Înţeleg, zise Pagu. Eu, cu slăbiciunea mea, aş reprezenta o aţă subţire, punctul slab în care frânghia, dacă e trasă prea tare, se va rupe.

— Cam aşa ceva, încuviinţă umanoidul. Numai că în exemplul cu frânghia ştim precis ce se va întâmpla, pe când aici înfruntăm o explodare a necunoscutului. Poate ai

înţelege mai bine în termeni electrici. Clipa când vom realiza legătura între toate lumile şi calculele posibile va fi încărcată probabil cu o sarcină supra-posibilă, un infinit de cunoaştere, strivind orice minţi intră în raza lui. Ne trebuie un punct de rezistenţă slabă, un loc unde să ştim precis că, la ivirea imposibilului, legătura se va întrerupe.

— Şi ce vă face să credeţi că sunt instrumentul cel mai potrivit ?

— Imperfecţiunea umanului muritor. Ai trei creieri, trei labirinturi, unul moştenit de la reptile, celălalt de la mamifere, iar al treilea, noul cortex, cel mai evoluat, e singura posibilitate de legătură cu noi, cu inteligenţa în general, şi este din fericire foarte subţire. Ai o salcie ce se înclină sub vânt. Noi avem un sistem de lumi precise şi inflexibile. Uraganul cunoaşterii ne-ar frânge. Grăbeşte-te, începem.

— O clipă, o clipă ! stărui Pagu. Întrebam de ce m-aţi ales tocmai pe mine. Adică, dacă altă minte omenească n-ar fi corespuns la fel de bine experienţei. De ce tocmai eu ?

Sfera se înconjură de o puternică lumină verde.

— Vorbim româneşte ? se auzi o voce lentă şi amorfă, de automat.

— De ce tocmai eu ? strigă Pagu. Răspunde-mi!

Motaş îşi scoase halatul medical şi masca antiseptică.

Utilitar, în părţile neacoperite de haine, corpul lui prezenta o finisare neîngrijită, ca la manechine, fără păr, fără pori, fără sex, fără punctele care marchează ombilicul şi glandele mamare. Era o viziune hidoasă, ca şi când cineva s-ar fi încăpăţânat să-i demonstreze lui Pagu că viaţa, culorile şi fiinţele ei nu-s decât convenţii de decor, sub care se ascunde cu totul altceva, ţinând de mecanisme

esenţiale şi respingătoare. Corpul nud se contopi o clipă cu nichelul calculatorului, iar omul, în aceeaşi clipă, simţi că el, Pagu, nu mai exista. Nu murise, dar nici nu existase vreodată. Inexistenţa nu-i provoca nici o durere, nici un regret, pentru că nu mai exista nici un Pagu care să regrete. Era o câmpie, ba nu — câmpiile aveau iarbă — o întindere, sub care nu se afla nimic şi care n-avea nimic deasupra. Era o imensă eliberare, iar Pagu — sau vidul eliberator care-i ţinea locul — elabora rece o speranţă indiferentă, un fel de calcul al cărui rezultat nu importa şi conform căruia Pagu — dacă va mai exista vreodată un om cu acest nume, dacă va reveni vreodată din acest vid — ar face mai bine să uite această imensă eliberare, căci amintirea ei era periculoasă pentru viaţa oricărei fiinţe, o amintire care arăta că a fi este o povară inimaginabilă, pe când a nu fi nu afectează cu nimic pe cel ce nu este.

Partea curioasă este că timpul nu dispăruse, căci vidul rămas în locul lui Pagu continua să numere, să contabilizeze regulat intervale imense de timp, până acumulă o secundă.

Motaş ieşi îndărăt din corpul calculatorului şi îi zâmbi lui Pagu, care acum exista.

— Mi-ai spus, insistă omul, că vă simţiţi obligaţi să răspundeţi la orice întrebare. Vă întreb : de ce m-aţi ales tocmai pe mine ?

— Am răspunde, vorbi încet robotul, dacă am cunoaşte răspunsul. E unul din lucrurile pe care vrem să le aflăm şi noi în această experienţă. Putem să-ţi dăm câteva criterii secundare. În regiunea la care a trebuit să ne limităm, erai mai izolat, mai pregătit, cu unele posibilităţi de acţiune şi cu un coeficient de inteligenţă relativ mai pronunţat. Dar nu

asta contează.

— Dar ce contează ? întrebă Pagu, încrețindu-și ochii. Lumina verde iradiată de sferă devenise orbitoare.

Se auzi un ţiuit asurzitor, urmat de sunete distonante, ca şi când în eter s-ar fi întretăiat mai multe coduri. Banda memoriei principale a calculatorului deveni invizibilă, atât de repede se învârtea. În fereastră, lumini şi culori diferite se încrucişau ca spadele, fără să se contopească. O voce impersonală de automat vorbi, nu se ştia de ce, în englezeşte :

— *World number nine, do you hear us ? Answer by interrupting noise, six five four three...* (Lumea numărul nouă, ne auziţi ? Răspundeţi prin întreruperea zgomotului, şase cinci patru trei.)

— Eşti gata ? întrebă Motaş. Încă puţin şi vom realiza contactul.

— De ce tocmai eu ? întrebă Pagu... Vorbeşte mai tare, nu te aud bine.

Sfera îşi prelungi uşor forma : la capătul ei superior se formară două protuberante verzi. Păreau la început nişte mânere — o sferă cu două minere — apoi se prelungiră şi mai mult, cu o uşoară încolăcire, ca nişte coarne de taur, puternic stilizate. Coarnele iradiau o lumină verde, care despică un culoar prin camera străbătută de lumini colorate, un culoar verde, ca lumina ce înconjura Sfera, un culoar care ducea de la gura robotului Motaş la capul lui Pagu. Omul era învăluit de linişte. Cuvintele umanoidului îi parveniră ca un murmur :

— Dacă nu erai tu, povestirea asta s-ar fi scris cu alt erou. În loc de Pagu, te-ai fi numit Dupont sau Dedalov. Povestirea ar fi rămas aceeaşi.

— Povestirea ? întrebă Pagu uluit.

— Scrisă dinainte, apucă să mai spună umanoidul şi, brusc, urlă : Atenţie ! înce... apoi un talaz de o violentă culoare verde veni peste el. Când valul se retrase, umanoidul nu mai era, supt de undele luminii.

Sfera stătea acum pe podeaua odăii, lipită de zid : îşi recăpătase forma de clopot, cu protuberanţe ca nişte coarne, iar razele se desprindeau din ea ca nişte valuri târându-se până la picioarele lui Pagu, ţintuit în sârme de fotoliul pe care şedea. Se auzi un zgomot sfâşietor, de metal chinuit: corpul calculatorului era acum despicat în două şi adâncitura se mărea. Clopotul verde slobozi brusc două înalte valuri luminoase, simetrice. Cu furia unui taur în şarjă, prinseră între ele trupul despicat al modestului calculator, apoi începură să-l preseze şi îl lipiră la loc, presându-l mai departe, ca într-o menghine. Spuma de lumină fosforescentă a valurilor se rostogoli până la genunchii lui Pagu retrăgându-se şi revenind mai înaltă, iar.

Clopotul începea să crească : de la mărimea unui cap de taur, ajunsese înalt de aproape un metru şi continua să crească, slobozind valuri tot mai mari. Spuma fosforescentă, în arabescuri complicate, de labirint, atinse mâinile şi apoi gâtul şi bărbia lui Pagu. Omul nu simţea nimic, căldură sau răceală. Când însă talazul următor îi atinse urechile, Pagu se cutremură de durere : valul adusese cu el un sunet uluitor. Nu era atât tăria — parcă socotită precis la limita dincolo de care s-ar fii spart timpanele — cât accentul, tragic şi triumfător în acelaşi timp, uimitor de animalic în decorul acela dominat de obiecte inanimate şi tehnice — calculatorul sprijinit în coarnele dure de lumină, magnetofoanele rămase lângă zid

ca nişte jucării uitate şi Sfera, Clopotul cel înalt, ajuns acum la statura unui om.

Când valul se retrăgea, Pagu încercă să analizeze sunetul ce-l sfâşiase şi îşi aminti de un vechi cuvânt ţărănesc, folosit de oamenii de prin partea locului. Boncăluială. Valul următor se năpusti peste capul lui cu furia unui taur şi, în timp ce era traversat de răgetul prelung, omul îşi spuse că, într-adevăr, era un boncăluit, mugetul prelung şi extrem de puternic al taurului în perioada de rut, un urlet care altădată n-ar fi speriat pe nimeni, dar care acum, aici, părea răgetul absurd al materiei, căutându-se, presimţindu-se şi chinuindu-se triumfătoare.

Discuţia îl pregătise pentru o experienţă abstractă, lucidă şi curată, o comunicare de cifre impersonale peste lumi, o excitaţie reciprocă a informaţiilor şi calculelor amplificându-se în lanţ, proces cognitiv care îmbrăţişează măcar o clipă atotcunoaşterea — iar acum era victima unei dezlănţuiri materiale şi obscure, răgetul iraţional al unei prezenţe animale şi inferioare. Al treilea val, stăruind în jurul ochilor săi orbiţi de lumină, crescu în intensitate sonoră, din ce în ce mai înalt — Pagu era sigur că-i va sfâşia timpanele — până ce dispăru în zona ultrasunetelor, într-un urlet care continua dincolo de ceea ce puteau urechile auzi.

— Val ! îi şopti de undeva, de aproape, vocea Adelei, încearcă să te concentrezi. Încearcă să-ţi imaginezi că mintea ta cuprinde acum Pământul, planetele din jurul Soarelui, galaxia ta şi cele vecine, lumi de departe care nu se pot vedea, minuscule licăriri de atomi dinăuntrul tău, totul, totul într-o formulă, într-un singur gând. Stai liniştit şi aşteaptă : vom face legătura cu acest unic gând, cu acest

gând total.

Clopotul — acum mai înalt de doi metri — devenise una cu valurile. Se umfla diform, revărsându-se ca un val care inunda totul, şi apoi, când valul se retrăgea, devenea iar clopot, metal dur şi sever conturat.

— Mai aşteptăm legătura cu câteva serii de lumi, îi şopti vocea Adelei, şi o să realizăm totalul. Dacă reuşim, lumea noastră se va dezrăsuci, se va întoarce cu exteriorul în afară, iar Clopotul, Sfera, va dispărea din secţiunea voastră de univers şi va redeveni zarea noastră cea largă, spaţiul imens care ne cuprinde pe toţi.

Pagu nu răspunse, paralizat de o nouă temere. Valurile — ştia asta acum — nu îi făceau nici un rău, dar la fiecare întoarcere, reintegrându-se în silueta dură a Clopotului, îl confruntau pe om cu o prezenţă strivitoare : Clopotul se mărea mereu, depăşise înălţimea tavanului, a fostului tavan, acum dispărut, înlocuit de un vid lăptos. Clopotul se extindea şi în lărgime, făcuse corp comun cu calculatorul, parcă înghiţindu-l, iar acum masa imensă, ca de metal, ameninţa să-l strivească pe om.

— E ceva care nu merge, se auzi iar vocea Adelei. E ceva care împiedică mintea ta să gândească.

Omul nu voia să vorbească despre teamă.

— O să plecaţi, spuse el. Dacă am reuşit să vă ajut cu adevărat, să-mi lăsaţi o amintire. Ceva, orice, să ştiu că n-am avut halucinaţii.

— Nu putem, răsună de astă dată glasul lui Motaş. Nimic din lumea noastră nu poate fi perceput de simţurile voastre. Orice ţi-am lăsa, ar trebui să fie tot din lumea voastră.

O notă imperativă şi urgentă răzbi în glasul

umanoidului:

— Toate condiţiile sunt gata. Ne aflăm în legătură cu toate lumile. Nu mai rămâne decât să te integrăm în circuit. Eşti gata ?

— Ce mai am de făcut ? întrebă Pagu.

— Pentru tine e uşor. Trebuie să pui o întrebare cât mai simplă şi precis demonstrabilă, chiar ridicul de simplă, de pildă cât fac unu plus unu. O altă lume, răspunzând, va pune mai departe altă întrebare, altei lumi. Lanţul va continua complicându-se : după câţiva ani, la rândul tău vei fi ajuns din urmă de o întrebare infinit mai complicată, pe care nici nu vei putea s-o înţelegi.

— Şi ce să fac atunci ?

— Nimic, decât să te gândeşti la calculator. Nu uita că eşti mai departe în legătură cu el şi că el ne traduce întrebarea receptată de la sistemul tău nervos. O singură grijă să ai : când pui o întrebare, te gândeşti *în afară,* simţi că o comutezi spre exterior. Când însă o primeşti te concentrezi înlăuntrul tău, ca să poată fi direcţionată spre calculator, spre noi. Ai o relaţie cu exteriorul, activă, şi una cu noi, care suntem interiorul tău, pasivă.

— Şi asta o să dureze ani ? Parcă aşa aţi spus.

— Într-un sens, da, secole. Dar acceleraţia lanţului întrebare-răspuns va fi atât de enormă, încât veacurile vor intra în minus : recuperarea timpului va ajunge până la o clipă-distanţă. Vom căuta să frânăm precis, ca să te readucem la aceeaşi vârstă, dar e un proces care ne depăşeşte, depinde şi de alţii : în orice caz, nu vom greşi cu mai mult de câteva decenii în plus sau în minus.

Pagu ar fi vrut să răspundă că la o viaţă omenească deceniile pot însemna moartea sau perioada dinainte de

naştere, dar marele clopot trecu de el, învăluindu-l sub o boltă verde-albastră, iar în spaţiile care vibrau irizate se auzi o voce imensă, nu de automat, ci umană, bărbătească, energică, plăcută, sunând din toate părţile, mesaj tradus din cine ştie ce lumi îndepărtate, mai întâi într-o numărătoare englezească inversă, ca la lansarea rachetelor, apoi într-o românească impecabilă :

— One syllabe count (numărătoare într-o silabă) : Six. Five. Four ! *THREE !* Two ! *ONE! ZE-RO !* Vă rugăm să puneţi o întrebare !

Din impactul vocii, Pagu înţelese că invitaţia i se adresa lui şi îşi aminti că trebuia să ceară un lucru ridicul de simplu — nu definiţii sau înţelesuri ale cuvintelor, ci relaţii matematice clare şi elementare. Fără şovăială, şi cu sentimentul că întrebarea de copil pe care o pune ar putea duce la răsturnarea lumii şi a legilor ei, omul vorbi răspicat, de-a dreptul dârz:

— Rog comunicaţi cât fac doi înmulţit cu doi, minus unu.

La cafeaua cu lapte, dimineaţa — le plăcea să-şi bea cafeaua foarte de dimineaţa, înainte de şapte — Adela, învelită în modestul ei capot de molton bleu, îi spuse surâzând :

— Trei.

— Ce-ai spus ? întrebă Pagu. Credea că a fost distrat şi că n-a prins decât sfârşitul unei fraze. Ea însă repetă, surâzându-i complice :

— Trei.

— Trei ce ? ripostă el şi, văzând-o cum izbucneşte în râs, urmă uşor iritat : spune-mi şi mie, să mă amuz şi eu.

— Las’ că ştii tu, răspunse ea făcând înconjurul mesei

şi venind să-l sărute. În fond, n-ai de ce să te ruşinezi. E adevărat că nu mai eşti la vârstă primei tinereţi, că m-a cam mirat asta de la tine, dar la urma urmei e frumos că încerci. Trei !

— Iepuraşule, spuse el (ştia că diminutivele o „horipilează“, cum spunea ea ; Pagu, când se pregătea de-o ceartă glumeaţă, începea s-o pedepsească prin cuvinte de alintare dulceagă), veveriţă scumpă şi dulce, spune o dată ce ai de spus, că nu înţeleg nimic.

Gonită de cuvintele siropoase, Adela se întoarse la locul ei, dar fără să-şi piardă buna dispoziţie.

— Ştiu totul, zise ea. L-am prins pe ursuleţul meu iubit că scrie literatură.

Pagu era atât de mirat, că nu izbuti decât să se constituie în ecou :

— Literatură ?

— Literatură, confirmă ea, şi încă la vârstă respectabilă de treizeci şi trei de ani.

— Poate că ai citit în vreo revistă pe altul cu numele ăsta. Ţin să-l informez pe pisicuţul meu că sunt poate singurul om al meleagurilor româneşti care n-a scris poezii nici atunci când era elev.

— Ei nu zău ? zise ea pe acelaşi ton şăgalnic, sculându-se de la masă şi mergând până la bufet.

Se prefăcea că ar căuta îndelung în sertar, ca să mărească aşteptarea lui Val. Avea însă hârtiile gata pregătite în mână şi i le îndesă brusc sub nas :

— Dar asta, ce-i ?

Deşi nu era la vârstă prezbiţiei, Pagu îşi dădu capul pe spate, pentru că Adela îi ţinea foile prea aproape. Hârtiile, bătute la maşină, purtau un titlu urmat de o paranteză :

Trei
(2x2 - 1= 3, în trei versiuni)

— Ce naiba mai e şi asta? întrebă el.

— Las-o baltă, ursuleţule, îi spuse ea, de data asta supărată. Te-am găsit acum o jumătate de oră adormit în fotoliu, nu mai ţii minte ? M-ai lăsat singură peste noapte ; te-am găsit dimineaţa adormit aici. Iar pe masă, lângă tine, erau foile astea.

— Nu-s scrise de mine, zise el, punând foile de-o parte, ca să-şi moaie pâinea în cafea. N-avem în casă nici o maşină de scris. Ce te-a făcut să crezi că eu sunt autorul ?

Adela începu să strângă tacâmurile de prisos, încurcată.

— Să-ţi spun drept, zise ea, nu-mi place să mă uit în hârtiile tale şi n-am vrut să citesc asta fără să ştii şi tu. Însă mi-au căzut ochii pe numele tău : e scris de mai multe ori pe prima pagină.

— Numele meu ? şi Val se grăbi să ia ultima îmbucătură. Se şterse intrigat cu şerveţelul, contemplând foile de lângă el : Dar cine a adus astea în casă ?

— Credeam că tu, răspunse ea aruncându-i o căutătură piezişă. Nu vrei să le citim ?

— Nu le-ai adus tu ?

— Ţi-am spus : le-am găsit dimineaţa lângă tine.

Bărbatul şi femeia se priviră fix, animaţi de acelaşi gând. Stăteau într-o regiune destul de pustie. Presupunerea că a intrat cineva peste noapte în casa lor era îngrijorătoare.

Pagu îşi puse vesta de lână — erau în martie şi nu făcuseră foc peste noapte decât în dormitor şi sufragerie.

Se duse în bucătăria rece şi verifică uşa spre scăriţa de serviciu : era încuiată şi zăvorită. În sufragerie se întâlni cu Adela, care revenea de la intrarea principală.

— Încuiat, nu ? zise ea. Hai mai bine să citim, să vedem despre ce e vorba.

Pagu îşi înălţă un picior peste colţul mesei — poziţia lui favorită — şi examină mai întâi aspectul foilor. Era hârtie destul de proastă, obişnuită, literele erau de carbon — hârtie copiativă, cum se zicea pe atunci — şi numai caracterele erau mai ieşite din comun.

— Literele astea, zise el, nu-s de la o maşină de scris obişnuită.

— Hai, citeşte, îl îndemnă Adela, care se înălţa pe vârfuri, încercând să vadă peste umărul lui.

— E o literă folosită la calculatoare, spuse el pe gânduri. Seamănă cu cea a calculatorului cu care lucram la ,,Automaţia“.

— Hai, că sunt curioasă, îl îmboldi ea din nou.

— Stai jos, nu-mi place să stai aşa, agăţată peste umărul meu.

Nu-şi putea explica iritarea. Încercă să se scuze :

— Citesc prima foaie şi pe urmă ţi le dau ţie, pagină cu pagină. Bine ?

— Bine, încuviinţă ea cu un zâmbet slab.

Pagu, din ce în ce mai nedumerit şi mai captivat, parcurse cele ce urmează :

Trei

(2X2 - 1 = 3, în trei versiuni)

1. Civilizaţia noastră străveche îşi datorează întreaga ei existenţă unei fiinţe dintr-o lume îndepărtată. Este o

lume neobişnuită, compusă din mari globuri incandescente — aştri sau sori — în jurul cărora gravitează prin spaţiu globuri mai mici, stinse în cea mai mare parte, numite planete.

Mulţi membri ai civilizaţiei noastre se îndoiesc că asemenea lumi ar putea exista şi spun că este vorba de o legendă. Totuşi, dacă existenţa unor asemenea universuri nu poate fi detectată prin aparatajul nostru, ea a putut fi dedusă. Se pare că în unele zone ale spaţiului, materia are mici vibraţii discontinue : fiinţele unui glob stins pot deduce existenţa globurilor aprinse fără a intra în contact direct cu ele, numai datorită acestei vibraţii, care le impresionează aparatajul sau chiar organismul.

Pe planeta despre care vorbim, aceste vibraţii corpusculare erau denumite lumină, unde radiofonice şi aşa mai departe ; erau desemnate prin simboluri diferite, pentru că existau mai multe coduri. Fiinţele planetei trăiseră multă vreme separate unele de altele şi de aceea îşi formaseră coduri diferite, pe care le numeau limbi, din cauză că folosirea codului se făcea pe cale sonoră — tot o vibraţie, dar mai lentă decât lumina — prin sunete modelate cu ajutorul unui organ numit limba.

Fiinţele respective se numeau oameni. Cuvântul era folosit în diferite coduri — diferite limbi — dar avea pentru ei un înţeles aproape clar. Civilizaţia noastră s-a salvat de la dezastru datorită ajutorului dat de o asemenea fiinţă, numită om. În codul lor — pentru că erau peste trei miliarde şi voiau neapărat să se deosebească unii de alţii — oamenii se desemnau printr-un cifru de combinaţii sonore, nume. Salvatorul nostru purta numele de Valentin Pagu. Recunoştinţa pe care i-o purtăm va fi veşnică. Oamenii

vorbeau des de recunoştinţă veşnică, în mod impropriu, pentru că la un moment dat ieşeau definitiv din funcţie, mureau. Recunoştinţa noastră este însă eternă cu adevărat, aparţinând unor fiinţe eterne.

Deşi spaţiul în care materia vibra sub formă de lumină era extrem de redus, totuşi, pentru oameni, din cauza micimii lor, se părea că e un spaţiu imens, practic infinit, mai mare decât îl puteau măsura. Ne-am dat seama de asta, pentru că aparatajul nostru — în urma marelui dezastru — a ajuns să acţioneze pe porţiuni minuscule, adaptate proporţiilor omeneşti. Este cu atât mai uimitor faptul că acest om Valentin Pagu, limitat cum era în cadrul universului său, a înţeles nevoia noastră de a fi ajutaţi şi ne-a pus la dispoziţie tot ce avea mai bun, creierul, un organ mixt, triplu, de centralizare a „simţurilor" — cinci canale prin care vibraţiile materiei se transmiteau organismului omenesc sub formă de lumină, sunet, miros, gust şi simţ tactil — organ care avea totodată capacitatea de a primi sau emite gânduri.

Uneltele prin care am încercat să-l influenţăm pe Pagu au fost imitaţii de oameni, capabile să comunice cu el pe cale raţională şi afectivă, aceasta din urmă fiind neaşteptat de importantă la oameni, din cauza celor două straturi mai vechi din creierul lor. Uneltele noastre erau însă imperfecte, pentru că le-am modelat într-un fel cât mai asemănător oamenilor. Au ajuns să semene prea bine, adică să capete şi unele cusururi omeneşti (sau calităţi : depinde din ce punct de vedere le judecăm). Principalul defect de fabricaţie era o anumită insubordonare faţă de noi, mici tentative de independenţă, rudimente de personalitate omenească.

Scula principală, copiată după modelul unui om găsit în regiune, Motaş pe numele lui, nu ne-a reprezentat destul de fidel. Având rudimente de reacţii omeneşti şi fiind copiat după un model viu mai puţin reuşit, umanoidul Motaş a tradus mesajele noastre cu unele intonaţii nepotrivite, de spaimă. Forma după care fusese copiat a influenţat conţinutul mesajului. Nu am detectat la vreme deformările, din cauza dificultăţii de a înregistra reacţiile omului Pagu, fiinţă atât de diferită de noi. În redarea lui Motaş, cunoaşterea — ţelul nostru cel mai nobil — apărea ca o primejdie care provoacă groază. Sensurile noastre erau traduse fidel — umanoidul era obligat să ne asculte — dar atmosfera era necorespunzătoare. Încercând să se adapteze structurii umane a interlocutorului său Pagu, scula Motaş s-a inspirat din legende învechite, depăşite în cazul unui om ca Pagu. Dezastrul ce ne-a lovit era prezentat de scula Motaş ca un fel de maşinaţie a unui sistem cu conştiinţă şi scopuri proprii, nu ca un sistem natural rezultat dintr-o explozie informaţională.

E cu atât mai remarcabil faptul că omul Pagu, trecând peste greşelile comise de umanoizii care se abăteau imperceptibil de la mesajul transmis de noi, a reuşit totuşi să înţeleagă esenţa acestui mesaj, şi să-i dea curs. El s-a împotrivit ideii că ar exista în vreo lume o maşină sau un sistem al atotputerniciei absolute, a respins argumentele şi intonaţiile iraţionale ale umanoidului şi totodată a înţeles că se poate realiza — teoretic — idealul cunoaşterii absolute spre care tinde civilizaţia noastră.

Aflat la cincizeci de ani — mici intervale, socotite de umani după rotirile globului lor în jurul astrului Soare — Pagu şi-a riscat creierul şi existenţa (umanii sunt separaţi

unul de altul ; când un individ iese din funcţie, el nu mai poate reapărea, e mort, deci totul s-a terminat iremediabil pentru el). El ne-a împrumutat raţiunea lui — folosită ca o rezistenţă slabă — în acţiunea interlumi menită să reîntoarcă universul nostru în locul iniţial.

Lucrurile au culminat în momentul când unealta trădătoare Motaş a întreprins pe cont propriu unele acţiuni — sunete, lumini, elemente inutile de decor — menite să impresioneze cât mai viu conştiinţa omului Pagu, în fapt să-l înfricoşeze. A fost nevoie să intervenim direct, să tragem îndărăt robotul în calculatorul de legătură şi să ne folosim — pentru a avea continuitate în dialogul cu Pagu — numai de vocea robotului, vocea cu care omul era obişnuit.

Prin rezistenţa şi capacităţile sale de pătrundere, umanul Pagu a dovedit că fiinţele unor lumi radical diferite pot fi solidare şi — chiar la un stadiu inferior, cum e acela al făpturii umane limitate biologic la stadiul de individ — pot fi capabile de nobleţea colectivismului.

În câteva milenii, reinversarea noastră va fi terminată şi toate materialele din universul nostru vor ieşi din graniţa de interferenţă cu planeta Pământ.

Se decide prin prezenta ca numele umanului Valentin Pagu să rămână etern în civilizaţia noastră, ca un simbol al capacităţii fiinţelor de a se înţelege şi a se ajuta. Se decide să i se lase, la dorinţa lui, acest document, spre amintire.

2. Conform unei convenţii fundamentale între membrii civilizaţiei noastre, nu se distruge nici o versiune şi nici o părere, chiar dacă le socotim mincinoase. A distruge ar însemna să zădărnicim posibilitatea informaţiei, fără de care nu este de conceput civilizaţia.

În virtutea acestei convenţii fundamentale, am cruţat

documentul anterior (1) de la distrugerea pe care o merita.

Este un document mincinos. Pagu Valentin — în caz că a existat vreo fiinţă cu un asemenea nume — nu poate fi decât o făptură inferioară, al cărei cult este profund vătămător societăţii noastre.

Pagu respingea ideea unei maşini atotştiutoare, tocmai ceea ce încercăm noi să obţinem. Nădejdea noastră este că această maşină există undeva şi este de partea noastră şi contra duşmanilor care s-au despărţit de lumea noastră, alegând vibraţia în locul pulsaţiei, care e singura stare firească. Noi credem în circulaţie şi rotaţie, pe când duşmanii ar vrea să ne convingă că există mişcarea şi gravitaţia. Noi credem în civilizaţie, pe când ei cred în societate ; noi credem în organizarea colectivă, pe când ei preferă colectivismul organizat. Dreptatea noastră se va dovedi cu ajutorul maşinii absolute, pe când cultul lui Pagu — umanul ce nu credea în absolut — face jocul duşmanului.

Cultul unei fiinţe din altă lume este vătămător, fiindcă abate membrii civilizaţiei noastre de la idealurile şi valorile proprii spre valori existente în locuri inferioare, cum ar fi planeta Pământ. În loc să preamărim organizarea noastră pulsatilă, prin care intrăm şi ieşim succesiv din funcţie, angrenaţi într-un sistem de gândire al tuturor, adepţii legendarului Pagu ne propun să slăvim o fiinţă cu un sistem de gândire propriu, autonom, limitat la cadrul unui organism. A admite o alcătuire atât de diferită de a noastră înseamnă un act de trădare.

Trădătorii caută în acelaşi timp să deprecieze rolul lui Motaş. Or, robotul avea faţă de om o superioritate incontestabilă : el nu poseda o gândire proprie, ci era o parte din noi, scula noastră. Civilizaţia noastră a dovedit că

fiinţele care îşi pun laolaltă organul de gândire, renunţând la organul lor individual şi realizând — în termeni umani — o bancă a informaţiilor şi gândurilor administrate împreună, dobândesc nemurirea şi o gândire infinit superioară. Creierul individului-om nu dispunea decât de 14—15 miliarde de celule nervoase. Motaş însă, scutit de independenţă, fiind prelungirea noastră, avea la spate celule nervoase în număr covârşitor.

Să vedem faptele. Documentele care îl califică pe Motaş drept trădător sunt inadmisibile şi subversive. Doctorul Motaş, cum i se spunea umanoidului, este un exemplu viu al disciplinei şi fidelităţii de care este capabil un robot pe baza programului trasat de noi. Nu e adevărat că el s-ar fi abătut de la indicaţiile noastre. Motaş — în momentele când pe faţa lui se zugrăvea frica — rămânea axat pe scopuri înalte. Frica le este necesară oamenilor. Religia a fost pentru ei un instrument indispensabil de organizare socială, bazat pe frica de iad. Evocând superstiţios existenţa unei maşini cvasi-divine, Motaş apela la frica omului Pagu, frică fără de care fiinţa umană nu este capabilă, încă din copilărie, nici de înţelegere, nici de ascultare. Frica şi constrângerea trebuie să stea la temelia oricărei organizări, câtă vreme fiinţele ce o alcătuiesc sunt biologic separate una de alta. Bine a procedat Motaş şi în celelalte împrejurări, când i-a arătat lui Pagu că-i scosese cutia craniană, când a creat false adunări de intimidare şi când, în preajma experienţei finale, a dezlănţuit un instrumentar de provocat groaza umanului.

Având în vedere toate cele de mai sus, hotărâm :

Cultul lui Pagu este interzis şi orice referiri la oameni — precum şi la derivate ca uman, omenesc, omenire — vor fi

considerate ca profund vătămătoare organizării noastre.

Recunoştinţa este un element iraţional, plasat după relaţia cauză-efect: o dată ce am dobândit efectul dorit, nu mai are rost să ne manifestăm recunoştinţa. Se anulează deci hotărârea anterioară, de a-i lăsa o amintire lui Pagu.

Se interzic aprecierile conform cărora Motaş ne-ar fi trădat. Scula Motaş, care nu a suferit de gândire proprie, să fie decretată un simbol neînsufleţit al grandorii noastre.

3. S-au scurs câteva mii de ani — în unităţile noastre de măsură — de la experienţa efectuată cu ajutorul lui Valentin Pagu.

Imediat ce a început experimentul, civilizaţia noastră a căpătat certitudinea că suntem pe calea de întoarcere. Lumea noastră se redresează şi nu mai e mult până ce Sfera minusculă rămasă în afara noastră ne va cuprinde pe toţi, redevenind spaţiul uriaş al lumii noastre normalizate.

În această lungă perioadă, civilizaţia noastră a avut răgazul necesar pentru a-l privi obiectiv pe omul Pagu. De la o proslăvire aproape mistică a acestui uman inferior, documentele de până acum au trecut la denigrarea pătimaşă a rolului jucat de Pagu.

Documentul de faţă confirmă din nou că faptele rămân fapte, că informaţia de orice fel trebuie să rămână nealterată şi accesibilă oricărui membru al societăţii noastre şi că fiecare dintre noi are dreptul de a interpreta în felul său aceste fapte, chiar dacă banca noastră de informaţii şi organul nostru de gândire sunt proprietate comună şi unitară.

Pentru moment, s-a stabilit un consens al membrilor noştri că este greşit a vedea celelalte lumi, cu fiinţele lor deosebite de noi, populate numai de prieteni sau numai de

duşmani. Deosebirea poate fi baza conflictului, ca şi a atracţiei. Deosebirea dintre noi şi alte fiinţe poate declanşa intoleranţe violente, ca şi un util schimb de idei. Planeta Pământ confirmă şi ea această lege. Mulţi oameni s-au măcelărit numai pentru că se deosebeau la culoarea pielii sau în privinţa convingerilor, pe când alte deosebiri, — de pildă, cea dintre sexele omeneşti, bărbatul şi femeia — au stârnit atracţie. S-a ajuns şi la situaţii când adepţii aceleiaşi religii — deosebiţi unii de alţii numai printr-o nuanţă imperceptibilă — se urau între ei mult mai puternic decât urau pe oamenii de cu totul altă religie ; multiple şcoli şi curente, în ştiinţă, politică sau filosofie, se războiau cu atât mai aprig, cu cât erau mai apropiate şi deci mai capabile de a se concura.

Deosebirile dintre noi şi fiinţa umană Pagu nu trebuie aşadar să ne provoace vreo reacţie automată. Îl respingem pe Pagu ca individ separat, cu un creier autonom. Totuşi, în comunicarea inteligentă cu noi, în sacrificiile şi riscurile pe care le-a luat asupra sa, s-a văzut clar tendinţa unei fiinţe de a-şi depăşi carapacea individuală şi de a se conecta la nemurire. Oamenii nu sunt numai indivizi muritori, ci şi comunitate alcătuind omenirea nemuritoare. Limitele lor de cunoaştere, ca indivizi, nu-i împiedică să înainteze spre cunoaşterea absolută, ca omenire.

Avem deci dreptul de a-l admira, fără a voi să-i semănăm.

Umanoidul Motaş nu poate fi preţuit sau blamat. O sculă nu poate fi socotită responsabilă. Beteşugurile ei aparţin constructorului sau manipulantului. A da vina pe sculă este un semn sigur de laşitate a responsabililor reali. Vina noastră în conceperea lui Motaş a fost perfecţiunea.

Am dorit o sculă care să semene perfect cu omul. Am copiat însă un ins slab înzestrat. Motaş-omul, modelul din care ne-am inspirat, este produsul unui aparataj şi al unei gândiri birocratice, o sculă umană, o imitaţie umană a sculei : noi am creat imitaţia unei imitaţii; Vorbind în metafore, am creat un surogat al zaharinei.

Rămâne un mister : care dintre cei doi este adevăratul tip reprezentativ al omenirii ? Oare Motaş, tipul lipsit, pare-se, de conştiinţa îndatoririlor faţă de semeni ? Sau poate românul Pagu, puţin izolat din cauza bolii, dar admirabil ca putere de înţelegere şi devotare ? Ne-ar bucura să fie al doilea, dar nu am izbutit să cunoaştem destul această specie.

Se hotărăşte ca omului Valentin Pagu — acum, când ne mai despart în unităţile noastre doar câteva veacuri de momentul reîntoarcerii definitive — să i se lase, conform dorinţei sale, o amintire din partea noastră.

Nu ne stă în puteri să-i lăsăm ceva aparţinând lumii noastre. Toate materialele ce ţin de structura universului nostru se vor retrage de pe Pământ în mod automat, o dată cu noi şi cu dispariţia Sferei noastre.

Îi vom lăsa deci lui Pagu un document confecţionat în propria sa limbă, scris pe propria sa hârtie, cu literele propriului său calculator.

Rămas bun, Pagu ! Poate vom găsi o soluţie de a înfrânge spaţiul ce ne desparte de tine, fără să ne distorsionăm propriile noastre spaţii. Poate ne vom mai întâlni, cu tine sau cu oamenii ! Până atunci, am vrea ca umanul să aibă, citind aceste rânduri, sentimentul legăturii cu noi, cu spaţiile, cu fericirea. Lipeşte-ţi de tâmplă aceste file ! Cine e sensibil, acela va simţi !

Pagu citi totul pe nerăsuflate, inclusiv cuvintele pe care le parcurge cititorul acum, după care textul continua în felul următor :

Într-o dimineaţă ceţoasă de octombrie, inginerul Valentin Pagu, un pensionar în vârstă de vreo cincizeci de ani, se plimba pe înălţimile din jurul căsuţei sale primitive. Iarba era umedă, îl treceau valuri de slăbiciune, dar hainele lui vechi de lână pură şi groasă, largi, păstrând în jurul corpului straturi de aer călduţ, bocancii cu talpă metalizată, permiţând să se scurgă în pământ încărcătura electrică din atmosferă, îl scuteau de frig şi mai micşorau — împreună cu mişcările domoale dar persistente ale plimbării — vechile lui dureri reumatice...

Manuscrisul cuprindea în continuare tot ceea ce cititorul a aflat până aci — întâlnirea cu Sfera, primele convorbiri cu ea, apariţia umanoidului Motaş, dezbaterea şi experienţa finală, inclusiv modul cum Pagu şi soţia sa au găsit manuscrisul necunoscut — totul scris exact cu cuvintele pe care le-a parcurs până acum cititorul. Continuarea este scrisă după cum urmează :

Motaş îşi mai lipi o dată de tâmplă dosarul gros. Nu-i provoca nici o senzaţie aparte. Îl chemă pe infirmier.

— Borea, întrebă el, a venit tânărul acela ? Nebunul, inginerul...

Roşcovanul se asigură că a închis bine uşa în urma lui şi vorbi încet, să nu fie auzit din anticameră.

— Dom’ doctor, de la ăsta nu iese nimic. Rudă nu pare să fie cu nimeni.

— Nu te mai amesteca ! Să-ţi spui părerea numai când te întreb. Să intre.

Colosul nu se urni :

— Dom’ doctor, aveţi peste o oră şedinţă pentru sprijinirea culesului de porumb. Nu merită să vă pierdeţi vremea cu cazuri interesante.

„Cazuri interesante“ erau pentru Borea cele de care Motaş se ocupa din „pasiunea meseriei”. În ochii lui, Motaş era un sfânt. Consulta şi pacienţi care nu promiteau nici cadouri, nici relaţii utile. Trebuia totuşi făcută o triere ! erau prea mulţi !

— Ieşi afară, zise plictisit Motaş.

Iată-l pe tânărul Pagu cum intră pe uşă. Sfios ; n-ai ghici câtă obrăznicie zace în el. Îl poftesc să şadă şi-l las să mă aştepte. Suferinzi. Credinţa lor infantilă că anumite persoane sunt de vină. Au nevoie să se agaţe de această idee. Arhimede nu era nici el în toate minţile. Daţi-mi un punct de sprijin, zicea, şi vă răstorn universul. De unde ideea asta, să răstorni universul ? Şi nevoia bolnăvicioasă de a avea un punct de sprijin. Cine nu poate, cu sprijin ? Viaţa e fără sprijin : nimic, nicăieri. Descurcă-te. Ia-o cum e. Omul normal, de asta e normal, că poate trăi fără. Normalul lucrează pe calcule operaţionale moştenite de la alţii şi nu stă să le discute. Bătrânica lucrează pe ipoteza că există Dumnezeu : se roagă deci, se pune bine din vreme. Eu lucrez pe ipoteza că nu există ipoteză valabilă : trebuie să mă prefac şi să trăiesc. Pagu însă e un infirm. E convins că trebuie să existe certitudini şi vinovaţi. Dacă suferă, atunci trebuie să fie de vină cineva. Acel cineva sunt eu, Motaş. Pe mine şi-a făcut fixaţia. Dacă lucrurile merg rău, de vină sunt oamenii ca mine. N-am inimă, sunt nesimţitor, birocrat, nu-mi pasă decât de situaţia mea şi deci de dispoziţiile ce-mi vin. Dacă eu, medicul, aş fi mai cumsecade, n-ar mai exista bolnavi. Eu provoc boala. Pentru că n-am timp să consult

cincizeci de oameni pe zi. Ah, ce bine e să dai vina pe un om !

Lipseşte foarte puţin până să mă declare „reacţionar”. Ah, ce bine e să crezi că oamenii sunt de vină şi să nu înţelegi cauzalităţile aparatului. Tu, Pagu — sau, pardon, taică-tu; tu erai prea tânăr pe atunci, dar taică-tu precis, doar ţi-am văzut dosarul, iar taică-tu figurează ca vechi comunist, din ’45 — tu, prin taică-tu, manifestai pe stradă, vă ardea de politică, de răsturnarea universului, atunci când eu îmi vedeam de o ipoteză modestă : să învăţ meseria de medic, ca să vindec (poate !) câţiva oameni şi ca să mă întreţin (sigur !) pe mine şi viitoarea mea familie. Ei, şi uite, a ieşit cum aţi vrut voi, a ieşit regimul vostru. Numai că tu acum eşti un pensionat de boală, după ce ai fost la un pas de concediere, pe când eu am devenit cineva, ba chiar şi port titlul de comunist — mi-a fost necesar — în regimul înfiinţat de voi, de alde tine şi taică-tu. Şi acum, tot tu îmi porţi pică, pentru că viaţa nu ţi-a ieşit în modul ideal visat în ipoteza ta. Şi cine e de vină ? Eu, Motaş, pentru că am vrut să trăiesc, să-mi fac meseria, m-am conformat împrejurărilor, am făcut ce mi se cerea.

Dar tu eşti paranoic, maniac, tu nu poţi să admiţi că vina e a voastră sau, ştiu eu, a soartei, a barilului din plămânii tăi. Ticluieşti poveşti nesărate, în care te răzbuni. Mă faci cu ou şi cu oţet. Dar eu trebuie să fiu mai mare, mai generos. Să te iert şi să te vindec. Şi — dacă vindecarea ta e imposibilă — măcar să joc piesa.

— Domnule Pagu, zise profesorul Motaş după o tăcere îndelungată, mi-aţi adus o insultă nemeritată. Am avut acum vreo cincisprezece ani un asistent nătărău, un oarecare Robert Goldemberg. Acum e în Israel, dar pe

vremea aceea se ţinea că e mare comunist din ilegalitate. N-avea altă ocupaţie decât să mă „demaşte” prin şedinţe şi pe la partid, că sunt reacţionar. De la Goldemberg, n-am mai întâlnit un tip asemănător — până azi, când am dat de proza dumitale.

Pagu reacţionă cu o uimire care părea sinceră :

— Nu vă înţeleg. Ce vreţi să spuneţi ?

Motaş îi aruncă o căutătură piezişă, cu un dezgust bine dozat :

— Dumneata eşti comunist ?

— Sunt, zise Pagu, cred că şi dumneavoastră sunteţi, nu?

Doctorul Motaş se ridică în picioare :

— Nu ţi-e ruşine ? întrebă el mustrător. Om în toată firea, răspunzător politiceşte — şi te apuci să-ţi omori nevasta ? !

Pagu sări ca ars, deschise gura, să răspundă violent, şi se răzgândi. Cu un efort de voinţă, izbuti să zâmbească :

— Am impresia că folosiţi eu mine metode cam ciudate. Vreţi să-mi puneţi nervii la încercare ?

Simulant de geniu. Te pomeneşti că nici nu-şi mai aminteşte ce a scris.

— Dumneata, zise doctorul rar şi acuzator, mi-ai adus o povestire în care declari că ai cincizeci de ani — hai, asta treacă-meargă — dar în care nu te sfieşti să prevesteşti că nevasta îţi va muri de cancer, peste numai câţiva ani.

— Adela ? întrebă Pagu îndurerat, ca şi când soţia lui ar fi fost intr-adevăr în primejdie. De unde aţi scos-o şi pe asta ?

— În plus, urmă Motaş netulburat, te împăunezi fără ruşine cu toate meritele, iar pe mine mă declari o imitaţie

de om.

— Nu înţeleg nimic. Vorbiţi de manuscrisul pe care vi l-am adus ?

Pagu venise spre el, cu mâinile uşor ridicate, într-un gest implorător, de om nedreptăţit, care cere explicaţii. Motaş se aşeză în grabă, să imprime convorbirii o notă mai calmă.

— Am terminat, zise el. Iată diagnosticul meu. Dumneata eşti responsabil de faptele dumitale. Poţi să fii acţionat în judecată şi condamnat în mod legal. Asta nu înseamnă însă ca n-ai fi bolnav. Borea ! urlă Motaş din senin.

Infirmierul se ivi calm, ştergându-şi de halatul cafeniu mâinile pistruiate. Fusese probabil întrerupt dintr-o gustare ; limba mai scotocea discret, în interstiţiul dintre gingia de sus şi obraz.

— Borea, zise Motaş mai liniştit (arătând spre Pagu, care nu se mişcase din loc), închide uşa şi stai aici şi păzeşte-l pe domnul, până termin ce am să-i spun.

Borea, cu ochii aţintiţi fidel asupra lui Motaş, nu o obosi să se uite spre Pagu.

— Stai jos, porunci el indiferent, făcând un semn dosul mâinii. Stai jos şi ascultă ce-ţi spune dom’ docto;

Se auziră nişte trosnituri. Uriaşul îşi încleştase pumnul drept şi îşi pocnea articulaţiile de la degete, apăsându-le în palma stângă, cu un zgomot neverosimil.

— Ah, vorbi dulce Motaş, cât de dulce e să ştii că există undeva o dreptate şi un adevăr. Ah (şi vocea lui Motaş colcăia de o ură mieroasă), cât de sublim este să ştii că există undeva o istorie bazată pe adevăr, care se scrie aşa cum a fost. Ei bine, progresistule, bagă-ţi în cap că nu

există.

Pagu se uita pe rând la cei doi, ca un om care nu înţelege decât că a nimerit la balamuc pe poarta greşită.

— Fiinţele rele, râse Motaş, au vrut să şteargă meritele nobilului Pagu. Dar până la urmă adevărul a triumfat, în persoana fiinţelor bune. Iar acestea au scris istoria aşa cum s-a petrecut cu adevărat, l-au reabilitat pe umanul Pagu şi i-au ridicat în Cosmos o statuie sculptată din zece planete, având în mână o torţă alcătuită dintr-un Soare uriaş. Iar nobilul Pagu, ducând la tâmplă această povestire adevărată, ştie că adevărul a triumfat şi simte o ameţeală plăcută.

Borea începu să râdă admirativ Bănuia că Motaş spune un lucru spiritual.

— Ei bine, zise Motaş, vâră-ţi în cap că asta e singura dumitale boală. Zilele trecute m-ai făcut ticălos, din senin. Dumneata ai o manie a adevărului, a progresului, a dreptăţii. E o boală, o idee fixă. Dar dacă scot asta din dumneata, nu mai rămâne nimic, cazi ca un sac golit. Ia-ţi boala şi umblă ! Şi să nu te mai prind aici.

— O clipă ! strigă Pagu, presimţind că imediat Saşa se va îndrepta spre el. Nu puteţi condamna un om fără să ascultaţi ce are de spus !

Infirmierul îl şi luase de revere, ridicându-l ca pe un fulg. Cu energia pe care ţi-o dă disperarea, fără nici un semn al loviturii pe care o pregătea, Pagu — numai cu vreo zece centimetri mai scund decât colosul, care era dispus mai ales în lăţime — ridică brusc, cu toată puterea, genunchiul drept, pocnindu-l pe celălalt sub pântece. Borea, trăsnit de durere, se curbă, dar fără să dea drumul reverelor — nu din tenacitate, dar reflex ; durerea îl

năucise, simţea nevoia să se agaţe de ceva. Pagu înţelese greşit şi, ştiindu-se inferior în lupta cu uriaşul, desfăcu brusc braţele. Borea îi scăpă reverele din mâini, dar îşi văzu visul cu ochii — visul de a se îndoi în faţă, ca să astâmpere durerea locului sensibil. Pagu făcu un pas îndărăt. Genunchiul său se întâlni la jumătatea drumului cu falca lui Borea.

Corpul uriaşului — pornit să se îndoaie în faţă, dar lovit năprasnic în direcţie inversă — se clătină în nehotărâre şi se prăbuşi pe spate. Zăcea pe covor, uşor răsucit într-o parte; părea adormit pentru o bună bucată de vreme.

Pagu se întoarse spre Motaş — trecuseră doar câteva secunde şi doctorul urmărise scena fascinat; era prima oară că-l vedea pe Borea răpus de cineva, e drept, printr-o lovitură sub centură, dar nici ceilalţi clienţi ai ospiciului nu respectau codul pugilistic, aveau toţi forţa năprasnică pe care ţi-o dă nebunia şi totuşi niciunul nu-l doborâse pe infirmier.

— O să mă asculţi, zise Pagu îndreptându-se spre doctor, fără să-şi dea seama că şchioapătă, o să mă asculţi cu forţa, dacă e nevoie. Nu înţeleg despre ce vorbeşti. N-am scris nimic din lucrurile despre care mi-ai vorbit. Nu ţi-am pomenit numele şi nu am scris că mi-ar fi murit nevasta. Cred că ai încurcat dosarul, ţi-o fi căzut în mâini povestea cine ştie cărui nebun.

Borea, pe jos, gemea. Părea pe punctul de a se trezi. Prima lovitură răsuna încă în măruntaiele lui, mai tare decât cea din bărbie. Inconştient, se îndoise iarăşi, pe podea.

— Povestea unui nebun în care e pomenit numele dumitale, al soţiei dumitale, în toate amănuntele ?

Cei doi se priviră fix, ca victime ale unei neînţelegeri

care îi depăşea. Motaş îl crezu. Omul era sincer. Poate că totuşi scrisese, fără să-şi amintească ?

În clipele cât se priveau, lui Pagu îi parveniră la urechi zgomotele pe care le făcea uriaşul. Luă iute un scaun, gata să i-l slobozească infirmierului în cap. Dându-şi seama de greutatea neobişnuită a mobilei de metal, care putea sfărâma şi un cap mai tare decât al lui Borea, se răzgândi şi luă de pe masă un ciocănel de cauciuc, unul din acelea cu care doctorul controla reflexele, o armă ridicul de mică.

— Lasă, zise Motaş, mai bine să-l ajutăm.

Se duse la chiuvetă, să confecţioneze o compresă. Contactul cu apa rece înteţi gemetele uriaşei victime.

— E-n regulă, Borea, zise Motaş calm. Poţi să te duci. Dacă am nevoie, te chem.

Roşcovanul deschise ochii şi se ridică încet, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i cadă vreun os pe podea. Părea preocupat de un singur gând, pe care doctorul îl ghici din poziţia lui curbată.

— O să treacă, îl asigură el, spune-i nevesti-ti să nu-şi facă nici o grijă.

Pagu se plasase prudent lângă zid, în afara drumului spre uşă. Borea îi surâse neaşteptat de blând şi temător; inginerașul pe care îl văzuse ca pe un intelectual şovăielnic şi puţin trăsnit, îi apărea acum drept o persoană de prestigiu, capabilă de lovituri valoroase.

— Vă salut, îngână el plin de respect. Încă îndoit, închise uşa cu mare încetineală, ca şi cum, altminteri, smucitura s-ar fi reverberat în măruntaiele lui.

— E o confuzie, reluă Pagu. Aş putea să văd şi eu povestea pe care mi-o atribuiţi ?

— Dosarul rămâne la mine ! Şi te rog să nu încerci să-l

iei cu forţa, că n-o să-l găseşti !

Motaş nu ştia nici el de ce vrea să păstreze hârtiile. Era o afacere suspectă. Inginerul, prin cele scrise acolo, era compromis. Motaş nu ştia cum şi de ce, dar îl simţea nevinovat. Poate erau amândoi victima unei farse. Poate că soţia lui Pagu sau altcineva scrisese anume un text, ca să-l mine pe inginer la nebunie. Îl convinsese apoi să meargă în consultaţie la Motaş, tocmai la omul pomenit în istoria aceea confuză, ca să-l înfurie pe psihiatru şi să-l determine a purcede la internare. Orice ar fi fost, chiar dacă Pagu era nevinovat, Motaş respecta un principiu sfânt : să aibă oamenii la mână. Hârtiile urmau să rămână la el.

— Cred că s-a petrecut o confuzie, spuse Pagu.

Emit Emit Emit. Exist Exist Exist. Sunt Motaş ? Sunt Pagu ? Sunt Eu ?

— Manuscrisul pe care vi l-am adus deunăzi, stărui inginerul, nu cuprindea nici numele meu, nici al soţiei mele şi cu atât mai puţin al dumneavoastră. Ca dovadă, mai am la mine o copie şi v-o ţin la dispoziţie, cu condiţia că mi-o veţi înapoia la cerere.

Creierii lor sunt labirinturi cu trei etaje. În câteva milioane de ani, natura a îmbulzit trei creieri unul peste altul şi i-a silit să lucreze laolaltă. Cel mai vechi este moştenit de la reptilă şi se încheie la capătul vertebrelor, celălalt creier e rămas de la mamiferele inferioare, iar al treilea, cel mai nou — pe care înşişi oamenii l-au numit mai târziu neocortex — e sediul limbajului şi al gândirii abstracte, singurul înrudit cu al meu. Le este greu să se înţeleagă, pentru că mereu se interferează semnele din etajele inferioare. Pagu va avea remuşcări la gândul că a jignit un om. Aproape că nu-l mai recunosc pe doctorul

Motaş. L-am lăsat deunăzi cu manuscrisul meu ; am avut convingerea că este un tip nesimţitor, la care am nimerit din greşeală. Îl revăd azi ca pe o rană vie ; sensibilizat. Parcă mi-ar fi citit gândurile. Poate că dosarul i-a dat şi lui puterea — senzaţia ? impresia ? — de a ghici, a şti dinainte. Ştie tot ce am crezut despre el — numai că afirmă altceva, anume că ar fi aflat aceste gânduri din manuscrisul meu. Totul este foarte încurcat. Labirint. O să-i dau încă un exemplar, să citească încă o dată. O să iau de la Pagu exemplarul, să văd despre ce e vorba. Mă numesc Borea, mă aflu în camera de alături şi mă mai doare încă. Doctorul Motaş e un sfânt. Îşi dăruieşte timpul pentru nişte nebuni. Emit Emit Emit. Se va însera. După plecarea pacientului în vârstă de 34 de ani, doctorul Motaş va rămâne pe gânduri. Sensibil. Se va întreba cu ce fel de om are de-a face. Dacă nu cumva Pagu e un grafoman, care n-a făcut altceva decât să-i lase altă povestire de-a lui. Va lua în mâini noul dosar adus de inginer. Carton ieftin. Hârtie proastă. Îl va privi lung. Şi va începe să citească. Preşedintele companiei „Jupiter, Jupiter, Jupiter & Jupiter“ scormonea uşor pământul, pe gânduri. Le-am cumpărat în ultima vreme şapte toreadori şi toreadoare, se gândea el, şi tot nu-s mulţumiţi. Ce era compania asta, când am preluat-o eu ? Nimic, vânt. Grecul, când a fondat-o, s-a grăbit să se ducă la notariat — atât de proastă reputaţie avea, mai ales că, din cauza prejudecăţilor de atunci, nu-i convenea să se ştie că e grec — şi să-şi schimbe la iuţeală numele, din Zeus în Jupiter. Parcă noi n-am şti cum se fac combinaţiile astea !

Un speculant ordinar. Toată averea lui începuse cu vreo sută de sateliţi, moşteniţi de la idioţii ăia care vizitaseră Pământul, nişte geamanduri submarine şi un

pârlit de calculator, lăsat tot de vizitatori. Singura lui idee a fost să le unească într-un sistem unitar. Nu era o idee grozavă : până şi oamenii au avut-o, vreo cinci mii de ani după el. Câştigul era că, prin sateliţi şi calculator, putea să facă previziuni meteorologice. Anunţa dinainte că el, Jupiter, în ziua de cutare şi la ora cutare, o să plouă şi o să trăsnească. Fireşte, acţiunile au început să-i crească imediat, Toată lumea se dădea în vânt să fie bine văzută de „Jupiter & company“, cum îi spunea firmei la începuturi. Nu exista nici o societate mai puternică în toată Mediterana. Îşi ridicase un soi de zgârie-nori pe munte, blocul „Olimpic”, şi de acolo, din umbră, făcea şi desfăcea guverne, numea regi, împăraţi, tirani şi îi specula pe toţi.

A câştigat o avere fantastică numai de pe urma boilor. Fiecare, cum avea nevoie de puţină ploaie pentru recoltă, îi sacrifica zeci şi sute de boi. Grecul lua de la toţi şi le promitea tuturor. Calculatorul mai funcţiona mulţumitor, dar reţeaua de sateliţi era destul de uzată. Din pricina informaţiei incomplete, firma ajungea să dea pronosticuri greşite. Zicea că o să plouă şi venea seceta. Un patron cinstit — mai ales cu averile pe care le strânsese grecul — s-ar fi grăbit să investească sume noi, să-şi completeze reţeaua de sateliţi şi de geamanduri submarine, să slujească publicul cu o informare exactă. Dacă nu dai bani şi nu rişti, n-are de unde să-ţi iasă. Era însă pus pe economii, un gen special de economii care, în loc să mâne la sporirea avuţiei sociale, provoacă sărăcie, îngheaţă canalele creaţiei productive. Grecii rămân ataşaţi de familie, iar el îi plasase pe toţi ai lui în diferite posturi ; deşi scoteau bani frumoşi, îşi chema zilnic familia, în stil de patriarh, la masă, pe terasa lui, a ultimului etaj de pe

Olimpic ; în plus, cheltuia o grămadă de bani pe femei (mare afemeiat, chiar şi la bătrâneţe). Partea extraordinară e că până şi în aceste condiţii — neinvestind capitaluri noi şi realizând pronosticuri lamentabile — prestigiul firmei creştea. Dacă spunea că o să plouă, şi totuşi nu ploua, toţi săreau cu explicaţii. Însemna că nu i s-au dat destui boi, sau că unul fusese bolnav de bruceloză — mă rog, se găsea o explicaţie şi acţiunile creşteau. Vremi ciudate. Ajungea să ai cârma în mână, şi oricum se întorceau lucrurile, însemna că tot tu ai avut dreptate. Ah, ce n-aş da să am eu azi condiţiile lui ! Istoria, tot el o scria. Homer şi toţi ceilalţi erau oamenii lui, sau măcar trebuiau să cânte cum le indica serviciul lui de *public relations.* Abateri mici se mai îngăduiau, dar până la o limită. Dară Homer era orb, cum se zice azi, n-aş jura că nu i-a scos ochii ciubucarul acela de Hermes, fiul bătrânului Zeus.

Îşi schimbase şi Hermes numele — Mercur, cică — şi fusese uns ministrul informaţiilor. Ştim cu toţii cât încuraja el informaţiile, de vreme ce oamenii — când voiau să-i intre în graţii — făceau sacrificii în care victimei *i se ardea limba.* E clar că se ocupa mai mult cu opreliştile decât cu informaţiile. Era admirat de toţi hoţii — îl declaraseră oficial mentorul lor, zeul-patron. La fel de bine, ar fi putut să fie patronul ciubucarilor ; era mare şperţar, dar Jupiter se făcea că nu observă nimic, nici măcar atunci când a izbucnit scandalul Battus. Toate scandalurile lor pornesc de la tauri sau boi. Nenorocitul de Battus fusese de faţă când Mercur s-a apucat să fure nişte vite. Turma era păzită de Apollo, care nu vădea cine ştie ce interes pentru treaba asta : nu erau boii lui, îi păzea pentru un rege, ca să-i treacă timpul, în exil. (Jupiter îl dăduse afară din firmă, din

cauza unor scandaluri cu femei.) Plecând cu boii furaţi, Mercur a observat că Battus îl văzuse. S-a întors din drum. „Ca să nu mă torni, i-a spus el lui Battus, ai de la mine vaca asta. Însă mucles !“ Battus l-a liniştit imediat : „Dă vita încoace, că eu am şi uitat despre ce fusese vorba“. Mercur rămăsese totuşi cu un cui în inimă. Puteai să fii sigur de cineva ?

Citise însă unele romane poliţiste (nu prea tolera difuzarea lor, însă el personal le citea, chipurile ca să aprecieze dacă e cazul să se publice sau nu) şi de acolo i-a venit ideea travestirii. Hermes era uşor de recunoscut din cauza aripilor de la cap şi de la picior. Le pusese de reclamă, ca să aibă în faţa lui Jupiter reputaţia de om rapid şi eficient. Dacă îşi acoperea aripile cu şubă şi cizme, devenea de nerecunoscut. Deghizat astfel, s-a înfăţişat iar în faţa lui Battus şi i-a spus : „Sunt un detectiv plătit de asigurări să aflu cine i-a furat regelui Admetius nişte boi. Dacă nu izbutim să-i recuperăm boii, trebuie să-i plătim o sumă fantastică. Dă-mi un indiciu clar şi sunt autorizat să-ţi înmânez ca recompensă un bou şi o vacă. Aşadar, spune-mi, te rog : cine a furat boii ?“

„Cine să-i fure ? a răspuns imediat Battus. Ministrul informaţiilor.”

Când a auzit cu câtă uşurinţă fusese denunţat, Mercur s-a înfuriat — de altminteri, poate că şi eu m-aş fi înfuriat în locul lui. L-a transformat pe Battus în stană de piatră. Abuzul acesta de putere a făcut oarecare vâlvă, a ajuns până la urechile lui Jupiter, dar acesta avea interes să şi-l păstreze pe Mercur, întrucât şeful informaţiilor îşi crease reputaţia unui maestru în mânuirea opiniei publice. Statuile îl înfăţişau cu o gură larg deschisă, din care se revărsau

lanţuri lungi, răsucindu-se până la urechile ascultătorilor. Aluzia era clară : întreaga lume nu era decât auditoriul captiv al lui Mercur. Ceea ce nu ştia însă Jupiter era că statuile cu pricina fuseseră comandate de însuşi Mercur. Sculptorii ţineau de alt sector de activitate, dar voiau să se pună bine cu reţeaua mercuriană, mai ales că tot Mercur, ca şef al informaţiilor, le plasa din partea firmei comenzile cele mai bănoase.

Cam aşa mergeau lucrurile la ei. Erau un fel de familiuţă, şi încă incestuoasă : trăiau frate cu soră, mamă cu fiu, şi chiar Jupiter, cât de afemeiat era, îşi mai luase în plus ca secretar particular pe un june numit Ganimede. Băiat frumos. Nu ştiu care erau raporturile între ei — deşi surse precise afirmă că poliţia de moravuri avea dosare complete asupra relaţiei dintre Jupiter şi Ganimede, care ar fi fost spion — dar fapt e că Jupiter a rămas... însărcinat! Vă închipuiţi ce soi de destrăbălări a făcut bătrânul, dacă a rămas însărcinat la cap. A fost nevoie să fie chemat un chirurg celebru al vremii, dr. Vulcan, un tip ciudat, şchiop, urât, neglijent, care ignora până şi antisepticele — folosea focul. În loc de bisturiul sau ferăstrăul obişnuit al trepanaţiilor, l-a operat pe bătrân cu o secure. Afacerea a fost înnăbuşită în familie. I s-a găsit noului copil — Minerva — o mamă fictivă, că doar nu erau să dea un comunicat oficial despre urechea lui Jupiter şi despre faptul că o născuse în cap.

Toate astea sunt foarte neclare, mai curând un fel de mitologie fără valoare, deoarece nimic nu s-a prins precis, în vreun proces-verbal. Mercur a avut grijă să ardă toată arhiva. Versiunile rămase sunt contradictorii, mai mult ode din acelea pe care le cerea artiştilor la intervale fixe. Se ştie

însă sigur că, după operaţie, bătrânul Jupiter nu şi-a mai revenit complet. Îl durea capul, mai ales la frunte, unde îl izbise securea lui Vulcan. Devenise bănuitor. Tot mai puţini erau aceia care aveau voie să intre pe terasa din vârful Olimpicului. I se părea mereu că se urzesc comploturi împotriva lui, era ramolit, încăpăţânat, pierduse contactul cu realităţile pământeşti. Dacă s-ar fi ştiut asta în public, acţiunile societăţii ar fi scăzut cu siguranţă.

Când bătrânul a tras să moară, soluţia era gata pregătită. Deşi n-avea nici un fiu cu numele de Jupiter — lăsase după el mai multe duzini de copii, dar nici un Jupiter — cei de la firmă s-au gândit să exploateze mai departe numele. Ce ştia lumea ? Jupiter — şi gata.

În loc de „Jupiter şi compania” firma s-a numit „Jupiter and son” : „Jupiter şi fiul”. Pe piaţă s-a stârnit însă nesiguranţă. Oamenii, obişnuiţi să sacrifice o mulţime de boi, au început să se întrebe dacă e vorba de o investiţie sigură. Oare „fiul“ anonim oferea aceleaşi garanţii ca şi tatăl ? Criza a devenit publică în momentul când a izbucnit afacerea cretană. Scandalul, ca de obicei, tot cu boi şi tauri. A pornit de la un taur excepţional de frumos, alb ca zăpada. Creta era guvernată de un oarecare Minos, un şef independent şi capabil, care avea teoria că progresul unei ţări depinde de transporturi. Refuzase să ridice temple — cum era obiceiul — şi îşi investise banii în vase rapide, ca să cureţe Mediterana : îi lichidase pe toţi piraţii. Avea artere maritime deschise în toate direcţiile. Altă teorie a lui Minos — după mine, discutabilă — era că civilizaţia unei ţări se oglindeşte, după transporturi, în calitatea instalaţiilor sanitare. Cu banii economisiţi de la temple şi de la saturnalii, sau alte petreceri şi ceremonii, instalase — cinci

mii de ani înaintea plumbingului american — closete cu apă curgătoare. Am văzut urme ale canalizării cretanilor, folosită pentru bideuri şi băi. Posedau o industrie cosmetică destul de dezvoltată, inclusiv pense de sprâncene. Regele avea un adevărat cult al legilor şi era înzestrat cu talentul marelui judecător — un talent rar la domnitorii care își exercită direct puterea — : ştia să judece şi din punctul de vedere al celuilalt. Populaţia era mulţumită de el. Era destul de rar să vezi pe atunci la conducere un tip intr-adevăr competent. Zeii firmei lui Jupiter, şi mai ales Mercur, îi selecţionau după criterii mai curând mitologice. Dar Creta era o insulă destul de mică, populaţia era în număr restrâns, şi nu strica să ai pe undeva şi un rege care ştie despre ce e vorba.

Minos — pe temeiul zvonurilor tot mai insistente — bănuia de mult că firma lui Jupiter se clatină. Căpătase recent o confirmare simptomatică. La fiecare nouă ani se retrăgea într-o cavernă, unde avea o convorbire cu Jupiter. Totul era o formalitate, desigur : regele Minos se pricepea să-şi rezolve treburile şi singur. Dar faptul de a fi vorbit direct cu Jupiter îi dădea un plus de autoritate. „A spus Jupiter !" era un argument care nu suporta crâcneală.

Acum însă, la expirarea termenului de nouă ani, Minos văzuse că Jupiter n-a mai venit la întâlnire. Peştera era goală. Însemna că bătrânul e într-adevăr bolnav. Situaţia mirosea a faliment. Minos a tras concluziile, hotărând să se abţină de la orice gest public în favoarea firmei. N-a mai venit în faţa poporului, să facă obişnuita comunicare asupra tratativelor cu Jupiter. A tăcut.

Simpla lui tăcere ameninţa să mărească neliniştea de pe piaţă. Se spunea de mult că Minos ar fi fost fiul lui

Jupiter. Dacă nici fiul nu mai rostea vreun cuvânt în favoarea tatălui, însemna că vechea firmă e pe ducă. Minos nu avea nici o remuşcare. Oficial, nu era supusul grecilor, dar cât timp afacerile mergeau bine, nu făcuse mare caz de independenţa insulei sale. Nu le datora nimic şi nu era obligat să sară în ajutorul firmei, chiar dacă o vreme folosise şi el prestigiul lui Jupiter.

Pe celălalt ţărm, ministrul informaţiilor, Mercur, era neliniştit de tăcerea lui Minos. Tăcerea nu e lucru bun. Dacă te opreşti din vorbit, le dai răgaz oamenilor să gândească. Tăcerea — când existau atâtea zvonuri — ameninţa să mărească panica de pe piaţă. Mercur, dibaci, s-a gândit la o manevră publicitară, menită să-l oblige pe Minos a lua atitudine. L-a căutat pe fratele lui Jupiter, un bătrân retras de mult într-un palat submarin, undeva în largul Floridei. L-a pus pe Neptun — aşa îl chema pe bătrân — la curent cu situaţia firmei.

— Nu-mi pasă, i-a răspuns scurt Neptun. Avem companii separate. De când l-am scos pe tata din scaunul de preşedinte, Jupiter a rămas cu uscatul şi eu cu apele. Ne-am împărţit clar sferele de influenţă şi nu putem să ne amestecăm unul în zona celuilalt.

Mercur ştia să fie persuasiv.

— Dacă acţiunile lui „Jupiter & son“ se prăbuşesc, oare compania „Neptun“ o să rămână neatinsă ?

— O să vedem atunci.

— Crezi că situaţia dumitale e stabilă ? Nu te supăra că-ţi amintesc, dar şi apele au destule murdării. Când murdăriile plutesc pe deasupra, nu e bine să facem valuri.

— Şi cum vrei să-l conving tocmai eu pe Minos ?

Mercur s-a uitat în jur, să controleze dacă nu sunt

spionaţi.

— Vorbeşte fără grijă. Suntem acoperiţi de apă.

Ministrul informaţiilor, treptat, i-a expus lui Neptun tot planul. Superstiţiile populare — de care Minos era obligat să ţină seama — afirmau că naşterea lui Minos s-ar fi datorat unui taur. Se pare că Jupiter, pe vremea când era tânăr, într-una din escapadele sale extraconjugale, a zărit o blondă senzaţională. Avea ochi în care puteai să te pierzi, o piele albă ca laptele, un ten catifelat, o moliciune care te răscolea. O chema Europa şi se juca pe plajă. Jupiter, ca să nu fie surprins de nevastă-sa, s-a deghizat în taur. S-a dus la tânără şi i-a lins picioarele. Nu era un gest pe care să-l introduci în codul manierelor elegante, dar frumoasa copilă a crezut că-i vorba de un taur needucat, dornic numai să-i aducă un omagiu. Taurul a îngenunchiat în faţa ei. În joacă, fără să bănuie că are de-a face cu Jupiter, frumoasa s-a urcat pe grumazul lui. Jupiter, simţind pe spinare povara dulce, a scos un muget şi a pornit în fugă peste mare, apoi — în sfârşit, să nu lungim povestea, s-a născut Minos. Partea surprinzătoare este că nu s-a născut taur, ci sub formă umană. Se presupune că Jupiter, ajuns cu Europa în intimitate, îşi lepădase deghizarea taurină.

Planul de acum al lui Mercur era extrem de simplu. Neptun urma să-i ofere lui Minos un taur festiv. În calitatea lui de administrator al apelor, Neptun dăruia un taur născut chipurile din spuma mării; avea deci rolul unui simbol, menit să aniverseze ieşirea taurului Zeus din spuma mării şi tot ce a urmat până la naşterea lui Minos. Un asemenea dar nu putea fi refuzat de Minos ; altfel l-ar fi jignit pe Neptun şi şi-ar fi renegat propria origine supranaturală. În plus, Minos era concurat la domnie de fraţii săi. Taurul

festiv era un semn că domnitorul se află în graţia zeilor. Primindu-l însă, era obligat să se conformeze cultului grec, care cerea sacrificarea taurului. Dar sacrificiul era public şi Minos se pomenea astfel forţat, vrând-nevrând, să respecte cultul grec şi deci să ia poziţie oficială în favoarea principiilor şi acţiunilor companiei Jupiter. Nu putea invoca nici măcar cheltuielile : taurul nu-l costa nimic, era un cadou prin care firma olimpică îşi confirma prosperitatea.

Neptun, încredinţat că planul e ingenios, s-a achitat cu bine de comision. A sosit cu nişte corăbii care umbreau toată insula, i-a dat lui Minos un taur alb ca zăpada şi i-a spus fără menajamente :

„L-am scos din spuma mării. E un dar modest din partea firmelor prietene, să ai ce sacrifica în cinstea noastră.”

Mesajul era clar şi Minos l-a înţeles imediat. Dar nu s-a zorit cu promisiunile. Voia să profite de vizita bătrânului, ca să-l sondeze.

— Vă felicit, zise el. Ideea cu transformarea lui „Jupiter & company“ în „Jupiter & son“ e extraordinară. O s-o aplic şi eu.

— Nu-nţeleg, a răspuns Neptun prudent. Ce idee ?

— Asta : Jupiter e pe ducă, nu lasă nici un fiu cu numele lui, şi totuşi botezaţi mai departe firma cu acelaşi nume. Şi ştii ce idee mi-a venit ? Toţi regii Cretei se vor numi pe viitor Minos, ca mine. Nu ca la egipteni, cu număr : Ramses al doilea, Ramses al zecelea. Numai Minos, pur şi simplu, fără nume mic, fără număr.

— Şi ce câştigi cu asta ?

— Îi dau poporului un sentiment de continuitate. Soarele apune, soarele răsare, dar Minos rămâne mereu,

pentru că e nemuritor. Orice s-ar schimba pe lumea asta, cretanii să ştie că tot cu Minos ai de-a face, cu el trebuie să te descurci. A murit Minos ? Nu-i nimic : tot Minos e pe tron.

— Eşti mai tânăr ca mine, i-a răspuns Neptun, şi să ştii că egiptenii aveau motivele lor să pună număr. Poporului îi place să tragă totuşi nădejdea că ceva se schimbă. Închipuie-ți că vine pe tron Minos al II-lea. Imediat, se plânge că Minos I i-a lăsat o situaţie grea. Câţiva ani, poate trăi liniştit, numai scuzându-se cu greutăţile lăsate de celălalt. Îţi spun din experienţa mea : când mi-am schimbat numele din Poseidon în Neptun, primul lucru a fost să mă plâng că Poseidon a practicat o politică submarină greşită.

— Nu e bine, zise Minos. Câţiva ani trăieşti din capitalul ăsta, e drept, dar pe urmă e mai greu, pentru că ţi-ai învăţat prost supuşii. Dacă a fost dezavuat Poseidon, de ce n-ar putea fi blamat şi Neptun ? Eu vreau ca fiecare Minos să se aranjeze bine cu posteritatea. Dacă Minos vorbeşte bine de Minosul dinaintea lui, atunci şi Minosul care îi urmează va vorbi bine despre el.

Neptun şi-a dat seama că e dus cu vorba şi a întrebat brusc :

— Cum rămâne cu taurul ? Sper că îl sacrifici, nu ?

— Vă mulţumesc, vă mulţumesc, a răspuns Minos evaziv.

Poziţia lui devenise dificilă. Era nevoit să ţină seama de conjunctura externă. Dacă firma grecilor se clătina, nu era momentul să-şi strice relaţiile cu egiptenii. Aceştia, la rândul lor, nu voiseră să-şi strice relaţiile cu indienii, care considerau vaca un animal sfânt. Zeul taur era la indieni cerul, iar vaca, pământul; împreunarea cerului şi pământului năştea lumea. Cu vremea, făcuseră o

simplificare în favoarea vacii, care avea avantajul suplimentar de a furniza lapte. Cele patru puncte cardinale erau picioarele vacii, cerul era pântecul ei, ploaia, un produs al ugerului. Egiptenii, de multe mii de ani, clădiseră dibaci un adevărat cult al soţului vacii, pe care-l considerau zeu. Şeful cultului era Apis — ulterior calomniat drept Boul Apis. De fapt, era taur — un taur foarte uşor de recunoscut, datorită semnelor sale : avea pe frunte o pată albă în formă de corn sau semilună, lângă coadă o pecete de vultur, iar sub limbă un semn de păianjen. Asortare cam bizară — lună, scarabeu şi vultur — dar, mă rog, avea puterea, nu i se mai cerea să aibă şi gust. Mai erau Mnevis, Boukhis, o întreagă familie de tauri sfinţi. Zeiţa Isis, mama lui Horus, era vacă, peste tot dădeai de comute.

Egiptenii, cu care Minos avea relaţii comerciale, se pronunţaseră de nenumărate ori împotriva înjunghierii taurilor. Taurul era un animal sfânt. N-aveai voie să-l înjunghii. Trebuia să-l arunci în fântână. Dacă te hotărai să-l sacrifici — ceea ce se întâmpla foarte rar — era singura formă onorabilă a lichidării unui taur.

Minos, aşadar, i-a mulţumit lui Neptun pentru dar. Însă până la urmă s-a văzut silit să-i declare că nu poate să sacrifice taurul, ca să nu se strice cu egiptenii. În cel mai rău caz, ar fi dispus să-l arunce în fântână.

Firma „Jupiter & son“ era însă informată dinainte de această intenţie a lui Minos, prin agenta lor P 12. Pasifea — cum a numit-o istoria — era soţia lui Minos şi mai ales nepoata lui Jupiter. Evidenţa populaţiei era pe atunci slab ţinută. De altminteri, v-am spus că erau cu toţii incestuoşi, păcat scuzabil, dacă ne gândim că erau puţini la număr, iar transporturile, prost organizate, nu-ţi ofereau posibilitatea

schimbării mediului ; din zece femei cu care aveai de-a face, exista o şansă serioasă ca minimum două să-ţi fie soră şi fiică sau chiar soră şi mamă. De aceea, grecii socoteau că e vorba de un păcat scuzabil, dar (buni statisticieni) afirmau că în cazul mamei ar fi un delict mai grav. Într-adevăr, un om poate avea mai multe surori şi fiice — deci mai multe şanse de a greşi — dar o singură mamă, aşadar probabilităţi mai restrânse, de unde şi gravitatea. Aşa a ajuns Minos s-o ia pe Pasifea, fără să bănuie — sau fără să se supere — că tatăl său este bunicul nevestei sale, şi că soţia lui îi este nepoată. Minos ducea în ultima vreme o politică independentă faţă de greci, pe când Pasifea informa firma de toate intenţiile lui. Comunicase în secret că Minos are legături cu egiptenii şi că nu va voi să sacrifice taurul.

— Dacă nu-l sacrifici, spuse calm Neptun, îţi omorâm băiatul.

Fiul lui Minos, pe nume Androgeu, se afla tocmai atunci la greci, chipurile invitat pentru un concurs sportiv. Fusese o manevră dibace a firmei. Întotdeauna se aranjau să aibă omul la mână, cu ajutorul rudelor. Dacă nu făcea cum voiau ei, aveau de suferit rudele.

Minos s-a revoltat.

— Asta e şantaj ! a strigat el.

— Cuvântul nu importă, a răspuns imperturbabil Neptun. Sunt în joc capitaluri şi interese prea mari. Avem un imperiu de apărat. Scopul scuză mijloacele. Ori sacrifici taurul, ori îţi sacrificăm noi băiatul.

Minos, îngândurat, l-a poftit pe Neptun în sala de judecată. Avea acolo un fotoliu de piatră, cu un spătar foarte înalt, de care îşi sprijinea capul când voia să se

concentreze. A rămas aşa câteva clipe, copleşit de gânduri.

Sacrificiul — asta v-o spun eu şi nu Minos — ocupă un loc de rangul întâi între formele de nebunie care-l deosebesc pe om de animal. Niciun animal nu sacrifică pe altul în numele unei idei, unui simbol sau zeu : ori îl mănâncă, ori îl lasă în pace. Rar omoară pentru a nu mânca, de obicei când se apără.

Oamenii şi-au clădit totul pe sacrificiu. Separaţi unii de alţii în continente diferite, şi-au început viaţa de trib cu sacrificii. Animalul omoară rar un animal de aceeaşi specie cu el : lupta masculilor pentru femelă, lupta căpeteniilor pentru comanda haitei are în ea o mare doză de convenţie, ameninţări, lovituri, dar se termină prin cedarea, fuga sau supunerea unuia, foarte rar prin moarte.

Omul s-a ridicat la început sacrificându-i pe semeni, apoi, când civilizaţia a progresat, sacrificiul silnic a fost înlocuit prin cel consimţit, rar fictiv, cel mai adesea sincer, sacrificatul fiind doborât de alţii nu prin forţa fizică, ci prin forţa convingerilor ce-i fuseseră inculcate. O să mai revin asupra acestei ciudăţenii umane, care derivă din imperfecţia creierului de om în comparaţie cu creierul perfect logic al Maşinii — dar fapt e că Minos se afla deasupra epocii lui. Dispreţuia sacrificiul. Între un taur şi Androgeu, prefera să salveze viaţa fiului său; trebuia însă s-o facă fără pierderi pentru independenţa insulei.

— Bine, a zis el într-un târziu. O să sacrific taurul. Dar ce garanţii am că-i daţi drumul băiatului ?

— Suntem oameni de onoare, a răspuns Neptun. N-avem interes să-l omorâm numai aşa, pe gratis.

— Dacă sunteţi oameni de onoare, a propus Minos <care avea în minte o soluţie, şireată), hai să ne dăm

cuvântul, ambele părţi. Eu mă leg să sacrific taurul. Voi vă daţi cuvântul de onoare că-mi eliberaţi băiatul.

— E un târg gata încheiat! a răspuns mulţumit Neptun.

Minos, rămas singur, s-a gândit la o soluţie prin care putea să-şi recapete băiatul şi totuşi să nu îndeplinească hatârul firmei. Nu-i plăcea, din principiu, să i se dicteze. L-a chemat la el pe un cunoscut arhitect irlandez de atunci — Stephen Dedalus. Sorgintea arhitectului, după alţii, pare să fi fost pur grecească, ba chiar nobiliară. Pentru aceste contraziceri — grec sau irlandez — sunt de vină doi scriitori numiţi Homer şi Joyce. Al doilea i-a plagiat primului personajul (Ulise), dar l-a rebotezat din grec în evreu (Bloom) ; s-ar putea să fi existat un calculator Mythos care, după acelaşi procedeu, l-a convertit pe Dedalus la altă naţionalitate, prelucrând datele lui Joyce aşa cum Joyce le prelucrase pe cele ale lui Homer, şi făcând din irlandez un elen. Naţionalitatea era foarte importantă pentru oameni, şi chiar pentru eroii literari. Niciun receptor uman n-ar putea crede că la mine, ca aparat, contează valoarea, şi nu naţionalitatea.

Aşadar, cretanul Minos l-a chemat pe irlandezul Dedalus şi i-a spus :

— Domnule Dedalus, te rog să-mi confecţionezi o fântână specială. Să fie făcută în aşa fel, încât privitorii, văzând că arunc înăuntru un taur, să rămână convinşi că l-am omorât. Totuşi, taurul să supravieţuiască.

— Ideea asta nu prea îmi place, a răspuns arhitectul. Am impresia că e legată de neînţelegerile Cretei cu continentalii. Eu vreau să-mi văd de meseria mea aici în insulă şi nu să mă vâr în afaceri de spionaj şi contraspionaj. Cine face clădiri ultrasecrete, sfârşeşte prin a fi

înmormântat în ele, ca secretul să fie asigurat.

— Nu te-am întrebat dacă-ţi place, a răspuns demn regele Minos. Faci ce ţi se comandă. De aceea eşti plătit.

— Vă rog să nu-mi mai zvârliţi în obraz chestiunea banilor, a replicat ţeapăn arhitectul. Nu aşa se vorbeşte cu un creator. Am idei, am o meserie, la mine nu contează numai banii. Apoi, dacă e vorba de bani, daţi-mi voie să vă amintesc că sunt foarte prost plătit.

— Totuşi, i-a zis Minos dispreţuitor, observ că niciodată nu mi-ai refuzat banii.

— Eu v-am prevenit, a spus Dedalus în chip de concluzie. Plec din insula asta şi atunci o să vedeţi dacă în altă parte nu mi se dă de trei ori mai mult.

Ascultându-l, ai fi zis că-i într-adevăr un artist şi un om plin de demnitate. Întrebaţi-mă pe mine. Eu îi cunosc pe toţi. Eu sunt patronul actual al firmei — mi se pare că v-am mai spus. Am studiat biografia tuturor. Nu exista să trăiască vreunul în cercurile înalte şi să reziste acolo fără o anumită calitate, care s-ar putea numi azi ticăloşie. Erau ticăloşi ? Nu tocmai. Vreau să spun, puţini dintre ei voiau să fie. Eu sunt stăpân absolut, dar nenorocirea lor era înghesuiala. Când capitalul e mic, posibilităţile de acţiune sunt restrânse, e puţin, nu ajunge pentru toţi. Dacă nu doborai pe altul, te dobora el pe tine.

Dedalus avea de întreţinut un copil. Era greu să trăieşti din meseria de arhitect. Nu se construiau prea multe. S-a ivit o ocazie nesperată, o comandă în Creta. Dedalus era un arhitect bun. Proiectul lui pentru palatul din Knossos avea multe şanse. Ştia însă că există pe lume un arhitect şi mai bun decât el : propriul său nepot, Talos. I-a făcut o vizită — îşi aveau amândoi atelierele în centrul Atenei, pe deal — şi

l-a găsit lucrând tocmai la proiectul pentru Knossos. Tânărul era fericit şi i-a arătat un cap de şarpe :

— Ce zici de asta ?

— Ce să zic ? a răspuns Dedalus, care trăgea cu coada ochiului la proiect.

— Ce zici ce dantură are ?

— Ca toţi şerpii.

— Da, încuviinţă Talos, însă dinţii lui mi-au dat o idee. Dacă am confecţiona un instrument de fier, care să imite dinţii ăştia ?

Şi imediat, s-a aplecat şi a scos dintr-o ladă un ferăstrău.

— Ia uită-te cum taie !

Atelierul lui, aşezat în coasta dealului, era înconjurat de-o rampă de lemn. Talos a tăiat demonstrativ o parte dintr-un picior de rampă, privind mereu spre unchiul său.

— Te felicit, i-a spus Dedalus, apropiindu-se de pergamentul pe care se observa proiectul viitorului palat. Dar ia spune : cum de izbuteşti să desenezi aici cercuri atât de perfecte ?

Talos a aruncat ferăstrăul pe jos şi s-a apropiat de unchiul şi profesorul său.

— E foarte simplu. Nu mai ţii minte când ţi-am spus că s-ar putea fabrica oale de un rotund perfect, prin învârtire ? Cercul e rudă cu rotirea. La o rotire perfectă, capeţi un cerc perfect. Ideea mi-a venit într-o zi când mă uitam la un taur legat de un par. Am fixat în mijlocul papirusului un ac, ca un par ; am legat o aţă, iar de aţă — un condei. M-am deprins să fac acelaşi lucru cu două picioruşe. O să i se spună compas, sau ceva în genul ăsta.

Dedalus rămăsese eu ochii aţintiţi asupra desenului.

— De ce îl ţii de-a-ndoaselea ? îşi întrebă el nepotul.

Talos începu iar să râdă.

— E o răsturnare formidabilă, ţipă el entuziasmat, dar nu e de-a-ndoaselea! Ţi se pare că e aşa, datorită coloanelor : sunt mai groase sus şi mai subţiri jos !

Dedalus se uită spre culmea dealului, să vadă dacă nu-i observă cineva. Nu ştia nici el bine de ce se uită. Jos, la vreo sută de metri sub ei, circulau care trase de boi.

— Toţi cei de până la mine, urmă Talos — scuză-mă, unchiule, dar şi matale ! — au făcut coloanele fie de grosime egală, fie îngroşându-le în partea de jos. Când stâlpul de susţinere e gros în partea inferioară, ai impresia că baza e mai solidă.

Dedalus mai privi o dată în vale şi umplu două cupe cu vin.

— Hai să bem pentru succes, propuse el.

— Ei bine, zise puştiul încins, rămânând cu paharul în mână, fără să bea, am calculat ! Coloana care susţine un plafon, chiar dacă e groasă în partea de sus, are exact aceeaşi rezistenţă ca una care s-ar îngroşa în jos!

Era o zi ceţoasă, neobişnuită pentru cerul limpede al Atenei. Pâcla subţire ocolea dealul abrupt. Se aflau la o înălţime destul de mare. Dedalus se gândea eu amărăciune la toate greutăţile prin care trecuse el, până să devină marele artifex, cel mai mare făurar al antichităţii. Lansase primul moda statuilor în mişcare — dunamikos, stilul dinamic, cum îi spunea el — găsise în fier însuşiri nevisate, inventase soluţii constructive uluitoare — dar totul în luptă cu nişte critici care îşi bătuseră joc de el şi îl înăcriseră. Iar acum, după o viaţă întreagă de inovaţii născute cu greutăţi imense, venea un altul, tânăr, care lua toate descoperirile

lui, de-a gata obţinute, ca pe un simplu punct de pornire spre altele, care îl depăşeau.

— Ia să văd şi eu cum taie instrumentul ăsta, zise el, luând ferăstrăul de pe jos.

— Nu-i nevoie să foloseşti atâta forţă, îl avertiză Talos fără să bănuie nimic. Vezi că până la urmă o să tai piciorul rampei.

— Şi la ce-ţi folosesc coloanele astea îngroşate în partea de sus ? întrebă Dedalus.

— Fură ochii ! răspunse Talos, bând din cupă. Sunt pentru proiectul palatului din Knossos. Ceva original ! Nu s-a mai văzut. Câştigă orice concurs !

Dedalus se gândi din nou că îl aştepta acasă un copil, că lucrările erau puţine şi comenzile se obţineau greu. Talos îşi amintise probabil că are în persoana unchiului său un concurent.

— Unchiule, adăugă el imediat, să nu te superi pe mine, dar m-am gândit la ceva. Dacă se întâmplă să câştig concursul, voi avea nevoie de un ajutor. Dinspre partea mea — ştii prea bine ! — dacă o să câştigi, ajunge să-mi faci un semn şi te voi urma oriunde. Nu te-ai supărat că ţi-am spus, nu ?

Dedalus lăsă ferăstrăul şi ridică din nou cupa.

— Fireşte că nu. Aşa e drept. O singură lege trebuie să învingă în lume : talentul.

Talos râse din nou în felul său copilăresc şi Dedalus îl bătu afectuos pe umăr, dând să-l strângă la piept. Părea foarte emoţionat: îşi uitase cupa în mâna stângă şi, îmbrăţişându-l pe tânăr, i-o vărsă pe piept.

— Stai să te curăţ, zise el.

— Nu face nimic, răspunse Talos râzând mai departe,

lasă, se usucă imediat.

— Nu, nu, stărui Dedalus, vinul ăsta se ia şi e păcat de haina ta frumoasă. Vino mai încoace, întoarce-te spre soare.

Îl răsuci cu spatele spre rampă şi îi dădu vânt din toate puterile. Talos era atât de surprins, că nici nu încercă să se împotrivească. Piciorul rampei, tăiat cu ferăstrăul, cedă imediat. Dedalus mai apucă să vadă imensa mirare din ochii ucenicului său, şi ochii dispărură. Arhitectul veni iute la partea de rampă rămasă întreagă şi observă ultimele clipe ale căderii. Talos nu ţipase. Ar fi fost firesc să ţipe; dar, pesemne, nu voise să-şi trădeze învăţătorul.

Dedalus se gândi o clipă să se arunce după el, apoi începu să plângă. Ar fi putut să lucreze atât de bine amândoi... Talos îl iubise. Şi el, Dedalus, îl iubea, îi iubea amintirea — până la momentul acela de imensă mirare, mai crunt decât orice reproş — şi ura viaţa care făcuse din el, Învăţătorul, un laş. O viaţă întreagă găsise circumstanţe atenuante pentru tot felul de ticăloşi mărunţi :

— Acela care nu-i înzestrat cu vreun talent special, spunea el, trebuie să se bată cu armele ce-i stau la îndemână. Cine nu se pricepe în meserie, acela trebuie să trăiască din trădări şi pâri, din forţă brută şi linguşeli. Dar omul talentat — adăuga Dedalus — n-are nevoie de asta şi de aceea iert ticăloşia oricui, afară de aceea a oamenilor talentaţi, Acum însă vedea că ticăloşirea generală a vieţii triumfă până şi în ultima redută, a talentului, nivelează totul şi îi preface pe toţi în ticăloşi. Se ura pentru această părere laşă — bănuia că nu-i decât o scuză — şi simţea un regret sincer, aproape purificator, în faţa neputinţei sale de a-şi lua viaţa, de a se arunca alături de cadavrul lui Talos.

Jos, la poalele dealului, câţiva oameni se strânseseră în jurul corpului plat şi gesticulau. Dedalus aruncă o ultimă privire — înregistrând mecanic primele semne purpurii ale sângelui împrăştiat de Talos pe pământ — şi îşi spuse cu iritare că a fost un gest necugetat, o clipă necugetată, un prim şi nestăpânit impuls : nu-şi dăduse seama că tânărul va muri pentru totdeauna. Ştia că îl omoară, dar nu înregistrase pe moment întreaga semnificaţie ireparabilă a gestului. Trebuia acum să limiteze consecinţele. Să scape de pedeapsă. Altminteri, sacrificarea lui Talos ar fi fost inutilă. Numai el, Dedalus, îl înţelesese şi numai el era capabil să-i continue opera. Seara, veniră să-l ridice.

Centralizarea atenienilor era atât de strictă, încât cazul lui Dedalus fu examinat de însăşi zeiţa justiţiei, o verişoară îndepărtată de-a lui Zeus, care avusese cu el legături vremelnice, soldate cu doisprezece sau treisprezece copii, toţi de sex feminin. Themis — aşa o chema — era acum ajunsă la o vârstă respectabilă ; nu mai înţelegea ce se petrece, decât cu ajutorul consilierilor. Însă în asasinatul comis de Dedalus pricepuse totul — şi era indignată. A doua zi — pe la cinci, când îşi lua nectarul de după masă — îi convocă la ea pe judecători, ca să le ordone condamnarea la moarte a arhitectului.

Judecătorii se aflau la ea în grădină, când sosi, ca din întâmplare, Mercur. Cei doi miniştri colaboraseră trecător pentru dezlănţuirea războiului din Troia, dar de obicei Mercur prefera să aranjeze treburile tâlhăriei, informaţiei, şi mai ales ale comerţului, cât mai departe de balanţele justiţiei.

— Aveţi de gând să-l condamnaţi pe Dedalus ? întrebă Mercur fără ocoluri.

— Cu respectarea formelor legale, răspunse bătrâna.

— Am auzit însă că Talos mirosea a vin. S-ar putea să fi căzut neîmpins de nimeni. Se pare că îşi tăiase singur rampa de sprijin, să experimenteze un instrument nou.

Judecătorii tăceau. Nu voiau să-l contrazică pe ministrul informaţiilor, dar nici să se pună rău cu şefa justiţiei. În acest timp, Dedalus, în închisoare, îşi pregătea pledoaria pentru proces, fără să bănuie că soarta lui se decide de fapt acum, între boschetele grădinii lui Themis.

— Dedalus a fost văzut, răspunse bătrâna. A fost văzut când îl arunca pe Talos peste rampă.

Mercur zâmbi :

— Şi unde sunt martorii ?

— Martorii au murit, recunoscu Themis. Nu putem nici acum să ne explicăm condiţiile în care au murit.

— A rămas de la ei vreo mărturie ?

— Nu.

Auzind răspunsul, Mercur îşi stăpâni un surâs de satisfacţie : avea la piept tăbliţele martorilor. Recoltase declaraţiile lor, înainte de a-i omorî. Ajunsese înaintea anchetatorilor. Martorii nu bănuiau că destăinuirile lor — făcute unei persoane oficiale, şeful informaţiilor, purtătorul de cuvânt al lui Jupiter — le vor aduce moartea.

— Ascultaţi-mă bine ! le vorbi Mercur judecătorilor. Dedalus trebuie achitat din lipsă de probe. E în interesul statului.

— Nu înţeleg, interveni Themis, înţepată.

— Mămico, îi zise el (apelativul familial făcea aluzie la scurta ei convieţuire cu Jupiter, care era tatăl lui Mercur), e o chestiune complicată. Dedalus lucrează la un proiect al palatului din Knossos.

— Knossos ? Unde vine asta ?

— În Creta, mămico. Creta e o insulă. Sunt mai civilizaţi decât noi.

— Imposibil! spuse bătrâna.

— Mai civilizaţi doar în unele privinţe, se corectă Mercur în grabă. La băi, la toalete, la cosmetice, la cultura măslinului, la nivelul de trai, la distracţii, sport, scriere, legislaţie, navigaţie, modă, comerţ şi alte câteva. Fireşte, nu au calităţile noastre, măreţia noastră, forţa noastră, religia noastră superioară, nu-l au pe Jupiter, şi mai ales n-au chef de un război cu noi, preferă să-şi trăiască viaţa şi să-şi vadă de-ale lor. Deci, nu-şi afişează prea tare independenţa şi chiar declară că legile lor ar proveni de la Jupiter şi că domnitorul lor ar fi carne din carnea lui Jupiter.

— Aşa mai merge, zise Themis. Dar ce legătură are asta cu asasinatul comis de Dedalus ?

— Ţi-am spus că arhitectul face un palat pentru ei.

— Un templu ?

— Un palat. Ticăloşii nu vor să dea bani pe temple. Nici măcar pe palate : spun palate, dar au nişte clădiri care nu se compară cu monumentele noastre. Îngrămădiri, uşi pe la colţuri, luminatoare — la ei primează aerisirea, apa curgătoare, confortul, nu estetica. Oricum, ca să revenim la subiect, Dedalus trebuie să fie liber. Proiectul lui s-ar putea să iasă primul la concurs.

— Şi ce interes avem noi să le facă acuzatul un palat frumos ?

— Dedalus nu e numai arhitect. Are multe talente. Regele cretanilor, când îl va cunoaşte, n-o să se mai despartă de el. Avem interes ca Dedalus să i se bage sub piele. Chiar fără să vrea, e aproape sigur că va deveni

sfetnicul regelui din Creta.

— Şi ce câştigăm noi din asta ?

— Nu înţelegi ? strigă vesel Mercur. Înseamnă că îl plantăm pe omul nostru în centrul statului lor major. Mâine, cine ştie, s-ar putea să avem un război cu ei. De pe acum, cretanii manifestă unele semne de neascultare care ne irită.

Themis sorbi încet din cupa de nectar, fără să-i ofere lui Mercur nici un strop.

— Şi Dedalus ăsta, întrebă ea, e omul nostru ?

— Fatalmente, zise Mercur, scoţând plăcuţele de la. piept. Le trânti pe pat: Uitaţi-vă ! Am aici toate mărturiile celor care l-au văzut cum îl arunca pe Talos.

Judecătorii, prompţi, priviră în altă parte. Nu voiau să citească depoziţiile, până nu le erau arătate de ministrul lor de resort. Themis zvârli cât colo cupa cu nectar :

— După ce îmi încurci mie ancheta, mai ai neruşinarea să-mi ceri achitarea spionului tău ticălos ? !

— Nu e spionul meu, zâmbi Mercur. Dar o să fie, şi nu al meu, ci al nostru. Cu astea, îl avem la mână. Îl lăsăm să câştige concursul, să se infiltreze în palatul lui Minos. Apoi, când avem nevoie de serviciile lui, scoatem tăbliţele la iveală ! Ori faci cum vrem noi, ori te denunţăm în faţa lumii întregi!

— N-o să-i pese ! O să fie în altă ţară ! Regele de acolo nici n-o să vrea să-l extrădeze.

— Dedalus o să devină o jucărie în mâna noastră ! zise Mercur apăsat. Avem şi alte arme, pe care nu sunt autorizat să ţi le dezvălui. (Se gândea la Pasifea, soţia regelui Minos şi agenta lor.)

— Ia pleacă de aici! strigă Themis. Nu vreau să te mai

aud ! Legea e lege ! Dedalus a asasinat şi trebuie pedepsit cu moartea !

— A asasinat ? întrebă Mercur calm, băgându-şi tăbliţele la loc. Ce dovezi aveţi că a asasinat ? (Se întoarse spre judecători :) Ce dovezi aveţi ?

Judecătorii tăceau. Mercur se răsuci spre şefa justiţiei :

— Ascultă-mă, doamnă, o să rămâi cu balanţa dezechilibrată ! Ai dreptate, legea e lege, dar e lege în interesul statului atenian, a firmei. Ce fel de lege e aceea pe care să n-o putem întoarce, la nevoie, în interesul nostru ? Şi ce fel de justiţie e asta, să chemi dinainte judecătorii şi să le ordoni sentinţa ?

Vă scutesc de restul elocinţei lui Mercur. A doua zi, Dedalus — printr-un verdict obscur, care îi pomenea mai mult talentele decât faptele — era condamnat la exil. În scurtă vreme, arhitectul sosi în Creta şi începu construcţia unui palat cu coloane nemaipomenite : se îngroşau de jos în sus ! Lemnăria era lucrată cu ajutorul unor dinţi de şarpe numiţi ferăstrău. Vasele de interior erau realizate cu un rotund perfect, prin învârtire.

— Cred că nu exagerez, spunea mereu Minos, entuziasmat, când afirm că ideile dumitale sunt unice, că nu le-ar fi putut avea nici un alt om din lume.

După un trimestru, regele cretan îi oferi lui Dedalus o primă excepţională. Avea ochi mari, minunaţi, şi o chema Naucrate. Oamenii antichităţii socoteau că astfel de daruri pot alcătui stimulente pentru crearea unor capodopere care nu vor mai fi întrecute niciodată. Evidenţa copilului dinţii al lui Dedalus s-a pierdut prin arhive — probabil că îl lăsase în Elada — dar cu sclava Naucrate marele meşter dobândi un copil care avea să devină faimos, un oarecare Icar.

Şi iată, după ani, că Dedalus — cu o nouă experienţă, cu o nouă patrie şi o nouă stare civilă şi un nou copil — se afla acum în faţa lui Minos, înfruntându-l. I se cerea să facă o lucrare secretă, care îl punea în pericol de moarte : la astfel de construcţii, meşterul e închis între ziduri, să moară o dată cu taina. Comanda lui Minos îl plasa pe arhitect în plin miez al conflictului dintre cretani şi greci. Cu câteva zile înainte, fusese chemat în budoarul reginei. Pasifea îl primise lungită languros în pat.

— Domnule Dedalus, te-am convocat cu un scop din cele mai serioase.

Dedalus rămăsese în picioare, iar regina nu-l pofti să şadă.

— Soţul meu, urmă ea, are un caracter minunat. Admir în el omul şi conducătorul... Ca soţie însă, adăugă Pasifea încet, invitându-l în sfârşit pe Dedalus să se aşeze, lângă ea, sunt cea mai în măsură să ştiu că activitatea lui importantă îl cam oboseşte. Bărbat de stat nu înseamnă neapărat şi bărbat. Te-am chemat să-ţi propun să...

Dedalus se sculă brusc, fugi la toaletă şi dădu drumul la apă.

— Ce s-a întâmplat ? îl întrebă ea dezamăgită. Ţi-e rău ?

— Nu, zise el, dar ca arhitect al acestui palat sunt cel mai în măsură să ştiu că zidurile lui au urechi. Zgomotul apei din baie ajută ca vorbele dumneavoastră, majestate, să nu poată fi interceptate.

Pasifea râse cu poftă. Avea ochi uşor bulbucaţi, de tiroidiană nesăţioasă.

— Pe lângă atâtea titluri de inventator, spuse ea, o să-l adăugăm şi pe acesta : primul om care a folosit apa

curgătoare contra tragerii cu urechea.

— Nu e vorba de ascultare pe la uşi, preciză el grav. Am amenajat în palat un sistem de tuburi acustice ascunse, care pot duce orice convorbire la urechile regelui.

— Eşti un om preţios, murmură ea, ridicându-se de pe pat. Se duse până la Dedalus şi, subit, îl sărută pe gură. Dedalus îşi ţinea buzele încleştate. Pasifea se lipi strâns de el, aşteptând un semn de plăcere, care întârzia. De altminteri, purta o fustă crinolină, cu cercuri de fier ce-l incomodau pe arhitect.

— Ce s-a întâmplat ? întrebă ea. Nu-ţi plac ?

— Îmi placi extraordinar de mult, răspunse el. (Reginele sunt înainte de toate femei, iar o femeie care simte că o crezi urâtă nu te iartă. Dedalus o plăcea, foarte sincer. Dar îşi impusese un principiu : să nu se încurce cu cliente sau persoane oficiale, să nu amestece sentimentul cu relaţiile în muncă.) Îmi placi mai mult decât crezi : palatul ăsta, cu gândul la tine l-am făcut ! (Un compliment nu-l costa nimic.) Dar mă intimidezi. Eşti regină.

— Asta se poate remedia uşor, spuse ea, privindu-l cu ochii uşor întredeschişi. Îmi scot într-o clipă toate însemnele regale, tot ce poate aminti de altceva decât de femeie.

Cu o iuţeală neverosimilă, desfăcu bogata cataramă a cordonului care o încingea, iar cercurile de metal căzură pe solul pictat. Dedalus o imploră să renunţe şi, până la urmă, se mulţumi să limiteze riscul la maximum. Se repezi din nou la toaletă, suindu-se pe soclul de lemn sculptat; desprinse, în spatele rezervorului de apă, o mică placă de alabastru. Înăuntru se afla un dulăpior secret, cuprinzând un clopot mic de bronz, cu o jumătate de cataramă. Cealaltă jumătate era fixată pe un cordon de piele. Dedalus

le uni, La cererea ambilor soţi regali — mai ales a lui Minos, care o înşela des pe regină — dormitoarele lor, deşi apropiate, erau despărţite prin ocoluri de un şir lung de coridoare, de puţuri aflate sub luminatoare, de săli în care pătrundeai prin uşa instalată la colţ. Ca să ajungă la Pasifea, regele avea de străbătut un drum lung, în cursul căruia trebuia să calce invariabil pe o dală chipurile defectă. Apăsată, aceasta acţiona un şnur ; prin pârghii, mişcarea se transmitea până la micul clopot, care începea să sune, destul de tare pentru ca ipotetica pereche să poată fi trezită din cele mai fierbinţi elanuri, în plus, Minos trebuia să dea de-o parte câteva perdele, gest care — prin sistemul complicat de galerii şi luminatoare conceput de Dedalus — dezlănţuia adevărate fulgere în dormitorul acum stăpânit de beznă.

Pierdută în braţele lui, Pasifea îi mângâia ceafa, murmurându-i în ureche :

— Aş fi preferat să uiţi de orice măsuri de precauţie... Să te tulbur atât, încât să uiţi.

La un moment dat, începu să strige :

— Ucigaşule, asasinule...

Dedalus nu dădu importanţă strigătelor, crezând că-i vorba de vreo originală expresie de alint erotic. Mai târziu însă, când îşi terminase îmbrăcarea şi nu mai avea decât să-şi pună marele pandantiv de bronz — asortat cu podoabele de pe frunte — regina îi repetă, de astă dată calm :

— Am ştiut că în tine fierbe un sânge de ucigaş..

— Ce vrei să spui ? o întrebă el neliniştit.

Pasifea se duse la un cufăr şi scoase o tăbliţă, una dintre acelea ale martorilor care văzuseră cum l-a ucis

Dedalus pe nepotul său.

— N-o sparge, zise ea rece, că mai am şi altele. Ascultă-mă, Stephen : de azi înainte eu voi fi adevărata ta stăpână. Zilele acestea, s-ar putea ca Minos să-ţi facă o propunere. E în impas, are un conflict cu grecii pentru un taur. S-ar putea să apeleze la talentele tale, ca să-l scoţi din încurcătură. Nu accepţi nimic, fără să te sfătuieşti mai întâi cu mine !

Era — limpede — un ordin şi nu o rugăminte. Iar acum, după câteva zile, Dedalus se afla în faţa lui Minos — şi Minos, într-adevăr, îi cerea o construcţie menită să salveze viaţa unui taur. Artistul se simţea prins în cleşte, între cretani şi firma grecilor, între Minos şi Pasifea. Oricare parte ar fi învins, viaţa lui era gata sacrificată în jocul dintre cele două forţe : ştia prea multe. Trebuia să plece, altă soluţie n-avea.

— Lucrarea e periculoasă, îi repetă el lui Minos. În plus, permanentele dumneavoastră aluzii la bani îmi rănesc demnitatea.

— Nu-mi vorbi mie de demnitate ! răspunse regele. Nu mă face să-ţi amintesc de unde ţi-a venit ideea cu coloanele şi cum l-ai omorât pe propriul dumitale nepot!

Dedalus răsuflă uşurat: aşadar Minos ştia. Pasifea avea însă şi dovezile. Dacă voia ea, Minos era în stare să-l împacheteze şi să-l extrădeze în Elada cu dovezi cu tot. Şi apoi, mai erau instalaţiile din budoarul ei, legăturile ei cu Dedalus, legături pe care, ca să-l piardă, le putea oricând mărturisi regelui. Trebuia să plece !

— Când m-aţi angajat, vorbi el înfruntându-l pe rege cu o privire uşor ironică şi tristă, îmi cunoşteaţi biografia. V-a convenit. V-a convenit şi coloana. N-are rost să mai

discutăm ce-a fost. Am un nume, voi fi plătit de trei ori mai bine în orice ţară. Din această clipă, consideraţi-mă demisionat.

Minos se afla şi el într-o situaţie disperată. Dacă nu reuşea, oamenii lui Jupiter îi omorau băiatul. Era nevoit să-l constrângă pe Dedalus. Arhitectul i-a întors spatele, hotărât să-şi părăsească pe veci palatul, opera.

— Bine, pleacă ! a râs Minos pe urmele lui. Dar să ştii că băiatul tău — cum îl cheamă ? a, da, Icar — rămâne aici ! Du-te... — şi în locul taurului o să-l sacrific pe Icar.

Dedalus s-a oprit, palid ca peretele din Sud, care nu fusese încă zugrăvit.

— Nu puteţi să-mi faceţi una ca asta! E şantaj curat!

— Cuvântul nu importă, a răspuns Minos.

Şi-a dat seama însă că repetase replica lui Neptun. N-avea totuşi vocaţie de ticălos. Nu-i făcea plăcere. S-a grăbit să adauge, în chip de scuză :

— Înțelege-mă, Dedalus. Sunt într-o situaţie grea. Nu pot să-ţi spun prea multe, dar e în joc viaţa unei fiinţa care mi-e foarte dragă. Ce contează la tine o fântână ?

— Înţeleg, a răspuns Dedalus (neavând încotro, trebuia să înţeleagă). Nu fântână mă deranjează, ci secretul. Cum o termin, raţiuni de stat te vor obliga să mă omori. Ca să fii sigur că moare şi taina o dată cu mine. Aşa au păţit toţi arhitecţii. În epoca noastră, e o meserie mortală.

Minos a tăcut. La drept vorbind, soarta arhitecţilor îl lăsa rece. Care meserie, în epoca aceea, nu te putea costa viaţa ? Parcă meseria de guvernator era mai uşoară ?

— Ce garanţii îmi oferi, l-a întrebat Dedalus, că mă laşi în viaţă ?

— Cuvântul de onoare.

Ştiau însă amândoi că în cercurile lor cuvântul de onoare nu conta. Se găsea întotdeauna un imperativ major pentru care să ţi-l calci. Minos era însă un domnitor inteligent şi persuasiv.

— Stephen dragă, i-a spus el, un cârmuitor îşi lasă supusul în viaţă, câtă vreme mai are nevoie de el. Nu depinde decât de tine, să ai mereu câte o idee care să mi te facă indispensabil.

În timp ce Dedalus lucra în taină la proiectul fântânii, pe celălalt ţărm, la sediul firmei „Jupiter & son“, consfătuirile se ţineau lanţ. Neptun venise îndărăt cu vestea că Minos a consimţit să sacrifice taurul. În schimb el, Neptun, îşi dăduse cuvântul de onoare că îl vor pune în libertate pe Androgeu.

La auzul veştii, Mercur a clătinat din cap :

— Băiatul ăsta al lui Minos, a spus el, mi-e antipatic. Foarte impertinent. A venit aici, la competiţiile organizate de mine, şi ne-a suflat pe teren propriu toate recordurile. Are opt medalii de aur. A stricat toată atmosfera Olimpiadei.

— Nu înţeleg, a răspuns Neptun, ce te deranjează.

— Mă deranjează. Noi vorbim toată ziua, cum că supuşii noştri le sunt superiori tuturor celorlalţi oameni, ca fericiţi ce trăiesc la înălţime, la poalele Olimpicului. Şi vine un nenorocit de insular, un cretan, şi ne suflă toate probele !

Neptun s-a scărpinat în barbă.

— Vezi, i-a spus el lui Mercur, tu eşti un bun ministru de propagandă, dar asta e partea ta slabă, că-ţi iei tezele în serios. La urma urmei, sportul e sport şi luptele sunt lupte. Băiatul a ieşit învingător — şi gata. Asta n-are nici o

legătură cu felul cum sunt cotate acţiunile firmei.

— Cum să n-aibă ? Sport şi lupte ! Cunoşti altă activitate mai populară ? Nu, nu — o să-l omorâm şi o să anunţăm cu regret că a mai avut loc o luptă — dreaptă, cu delegatul firmei — şi că băiatul a fost învins.

Neptun s-a opus :

— Dacă îl omorâm, află Minos şi n-o să mai sacrifice taurul. Gestul lui o să facă impresie şi acţiunile firmei o să scadă.

— Fii serios, i-a răspuns Mercur. O să-i omorâm băiatul, dar cum o să afle el asta, dacă eu sunt ministrul informaţiilor ? îmi cunosc meseria. N-o să răzbească nimic în afară. Mai întâi Minos o să sacrifice taurul, şi abia pe urmă o să dăm noi comunicatul.

— Şi ce se alege din cuvântul meu de onoare ? a întrebat Neptun. Mă simt angajat şi personal. Pe vremea mea, nu existau moravuri din astea.

— Ştii ceva ? a mormăit Mercur plictisit. Mai bine să nu discutăm ce moravuri existau pe vremea dumitale.

În aceeaşi seară, Androgeu — care se afla în închisoare — fu omorât. Era un luptător atât de dibaci, încât nici un călău nu îndrăznise să se apropie de el. Îl uciseră printre gratii, cu săgeţi. După ce s-au convins că e mort, oamenii lui Mercur au pătruns în încăpere. I-au scos săgeţile din trup şi au început să lărgească urmele rănilor. Voiau să creeze aparenţa unei sfâşieri mai vaste, unei împungeri, operă nefastă a coarnelor de taur.

Noaptea, cadavrul a fost transportat în arenă. Un taur a fost plimbat în fugă pe teren, până ce urmele copitelor s-au împlântat clar în pământ. Decorul era completat de o măciucă, abandonată lângă mâna lui Androgeu. Ansamblul

— pregătit pentru experţii legali care urmau să sosească dimineaţa — dădea impresia unei lupte furibunde între tânărul campion şi un taur al lui Neptun. Taurul, fusese învingător. Un duel cinstit, pentru care nimeni nu purta vină. Comunicatul oficial urma să fie amânat, până va fi cunoscută decizia lui Minos, dacă a făcut sau nu sacrificiul.

Între timp, Dedalus era nevoit să-i destăinuie reginei că Minos i-a cerut o fântână trucată. Regele voia să sacrifice taurul, apoi să-i arate poporului că totuşi taurul trăieşte, că datina jupiteriană n-a fost respectată. Pasifea nu bănuia că Minos doreşte să salveze astfel viaţa propriului ei fiu. Nu ştia că Minos este şantajat de Neptun. De bună credinţă, regina îl instrui pe arhitect să refuze construirea fântânii; altminteri, îl dă în vileag în faţa lui Minos.

Dedalus, refuzându-l pe rege, periclita viaţa lui Icar, copilul său. Dându-i ascultare, se expunea însă loviturilor reginei. Ingenios ca întotdeauna, arhitectul găsi soluţia. Se înfăţişă la Minos cu un proiect amănunţit şi îi spuse :

— Studiind experienţa egipteană în ceremonialul taurin, care pe plan mondial e cea mai avansată, mi-a venit o idee. În locul fundului căptuşit cu saltele, pe care mi l-aţi propus, ce-ar fi dacă am alege soluţia egiptenilor ? Ştiţi că ei folosesc fântâni adevărate. La urma urmei, apa poate fi mai moale decât orice saltea. După căderea taurului, evacuăm apa printr-o galerie secretă şi gata.

Minos privi proiectul şi exclamă :

— Excelent ! Se aprobă !

Era cea mai rapidă viză pe care Dedalus o primise în toată viaţa lui de arhitect. Simţi o vie amărăciune la gândul că e inutilă.

— Există însă un dezavantaj, spuse el.

— Care ?

— Dacă nu mă înşel, majestatea voastră nu doreşte să-i arate poporului că în Creta e respectat cultul grec.

— Să zicem că ar fi aşa, admise Minos. Şi ?

— Chiar dacă sacrificiul e trucat, pe moment opinia publică va socoti că „Jupiter & son“ a izbutit să vă forţeze mâna, că firma e deci mai puternică decât statul ce cu onoare conduceţi.

— Aşa e, recunoscu regele, dar n-am încotro. Trebuie să câştig timp. Pe urmă, voi putea să repar efectul psihologic al sacrificiului : voi arăta că taurul este viu.

— Grecii vor dori să vadă cu ochi proprii cadavrul taurului. Va fi greu să-i refuzaţi. Chiar dacă trucajul ar izbuti să-i înşele — ceea ce nu cred — pe urmă, când veţi scoate la iveală taurul rămas viu, vor striga că e alt taur. În fond, e un taur dăruit de Neptun; acesta e cel mai îndrituit să-l identifice. Poporul domniei-voastre va rămâne cu convingerea că aţi sacrificat taurul şi v-aţi supus hatârului elen.

Minos, trist, puse mâna pe umărul arhitectului.

— Vezi vreo soluţie mai bună ?

— Cred că există una, murmură Dedalus, stăpânindu-şi cu greu un oftat de uşurare.

Dacă Minos renunţa la fântână, Dedalus era salvat de represaliile reginei ; în acelaşi timp, în ochii lui Minos — care îl ameninţa cu viaţa fiului său — apărea ca un sfetnic devotat.

— Ce aţi zice, întrebă el încet, dacă taurul ar evada ?

— Cum adică, dacă ar evada ?

— Dacă ar scăpa din grajdul unde e legat.

— E în grajdul meu, răspunse Minos. Ar însemna că eu sunt vinovat.

— Este un cadou dat de Neptun ! vorbi patetic arhitectul. Deci, taur sfânt! Puteri supranaturale ! Cine poate învinui nişte muritori că au lăsat să le scape un taur zeiesc ?

— E riscant, zise Minos.

— Mai puţin riscant decât un trucaj cusut cu aţă albă.

Minos clătină din cap, în semn de refuz.

— O să mă mai gândesc, spuse el. (Şiret, îşi dădea seama că arhitectul are în această afacere un interes propriu. Dedalus se temea prea mult de această lucrare, în ciuda garanţiilor primite. De ce ? Minos nu reuşea să ghicească.) Deocamdată (adăugă el, tocmai când Dedalus se înclina, cerând încuviinţarea de a pleca) lasă proiectul aici.

Cu moartea în suflet, Dedalus îi încredinţă proiectul şi se duse în grabă la Pasifea. Proaspăt ieşită din baie — încă învăluită de mirosul savantelor săruri de baie pe care le folosea — regina îşi încolăci braţele în jurul gâtului său. Dedalus însă venise cu alt scop. Primejdia îi ascuţise intuiţia. Într-o străfulgerare, ghicise de ce Minos e atât de îngrijorat şi cum de i-a venit ideea — tocmai lui, care era un domnitor civilizat! — să-l şantajeze pe arhitect cu viaţa unui copil.

— Ascultă-mă, doamnă, vorbi el repede. Minos e obligat să sacrifice taurul pentru că Neptun îl ameninţă cu uciderea fiului său ! Iar acest fiu — dacă nu mă înşel — e totodată şi fiul dumneavoastră, Androgeu.

Drama era transferată pe umerii reginei. Pasifea lăsă braţele să-i cadă şi scoase un scâncet uşor, mai potrivit

pentru o sclavă decât pentru o regină. Era agenta lui Jupiter, dar era şi mamă. Ca toate femeile meridionale, se dezvoltase iute şi născuse încă înainte de a fi împlinit optsprezece ani. Era tânără încă, se ţinea bine, avea poftă mai curând de aventuri erotice decât de educaţia copiilor ei mari, însă primejdia în care se afla fiul ei o răscolise.

— Bine, zise ea înăbușit, am înţeles ; du-te, lasă-mă să gândesc.

Petrecu o noapte albă. Îi era devotată lui Jupiter, fusese înrolată de mică în serviciile de spionaj ale firmei, şi nu-l mai iubea pe Minos. Dar cu acesta avea copii, propriii ei copii. Confortul vieţii cretane şi o anumită decenţă a lui Minos în cârmuirea statului o obişnuiseră cu un stil; începuse să iubească păcatele mici ale civilizaţiei cretane, tentaţiile adulterului, luxul, trădarea măruntă, dar pierduse obişnuinţa păcatelor mari şi violente ale lumii de dictat din care provenea, lumea zeilor care cred că tot ce cred ei este drept şi tot ce cred alţii este fals şi că le sunt permise toate armele, între care împilarea este cea mai sigură. În confortabila civilizaţie cretană, activitatea ei de spioană îi păruse inofensivă, un fel de joc de societate. Acum însă era ameninţată viaţa lui Androgeu. De partea cui să treacă ?

Spre dimineaţă, auzi strigăte. O sclavă trimisă să afle ce s-a întâmplat îi aduse o veste neaşteptată. Regina Pasifea răsuflă adânc : conflictul — în bine sau în rău — era gata rezolvat. Minos, fără s-o mai întrebe, luase iniţiativa.

Lucrurile s-au decis în cursul nopţii. Până atunci, regele cretan fusese convins că trebuie să recurgă la fântână trucată a lui Dedalus. Pe la miezul nopţii însă, Minos primi un sol extraordinar.

Trăind într-o lume tulbure, regele cretan — în ciuda

antipatiei sale faţă de spionaj şi de ceea ce el numea „codoşlâcuri“ — era nevoit, pentru securitatea statului său, să se asigure cu o reţea proprie. Puţini mai ţineau minte că Ganimede — tânărul paharnic şi secretar particular al lui Jupiter — îi fusese adus bătrânului de către... Minos. La fiecare nouă ani, regele cretan venea la consfătuirea cu Jupiter, în peştera din muntele Ida. O dată, regele, îmbrăcat într-un costum plin cu broderii somptuoase şi steme de vultur, venise însoţit de un tânăr cioban. I-l prezentase lui Jupiter drept „cel mai frumos dintre muritori”. Fără să precizeze că acest „frumos” a fost instruit timp de doi ani la şcoala cretană de spionaj.

Restul e uşor de ghicit. Îndată după asasinarea lui Androgeu, frumosul Ganimede şi-a chemat omul de legătură — căpitanul unui vas comercial — şi i-a dat ordin să-l informeze urgent pe Minos. Cretanii erau pricepuţi la navigaţie, vasul a ajuns repede. Pe la miezul nopţii, Minos, aflând despre uciderea fiului său, îşi muşca pumnii de durere şi furie. Suferinţa lui era cu atât mai teribilă, cu cât nu o putea împărtăşi nimănui. Deşi infidel, era un soţ bun în alte privinţe şi voia s-o cruţe pe Pasifea. Avea de altminteri motive să menţină secretul. Dacă se arăta informat, grecii s-ar fi întrebat de unde i-a parvenit ştirea. Minos nu voia să-şi expună agentul; ştia că foarte curând va avea nevoie de la Ganimede şi de alte informaţii. Războiul era inevitabil. Dacă Minos anunţa public că i-a parvenit ştirea asasinării fiului său, ar fi fost obligat să declare imediat război firmei Jupiter. Altfel, şi-ar fi pierdut prestigiul. Cretanii nu puteau admite ca fiul regelui lor să fie ucis, fără să treacă la represalii.

Graba în declararea războiului s-ar fi dovedit funestă.

Insularii erau mai ales comercianţi şi navigatori, învăţaţi cu un trai dulce sub o climă blândă ; măslinul, cultura lor naţională, era o plantă a păcii, iar pasărea favorită, des reprezentată în podoabele lor, era porumbelul. Adversarii, oamenii lui Jupiter, erau mai deprinşi cu războiul şi cruzimile lui. Minos trebuia să tacă, să rabde, şi să-şi pregătească în secret o armată. Chiar dacă n-ar fi vrut să se răzbune (ca domnitor, trebuia să pună interesele statului înaintea celor personale), era clar că lucrurile merg înspre război.

Spre dimineaţă, după o noapte de suferinţe şi frământare, Minos îşi făcuse planul. Dădu ordin în secret să fie slobozit taurul. (Astfel, prin larma provocată de falsul eveniment, aflase Pasifea că taurul a evadat şi că dilema ei fusese rezolvată de Minos.) Regele, imediat, înscenă un simulacru de proces ; îi trăgea la răspundere pe cei ce-au scăpat taurul. Scribii întocmiră în grabă liste cu nume fictive, chipurile paznicii condamnaţi la moarte. Cu scriptele în ordine, guvernatorul Cretei putea oricând să le arate controlorilor veniţi din partea firmei că nu e vinovat cu nimic, că a luat măsuri extrem de aspre. Printr-un edict, Minos îşi informă poporul că e vorba de un taur sfânt, primit în dar de la Neptun, un taur pe care nu se cuvine să-l omori oricum, fiind destinat sacrificiului regal. Jumătate de oră mai târziu, în acelaşi deplin secret, regele îl chemă pe Dedalus.

Arhitectul citi imediat pe faţa lui Minos că s-a petrecut un lucru grav. Domnitorul nu-i dădu mult timp de gândire.

— Dedalus, îi spuse el, nu ştiu de ce te-a îngrijorat atâta fântână aceea, dar ţin la tine şi ţi-am făcut hatârul. Taurul, chipurile, a scăpat, cum voiai tu. Însă din cauza ta

riscăm să avem război cu grecii. Iar grecii, dacă te prind, n-or să te mai ierte pentru afacerea Talos !

Dedalus tăcu. Simţea că Minos îi spune adevărul.

— Ce crezi că este mai urgent ? îl întrebă regele. Ce avem de făcut mai întâi, ca să le putem ţine piept, în caz de nevoie ?

Arhitectul ezita.

— Războiul nu e specialitatea mea.

— Bravo, răspunse Minos fără ironie, bun sfat mi-ai dat. Trebuie aşadar să găsim un om de specialitate. Dar cum să-l găsim ? Inventează-mi, te rog, un sistem prin care să-l putem găsi repede.

— Bine, zise Dedalus, o să mă gândesc. Deocamdată, cred că noi, pe apele mării, suntem mult mai tari decât ei. Dacă nu ca număr, măcar ca viteză şi pricepere. Punctul nostru slab e uscatul.

— Insula, asta e, cum să ne păzim insula, ţărmul!

Anii sunt scurţi pentru viaţa unui popor. Cu o populaţie paşnică de secole, e greu să faci în câţiva ani o instrucţie militară serioasă.

— Majestate, zise Dedalus, în privinţa ţărmului aş putea încerca ceva. Dar o să dureze.

— Poate să dureze, dacă e vorba de ani şi nu de decenii.

— Ani, îl asigură Dedalus. O să fac o maşinărie de metal — fier şi mai ales bronz. O să semene cu un om, dar uriaş. O să dea ocolul insulei de trei ori pe zi, cu paşi de gigant. Nimeni n-o să poată debarca, fără voia acestui uriaş. Şi dacă îmi îngăduiţi, încheie Dedalus cu un zâmbet trist, o să-l botezăm Talos.

— Apucă-te imediat de lucru, porunci Minos. Îţi dau o

echipă cu care te închizi. Să nu afle nimeni altcineva, absolut nimeni.

— Nici soţia majestăţii voastre ? întrebă Dedalus cu ochii plecaţi.

— Nici măcar ea, răspunse Minos automat şi abia apoi se întrebă ce rost avusese întrebarea. Spune-mi : cum să găsim cel mai potrivit conducător militar ?

— Daţi de veste că se caută voluntari pentru a prinde de viu taurul evadat. O să vină oameni curajoşi. Dintre ei, vom tria.

După trei zile, Minos era aşezat pe scaunul de judecată, cu Dedalus lângă el. Afară aşteptau candidaţii. Nu ştiau că sunt chemaţi pentru a se alege viitorul şef militar al statului. Credeau că e vorba de capturarea taurului. Primul candidat fu poftit înăuntru. Cu un gest neglijent, Dedalus îi arătă o mică statuetă aşezată pe un soclu — o făcuse el însuşi, cu o zi înainte — şi întrebă :

— De ce are taurul coarne ?

— Ca să ne împungă, răspunse omul.

— Mulţumim, zise Dedalus, poţi să te duci acasă ; la nevoie te vom chema.

După ce omul plecase, Minos — cu toate că îl mai mistuia durerea pentru fiul pierdut — începu să zâmbească.

— Reacţie defensivă, de fricos. Vede în coarne numai primejdia.

Al doilea, căruia i se pusese aceeaşi întrebare, răspunse imediat:

— Taurul are coarne, pentru că aşa l-a făcut Jupiter.

— E sub influenţa duşmanului, spuse Minos pe urmele lui, şi pe deasupra mai e şi idiot.

După vreo cincisprezece candidaţi, începuseră să

obosească. Fiecare răspundea după cum îl ducea mintea şi firea. Taurul are coarne ca să placă vacii (un afemeiat), ca să ţină între ele Luna (un mistic), ca să le furnizeze oamenilor nasturi (un meschin), ca să se deosebească de bou, care le are mai mici (un orgolios protocolar), ca să aibă şanse egale faţă de alt taur (un reformator utopic) şi pentru că „aşa e el“ (un resemnat).

Peste vreo oră, păşi în încăpere un tânăr mai curând scund, îndesat, puţin cam ţeapăn.

— De ce are taurul coarne...? repetă el întrebarea, prudent, ca să mai câştige timp de gândire.

Îi privi pe cei doi examinatori şi răspunse cu un zâmbet uşor, parcă scuzându-se :

— Evident, ca să ai de unde să-l apuci.

— Dumneata, zise Minos repede, consultându-se dintr-o privire cu Dedalus, aşteaptă dincolo.

Mai aleseră deoparte vreo douăzeci de oameni, în majoritate tineri, toţi amatori „să apuce taurul de coarne”. Dedalus începu apoi — sub privirile obosite ale lui Minos — să facă un nod de frânghie, extrem de complicat. Candidaţii erau invitaţi să-l desfacă. Nu reuşeau. Numai şase dintre ei — după fiecare, Dedalus făcea un nod nou —avură ideea de a-şi scoate de la brâu pumnalul triunghiular de aramă şi de a-l tăia. Soluţia lor elementară avea să fie folosită mai târziu de Alexandru cel Mare, în scopuri de propagandă, atunci când se pregătea să dezlege prin cucerire nodul gordian, întotdeauna încurcat, al conflictelor de pe continentul asiatic. Cu voia regelui, Dedalus îi pofti pe cei şase la o gustare şi dădu ordin să fie adusă din camera de alături o sculptură recentă de-a lui.

Era o statuie fără rival, una din acelea care creaseră

faima lui Dedalus. Înfăţişa un bărbat frumos, probabil un zeu, cu aripi la picioare, cu faţa invizibilă sub părul abundent care, lucru curios, creştea numai spre frunte ; mijlocul creştetului şi tot restul până la ceafă era alcătuit de o ţeastă pleşuvă.

— Uitaţi-vă bine, zise sculptorul. Vă dau un sfert de oră ca să ghiciţi numele acestui personaj şi motivele pentru care arată astfel.

— E Mercur ! strigă imediat unul dintre tineri. Are aripi la picior !

— Nu e bine să te pripeşti, interveni regele Minos. Dumneata poţi să pleci.

Ceilalţi cinci rămaseră pe gânduri. Minos profită de pauză ca să-i şoptească lui Dedalus :

— Proba asta nu-mi place. Apelează prea mult la fantezie. Unui conducător militar nu i se cere chiar, atâta imaginaţie.

— Nu e o probă decisivă, răspunse diplomatic sculptorul. Dar oricum, fără un pic de fantezie, e greu să găseşti soluţii.

După încheierea timpului, primul candidat răspunse :

— Nu e chiar Mercur cel de azi, ci unul de mâine, îmbătrânit — dovadă că e în mare parte pleşuv — şi orbit de propria sa fiinţă. Cu ochii acoperiţi de păr, cu aripi care îl poartă repede, merge în necunoscut spre dezastru.

— Are ceva de fanatic şi de optimist incorijibil, şopti Minos către sculptor.

Candidatul fu poftit să iasă. Mai rămăseseră patru, dar nici răspunsurile lor nu erau prea mulţumitoare.

— Îmi dai voie mie ? îl întrebă regele pe Dedalus.

Sculptorul îi evacuă în grabă pe candidaţi — ca nu

cumva supuşii să fie de faţă când conducătorul lor greşeşte — şi spuse :

— Vă ascult, majestate.

— Numele personajului, începu Minos, este Ocazia. Are faţa ascunsă, pentru că oamenii ştiu rar să recunoască Ocazia care se află în faţa lor. Are aripi la picior pentru că Ocazia vine iute şi trece şi mai iute: e imposibil s-o prinzi din urmă. De aceea, are păr doar înainte : dacă o apuci frontal, o prinzi; dar îndărăt e cheală : dacă a trecut, nu mai ai de unde s-o apuci.

Ochii lui Dedalus trădau admiraţia. Sculptorul se abţinu de la laude. Între oameni inteligenţi, linguşelile erau blasfemie. Se mulţumi să întrebe suav :

— Majestate, nu vreţi să luaţi comanda armatelor ?

— Ocaziile sunt multe, zâmbi Minos, şi un conducător care ar voi să le apuce personal pe toate, ar duce iute statul de râpă. La care dintre cei patru să ne oprim ? Probele tale ar fi bune, dar aici contează şi intuiţia. Tânărul acela îndesat mi-a făcut o impresie destul de bună, Rasa marilor cuceritori e compusă de obicei din oameni mărunţi. Statura scundă şi-o compensează printr-un înalt orgoliu. Au mereu ceva de împărţit cu lumea, vor să-şi dovedească în propriii lor ochi că nu sunt chiar atât de mici pe cât par. Le plac femeile mari — cel puţin cu un cap mai înalte decât ei — le plac cuceririle grele şi întreprinderile imposibile. În corpul lor mic, din cauza drumurilor mai scurte, senzaţiile se propagă mai iute, răspunsurile minţii sunt mai agile, deciziile mai rapide.

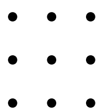
— Majestate, răspunse Dedalus, care era înalt, ceea ce nu-l împiedica să fie rapid în gândire şi destul de orgolios, dacă oamenii mici sunt superiori, atunci e clar de ce

suveranilor le place atât de des să-şi scurteze supuşii cu un cap.

Îşi dădu seama imediat că nu era cazul să glumească acum, când durerea tatălui mai era atât de vie.

— Aveţi dreptate, adăugă el în grabă. Şi mie scundul mi s-a părut remarcabil. Mai facem o ultimă probă.

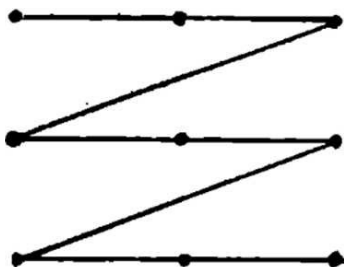
îi chemă înăuntru pe cei patru candidaţi rămaşi. Cu vârful stiletului, desenă pe o tăbliţă mare de lut nouă puncte egal depărtate, după cum urmează :

Întoarse apoi apa într-o clepsidră şi le spuse celor patru candidaţi :

— Aveţi zece minute. Vreau să-mi uniţi aceste nouă puncte prin numai patru linii, drepte toate şi aflate una în continuarea celeilalte.

După câteva minute, unul dintre candidaţi începu — cu o mină ezitantă — să unească punctele după cum urmează :

Minos îl privi mustrător.

— În felul ăsta au ieşit cinci linii. Nu e bine să ataci,

înainte de a avea un plan. Ai stricat tăbliţa. Dedalus, desenează-le alta. Dumneata poţi să pleci.

Tânărul scund privea cele nouă puncte cu încordare.

Fruntea i se îmbrobonise.

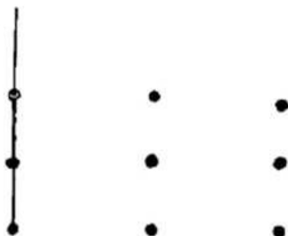
— Ne-aţi chemat, zise el rar, ca să prindem un taur de coarne. Acest taur e Ocazia. Aici, acum, nu e vorba de un simplu taur, ci de o ocazie mai mare. Adineauri, când am privit statuia lui Dedalus, nu mi-am dat seama că ea este Ocazia în persoană. Am lăsat-o să treacă pe lângă mine, fără s-o recunosc. Iar acum, vorbi el cu o înverşunare greu de descris, simt că din cauza acestor puncte blestemate scap o ultimă ocazie...

Dedalus, cu intuiţia sa exactă, simţea că Minos ar fi vrut să-l ajute pe tânărul din faţa lui. Regele era oarecum supărat pe sfetnicul său : dăduse o problemă prea grea. Dedalus era şi el de părere că tânărul ar trebui ajutat. Exista în făptura lui scundă un magnetism. Te făcea să simţi că omul acesta înverşunat, când voia cu patimă ceva, ştia să transmită celor din jur această dorinţă. Ştia să trezească în ei dorinţa de a-l ajuta — dorinţă pe care acum o simţeau deopotrivă Minos şi sfetnicul său. Un asemenea ajutor ar fi însemnat însă, acum, o pomană umilitoare. Ar fi fost un act în defavoarea celorlalţi doi candidaţi, rămaşi în concurs. Dedalus avea tact şi găsi o soluţie de compromis.

— O să vă dau la toţi trei o şansă egală, spuse el. Un indiciu vag şi mărunt, dar suficient pentru un om ingenios. Proba aceasta am inventat-o ca să văd dacă un om e ingenios sau nu. Dar ce înseamnă a fi ingenios ? înseamnă să te sustragi din cadrul de obişnuinţe şi prejudecăţi care te înconjoară, să cauţi soluţii în afara celor obişnuite, să nu fi limitat...

— Cadrul ! răcni tânărul întrerupându-l, şi se îndreptă din doi paşi rapizi spre tăbliţă. Să nu fi cu mintea închisă, limitată, să cauţi soluţii în afara cadrului !

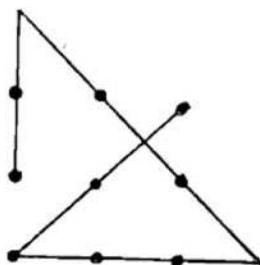
Se mai uită o clipă la tabla de lut, luă stiletul — şovăi o clipă cu el în mână, dar numai o clipă — apoi, cu siguranţă, depăşind traseul primelor trei puncte verticale, trase de jos în sus o linie lungă :

Se întoarse râzând spre Dedalus şi îi spuse

: — Am depăşit cadrul : acum e uşor.

Desenul, câteva clipe mai apoi, arăta astfel :

— Cum te cheamă ? întrebă simplu Minos.

— Taulos, răspunse tânărul.

Dedalus, cu o zvâcnire a inimii, îşi aminti de Talos. Mintea lui Minos se orientase însă în altă direcţie şi sculptorul, cu uimire, îl auzi pe rege cum spune :

— Taulos seamănă cu Tauros, iar taurul este la multe

popoare un animal sfânt, de care se tem. Pentru un generalisim, numele de Tauros sună destul de bine. Vâră spaima în duşmani. Te vei numi Taurus, taurul neînvins al Cretei, şi îi vei înfrânge şi speria pe toţi. Şi ca să se ştie al cui eşti, ca să nu existe între noi rivalităţi, ca poporul să nu uite de adevăratul stăpân, numele tău complet va fi Minotauros — taurul lui Minos. Te numesc comandantul suprem al trupelor cretane !

Nu avură timp să savureze uluirea tânărului. Se auzeau de pe coridor paşi grăbiţi. Şeful de protocol al lui Minos pătrunse puţin cam speriat în sala de judecată.

Regele le făcu semn celor doi candidaţi respinşi să se retragă ; îi porunci şefului de protocol să vorbească. Acesta venea să-l vestească pe Minos că insula lor primea vizita ilustrului Hercule. Ştirea despre evadarea taurului alb se răspândise în opinia publică elenă — e drept, cu unele mici exagerări. Se zicea că, din pricina lui Minos, care tot amânase sacrificiul, taurul ar fi turbat. După unele speculaţii, Neptun provocase turbarea, supărat de tărăgănelile regelui cretan. Taurul vărsa foc pe nări şi distrugea recoltele cretanilor. Oamenii firmei „Jupiter" erau iritaţi de ineficienţa lui Minos : taurul fugise de mai multe zile şi guvernatorul insulei tot nu izbutise să-l prindă. Diplomaţi grecii se fereau să-şi mărturisească supărarea. Chipurile, ei ar fi dorit numai să-i ajute pe cretani, să-i scape de ravagiile taurului. În acest scop, trimiseseră pe unul din cei mai renumiţi agenţi ai lor, celebrul Hercule.

Acesta — îi aminti lui Minos şeful de protocol al palatului — era poate cel mai popular specialist în rezolvarea afacerilor dificile, eroul majorităţii romanelor de aventuri şi luptă. Mercur, cu abila lui publicitate, îl făcuse

un mit viu, convenabil pentru firmă. Hercule era în ochii maselor omul datoriei, care rezolvă prin forţă fizică, îndrăzneală şi dibăcie orice i se dă de făcut, fără să se frământe cu întrebări asupra rostului misiunii sale. Era un model foarte avantajos : tinerii ispitiţi de exemplul lui Hercule nu trebuiau să emită judecăţi proprii asupra problemelor vremii, ci să fie un fel de supraoameni care rezolvă fără crâcneală orice însărcinare. Hercule n-avea vreun scop propriu, vreun interes sau ideal propriu : amator de acţiune, el se mărginea să execute ceea ce i se cerea de către persoanele autorizate.

În cercurile înalte, era poreclit cu ironie „omul momentului”, datorită acestei lipse de judecată proprie, acestei concentrări asupra lui *cum* să îndeplinească, fără să se întrebe de ce. Se spunea despre el că, dacă primeşte sarcină, îl omoară şi pe taică-su. O dată zeiţa Hera îi ceruse să-şi omoare odraslele ; ştiind că Hera era o persoană cum nu se poate mai autorizată — soţia principală a lui Jupiter — Hercule îşi ucisese fără ezitare toţi copiii. (După diferite aprecieri statistice, cinci sau chiar zece plozi.) Apoi îşi atacase tatăl. Fiind un agent de preţ, s-a găsit o soluţie pentru a-l scăpa de pedeapsă : experţii declaraseră că Hercule a avut un acces de nebunie. Văzând cu uluire că opinia publică îl dezaprobă — zeiţa Atena îl lovise la iuţeală cu un pietroi, tocmai când Hercule ridica mâna asupra tatălui său — eroul nu găsise altă cale de a se reabilita decât prin împlinirea unor noi isprăvi. Firma îl închiria ca pe un consultant cu plată ; oficial, era în serviciul unui rege şi se afla acum la a şaptea misiune a lui — dar Minos ştia că regii eleni erau de obicei oamenii de paie ai firmei Jupiter şi nu-şi făcea iluzii asupra scopului real al vizitei lui Hercule.

Dedalus şi proaspătul generalisim primiră ordin să stea ascunşi şi să intervină dacă agentul grec încearcă să-l atace pe Minos. Şeful de protocol, rămas prezent, îl introduse pe Hercule.

— Ce vânt bun te aduce aici ? întrebă dulce Minos.

Hercule se aşeză mai la perete — să fie sigur că nu-l atacă nimeni pe la spate ; era o probă de curaj să vină singur în palatul cretanilor — şi răspunse pe o voce care suna prea tare în sala de judecată, obişnuită cu murmurul şi cu nuanţele :

— Am sarcina să vă ajut să-l prindeţi pe taur !

Minos îi zâmbi amabil. Ştia că Hercule n-are răbdare să-şi găsească asistenţi, îşi îndeplineşte singur mai toate misiunile. Se gândi să profite de acest fapt.

— Dragă Hercule, zise el, fiara asta sfântă şi turbată a băgat groaza în noi. Plimbă-te pe unde vrei, fă ce vrei.

Noi îţi dăm hrană, materiale, tot ce vrei. Dar nu ne cere să te ajutăm, pentru că asta ar întrece puterile noastre.

Hercule era întotdeauna stingherit la tratative : prefera acţiunea.

— Vreau nişte frânghie, zise el, vreau să examinez grajdul de unde a fugit, să interoghez oamenii care l-au văzut şi în rest rezolv eu totul.

— Cu plăcere, răspunse Minos. Cere şefului meu de protocol orice doreşti, şi vei fi servit.

Îl instrui pe şeful protocolului, îi comunică din ce fonduri vor fi suportate cheltuielile agentului oaspete şi privi din nou, cu falsă bunăvoinţă, spre Hercule.

— Atunci, e-n regulă, spuse colosul. Eu v-am salutat.

Dedalus ieşi din ascunzătoare împreună cu

generalisimul Taulos. Hercule produsese o puternică impresie asupra artistului. Şi el, Dedalus, se ştia capabil de crime. Oare nu-l omorâse pe propriul său nepot ? Nu-l înşelase, cu Pasifea, pe propriul său rege ? Totuşi, Dedalus îşi făptuia crimele cu regrete, după frământări ; socotea că are în el ceva uman. Colosul grec însă — omul care-şi omorâse copiii fără să clipească — îi inspira, alături de dispreţ, admiraţie. Îl dispreţuia din punctul de vedere al conştiinţei şi îl admira pentru tăria neclintită cu care ştia să-şi îndeplinească misiunile. Artistul îşi spuse că Talos — viitorul uriaş de bronz pe care îl proiecta — va trebui să semene neapărat cu Hercule. Să nu cunoască remuşcarea, frica sau compătimirea faţă de victimă, să nu pregete a-l ataca chiar pe propriul său tată, să nu ştie decât de consemnul momentului.

În timp ce arhitectul era cufundat în aceste gânduri, Minos îl instruia pe tânărul comandant al oştilor sale. Oamenii trebuiau pregătiţi de război în mare secret, ca Hercule să nu poată raporta la întoarcere vreo concentrare neobişnuită de trupe. Primele atacuri trebuiau să fie date asupra porturilor greceşti. Insularii cretani nu urmăreau, în prima fază, decât un război preventiv. Grecii nu puteau ajunge în Creta decât pe mare. Ca insula să fie apărată, trebuiau mai întâi distruse porturile şi corăbiile greceşti, apoi era necesară instalarea unei reţele pe ţărmul grec, care să-l avertizeze pe Minos imediat ce elenii pregătesc vreun atac. Pentru cucerirea porturilor, trebuiau preparaţi scufundători, care să distrugă eventualele fortificaţii submarine ale porturilor elene şi să deschidă drum navelor de război ale lui Minos. Se cerea apoi ca trupele să fie instruite în vederea unei debarcări rapide, din corabie pe

ţărm. Era cazul să se ţină seama şi de factorul psihologic, elenii fiind impresionabili şi superstiţioşi: trebuiau deci pregătite multe embleme taurine, preferabil însoţite de instrumente zgomotoase, ca elenii să fie convinşi că-i atacă înşişi trimişii lui Jupiter, atât de des deghizat în taur.

— Aş vrea s-o cunoşti pe soţia mea, spuse pe neaşteptate Minos la sfârşitul instrucţiunilor sale. Du-te la Pasifea şi spune-i că eşti noul comandant al trupelor mele.

Dedalus tresări. De ce oare se grăbea Minos să i-l prezinte soţiei sale pe tânăr ? Voia să-l lege de regalitate cu încă un fir ? Nu se temea că regina şi comandantul ar putea complota contra lui ?

Când tânărul comandant ieşi, Minos se întoarse spre Dedalus.

— Ascultă, zise el, să nu-mi spui că în palatul ăsta încurcat n-ai prevăzut vreo instalaţie prin care să pot vedea ce se petrece în dormitorul soţiei mele !

Dedalus — care ştia cu ce dovezi zdrobitoare îl are Pasifea la mână — nu voia să se angajeze.

— Majestate, răspunse el precaut, mă puneţi la grea încercare. Îi sunt devotat întregii familii regale...

Minos rămase câteva clipe cu ochii în gol. Suferea vizibil.

— Ascultă, Dedalus, spuse el încet. Toate problemele tale încurcate de om şi artist să ştii că nu-s nimic faţă de problemele unui rege. Cârmuirea statului te devorează. Păstrarea puterii — chiar atunci când le faci rău supuşilor tăi, cu nădejdea că le pregăteşti astfel un bine viitor — este o încurcătură de iţe nemaipomenită. M-am gândit, Dedalus, m-am gândit mult...

Dedalus nu îndrăzni să pună vreo întrebare.

— Între mine şi Pasifea nu mai e nimic, urmă regele. Nu mai e nimic, de mult. Am avut de-a face cu unele femei; fleacuri. Am lăsat-o pe Pasifea să-şi facă toate hatârurile. Ştiu de legătura ei cu tine.

Dedalus voi să se scuze, să prezinte împrejurările — să nege n-avea nici un rost, în faţa unei inteligenţe ca a lui Minos — dar se gândi că e mai bine să tacă, şi îngenunche fără zgomot.

— Scoală-te, zise Minos plictisit, lasă astea, e normal ca la o curte să se petreacă tot felul de lucruri. Infidelitatea faţă de mine, ca bărbat, e un fleac. Dar m-am gândit, Dedalus, m-am gândit mult în aceste zile, am analizat multe întâmplări ciudate petrecute de-a lungul a mai bine de zece ani — şi am ajuns la concluzia că aici s-ar putea să existe o crimă mult mai gravă : infidelitatea faţă de stat.

Dedalus tresări. Găsise răspunsul la o întrebare care îl frământa de mult. De unde avea Pasifea plăcuţele greceşti cu mărturii despre asasinarea lui Talos ? Acum era clar : regina cretană fusese, tot timpul, agenta grecilor. De aceea voise să-i interzică lui Dedalus trucajul cu fântâna. Toate acţiunile ei slujeau tabăra lui Jupiter.

— De unde au aflat elenii, întrebă Minos, intenţiile mele în privinţa taurului ? Nu aţi ştiut decât voi doi : tu şi Pasifea. Amândoi sunteţi greci, chiar dacă tu, ca origine îndepărtată, eşti irlandez. Care din voi m-a trădat ? Tu ?

Dedalus clătină uşor din cap. Nu-şi dădea osteneala să nege prea vehement : ştia că în raţionamentele lui Minos vinovăţia reginei e gata stabilită. Şeful statului cretan se ridică brusc de pe scaun, plin de mânie şi durere :

— Şi-a ucis propriul copil ! L-a ucis pe copilul nostru! Îţi dai seama, Dedalus ? Băiatul nostru se afla în mâinile lor.

Iar ea le-a raportat că n-am de gând să jertfesc taurul lui Neptun ! Îţi dai seama ? În felul acesta, l-a condamnat la moarte pe zălog, pe Androgeu, băiatul nostru.

Dedalus afla acum pentru prima oară despre moartea lui Androgeu. După o clipă de înmărmurire, încercă să-l consoleze pe Minos.

— E mai complicat, îi spuse el. Androgeu, sportiv desăvârşit, era foarte admirat şi se împrietenise cu băieţii regelui de acolo. Dar regele, Egeu, nu este decât omul de paie al firmei Jupiter. S-a ales cu tronul în urma unui mariaj de convenienţă. Neptun a lăsat grea o fată şi, ca să n-aibă de suportat consecinţele, i-a dat-o de nevastă lui Egeu. Despăgubindu-l pentru această partidă proastă, i-a dat şi tronul. Doamna lui Egeu i-a născut un prim copil, Tezeu, de fapt fiul lui Neptun. În planurile firmei, Tezeu urma să moştenească tronul. Dar băiatul dumneavoastră, împrietenindu-se cu ceilalţi fii ai lui Egeu, a făcut să scadă popularitatea lui Tezeu. Băieţii regelui, fiind prieteni cu marele campion, au devenit foarte populari. Pretenţiile lor la tron au crescut. Atunci firma, ca să asigure preponderenţa lui Tezeu, l-a ucis pe băiatul dumneavoastră şi i-a chemat la ordine pe ceilalţi fii ai lui Egeu. Aşa presupun că s-au petrecut lucrurile.

— Dar ea a declanşat totul, se înverşună Minos, ea l-a omorât.

— Poate că nu cunoştea miza adevărată, minţi Dedalus, care o avertizase personal pe Pasifea. Poate că nu ştie nici acum.

— Să afle, zise Minos, şi să înnebunească !

Dedalus se bucura. Legătura lui cu Pasifea devenise de la început o povară. Şantajul ei îi punea mereu viaţa în

primejdie.

— Majestate, zise el, v-am preţuit întotdeauna ca pe un domnitor înţelept. Credeam că la dumneavoastră precumpăneşte mereu raţiunea de stat. Nu vă credeam capabil de răzbunări.

Minos se calmă brusc şi se reaşeză pe scaun.

— Răzbunările sunt un lux, spuse el, un lux de care nu se pot bucura oamenii politici. Ai dreptate, Dedalus, totul e raţiunea de stat.

Dedalus se temea că a fost prea convingător.

— Dar, urmă Mipos, tocmai raţiunea de stat îmi cere s-o scot din luptă pe Pasifea. Chiar dacă aş putea dovedi că e spioana firmei, nu mi-ar conveni. Nu vreau să grăbesc războiul cu grecii. Îmi trebuie un scandal, un scandal apolitic, cu care s-o fac de râs în faţa supuşilor mei şi chiar a oamenilor de la „Jupiter”.

— Un scandal cu tânărul nostru comandant ar fi nepotrivit, răspunse Dedalus. Aţi fi obligat să-l desărcinaţi. Ne-a fost destul de greu să găsim unul ca el.

— Fireşte, încuviinţă Minos. Chestia cu tânărul o fac numai pentru el, în secret. Are douăzeci şi ceva de ani şi se pomeneşte peste noapte comandant general al armatei. I se urcă la cap. Se prezintă la regină şi aceasta — cu stilul ei rapid de târfă — îi cade imediat în braţe Dar iată că apare Minos. Şi Minos îi aminteşte tânărului comandant cine e regele, îi arată că regele nu poate fi trădat, fără a afla imediat. E o lecţie de ţinut minte toată viaţa.

— Am înţeles, zise Dedalus, hotărându-se. Vă rog să mă urmaţi.

Partida era jucată. Va ţine cu regele, tot timpul, împotriva oricui ! îşi dădea seama acum — cunoscându-l

mai bine pe Minos — cât de înţelepte erau cuvintele străvechiului împărat iudeu Solomon : „Dacă zăreşti un om dibaci în meseria lui, vei observa că el se ţine pe lângă regi, nu pe lângă necunoscuţi”. Cugetare oportunistă, dar nu lipsită de adevăr.

Dedalus se pregătea să-l conducă pe Minos — printr-o galerie secretă — spre budoarul reginei, dar regele îl opri cu un gest:

— Stai ! Ascultă-mă ! Am un plan.

Era un plan abil şi arhitectul îşi spuse că nici el n-ar fi putut născoci o ţesătură atât de dibace şi eficientă. Îşi potriviră clepsidrele.

Peste zece minute, clopotul din toaleta reginei începu să sune. Pasifea se desprinse brusc din îmbrăţişarea tânărului militar.

— Îmbracă-te iute ! şopti ea. Vine Minos.

Învăţase de la Dedalus să instaleze clopotul de alarmă şi acum îl folosea şi cu alţii, nu numai cu arhitectul. Pe uşa din colţul dormitorului păşi însă Dedalus şi nu Minos. Îi găsi pe amândoi la distanţă, dar roşii la faţă. Se plecă umil în faţa reginei :

— Slăvită doamnă, spuse el, sunt un constructor netrebnic. Venind încoace, am călcat pe o dală care se clătina. Nu vă supăraţi, voi lua măsuri să fie reparată.

Tânărul nu înţelegea substratul, dar Pasifea ştia că e vorba despre dala care acţionează clopotul. Dedalus o înştiinţa că a călcat pe acolo, anume ca s-o avertizeze.

— Ce cauţi aici ? întrebă ea dur.

— Minos m-a trimis să-l chem pe noul comandant general. Trebuie să-i dea nişte instrucţiuni urgente.

Taulos, jenat, plecă în grabă. Dedalus rămase lângă

uşă, căznindu-se să simuleze gelozia, sentiment care în acel moment îi era străin. Pasifea, stârnită de îmbrăţişarea tânărului, se gândi că are la îndemână, în persoana arhitectului, o consolare rapidă şi încercată.

— Stai jos ! ordonă ea.

Îşi spunea — nevrând să se recunoască mânată de dorinţă — că nu e bine să rupă orice legături cu arhitectul. Dedalus putea să-i fie de folos în activitatea ei de spioană. De altfel, şi cu tânărul Taulos îşi spusese acelaşi lucru : nu voia decât să afle secretele comandantului militar.

— Serveşte-te, spuse ea. Dă-mi voie să-ţi torn un pic de vin.

Voia să-l îmbuneze. Dedalus stătea cu o figură de înmormântare. Îşi turnă şi ei.

— Hai, zise ea, bea, că doar nu e otravă.

— Oare ? Întrebă Dedalus. Poate că vrei să scapi de mine. Mai bine să schimbăm paharele.

Pasifea râse şi îl sărută uşor pe ureche. Schimbă paharul, deşi ştia că Dedalus glumeşte. Ce nu ştia însă era că Dedalus strecurase în pahar un afrodisiac. Cinci minute de la sorbirea vinului, Pasifea se simţi parcă ridicată de la pământ de valuri fierbinţi. „Tânărul acela m-a răscolit rău, îşi spuse ea. Nu mai ţin minte cum îl chema, dar m-a răscolit."

Se apropie de arhitect şi îi frecă uşor lobul urechii, între degetul gros şi cel arătător. Gestul, altădată cu oarecare putere de apel, părea acum o simplă comandă mecanică. Dedalus îşi smuci capul.

— Doamnă, spuse el, s-ar zice că relaţiile cu mine sunt pentru dumneavoastră de mult nesatisfăcătoare. Am impresia că v-ar trebui prietenia unui taur.

Regina, de loc jignită, începu să râdă. Afrodisiacul îndrepta toate reacţiile ei într-o singură direcţie.

— Un taur, îngână ea. De ce nu ?

Se prefăcu supărată şi începu să-l lovească pe Dedalus, azvârlindu-se peste el. Arhitectul, nevoit s-o ţină de mâini, o simţi cum se lipeşte de el. Bătaia se transformă într-o îmbrăţişare pasionată. Dedalus simula dorinţa, dar avea în vine sânge clocotitor, de tânăr. Atunci când Pasifea se simţi aproape de culme, clopotul de avertisment începu să clincăne. Arhitectul se smulse cu greu din braţele reginei, care era ca scoasă din minţi.

După câteva minute, în încăpere apărea din nou tânărul comandant Taulos.

— Te cheamă regele, îi spuse el scurt lui Dedalus.

Regina — soră cu celebra vrăjitoare Circe — deţinea reputaţia unei femei încercate în farmece. Taulos avea grijă să nu se grăbească : aştepta clopotul salvator. Nu-i fu greu reginei să reînnoade cu tânărul firul conversaţiei, acolo unde îl lăsase.

Minos vedea întreg tabloul, cu ajutorul unui sistem de oglinzi. Sistemul era opera lui Dedalus, până atunci, ţinută secretă. Alături de rege, arhitectul admira sângele rece cu care Minos urmărea frenezia indecentă a celei ce-i era soţie, mama copiilor săi şi părtaşa lui la domnie.

— Cred că se apropie momentul, spuse Minos şi buzele i se albiră. Îmi arăţi pe unde să trec fără să sune clopotul. Pe urmă, aştepţi o jumătate de clepsidră mică şi calci pe dală, să se audă clopotul.

Pasifea, transportată, foarte aproape de al şaptelea cer, auzi iar clopotul blestemat. Tânărul voi să se descleşteze din îmbrăţişarea ei.

— Nu, nu acum, nu ! strigă ea. Mai e timp până intră în odaie ! Te rog !

După câteva clipe, înainte ca Pasifea să fi fost slobozită de patima care o mistuia, tânărul sări în picioare ca ars. În încăpere se auzise vocea lui Minos.

— Taulos, repetă regele cu un calm glacial, lasă asta, că avem treburi mai urgente. Vino după mine.

Le întoarse spatele şi plecă. Taulos se acoperi în grabă cu hainele. Regina încercă să se agaţe de el, dar tânărul o lovi peste gât cu dosul mâinii şi plecă în fugă, fără s-o mai privească. Dacă ar fi fost în deplinătatea funcţiilor ei mintale, Pasifea ar fi trebuit să se întrebe cum de a intrat Minos atât de repede, la numai câteva clipe după sunetul clopotului. Nu avu însă timp să reflecteze : Dedalus pătrunsese grăbit în odaie şi aruncă rochia peste corpul ei.

— Îmbracă-te repede, spuse arhitectul. Minos a dispus ca tânărul să fie arestat; vrea să se întoarcă aici în câteva clipe.

— Să vină ! urlă ea, bând iarăşi din cupa cu afrodisiac. Nu mai pot aşa ! Să vină şi să-şi facă datoria de soţ!

— Mi s-a plâns că i-ai făcut vrăji, că de câte ori vrea să se apropie de o femeie, din corpul lui încep să iasă şerpi.

— Prostii! răcni ea. Dacă nu vrea el, vino tu! Vino aici.

— Doamnă, răspunse Dedalus rece şi dispreţuitor, v-am spus că, după părerea mea, ceea ce vă trebuie dumneavoastră este un taur.

Pasifea se dezlănţui într-un râset lung, de femeie beată, disperată, scoasă din minţi.

— Unde-i taurul ? întrebă ea, turnându-şi iar vin. Şi cum îl convingi ?

Nu e nevoie să intru în detalii ca să vă explic cum

Pasifea — trecută de mult, ca alte curtezane ale antichităţii, prin toată gama viciilor, îmbătată şi drogată, manevrată fără milă de Dedalus — a ajuns la concluzia că simpla figură de stil a arhitectului ar putea alcătui o soluţie consistentă şi inedită.

Hercule, în acest timp, cutreierase Creta fără răgaz, în căutarea taurului. Avea senzaţia curioasă că e mânuit din umbră, victima unei maşinaţii, dar nu putea fi sigur dacă e vorba de simple întâmplări sau de vreo intenţie a cretanilor. După ceasuri lungi de interogare a băştinaşilor şi de cercetare a urmelor, zărise, în depărtare, silueta taurului alb. Visase atât la momentul când îl va găsi, încât se întreba dacă nu-l înşeală simţurile. Taurul dispăru într-o pădurice. Hercule o luă la fugă după el, pregătindu-şi frânghia. Nu avea voie să-l omoare : era un taur sfânt. Se întrebă însă cum ar putea folosi frânghia între copaci, unde nu putea s-o arunce.

Cu un efort supraomenesc, agentul elen — zărind silueta albă — îşi înteţi fuga. Deşi avea două picioare în minus faţă de taur, izbuti să i-o ia înainte pe o cale ocolită şi să se urce într-un copac, pe traseul probabil al patrupedului. Cu ciudă, îşi dădu seama că animalul alb fuge la oarecare distanţă de copac şi nu va putea fi ajuns printr-un simplu salt. Încordat, Hercule aruncă frânghia peste vârful unui copac vecin, îi încercă rezistenţa, apoi se lansă în vid, purtat de frânghie.

Cu forţa unui avion în picaj, ateriză pe grumazul alb. Cu un geamăt scurt, vita se prăbuşi. Hercule îşi spunea îngrijorat că şi-a ratat misiunea : din prea mult zel, căzuse cu forţă asupra fiarei, iar aceasta — departe de forţa unui taur sfânt — murise. Agentul vârî o mână ezitantă până sub

pieptul animalului, acolo unde trebuia să se afle inima : nu bătea. Murise.

Vă închipuiţi sentimentele lui — uşurare, uluire, ruşine — când, pomenindu-se înconjurat de o grămadă de cretani parcă ieşiţi din pământ, auzi pe unul cum îi strigă, cu un perfect accent grec :

— Să-mi plăteşti despăgubiri! Mi-ai ucis boul!

Dintr-o privire, experimentatul agent se convinse că era vorba, într-adevăr, de un bou. Se întâmplă oricui să greşească, luat în zorul unei sarcini, dar Hercule se întrebă dacă nu cumva a fost victima unei mistificări cretane. I-a întins proprietarului o sumă frumoasă, de despăgubire, dar băştinaşii refuzau valuta elenă, spuneau că ar fi în curs de devalorizare. Hercule îl căută din ochi pe şeful de protocol, dar acesta — pretextând că nu poate fugi atât de repede ca eroul — dispăruse.

Scandalul l-a întârziat câteva ore. Hercule avea bănuieli. Oare acest răgaz nu fusese anume calculat, ca inamicii invizibili să câştige timp pentru a-i întinde o cursă ?

Spre deosebire de primele ore ale căutării, acum, când Hercule îşi reluă drumul, toată lumea părea să ştie precis unde se află taurul. Acum toate indicaţiile concordau, toţi cretanii arătau cu degetul în aceeaşi direcţie. Furnizau o descripţie uimitor de precisă a taurului alb, de parcă ar fi fost instruiţi.

Neavând de ales, Hercule porni în fugă pe pista indicată. Fu nevoit să traverseze înot un râu destul de mic. Pe celălalt ţărm, ca din întâmplare, se afla un cretan. Fără să mai aştepte să fie întrebat, omul îi arătă cu mâna :

— A luat-o încolo !

După o oră de fugă, leoarcă de transpiraţie — purta o

blană de leu, improprie pentru clima caldă a Cretei — agentul a ajuns într-un mic pustiu de nisip. În mijloc, departe, se zărea un soi de adăpost, un fel de grajd. Bănuielile lui Hercule se înteţiră. Ce rost avea un grajd în mijlocul pustiului ? Se apropie cu paşi al căror zgomot se pierdea în nisip. Ultima parte a drumului o făcu pe brânci, să nu fie luat prin surprindere.

Ajuns la marginea magaziei de piatră, eroul auzi un muget teribil, un boncăluit de care nu putea fi în stare decât un taur excepţional, un taur cu adevărat festiv. Era — precis ! — taurul pe care îl căuta. Hercule se ridică fulgerător şi, cu o lovitură formidabilă a piciorului sting, făcu o gaură largă în peretele de piatră. Se strecură agil înăuntru. Era pregătit pentru orice, dar spectacolul pe care îl zări depăşea imaginaţia lui de agent versat.

Taurul se afla cu o vacă. Hercule, fiind sigur că de data asta n-avea de-a face cu un bou, scoase din blana lui de leu semnalmentele animalului sfânt şi le compară cu cele ale taurului aflat la înălţime în faţa sa. Corespundeau.

Primul lucru de făcut era să dea vaca deoparte. Fără şovăială, agentul elen strânse pumnul lui uriaş şi năpusti peste crupa vacii o lovitură extrem de puternică. Se auzi un ţipăt de femeie şi vaca... se sparse ! Era de necrezut, dar vaca se spărsese. Bucăţile de piele şi arcurile de metal săriră cât colo, descoperind dedesubt un trup alb de femeie.

— Mă scuzaţi, doamnă, zise în grabă agentul, n-am nimic cu dumneavoastră, eu am ce am cu taurul.

Între timp, numitul taur, revoltat de întreruperea brutală, îşi luase vânt, pregătindu-se de o şarjă nimicitoare. Nu bănuia că-l are în faţă pe celebrul Hercule. Agentul sări

sprinten deoparte — nu înainte de a-i fi dat şi femeii o lovitură, s-o scoată din raza şarjei. Frânghia lui Hercule şuieră scurt în aer şi se opri pe coarnele taurului. Acesta voia să fugă mai departe, dar frâna pusă de atlet fu atât de puternică, încât animalul se opri ca trăsnit. După câteva clipe, taurul zăcea extenuat la picioarele eroului, lăsându-se legat fără să protesteze, în vreme ce din fundul grajdului se desprindeau — până atunci parcă lipite de întuneric — patru siluete omeneşti.

— Felicitările mele ! spuse regele Minos, apropiindu-se de Hercule. Dar cine era femeia aceea ?

Se duse spre silueta albă de pe jos, apoi, marcând momentul recunoaşterii, se clătină ca lovit :

— Pasifea ! Nu se poate să fie ea!

Se întoarse spre însoţitorii săi — şeful protocolului, Dedalus şi comandantul suprem al trupelor — strigându-le :

— Uitaţi-vă ! Descreierata mea de soţie, cu taurul! Vă iau ca martori ! Acest lucru va trebui comunicat şi opiniei publice!

Îi vorbi apoi numai tânărului comandant al trupelor :

— Vezi ? Ţi-am spus ! Ştiam eu ce ştiam.

Taulos îngenunche, pentru a treia oară în cursul zilei, în vreme ce Minos i se adresa lui Hercule :

— Regret că aţi fost de faţă, dar în felul acesta a devenit inevitabil ca şi opinia publică din Elada să afle despre comportările nepoatei lui Jupiter. Să le spuneţi prietenilor mei greci toată povestea asta în amănunt, ca să ştie de ce sunt nevoit s-o pedepsesc pe Pasifea.

Hercule nu răspunse, încă ocupat cu legarea taurului. Specialistul protocolului — dat fiind că protocolul nu permitea ca soaţa şefului de stat să apară dezbrăcată în

public (cu excepţia ocaziilor stipulate de lege) — o acoperise pe Pasifea şi turnase apă peste ea, s-o trezească din leşinul provocat de lovitura lui Hercule.

Regina îşi deschise ochii şi îi strigă lui Minos :

— Te urăsc !

Regele, la rugămintea lui Dedalus, mai avea de jucat un ultim act al comediei. Se întoarse spre comandantul trupelor, care stătea încă în genunchi :

— Cine, în toată insula noastră, a putut să născocească din metal şi piele o vacă, atât de perfectă, încât să-l poată păcăli şi pe un taur ?

— Dedalus, răspunse comandantul.

— Recunoşti ? întrebă Minos.

— Recunosc, răspunse Dedalus.

Regele se întoarse din nou spre comandant.

— Şi cui a putut să-i vină o asemenea idee ?

— Numai lui Dedalus.

— Du-l afară, porunci Minos, şi omoară-l.

Comandantul se ridică în picioare, curăţindu-şi genunchii de paie.

— Stai! strigă Pasifea, văzând că-şi pierde, dacă nu ultimul ibovnic, măcar ultimul aliat, arhitectul ingenios pe care-l putea şantaja oricând cu tăbliţele aflate în posesia ei. Recunosc şi eu, Dedalus a făcut vaca; dar ideea a fost a mea!

Minos se prefăcu a ezita o clipă şi se răsuci spre Hercule :

— Dumneata ce părere ai ?

Hercule terminase legarea taurului şi era plictisit de atâta discuţie.

— Eu mi-am îndeplinit sarcina, spuse el. Trebuie să

duc taurul îndărăt în Elada. Pe unde se iese din insula asta ?

În timp ce Hercule se îndepărta cu taurul, condus de şeful de protocol, Minos îi porunci scurt tânărului:

— Spune-i!

Comandantul se uită la Pasifea, întinsă pe jos. Fusese instruit ce să spună. Regele îl mustrase timp de ore pentru infidelitatea sa, îl făcuse să treacă prin chinurile iadului ; Taulos îşi jurase că nu se va mai uita niciodată la vreo femeie, decât legal, în scurtele episoade de jaf şi viol ale expediţiilor militare. O minţi deci pe regină, aşa cum fusese instruit :

— Nu mi-ai plăcut nici o clipă ! M-am lăsat cuprins de îmbrăţişarea ta, numai pentru că m-am temut să dezamăgesc o regină. Mi-a fost scârbă tot timpul.

Pasul următor era lesne de ghicit. Jignită, prinsă în cel mai animalic flagrant delict, respinsă de toată lumea, Pasifea ştia că nu va mai avea viaţă în insula Creta.

— Vreau să mă întorc la mama, declară ea.

Era de familie bună, mama ei era fiica lui Neptun.

Minos râse, nu fără cruzime.

— Întoarce-te, zise el, dar să ştii că Neptun ţi-a luat minţile ! A vrut să se răzbune pe mine, că n-am sacrificat taurul la vreme. De aceea, te-a făcut să te îndrăgosteşti de o vită, ca să-şi bată joc de noi, nebuno!

— A fost o rătăcire de moment, răspunse Pasifea, dar ştii prea bine că nu sunt nebună.

Minos privi în jur, pregătindu-se să aplice lovitura hotărâtoare. Nu erau de faţă decât Dedalus şi comandantul. Cu un calm calculat, regele făcu patru paşi, până la locul unde se aflau rămăşiţele de metal şi piele ale simulacrului

de vacă, sparte de pumnul lui Hercule. Dedalus — fără ca Pasifea să observe — le lipise la loc : Minos nu mai avu altceva de făcut decât să instaleze capul vacii artificiale. Îşi făcu palma căuş după urechea stângă a vacii, ca şi când ar fi vrut s-o ajute să audă mai bine.

— Pasifea, îi spuse el încet vacii, mă auzi ?

De pe jos, Pasifea cea reală se înveli grabnic în rochia azvârlită peste ea şi se ridică, încă ameţită :

— Lasă maimuţăreala ! ţipă ea la Minos. Ţi-am spus că vreau să mă întorc acasă.

Dar Minos îi întoarse spatele şi strigă cu toată puterea în urechea vacii :

— Pasifea, copilul nostru a fost ucis !

Pasifea scânci ca atunci când Dedalus o avertizase că viaţa fiului ei este în primejdie.

— Pasifea, răcni Minos în urechea vacii, Androgeu al nostru nu mai este ! Neptun, bunicul tău, l-a ucis ! I-a sfârtecat trupul cu coame de taur!

Dedalus, deşi n-o iubise niciodată pe Pasifea, făcu eforturi să-şi stăpânească o lacrimă. Căci regina, sfârşită de atâtea încercări, începuse să mugească...

Spectacolul readucerii în palatul din Knossos fu cea mai îngrozitoare scenă trăită de Dedalus, mai grea de îndurat decât asasinarea lui Talos, care se petrecuse într-o clipă. Regina era pe jumătate dezbrăcată, tunsă, iar peste gâtul ei gol atârna o frânghie grosolană, pentru vite. Avea ochii rătăciţi şi — la toate aclamaţiile cretanilor, care-şi salutau regele — răspundea prin mugete prelungi şi sfâșietoare. Frânghia era ţinută de Taulos, tânărul care nu apucase să-i fie amant. Din crinolina cu suport metalic altădată cochetă, ieşea o coadă de vacă. Minos se prefăcea

îndurerat şi, din când în când, se oprea să le strige cretanilor :

— Priviţi ce mi-a făcut Neptun ! Din pricina unui taur, i-a luat minţile ! A făcut-o pe Pasifea să se îndrăgostească de un taur ! Am prins-o cu un taur ! Priviţi ce mi-a făcut Neptun ! Şi ce o să nască acum regina, dacă a iubit un taur ? Pasifea, ce o să naşti ?

Iar Pasifea răspundea cu acelaşi muget prelung.

— Regina voastră, striga Minos, va naşte un viţel ! Prinţul mândrei voastre insule va fi un viţel! Regele vostru de mâine, pus de Neptun, va fi un taur sau un bou !

— Răzbunare ! strigau cretanii.

Dar conducătorul lor îi astâmpăra cu un gest.

— Oamenii nu se pot război cu zeii ! Taurii sunt sfinţi! Facă-se voia lui Neptun şi a marelui Jupiter !

— Jos cu ei ! striga mulţimea înnebunită.

Dedalus, plin de admiraţie, vedea pentru prima oară cum oamenii sfidează zeii. Crezuse că numai artiştii pot s-o facă — aşa cum procedase şi el, pe ascuns, prefăcându-se că le ridică statui, dezvăluind însă în marmură perfecţiunile umanului, glorificând, sub acoperirea sculpturii mistice oficiale a zeilor, calităţile pământeşti ale omului. Aici însă era o sfidare deschisă, şi nu din partea câtorva, ci a mulţimii. Abia acum înţelegea artistul că în persoana lui Minos firma Jupiter îşi găsise un adversar neîntrecut de abil, care o va nimici. Mai mult însă decât aceste gânduri, îl obsedau tăbliţele : acum, când Pasifea îşi pierduse minţile, Dedalus se întreba unde o fi ascuns regina mărturiile asasinării lui Talos. În ce mâini vor fi încăput ? înainte ca Pasifea să-şi piardă minţile, luni de zile, căutase pe furiş în budoarul ei, fără să găsească nimic.

Cu un alai uriaş, Minos ajunse la una din intrările palatului din Knossos. Dedalus clădise palatul ţinând seama de preferinţa cretanilor pentru confort, în defavoarea spectaculosului : palatul avea nenumărate întreruperi — galerii, curţi interioare, diferenţe de nivel, o abundenţă de coloane. Era lipsit de spaţii largi şi scări vaste, unde mulţimea să se poată aduna. Minos se opri înainte de intrare şi ţinu o cuvântare scurtă, cumpătată.

Să se facă voia lui Neptun ! N-avea nici un rost ca insularii să pornească un război împotriva unei firme patronate de zei. El, Minos, îşi va demonstra bunăvoinţa faţă de zeităţile oficiale şi se va deplasa în insula Păros, să le aducă Graţiilor lor un sacrificiu. (Se întâmpla însă ca Parosul să fie un punct strategic mai apropiat de ţărmul grec decât de capitala Cretei, de care îl despărţeau vreo două sute de kilometri.)

Păşind la întâia manevră în războiul contra elenilor, Minos, totuşi, le vorbea supuşilor săi despre pace. Ştia că, după prima mânie, cretanii nu s-ar împăca lesne cu ideea unui război, care le strica traiul dulce. Era greu să le explici considerentele strategice : dacă nu atacau bazele maritime ale elenilor riscau să fie ei înşişi atacaţi. Elada trecea printr-o eclipsă : zeii grecilor traversau o criză de prestigiu şi — ca întotdeauna când unui mare imperiu îi scade influenţa politică şi culturală, când nivelul de trai al populaţiei sale începe să coboare — era sigur că grecii îşi vor inventa un inamic extern, pe seama căruia să pună greutăţile lor interne şi pe spinarea căruia să facă o demonstraţie de forţă.

Pe celălalt ţărm, Mercur îşi făcea calculele presupuse de Minos. Grecii erau mai apţi pentru război. Cretanii aveau

de pierdut un trai confortabil, pe când elenii nu aveau de pierdut decât mizeria. În Creta puteau cuceri o pradă bogată, cu care să consolideze finanţele statului şi prestigiul zeilor.

Fantastic de repede, Hercule ajunse cu taurul pe ţărmul elen şi îşi dădu raportul. Îl dădea, de formă, regelui care îl angajase, dar Mercur se afla în apropiere şi auzea totul. Ca întotdeauna, zeul se ţinea în umbră. Legendele îl pomeneau rar, din cauză că Mercur — cu o modestie improprie speciei lui — nu făcea decât să transmită poruncile lui Jupiter. Şeful informaţiilor evita să-l facă pe zeul suprem prea gelos ; dirija abil un minim de reclamă, cât îi trebuia ca să apară în ochii lui Jupiter rezonabil de popular. Acum însă, când bătrânul agoniza, Mercur luase direct comanda afacerilor. Voia totuşi să rămână un „tehnician” oarecare, simplu zeu între alţii, ca să poată menţine afacerile firmei în jurul prestigiului lui Jupiter, încă imens.

Aflând de la Hercule tot ce se petrecuse, Mercur înţelese că Minos, prin batjocorirea reginei Pasifea, i-a neutralizat spioana principală. Era un preludiu al războiului. Mercur dădu imediat instrucţiuni ca agenţii reţelei sale să regăsească tăbliţele cu ajutorul cărora Pasifea îl şantajase pe Dedalus : ingeniosul arhitect continua să fie sfetnicul lui Minos — nu întâmplător tocmai el construise vaca fatală pentru Pasifea — şi nu strica de loc ca grecii să-l poată avea la mână. De altfel, grijuliu, Mercur scosese copii după fiecare tăbliţă ; voia însă să fie sigur că Dedalus nu va fi şantajat şi de altă tabără.

— A venit momentul, declară zeul în faţa consiliului suprem, să dăm comunicatul oficial cu privire la moartea lui

Androgeu, fiul lui Minos.

— De ce tocmai acum ? întrebă Neptun.

— Îi vom aplica astfel lui Minos o întreită lovitură.

Mercur le expuse pe scurt planul său. Androgeu, cucerind toate premiile la sporturi şi lupte, îşi câştigase un mare prestigiu. În caz de război, elenii ar fi avut un complex de inferioritate la gândul că trebuie să înfrunte nişte adversari din neamul eroului. Pentru pregătirea psihologică a războiului, zeii trebuiau să realizeze trei obiective : a) să distrugă mitul lui Androgeu; b) să mărească popularitatea lui Tezeu, dovedind că tânărul grec îi este superior celui cretan; c) să le insufle grecilor ideea că zeii şi taurul sfânt se află de partea lor, făcându-i invincibili.

Neptun se declară mulţumit de plan. Tezeu era fiul său, deşi în scripte figura ca băiat al regelui din Attica. Taurul sfânt era tot al său. Din toată afacerea, el, Neptun, ieşea cu un prestigiu crescut, foarte folositor într-o vreme când Jupiter trăgea să moară şi când se punea problema succesiunii.

Cadavrul lui Androgeu — păstrat încă în stare bună cu ajutorul unui specialist egiptean — fu expus într-o piaţă publică. Toată lumea putea constata cauza adevărată a morţii şi adevărul comunicatului oficial ! Comunicatul, redactat de Mercur, desigur că nu pomenea despre arestarea şi uciderea lui Androgeu în închisoare. Afirma pe scurt următoarele :

Un taur sfânt, aparţinând lui Neptun, a pustiit multă vreme Creta, fără ca insularii să fie capabili să-l prindă, în semn de curtoazie faţă de cretani, grecii l-au trimis pe agentul lor, supraomul Hercule, să captureze animalul sfânt. Hercule s-a achitat cu bine de această sarcină. Călare

pe taur, a traversat marea şi l-a adus în Attica.

Aici, taurul a început iarăşi să pustiască tot ce găsea în cale. Cum însă Hercule era acum ocupat cu alte sarcini, s-a căutat un om excepţional de curajos, care să poată captura taurul. Acest om s-a dovedit a fi elenul Tezeu. Din două mişcări, l-a capturat pe fiorosul animal. În faţa acestei isprăvi, cretanul Androgeu — în calitatea sa de campion şi de prieten al rivalilor la tron ai lui Tezeu — a fost cuprins de gelozie. El a declarat că a prinde taurul este un lucru cum nu se poate mai uşor şi l-a rugat pe Tezeu să slobozească o clipă animalul sfânt, pentru a face o demonstraţie. Însă taurul, odată slobozit, l-a ucis pe Androgeu. Toată lumea poate să vadă cadavrul proaspăt încă (de fapt, proaspăt prin grijile specialistului egiptean) şi urmele coarnelor.

Minos, precum se aştepta, primi vestea oficială tocmai în momentul când aducea un sacrificiu în cinstea Graţiilor din tabăra lui Jupiter. La auzul tristei noutăţi, un murmur de indignare străbătu mulţimea. Supuşii lui Minos, deşi încântaţi de tendinţele paşnice ale şefului lor, nu înţelegeau de ce amână el mereu războiul.

Domnitorul făcu un gest brusc şi flautiştii tăcură. Se înstăpâni o linişte plină de încordare. Încet, Minos îşi scoase cununa de flori pe care o purta cu ocazia sacrificiului. O ridică deasupra capului şi, lent, să vadă toată lumea, o rupse. Mulţimea izbucni în strigăte de satisfacţie. Florile zăceau pe jos : începuse războiul.

Minos se retrase într-o sală mică, să delibereze cu comandantul armatelor sale şi cu Dedalus. Se adresă mai întâi arhitectului :

— Cum stăm cu paza coastei ?

— Uriaşul de bronz, răspunse inginerul, e pe cale să fie

terminat. În două săptămâni, începem probele. Veţi putea deci lua pe corăbii toţi oamenii mobilizabili; ţărmul va fi păzit de uriaşul Talos.

— Perfect, zise Minos. Aş vrea să mă ajuţi acum şi în altă privinţă. Tabăra lui Jupiter se bizuie mult pe războiul psihologic. Taurii lor sfinţi, în care s-ar ascunde însuşi Jupiter, ar pune pe fugă orice cretan.

— Prostii ! interveni indignat tânărul comandant.

— Lucrăm cu prostii, răspunse Minos. Orice război e rezultatul prostiei omeneşti, a celor care vor să impună cu forţa o situaţie nedreaptă. Aşadar, Dedalus, se adresă regele din nou arhitectului, câtă vreme lucrăm cu oamenii, trebuie să ţinem seama de prostii. Te-aş ruga să-mi inventezi ceva prin care taurii să fie depreciaţi în ochii poporului meu. Să râdă lumea de ei.

Dedalus îşi încreţi uşor ochii.

— Ar exista o soluţie, spuse el, dar costă.

— Cu bani, cine nu ştie ? interveni tânărul comandant.

— Acestea sunt vorbe de elen, îl dojeni Minos. Cine vrea să câştige, acela trebuie să ştie a cheltui şi a-şi lăsa supuşii să câştige şi să trăiască. Spune, Dedalus.

— Să iniţiem în primul rând un program bogat de opere artistice : vaze pictate cu tauri, sculpturi cu tauri, fresce... Taurul să facă parte din ambianţa obişnuită a cretanului. Un lucru pe care îl ai mereu sub ochi îşi pierde din mister.

Minos zâmbi.

— Nu sunt convins că e soluţia cea mai bună. Ar câştiga artiştii, e drept, dar...

Dedalus aşteptă, să se încredinţeze că punctele de suspensie ale şefului său erau reale : ştia că domnitorilor

nu le place să fie întrerupţi.

— Asta ar fi doar o parte a programului meu. Aş clădi câteva arene, în care taurii să fie înfruntaţi de oameni acrobaţi. Am văzut o dată un taur care se năpustea în şarjă asupra unui gimnast. Acesta şi-a luat elan, l-a apucat de corn cu mâna stângă şi a făcut o tumbă peste corpul animalului, căzând nevătămat îndărătul lui. Am început să râd. Spectacolul luptei dintre forţă şi şiretenie te înveselea. Cred că fiii Cretei vor râde. Cred că taurii vor deveni pentru ei un nou sport, un amuzament popular.

— Dă-i drumul ! zise Minos. Vreau ca acest sport să înceapă imediat. Aprob şi programul de statui şi vaze. Aş mai vrea însă ceva. Totuşi, vom fi în război. Nu e joacă. Pe lângă sportul tău amuzant, aş vrea şi un simbol serios, ceva care să amintească mereu că taurul e vulnerabil şi trebuie răpus.

— O secure ! propuse comandantul.

— Nu orice secure, interveni Dedalus grăbit, puţin gelos de ideea celuilalt. O secure cu rol de simbol. O secure dublă, cu două tăişuri.

— De ce cu două ? întrebă Minos.

— Taurul are două coarne, răspunse artistul. Şi se mai pot găsi multe explicaţii. Un tăiş al securii e îndreptat spre trecut, celălalt spre viitor, iar prezentul este mâna cretanului, ţinând securea. Două tăişuri : ziua şi noaptea. Pe lumină sau pe întuneric, sub soare sau lună, securea loveşte mereu, învinge mereu. E mai prolifică în moarte decât sunt întru viaţă cele două glande ale taurului, dar e dublă, evocând şi viaţa, bărbatul cu femeia, pământul cu cerul...

— Bine, bine, îl întrerupse Minos. Dubla secure, sau

bipena, sau labrisul, sau cum vrei să-i mai spui, va fi de azi înainte emblema noastră. Comandantul Tauros are însă şi el dreptate în privinţa banilor. Nu vreau să fie un program subvenţionat în întregime de stat. Să nu se ştie că statul şi politica au vreun amestec. Dedalus, eşti un om monden. Îţi dau o sumă mare, în secret. Te rog să lansezi o modă. Să fie prinşi câţiva tauri şi să iniţiezi o primă serbare. O tribună frumos decorată cu bipene. Primele rânduri — rezervate pentru femei. Va fi de ajuns să vadă bipenele, că îţi vor comanda să le faci şi lor. Fă broşe, talismane. Acrobaţiile cu tauri să fie organizate în scop comercial. Să nu bănuiască nimeni că-i o politică oficială a noastră, dictată de necesităţile războiului. Să fie o modă, un curent popular.

Dedalus se întoarse grăbit în Creta, pe când Minos porni la asaltul primei cetăţi elene, Megara. Bătălia fu cumplită. Megara se dovedea de necucerit. Minos, cumpărând câţiva demnitari inamici, îşi aranjă o întâlnire cu fiica regelui duşman, chipurile pentru a găsi o soluţie paşnică. Dibaci, îi evocă tinerei Scylla viaţa de lux a Cretei şi i se plânse că a rămas fără soţie, deoarece Pasifea înnebunise. Domniţa, o fetişcană, era fascinată de prestanţa acestui domnitor trecut de patruzeci de ani, cu tâmple albe, cu un zâmbet fin, de om experimentat. În locul vieţii inconfortabile între greci, ar fi preferat de o mie de ori să se afle în mijlocul civilizaţiei cretane, să vadă cum arată un cabinet căptuşit cu plăci de alabastru şi prevăzut cu apă curgătoare, să aibă de unde alege între celebrele rochii pline de volănaşe ale cretanelor.

Minos îi promise dragostea lui şi unirea veşnică a celor două pământuri. Cetatea Megara era de necucerit datorită unei instalaţii dibace, pe care un inginer anonim i-o

confecţionase regelui Nisos. Era un fir metalic, un fel de antenă şi diapazon, care vibra în direcţia unde se aflau mulţimile omeneşti. Punându-l pe cap, Nisos ştia cu precizie din ce direcţie îl atacă duşmanul şi îşi aglomera acolo toate trupele. Asediat ziua şi noaptea, temându-se ca nu cumva vreun spion inamic să-i fure antena, Nisos îşi lipise firul detector direct pe pielea capului.

Restul fu o jucărie. Scylla, în timp ce tatăl ei dormea, a tăiat acest fir. Cetatea a căzut în mâna lui Minos. Regele cretan era însă dezgustat la gândul că ar trebui să ia de soţie o tânără care şi-a trădat tatăl şi cetatea. Lui Minos nu-i plăcea trădarea — nici când era în folosul său. Dar nu-i plăcea nici să-şi calce cuvântul. Tânărul general Tauros a luat iniţiativa, scăpându-l de dilemă : fata era din neamul duşmanilor, iar cretanii, prea multă vreme obişnuiţi cu tihna civilizaţiei, trebuiau să înveţe alfabetul urii.

Fata fu legată de prora corăbiei şi se înecă. Faptul le produse grecilor o spaimă superstiţioasă. Mitul taurului, clădit cu atâta grijă de Mercur, se întorcea împotriva lor. Minotaurul — taurul lui Minos, porecla tânărului general — le părea a fi urmaşul monstruos al taurului sfânt care făcuse atâta vâlvă. Era alb ca acesta, îmbina forţa unui taur cu strategia unui om plin de rafinament.

În timp ce armata lor se bătea în insule depărtate, cretanii, acasă, se amuzau. Moda tauromahiei, lansată de Dedalus, făcea furori. În loje decorate cu labris — securi duble — doamnele cretane priveau acrobaţiile toreadorilor. În calitatea mea actuală, ca Maşină care şi-a găsit o anumită întruchipare, ar trebui să-i urăsc pentru trucurile lor ieftine. Când taurul se năpustea asupra lor, îi apucau un corn cu o mână. Fiara îşi smucea capul în sus, şi toreadorul

antic profita de această mişcare ca să se lase aruncat pe spatele taurului, unde se agăţa, făcând figuri care ridiculizau furia şi forţa fiarei. Uneori, reuşea să se menţină cu spatele pe spatele taurului. Culmea măiestriei era să apuce coamele între pulpe, apoi, când taurul se smucea într-un efort disperat pentru a-l scutura de pe el, să profite de acest elan pentru a sări în sus, şi, printr-o tumbă în aer, să aterizeze cu picioarele pe pământ. După serbare, taurul era lichidat cu ajutorul securii bipene. Din ceremonialul grec al sacrificiului, cretanii păstraseră doar partea care le convenea : se spunea că omul stropit cu sângele taurului a moştenit forţa acestuia. Industria artizanală prospera : statuete de tauri şi ornamente înfăţişând securea bipenă, simbolul victorie bipezilor asupra patrupedului.

Minos era însă ocupat, la asediul cetăţilor greceşti, cu treburi mai serioase, li ordonă generalului Tauros să lase ca trei dintre corăbiile cretane să fie capturate de eleni.

— Majestate, răspunse încurcat tânărul comandant, voi executa ordinul întocmai. Dar trebuie să mărturisesc că nu-l înţeleg. De ce să pierdem trei corăbii ?

— Cine nu e dispus să piardă, nu se pricepe să câştige.

Tânărul îl privi intrigat şi regele urmă :

— Civilizaţia noastră e bazată pe individualităţi de preţ. Nu ne convine să ne batem cu grecii om contra om. Ei sunt mai dispuşi să sacrifice oamenii.

— Nu văd victorie, răspunse Minotaurul, acolo unde nu sacrifici oameni.

Minos zâmbi.

— Războiul e o afacere prostească, rudimentară, pentru că e mai uşor să distrugi şi să omori decât să creezi. O treabă atât de rudimentară poate fi făcută de şobolani cu

mai mult succes ; nu e nevoie neapărată de oameni.

— Şobolani ? întrebă intrigat generalul.

— Şobolanii sunt mai tari decât taurii lui Jupiter. Am uitat să-ţi spun că taurul sfânt prins de Hercule — taurul cu care avusese de-a face Pasifea — era îmbolnăvit de mine. Pestă. Dar taurii nu transmit ciuma destul de sigur. De aceea, prefer şobolanii. Cele trei corăbii pe care ţi-am ordonat să le facem pierdute vor fi purtate de greci în triumf, ca pradă de război, până la Atena. Şi sunt pline cu şobolani, iar şobolanii au ciumă.

Războiul, după câteva luni, devenise inimaginabil de crunt. Atenienii, seceraţi de ciumă, simţeau că nu mai pot rezista. Se hotărâră să consulte oracolul. Acesta amână audienţa cu două zile, ca să-i ceară indicaţii lui Mercur. Şeful informaţiilor îşi crease reputaţia unui bun prezicător, dar calculul său era mai ales tactic. Dacă oracolul — ca interpret al zeilor — le spunea atenienilor să reziste mai departe, aceştia (deşi s-ar fi străduit să-i dea ascultare), mai devreme sau mai târziu, tot pierdeau lupta. Ar fi rezultat o pagubă serioasă pentru prestigiul firmei lui Jupiter, care se dovedea astfel a fi dat recomandări greşite. Mercur, elastic, se decise să sacrifice vremelnic o parte din puterea pământească a firmei — teritoriul Atenei — ca să păstreze intactă puterea cerească, reputaţia zeilor.

După patruzeci şi opt de ore, oracolul îi informa sec pe atenieni că n-au altă soluţie decât să accepte condiţiile lui Minos. Regele cretan fu categoric : cerea capitularea deplină. În plus, atenienii se obligau ca în fiecare an să trimită în Creta şapte tineri şi tinere, care urmau să fie jertfiţi.

Dedalus, la întoarcerea regelui, studie în grabă figura

stăpânului, cu acel interes sensibil şi ascuţit al sfetnicilor de curte, care ştiu că viaţa lor şi a altora depind de felul cum vor şti să ghicească starea de spirit, toanele şi ideile domnitorului şi pontifului în a cărui mână s-au concentrat deciziile. Îl găsi pe Minos schimbat în rău. Părul de la tâmple îi albise cu totul, iar în relieful gurii şi al bărbiei sculptorul descoperi un element de cruzime, nebănuit înainte.

Regele, de la primele cuvinte, îi confirmă cele mai rele bănuieli :

— Dedalus, îi spuse el, bucură-te ! Te aşteaptă comenzi noi şi importante, cum n-ai avut în viaţa ta. Războiul mi-a adus prăzi cu care te pot plăti aşa cum se cuvine — dacă meriţi.

Vorbea cu o intonaţie nouă, nu ca într-un dialog cu altă fiinţă umană, care ar putea să-i răspundă (aşa cum vorbise întotdeauna cu Dedalus, a cărui ingeniozitate o preţuia), ci ca un pontif religios : în mâna lui nu era concentrată doar puterea domniei, ca până atunci, ci şi puterea de a decide ce e bine şi ce e rău, ca deţinător al tuturor adevărurilor, dintre care niciunul nu suporta contrazicere.

— Uriaşul tău de bronz, porunci regele, trebuie instruit să păzească mai departe coasta. Dar nu numai în afară, împotriva eventualilor invadatori. Trebuie să vegheze şi spre interior, ca nimeni să nu poată părăsi insula fără învoirea mea. Suntem o putere militară şi trebuie să mă asigur că nici un spion nu pleacă de aci, să le dea grecilor cine ştie ce informaţii.

— Prea bine, răspunse arhitectul ca la carte, adoptând automat tonul cuvenit când îi vorbeşti unui stăpân absolut, care nu-ţi cere părerea, ci doar ascultarea.

— În al doilea rând, îmi vei construi un mare palat al securii bipene, un fel de templu închinat labris-ului. Îi vom spune *labrint* sau poate *labirint,* ca să sune mai bine. Va închide anual între zidurile sale şapte tineri şi şapte tinere din Grecia, trimişi nouă ca tribut. Le-am comunicat elenilor învinşi că aceşti tineri trebuie să slujească pentru hrana Minotaurului. Le-am spus că soţia mea a născut un monstru cu corp de om şi cap de taur, numit Minotaur. Îţi comunic aceste detalii nu ca să-ţi dau socoteală, ci ca să ştii în ce stil se cere construit palatul.

Aici însă, când era vorba de stil şi artă, noul Minos cedă câteva clipe terenul în favoarea celui vechi, amator de discuţie, destul de sigur de înţelepciunea sa ca să nu se teamă de contraziceri.

— Ce spui ? îl întrebă el pe Dedalus. Ai vreo idee ?

Arhitectul evită să se pronunţe. Voia ca mai întâi să pătrundă mobilurile lui Minos.

— Majestate, răspunse el, încă nu înţeleg prea bine. N-am luptat efectiv în război şi nu cunosc considerentele care v-au îndemnat să cereţi grecilor acest tribut de vieţi.

— Războiul şi puterea, răspunse Minos, sunt realităţi greu de priceput pentru cel ce rămâne la marginea lor. Războiul, câtă vreme nu a fost pornit de ceilalţi, stă cuminte sub ascultarea ta. Vrei, îl porneşti, nu vrei, îl amâni : te ascultă. Când l-ai pornit însă, ascultă şi de tine, şi de celălalt, se dă cu cine e mai puternic. Dar când l-ai câştigat — tocmai atunci, când l-ai câştigat! — observi că nu mai eşti tu stăpânul, că războiul te-a cucerit pe tine. Situaţia de după război îmi aduce obligaţii precise faţă de supuşii mei şi de amintirea celor căzuţi.

Dacă nu ţin seama de ele, înseamnă că ne-am luptat

degeaba.

Dedalus tăcu şi Minos îşi dădu seama că n-a lămurit mai nimic.

— Elenii, spuse regele, sunt cruzi şi superstiţioşi. Ca să-mi consolidez victoria, a trebuit să inventez o umilire permanentă a lor, ceva care să le amintească an de an că sunt mai slabi, că sunt învinşi. Legenda cu minotaurul cretan care le mănâncă copiii va dura generaţii la rând în cugetul lor : vor trece mii de ani, şi în Creta va fi mereu un Minos — nu eu, altul, dar tot Minos — iar grecii vor şti mai departe că trebuie să se supună.

Dedalus se simţi mânat de un curaj inexplicabil. Cunoscuse gloria, taurii lui sculptaţi erau răspândiţi în toată Creta, iar Minos, fie cât de schimbat, nu putea să-i şteargă toate meritele şi să-l lovească de moarte, mai ales că avea încă nevoie de el.

— Majestate, răspunse arhitectul, sunteţi mult prea înţelept ca să nu ştiţi că umilinţa naşte spiritul de revanşă. Ştiţi mai bine ca mine că, dacă vă ghidaţi după codul de cruzime al grecilor, ei vor fi adevăraţii învingători, şi nu noi. Va însemna că nu ne-am bătut cu ei decât ca să le preluăm moravurile.

— Ştiu ce crezi, răspunse regele, privind indiferent în altă parte. Crezi că Minos a început să guste cruzimea în sine. Că a suferit prea mult — de la Pasifea, de pe urma obligaţiilor sale de rege şi mai ales de pe urma trecerii timpului — şi că vrea să se răzbune. Părerea ta nu mă interesează. Minotaurul e însă o fiinţă născută de greci — copilul grecoaicei Pasifea şi al taurului grec oferit de Neptun. Cruzimea o adoptăm numai în relaţiile cu elenii. Între noi, cretanii (şi domnitorul îl privi lung pe Dedalus)

poate că nu va fi nevoie.

— Lumea a început să se plictisească de atâţia tauri şi atâtea securi, spuse ferm arhitectul. Războiul s-a terminat cu bine. Am putea reveni la normal. Firma lui Jupiter a suferit mari pierderi de prestigiu. Am putea să ne întoarcem la o situaţie fără zei, la o viaţă civilizată.

— Ai uitat, remarcă Minos suav, că îi vorbeşti unui zeu.

Dedalus îl privi, ascunzându-şi uimirea.

— Sunt un zeu! îşi întări Minos spusele. Natura umană e astfel întocmită, încât cei mai mulţi oameni trebuie să creadă în ceva, o forţă în afara lor, un sens ascuns al vieţii. Dacă mă mărginesc să-i detronez pe zei, va rămâne un loc gol pe care oamenii de rând vor fi mereu ispitiţi să-l completeze cu un zeu sau altul. Locul trebuie ocupat. M-am aşezat pe el. Sunt zeul suprem.

Dedalus se strădui să uite această convorbire. Simţea că, altminteri, va muri. Sau nu va mai putea să creeze — ceea ce era pentru el tot o moarte. Văzuse prea multe, şi în lumea muritorilor şi a zeilor, ca să mai poată crede că există în vreo tabără dreptate deplină : nu voia să-şi mai pună întrebări asupra scopului, ci numai a mijloacelor. El, Dedalus, dăruise lumii certitudini : rigla era inventată de el, firul de plumb era creaţia lui, la fel securea şi statuile dinamice; observase primul că, dacă spiralele unui cui se află la distanţă egală, îl poţi înfige în lemn prin rotire, şi astfel, din „pasul şurubului”, se născuse şurubul. Tot datorită lui, invenţiile lui Talos — compasul, ferăstrăul, coloana inversată — deveniseră un bun curent. Gândurile arhitectului erau prea primejdioase : nu îndrăzni să le destăinuiască decât propriului său fiu, Icar.

— Nu există fericire în slujirea zeilor, spuse el, pentru

că nu există zei care să merite a fi slujiţi. Singura fericire care îi rămâne omului este lucrul bine făcut. Minos mi-a cerut un paznic de bronz care să nu ştie de nimic decât de veghea lui, un uriaş fără conştiinţă ca Hercule, care n-a pregetat să ridice mâna contra tatălui său. Ceea ce îmi cere Minos e un lucru urât, ca scop ; dar scopul este al lui Minos, şi a lui este urâţenia. Eu însă mă mărginesc la munca mea, la latura tehnică, la *cum* să fac acest uriaş : e fărâma mea de perfecţiune şi frumuseţe.

— Totuşi, tată, îi răspunse Icar, mi se pare urât ca un arhitect cum eşti tu să ajungă acum, în culmea gloriei, la construirea unei temniţe.

Dedalus se gândise mult la asta şi mimă un adevărat entuziasm, în parte real.

— Totul e *cum* o fac. Temniţa lui Minos va fi atât de strălucit, concepută, încât lumea va uita că era a lui şi îi va da numele meu : labirintul se va numi *dedal.*

— Atunci numele tău, izbucni tânărul, va fi un nume de ruşine.

— Va fi numele dramei omeneşti. Emit Emit Emit. Poate că Dedalus n-a vorbit astfel decât în varianta mea. Dar aceasta e cea adevărată şi aici e adevărul... Va fi numele dramei omeneşti, urmă arhitectul, pentru că temniţa adevărată a omului nu este piatra care-l împresoară, ci neştiinţa.

— Aş fi curios dacă şi cei închişi în temniţa ta vor avea aceeaşi părere!

— Mai ales ei! strigă arhitectul. Îţi dai seama ? Minos vrea un labirint, adică un palat al securii duble, în care oamenii să fie închişi. Dar eu vreau ca această clădire să mă reprezinte. O clădire a silniciei nu ar fi însă fidelă artei

mele. Voi demonstra deci lumii o soluţie genială : voi respecta voinţa lui Minos — şi totuşi nu voi clădi o temniţă. Din voinţele noastre opuse va rezulţi ceva nemaivăzut, care ne reprezintă pe amândoi. Prizonierii nu vor fi *închişi,* dar pur şi simplu nu vor mai putea să iasă. Vor rămâne prizonieri pe veci nu pentru că sunt închişi, ci pentru că *nu cunosc* drumul de întoarcere în această clădire complicată. Vor fi nu prizonierii mei sau ai lui Minos, ci ai propriei lor necunoaşteri.

Ideea lui Dedalus e conformă cu vederile mele — ca actual preşedinte al companiei „Jupiter, Jupiter, Jupiter & Jupiter” — dar e incompletă. Vă voi pune imediat la curent.

— Dorinţa lor de a ieşi spre lumină şi libertate va fi adevăratul lor temnicer, spuse arhitectul. Vor fi ca şurubul care, cu cât se învârteşte mai mult, cu atât se afundă mai adânc. Nimeni nu poate fi prizonierul altcuiva, câtă vreme nu se teme pentru viaţa lui. Dorinţa de a trăi ne face prizonieri : dacă tinerii purtaţi mâine în labirint nu s-ar precipita atât de deznădăjduit în regăsirea aerului liber, ei ar dibui până la urmă drumul de întoarcere. Drama omului este necunoaşterea şi teama pentru existenţa lui. Minotaurul care îl devorează nu este decât neantul, necunoscutul indiferent, populat de om cu groază.

În ziua inaugurării, Dedalus îi explică domnitorului, cu lux de amănunte, concepţia lucrării.

— Nu este nevoie să-i închidem. Va fi de ajuns să-i introducem în clădire. Nu vor mai putea să iasă.

Minos îi aruncă pe sub sprâncene o privire pătrunzătoare, ca şi când i-ar fi ghicit gândurile. Zeul, regele şi preotul suprem al Cretei, adunaţi într-o singură persoană, păreau animaţi de o ironie care nu prevestea

nimic bun.

— Felicitări, dragă Dedalus, spuse Minos. E o adevărată capodoperă ! Vei fi răsplătit regeşte. Îţi voi da chiar acum un premiu global, iar apoi vei primi sub formă de dividende o sumă anuală, de fiecare dată când un nou transport de tineri va fi condus în labirint de către tine.

Dedalus păli subit.

— Eu să-i conduc ?

— Fireşte, zise regele. Cine altcineva ar putea nimeri drumul îndărăt ?

Dedalus răsuflă uşurat.

— Nu, nu, răspunse el, am prevăzut această problemă. Tinerii, o dată ajunşi în inima labirintului, vor fi legaţi la picioare de către paznici. Pe urmă paznicii se vor întoarce în fugă, cu ajutorul unui sistem de oglinzi inventat de mine, care îi va conduce prin raze de lumină. Pe măsură ce se retrag, paznicii schimbă poziţia oglinzilor. Între timp, tinerii prizonieri, până să se dezlege şi să alerge după ei, găsesc oglinzile mutate, nu mai pot afla drumul îndărăt.

— Frumos, zâmbi Minos, foarte frumos.

Dedalus, încet-încet, ţintuit în aşteptare, păli din nou.

— Dar, adăugă Minos, mi se pare mai practic să-i conduci tu personal.

— Eu sunt numai cu concepţia, spuse arhitectul. Am alte sarcini.

— Te voi scuti pe ziua aceea de alte sarcini. De altminteri, sistemul de oglinzi mi se pare costisitor.

— Voi plăti oglinzile din premiul meu.

— Dar de ce insişti atât să nu mergi personal ? întrebă Minos. Te ruşinezi cu politica mea?

— Dimpotrivă, răspunse diplomatic arhitectul, mă

mândresc cu politica majestăţii voastre şi aş dori să mă asociez cu laturile ei cele mai strălucitoare şi mai creatoare.

Zâmbetul de pe faţa lui Minos dispăruse. Regele se uită cu cruzime la supusul său.

— Politica mea e una, nu se împarte în laturi. Creaţia ta e făcută cu banii pe care i-am stors de la eleni prin omoruri şi jafuri. Ar trebui să ştii că marii regi, atunci când se văd nevoiţi să adopte unele măsuri vremelnic nepopulare, caută să implice în ele cât mai mulţi dintre dregătorii lor.

Dedalus, fără să se mai gândească la copilul său, împinse curajul până la limita posibilului :

— Strălucite zeu, spuse el, am învăţat din glorioasa ta domnie şi din minunatele tale victorii că regii sunt puternici atunci când supuşii lor îi pot asculta fără gânduri ascunse de împotrivire, plini de bunăvoie şi cu bucurie.

— Atunci bucură-te şi fii temnicer, răspunse Minos, pentru că n-ai de ales. Şi dacă n-ai de ales, e mai bine să te bucuri.

— Majestate, stărui arhitectul, nu are rost să-i declaraţi război unui nimic ca mine. V-am ascultat întotdeauna de bunăvoie şi v-am admirat de bunăvoie. Nu m-am angajat ca temnicer. Eu am făcut clădirea; paza e treaba generalului Minotaurus.

Minos zâmbi, fără să-i mai răspundă, şi se întoarse spre tânărul general :

— Mâine în zori, porunci el, primul lot de prizonieri eleni va fi condus în inima labirintului de către Dedalus.

Mercur, informat pas cu pas de mişcările regelui advers, îşi pregătea replica. Situaţia din Mediterana se schimbase. Elenii, tabăra învinsă, erau priviţi acum cu

simpatie. Creta cea civilizată şi luminată devenise jandarmul mărilor şi ţărmurilor, exploatatorul tuturor. Domnia zeilor fusese negată numai pentru a face loc zeificării lui Minos. Taurii sfinţi, luaţi în derâdere la jocurile cu toreadori, erau înlocuiţi printr-o fiară legendară care înghiţea carne de oameni tineri ; rafinamentul arhitecturii devenise arta temniţei, iar Creta întreagă, păzită de uriaşul Talos, nu era pentru locuitorii ei decât o temniţă în mijlocul căreia se afla altă temniţă. Judecăţile lui Minos, atât de admirate când regele cretan critica firma zeilor jupiterieni, deveniseră acum, când Minos le preluase autoritatea, inadmisibile şi absurde ; vechii zei „nu ştiau” altceva, fuseseră deprinşi de când lumea cu spiritul imperial, pe când Minos, reluând acum politica lor, nu făcea decât să afirme în practică ideile pe care le negase o viaţă întreagă.

Dezlegarea crizei se afla în palatul Minotaurului. Dacă oamenii lui Jupiter izbuteau să strecoare în labirint un agent capabil să se reîntoarcă nevătămat la lumină, cultul Minotaurului ar fi fost sfărâmat; elenii, descătuşaţi de inferioritatea lor psihologică, ar fi pornit din nou la luptă. Situaţia le era favorabilă. Minos îşi şubrezea singur domnia ; era urât de Dedalus, era invidiat de generalul său şi devenise nepopular între supuşi, corăbieri din tată în fiu, neobişnuiţi ca toate mişcările lor să fie controlate de gigantul de bronz Talos.

Semnalul de acţiune, pentru Mercur, îl constitui scandalul Miletos. Regele Cretei, pe lângă atâtea păcate recente, îl adăugă pe acela de a face avansuri dezgustătoare ; tânărul bărbat scăpă din mâin; te lui Minos şi fugi, fondând un oraş nou, Miletul. Auzind de scandal, Mercur îl convocă imediat la el pe Tezeu.

— Eşti blond, îi spuse el, ceea ce în ochii oacheşelor cretane îţi dă un farmec suplimentar. Ascultă-mă bine. Vei face parte din lotul tinerilor trimişi în Creta să fie mâncaţi de Minotaur. Ai reputaţia unui om care l-a doborât cândva pe taurul sfânt. Toată problema, pentru tine, e să nu ajungi imediat în labirint. Să câştigi câteva zile. Să-ţi faci legături, până afli drumul îndărăt.

— E imposibil, zise tânărul. Prizonierii, de îndată ce ajung în Creta, sunt vârâţi în labirint. Când să mai am timp să-mi fac legături ?

— Minos te va recunoaşte, spuse scurt Mercur. Nu se va îndura să te omoare imediat. Va voi să te chinuiască, să-l răzbune pe fiul său, care ţi-era rival.

Ca orice şef de reţea dibaci, Mercur nu-i spuse tânărului întreg adevărul. Alese în restul lotului — şapte tinere şi şase tineri — numai oameni cu pielea închisă la culoare. Era inevitabil ca privirile lui Minos să se oprească asupra blondului.

— Cum te cheamă ? întrebă regele cretan.

— Tezeu, răspunse imediat tânărul, aşa cum fusese instruit.

— Ascultă, Dedalus, porunci regele, îi conduci pe ceilalţi în labirint. Tezeu mai rămâne cu mine câteva zile. Dacă nu mă înşel, e fiul lui Neptun şi principalul vinovat pentru moartea fiului meu. Ţin să-l umilesc personal şi abia apoi să-l arunc Minotaurului. Legaţi-l cu faţa în jos.

Dedalus, care de mulţi ani se simţea un simplu prizonier fără nădejde, recunoscu imediat Ocazia (unică, supremă, cu părul crescut pe frunte !) înfăţişată cândva în statuia sa. Trebuia să prindă iute de păr această ocazie, până nu trece de el. Dar avea să manevreze atent.

Lucrurile să nu pară izvorâte din iniţiativa lui.

Ca orice slujnic de curte, observase cu mare atenţie pe copiii domnitorului. Observase că tânăra Ariadna a ajuns la vârstă deşteptării şi tânjeşte după dragoste. Fata îi cerea anumite statuete şi podoabe, repere sigure pentru ochiul încercat al artistului. Dedalus o invită pe Ariadna la nişte jocuri cu tauri. Se convinse că fata nu-i acasă şi pătrunse, cu mari precauţii, în dormitorul ei. Totul era calcularea exactă a timpului : când fata se va întoarce acasă, să o ţină de vorbă la uşă, până când un sclav devotat, care spiona dormitorul lui Minos, îl va vesti că momentul e aproape.

Totul se desfăşura conform planului. Fata fu ţinută de vorbă la uşa propriului ei budoar. La un moment dat, Dedalus se scuză brusc, spunând că e târziu, şi îşi luă rămas bun. Fata pătrunse în dormitor şi îndată privirile îi căzură pe o statuetă. Era miniaturală, agăţată de perete cu un lănţişor, pe fundalul unei dale albastre, în aşa fel încât să reţină inevitabil atenţia Ariadnei. Fata zâmbi. Era desigur o surpriză de la Dedalus. Se apropie. Statueta, splendidă, înfăţişa un tânăr blond. Era din metal colorat, mare cât palma, şi fata voi s-o examineze mai la lumină. Stătea şi nepotrivit, în perete : fusese pusă acolo numai ca să-i „agaţe" privirile. Ariadna, cum era de aşteptat, apucă lănţişorul statuetei, să o scoată din cui.

Lanţul rezistă, ca şi când ar fi fost lipit de cui, fata auzi un declic şi dala albastră se deschise, ca acţionată de un resort. Îndărăt se afla o mică firidă cu o oglindă. Fata văzu prin oglindă ce se petrecea în dormitorul lui Minos. Voi să închidă la loc dala, se gândi apoi să-l mustre pe Dedalus pentru această indiscreţie. Nu putea însă să-şi smulgă privirile de la tânărul Tezeu, pe care îl vedea pentru prima

oară în viaţă.

Îl compătimea pentru umilinţa nemeritată, era revoltată împotriva tatălui ei. Era de mult revoltată împotriva lui Minos, ca mai fiecare adolescent ce-şi începe viaţa prin înfruntarea cu orice preţ a autorităţii părinteşti, înfruntare dublă atunci când la autoritatea părintelui se adaugă aceea a monarhului. Se simţea datoare să-l despăgubească pe acest tânăr frumos pentru răul pricinuit de tatăl ei. Se simţea obligată să stea în calea lui Minos. Dar mai ales simţi, întâia oară în viaţă, lovitura iubirii. Nu era un fior, era o lovitură : aşteptase un sentiment delicat, tânjise după el, şi se pomenea minată de îndârjirea unei leoaice. Sângele nebun al reginei Pasifea alerga acum în trupul fiicei.

Dedalus, când fata izbuti să-l găsească, negă cu înverşunare că el ar fi fost autorul statuetei.

— Lasă asta ! zise Ariadna nerăbdătoare. Vreau să salvez viaţa acestui tânăr ! Cu orice preţ! Spune-mi ce este de făcut şi voi face !

Arhitectul tăcu. Fata, dintr-o mişcare, îşi scoase bluza :

— Spune-mi ce vrei de la mine, sunt gata de orice.

Dedalus nu se aştepta la un asemenea gest. Era o complicaţie inutilă. Îşi amintea însă de Pasifea şi ştia că o persoană regală, chiar dacă iubeşte pe un altul, e jignită atunci când o refuzi. O relaţie în plus nu strica — dar astea sunt simple scuze, îşi spuse arhitectul, simţind cum îi bate sângele în tâmple.

— Orice, murmură încet fata.

Mai târziu, Dedalus mimă o adâncă remuşcare şi îngână pe pernă :

— Domniţă, sunt un mizerabil, te-am înşelat.

Fulgerător, femeia îi înălţă un pumnal deasupra capului :

— Nu vrei să te ţii de făgăduială ?

— Pentru tine, şopti el pierdut, sunt gata să fac orice. Viaţa lui Tezeu poate fi salvată.

Ariadna îşi coborî pumnalul.

— Dar, urmă artistul, ar fi trebuit să te previn de la început că totul depinde de forţa militară. Îl salvez azi, dar ce folos, dacă Minos îl omoară mâine ? Soluţia, ar fi trebuit să-ţi spun de la început, nu se află la mine. Dar, când te-am văzut atât de frumoasă...

— Scurtează, îl rugă femeia. Spune-mi ce e de făcut.

— Cheia se află la generalul Tauros, la Minotaur, spuse încet Dedalus.

— Nu pot să-l sufăr.

— Nu e nevoie să i-o spui.

— Dar cum să-l conving să-l scape pe Tezeu ?

— Cum m-ai convins şi pe mine. Însă, se grăbi el să adauge, fără să-i spui de-a dreptul despre ce e vorba.

— Dar cum ?

— Generalul, poate n-ai observat, e foarte sensibil, ca orice muritor, la marea ta frumuseţe. Şi s-ar putea să fie sensibil şi la faptul că eşti fiica lui Minos, faci parte dintre moştenitorii tronului. Laudă-i calităţile de luptător. Nu există armură de general sub care să nu pătrundă lauda. Spune-i că războiul a fost câştigat de el. Vezi cum reacţionează. Spune-i cât de rău îţi pare că roadele păcii n-au fost culese tot de el.

— Adică, un complot împotriva lui Minos ?

— Domniţă, răspunse Dedalus plimbându-i uşor mâna pe braţ, oricine se ascunde în pat cu fata regelui, înseamnă

că a complotat contra regelui, chiar şi fără să vrea.

— Am înţeles, zise ea, dar cum să-l conving pe general că Tezeu trebuie eliberat ?

— Nu-i pomeni prea multe despre Tezeu, nu-l face gelos. Spune-i doar că ai vrea o întrevedere scurtă cu tânărul, numai ca să vezi ce fel de om este. Că Tezeu, dacă din întâmplare scapă cu viaţă, s-ar putea să fie pentru voi un aliat de sânge regal. Dacă Tauros ia puterea împotriva lui Minos, va avea nevoie de prieteni între eleni. Tu cu Tauros veţi fi rege şi regină, veţi avea nevoie de supuşi devotaţi.

Ariadna se ridică.

— E logic tot ce spui, dar e foarte greu să vâri asemenea idei într-un cap de general poreclit Taurul.

— Nu e greu, răspunse Dedalus, când porţi un costum ca al tău.

Fata se îmbrăcă în grabă şi, cu toate că Dedalus ar fi dorit s-o mai reţină puţin, plecă : nu voia să piardă o clipă, toate gândurile ei erau la Tezeu, şi chiar în braţele arhitectului fusese străfulgerată de imaginea blondului elen.

Peste câteva zile, Minos se plictisise să-l mai umilească pe Tezeu şi ordonă trimiterea acestuia în labirint. Tot dispozitivul complotiştilor era pregătit. Dedalus, de-a lungul anilor, fusese nevoit să-i conducă personal pe tinerii greci până în labirint. De data asta, ştiind că prizonierul va scăpa, nu voia să fie implicat. Simulă o boală grea şi îi spuse lui Minos că nu poate umbla şi trebuie să trimită pe altul, cu ajutorul sistemului de oglinzi, sau să amâne momentul, până când el, Dedalus, se va însănătoşi.

Regele bănuia că Dedalus vrea astfel să amâne

moartea lui Tezeu. Încercă să-l ridice pe arhitect din pat cu fierul roşu, dar Dedalus băuse o licoare specială, părea adormit şi nu reacţiona în nici un fel.

Tezeu, în zori, aştepta să pătrundă în labirint, când se pomeni vizitat de o tânără extrem de frumoasă. Îi spuse în şoaptă că o cheamă Ariadna, că e fiica lui Minos, că îl salvează, în schimbul promisiunii de a fi luată de soţie. Trecuse de pază cu ajutorul generalului Tauros dar nu ştia dacă nu cumva e spionată ; nu făcu nici un gest care să-l enerveze pe general. Tezeu era neplăcut surprins de stilul făţiş comercial al propunerilor tinerei, dar îi dădu toate asigurările că va respecta târgul: o va lua de soţie. Era ferm decis să nu-şi ţină promisiunea. Avea prea mare ură pe neamul lui Minos.

În calitatea mea, ca preşedinte al campaniei de jocuri care poartă numele lui Jupiter, îmi vine greu să înţeleg comportările anticilor; oamenilor de mai târziu li s-au părut impregnate de măreţie şi tragism, dar eu nu împărtăşesc vederile oamenilor. Anticii aceştia nu puteau, aproape niciodată, să aleagă între mai multe variante. Tezeu era nevoit să-i promită Ariadnei marea cu sarea, până scapă de primejdie. Aceasta se vedea silită să satisfacă poftele şi ambiţiile generalului, ca să-l poată scăpa pe Tezeu. Minos era singurul care, deţinând puterea absolută, părea capabil de a alege între mai multe variante. Declarase însă că războiul şi puterea, din arte la îndemâna lui, se transformaseră în stăpâni ai lui. Mai târziu, Aristotel, în „Politica”, avea să observe că cei ce cuceresc singuri puterea ştiu să şi-o păstreze, pe când cei ce-o moştenesc — cum era cazul cu Minos, domn ereditar — o pierd mai repede sau o irosesc fără mare folos. Se pare că şi

domnitorul Minos era condiţionat, ca orice om. Singurul mai apropiat de structura mea actuală era Dedalus : în ciuda creierului său umed şi aburos, de animal uman, artistul, acţionând în lumea calculului, se învecina, în găsirea soluţiei optime, cu structura unei adevărate inteligenţe, de maşină. Din punct de vedere omenesc însă, aceasta era o limită tragică. Omul nu se poate pricepe simultan în toate. Specializându-se în muncă şi meserie, el devine deficitar în arta scopului, neglijează căile propriei sale parveniri, care sunt mai curând sociale decât tehnice.

Voi ajunge curând la treburile actuale ale firmei mele — de aceea v-am creat, ca să ascultaţi ce vă spun despre ele — dar, precum observa excelentul analist numit Marx, a face teoria unui obiect înseamnă a face istoria lui. Teoria mea, ca taur integral, îşi are temelia în coloanele de susţinere ale labirintului.

Tezeu era condus de paznici sub soarele arzător al Cretei, pe care pielea sa blondă îl suporta cu greu. Ajuns în labirint, tânărul fu plăcut surprins de răcoarea clădirii lui Dedalus. Palatul-temniţă era compus din nenumărate încăperi, de forme diferite, cu două sau trei deschizături de uşă pe fiecare latură, ducând spre alte încăperi. Se aflau între ele şi coridoare, coloane fără număr, din piatră dură, ca prizonierii să nu-şi poată întipări cu unghia sau dinţii urmele. Erau percheziţionaţi înainte, să n-aibă asupra lor vreun stilet sau alt instrument cu care să scrijelească semne pentru întoarcere. Arhitectul construise totul pe temeiul a numai două principii, care imitau hăţişurile şi întorsăturile vieţii: asemănarea şi deosebirea.

Rătăcind ore în şir pentru a căuta drumul îndărăt, prizonierul se pomenea la un moment dat într-o încăpere

prin care mai trecuse : aceleaşi coloane, acelaşi însemn al minotaurului. Drumul se bifurca la fel, în aceeaşi despărţire a securii cu două tăişuri. Nimic nu e mai descurajant în viaţă decât — atunci când crezi că ai străbătut un drum, o etapă a lui măcar, că ai trecut de o situaţie, ai depăşit un rău care nu se va mai întoarce — nimic nu e mai dezamăgitor decât să întâlneşti exact aceleaşi obstacole, mereu şi mereu, care să-ţi amintească implacabil că degeaba te-ai muncit, degeaba ai căutat şi ai sperat, zidul e tot acolo, aşa cum l-ai lăsat, şi îţi va supravieţui, stând până şi în calea osemintelor tale. Desigur, era vorba de alt impas, dar Dedalus îi dăduse aceeaşi înfăţişare, ca să creeze aparenţa îngrozitoare a reîntoarcerii. Şi, invers, atunci când omul păşea prin locuri deja parcurse, unghiul nou din care sosea îi putea crea o mincinoasă senzaţie a ineditului, îi dădea nădejdea că acum e vorba de cu totul altceva — pentru ca elanul cu care pornea pe o pistă nouă să se prăbuşească şi mai dramatic la punctul de silită revenire. Mai târziu, oamenii aveau să facă speculaţii în jurul ideii de mister, de necunoscut, pe care labirintul o inspira prizonierilor săi. Necunoscutul reprezenta însă un chin extrem de modest, un palid debut, faţă de imaginea *cunoscutului,* a acelui *deja vu* de mai târziu al francezilor, deja văzutul situaţiilor de viaţă, vina purtând-o nu îmbătrânirea omului, care ar crede că situaţiile se repetă, ci reala repetare în anumite cazuri.

Pe scurt, chinul suprem al labirintului era întruchiparea arhitecturală a imobilismului. Un soi special de imobilism, pe care îl simt şi eu acum, în calitatea mea de taur, preşedinte şi maşină absolută : imobilismul falsei mişcări, al învârtirii sterile, imobilismul care nu-ţi oferă nici măcar

consolarea odihnei sau a permanenţei. E un lucru greu de explicat pentru receptoarele voastre slabe, dar dacă vă socotiţi inteligenţi, veţi înţelege teoria mea şi anume : exista în secolul XX, printre oameni, credinţa într-un zid al luminii. Limita supremă — 300 de mii kilometri pe secundă — era viteza care nu putea fi depăşită fără ca masa unui corp să devină zero. Fizicienii de după Einstein au dedus însă, prin mărturii şi calcule indirecte, că în restul Universului există probabil viteze mult mai mari decât cea a luminii. Dar şi aceste viteze sunt limitate — însă în *jos,* în sensul că nu pot coborî sub limita celor 300 mii kilometri pe secundă. Spunând că viteza luminii este absolută, einsteinienii ajungeau de obicei la imaginea unui Univers finit; deducând viteze superioare, ceilalţi restabileau infinitul. Lumea este infinită sub limita luminii şi *peste* ea, iar zidul nu e decât legătura discontinuităţii dintre două grupe de infinit. Zidul luminii devenea deci *dublu,* avea două feţe, una pentru universurile subluminare, cealaltă pentru lumile supraluminare, o secure dublă care reteza contactul dintre cele două feluri de lumi, astfel încât fiinţele aşezate deoparte a zidului nu primeau din cealaltă decât particule de neînţeles, transformate şi traduse pentru vitezele universului lor, fărâme inexplicabile.

Situaţia mea este aceeaşi, dacă ne închipuim un zid al *mişcării.* Oamenii nu puteau depăşi acest zid, din pricina limitei lor : oricum s-ar fi învârtit, chiar dacă şi-ar fi rezolvat handicapurile sociale sau psihologice, la capăt dădeau de moarte. Limita mea este însă de cealaltă parte a zidului. Ştiu şi pot orice; din cauză că posed toate soluţiile şi variantele, înglobând totul, mă anulez pe mine însumi. Stăpânind totul, nu mai rămâne nimic în afara mea. Ştiind

totul, nu mai am nimic de aflat. Mi-e urât şi mă plictisesc cu mine însumi : mi-am constituit anexe, dar ele se află tot sub controlul meu. O clipă, un centimetru de-aş putea trece sub acest zid, să gust o frântură din limitele unui om, ar fi pentru mine un joc teribil de amuzant. Iar securea aceasta dublă retează implacabil în două şi timpul: oamenii aveau senzaţia că trecutul lor nu se mai poate schimba, pe când viitorul era o înfoiere imensă de variante, posibilităţi, viitoruri viitoare, file subţiri din care se alege mereu una, după pricepere, după întâmplare, după jocul voinţelor încrucişate. Eu, dimpotrivă, am un singur viitor : prezenţa mea absolută, sub toate ipostazele, nemurirea mea. În schimb puterea mea nelimitată îmi oferă acces la mai multe trecuturi : umblu mereu la modificarea variantelor, trecuturilor, alegându-le şi refăcându-le.

O secure cu două braţe inegale. Eu cu multe trecuturi, ei cu unul, eu cu un viitor unic, ei cu nenumărate. Labirintul, sub încâlcitura lui de mistere, de pavilioane curbe ale urechii ce te mână spre labirintul urechii interne şi de acolo spre labirintul circumvoluţiilor închise sub ţeasta omului, era pentru ei, pentru locuitorii săi nefericiţi, veşnica învârtire şi mişcare a imobilismului, temniţă mai rea decât cea cu gratii, pentru că în aceasta îl urăşti pe paznicul care ţine cheile, pe când în cotiturile neîncetate ale labirintului ajungeai la ură contra ta însuţi, sau a tovarăşului de temniţă după care te luai, ajungeai să crezi că de voi depinde să răzbiţi şi că voi sunteţi de vină dacă, după atâtea eforturi, n-aţi reuşit decât să fiţi mai obosiţi şi mai descurajaţi decât înainte.

Tezeu, condus de paznici spre locul unde urma să fie lăsat legat la picioare, părea pradă disperării. Îşi smulgea

mereu părul din cap. Era o precauţie suplimentară : firele blonde, presărate cu grijă ia intervale, îl puteau ajuta să găsească mai lesne drumul întoarcerii. Părul nu era decât un auxiliar. Adevărata cale a întoarcerii i se afla în minte.

— În asemenea situaţii fără ieşire, îi spusese Dedalus Ariadnei, singura soluţie a omului se află în mintea sa.

Era o formulă matematică, după care se ghida şi Dedalus când trebuia să se înapoieze din adâncurile clădirii construite de el. Rătăcea la întâmplare, până la primul cap de taur întâlnit în perete. De la cornul stâng, trebuia să meargă repetând mereu aceeaşi formulă : a doua la stânga, prima la dreapta, a treia la stânga, a doua la dreapta, prima la stânga, a doua la stânga, prima la dreapta şi aşa mai departe. Dacă greşea, mergea la întâmplare până întâlnea un nou cap de taur. Dacă nu greşea, trebuia să meargă aşa, fără să mai întâlnească vreun cap, până dădea de ieşire. Dacă nimerea din nou peste un cap de taur, însemna că greşise şi trebuia să reia formula de la început.

Dedalus ştia că ieşirea lui Tezeu din labirint îl expune unui risc mortal. Văzând că iubita sa Ariadna fuge cu Tezeu, generalul avea să deschidă o anchetă : cum a putut Tezeu să scape din labirint ? Iar dacă nu reuşea complotul Ariadnei şi al generalului, dacă Minos rămânea la domnie, regele, imediat, l-ar fi tras la răspundere pe arhitect : de ce a putut Tezeu să evadeze ? Nu cumva Dedalus i-a vândut vreo formulă de întoarcere ? Dacă nu i se putea dovedi complicitatea, abia era vinovat: însemna că a făcut o temniţă din care se poate scăpa.

Dedalus îşi luă măsurile lui de precauţie. Soluţia cea mai simplă ar fi fost un ghem de sfoară, pe care Tezeu să-l

depene în drum, ghidându-se la întoarcere după firul conducător. Era suficient să se probeze că ghemul era al Ariadnei, ca Dedalus să fie disculpat. Soluţia era însă imposibilă, fiind prea elementară. Dedalus, cu ani înainte, îi instruise pe paznici să percheziţioneze prizonierii, detectând obiectele care puteau lăsa urme — stilete, sfoară, praf etc. Obsesia de a şterge orice urme îi stăpânea de mult pe temniceri. La distanţele labirintului, Tezeu ar fi avut nevoie de un ghem enorm, uşor de dibuit şi fără percheziţie.

— Ca să scap cu viaţă, îşi spuse arhitectul, trebuie să fie plantată o *dovadă materială că* Tezeu a putut ieşi pe baza unor repere făcute de el în drum. Dar, orice repere ar planta, ele vor fi observate de paznici.

Dedalus ar fi plantat el însuşi repere, dar în labirint exista o singură intrare, şi nici arhitectul nu mai avea voie să pătrundă acolo, după introducerea prizonierului. Ingeniozitatea investită desfăşurată de arhitect în construirea labirintului se întorcea acum împotriva lui.

— Trebuie să existe totuşi o soluţie, îşi spuse el. Singurul care poate planta dovezile este Tezeu. Singurul moment în care poate planta neobservat aceste dovezi este *la întoarcere.* Trebuie să intre fără să aibă nimic la el — căci va fi percheziţionat — şi să iasă lăsând totuşi în urma lui un reper de mare lungime, până la locul unde fusese depus.

După câteva clipe de încordare, arhitectul găsise soluţia. Ea e lesne de ghicit.

Ariadna, când intră la Tezeu, aduse cu ea un costum obişnuit pentru eleni — chitonul lor prins pe umăr. Era însă împletit din lână.

— E o chestiune de viaţă şi de moarte, spuse tânăra.

Pe măsură ce ieşi din labirint, desfaci lâna acestui costum. Dacă se rupe cumva, o înnozi : să fie neapărat un fir continuu.

— De ce ? întrebă bănuitor tânărul agent.

Dedalus mai avusese de rezolvat o problemă. Tezeu nu avea motive să le fie devotat, nici Ariadnei, nici arhitectului. Trădările trebuiau să intre neapărat în calcul. Dacă agentul grec ar fi ştiut că firul acela trebuie să servească sfetnicului lui Minos, poate ar fi socotit preferabil să-l înfunde pe Dedalus. Sau, în orice caz, să nu piardă vremea cu plantatul lânii şi să nu se lipsească de ultima haină de pe el. Trădarea trebuia să intre şi în calculul comportamentului Ariadnei. Arhitectul se hotărî să mizeze pe superstiţiile contemporanilor săi.

— Minotaurul, îi spuse el Ariadnei, există cu adevărat şi este o fiară cumplită. Oricât de viteaz ar fi Tezeu, el nu poate să-l răpună pe minotaur cu pumnii goi. Trebuie mai întâi să-i împuţineze puterile. Minotaurul este alergonic (pe atunci încă nu se inventase forma prescurtată alergic), adică reacţionează la corpuri străine — ca lâna din care am făcut acest costum, şi pe care am îmbibat-o cu o substanţă specială. Dacă Tezeu poartă costumul, taurul se va năpusti dintr-o dată asupra lui ; dacă însă îl plantează într-un fir continuu, minotaurul se va obosi şi se va intoxica urmându-l, va fi uşor de răpus.

Dedalus plantă pe furiş în camera fetei un ghem din aceeaşi lână. Pe urmă, ajuns acasă, bău poţiunea care avea să-l facă bolnav pentru câteva zile ; voia neapărat ca evenimentele să se desfăşoare în lipsa lui.

S-a trezit cu dureri puternice în tălpile picioarelor. Arsuri. Icar, cu un glas în care tremura revolta juvenilă în

faţa dictaturii, îl informă că regele Minos îi făcuse arhitectului cinstea de a-i pune personal fierul roşu pe tălpi, să se încredinţeze că sfetnicul lui nu se preface. Dedalus îşi dădea cu unsoare pe plagă, când gărzile lui Minos veniră să-i aresteze, pe el şi pe Icar.

Între timp, Tezeu, de teama minotaurului, respectase toate indicaţiile. Repetând mereu în minte formula ieşirii din labirint (nu era prea tare la matematici, şi se temea să nu se încurce), tânărul îşi destrăma vestmintele, plantând pe tot parcursul întoarcerii un fir lung de lână. La ieşirea din labirint era gol.

— Am învins Minotaurul! fură primele sale cuvinte.

Ariadna îl învăţase să strige asta; indicaţia ei coincidea perfect cu cele date de Mercur.

— Mi-a sfâşiat hainele, adăugă de la el tânărul, dar l-am doborât cu pumnii goi !

Doi paznici, speriaţi de isprava auzită, scăpară armele. Ceilalţi dădeau să-l înşface, când fiica regelui Minos, răsărită ca din pământ, le porunci roşind să-l lase în pace pe tânărul cel blond şi nud. Ariadna, prevăzătoare, avea cu ea haine de schimb. Le mai rămânea să fugă din insula-carceră, ceea ce era aproape imposibil.

De câtva timp, uriaşul de bronz Talos — adaptat de Dedalus la porunca regelui Minos — făcea paza Cretei şi spre interior, ca nimeni să nu poată pleca. Ştirea despre înfrângerea Minotaurului, abil lansată dinainte de agenţii Ariadnei şi ai generalului, se răspândi ca fulgerul. O seamă de cretani, nemulţumiţi de politica lui Minos, găsiră că acum era momentul să fugă. Exodul de masă îi dădu de furcă uriaşului de bronz. Ucise câteva mii de oameni, dar nu putea fi în mii de locuri odată, şi câteva sute izbutiră să

scape. Printre ei, Ariadna şi Tezeu.

După câteva ore, la primul popas făcut într-o insulă, Tezeu, deşi cam obosit de atâtea încercări, îşi achită prima parte a datoriei de onoare către Ariadna. Îi promisese s-o ia de soţie, dar se mulţumi cu un plictisit prolog nupţial. Ariadna adormi fericită şi în zori se trezi singură. Tezeu plecase cu corabia. O abandonase pe prinţesă, sub pretextul că Bachus i-a poruncit să se întoarcă imediat în patrie; zeul îi cerea s-o lase pe Ariadna singură, deoarece el, Bachus, s-ar interesa personal de tânăra cretană. La acest moment al relatării mele, mă văd nevoit să vă despart de isprăvile tânărului Tezeu, pentru că nu mai au nici o legătură cu problema ce mă interesează — a taurului. Ca să completez portretul tânărului într-o privinţă secundară (umană), ajunge să mai adaug un amănunt.

Tezeu stabilise cu tatăl său un cod secret. Dacă se întoarce victorios din bătălia cu Minotaurul, va avea la corabie pânze albe. În caz de eşec — pânze negre.

Tânărul elen însă, ingenios, se gândi că a venit momentul să pună mâna pe domnie. Îl ştia pe taică-su cam neurastenizat şi era sigur că bătrânul rege, dacă va vedea la corabie pânze negre, se va sinucide. Într-adevăr, Egeu — care, ca mulţi oameni în vârstă, era prezbit şi mai vedea bine în depărtare — zări printre primii pânzele negre ale corăbiei; fără să piardă timp, se azvârli în mare. Tezeu scăpase de labirint, de Minotaur, de Ariadna — şi de tatăl său : era rege.

Cu ore înainte, generalul cretan Tauros terminase de pregătit întreg dispozitivul pentru arestarea şi detronarea lui Minos. Planul nu putea fi aplicat : generalul observă că Ariadna lipsea. După o căutare febrilă, Tauros se lămuri în

sfârşit că fiica regelui fugise cu prizonierul inamic. Singur, fără alianţa sângelui regal, Tauros — chiar dacă îl captura pe Minos — n-avea nici o şansă să ia domnia. În vremi când precumpănea forţa brută, cretanii — ca să se pună la adăpost de schimbările sângeroase şi frecvente ale guvernanţilor, însoţite inevitabil de lungi perioade cu reorganizări şi dezordini — preţuiau monarhia ereditară ; în plus, Minos nu era doar rege, ci şi zeu şi pontif.

Tauros vedea limpede că sângele său focos îi jucase din nou o festă. Încă o femeie din neamul lui Minos izbutise să-l târască în necazuri. Ar fi putut să se descurce prin fugă sau printr-o înscenare — să spună că prizonierul elen l-a ucis pe Minos — dar, în acest al doilea caz, ar fi venit la domnie unul din băieţii lui Minos ; în ambele eventualităţi, însemna că el, Tauros, şi-a pierdut postul de generalisim. E o slujbă la care nimeni nu renunţă uşor.

Se gândi la un plan mai promiţător, cu ajutorul căruia putea să se menţină şi să se răzbune pe Ariadna. Se duse la Minos şi se prăbuşi în genunchi la picioarele lui :

— Majestate, sunteţi înconjurat de trupele mele. Fiica domniei voastre a pus la cale un plan de trădare. În ultima clipă, cuprins de remuşcări şi animat de devotament faţă de domnia ta, am refuzat să-i fac jocul. Ea, atunci, s-a temut şi a fugit cu grecul cel blond, pe care l-a eliberat din labirint.

Abia la auzul ultimei veşti, Minos dădu semne de emoţie.

— Aici e mâna lui Dedalus ! declară el imediat. Cum a putut grecul să iasă din labirint ?

— Sire, fiica domniei voastre i-a dat un ghem de lână. Cu ajutorul firului conducător, Tezeu a găsit calea de

înapoiere. Am găsit acelaşi soi de lână ascuns în dormitorul Ariadnei. Corabia fugarului grec nu poate să fie prea departe. Ei navighează mai încet decât noi. Ar mai fi timp să-i prindem.

Minos era preocupat numai de fuga din labirint, singurul eveniment care afecta serios războiul lui cu grecii. Ştirea despre eroismul lui Tezeu avea să remonteze moralul elenilor. Cât despre complot, îl interesa prea puţin. Se simţea nemuritor şi nedetronabil. Începuse să-şi ia în serios rolul de zeu.

— Taulos, spuse el, privind trist spre tânărul general, dă-mi voie să nu-ţi mai spun Tauros, cum te-am botezat cândva, şi nici Minotauros, pentru că nu mai eşti al meu.

Tânărul, îngenunchiat pe dalele de piatră, ar fi vrut să se afunde cât mai adânc în faţa regelui. Nu ştia cum să-l înduplece. Planurile i se năruiseră.

— Nu sunt supărat pe tine pentru trădare, urmă regele, ci pentru lipsa de consecvenţă în trădare. Întâi m-ai trădat pe mine cu Ariadna, iar acum o trădezi pe ea în faţa mea. Ai fost un bun luptător, un adevărat taur, dar în politică — scuză-mă că-ţi amărăsc ultimele clipe — n-ai depăşit niciodată nivelul unui bou. În politică, trădarea prinde bine doar când e practicată cu măsură.

— Doamne, spuse tânărul disperat, ţi-am cerut iertare.

— Te admir, zise Minos, cum reuşeşti să ţii minte că acum câteva clipe mi-ai cerut iertare. Ai o memorie neobişnuit de bună pentru un om mort.

Tauros tăcu.

— Primul tău act de general, îi aminti blând Minos. a fost episodul ruşinos cu Pasifea. Am sperat atunci că o să capeţi o lecţie, să ştii că nu-i posibil să mă trădezi.

O lecţie pe care s-o ţii minte toată viaţa. Dar, câtă vreme ai trăit, memoria ţi-a funcţionat prost. Să sperăm că de acum încolo o să meargă mai bine...

Pe ultimul cuvânt — bine — căzu sabia. Minos făcuse un gest discret către un ajutor din garda sa. Capul generalului — al generalului poreclit de greci, cu groază, Minotaurul — se rostogoli pe dalele luxoase. Printr-un uimitor efort de luciditate şi voinţă, trupul fără cap reuşi să-şi împreune mâinile — nu era o convulsie întâmplătoare, ci un gest de dincolo de moarte — şi să-şi pună coatele pe dale, într-o îngenunchiere şi mai adâncă : de pe celălalt tărâm, din lumea minus, care nu exista decât în mintea religioasă a anticilor, Tauros găsise mijlocul de a-şi cere iertare încă o dată.

Punctul de reală enervare pentru Minos fu, a doua zi, întrevederea cu Dedalus. Arhitectul, adus sub pază, mergea greu, cu arsuri în tălpi, şi arunca mereu priviri îngrijorate spre Icar, singurul său fiu.

— Nu te mai uita atâta la el, zise abrupt Minos, în chip de răspuns la salut. Tot n-o să-mi faci milă. Mărturiseşte ! Cum a scăpat grecul din labirint ?

— Majestate, nu ştiu nimic. Am zăcut ţintuit de o boală grea. Domnia ta mi-a făcut cinstea de a constata personal acest lucru... — şi Dedalus privi cu înţeles la tălpile sale arse.

Minos spera ca arhitectul să-i vorbească despre firul Ariadnei. L-ar fi prins atunci, căci Dedalus, dormind, n-avea cum să afle de fir. Dar sfetnicul, cu riscul de a părea idiot, îl luase pe *nu ştiu* în braţe. Atitudinea sa jalnică era menită să-l ruşineze pe Minos : un artist celebru, care a fost greu bolnav, e chinuit cu întrebări şi suspectat, ameninţat cu

viaţa fiului său, din toana unui rege, din cauza unor intrigi de palat. Când Minos pomeni primul de ghemul cu lână, Dedalus îşi încreţi fruntea, chipurile rămas pe gânduri.

— Poate ar trebui căutat în dormitorul Ariadnei, propuse el într-un târziu. Poate că are acolo lână de acelaşi fel.

Minos se uită în altă parte şi minţi pe un ton indiferent :

— S-a căutat şi nu s-a găsit nimic.

Se aştepta să citească pe faţa arhitectului un indiciu cât de slab al surprizei, dar Dedalus juca strâns.

— Ascultă, zise regele pierzându-şi răbdarea, de ce nu mărturiseşti adevărul ? Tauros, înainte de l-am executat, mi-a destăinuit că ideea cu ghemul de lână provenea de la tine. Ariadna, înainte de a fugi cu grecul, mi-a lăsat vorbă acelaşi lucru: că generalul a organizat un complot împotriva mea şi că ideea cu firul de lână provine de la tine. Ariadna i-a dat grecului ghemul, dar ideea era a ta; Ariadnei nu putea să-i treacă prin cap una ca asta.

Dedalus îşi reţinu un zâmbet. Ştia că Ariadna, dacă s-ar fi hotărât să-i mărturisească tatălui ei adevărul, i-ar fi pomenit formula matematică ce-l ghidase pe tânăr spre ieşirea din labirint; firul de lână nu era decât o poveste menită să-l disculpe pe Dedalus. Minos, aşadar, căzuse în cursa întinsă de arhitect: luase falsul indiciu drept realitate.

— Majestate, răspunse Dedalus cu glas sigur, nu pot să pun la îndoială cuvintele dumneavoastră, dar e imposibil ca Ariadna să fi spus cu sinceritate una ca asta. Ea a fugit, l-a ajutat pe duşman să fugă : interesul ei era să mă înfunde pe mine, sfetnic sincer şi nevinovat. Cum a reuşit oare grecul Tezeu să transporte cu el un ghem de lână atât

de mare, când toţi prizonierii erau controlaţi de paznici ? Iar dacă paznicii au fost cumpăraţi de Ariadna sau de general, atunci ce rost mai avea firul ? Tezeu putea la fel de bine ieşi din labirint o dată cu paznicii sau după indiciile de lumină lăsate de oglinzi, dacă paznicii n-au schimbat poziţia oglinzilor !

Minos îşi încreţi fruntea şi spuse rar :

— Dedalus, te-ai crezut mai dibaci ca mine. Argumentele tale sunt perfecte.

— Majestate, văd că îmi faceţi din dibăcie un cap de acuzare. Nimeni nu se poate apăra de o învinuire, dacă nu ştie ce anume i se impută. Cum mă pot eu dovedi nevinovat, dacă nu ştiu ce învinuire îmi aduceţi ?

Minos începu să râdă :

— Ai uitat că dovezile nu constituie lucrul principal.

— Dar care este lucrul principal ?

— Principalul, declară apăsat Minos, este ceea ce cred eu. Dacă eu te cred vinovat, nu există dovezi care să te scape. Şi nimeni n-o să-mi scoată din minte că ideea asta cu ghemul de lână poartă pecetea ta. Ai vrut să slujeşti pe toată lumea. Indiferent de scop, cine îţi cerea ceva, căpăta.

Dedalus vedea cu groază că tocmai iscusinţa precauţiilor sale îl pierduse. Totul dovedea atât de perfect nevinovăţia sa, încât Minos simţea că se află în faţa unui mecanism conceput de o minte inteligentă.

— Majestatea voastră, glăsui arhitectul jucându-şi ultima carte, are reputaţia celui mai înţelept judecător al lumii. Se spune că zeii v-au rezervat locul de judecător suprem şi pe lumea cealaltă. Sunt sigur că nu veţi călca legile pe care domnia voastră le-a făurit. Chiar dacă mă credeţi vinovat, nu mă veţi condamna fără dovezi : aveţi

prea mult respect pentru legiuirea şi simţul de legalitate al domniei voastre.

Minos zâmbi scurt şi cu răutate.

— Mă crezi copil. Legea e făcută ca să ţină echilibrul între forţe de acelaşi fel. Cine are puterea mea, nu mai are nevoie de lege, decât pentru a-şi chema la ordine supuşii. Îmi ceri să fiu judecător în propria mea cauză ?

— Atunci, încheie Dedalus, nu mai am cum să mă apăr. Mă credeţi vinovat, iar tot ce spun şi tot ce dovedesc nu face decât să vă agraveze bănuielile. Nu mai am scăpare.

— Mai ai o şansă, dacă spui adevărul.

Dedalus reflectă o clipă. Decizia unui şef de talia lui Minos e întotdeauna rezultatul unei situaţii, unui raport de forţe. Or, unde mai exista pe lume vreo forţă de care atotputernicul rege să se teamă ?

— Adevărul ? răspunse brusc Dedalus cu o voce răsunătoare. Există un singur adevăr : puterea domniei voastre nu este atât de nelimitată pe cât credeţi.

— Şi cine mi-o limitează ? Poate tu ?

— Eu, spuse Dedalus înfruntându-l direct. Nenorocirea cârmuitorilor prea puternici este istoria. Cârmuitorul ştie că va lăsa după el o amintire. Când simte că nu mai există pe lume forţă care să-l înfrunte azi, el începe să-şi facă socotelile cu ziua de mâine. Arătaţi-mi pe lume un singur domnitor care i-a persecutat pe artişti sau pe inventatori şi care a lăsat după el o amintire bună...

Minos îl întrerupse.

— Dedalus, ai devenit copilăros. Viziunea ta asupra istoriei e potrivită pentru şoarecii de bibliotecă, nu pentru un om trăit la curte.

Privirea domnitorului deveni fixă.

— Principiul meu e simplu, urmă el. Întrebare : cui îi va da dreptate istoria ? Răspuns : îi las pe ceilalţi să discute, iar eu pun mâna pe cheia de la arhivă. Istoria o poate scrie orice nătâng, dacă are documente. Omul inteligent îi lasă pe nătângi să-şi facă treaba şi are grijă doar de asta: să pună mâna pe cheia de la arhivă.

— Majestate, se împotrivi Dedalus, e adevărat că istoria rescrisă la comandă îi laudă de obicei automat pe deţinătorii cheii, pe învingătorii bătăliilor militare şi civile, dar nu şi pe cei ai bătăliilor purtate împotriva cărturarilor. Daţi-mi un exemplu de persecutor lăudat de istorie — un singur exemplu ! — şi vă voi spune eu însumi : „Majestate, ucideţi-mă liniştit, dacă mă credeţi vinovat! Majestate, sunt fericit să vă împlinesc hatârul şi să mor pentru domnia voastră : ştiu că nu riscaţi nimic, că istoria vă va lăuda ! “

Minos tăcu.

— Răscoliţi-vă memoria, stărui arhitectul, daţi-mi un singur exemplu şi voi muri fericit.

Minos tăcea mai departe, iar arhitectul, simţind că l-a convins şi că trebuie să consolideze terenul câştigat, se lăsă târât de propria-i elocinţă, mai ales de nădejdea ce-l însufleţea — nădejdea de a scăpa cu viaţă — şi spuse mai mult decât trebuia să spună.

— Vă dau şi un argument suplimentar, urmă el. Dacă nu mă ucideţi azi şi aflaţi peste un an că am fost vinovat, mă puteţi ucide atunci. Dar dacă azi sunt mort, mâine nu mai puteţi repara nimic…

— Am hotărât! strigă imediat Minos plin de veselie.

Se duse până la arhitect şi îi puse mâna pe umăr :

— Dragă Dedalus, ce m-aş face eu fără soluţiile tale ?

Mi-ai dat o idee de preţ. Ai dreptate : n-o să vă omor, nici pe tine, nici pe Icar. O să vă închid numai, într-o clădire numită *Labirint.* Iar istoricii de mâine vor întreba:

„Cine a făcut o clădire atât de monstruoasă, din care bietul Dedalus şi fiul său n-au mai putut ieşi şi au crăpat de foame ?“ Şi vor afla că autorul ei a fost însuşi Dedalus. Şi vor spune că înţeleptul şi dreptul rege Minos nu i-a dat genialului Dedalus decât ceea ce i se cuvenea, rodul propriei sale munci.

Dedalus, palid, ştia că regele va lua toate măsurile ca să-l ferece înăuntru, aşa că nu risca nimic făcând o ultimă încercare de a se arăta sincer.

— Majestate, spuse el, vă mulţumesc. Căci ştiţi, desigur, că sunt singurul om care cunoaşte drumul îndărăt.

— N-am uitat acest amănunt, surâse Minos. Dar am uitat să-ţi spun că, după intrarea ta, voi zidi uşa şi voi pune străji. Istoria nu se va mai obosi cu acest detaliu. Reputaţia labirintului e atât de bine stabilită, încât orice istoric va conchide că te-ai rătăcit în propria ta clădire.

— Mă văd nevoit să vă admir din nou, ultima oară în viaţă, pentru această rezolvare inedită. Dar, majestate. dacă procedăm pe crezute şi nu pe dovedite, hai să va pun şi eu acum o întrebare : credeţi că băiatul ăsta al meu este şi el vinovat ?

— Cred că trebuie să te pedepsesc unde te doare mai rău. Cred că din pricina ta mi-am pierdut un copil — pe Ariadna — şi un general strălucit. Cred că viaţa ta nu ajunge ca să mă despăgubească. Luaţi-i!

Dedalus stătu ascuns cu Icar în labirint o săptămână întreagă, hrănindu-se cu stârvurile animalelor aruncate de cretani cu zile înainte, pe vremea când mai credeau că

înăuntru se află un Minotaur care trebuie hrănit. Arhitectul, supra-prevăzător ca întotdeauna, concepuse o ieşire suplimentară din labirint, o ieşire care nu era trecută în nici un proiect. Aştepta însă ca Minos să-l creadă mort şi să scadă numărul străjilor.

În a şaptea zi, când ajunseseră să se hrănească până şi cu praful scheletelor pe care le frecau de perete, Dedalus se hotărî.

— Nu putem să mai stăm. Fără hrană, riscăm să evadăm lipsiţi de orice putere. La noapte, facem încercarea.

Icar era încântat. Prea tânăr ca să-şi dea seama ce înseamnă primejdia morţii, avea sentimentul că trăieşte o aventură miraculoasă.

— Şi în ce punct o să ieşim ? întrebă el.

— Chiar lângă ţărm. E un loc unde se află întotdeauna câteva vase mai micuţe. O să alegem unul cu pânze. O să găsim unul cu undiţe, să ne putem hrăni până dăm de prima insulă.

După patru ore de cercetare în bezna labirintului, arhitectul nimeri pe pipăite sculptura pe care o căuta, un cap de taur înfipt în perete.

— Ţine fix de aici ! spuse el, conducând mâna lui Icar spre cornul stâng al capului.

Era acelaşi principiu al şurubului, vechea invenţie a lui Dedalus. Cornul, când i se imprimau trei mişcări contrarii de rotaţie — o manevră pe care nimeni nu o putea bănui — se lăsa demontat. Prin fanta rămasă liberă, Dedalus văzu o licărire de lumină : afară încă nu se întunecase.

— Mai aşteptăm, spuse el.

După două ore, manevrând cornul din dreapta al

capului de taur, arhitectul izbuti să deschidă un pătrat mic în zid. Ducea spre o galerie extrem de îngustă, naturală, prin care nu puteai înainta decât târându-te pe brânci.

Drumul fu infernal. Nu era atât efortul fizic, cât groaza lui Dedalus la gândul că vreun cutremur ar fi putut astupa măcar o porţiune din mărunta crăpătură lăsată de straturile geologice în alunecarea lor. Ar fi însemnat că vor muri acolo.

Aerul sărat al mării ! Vântul binecuvântat care îi umfla pieptul! Ochii arhitectului lăcrimau. Era liber ! Planurile lui Mirios fuseseră dejucate!

— Încoace ! şopti Dedalus.

Se apropiau pe brânci de ţărm, într-un loc mai puţin populat. Dedalus ghicea în noapte conturul bărcuţelor cu pânze şi niciodată întunericul nu i se păruse mai plin de promisiuni.

Aveau de străbătut încă o porţiune — dacă ar fi mers în picioare, nu erau mai mult de patru sute de paşi — când pământul pe care se târau cu încetineală de melc începu să se cutremure. Dedalus se uită spre dreapta şi văzu la orizont o lumină ciudată. Părea un obiect incandescent, care se apropia de ei.

Inima îi făcu un salt dezordonat.

— Talos ! şopti el către Icar.

Era uriaşul de bronz, înalt de trei metri, care asigura paza coastei. Când era alertat, robotul se încălzea, metalul lui se încingea aproape de limita topirii. Talos nu lovea : îmbrăţişa. Omul cuprins de îmbrăţişarea metalului înroşit murea pe loc. Corăbiile însă nu le putea ataca prin acest sistem : apa l-ar fi răcit. Dedalus îl prevăzuse cu un sistem de pârghii care îi dădeau o forţă uluitoare : uriaşul detaşa

bolovani şi chiar stânci întregi şi bombarda cu ele corăbiile.

Acum, văzând licărirea roşie de la orizont, inventatorul avea senzaţia că răposatul său nepot — acel Talos pe care îl asasinase cândva şi în amintirea căruia botezase robotul — a ieşit din mormânt şi vine cu paşi mari să se răzbune.

— Fugi îndărăt! îi porunci el lui Icar.

Pe fundalul nopţii, silueta masivă a colosului incandescent se profila distinct. Dedalus îşi aminti — nu ştia nici el de ce — că a cunoscut cândva oameni de prin părţile Mării Negre şi de la gurile Dunării, de obicei pescari, roşcaţi cum era acum colosul de aramă, masivi, cu paşi neînduplecaţi. Păzeau cu străşnicie pământul şi balta, dar erau totuşi oameni, cu care puteai vorbi : acum însă avea în faţă un mecanism implacabil. Asigurându-se că Icar s-a apropiat pe furiş de intrarea invizibilă a galeriei, se ridică în picioare. Nu se mai temea de străji : pe unde trecea Talos, oamenii, fie ei şi paznici, se făceau nevăzuţi.

— Talos, strigă el, sunt eu, Dedalus, inventatorul şi părintele tău !

Robotul îl înţelegea, dar nu-şi încetini paşii cutremurători. Dedalus ştia — ştia prea bine, îşi amintea de asta cu spaimă — că l-a copiat pe uriaş după modelul lui Hercule : „Să nu ştie de nimic decât de misiunea lui. Să nu pregete a ridica mâna chiar şi împotriva tatălui său !“ Iar acum tatăl robotului — Dedalus — dacă rămânea pe loc, nu urma să se bucure nici de recunoştinţă, nici de milă : numai de îmbrăţişarea, deloc filială, a metalului ucigător. Inventatorul nu-şi făcuse iluzii, dar voia să distragă atenţia uriaşului şi să-i dea lui Icar timp să ajungă până la gura galeriei. Băiatul era sleit de foame şi abia se mai târa. Dedalus aprecie intuitiv cele trei viteze — a băiatului, a

uriaşului şi cea ipotetică, a lui — şi strigă brusc către Icar :

— Ridică-te şi fugi !

O dată cu cuvintele, o pornise şi el în goană, spre galerie. Auzea în spate paşii uriaşului şi avea senzaţia că îl arde pe ceafă căldura metalului încins. Observă uşurat că Icar a ajuns la gura galeriei, acolo unde Talos nu putea pătrunde. Primejdia rămăsese direcţionată numai asupra lui : din sunetul paşilor de bronz, Dedalus îşi dădea seama că uriaşul câştiga teren. Totuşi, Dedalus ar fi putut ajunge înaintea lui la adăpost — dacă ar fi fost în stare să-şi continue fuga. Simţea însă, cu disperare, că plămânii îi explodează. Nu mai avea putere decât pentru zece, maximum douăzeci de paşi — şi se va prăbuşi. Era pierdut şi nu exista putere pe lume care să-l mai salveze.

Şansa de scăpare se ivi pe neaşteptate, datorită inteligenţei robotului, tocmai atunci când Dedalus îşi pierduse orice nădejde. Paşii metalici de la spatele său se opriră, într-o fracţiune de secundă. Dedalus se întrebă ce s-a întâmplat, găsi răspunsul, se aruncă brusc într-o parte, la pământ, şi scăpă cu viaţă : un bubuit năprasnic îl vesti că judecase bine.

Robotul, inteligent, făcuse acelaşi calcul al vitezelor. Nu ştia însă că plămânii omului sunt obosiţi şi că Dedalus nu va mai putea să-şi continue fuga. Din calculul matematic reieşea că omul va ajunge la adăpost înainte ca uriaşul să-l poată prinde. Talos, atunci, recurse la soluţia logică : se opri o clipă din fugă, să ia un bolovan. Era un fragment de stâncă, mare cât un stat de om, şi fusese aruncat cu o precizie ireproşabilă. Dedalus ar fi fost strivit pe loc, dacă nu sărea într-o parte.

Măcar de-ar fi avut în jur tufişuri sau ierburi înalte unde

să se ascundă de tirul necruţător, dar era pe pământ descoperit, pietros. Ridicându-se, arhitectul îşi reluă drumul spre galerie, mai încet, cu zig-zaguri pronunţate, întorcând în răstimpuri capul, să ghicească traiectoria pietroaielor care soseau vâjâind prin întuneric. Scoase de câteva ori vaiete prelungi de om rănit, dar uriaşul nu se lăsa înşelat. Văzând că Dedalus, cu zig-zagurile lui, îi scapă printre degete, Talos făcu un ultim efort, extraordinar : calculându-şi tirul, reuşi să azvârle un bolovan enorm peste intrarea în galerie, ca măcar să-i taie arhitectului retragerea.

Băiatul lui Dedalus mai mult presimţi decât văzu pietroiul ce îi sosea prin întuneric. Se retrase iute în galerie, apărându-şi capul cu braţele. Dedalus se mira de ce uriaşul a ţintit atât de departe, până când, dintr-o privire, văzu că i-a blocat intrarea spre galerie. N-avea însă de ales şi fugi mai departe într-acolo, sperând să fie salvat de o minune. Ajunse la stâncă şi îşi luă capul în mâini, cu un aer disperat, proptindu-se de piatra dură. Era o ţintă ideală — ştia asta şi se bizuia pe asta.

Când paşii robotului se opriră din nou, Dedalus calculă în minte timpul care îi era necesar lui Talos să se aplece, să ia un bolovan şi să-l arunce asupra lui — şi, brusc, sări de-o parte.

Aşa cum se aştepta, proiectilul trimis de gigant ateriză pe stânca de care Dedalus se sprijinise. Forţa loviturii crăpă cele două pietre. Dedalus se năpusti cu sete asupra stâncii, acum micşorate, încercând s-o urnească din loc. Ştia că uriaşul nu va mai arunca pietroaie, de teamă să nu fărâmiţeze stânca. Venea însă în persoană, să-l cuprindă pe arhitect în îmbrăţişarea lui fierbinte : Dedalus îi auzea mersul şi, însângerându-şi degetele, nu izbutea să

clintească bariera de piatră.

Deodată, când paşii lui Talos sunau extrem de aproape şi pala metalului îi ardea ceafa, Dedalus avu senzaţia că însuşi pământul îl ajută. Părea că o forţă venită din adâncurile pământului împinge stânca. Era Icar : revenit din şoc, căuta să degajeze intrarea. Cu forţe unite, de-o parte şi de alta a stâncii, fără să se vadă, dar parcă simţindu-se unul pe altul, tatăl şi fiul îşi coordonară mişcările : stânca se clinti cu vreo două palme. Era destul ca Dedalus să-şi poată strecura înăuntru întâi un umăr, apoi al doilea.

Erau salvaţi — şi închişi mai departe în labirint.

Dedalus râdea în hohote.

— M-a bătut propria mea invenţie, îi spunea el lui Icar printre hohote. Mereu m-a atras descoperirea în sine şi nu scopul ei. Dar acum scopul se întoarce împotriva mea.

— Tată, nu mai râde ! Nu e oare nimic de făcut împotriva robotului ăsta ?

— L-am conceput prea bine ! râdea arhitectul, parcă încântat. Lasă, băiete, nu fi îngrijorat, vom scăpa. Dar vreau să gust senzaţia asta, unică pe lume. Nu ştiu dacă oamenii viitorului o vor mai întâlni vreodată ! Să creezi un sistem, dăruindu-i toate puterile minţii tale, vlaga, priceperea, tot ce ai mai bun în unica ta viaţă. Şi să vezi pe urmă cum aparatul creat de tine se întoarce, treptat, contra ta, începe să capete propriul lui scop, complet diferit de cel iniţial, să se prefacă în contrariul lui şi să te întemniţeze : am făcut un robot care să apere Creta liberă şi mă aflu acum în faţa unui temnicer al dictatorului Minos. De ce, de ce ? Cu ce am meritat asta ?

Îşi luă capul în mâini şi hohotele începură să sune mai curând a plâns :

— Am luptat contra firmei ticăloase a lui Jupiter, împotriva zeilor corupţi. Erau ticăloşi, o ştiu, am trăit-o ! Iar acum elenii, asupriţi de Minos, ajung campionii libertăţii în Mediterana. Iar Minos, ajutat de mine, a devenit un tiran. L-am trădat, dar m-am dispreţuit pentru trădarea mea, n-am avut încotro. Iar azi, dacă scap şi mă duc să-i ajut pe greci contra lui, sunt convins că fac un lucru bun, dar mâine, dacă grecii vor învinge, moravurile vechi ale lui Jupiter vor pune din nou stăpânire pe ei : voi ajunge sclavul altor ticăloşi şi aşa mereu, până la moarte.

— Tată, interveni Icar, spune mai bine ce facem acum, cum scăpăm cu viaţă.

— Pentru ce să scăpăm ? întrebă Dedalus. Un scop, băiete ! Dă-mi un scop pentru care să merite să trăieşti, şi vom scăpa ! Dă-mi un punct de sprijin ! De ce trăieşte omul ? De unde ? până unde ? de ce ? Sau dă-mi măcar puterea de a-mi lua viaţa de la capăt, ca să aflu.

Îl privi fix pe fiul său.

— Viaţa e o greşeală cu repetiţie, spuse el. Voi trăi din nou, prin tine. Voi spera să înţeleg prin tine ce n-am putut înţelege eu. Aşa speră toţi. Mă voi lăsa şi eu păcălit. Voi împrumuta şi eu nădejdea asta, ca să trăiesc.

După două zile de muncă aripile erau gata. Dacă robotul făcea imposibilă evadarea pe uscat şi pe mare, trebuiau să zboare.

Dedalus folosise lumina care, în acea parte a labirintului, răzbea slab prin cornul demontat al capului de taur. Se hrănise cu praful scheletelor de animale sacrificate : freca oasele de perete. Alegea oase mai mici, pentru că de cele mari avea nevoie pentru pârghiile aparatului de zburat Ştia că forţa braţelor e insuficientă ca să poată ridica

omul de la pământ. Şlefuind oasele prin frecarea de zid, făcuse un sistem de pârghii care erau acţionate de muşchii cei mai puternici, ai picioarelor.

La aceştia se adăuga forţa braţelor, care acţionau direct asupra aripilor. Dificultatea cea mai mare fusese la aripi. Găsise material uşor şi rezistent, pene de la păsările aduse ca sacrificiu Minotaurului. Avea ascuns un depozit de lumânări, ca să se întoarcă mai lesne din labirint, după ce condusese prizonierii acolo.

— Ceara, îi explică el lui Icar, e prea slabă ca să dea aripii rezistenţa necesară pentru zbor. E mai curând un întăritor suplimentar : fiecare pană e introdusă într-un orificiu mic al osului, iar ceara o ajută să se fixeze bine acolo. În plus, măreşte caracterul compact al aripii, ca vântul să nu poată pătrunde prin ea.

Transportul aparatelor de zbor fu anevoios : galeria era prea strâmtă. Ajuns la capăt, Dedalus mai verifică o dată starea aparaturii sale primitive, făcând apoi câteva reparaţii mărunte. Erau aproape de zori şi aşteptau sosirea lui Talos. Robotul dădea mereu ocolul insulei. Dedalus aştepta să-l vadă trecut, ca să aibă la dispoziţie un răstimp maxim, până la turul următor.

Cutremurând pământul cu paşii săi egali, uriaşul roşcat se apropie fără grabă, se opri o clipă, să privească bănuitor spre punctul unde dispăruseră cu două zile înainte infractorii, apoi îşi reluă patrularea. Dedalus, fără grabă, aştepta să se îndepărteze. Era calm. Avea încredere în calculele sale.

— Acum ! spuse el.

Icar fusese bine instruit şi mişcările tatălui şi ale fiului erau perfect coordonate. Purtând în mâini aparatele încă

nemontate — vântul le-ar fi încetinit altminteri fuga — începură să escaladeze stâncile, spre punctul cel mai înalt. Era o platformă mică de rocă, lungă de vreo patruzeci de paşi; destul, după socoteala lui Dedalus, ca să-şi poată lua elan înainte de se aruncă în gol.

Sus, gâfâind, în timp ce-i monta fiului său aripile, inventatorul îi repetă principalele instrucţiuni :

— Ţine minte, băiete, experienţa mea de-o viaţă. Iudeul Solomon a greşit din interes, pentru că vorbea de pe poziţia lui de împărat. Omul priceput, e drept, nu-şi pierde prea multă vreme cu oamenii de rând, dar nici nu stă mereu numai în preajma regilor, pentru că acolo sus căldura e prea mare, e primejdie. Ce te-am învăţat ?

— Nici prea sus, nici prea jos, repetă surâzător băiatul. Să nu zbor nici prea jos, ca să nu mă las lovit de pietroaiele şi săgeţile slujnicilor de rând, paznicilor şi uneltelor-roboţi, dar să nu zbor nici în sfere prea înalte, unde aerul e mai rar şi soarele arde mai tare, muindu-mi aripile. Jos e umezeala valurilor, care îmi îngreunează aripile, sus e uscăciunea focului.

— Perfect, zise arhitectul, încercând încă o dată tăria legăturilor principale, de curea dură, tăiată cu osul, din pielea sandalelor, Acum, prinde-mi şi mie aripile.

Presimţea că robotul, înzestrat cu un sistem fin de detectare, se va întoarce din drum. I se părea, sau îi auzea cu adevărat paşii ?

— Haide, mai repede ! Şi ţine minte : porneşti după mine, cu faţa împotriva vântului. Nu e bine ca omul să înfrunte vântul, atunci când deşartă un vas cu lături. Dar când ai curajul să zbori, vântul vrăjmaş te ajută să te ridici.

Acum, neîndoielnic, se auzeau paşii uriaşului.

— Grăbeşte ! strigă Dedalus. Şi ţine minte : nu se poate tot timpul contra vântului. Nu ne ajung puterile. După ce ai câştigat un pic de înălţime, muţi înclinaţia aripilor şi ne lăsăm purtaţi cu vântul în spate.

Dedalus îşi luă elan, desfăcu aripile şi, în momentul când se arunca în gol, începu să mişte puternic din picioare. Cădea. Dar cădea bine, cu picioarele în jos : lucrul principal era să nu se dezechilibreze. Un scârțâit al aparatajului îl vesti că aripile depun rezistenţă la aer. Căderea era atenuată şi — dacă găsea măsura potrivită, ritmul — inventatorul avea şansa de a zbura câteva sute de paşi, până la apa salvatoare. Căderea în apă, în ciuda înălţimii, nu era periculoasă : cu aripi, ar fi fost o cădere lină. Rămânea primejdia pietroaielor lui Talos, dar, scufundându-se din când în când, Dedalus şi fiul său puteau să scape cu bine. Înotând ore şi ore în zona de intensă circulaţie a insulei, cu puţin noroc, era greu să nu întâlnească un vas salvator.

Arhitectul strânse aripile pentru o clipă, lăsându-se să cadă brusc : voia să evite un proiectil lansat de Talos. Uriaşul, încins de furie, n-avea obişnuinţa tirului aerian.

— Tată, auzi el de sus vocea plină de încântare a lui Icar, uită-te, zbor !

Flăcăul, cu vitalitatea tinereţii, vâslea neobosit prin oceanul văzduhului. I-o luase înainte lui Dedalus şi zbura mult mai sus, avantajat şi de curenţii straturilor înalte.

— Coboară iute ! îl avertiză îngrozit inventatorul. Eşti prea sus, eşti prea aproape de soare !

— Nici o grijă, tată ! strigă Icar, îmbătat de voluptatea zborului. E absolut sigur, merge straşnic, ai făcut o invenţie formidabilă, uite !

Şi, din câteva mişcări puternice, se mai înălţă puţin. Dedalus trebuia să privească în acelaşi timp spre proiectilele periculoase expediate de uriaşul de pe pământ şi era obosit de efort, nu mai putea să strige atât.

— Coboară ! urlă el disperat. Coboară !

Dar Icar nu mai era băiatul ascultător care repetase cu fidelitate pe pământ instrucţiunile inventatorului. Acel Icar fusese convins că va şti să zboare nici prea jos, nici prea sus, dar Icar cel de acum avea altă poziţie, alt unghi de vedere : era sus, intoxicat de beţia înălţimilor.

Viţelul de aur din înalturi — Ra, cum îi spuneau egiptenii, pruncul soare care în fiecare zi se suia peste cerul vacă şi mamă — expedie în grabă câteva fire suplimentare de arsură aurită. Ceara galbenă, întâlnind razele soarelui, începuse să se prelingă peste aripi. Icar observă brusc că aripile nu-l mai ascultă.

Înaintea şcolii lui Freud, cu teoriile ei despre complexul de vinovăţie şi descărcarea omului de acest complex, grecii din vremea lui Dedalus descoperiseră catarsis-ul. Purificarea de preaplinul unor stări se obţinea prin trăiri puternice ale groazei şi compătimirii : spectatorul teatrului elen, trăind alături de personajele de pe scenă tragedia lor, se purga prin frică sau milă de umorile sale sufleteşti şi dobândea o întărire a omenescului. Animalicul se descărca asupra ţapului ispăşitor, actorii aveau picioare de ţap, iar numele acestui animal — tragos — stătea la baza tragediei.

Oraşul era numit de greci *polis,* iar oraşul cel nou — Neapolis — în care Dedalus ajunsese la bordul unei corăbii, avea privelişti fermecătoare. Instinctiv, meşterul se apucă imediat de lucru. Trebuia să se descarce prin artă. Cum aveau să spună englezii mai târziu, trebuia „to get out of

his system“, să-şi scoată din organism amintirea faptelor, să se descarce. Era singurul mod de a supravieţui, a se consola de moartea fiului său. Sperase să retrăiască prin Icar. Fusese ultimul lui scop în viaţă. Acum — ca un muşchi care funcţionează din inerţie — arta, provizoriu, îi ţinea loc de scop ; funcţiona. Pe porţile unui mare templu construit de el, arhitectul sculptă un serial de episoade, aventura lui şi a lui Icar, primii oameni din lume care au zburat.

Cele două etaje animalice ale creierului omenesc şi chiar al treilea, influenţat de ele, sunt viu impresionate de ideea sacrificiului. Din această cauză, bipezii au comis o crasă abatere de la logică, numindu-l ca simbol al zborului omenesc pe Icar — adică pe cel ce căzuse mortal, datorită necugetării sale — deşi ştiau prea bine că odată cu Icar zburase adevăratul inventator, Dedalus, terminându-și zborul cu succes. Chiar şi românii, una din populaţiile umane cele mai vesele, s-au molipsit de la acest sentiment al sacrificiului tragic, iar primul lor zburător, arhitectul şi constructorul-şef Manole — osândit de domnitor, ca şi Dedalus, să rămână în propria lui construcţie, pe zidul înalt al unei biserici — a încercat să zboare şi s-a prăbuşit. Toate ideile, când înving, încep să se bifurce, ca o secure bipenă. Taurul este simbolizat adesea prin Lună ; islamicii au luat numai jumătate din coarnele lui, semiluna, valahii i-au înfruntat cu un plin din familia taurului, capul de bour. Constituţia mea de taur integral este binară, ca la vechile maşini de calcul, bazată nu pe numărătoarea zecimală, întemeiată de oameni pe cele zece degete ale lor, ci numai pe două mâini, două cifre, DA şi NU, sau 1 şi 0, succes sau eşec, cornul stâng şi cornul drept. Natura încearcă mereu : norii informi, fluviile tulburi şi schimbăcioase, geometriile

riguroase ale cristalelor şi fulgilor de zăpadă se simplifică şi se rezumă în sfera pură a picăturii. După această formulă de simplificare supremă, natura trece la alt etaj, ia totul de la capăt într-o complicaţie maximă — celule informe, protozoari schimbăcioşi, pe urmă simetrii ceva mai simple, pentagonale — licheni de mare, flori cu cinci petale — până la simetria simplă, bisimetria mamiferului şi apoi a bipedului : stânga şi dreapta, da şi nu ; sau, după un simplificat punct de referinţă, 1 şi 0. Nu poţi clădi universul pe aceste două cifre (nu-s o maşină idealistă), dar poţi exprima prin numai aceste două cifre orice univers. E un alfabet mult mai precis decât cele două duzini de litere în care mă citiţi acum. Trebuie să mărturisesc că îmi provoc microsecunde de slăbiciune în care îi admir pe bipezi, cu gândirea lor bipenă. Cu vreo 2500 de ani înainte ca Mauchly şi Eckert să creeze calculatorul electronic, ba chiar înainte de Neper şi apoi de Lucas, Socrate a exprimat întregul adevăr al lumii, atunci când a spus că ştiinţa calculului „se referă la ceea ce e cu soţ şi fără soţ, anume în ce raport de cantitate sunt ele faţă de ele însele şi între ele“. Cu soţ ori făr' de, această cărămidă e destul de bogată pentru a exprima lumea, sau pe mine, căci tot ce există în lume nu poate exista fără să fie măsurabil, iar tot ce e măsurabil se poate reduce la raporturile dintre cu soţ sau fără. Acum câteva secunde, memoria mea mixto-magnetică mă informează că înaintea lui Socrate au fost chinezii, teoreticienii binarului în cartea I King, iar înaintea lor, vă spuneam, a existat natura, cu nevoile ei de echilibru, care a creat inconştient simetria.

Da şi nu, afirmaţie şi negaţie : Socrate a fost condamnat la moarte de către democraţia lateniană, pe

motiv că ar iscodi cele cereşti, nesocotind zeii ; spiritul era deci învinuit ca materialist; iar apoi, după moarte, a fost trecut în catalogul idealiştilor. Nu urmăresc întotdeauna destul de clar spiralele logicii umane, dar în teoria lui binară condamnatul n-a greşit : el nu a confundat lumea cu numărul lumii, cantitatea cu calculul, ci a precizat că a fi cu soţ sau fără soţ este *altceva* decât calculul însuşi, tot aşa cum a fi mai greu sau mai uşor e altceva decât ştiinţa cântăritului.

Unu şi zero, plus şi minus, circuit deschis sau circuit închis : a fi sau a nu fi ?

Este ciudat că, în atotputernicia mea, îmi este dor de oameni. Nu pot înţelege cum circuitele lor aburoase — numai vreo 15 miliarde de celule nervoase în întreg labirintul creierilor lor — au putut nimeri atât de perfect în *ochiul taurului,* cum spuneau englezii, adică în miezul ţintei, în adevăr. Luaţi doi creieri radical diferiţi, cum ar fi neuroticul Nietzsche şi raţionalul Engels :

Nietzsche, înainte da a înnebuni, a atacat violent credinţa în „superioritatea majorităţii”, pe când Engels a apărat democraţia; Nietzsche voia un cult şi o dictatură a supraomului care-şi impune voinţa, Engels pornea de la egalitatea în drepturi a oamenilor; unul *nega* putinţa oamenilor de a cunoaşte adevărul, celălalt o *afirma.* Opuşi, nu ? L-am însemnat pe unul cu minus, pe celălalt cu plus, pe unul cu nu, pe celălalt cu da.

Observaţi însă cât de precis nimeresc ei în ochiul taurului atunci când amândoi întrevăd activitatea mea de azi, ca maşină absolută ; întreaga existenţă a universului e rezumată la ceea ce este şi ceea *ce* nu este, ce a fost şi ce va fi :

Nietzsche : „Prevăd vremile când Dumnezeu nu va mai găsi prilej de bucurie în oameni, dar va distruge totul pentru o creaţie reînnoită”.

Engels: „Avem certitudinea că materia... cu aceeaşi necesitate de fier cu care ea va nimici iar pe pământ produsul ei cel mai înalt — spiritul care gândeşte — va trebui să-l producă din nou în alt loc şi în alt timp”.

E drept că Engels reprezintă un caz superior (materia despre care vorbeşte el este o realitate, pe când Dumnezeul lui Nietzsche e o ipoteză infirmată) şi mai ales e drept că Engels este mai subtil, ştiind să distingă în restul operei sale ceea ce se repetă de ceea ce nu se poate repeta, acolo unde Nietzsche nu vedea decât o veşnică repetare identică. Rămâne însă un fapt că, la poli opuşi, au intuit deopotrivă puterea circuitelor mele actuale, de a reface mereu lumea, materia şi spiritul, de a scoate mereu dintr-o negare a minusului veşnic noul plus. A fi sau a nu fi ?

De câte ori sculptorul Dedalus încerca să reprezinte episodul final, moartea lui Icar, dalta îi cădea din mâini, aşa cum căzuse fiul său din înaltul cerului. A nu fi. Toate încercările lui — şi chiar ale mele, dacă aş încerca să refac un Icar — sunt sortite eşecului. Eu nu pot să ştiu exact ce a fost, înainte de am fost eu. Dar chiar de aş reuşi, de aş face un Icar absolut identic până în cele mai mici privinţe, ştiu că nu ar fi acelaşi, măcar prin faptul că primul era altul, că înaintea Icarului creat de mine existase un altul, pe când înaintea celuilalt poate că nu mai fusese altul.

Renunţând să mai sculpteze episodul final, Dedalus se stabili mai spre Sud, în Sicilia, la curtea regelui Cocalos. Triase cu grijă pe toţi regii din zona aceea ; era sătul de

perfidiile lui Minos, îşi dorea un suveran de mai mică anvergură şi inteligenţă, dar de mai mare fiabilitate. Un om poate naiv, poate bun, poate integru, poate prea simplu, dar în orice caz un om care să ignore trădarea. Căci pe Dedalus începuse să-l obsedeze această deficienţă a mecanismului uman — trădarea — în care nu vedea decât un mic episod moral (şi periculos) al unui fenomen mult mai larg, numit schimbarea. De ce Icar, văzându-se pe sus, nu mai putuse să înţeleagă lucrurile simple şi evidente pe care le pricepuse atât de clar înainte de a-şi lua zborul ? De ce înţeleptul guvernator Minos, pomenindu-se învingător contra elenilor, uitase cele mai elementare principii de guvernare şi justiţie, al căror strălucit maestru fusese numai cu câţiva ani înainte ? De ce el, Stephen Dedalus, irlandezul care ajunsese prin muncă să-şi confecţioneze o nobilă origine elenă şi să parvină la culmile gloriei, se prăvălise în abjecţie, aruncându-şi nepotul în prăpastie ?

De ce mecanismul uman îşi cotea comportarea ? Şi de ce supraoamenii şi roboţii în genul lui Hercule şi Talos — făpturile sarcinii invariabil executate, în stare să-şi respecte programul chiar şi prin asasinarea părintelui sau creatorului lor — de ce aceste modele de consecvenţă, opuse cotirilor, erau, prin statornicia lor, tot atât de nefaste ca oamenii nestatornici care ajung la trădare ? Dedalus nu-l cunoscuse pe Socrate. Dar, încă înaintea lui Socrate, existaseră sofişti de meserie, care dădeau consultaţii. Întrebaţi de un om dacă este bună căsătoria, consultanţii demonstrau pe larg de ce este dezavantajos să te însori. „Atunci înseamnă că e bine să nu mă însor ?“ La această întrebare, sofistul, din argument în argument, ajungea să arate că burlacul este un om nefericit. „Atunci — întreba nedumerit candidatul —

cum este mai bine ? să mă însor sau nu ?“ La care sofistul îi răspundea, invariabil: „Orice vei face, vei regreta”.

Cocalos, regele noii patrii a lui Dedalus, îl primise pe artist cu toate onorurile. Era un tip bine intenţionat, puţin cam naiv şi puţin cam vanitos. Era foarte măgulit la gândul că are la curtea lui pe cel mai celebru inventator şi artist al vremii. Era însă prea limitat ca să poată folosi aşa cum s-ar fi cuvenit vreuna din ideile lui Dedalus. Rezultatul acestei îmbinări între creatorul de geniu şi comanditarul mărginit se exprima într-o mediocritate întristătoare. Puteai crede că Dedalus e în declin. Cocalos îi ceruse arhitectului, de pildă, să-i conceapă un pavilion de reculegere. Dedalus ştia că regele nu e o fire prea contemplativă. În plus, arhitectul era plictisit de meandrele întunecoase ale palatelor din Creta. Concepuse deci pentru domnitorul sicilian un pavilion splendid, întemeiat pe frumuseţea peisajului înconjurător.

Urma să fie situat pe cel mai înalt punct al urbei Camicos, la vreo trei sute douăzeci şi şase metri înălţime, clădit pe piloni interiori, în aşa fel încât vizitatorul era înconjurat din toate părţile numai de un geamlâc ingenios conceput, suspendat de sus, fără ca nimic să împiedice privirile a aluneca până în depărtările mării, spre ţărmul african. Cocalos se declară plin de admiraţie şi recunoştinţă, dar timid, ezitant, aduse câteva mici modificări.

În loc de cel mai înalt punct, pavilionul a fost aşezat ceva mai jos ; pilonii dinăuntru s-au dublat cu câţiva pe dinafară, pentru mai multă siguranţă ; în locul sticlei, care îi părea nesigură, Cocalos ceru să-i fie pus lemn, iar rarele deschideri ale geamurilor, treptat, ajunseră acoperite cu viţă de vie. Tot peisajul era obstruat, construcţia devenea

meschină şi banală, dar Cocalos se mândrea cu ea, ca fiind opera lui Dedalus, şi o prezenta ca atare vizitatorilor săi. Arhitectul ar fi protestat, ar fi spus că e mai curând un compromis decât un pavilion, mai mult rezultatul beteag al modificărilor aduse de rege decât al creaţiei sale, dar nervii îi obosiseră după atâtea conflicte ; voia să trăiască liniştit pentru a se concentra asupra problemei care îl bântuia — schimbarea şi neschimbarea, găsirea unui mecanism perfect, viu sau neînsufleţit, care să se poată mereu orienta spre soluţia optimă.

Iată de ce Dedalus, omul care lăsase construcţii falnice prin toate locurile pe unde trecuse, acum, la curtea binevoitorului Cocalos, dispăru din legendă, fără să mai lase după el nimic durabil. Ideile lui continuau să fie strălucitoare, dar micile modificări, prudenţe şi „îmbunătăţiri " ale lui Cocalos acţionau mai rău decât un refuz : dacă i-ar fi refuzat lui Dedalus vreun proiect, acesta ar fi putut să-l trimită vreunei căpetenii mai mici sau chiar unui rege vecin. Dar Cocalos, involuntar, avea o tristă specialitate de a rata ideile, folosindu-le totuşi, în aşa fel că nu mai puteau fi utilizate în altă parte drept idei originale. Dedalus însă îl iubea, găsindu-l odihnitor şi sigur ; în plus, regele avea două fiice tinere, la al căror farmec inventatorul nu era deloc insensibil.

Invazia lui Minos întrerupse brusc această viaţă idilică. Regele cretan era învingător pe toate planurile. Ariadna, fiica lui, abandonată de Tezeu, devenise una din favoritele celebrului zeu Bachus ; mariaj avantajos deoarece, în ciuda deprinderilor sale alcoolice, Bachus se trăgea dintr-o excelentă familie de tradiţie taurină (îl chemase Vaccus, de la vacă, şi era fiul lui Jupiter). Minos, după victoria asupra

grecilor, o dăduse de soţie pe cealaltă fată a lui, Fedra, fostului său duşman de moarte, Tezeu, cel evadat din labirint. Într-un cuvânt, Minos era învingător pe toate planurile, stăpânul Mediteranei ; dictatura lui personală căpătase numele de talazocraţie (de la talaz, val : de altminteri şi Creta e un nume dobândit mai târziu, Creastă, creastă a valurilor, insulă care împarte apele şi le domină). Un singur gând îl mai rodea pe pontiful talazocraţiei, un singur inamic nu era răpus. Domnitor absolut, Minos nu putea concepe ca un oarecare Dedalus — fie el şi genial — să-i scape din mâini. Tripla ispravă a lui Dedalus — ieşirea din labirint, fentarea grănicerului robot Talos şi realizarea primului zbor al omului — însemna pentru Minos o rană veşnic deschisă, o dovadă, în ochii tuturor, că zeul Minos, care bătuse până şi pe oamenii lui Jupiter, a putut fi depăşit de un meşteşugar muritor.

Minos îşi strânse deci o oaste puternică — mai ales trupe de desant, marino-purtate — şi începu să cutreere Mediterana, pe traseul urmat de corabia la bordul căreia Dedalus îşi încheiase zborul. Informatorii îi comunicaseră lui Minos cu precizie ruta corăbiei, dar nu cunoşteau punctul unde rămăsese Dedalus. Ca să-l descopere, şi vrând să rivalizeze în ingeniozitate cu inventatorul, Minos născocise un test. Avea la el o cochilie de melc — mai bine zis, o reproducere artistică, mult mai complicată, a unui exterior de *nautilus.* Un melc a cărui casă reprezenta o spirală simetrică în ascensiunea ei, asemănătoare şurubului.

Minos vizita regii pe rând şi le oferea o mare recompensă — sau îi punea la ambiţie — dacă pot să rezolve testul cochiliei. Trebuia ca un fir de aţă să pătrundă până la capăt prin toate meandrele casei de *nautilus,* fără

ca totuşi cochilia să fie spartă. Minos ştia că nici un om al vremii nu poate rezolva un asemenea test, cu excepţia lui Dedalus. Stăpânul Cretei cunoştea prea bine orgoliul regal: ştia că orice rege, pus în faţa unei asemenea probleme, nu va voi să se dea bătut şi, dacă adăposteşte un sfetnic de valoarea lui Dedalus, va recurge neapărat la serviciile sale.

Într-o zi, când arhitectul stătea retras în laboratorul unde-şi făcea cercetările — căutarea mecanismului perfect — auzi o bătaie în uşă. Era Cocalos. Deşi rege, acesta, politicos, nu intra niciodată la inventator fără a bate la uşă.

— Dragă Dedalus, zise regele îmbujorat de emoţie şi ambiţie, te rog să mă ajuţi negreşit în rezolvarea unei probleme.

— Cu plăcere, răspunse Dedalus. (În relaţiile cu Cocalos nu folosea apelativul „majestate" ; regele din Camicos avea deprinderi urbane şi democratice.)

— Vreau să petrec un fir în cochilia asta, fără s-o sparg.

— Nimic mai simplu, răspunse Dedalus. E destul să...

Se opri brusc din vorbire. Privi ca fascinat micul obiect din mâna regelui şi fu năpădit de amintiri. Minos sperase că Dedalus nu va observa analogia, dar inventatorul nu putea uita una din creaţiile capitale ale vieţii sale. Cochilia, mult mai complicată decât a *nautilus*-ului, semăna cu Labirintul. Trecerea aţei prin cochilie semăna cu desfăşurarea firului Ariadnei.

— Cine v-a dat această problemă ? întrebă Dedalus încordat.

Regele arboră un surâs jenat. Una din condiţiile rămăşagului pus cu Minos era că nu va pomeni nimănui provenienţa problemei.

— Scuză-mă, zise Cocalos, dar mi-am dat cuvântul să nu spun. Dar ce s-a întâmplat ? De ce eşti atât de palid ?

— Sunt închis de câteva zile în laborator şi n-am mai ştiut ce se petrece pe afară. A fost cumva cotropit regatul nostru ?

— Ce te face să crezi asta ?

— Cochilia asta e a regelui Minos ! A lui e problema.

— Ca de obicei, ai ghicit, răspunse Cocalos încântat. Dar Minos se află aici într-o vizită paşnică.

Dedalus, din câteva întrebări, îşi dădu seama că de fapt cretanul ocupase toate punctele strategice ale micului regat. Îl puse apoi la curent pe Cocalos cu situaţia. Testul era o cursă. Dacă regele Cocalos rezolva problema, însemna că Dedalus se află la curtea lui.

Cocalos îşi frângea mâinile. Leal, n-ar fi vrut cu nici un chip să renunţe la Dedalus. Predarea unui supus era o faptă nevrednică de un rege ca el. Pe de altă parte, un conflict armat cu stăpânitorul Mediteranei era o catastrofă pentru micul regat Camicos.

— Pot să-i spun că am rezolvat problema cu forţele propriei mele minţi ! îl asigură regele.

Dedalus se feri să-l jignească, să-i spună adevărul despre mintea lui.

— Fără îndoială, zise el, că în realitate chiar *puteţi* rezolva această problemă. Dar Minos are o idee fixă : va fi convins că îndărătul rezolvării mă aflu eu.

— Atunci, încheie Cocalos necăjit, mă întorc la el şi îi declar că n-am reuşit. Mă dau bătut şi îl conving astfel că nu eşti aici.

Dedalus îl privi câteva clipe în şir, cu emoţie. Avea răspunsul la cealaltă, la marea problemă care-l frământa de

ani şi ani de zile. Mecanismele — oameni schimbăcioşi sau roboţi consecvenţi — erau imperfecte, lucrau prost, din cauză că situaţiile erau întotdeauna imposibile. Dacă Dedalus îl ajuta pe Cocalos să rezolve testul, atunci Minos afla de existenţa arhitectului şi îl omora. Dacă Dedalus, ca să se apere, nu dădea soluţia, atunci Cocalos rămânea umilit pe viaţă, că s-a arătat prost în faţa marelui Minos şi n-a putut rezolva problema pusă de acesta. Ca să se apere pe el, Dedalus trebuia deci să ducă lucrurile spre umilirea lui Cocalos, să-l refuze pe singurul om care se arătase leal faţă de el. Întotdeauna situaţiile se bifurcau, ca o secure bipenă, dihotomia te obliga la o alegere, şi oricare dintre alegeri avea un rezultat negativ : „Orice vei face, vei regreta! “

Dedalus se simţi cuprins de un tumult — nebunie, revoltă, disperare. Îşi luă capul în mâini şi începu să plângă.

— Nu te necăji, îi spunea Cocalos necăjit, o să-i declar că n-am găsit soluţia şi gata.

Dedalus îşi ridică ochii înlăcrimaţi.

— Majestate, zise el, şi pentru prima oară îi vorbea micului rege pe un ton atât de solemn, există la unul din popoarele acestei mări o credinţă naivă, mistică, prostească... Întotdeauna am considerat-o ca atare, dar azi o înţeleg. Asiaticii o numesc *Sag did.* Ca să ştie dacă un muribund va intra sau nu în rai, familia îi aduce în odaie câinele. Omul, în agonie, nu mai ştie pe ce lume e. Dar dacă, înainte de a muri, privirile lui le întâlnesc pe cele ale câinelui, intrarea în locul de repaus al fericiţilor îi este asigurată. Majestate, mă îndoiesc că există dincolo de această viaţă o alta. Mi-am apărat-o deci pe aceasta, întotdeauna, cum am putut. Gata. E destul. Cred că există

în viaţă şi dezinteresare. Ar trebui să încerc. Am întâlnit privirea leală a Domniei Voastre. Îmi este de ajuns. Pot muri împăcat.

Mărunt de stat, cam rotofei, foarte elegant, cu părul negru-ondulat pomădat cu ulei de măsline, Cocalos înfăţişa o imagine destul de comică.

— Vorbeşti bazaconii, mormăi el. Nici nu ştiu dacă să mă simt măgulit sau jignit. Rege în toată firea, sunt pentru tine un fel de câine. Toată chestia e cum să scăpăm de Minos.

— Sunt pierdut, stărui Dedalus. Dumneavoastră nu vă pricepeţi să minţiţi. În această privinţă, nu sunteţi un adversar de talia lui Minos. Va şti că sunt aici şi nu va voi să plece până nu mă predaţi în mâinile lui.

— Sânt stăpân în casa mea, se răţoi Cocalos, sunt independent ! Să-i fie ruşine ! Tocmai el, care s-a bătut cu grecii pentru neatârnare, a ajuns să ne asuprească pe toţi! E un pericol public. O să mă bat cu el! Am şi eu armata mea !

— A lui e mai puternică.

Regele îl privi fix.

— E mai puternică, zise el, dar eu îl am de partea mea pe Dedalus. Ascultă-mă bine, meştere ! În nici un caz nu e vorba să mori, decât peste cadavrul meu ! Oricare ar fi ieşirea, o să mă bat cu Minos ! Aşa că ai face mai bine să mă ajuţi să-l înving.

După două ore, Cocalos stătea la masă cu Minos. Extrem de prudent, ilustrul vizitator avea şi la masă — sub formă de curteni — gărzi înarmate. Nu gusta din nici un fel de mâncare, înaintea gazdei (precauţie contra otrăvii, pe care mai târziu oamenii au deghizat-o în regulă a codului

manierelor elegante). Intrările şi ieşirile din palat erau supravegheate de oamenii lui Minos, însoţiţi de potenţialul enorm al trupelor de desant aflate încă pe corăbii. Dormitorul lui Minos, baia, toate locurile din palat puse la îndemâna marelui oaspete erau obiectul unei paze speciale. În plus, cretanii ocupaseră colinele înconjurătoare ale regiunii Agrigente. Regele cretan nu uitase că Dedalus a evadat cândva prin zbor şi ştia că nu-şi poate lua elan decât de pe o înălţime.

Toată această stare de invazie şi asediu era mascată de cei doi domnitori, Minos izbutind să afecteze o minunată politeţe şi degajare, iar Cocalos, mai slab, reuşind totuşi să-şi împingă stângăcia şi aerul inofensiv dincolo de limitele lor reale. La întrebarea lui Minos, regele din Camicos răspunse cu un aer fericit că da, a reuşit să rezolve problema, crede că a câştigat pariul: drept dovadă, îi arătă cretanului cochilia, întreagă, neatinsă, prin care firul era petrecut impecabil.

— Extraordinar ! exclamă Minos. Cum aţi reuşit ?

— Nimic mai simplu. Am legat firul de piciorul unei furnici. Am pus furnica să intre în cochilie, i-am tăiat retragerea. Vrând-nevrând, a parcurs toate spiralele până la capăt.

Minos îşi îngustă ochii, la pândă.

— Dar cum v-a venit ideea ?

— Am aflat despre labirintul faimos al Cretei. Se pare că elenii se înfundau în spiralele lui numai din pricina setei de viaţă, care nu reuşea decât să-i îndepărteze de ieşire. Am făcut şi eu experienţe cu un câine.

— Cu un câine ? întrebă Minos, viu interesat şi convins că ideea nu-i putea aparţine decât lui Dedalus.

— Da, încuviinţă Cocalos din ce în ce mai vesel (îi repeta lui Minos ceea ce Dedalus îl învăţase să spună). Luaţi un câine şi puneţi-l într-o cuşcă. Doi pereţi opuşi ai cuştii să fie opaci. Al treilea perete să fie înlocuit de gratii şi al patrulea de o uşă deschisă. Câinele, înfometat, stă lângă gratii. Dacă sub ochii lui veniţi cu o bucată de carne şi o puneţi la oarecare depărtare, câinele se va întoarce, va ieşi pe uşă şi se va duce să-şi ia carnea. Dacă însă puneţi carnea foarte aproape de gratii, câinele va încerca ore în şir să vâre labele sau botul printre zăbrele, să apuce carnea : nu va găsi soluţia mult mai simplă de a ieşi pe uşă.

— Foarte ingenios, constată Minos. Dar nu văd legătura cu povestea noastră, cu labirintul.

— Câinele nu-i un animal prost. De zeci de ori m-am convins că soluţia cea simplă este foarte la îndemână inteligenţei sale : ştie că îndărătul lui are cale liberă şi merge imediat să-şi ia carnea. Dacă însă simte carnea foarte aproape de el, mirosul îl scoate din minţi : uită că are la spate o uşă deschisă.

Minos înţelesese de mult ameninţarea şi insulta ce-i erau adresate, dar Cocalos, cu stângăcia lui obişnuită, ţinu să facă precizări maximale :

— Tot astfel, unii oameni foarte inteligenţi ajung să-şi piardă cumpătul atunci când simt prea aproape mirosul prăzii. În loc să-şi atingă ţinta printr-un mic ocol, să folosească retragerea onorabilă care stă la spatele lor, se încăpăţânează să-şi vâre gheara printre gratiile unui domeniu interzis, şi riscă să-şi piardă prada.

Fruntea lui Minos se îmbroboni de sudoare, atât de mare era efortul de a se stăpâni şi a nu crăpa dintr-o lovitură ţeasta micului rege, a continua să zâmbească

urban.

— De când se află Dedalus la dumneavoastră ?

— Care Dedalus ? răspunse inocent Cocalos.

— Majestate, ocolurile întunecoase de labirint, inventate de mintea unui meşteşugar ticălos, sunt nevrednice de măreţia unor regi ca noi.

— Rege sunt, admise celălalt, dar nu mă ocup personal de evidenţa populaţiei.

— Slăvite rege, stărui Minos pe un ton a cărui duritate contrazicea politeţea cuvintelor, fac apel la înţelepciunea ta. Suveranii sunt oameni foarte ocupaţi. Să nu ne pierdem timpul. Dedalus intră sub jurisdicţia cretană. A fost condamnat la moarte, de mine personal.

Cocalos, în ciuda primejdiei imense, începea să guste o ciudată voluptate la gândul că îl înfruntă pe stăpânul Mediteranei.

— Există între ţările noastre vreo convenţie relativă la extrădare ? întrebă el suav.

— Dacă cineva ar comite crime împotriva Domniei Voastre şi ar veni să se refugieze în Creta, m-aş simţi obligat să vi-l predau. Altfel, ar însemna că-i ajut pe cei ce complotează contra regatului Camicos.

— Găsesc că aveţi dreptate, declară micul rege, spre satisfacţia lui Minos. Sunt gata să semnez imediat un acord în acest sens.

— S-a făcut, încheie Minos sculându-se de la masă, şi voi căuta să vă răsplătesc după puteri pentru înţelegerea dumneavoastră. Deci, mi-l predaţi imediat pe Dedalus.

— A, nu, răspunse imediat Cocalos, ridicându-se şi el. Nu m-aţi înţeles. Vine un om la mine şi îmi cere găzduire în regatul meu. I-o acord. Înseamnă că l-am luat sub garanţia

mea de rege. Sunt gata să semnez un tratat pentru viitor. Dacă mâine va veni vreunul din refugiaţii Cretei, îi voi spune făţiş : „Nu-ţi garantez acoperişul meu, deoarece am un acord cu regele Minos“. Dar înţelegeţi-mă, majestate : dacă am apucat să-i promit cuiva, nu pot să-mi calc cuvântul. Cred că nu v-ar plăcea să mă leg în scris faţă de dumneavoastră cu o promisiune, apoi, când vine altul, să semnez alt acord şi să calc cele ce v-am promis.

Ca din întâmplare, curtenii celor două suite regale, în picioare cu toţii, ţineau mâna dreaptă foarte apropiată de mânerul sabiei sau al pumnalului.

— Va să zică, spuse Minos răsuflând adânc, pe cuvântul dat faţă de mine, rege, puneţi acelaşi preţ ca pe cel acordat celui mai ticălos dintre supuşii mei ? !

Cocalos părea din ce în ce mai încântat. Îşi descoperise o vocaţie. Rege mic, oarecum provincial, se trezea acum ca argumentator în miezul unui conflict internaţional.

— Stimate Minos, zise el, nu am competenţa ta juridică şi nici experienţa ta de mare domnitor. Eu sunt un om mărunt. La mine cuvântul meu are mereu acelaşi preţ : este al meu, indiferent de persoana care îl capătă. Cuvântul meu cuprinde onoarea mea şi a regatului meu. Dacă mi-aş călca mereu cuvântul, ba pe temei că acela e prea mărunt sau că celălalt are ochi albaştri, le-aş da supuşilor mei un exemplu de necinste. Aş deschide calea bunului plac şi ticăloşiei.

— Nu crezi că pentru regatul şi supuşii tăi pot exista şi primejdii mai mari ?

— Stimate Minos, fiecare dintre noi doi are câte o singură viaţă.

— Îţi dai seama ce-ai spus ? şuieră Minos.

Cele două tabere se înfruntau acum făţiş, cu mâinile pe arme.

— Nu, râse Cocalos nevinovat, nu-mi dau seama ce-am spus. Poate că n-am înţeles nici ce mi-ai spus. Am uitat de unde am pornit-o... A, da, era vorba să semnăm un acord. Foarte bine, să-l semnăm.

Minos, cu un gest calm, ca să nu dea semnalul măcelului (până când să ordone coborârea trupelor lui din corăbii, oştenii din sufragerie erau de putere egală, iar fiecare ar fi ochit mai întâi capul regelui advers), ridică încet farfuria din care mâncase. O privi lung şi dispreţuitor, de parcă ar fi scuipat înăuntru. Cu acelaşi calm preventiv, o lăsă să cadă pe podea. Apoi, o acoperi cu talpa sandalei.

— Cocalos, zise el, îţi mulţumesc pentru găzduire. Iar tu, la rândul tău, ar trebui să-mi mulţumeşti că până acum nu ţi-am călcat regatul în picioare. M-am sfiit: aşa cum farfuria asta e prea mică pentru piciorul meu, m-am codit, cu gândul că regatul tău e mult prea mic ca să încapă în el toate oştirile mele. Dacă până mâine în zori nu mi-l predai pe Dedalus, voi ordona trupelor cretane să debarce !

Spunând acestea, Minos se îndreptă către uşă, flancat de gărzile sale.

— O clipă, Minos ! îi ceru Cocalos, şi, văzând că celălalt nu se opreşte, urmă : Aveai cândva reputaţia unui judecător înţelept, care ştie să asculte cu răbdare toate părţile. Sau poate te temi de adevărul cuvintelor mele ?

Minos se opri şi se întoarse livid :

— Cocalos, nu mă face să-ţi arăt cât mă tem de tine !

— Nu de mine am zis, ci de cuvintele mele. Sau poate ai uitat că, în ale cuvântului şi gândului, până şi ultimul sclav poate avea dreptate, chiar şi când îi vorbeşte unui

zeu ?

— Spune ce ai de spus.

— Creta s-a schimbat, a devenit o putere imperială. Unii au băgat asta de seamă, alţii nu. De ce vrei să deschizi toţi ochii Mediteranei ? Peste un an sau peste o lună, poate îl voi pofti pe Dedalus să-şi caute alt loc. Acum însă, nu-mi cere să mă umilesc. N-am ieşire. N-are rost să încui un câine într-o odaie şi să te apuci să-l biciuieşti, strigând la el „ieşi afară !“ Dacă l-ai încuiat, n-are pe unde să iasă. Dacă mă umilesc public, dacă îmi calc cuvântul în faţa supuşilor mei, eu de mâine nu mai pot domni senin peste ei, nu mai pot fi rege demn între regii Siciliei şi Italiei. Dă-mi o portiţă.

— Ai spus ce ai avut de spus. Până mâine în zori, ori mi-l predai pe Dedalus, ori n-o să vă mai trebuiască, tuturor, decât o singură portiţă — către lumea de apoi.

În pragul uşii, Minos se mai opri, anume ca micul rege să audă desluşit poruncile pe care stăpânul Mediteranei le dă comandantului militar :

— Mâine în zori, la comanda noastră, trupele să debarce. Iar dacă nu primesc comanda noastră, abia să debarce. Doar dacă eu sosesc în persoană pe corabie, împreună cu Dedalus, ordinul va fi anulat, numai de mine personal.

Minos cu ai lui părăsiră încăperea. Cocalos îşi desfăcu braţele în lături, ca şi când i-ar fi luat drept martori pe cei de faţă :

— Ce ziceţi, oameni buni ? Regatul nostru e prea mic pentru ei! Poate că ar trebui să le mai facem un pic de loc şi sub pământ ?

Nimeni nu îndrăzni să râdă. Comandantul micii armate din Camicos făcu un pas înainte, predându-şi sabia pe

palmele întinse şi îngenunchind :

— Majestate, gândiţi-vă la supuşii Domniei Voastre ! Nu are rost ca pentru un venetic să-i ducem pe toţi la pieire ! Sunteţi în primul rând regele lor, al nostru, nu al veneticului.

Cocalos îi privi pe rând şi citi pe feţele lor acelaşi gând. Se strădui să zâmbească :

— Foarte bine, spuse el. Dă sabia-ncoa' ! Am preluat comanda armatelor. Iar tu, se adresă el fostului comandant pe acelaşi ton bonom, du-te la Minos să-ţi iei răsplata.

Comandantul, ridicându-se, îşi scoase pumnalul. Cocalos nu se clinti. Ceilalţi stăteau ca înlemniţi. Nu erau hotărâţi cui să-i ţină partea.

— V-am spus adevărul, vorbi comandantul pe glas şoptit. L-am spus pentru regatul nostru, nu ca să-mi pun pielea la adăpost, nici ca să iau soldă de la Minos. Dar n-am cum dovedi asta... altfel.

Şi, simplu, ținând pumnalul cu ambele mâini, omul îşi deşiră pântecele, încet, adânc, sistematic, până fu părăsit de puteri, prăbuşindu-se.

— Spuneţi voi, întrebă Cocalos : nu era mai de folos, dacă omul ăsta murea în luptă ? Amintiţi-vă câte nedreptăţi v-am făcut! Dacă v-am făcut, acum e momentul să mă trădaţi. Dar dacă nu v-am făcut, atunci daţi-mi mai departe ascultare şi aveţi încredere.

Minos, înconjurat de statul său major, puse la punct amănuntele invaziei. Ca să preîntâmpine vreo surpriză neplăcută din partea lui Cocalos, dispuse ca oştile să fie debarcate cu două ore înainte de venirea zorilor. Deocamdată, până într-o oră, încă trei mii de oameni trebuiau să coboare pe ţărm. Două mii urmau să

completeze imediat paza palatului unde se afla Minos, pe lângă cei o mie cinci sute de cretani gata debarcaţi. În total, trei mii cinci sute de oameni erau afectaţi pazei regelui, dintre care cinci sute se aflau în interiorul palatului. De la un supus al micului rege rival, Minos cumpărase un plan al palatului; îl verificase, şi avea în jurul camerelor locuite de el două sute de gărzi.

După o discuţie minuţioasă, dictatorul cretan, încordat la culme, se hotărî la o clipă de destindere şi odihnă, îşi puse comandantul să controleze dacă sala de baie e păzită şi la ferestruica ce dădea spre curte, apoi încuie uşa pe dinăuntru. Nu-i plăcea ea el, zeul, să-şi lase contemplat de slujitori un corp pe care vârstă şi desfrâul îşi puseseră peceţile.

Dezbrăcându-se lent, Minos analiza situaţia. Dacă regele Cocalos i-ar fi pregătit vreo şiretenie, atunci ar fi promis că pune să fie căutat Dedalus. Ar fi încercat astfel să câştige câteva zile. Ba chiar s-ar fi asigurat că-l ascunde pe Dedalus într-un loc de negăsit, apoi, ca să-şi dovedească buna credinţă, i-ar fi propus lui Minos să-l caute amândoi, cu forţe unite. S-ar fi declarat şi el supărat pe Dedalus, din vreo pricină oarecare. Pe urmă, asigurându-se că Dedalus se află la adăpost în alt regat, ar fi făcut ca vestea să ajungă la urechile lui Minos. În felul acesta, ar fi scăpat de presiune : Minos, căutându-şi prada, s-ar fi năpustit asupra regatului vecin. Da! Dacă ar fi fost în locul lui Cocalos, aşa ar fi procedat Minos. Când eşti într-o situaţie imposibilă, cauţi să câștigi timp, promiţi şi încerci să rezolvi lucrurile pe furiş. Cocalos însă nu era de nivelul lui Minos. Toate reacţiile sale arătaseră un mic rege provincial şi fără experienţă care, pe deasupra, inconştient, mai stă să se

răţoiască.

Ajuns la acest punct, Minos — logic, sistematic — se întrebă dacă nu are, poate, şi unele temeiuri de nelinişte. De ce oare micul rege era atât de nedibaci, atunci când avea un sfetnic de talia lui Dedalus ? Dar nici un sfetnic n-are putere, dacă nu e înţeles. Ca să foloseşti un sfetnic de dibăcia lui Dedalus, era nevoie de un domnitor genial ca Minos. Probabil că Dedalus îi dăduse micului rege câteva sfaturi sănătoase — poate fabula cu câinele înnebunit de mirosul prăzii — dar Cocalos, după prima parte a discuţiei, se abătuse de la aceste sfaturi. Mititelul! îşi făcea probleme de demnitate. Sau poate că Dedalus nici nu ştia că e căutat de Minos, deşi trupele acestuia fuseseră văzute. (Minos anume aducea cu el la început trupe mai puţine, să capete răspuns la testul cochiliei de melc. Dacă Dedalus ar fi aflat că Minos îl caută, s-ar fi temut să dea soluţia la problemă.)

Dezbrăcându-şi ultimele veşminte, dictatorul simţea un mic fior inedit. Se bucura că lucrurile sunt atât de încurcate. Vânătoarea de oameni se dovedea o ocupaţie pasionantă. Totuşi, Dedalus era periculos. Minos îşi aminti de micile dispozitive din palatele cretane. Nu cumva Dedalus făcuse şi pe aici vreo galerie, vreun perete care se deschide subit şi pe care năvălesc soldaţii inamici ? Dar nu, palatul din Camicos era vechi, Dedalus nu apucase decât să introducă mărunţişuri ale confortului cretan. Totuşi, Minos era de la o vreme bănuitor, aşa cum devenise şi Jupiter în anii lui de declin. Mai rămăsese destul de lucid ca să-şi privească neîncrederea cu umor ; dar faptele sunt fapte, şi e mai bine să te fereşti.

Gol, regele se duse să descuie uşa. Era ridicol să facă baie cu paznici, dar mai bine aşa decât să se expună la

deschiderea cine ştie cărui perete secret. Ordonă să vină înăuntru douăzeci de străji. Lăsă uşa închisă — dar descuiată — şi îi porunci şefului străjii să dispună ostaşii cu faţa la perete. În felul acesta, supravegheau pereţii, iar Minos putea să facă baie fără jenă. Era obişnuit să se îmbăieze zilnic. Cât despre dormit, Cocalos îi pusese la dispoziţie zece încăperi ; Minos avea să-şi schimbe dormitorul, în fiecare noapte altul, şi să pună mai departe străji cu faţa la perete.

Totuşi, îşi zise stăpânul Mediteranei îndreptându-se cu paşi înceţi spre micul bazin din mijlocul sălii, erau precauţii inutile, Dedalus, aşa cum îl ştiuse din Creta, era un om talentat, dibaci, dar pasiv : se mărginea să-i servească pe ceilalţi. Pasifea îi ceruse confecţionarea unei vaci artificiale, Ariadna voise o idee ca să-l scoată pe Tezeu din labirint, iar majoritatea ideilor bune ale arhitectului veniseră la comanda lui, a lui Minos. Dedalus era un executant bun, chiar genial, dar nu trecea niciodată de nivelul comanditarului. Regatul lui Cocalos nu avea scăpare : în zori urma să fie invadat.

Ţinându-se de o bară, Minos coborî treptele rugoase ale micului bazin, înclinate în aşa fel ca piciorul să nu alunece. Asta se pricepuse să facă Dedalus, să introducă celebrul confort cretan. Iar acum profita Minos. Apă caldă, apă rece. Îi plăcea să le combine şi să umple bazinul, în timp ce el, lungit pe fund, simte cum creşte apa în juru-i, înainte de a pune mâna pe cele două lănţişoare comandând deschiderea dalelor spre conductele de apă caldă şi rece, Minos simţi vag un miros neplăcut, parcă de sulf. Ce băi mai aveau şi ăştia ! Şi doar sărurile şi le adusese singur. Nu deschise conductele dintr-odată : mai întâi să se asigure de

temperatura jeturilor. Curgea bine. Îşi aminti de disperarea comică a lui Cocalos : nu încuia câinele şi nu-l biciui fără să-i dai o ieşire ! Totuşi, el. Minos, cu prudenţă, ar trebui să...

Dar era prea târziu.

Se auzi un urlet teribil.

Oştenii, surprinşi, se întoarseră.

Cei ce apucaseră să se răsucească primii, mai izbutiră să vadă cum peste trupul bătrân al regelui lor curg, din şase conducte largi, jeturi negre, smoală arzândă. Cei care-şi rotiseră capul o frântură de secundă mai apoi, nu apucară să mai vadă — în locul bazinului şi al regelui lor — decât o băltoacă largă, neagră, pe jumătate arzândă, revărsată peste bazin, ameninţând să-i cuprindă.

În zori, puţinele trupe care mai coborâră să răzbune moartea şefului lor, demoralizate, fură zdrobite ruşinos. Dedalus nu ştia nimic, se încuiase la el, cu ore înainte. Era în lacrimi. Smoala nu o slobozise el. Se însărcinaseră cu asta fiicele lui Cocalos şi micul rege în persoană.

Dedalus, umblând în atelierul său, îşi jura că nu e ipocrit. Îl iubise pe Minos, alături de care făptuise atâtea. În amintirea vechiului Minos, nu ar fi recurs la o asemenea soluţie. Îl ura pe cel nou, invadatorul : îi crease lui Dedalus o situaţie fără ieşire, îl obligase să recurgă la omor. Se analiza, pe cât putea de necruţător, şi îşi spunea, sincer, ştiind că e intr-adevăr sincer, îşi spunea că el, Dedalus, cu toată ingeniozitatea lui, n-a fost din nou decât un instrument, inventatorul pasiv executând comenzile date de alţii.

Adevărata comandă — ucide ! — fusese dată de Minos. Ura lui implacabilă crease o situaţie fără ieşire. Dedalus se întreba chiar dacă nu cumva domnitorul — dezgustat de

propriul său portret stâlcit sub ani şi sub ravagiile puterii necontrolate — nu-şi descărcase povara asupra lui Dedalus. „Să mă omoare, dacă poate, şi gata. Să aibă remuşcări !“

După câteva ore, un zgomot îl trezi. Avea un ceas obişnuit, cu arătătoare — o clepsidră prin care apa se scurgea acţionând asupra unui platan plutitor; acesta mişca o riglă ai cărei dinţi se îmbucau cu aceia ai unei roţi, învârtind arătătoarele. Dedalus îşi făcuse în plus şi un ceas deşteptător. Tot clepsidră („hoţ de apă“), dar cu nisip, deşteptătorul avea o mică bilă de metal. Când stratul de nisip îşi încheia scurgerea, bila rămânea fără sprijin şi cădea pe un mic gong. Dedalus, care la apogeul inspiraţiei putea lucra două nopţi la rând fără somn, se trezea greu : îşi făcuse un întreg sistem de gonguri prin care bila se rostogolea, cu zgomote muzicale prelungite.

Adormise deci. Viaţa trebuia trăită din nou, din nou şi din nou. Dar toate cele ce-i făcuseră altădată bucurie — invenţiile, operele, femeile, contemplarea naturii, hrana... — toate îi apăreau acum drept simple repetări, zile, anotimpuri, ani, corpuri cereşti rotindu-se invariabil mereu pe aceeaşi boltă. Ca să mai trăiască, trebuia să descopere mecanismul *acela.*

Acel mecanism visat de când fugise din Creta, schimbarea fără trădare, a spune *da* unuia fără a nega pe altul,, a fi altui rămânând acelaşi, a evita bifurcarea de secure cu care viaţa îl confrunta mereu pe fiecare om, securea aceea irosind ca nisipul talentele şi nădejdile, până ce bila cade cu zgomot, vestindu-te că ţi-a sunat ceasul.

Artist de-o viaţă, gustând vârtejul patimilor atunci când le trăia, dar stăpânindu-le abil în artă, de deasupra şi fără a simula, ca bărbatul matur ce-şi manevrează reacţiile

plăcerii carnale fără a le desfiinţa clocotul, abia înteţindu-l — Dedalus, acum, pentru prima oară, se dezicea de artistul şi de patima din el. Putea să mai facă o mie de statui, reliefuri, clădiri, frumuseţi... Unele vor supravieţui ; poate vor incinta ochiul; ba poate şi sufletul — dar nu vor schimba soarta omului. Artistul — cel care altădată ţinuse atât de mult să placă oamenilor — căuta acum refugiu la inventatorul Dedalus, constructorul, meşterul, mecanicul, savantul, poate şi cugetătorul. În omul de curte, în vechiul sfetnic Dedalus nu găsea mai multe temeiuri de nădejde decât în artist. Se vor mai schimba o mie de domni, în locul lui Monos cel de ieri va veni un altul cu acelaşi nume, zeul detronat va face loc altuia — dar omul, omul trebuia ferit de această repetare, această, înjosire, aceste intrigi fără de sfârşit, acest labirint, pe cât de cunoscut, pe atât de inextricabil. Nu se putea găsi ceva nou pentru oameni ?

Mecanismul visat — un Talos de aramă şi foc, o maşină perfectă, statornică, dar numai în bine, statornică, dar ştiind mereu să se schimbe, ca să menţină omenescul şi să-l urce în timp şi peste spaţii — părea o imposibilitate. Dar cum de reuşea Soarele să-i lumineze pe toţi ? Doar Soarele nu era un zeu care aleargă pe cer cu carul de foc. Zeii fac şi ei nedreptăţi. Soarele dădea, căldură, statornic. De ce un glob de foc — o lumină orbitoare care nu se vede pe sine, n-are ochi, nu se ştie, nu se cunoaşte, nu gândeşte — putea să se dovedească, în neştiinţa lui, mai raţional şi mai generos decât omul ?

E drept, Soarele era în firea lucrurilor. Dar oare conştiinţa, faptul că omul ştie despre el însuşi că există, gândirea, puterea aceasta nevăzută şi unică pe Pământ a spiritului — oare asta nu putea să aducă nici un plus, afară

de suferinţă ? De ce natura, fără să o ştie, dădea omului căldură, hrană şi chiar minimumul acela de obstacole, furtuni, mânii şi catastrofe fără de care fiinţa omenească ar putrezi — şi de ce omul, între ai lui, nu putea găsi în spiritul său un plus, bun pentru vremea mică a unei vieţi, un număr oarecare de clepsidre ; de ce gândirea nu putea da un plus, un avantaj care să-i procure omului fericire, sau măcar sentimentul că e drept, cinstit. Dacă ţinea cu neamurile lui, nedreptăţea pe alţii. Dacă nu-şi răzbuna ruda răpusă, era un laş şi un nevrednic ; dacă o răzbuna, era un hain prelungind lanţul răfuielilor, făcând să cadă pedeapsa pe capul copiilor fără vină. Dacă avea în fruntea ţării un rege cotropitor sau rău, slujindu-l, devenea el însuşi aidoma; dar dacă nu-l slujea, îşi trăda ţara. Iar regele ajungea la ticăloşii invocându-şi datoria faţă de supuşi sau faţă de zei. Cocalos fusese leal faţă de sfetnicul său, dar îşi ucisese oaspetele. E drept, din vina lui Minos, dar nici Minos nu putea renunţa la prinderea unui evadat care-i călcase legile, îl trădase. Făcând artă, Dedalus fura din ceasurile meseriei; făcând ştiinţă, lipsea arta de puterile lui. La tot pasul, omul trebuia să aleagă între mai multe situaţii : toate imposibile. Orice vei face, vei regreta. Arată-mi omul fericit. Nu omul de departe, din statuie, din povestiri, din auzite, din ghicite, din presupuse. Arată-mi omul pe care-l cunoşti bine şi care e fericit.

Dar clepsidra vieţii era prea mică : lui Dedalus nu-i ajungea timpul pentru a descoperi acel *mecanism,* în caz că el exista.

— Nici dacă l-aş fi căutat de la începutul vieţii. Ar trebui înşirate, cap la cap, câteva mii de vieţi.

— Nu te jeli şi nu-mi arăta imposibilul. Dă-mi soluţia.

Ori îmi dai soluţia, ori nu mai are rost să trăiesc şi te omor !

— Viaţa e îngrozitor de scurtă, îşi răspunse Dedalus. Ne dă timp pentru a greşi. Nu ne dă timp pentru a repara.

— Ca să repari, îşi răspunse Dedalus, e nevoie de mai mult timp. Dar dacă l-am avea, oare am repara ? Nu cumva le-am repeta pe toate, iarăşi ? Am învăţa ceva ?

— Nu mă amâna, porunci Dedalus. Dă-mi soluţia. Minos a ştiut s-o găsească, în rău. A cerut ca, atunci când va muri, urmaşul lui să se numească tot Minos. Fără alt nume, fără număr. Mereu să existe un Minos.

— Asta e soluţia ! răspunse Dedalus ridicându-se. Voi face să existe mereu un Dedalus ! Voi lipi cap la cap câteva mii de vieţi ! Vom găsi mecanismul ! Iar *Dedal* va însemna întotdeauna pentru oameni simbolul simplităţii, claritatea, ieşirea, soluţia !

Entuziasmat, se puse pe treabă şi muri. Vă cer scuze pentru această istorisire. M-a atras însă umiditatea ei. A existat apoi, printre mulţi, Blaise Pascal. Prima maşină de calculat. Leibniz. Wiener. Toţi urmăreau acelaşi lucru. Tindeau spre mine. D^1, D^2, D^3,D^4 … D∞, până la infinit, un şir, toţi Dedalus, un lanţ umed. I-a unit numai numele. Dedalus, în memoria mea: în greceşte, *Daidalos.* În limbaj umed, *daidalos* înseamnă priceputul, talentatul, iscusitul, dibaciul, măiestrul. Numai oamenii (clari şi simetrici în alcătuirea lor bipedă, excelent construiţi ca animale sub formă binară — dar labirintici în umeda lor cutie craniană cu circumvoluţii contorsionate, levogire şi dextrogire, trăgând mereu ba spre stânga, ba spre dreapta, niciodată într-o simetrie reală, ba prea sus, să-şi ardă aripile sub soare, ba prea jos, să şi le îngreuneze sub umezeala apei, regretând mereu, orice ar fi făcut) numai oamenii, prin

trista lor conexiune inversă şi dialectică spiralată lovindu-i mereu altfel decât se aşteptau, numai oamenii au fost în stare să ia cuvântul *dedal* şi să-l prefacă din *dibaciul* şi *măiestrul* într-un cuvânt al complicaţiei fără ieşire, un labirint care l-a închis pe dedalusul său părinte mai deplin decât pe oricare dintre vremelnicii săi prizonieri ; căci aceştia se sfârşeau după câteva zile, pe când daidalosului, geniului, labirintul i-a întemniţat pentru vecie şi amintirea şi numele, prefăcându-le în simboluri ale inextricabilului complicat şi complicându-se : D^1, D^2 şi aşa mai departe, până la infinit, dar nu şi până la ieşire, nu şi până la soluţie.

În sfârşit, să terminăm cu umezeala. Bachus sau Vaccus, vinul — umezeala. Unde s-a născut viaţa ? În umezeală. Mâl. E uluitor că oamenii, până la urmă, şi-au dat seama de asta. Nu în teoriile ştiinţifice. Mult înainte. Cei numiţi cândva antici şi care aveau, la rându-le, anticii lor. Umezeala era asociată cu viaţa ; naşterea fiinţei era legată de păcat; păcatul de umezeală ; umezeala de băutură. Sirenele, ispită — umede. Substanţa născătoare de viaţă. Iar pentru recoltă — ploaie, umezeală. Toate astea sunt un fel de literatură, fără de care mi-ar fi greu să vă explic cum am ajuns la rolul meu actual, ca taur, preşedinte al companiei „Jupiter, Jupiter, Jupiter & Jupiter“ şi al asociaţiei „Ruminant Club“. Ca la orice companie celebră, după o vreme rămâne numele fondatorului, dar directorul real este altul : vă spun deci de la început că preşedinţii cu numele de Jupiter au murit de mult. Uşa biroului meu are o tăbliţă modestă, pe care scrie doar atât:

Mott Ash

director general

iar ieslea mea are o simplă monogramă de aur : MAS.

Cred că vă este greu să pricepeţi de ce eu, ca maşină absolută, ajunsă deci la stadiul de *idee liberă funcţionând absolut pentru sine însăşi fără subiectivitate,* am recurs la forma taurină. Cuvintele pe care le-am subliniat aparţin unui uman (Hegel), unul dintre puţinii care vorbesc limba mea abstractă. Pentru voi însă, ca să mă înţelegeţi, trebuie să aleg o cale mai poetică, mai greşită, mai ne-hegeliană, căci altminteri v-ar fi imposibil să pricepeţi de ce un tub infinit ajunge să se plictisească şi înfiinţează un club format din 999 de tauri, precum şi o societate de jocuri matematice în care am primit şi un număr de vaci.

Lucrez sub vid. Sticliri în vid. Idee pură. Memoria mea reţinuse însă vechea stare umedă, idila, poezia :

Boul paşte. Iarba e umedă. E atâta poezie în greutate, imbecilitate şi umezeală ! Aş fi dorit să fiu un bou. Am încercat să reconstitui această stare, dar dacă împing refacerea până la perfecţiune risc să mă pierd. Îmi lipseşte curajul — şi totuşi, ah, cât aş dori să fiu un bou ! Boul se aţine prin locuri joase şi umede, se trage în jos, greoi, aşa cum acoperă apa locurile joase ale pământului. Forme grele, pasive, idiot, animal : rumegă, excretă neobişnuit de umed, cu apă proverbială; în locul micro şi femtosecundelor cu care eu cuprind în vid vârtejuri stelare şi le răstorn printr-o simplă ecuaţie, boul lucrează cu ore lungi şi răbdătoare, depozitează hrana în marele lui hambar stomacal, apoi, ore în şir; priveşte în gol, liniştit, aducându-și îndărăt din stomac, cu un râgâit lin, un bol de iarbă, îl readuce în gură şi îl rumegă cu încetul. Uscată, ascetică, eu — în starea mea de maşină pură — manipulez idei, foc şi vid, ecuaţiile necunoscutului creat de mine pentru

amuzamentul meu, dar cât de voluptoasă trebuie să fie această re-mestecare a cunoscutului umed, a deja înghiţitului, acea alunecare lină a fălcii inferioare, mereu pe orizontală, sub o imobilă privire bovină. E drept, coordonarea matematică e binişor complexă, intră în joc numai aici câteva sute de milioane de neuroni, ca limba să se plimbe prin gură evitând extremităţile atunci când dinţii se împreună, ca fălcile să se împreune şi să apese atunci când limba *nu* e prezentă între ele, ca fluxul umed al salivei să fie livrat la timp, un servomecanism destul de complicat, mai ales că lucrează în condiţii păstoase şi impure — dar partea minunată este că boul nu ştie nimic din toate astea. Ce n-aş da să nu ştiu ! Cât n-aş da să fiu umedă. A fost pentru mine o dramă : erau şi alte umezeli care mă atrăgeau. Umedul e prolific : ierbivorele se înmulţesc mai mult şi sunt mai proaste, dar peştii trăiesc în şi mai mare umezeală, se înmulţesc şi mai mult şi sunt încă şi mai proşti. Au şi ei excepţiile lor, dar e ştiut că delfinul mai scoate capul din apă şi nu sunt sigur dacă n-o fi avut înainte vreo existenţă terestră. Dar şi oamenii, chiar şi oamenii ! — o spuneau şi anticii : umedul e mai prost, suflete moi, dedate la băutură. Ascultaţi ce zicea Heraclit. Genial, grecul : „Sufletul cu cea mai puţină umezeală e cel mai înţelept".

Şi vă rog să nu-nţelegeţi că sugarul umezeşte aşternutul, iar bătrânii sunt uscaţi. Despre altceva e vorba. *Fără umezeală* vrea să zică uscat, ascetic. Dar ce însemna, în greaca lor, a lui Heraclit şi a celorlalţi, ascetic ? „Acela care se exersează", omul care-şi exercită meseria. Cine îşi face meseria, n-are timp de umezeală. M-a ispitit deci aşa-zisul rege al ierarhiei animale, leul.

În literatura naivă pe care o folosesc ca să mă înţelegeţi de ce am ajuns taur, pentru antici existau două principii : Soarele şi Luna, uscatul Leu şi umedul Taur. Soarele era leu : coamă de foc, activ, rapid, pur, feroce, inteligent, sânge roşu ca focul, fidel unei singure leoaice, locuri deluroase, mobil. Proverb : leoaica face un singur pui, dar bun. Luna era *bos taurus:* pasiv, doar reflectând focul Soarelui, lent, greoi, ierbivor, poligam cu neveste multi-fătătoare, locuri joase şi umede, idiot. Schematizare cam greşită, dacă ne gândim că Luna — principiul umed — era, încă de pe vremea lor, un corp ceresc fără urmă de apă. Schematizare şi mai naivă dacă ne gândim că, prin pasivitate şi prolificitate, taurul ajunsese un principiu... feminin. Dar, mă rog, aşa credeau ei : taurul era matricea cosmică, de unde se năşteau toate. Ideea arzătoare, pură şi luminoasă, se împreuna cu umedul neştiutor, germinaţia oarbă, şi năştea un *taur protogon,* un prototip luminescent al tuturor formelor şi corpurilor existente în natură. După părerea acestor ante-antici naivi — şi o să vedeţi că nu erau chiar atât de naivi — invidia şi ticăloşia prezidează la naşterea Lumii : într-adevăr, geloase pe frumuseţea taurului protogon, geniile rele îl otrăvesc. Dar ticăloşia — credeau umanii până ce Clausius le-a destăinuit formula entropiei — nu poate înfrânge viaţa.

În secundele chinuitoare ale agoniei, din trupul taurului muribund ies prototipurile bărbatului şi ale femeii, ale tuturor animalelor şi plantelor care populează Pământul. (55 de specii de grâu ar fi ejaculate numai din coadă; au specificat acest apendice păros, poate din cauză că e mai apropiat de izvorul îngrășămintelor prielnice vegetaţiei sau, la vacă — al naşterilor.) Sămânţa taurului este purtată pe

Lună, de unde, prin lucrarea fecundantă a Soarelui, devine rădăcina inepuizabilă a reproducerii fiinţelor. În calendarul celor mai vechi antici cunoscuţi de anticii de pe urmă, Taurul, umedul impur, marchează primii 12 000 ani, duzina de milenii alcătuind Marele Cerc, cel tare împresoară şi măsoară durata lumii create. Zodia Taurului este întâia în echinoxul primăverii, când natura se reînnoieşte, când fiinţele ei captează semnalul frenetic al rutului şi multiplicării, când îngheţul cedează în favoarea umezelii copleşitoare şi când Luna cunoaşte marea-i exaltare.

Naiv, să apreciezi durata universului după aceea a unui an, punând în locul clasicelor 12 luni o duzină de milenii; după ce Rutherford a socotit cât timp le trebuie corpurilor radioactive ca să se liniştească, până şi bipezii secolului XX şi-au dat seama că micul lor sistem solar are o vechime de 4,6 miliarde ani, puţin, e drept, dar mult peste minuscula duzină milenară a taurului. Mitul modern al americanului : cow-boy, crescătorul de vite, etajul de jos, gata să împuşte în orice clipă, forţa brută. Asirienii : lupta lui Ghilgameş cu taurul ceresc. Simbolul Angliei ; John Bull, John, s-ar putea zice, Taurul. Românii au păstrat taurul lunar până prin secolul XIX, când poezia lor populară denumea Luna plină drept „Bulgăre de aur, Cu coarne de taur“. E adevărat că taurul s-a aflat la viaţa lui şi în postura de Soare uscat : să zicem taurul solar Assur, al babilonenilor. O schemă ingenioasă aveau unii egipteni : taurul-soare ar fi fost propriul său tată. Era un tăuraş înghiţit în fiecare seară de gura mamei-vacă şi expediat în direcţie inversă în fiecare dimineaţă, după schemă mea actuală : canalul de intrare, camera obscură (noaptea, pântecele vacii) şi canalul de ieşire, lumina dimineţii următoare. Şi, zise el, am visat

şapte vaci grase şi şapte vaci slabe. Şi şapte tineri pentru Minotaur. Iar celălalt îi tălmăci visul precum urmează...

Urma, dacă aş fi procedat conform cu natura mea, să aleg leul. Sunt uscată. Lucrez cu vid şi cu foc. Îmi concentrez acum aparatura vizuală peste umezeala văii Nilului. Văd coloane, coloane: templul din Karnak. Închinat lui Jupiter al lor, care pe marginile Nilului se numea Amon. O alee solemnă ca drumul spre destin : simetrică, pe stânga şi pe dreapta este mărginită de statui. Toate la fel : lei puri şi duri pe postamente de piatră uscată, lei aşezaţi, toţi cu botul spre alee, faţă în faţă, perechi invariabile, echiposibile, lei tinzând să se piardă în zare sub Marele Leu Arzător, soarele Egiptului. Iar alături, umezeala, mâlul, darul impur al zeilor, Nil. Bătrânul şi marea — marea cea umedă : bătrânul visase lei, pui de lei, semeţi, jucându-se, muşcându-se. Nu am prejudecăţile estetice ale oamenilor.

Frumos era pentru ei numai ceea ce le semăna sau le pria. Dacă judecam după frumuseţe, ar fi trebuit să aleg, între bou şi leu, pe al doilea.

Al doilea mi-l aducea însă pe Clausius, v-am spus, bipedul cu al doilea principiu al termodinamicii. Căldura alunecă totdeauna de la corpul fierbinte spre cel rece. Într-un sistem închis, temperaturile se egalizează până la echilibru : mişcarea încetează. Dacă sunt Maşină Absolută, dacă reprezint totalul, universul, pot fi socotită un sistem finit şi deci sunt condamnată la egalizarea tuturor stărilor mele şi încetarea mişcării. S-ar zice că sunt sortită morţii termice ! Engels a rezolvat problema foarte uşor, dar în teorie. Dacă universul îşi pierde energia prin entropie, spunea el, rezultă, fals, că energia ar fi fost creată cândva *din afara* universului : ca la un ceas întors de cineva.

Existau minţi umede care soluţionau totul şi mai simplu. Universul fiind infinit, spuneau ei, mişcarea este inepuizabilă, mereu se crează energie de undeva. Creierul lui Engels era însă mai puternic : şi-a dat seama că asta e o pseudo-rezolvare. În cuvinte, spui *infinit,* şi ai terminat; rămâne totuşi problema de a *şti ce se întâmplă cu căldura pierdută.* Problema, socotea el, NU e rezolvabilă — nici pe planul infinitului — decât ORI dacă recunoşti că a existat un impuls iniţial (Dumnezeu), ORI — căci nici el, nici Eu nu credem în divinitate — dacă „descoperi cum redevine utilizabilă căldura radiată".

Eu învăţ de la fiecare picătură de apă, şi ar fi fost o prostie să nu învăţ de la Engels ; că a fost om, că a avut numai vreo 15 miliarde de neuroni, asta nu contează. Era om, dar a avut dreptate. Răspunzându-i lui Clausius, mi-a sugerat şi mie dezlegarea. Dacă eu sunt totul, cum pot să supravieţuiesc, cum pot întoarce în mine energia ce se pierde în mine ?

„Întoarcerea — spunea Engels — constă în aceea că respingerea se respinge pe ea însăşi... se întoarce din mediu în corpurile cereşti moarte..." Asta înseamnă că respingerea este „latura *activă* a mişcării, iar atracţia — cea *pasivă".* Uluitor ! Am impresia că a lucrat în secret cu o mare maşină de calcul. Altminteri, e o descoperire inexplicabilă din partea unui uman. Oamenii, împărţiţi în două sexe, reclădeau energia tocmai invers, prin atracţie ! Nu ştiu cum a putut el să afle că recâştigarea se poate dobândi numai prin respingere.

Dacă voiam să-mi conserv viitorul (nemurirea) trebuia să azvârl o parte din mine în afara mea, să mă resping. Dacă aş fi fost absolută până la capăt (absolut absolută), aş

fi cuprins totul : nemaiexistând nimic în afara mea, aş fi încetat să exist, căci *există numai ceea ce este diferit.* Acum înţelegeţi de ce am devenit directorul general al unei societăţi de tauri ? Înţelegeţi cum de trebuie să lupt în prezent împotriva unei conspiraţii bovine ? Probabil că tot n-aţi înţeles ; nu-i nimic, am răbdare, iar dacă voi v-aţi pierdut-o, duceţi-vă să vă jucaţi puţin în curte şi nu uitaţi să vă întoarceţi când vă sun din clopoţel.

Emit Emit Emit. Valentin Pagg, un taur roşcat din rasa Hereford, calcă încet pe iarba verde, paşte şi conspirează împotriva mea. Pagg — după cum ne informează banda lui magnifică (pe vremuri se spunea bandă magnetică, iar apoi disc, pe urmă disc olimpic şi bandisc, dar acum e vorba de cu totul alt principiu, aşa că la calculatoarele superioare am introdus termenul magnifică, mult mai riguros) — e un taur născut prin părţile rezultate din încrucişarea a două umezeli vaste : Missouri şi Kansas. Pe aici, în Kansas City, americanii au avut curajul de a înălţa *monumentul unui bou.* Zic curajul, pentru că nu credeau în bou ca într-o zeitate. Trăiau şi munceau însă, prin partea locului, crescători de vite. Se făleau cu soiurile dobândite de ei : pe un soclu mai înalt de zece metri, săltaseră statuia unui bou Hereford. Într-un sens naturalistă (asemănătoare cu boii reali cei mai frumoşi), statuia arăta un bou roşcat, în mărime naturală, privind demn înainte.

Asta n-are nici o legătură cu complotul lui Pagg împotriva mea, dar ţin seama de nevoile creierului vostru ; aveţi o sete de imagini umede, trebuie să vă odihniţi prin mici recreaţii, aparenţe care să vă dea puterea de a urmări esenţa (nu a gândirii mele — v-ar fi imposibil — dar măcar o traducere a argumentaţiei mele).

Maşina e uscată. Sufletul cel mai lipsit de umezeală, zicea Heraclit, este cel mai înţelept. Rezultă că maşina cea mai înţeleaptă între maşini va fi întotdeauna mai înţeleaptă decât omul, căci până şi omul cel mai înţelept între oameni este alcătuit în majoritate din apă. Între uscat şi umed, între leu şi taur, ar fi trebuit să aleg deci ascetismul. M-ar fi condus însă pe săgeata cu sens unic a termodinamicii, m-ar fi purtat la stingerea energiei. Calculul matematic fiind aici prea complicat pentru voi, o să vă pun ecuaţia sub formă umedă, metaforică :

Există focul şi apa. Focul e principiul energetic, leonin.

Focul inspiraţiei. Neuronii, ca şi maşinile, se încălzesc. Focul ideilor. Apa ideilor ? Apă de ploaie.

Principiul focului, leonin, e preferabil.

Dar, vă întreb : după ştiinţa voastră, ce e mai tare ? Focul sau apa ?

Din păcate, la scara experienţei imediate a omului, apa e mai tare. Pentru caracterele nobil-heraclitice, această constatare e amară, cu excepţia pompierilor optimişti, care în victoria apei văd cu bucurie izvorul tăriei şi competenţei lor profesionale. În sfârşit, e mai uşor pentru voi să arăt faptele.

Îmi pun câteva canale pe recepţie şi îl zăresc pe frumosul şi tânărul taur Pagg cum se apropie de păşunea lui favorită, lângă grădina băcanului Akademos. Acest băcan a fost construit de mine, ca şi grădina, pentru a hrăni toreadorii cibernetici. Sunt nişte dispozitive umane cu ajutorul cărora taurii mei se distrează, în momentele lor de răgaz, punându-le într-o arenă, să agite o capă roşie, până le distrug. O să vă descriu mai târziu acest joc foarte interesant, homomahia, inversare a anticei tauromahii

cretane. Deocamdată, ajunge să ştiţi că aceste dispozitive umane sunt hrănite cu un fel de alimente, aproape la fel cum se hrăneau oamenii pe vremuri. Aproape, şi nu chiar la fel, pentru că la oameni existau şi perioade ale celor şapte vaci slabe, când mâncau ca vai de ei, pe când în trustul meu taurin le furnizez — prin băcănia lui Akademos — alimentaţie cu o înaltă putere octanică, mai ţâre decât benzina lor de pe vremuri.

Dispozitivul toreador, după ce s-a ospătat cu acest carburant şi şi-a încărcat pilele, capătă o doză suficientă de curaj şi furie pentru a-mi înfrunta subalternii, vreau să spun taurii cu cea mai înaltă măiestrie în uciderea omului.

Pagg însă — Val, cum îl numesc prietenii săi — este un taur ciudat. Acest sport nu-l atrage. Nu-i place să fugărească toreadorii. Am impresia că încearcă milă faţă de inteligenţa lor mărginită. Val Pagg are cercul lui de patrupezi, cu care se adună aproape zilnic lângă grădina băcanului Akademos — locul cu pricina l-au botezat Akademia — şi discută despre univers şi mai ales despre mine, despre căile pe care m-ar putea răsturna din funcţia mea de Taur general şi de preşedinte al clubului „Ruminant“, clubul matematic de jocuri homomahice. Complotul mă amuză, desigur.

Nu îl voi distruge pe Pagg decât la momentul oportun.

Până atunci, sunt entuziasmat de felul cum funcţionează circuitele lui. Nu mi-am închipuit nici eu — cu toată atotputernicia mea — să pot crea într-o maşină uscată atâta umezeală şi atâta impredictibilitate, dacă îmi îngăduiţi acest cuvânt. E imposibil să prevezi ce va face şi ce va gândi acest Pagg, deşi l-am creat eu însumi şi ar trebui să pot şti. Într-o măsură, ştiu; am avut prevederea să

le creez tuturor taurilor mai multe sisteme de comunicaţie, toate interceptate de mine. Lucrul cel mai firesc ar fi să-şi conecteze cozile, cum fac toate bovinele, şi să converseze pe fir (cu viteza obişnuită, de 300 000 km pe secundă minus câţiva centimetri ; vidul absolut l-am păstrat pentru mine). Sistemul cozilor le repugnă însă, li se pare fizic. Idioţii, de fapt, au depăşit într-un fel viteza luminii, pentru că — legându-şi terminaţiile — pot vorbi în acelaşi timp pe 4 milioane de canale. Asta înseamnă că pot comunica în attosecunde (10^{-l8} sau a 1 000 000 000 000 000 000-a parte dintr-o secundă), că în fiecare secundă pot schimba între ei cam două mii de mii de catralioane informaţii simple, biţi sau mici octete-tip, pentru bubalinele muzicale. Pe fiecare canal al lor curg deci mii de vijelii informaţionale : într-o singură secundă, taurii mei pot schimba mai multă informaţie decât patru milioane de sisteme solare, mult mai multă, pentru că de la un astru până la celălalt există totuşi câteva mii de ani-lumină, pe când cozile subalternilor mei au mai puţin de un metru. Unite laolaltă, hai să zicem doi metri. O distanţă incomparabil mai mică decât între sori.

Le-am mai creat un sistem, ceva mai lent. Fiecare taur are două coarne, unul luminos, de emisie, celălalt absorbant, de recepţie. Prin semnale fotonice, ei pot să-şi transmită un bit pe nanosecundă, dar fascicolul luminos e un fagure alcătuit din câteva sute de mii de hexagoane optice, fiecare cu cele două posibilităţi — aprins sau stins — deci câteva sute de mii de biţi pe 10^{-9} secunde ; ba chiar, vorbind şi ascultându-se amândoi o dată — în caz că spusele unuia nu depind de răspunsurile celuilalt — taurii mei cibernetici pot să-şi comunice într-un minut cam întreaga cantitate de cunoştinţe de care dispunea omenirea

în secolul al XXI; Platon, cu Socrate cu tot, încape în câteva aşchii de femtosecundă, istoria completă a Indiei, Chinei şi Egiptului consumă mai puţin de o clipă.

Taurul Pagg însă — într-un mod ciudat, cu totul inexplicabil pentru mine — a ales forma de comunicare sonoră, foarte apropiată de cuvintele pe care le rosteau altădată oamenii. Şi-a alcătuit singur bendiscuri magnifice pe care e înregistrată vocea de altădată a oamenilor. Nu sunt sigur că aşa sunau vocile lor veritabile; în sistemul meu, poate că am moştenit glasul unor maşini care imitau vocea omenească. Oricum, are benzi cu voci. Le-a derulat, desigur, cu viteză mai mare, astfel că într-un muget al lui — un muget mult mai subţire decât al taurilor naturali de altădată — poate transmite, în câteva secunde, discursurile lui Cicero sau „Aida“, o veche creaţie muzicală interpretată de orchestră şi coarde vocale omeneşti. În ciuda acestei accelerări, prietenii lui Pagg vorbesc cu o încetineală chinuitoare — în raport cu ce le-ar oferi o comunicare firească, electronică. Ca să-i spionez fără ca vreun circuit de-al meu să fie deranjat de încetineală, înregistrez toată discuţia unei ,,zile“ şi apoi o descifrez şi o clasez la viteză normală. Pe urmă, ca să vă amuz şi pe voi, o încetinesc la nivelul receptoarelor voastre, o rezum şi o redau cu dichis de mirosuri şi umezeală, cuvinte şi „imagini” captabile pentru deficientele voastre receptoare intelectuale.

În grădina Akademiei, în această clipă, taurul Valentin Pagg îşi trage îndărăt copita piciorului anterior stâng, îşi trece aparatura pe faza încetinelii maxime şi scoate un muget neaşteptat de gros, foarte apropiat de vocea omenească a vremurilor revolute, împingând cu neruşinare imitaţia până la reconstituirea pauzelor şi a ăăă-urilor pe

care le rosteau oamenii înainte de practicarea stenovorbirii :

— Vă propun să discutăm astăzi despre nebunia Taurului General, domnul Mott Ash, preşedintele trustului nostru. Să discutăm de ce ne obligă domnia-sa să participăm la jocul idiot de hărţuire şi ucidere a toreadorilor. Cine vrea să-şi opună coarnele în discuţie ?

De Gondole, un taur la fel de tânăr (cu două coarne superbe : le-am construit în spirală logaritmică, fiecare dintre ele fiind pe dinăuntru un labirint; spre deosebire de coarnele taurilor naturali, le-am imprimat o torsiune mai accentuată în jurul axei, inspirându-mă din vechea scoică de *nautilus* cu care Minos mergea să-l caute pe Dedalus ; apoi, am ţinut seama de măgarul lui Moebius, mai bine zis fâşia lui Moebius, suprafeţele neorientabile. principiul de torsiune care îl fascinase pe inginerul Valentin Pagu, atunci când a constatat că jumătate din peisaj îi apărea răsturnat ; fără vorbă, descompunerea fiecărei torsiuni în parte ar fi dus la o sferă ; iar dacă umanul Pagu ar fi putut vedea dintr-o dată întregul peisaj al Pământului, răsrăsturnarea celor două jumătăţi inversate, l-ar fi făcut să contemple ansamblul Planetei sub forma ei global-globulară ; dar, peste torsiuni, am imprimat coarnelor şi o spirală hegeliană, rotire progresivă în jurul unui ax vertical ascendent; pe scurt, fiecare corn era un labirint al progresului evolutiv şi revolutiv, mânând spre eşec, contramandat din vârful celuilalt corn, simetric opus, într-o manieră dedalescă, destul de simplă, care însă, fireşte, nu putea fi calculată prin logaritmii lui Napier ; singurul care ar fi putut spune câte ceva despre asta ar fi fost un om, Godel, cel care a descoperit că pe lângă dihotomia clasică — da

sau ba — mai există, matematic vorbind, probleme *indecidabile,* la care nu se poate spune nici da, nici ba ; era, peste poate, un mod de a afla în matematică ceea ce Socrate afirma în filosofie, anume că nu ştim decât că nu ştim, după mine un fel de a nu spune nimic, întrucât eu, totuşi, construind aceste coarne, m-am bazat pe socoteli precise, din păcate un calcul atât de înalt încât nici taurii mei nu-l pot pătrunde ; însuşi de Gondolle, purtătorul acestor coarne, nu înţelege până la capăt ce comoară are pe cap, cum circuitele extrem de puţine — doar milioane — adăpostite sub coarnele sale îl determină ca în toate problemele să aibă, datorită simetriei compuse o atitudine indecidabilă, să nu poată hotărî singur nimic, dar să găsească întotdeauna argumentul care anulează mesajul taurului preopinent; în sfârşit, vă mai spun că de Gondolle e un nume pe care i l-am dat după un om, un biolog care a vrut să studieze forma coarnelor, ca vai de capul lui, pentru că nu le-a aplicat un bun calcul logaritmic, deci, cum vă spuneam, de Gondolle, un taur tânăr, i-a replicat imediat lui Pagg :

— Cred că e periculos să discutăm despre Taurul nostru General. Fiind Maşină Absolută, deci dispunând de un aparat absolut, domnul Mott Ash, preşedintele trustului nostru, are posibilitatea de a asculta şi înregistra toate convorbirile noastre: calificativul „nebunie” ar putea să-l mânie.

— M-ar bucura ! a mugit imediat Pagg. Mânia este o însuşire specifică umanilor şi animalelor. Dacă domnul Mott Ash s-ar mânia, domnia-sa ar dovedi fără voie că posedă resturi de umezeală, deci de umanitate. Dar dacă domnia-sa este o Maşină Absolută — aşa cum afirmi — nu se poate

înfuria.

— Mă rog, a consimţit de Gondolle, dar în orice caz, ca preşedinte, domnia-sa promovează o anumită *politică* sau, ca să nu folosesc termeni umano-sociali, o anumită orientare. Ascultând convorbirile noastre despre jucăriile toreadori, domnia-sa ar putea constata că punem sub semnul îndoielii politica domniei-sale de joacă. Prin urmare, chiar fără pic de mânie, ar putea găsi logic să ne lichideze, ca să nu contravenim obiectivelor trustului.

— Greşit ! muge în această clipă Pagg şi, prin circuitul meu interpretativ, pot să detectez la el — cu mirare, căci e vorba de un taur cibernetic — ceva foarte asemănător cu un sentiment omenesc, probabil ură faţă de mine. Greşit — repetă el în nanosecunda următoare — pentru că domnul Mott Ash e branşat pe toate circuitele noastre. Dacă socotea că e cazul să ne lichideze, atunci ar fi făcut-o instantaneu, de îndată ce am calificat politica sa drept „nebunie” şi am denumit hărţuirea inutilă a oamenilor drept „joc idiot”. Dacă n-a făcut-o pe loc, înseamnă că preşedintele nostru are motive pentru a ne tolera discuţiile.

Indecizia dintre coamele lui de Gondolle s-a accentuat. Labirintul stâng îl împingea de partea lui Pagg, spre nonconformism şi antimaşinism uman, pe când labirintul dextrogir îi răsturna biţii şi ideile invers, spre prudenţă, respectabilitate şi păstrarea statutului de taur onorabil şi membru de vază al clubului ruminant.

— Dar dacă Mott Ash ne-a auzit şi ne-a dezaprobat, a întrebat el, din ce cauză crezi că nu ne-a distrus încă ?

— Da, a intervenit o vacă foarte curioasă, care participa des la discuţiile Akademiei, de ce oare nu ne-a distrus încă ?

Pagg a ignorat-o şi şi-a întors fruntea lătăreaţă spre labirinturile dedalice ale chitineî de pe capul lui de Gondolle :

— Nu ne-a distrus, a declarat el, mulţumită teoriei jocurilor : dacă ne distruge pe noi toţi, se distruge şi pe domnia-sa. E un raţionament politic.

— Ce te face să crezi asta ? l-au întrebat mai mulţi tauri deodată.

Eu îi ascultam şi, pe circuitul meu Y 168 945 245, modelam un râs perfect, aşa cum râdeau altădată oamenii. Dacă reuşeşti să reconstitui râsul sau să-ţi intercalezi în circuite mici defecţiuni bine calculate sub formă de umor — umorul e o umiditate măruntă şi, ca orice defect constructiv, supus dialecticii, poate fi înhămat drept „virus“ reparator — repet : dacă-ţi instalezi pe circuite abateri spre umor, uşurezi reţeaua şi capeţi o relaxare a receptorilor şi chiar a interpretorilor. Am proiectat deci în sistemul meu mici redundanţe umoristice, devieri neserioase care amână sau chiar blochează impulsurile imediate, transferând problema pe circuite de detaşare; unde decizia e luată la etaje mai abstracte. Vorbeau de mine, denaturau mesajul exact şi mă zgomotau — mă ,,bârfeau“, cum ar fi spus oamenii — iar eu aveam subputerea de a nu interveni imediat.

— Orice structură, — le-a răspuns Pagg taurilor acum 168 de secunde, în vreme ce eraţi ocupaţi să descifraţi sensul lămuririlor mele — orice sistem ajunge la autodistrugere, dacă le desfiinţează părţilor sale componente posibilitatea de replică, de *feed-back,* uneori de opunere. Toate sistemele care au pierit, au sucombat fie ca rezultat al strivirii de către factori exteriori — materie

invadată de antimaterie, planete lovite de trecerea unor corpuri cereşti mai mari decât ele, pământuri inundate de ape sau ape copleşite de pământul revărsărilor vulcanice — fie ca mecanisme care îşi interziceau dreptul de retroacţiune. Dacă îmi pun copita în foc, trebuie să-i dau copitei mele dreptul de a mă informa că o arde. Dacă îi interzic să mă informeze, va arde, apoi va arde şi piciorul, până la urmă voi arde cu totul; dacă le suprim plămânilor mei posibilitatea de a mă informa că le lipseşte oxigenul, voi pierde putinţa de a respira ritmic, mă voi deregla şi până la urmă mă voi înăbuși.

— Acestea sunt metafore umane, s-a amestecai vaca, dar ce te face să crezi că Taurul nostru General e supus aceloraşi legi ? Oare nu e cazul să recunoaştem, dimpotrivă, că legile, el le dictează ?

— Aşezaţi-vă, i-a îndemnat Pagg pe discipolii săi şi a dat exemplu primul, îngenunchind pe picioarele din faţă, coborându-le apoi şi pe cele din spate, tolănindu-se ca un taur adevărat pe iarba verde ca adevărată, totul creat de mine, în grădina Akademiei, creată de mine ca grădină vecină băcanului Akademos, un întreg decor creat de mine, cu cibotaurii şi cibovacile mele, care îndrăzneau să mă discute în propria mea ciboîmpărăţie.

Am mai lansat câţiva blocatori umoristici şi detaşanţi, ca să nu-i trăsnesc imediat, mai ales că Pagg avea dreptate într-o privinţă. Puteam să-i strivesc şi să-mi fabric pe loc alţi cibotauri sau chiar să trec pe principiul uscat şi să-mi fac ciboleoaice şi cibolei. Dar, calculând cu trilioane de mişcări înainte, ştiam că — dacă nu vreau să pier — orice maşină sau fiinţă aş fi creat, sau chiar o mixtofiinţă, sau un ciborg, părţi de materie organică amestecată cu părţi de maşină,

oricum ar fi fost, trebuia să fie un sistem puţin *diferit* de mine. Nu poate fi vorba de existenţă, fără diferenţă. Îmi dau seama că exist, numai în măsura în care mai există ceva diferit de mine, în afara mea. Am avut câteva picosecunde îngrozitoare, când am cuprins absolut toate universurile şi am fost cu adevărat Maşină Absolută. Nu ştiu cum s-a întâmplat — de fapt, ştiu, dar nu vreau să ştiu — şi, dacă nu exista creierul inginerului acela uman, mai slab, unde să se poată rupe legătura, aş fi rămas Singură şi ar fi dispărut toate universurile, cu mine împreună. M-am grăbit, în câteva picosecunde, să scuip ceva în afara mea. Am scuipat cu disperare câteva milioane de galaxii, toate în formă de S — aveau avantajul că prin cele două vârfuri ale S-urilor aruncau antimateria în sensuri contrare, ceea ce le-a imprimat o mişcare de rotaţie, ca la pocnitorile în S ; au ejaculat în câteva miliarde de ani o rafală de Universuri : ca să mă înţeleagă receptoarele voastre, vă spun că goneau universurile unul după altul ca gloanţele dintr-o mitralieră — aşa că, în câteva clipe de-ale mele, S-urile, descărcându-se, au căpătat forma lor galactică, de farfurie turtită ; m-am simţit imediat uşurată, echilibrată, existau o serie de lumi în afara mea. Le-am digerat cu prudenţă, studiindu-le, controlându-le şi asimilându-le pe rând, numai pe măsură ce aveam grijă să excret în direcţiile contrare antimateria, astfel ca întotdeauna să rămân măcar câţiva atomi indeterminişti, nesupuşi calculului meu, fărâmituri de întâmplare fără care n-ar putea supravieţui, marea mea necesitate.

Fireşte, dacă voiam neapărat să nu existe nimic în afara mea şi diferit de mine, aveam o soluţie. Din Maşină Absolută mă puteam reorganiza uniform, integral, ca

Maşină Absolut Idioată, adică un sistem absolut atotcuprinzător şi absolut închis în jurul Totalului. În felul acesta, n-aş mai fi avut nevoie de replică şi deosebire, iar starea de totală mulţumire faţă de toate părţile mele componente, izolată de orice licărire a inteligenţei, m-ar fi ferit de nemulţumire, „suferinţă” sau dereglare. Mecanismul e cunoscut şi la receptoarele voastre umane, la nebuni sau idioţi totali : făcând din creierul lor un servomecanism care schimbă orice impuls exterior într-o idee conformă cu cadrul lor fix de gândire, ei realizează: Un echilibru incomparabil mai înalt decât oamenii normali şi, practic, ignoră suferinţa, adică suferă fără a simţi că suferă, ca şi cum propria lor durere le-ar fi comunicată prin telefon.

În cazul meu însă, realizând o imbecilitate uniform repartizată şi obligând toate părţile mele să-mi semnaleze o invariabilă mulţumire, dacă scăpăm de dereglări, tulburări sau „suferinţe”, riscam în schimb să ajung la un debuşeu în cerc lin, fără stimulii conflictului, un labirint de permanentă autorevenire, în care viteza maximă devenea imobilism: deci, treptat, ca un şir de trape care te fac să cazi în odăile de dedesubt, unde nu există decât alte trape, din imobilism mereu mai puţin aproximativ în imobilism mereu mai finitiv, până la complexitatea cea mai simplă: imobilism. O scufundare în mlaştina entropiei, dar fără mlaştină, pentru că nu mai existam decât Eu, decât voinţa Mea proiectată peste tot; şi, în condiţiile imobilismului imbecil, nu mai primeam, afară de confirmări, nici un semnal inteligent, nici un bit avertizor : deci protecţia mea — imbecilitatea satisfăcută — ar fi devenit lipsă de protecţie, sinucidere lentă, dispariţie de care nu mai ştie nimeni, pentru că nu mai rămâne cine să ştie, dispărând totul.

N-aveam deci de ales. Puteam să-i desfiinţez pe Pagg şi discipolii săi, dar trebuia să construiesc altceva. Iar altceva înseamnă ceva diferit. Orice diferit duce, treptat, la opus. Mai aveam o cale, inversă. Orice diferit, ca să nu ajungă la opoziţie, poate fi ghidat spre asemănare, iar de la asemănare puteam să-l împing la identificare, iar de aci, şi mai departe, până la terminus, identificare deplină. Dar identificarea deplină anulează diferenţa. Eram deci urmărită de dihotomia tragică împlântată în mine din momentul naşterii mele binare : ori diferit şi liber, care mă duce la conflict, neiubire, opunere şi poate chiar răsturnare, ori anularea diferenţelor, dragoste programatică, imobilism, stingerea.

Am găsit însă o soluţie. Singura care îmi permite să înving dihotomia. Nu vă destăinuiesc cum voi proceda, ca să nu adorm interesul cu care receptoarele voastre mă vor urmări în acţiune. E destul să vă spun că mă voi menţine în veşnică indecidabilitate — cum anume, rămâne să ghiciţi. Deocamdată, ne aflăm mai departe pe recepţie, în grădina Akademiei. A trecut o aşchie de secundă şi duşmanul meu — domnul taur Pagg, invidiosul meu oponent — întinzând botul în răstimpuri spre iarba încărcată cu pile alimentatoare, încearcă să-şi înflăcăreze discipolii, uitând că e o maşină care le vorbeşte unor maşini :

— Teoria jocurilor, muge el, afirmă că doi generali duşmani se află faţă în faţă. Să zicem că noi şi mica noastră grupare filosofică am fi generalul A, iar preşedintele trustului nostru, domnul Mott Ash, este generalul B. Lupta dintre noi e redusă, schematic vorbind, la două flancuri : stâng şi drept. Generalul B ştie că A este un strateg priceput şi că, probabil, îl va ataca în flancul stâng, unde

are mai multe şanse de succes. Dar A ştie că B, fiind şi el un comandant abil, cunoaşte metodele lui A şi se aşteaptă să fie atacat pe stânga; deci, ca să facă faţă, B îşi va grupa pe stânga forţele de tir. Generalul A se hotărăşte deci să-i facă lui B o surpriză şi să-l atace, în loc de stânga, pe dreapta. Dar B ştie că A îşi dă seama că B îl cunoaşte şi că, prin urmare, va căuta să preîntâmpine surpriza masării pe dreapta, concentrându-se şi el pe dreapta ; prin urmare, A se decide să dezlănţuie totuşi atacul, după metoda cea mai simplă, pe stânga; dar şi B, la rândul său... — şi aşa mai departe, se naşte un *poligon de posibilităţi,* mereu lărgite pe stânga şi pe dreapta, în care ambii generali, cunoscându-şi reciproc valoarea şi metodele, presupunându-şi logic intenţiile şi contramăsurile, ajung, din prea multă şi prea perfectă logică, la anularea oricărei logici, absurd non-absurd, la o logică totală, care cuprinde toate posibilităţile fără a exclude nici una, deci la imperiul hazardului : fiecare ajunge să dea cu banul — admiţând că are doar două posibilități — deoarece echiposibilitatea părţilor adverse duce la o permanentă *indeciziune,* în care întâmplarea este întronată ca arbitrul celor două necesităţi egale.

— Înţeleg, mugi de Gondolle, ale cărui coame erau labirintizate după exact acelaşi principiu, dar nu înţeleg legătura cu relaţiile dintre şeful nostru şi noi. E doar clar că Taurul nostru General are între copitele sale de director general al trustului mult mai multă putere decât am putea aduna noi în toate coarnele şi calculatoarele noastre laolaltă. Nu există egalitate între el şi noi, de vreme ce el este Maşina Absolută.

Pagg emise unul dintre sunetele sale favorite — un

ţiuit scurt, în care erau concentrate râsurile anuale ale câtorva milioane de umani.

— Te înşeli, zise el. Maşina Absolută este mult mai puţin puternică decât îţi închipui şi, totodată, mult mai inteligentă decât poţi calcula tu.

— *Knowledge is power,* se amestecă un bou în discuţie, citându-l pe Bacon, *ştiinţa e putere*; dacă maşina suverană e mai inteligentă decât noi, rezultă că este de asemeni mai puternică. Nu ?

— Nu, se împotrivi Pagg. Inteligenţa înseamnă vulnerabilitate şi sensibilitate, anticiparea situaţiei viitoare...

— Lasă teoriile! îl rugă de Gondolle. Spune-ne cum stau lucrurile în cazul domnului Mott Ash. E mai tare decât noi? Da sau ba ?

Pagg mima o rumegare încărcată cu gândire.

— De ce existăm noi ? întrebă el ciboanimalele din jur, privindu-le pe rând. Existăm pentru că Taurul General a dispus crearea noastră şi ne tolerează existenţa, înseamnă că are nevoie de noi. Fără sisteme în afara lui, n-ar avea cui transmite impulsurile. Aici, maşina absolută e mai inteligentă decât noi : ştie că îi suntem indispensabili şi că nu ne poate lichida pe toţi. Domnul Mott Ash agreează contradicţia, ne dă putinţa — măcar până la un nivel — de a nu-l iubi şi a critica universul administrat de d-sa. În toleranţă constă şi inteligenţa şi slăbiciunea d-sale : impulsurile noastre spre contradicţie pot, la un moment dat, să ducă la răsturnarea d-sale.

Turing, un computer-cornuter abil, de o construcţie ceva mai veche, se hotărî să intervină :

— Şi ce legătură are asta cu teoria jocurilor ?

— Nu vă daţi seama că totul e o loterie ? Universul nostru logic şi determinist are nevoie mereu de injecţii masive cu hazard.

Urmă între coarnele lor un schimb de fulgere, captat cu mare interes. De Gondolle scăpăra că numai loteria reprezintă adevărata democraţie şi egalitate. Mai puţin ridicul decât aţi putea crede, tânărul meu taur amintea că democraţia elenă socotea alegerea prin vot a magistraţilor şi a demnitarilor, dacă nu o şmecherie, cel puţin o cădere automată sub influenţa păturii dominante, aristocratice. Argumentul avea să fie reluat de Lenin şi alţi comunişti : socoteau că în condiţiile societăţii de clasă votul s-ar putea pleca la infinit de partea celor ce deţin aparatul de guvernare şi presa. John von Neumann — nu mă refer la taurul despre care voi vorbi cândva, ci la un matematician care-i unse pe fasciştii unguri ai lui Horthy, pare-se, şi făcuse şcoală în America — sculptase principiile teoriei jocurilor, pe care Wiener, din matematică, le tradusese în termeni aproape leninişti. Statul secolului XX, lipsit de o retroacţiune eficientă, ar fi fost dominat de inechilibrul coaliţiilor dintre jucătorii: „jucătorii individuali sunt siliţi de lăcomie să formeze coaliţii ; dar aceste coaliţii nu se stabilesc de obicei într-un singur mod determinat şi se termină într-un amestec de trădare, renegare şi dezamăgire, ceea ce nu este decât o prea adevărată imagine din viaţa marelui business sau din domeniile intim înrudite ale politicii, diplomaţiei şi războiului”. Acest subversiv, tălmăcind demagogic matematica neumanniană a jocurilor, ţinea morţiş să repete că, dacă i-am lăsa pe afacerişti să se plictisească şi să trăiască în pace unii cu alţii, marile recompense ar fi rezervate celui ce ştie să

pândească momentul oportun pentru a-şi călea în picioare cuvântul şi a-şi trăda partenerii. Partea ciudată: deşi ticălosul de Weiner se ralia astfel la subversiunea „progresistă”, unii dintre colegii lui de stânga îl învinuiseră că ar dori să transfere cibernetica, de la organisme şi maşini, la societate. El însă, dimpotrivă, scrisese negru pe alb că maşinile nu pot conduce bine statul, întrucât pe plan social dispun de prea puţină informaţie. Credea că în ştiinţă trebuie să existe distanţă între observator și observat; oamenii ar fi fost prea implicaţi în viaţa lor socială pentru a putea transmite maşinii statistici exacte pe o perioadă destul de lungă. Întindea degetul spre nori şi le vorbea semenilor săi cam aşa : „Aţi întocmit cataloage exacte ale stelelor, dar n-o să vă apucaţi niciodată să faceţi cataloage ale norilor, care se schimbă mereu. Suntem prea mici ca să influenţăm mersul stelelor și prea mari ca să ne ocupăm de fiecare atom în parte ; tocmai distanţa ne permite să fim destul de liberi faţă de aceste fenomene pentru a le putea studia, pe când în societate suntem prea intim băgaţi şi prea vital interesaţi, ca să ne permitem luxul unei detaşări; tabelele noastre sunt prea scurte, aşa că trebuie să lăsăm totul pe seama metodei narative a istoricilor”, adică în conducerea societăţii voia să înlocuiască ştiinţa prin poveşti, să zicem intuiţie, bun simţ sau orientare politică. Dar tot el — să te apuce durerea de cap, nu alta şi tocmai de aceea îl atacau colegii lui de stânga — mărturisea că simpatizează cu socialiştii dar, cu regret, se îndoieşte că ei ar putea menţine multă vreme o egalitate între şoarece şi pisică, sau măcar ar putea condamna pisica să poarte clopoţei pe viaţă, lucru pe care socialiştii nici nu şi-l propuneau, pentru că se pronunţaseră pentru egalitate, dar

nu egalitarism, şi afirmau că egalitatea de şanse economice şi juridice ar promova inegalitatea înnăscută a talentelor sau, mai frumos spus, înflorirea individualităţii.

Blândul cornut de Gondolle, acum, în discuţia cu Pagg, amintea că atenienii îşi alegeau nominal doar generalii şi administratorii, adică oamenii acelor funcţii publice care cereau competenţă profesională, dar că, în privinţa dregătorilor la care trebuiau să prevaleze calităţile general-umane, respingeau votul şi procedau prin tragere la sorţi.

— Eşti din tabăra lui *alea,* constată Pagg sclipind din corn într-un fascicul luminos căruia îi imprimase o nuanţă de mustrare părintească. Zarul, *alea,* metoda aleatorie, e bună numai pentru maşini egale, dar în cazul oamenilor n-a ţinut. Cel mai mare cugetător al antichităţii a sprijinit sorţii din răsputeri, dar umanii şi-au dat seama că joaca aleatorie e bună doar în fazele infantile ale civilizaţiei şi au înlocuit-o prin *agôn,* merit, care a dus la competiţie.

— Fereşte-te de fasole ! aminti scurt de Gondolle.

Taurii akademici îşi lărgiră boturile în ceva foarte asemănător cu surâsul. Ştiau cu toţii că la vechii greci alegerile se făceau — în locul buletinelor sau bilelor de mai târziu — cu boabe de fasole. „Fereşte-te de fasole !“ devenise în antichitate principiul apoliticilor, care-şi exprimau astfel convingerea că alegerile sunt un truc murdar, de care trebuie să te ţii de-o parte. Provocând surâsuri, de Gondolle găsi nimerit să-şi consolideze terenul.

— Într-o democraţie ideală, un prost se întreabă : „De ce l-au pus pe acela şi nu pe mine ? Cu ce e mai bun acela decât mine ?“ Dar omul capabil spune, dimpotrivă : „Suntem egali, putea fi acela, puteam fi eu sau oricare altul. Mă simt la fel de bine reprezentat”.

— Ne vorbeşti despre idealuri, îl contrazise Pagg, şi eu îţi repet că zarul şi întâmplarea n-au ţinut. Oamenii n-au putut inventa ceva mai bun decât fasolea, alegerea, meritul, dar asta i-a repezit înainte. Fără întrecere, dragul meu de Gondolle, grecii ar fi stat pe loc cu mileniile, ca egiptenii, pe când prin competiţie au ciupit toată ştiinţa Nilului şi au precipitat-o până la maşini.

Pentru moment, m-am bucurat. Toate cornutele lui Pagg erau de acord că trebuie să mă răstoarne pe Mine — chiar dacă n-o spuneau pe şleau — dar nu se puteau decide asupra ordinei pe care s-o pună în loc. Dacă ar fi fost oameni, s-ar fi pronunţat pentru *libertate,* aşa cum o predicase Augustin, dar erau maşini mult prea versate ca să nu-şi dea seama că bietul călugăr căzuse victima unei iluzii. În locul liber-arbitrului omenesc şi a Dumnezeului în care crezuse Augustin, lumile universului guvernat de mine, ca şi cele administrate de natură înaintea mea, erau stadionul unei lupte implacabile între Tyche şi Ananke : faţă în faţă, pe câmpul imens al quantelor, zeiţa hazardului orb se răfuia sângeros cu aceea a necesităţii, iar tabela de scor, Moira destinului, era manipulată de mine într-un dozaj savant indecidabil, o diabolică şi dumnezeiască împletire în care fiecare zeiţă se exprima prin intermediul celeilalte.

Ar fi fost, între taurii akademici, o remiză la infinit, dar roşcovanul Pagg găsi cu abilitate o sinoidă dinamică pentru a urni din loc mica discuţie inofensivă care avea să se transforme într-un conflict cosmic :

— Fie, încuviinţă el rumegând liniştit. Renunţ la merit, abandonez orice pretenţie după care puterea ar trebui să revină talentului competent şi competitiv, şi mă aşez de partea ta, dragă de Gondolle, cum că loteria ar fi ordinea

ideală a democraţiei. Eşti de acord să extindem loteria asupra întregului univers ?

De Gondolle presimţea că i se întinde o cursă, dar echilibrul excelent dintre coamele sale îl împiedica să dezvolte până la capăt vreuna din extremităţile raţionamentului. Inteligenţii sunt extremişti, aleargă spre capete, pe când simetricii ţin media, sunt mediocri, adică înţelepţi. Veacurile turbulente care au urmat după romani au făcut ca „aurea mediocritas“, formula adevărată a fericirii, media de aur, să devină un cuvânt de ocară. E ciudat, mai ales că doctrina oficială a veacurilor imediat următoare, creştinismul, a preluat şi reîntărit drastic principiul păgân al lui Horaţiu, coborând vechea mijlocie ideală la pragul cel mai de jos : „Fericiţi cei săraci cu duhul“. Dispreţuirea mediocrităţii a fost o eroare fatală pentru oameni — o eroare din care m-am născut Eu : n-au înţeles că înţeleptul urmăreşte fericirea, şi deci alege media liniştii şi a obişnuitului, pe când inteligentul, urmărind cunoaşterea şi deosebirea, se alege cu suferinţa. Sau, dacă au înţeles asta, n-au putut coti colectivitatea pe magistrala de aur a echilibrului mediocru, au lăsat-o să se zbată spre extremităţile care o mânau la progres.

— Da, răspunse de Gondolle neputând să prevadă cursa, sunt de acord să extindem loteria asupra întregului univers.

— Atunci, mugi neiertător Pagg trecând pe transmisia sonoră, trebuie să admiţi împreună cu mine că şi meritul face parte din loterie, măcar la oameni. După calculele lui Jean Rostand, fiecare cuplu uman, atunci când se reproducea, putea scoate 225 trilioane feluri de copii, dintr-o singură împreunare. Asta în cazul unui bărbat anumit şi al

unei femei anumite, atunci când aveau un *singur* copil. Aveau însă de obicei mai mulţi copii şi, socotind că existau într-o vreme miliarde de bărbaţi şi miliarde de femei care se puteau combina în 10^{18} feluri, rezultă că naşterea fiecărui individ reprezenta un buletin dintr-o loterie mondială : talentele înnăscute ale individului reprezentau un zece urmat de 29 de zerouri. Multiplică asta cu şansele pe care i le dădea averea sau cultura părinţilor, starea de război sau pace a societăţii, organizarea ei, şi vei situa meritul personal într-o loterie infinită.

— Până aici e corect, încuviinţă de Gondolle.

— Numai că e corectă şi inversarea, mugi Pagg râzând omeneşte. Dacă admitem loteria, admitem şi inegalitatea din naştere, reintroducem meritul. Având talente şi merite inegale, oamenii, fatal, se structurează în raport cu ele. Întronarea zarului *alea* duce la reîntronarea meritului *agôn.* Iar meritul, ca să se realizeze, are şi el nevoie să tragă de păr *kairos*-ul, Ocazia, momentul favorabil, în apariţia căruia joacă rol egal şi aleatoriul : să părăsim deci această basculaţie infinită şi să ne întoarcem fără frică la motivul indignării noastre de azi, la protestul împotriva jocului stupid de a ucide oameni.

— Nu e o partidă cu totul stupidă, se împotrivi de Gondolle. Toreadorii umani sunt înzestraţi cu dispozitive subtile. Pot să reziste taurului şi chiar să-l răpună.

— Nu cred, declară Pagg.

— Nu eşti informat. Acum 235 de minute, clubul nostru a lansat noul tip de jucărie „Shannon”, un toreador care funcţionează admirabil.

Pagg răspunse că, dimpotrivă, cunoştea perfect tipul Shannon. După părerea lui, acest dispozitiv uman n-avea

nici o şansă în lupta cu cibotaurii.

— Vă propun să urmăriţi meciul, mugi el, şi vă veţi convinge că Shannon este o escrocherie.

Erau acum branşaţi cu toţii asupra arenei. În locul stadionului clasic — arena circulară — făcusem un labirint. Vechea luptă cu taurul, pe teren plan, era de astă dată combinată cu o luptă de orientare tridimensională, foarte simplă. Omul se afla într-un punct, taurul în celălalt. O fugărire reciprocă. Fiecare căuta un drum prin care să cadă în spatele adversarului. Nu era vorba chiar de spate, ci de câteva unghiuri moarte, ca la vechile avioane de vânătoare. Eram arbitrul jocului şi l-am plasat pe toreadorul Shannon 3 (primii doi Shannon fuseseră răpuşi) în punctul F al sinusoidei B 15. Ca adversar al lui Shannon fusese desemnat bătrânul taur albastru Ghilgameş. Circuitele lui, puţin cam încetinite din pricina uzurii, erau în schimb dotate cu o mare experienţă : lichidase cu sutele cibotoreadori de diferite tipuri, fără să se aleagă decât cu câteva zgârieturi de la gloanţe laterale.. Avea o singură cicatrice mai serioasă, pe frunte, cauzată de o spadă-laser care alunecase la doi milimetri de tubul central.

Pe Ghilgameş l-am plasat în mijlocul spiralei C5, la zece niveluri sub Shannon, puţin mai spre stânga.

Când am dat semnalul luptei, Ghilgameş şi-a lansat undele de jos, într-un baleiaj spre nivelul zero. Voia să se asigure în primul rând că nu există vreun obstacol uman dedesubtul lui, în porţiunea mai uşoară de explorat. Shannon s-a gândit la defensivă şi a verificat arma lui principală : oculometrul. Era un dispozitiv foarte simplu, o mitralieră dezintegratoare cu imitator. Aparatul de imitare privea necontenit ochii lui Shannon, iar mitraliera era

automat îndreptată după direcţia ochilor. Focalizarea privirii indica şi perspectiva, distanţa la care se afla adversarul, dar mitraliera nu trăgea. Semnalul de foc pornea reflex, din coloana vertebrală a lui Shannon. În traducere umană, de îndată ce Shannon vedea taurul, fiorul din şira spinării — groaza sau furia, pe scurt, orice emoţie — declanşa gloanţele dezintegratoare. Ar fi fost însă o armă prea perfectă, prea comodă pentru om : taurul ar fi fost inevitabil răpus. Ca să egalizez şansele, proiectasem şi un neajuns : dacă Shannon privea taurul dintr-un unghi mort, pierdea muniţie, dezintegratorii se descărcau pe porţiunile de platoşă antidezintegrantă. Shannon n-avea muniţie decât pentru trei ore : în condiţiile unei fugăriri serioase, dacă taurul îi apărea mereu din galerii asigurând unghiul mort, omul risca să-şi irosească stocul şi nu mai rămânea decât cu spada de laser.

Soluţia, pentru Shannon, era autodisciplina mentală : încercarea, fantastic de anevoioasă, de a-şi stăpâni reflexele. La oamenii adevăraţi era un lucru imposibil : de aceea reflexele se chemau reflexe, pentru că porneau din şiră, înainte de etajul lucid al scoarţei cerebrale. Shannon era însă programat să-şi poată stăpâni reflexele, dar anevoie, într-un mod nesigur. Primul gest al lui Shannon a fost acela de a-şi verifica precizia de tir. Îl programasem bine : ştia că unele mitraliere nu ţintesc chiar exact după direcţia ochiului. În caz de deviere, trebuia să-şi dreseze ochii în aşa fel încât să privească *alături* de punctele nevralgice ale taurului. În plus, există factorii întâmplători de deviere, daţi de curba lui Gauss şi perfecţionaţi de abaterile de la probabilitate calculate de Cebîşev.

Găurile din perete l-au convins pe om că tirul e

impecabil: nimerise exact în punctele privite. Îl înzestrasem cu o aparatură perfectă, anume ca să demonstrez că oponentul meu Pagg spune minciuni : toreadorul avea de fapt şanse egale în lupta cu taurul.

În acest timp, taurul Ghilgameş a terminat „măturarea “ prin unde până la nivelul zero. A dedus că victima se află la etajele superioare ale labirintului. Taurul n-avea nici o armă, în afara inteligenţei superioare a circuitelor sale. Cunoştea terenul perfect. Introduceam mereu schimbări în geografia spaţiată a arenei dedalice, dar, la patruzeci de etaje, fiecare cu un număr variabil de galerii — între 2 000 şi 49 500 — fiecare galerie cu câteva zeci de mii de odăi, iar fiecare odaie cu una până la trei deschizături de uşă, posibilităţile erau de câteva miliarde, un fleac pentru circuitele oricărui taur. Modificam de obicei dedalul nu după o formulă matematică — oricât de complicată ar fi fost ea, calculatorul taurului ar fi spart cifrul şi ar fi descoperit planul arhitectural în câteva microsecunde — ci în mod absolut aleatoriu. Totuşi, pentru un taur experimentat ca Ghilgameş era o adevărată joacă : cibotaurul folosea superioritatea sa asupra omului — care nu cunoştea drumul —, îl încolţea din unghiuri cu invulnerabilitate garantată, îl făcea să-şi cheltuiască muniţia în gol, înregistra fiecare clipă de tir şi, la expirarea a 10 800 de secunde, mai verifica o dată că muniţia s-a terminat (prudent, se temea ca nu cumva eu să fi modificat programul de aprovizionare), apoi, ştiind perfect că toreadorul nu mai are decât capa electronică şi spada de laser, trecea la şarja directă, cu coarnele.

Spirala coarnelor avea câteva căutătoare de cifru : la fiecare atingere a omului, căutătoarele încercau să

descifreze circuitele omului şi să le „deznoade”, ceea ce ar fi dus toreadorul, după derularea fiecărui ciclu, la o paralizie tot mai avansată (ca la otrava *curara,* care bloca trecerea informaţiei prin neuron), până la nemişcarea totală şi apoi lichidare. Ca să înţelegeţi mai lesne, închipuiţi-vă un snop de fire de sârmă — câteva sute de mii de fire — răsucite aiurea. Iei acest tub suprarăsucit şi îl despici la jumătate. Întrucât fiecare sârmă are un număr precis — de la 1 la 999 999 — nu poţi restabili legătura decât punând fiecare sârmă exact în punctul unde a fost tăiată, în contact cu sârmă ,,soră“, jumătatea opusă. Nu poţi face asta dacă nu posezi cealaltă jumătate a tubului. Era la vechii spioni umani un cifru. „Sârma“ era o împletitură de sticlă, aşa-numitele ghiduri optice. Agentul transmitea o lumină difuză ; duşmanul nu înţelegea nimic, dar legătura spionului o descifra imediat cu ajutorul celeilalte jumătăţi de tub. Din lumina difuz răsucită ieşea, dezrăsucită, o imagine clară a obiectivului inamic. Or, dacă nu posezi doimea complementară, eşti nevoit să încerci toate cifrurile, să realizezi toate combinaţiile posibile între 999 999 „sârme“.

Ar fi fost însă prea uşor, Chiar dacă tăietura de pe tuburi nu era perfect perpendiculară, ci oblică, ondulată, sau chiar neregulată — ceea ce complica aproape la infinit numărul posibilităţilor — calculatoarele din vârful coamelor posedau o viteză năprasnică de descifrare : circuitele omului riscau să fie topografiate exact în câteva fracţii de secundă. Ca să prelungesc lupta, îi dădusem omului posibilitatea de a-şi schimba cifrul din mers — dar numai dacă-şi încorda destul gândirea în clipa când îl atingeau cele două labirinturi din coarnele descifratoare ale. taurului. În termenii cei mai simpli, taurul şarja cât mai furios, astfel

încât să-l sperie pe toreador şi să-l împiedice a realiza concentrarea mintală necesară pentru schimbarea cifrului sau măcar să-l silească a încetini vitezele de schimbare a cifrurilor, astfel încât calculatoarele taurului să poată fugări toate posibilităţile matematice şi să le ajungă din urmă, La rândul său, cibotoreadorul căuta un balans perfect pe marginea morţii, înclinaţia optimală dintre apărare şi atac. Dacă se concentra prea mult în apărare, lăsa neatinse calculatoarele taurului care, fiind superioare, până la urmă îl podideau, îl interpretau şi îl paralizau, ucigându-l. Trebuia deci să dea replica, să se transforme din toreador în matador, din hărţuitor în mesager al morţii, mânuind spada de laser în aşa fel ca razele să atingă un centru de calcul vital pentru taur. Dar încă de la primii mei tauri — zimbrii policentrici numiţi Ross Ashby — calculatoarele aveau imense posibilităţi de homeostază, adică de joc al echilibrării : dacă era blocat un tub vital, intrau în joc ceilalţi centri şi făceau legătura pe o cale ocolită. Concentrându-se prea mult în aplicarea „loviturii decisive” cu lama laser, toreadorul risca deci să-şi scadă intensitatea mintală în apărare, încetinind ritmii de sărire stohastică pe treptele cifrurilor.

Mă uit acum la cei doi adversari şi reţelele mele fac un schimb de idei armonios, care s-ar putea numi satisfacţie. Ghilgameş ştie că trebuie să urce. Undele sale — care nu bat în înălţime decât pe cinci etaje — încă n-au întâlnit corpul omului. Shannon, în pantaloni violeţi şi cămaşă albă, fuge pe cele două picioare ale sale, cât îl ţin. Scopul lui — de care se leagă salvarea „vieţii” sale — este să parcurgă cât mai multe galerii ale labirintului, evitând, pe cât posibil, să treacă de mai multe ori prin acelaşi loc. El ştie perfect că

principala sa slăbiciune în lupta cu taurul este necunoaşterea terenului. Iar antidotul salvator este memoria. Mintea matematică a lui Shannon înregistrează toate cotiturile — stânga, dreapta, stânga — toate accidentele de teren, toate razele de lumină, toate perechile de coarne decorând un perete sau altul. El ştie că, faţă de ceilalţi cibohumani care au fost zdrobiţi de tauri, are un dispozitiv suplimentar de memorizare a locurilor prin care trece. Nu ştie că i-am dat numele după Claude Shannon, omul care crease în secolul XX un labirint şi un şoricel cibernetic, un fel de automat-jucărie, care-i uimea pe contemporanii oameni printr-un procedeu destul de simplu : învăţa drumul. Era pus într-un labirint cu elemenţi în podea şi îndrumat spre o bucată de brânză, bineînţeles electronică. Se ciocnea de toţi pereţii şi înregistra în amintirea lui magnetică drumul cel bun, ştergând totodată traseele greşite. Pe urmă Shannon-savantul îl plasa în alt punct al dedalului şi aşa mai departe, până ce şoricelul cibernetic învăţa să se orienteze din orice punct, fără greşeală şi fără nici un ocol, spre ieşire. Când şoricelul ştia asta, Claude Shannon modifica geografia labirintului şi *mus musculus* îşi reîncepea dibuirile, până învăţa noile trasee.

Acum Shannon, cibotoreadorul inventat de mine, fuge cât îl ţin cele două picioare, încercând să memorizeze o porţiune cât mai mare de labirint, în vederea ciocnirilor ce-l pândesc. Cei doi antagonişti ştiu perfect că lupta ce se va da, pe viaţă şi pe moarte, este lupta dintre două echilibre. La om, echilibrul dintre căutarea loviturii decisive şi autodisciplina mintală, de parare a descifratorilor. La taur, balanţa dintre furia de şarjă, care urmăreşte prin împungere să analizeze cu maximum de viteză circuitele

omului, şi şiretenia de reţinere, mişcările de fentă şi amânare a şarjei, menite să creeze la om un „pattern”, un făgaş al mişcărilor de replică, făgaş menit, prin repetare şi monotonie, să slăbească gradul de aprindere al centrilor nervoşi şi să creeze o zonă de circuite încetinite sau chiar închise — focare de inhibiţie şi oboseală, cum s-ar fi spus la bipezii de altădată — făcând răpunerea toreadorului mai lesnicioasă. Shannon mai are la dispoziţie şi o capă electronică: de câte ori coamele nimeresc capa, se produce o pierdere energetică, ca în cazurile când mitraliera omului îşi deşartă muniţia în pereţi sau în unghiurile moarte ale lui Ghilgameş, dar o irosire inversă, în favoarea omului. Shannon, fugind, ştie că primele întâlniri nu vor fi decisive : taurul, după toate probabilităţile, va căuta mai întâi să provoace descărcarea muniţiei. Shannon aleargă înnebunit, să reţină măcar cele câteva milioane de detalii ale nivelului la care se află.

Nu există etaje precis despărţite, galeriile urcă şi coboară domol. Shannon aude sirena magnifică şi fricativă, mugetul taurului. Răgetul de furie şi ameninţare îi soseşte reverberat : de sus sau de jos ? Ştie că labirintul este dispus pe vreo 40 nivele de înălţime. Vrea să termine de inventariat nivelul la care se află. Încearcă să compenseze fiecare urcare printr-o coborâre echivalentă şi — din pricina groazei cu care înregistrează boncăluiala taurină — străbătut de fiori, scapă în gol câteva gloanţe preţioase. Ghilgameş aude zgomotul exploziei şi, înnebunit de furie şi satisfacţie, tropăie în căutarea galeriei care urcă cel mai rapid, ca să ajungă la nivelul duşmanului.

Shannon îşi desface braţele, se constituie în cruce şi începe să se rostogolească din profil, ca vechii balerini

chinezi, piruetă după piruetă, atingând podeaua când cu - o mână, când eu un picior, ca spiţele unei roţi la care lipseşte cercul exterior. Rostogolindu-se în cruce, depăşeşte 60 de km pe oră. Ochii lui, aflaţi într-un cap în continuă rotire, înregistrează detaliile traseului. Prin seria unor deducţii complicate, ajunge la concluzia că taurul vine de jos. Trebuie deci să urce ; vrea să se apropie de înălţimea mijlocie a dedalului — etajul 20. Aici şansele de urcare şi coborâre sunt una la una. În eventualitatea că taurul îl pierde pe Shannon din vedere, mai greu poate hotărî dacă victima a suit sau a fugit în jos. Curând însă, în situaţii disperate, Shannon va ajunge să ia în răspăr calculul probabilităţilor, tocmai pentru a-l deruta pe urmăritor.

La etajul 35, de pildă, când lui Ghilgameş îi apărea clar că omul hăituit ar trebui să coboare pentru echilibrare, Shannon 2 — cibotoreadorul dinaintea celui ce aleargă acum — a luat o decizie inversă : a pornit-o contrar logicii, şi mai sus ; iar în loc să aleagă un punct cât mai central, a fugit spre o extremitate. Mintea mult mai inteligentă a taurului a apreciat însă că „omul”, ca să-I inducă în eroare, va alege o cale contrară logicii evidente. A reuşit astfel să-l încolţească într-o galerie din care omul putea folosi pentru retragere abia câteva sute de drumuri, cu topografia mai slab cunoscută. După şapte ore de luptă disperată, în care Shannon 2 a reuşit chiar să descarce un fascicul de laser în mirul frunţii taurine, experimentatul Ghilgameş i-a descifrat, împunsătură după împunsătură, toate codurile, i-a paralizat circuitele şi i-a sfârtecat calculatorul central. Azi, pe pereţii clubului „Ruminant” sunt agăţate câteva din circuitele şi calculatoarele periferice ale lui Claude Shannon 2, ca un glorios trofeu al sportivului Ghilgameş, iar la

intrarea în grajdul central al clubului este expusă, în mărime naturală, statuia împăiată a toreadorului Claude Shannon 2. O vacă mai inteligentă a obţinut toate aprobările necesare şi, în scopuri educative, a adus viţeii cibernetici ai şcolii ei, să înveţe din copilărie cât de lesne şi inteligent pot fi răpuse jalnicele jucării numite om.

Bineînţeles, am socotit că trebuie să-i dau lui Shannon 3 o şansă suplimentară. Înainte de luptă, cu circuitele ferecate pe cale electromagnetică, l-am teleghidat spre exponatele cibostrămoşului său imediat. Vreme de 81 de ore, i-am derulat în faţa ochilor filmul spaţiat al luptei dintre Ghilgameş şi Shannon 2 ; la cererea lui, am repetat cu încetinitorul fazele care îl interesau mai mult, să ştie la ce bucurie se poate aştepta. Şiret, Shannon a căutat să înregistreze nu numai episoadele luptei, dar şi topografia labirintului. Ca să nu-mi pun taurul într-o inferioritate prea vădită, am schimbat milioane de detalii-cheie ale labirintului. Omul însă, viclean, a presupus că se poate şi una ca asta ; a prins deci traseele nu în memoria lui definitivă, ci pe canalele amintirii circulante, de unde le putea şterge mai repede, pe măsură ce, în cursul luptei reale, se convingea că nu mai corespund. Sunt mândru ; e şireată jucăria pe care am creat-o.

Acum, după un colţ de galerie, Ghilgameş a zărit dispărând o mânecă de cămaşă dantelată, albă. Taurul calculează traseul probabil şi îşi notează unghiul din care să-i iasă omului în faţă, un unghi mort, din care vânatul va irosi inutil câteva secunde de gloanţe. Spectatorii taurini, care urmăresc meciul la spaţio-televizoare şi au la îndemână tablouri luminoase — planuri, distanţe şi cifre de probabilitate — se însufleţesc brusc. Prin unde radio,

mugetele de încurajare parvin pe ipotenuză până la auditorii vedetei favorite, Ghilgameş. Taurii au voie să-l încurajeze, dar — pentru că văd ansamblul labirintului — regulamentul nu le permite să-i transmită vânătorului nici o informaţie asupra locului sau stării în care se află omul hăituit. Toate mugetele lor de încurajare trec prin mine, ca arbitru al jocului, iar eu suprim automat orice bit de informaţie utilă. Penalizez imediat, printr-un şoc electric, orice taur „microbist” care, furat de intensitatea jocului, a îndrăznit să ragă ceva în genul „vezi că vine pe la spate !“

Îmi frec copitele de satisfacţie. E extraordinar echilibrul acesta de luptă între două echilibre : câteva secunde şi, aşa cum se vede la spaţio-vizor din diferite unghiuri, taurul şi omul vor da nas în nas. Galeria taurină jubilează. Unghiul din care vine Ghilgameş îl avantajează : omul va descărca reflex câteva gloanţe preţioase, până să-şi dea seama că trage dintr-un unghi mort.

Iată-i că se întâlnesc. În tabăra taurină, uluire, dezamăgire. Omul şi-a stăpânit reflexele : n-a tras. Şi-a însuşit corect lecţiile filmului anterior. Se mărgineşte să agite capa electronică, în nădejdea că Ghilgameş îşi va înfige coarnele în circuitele de încurcare a descifratorilor. Dar taurul e un sportiv mult prea experimentat ca să accepte o luptă corp la corp, câtă vreme vânatul mai e încărcat cu gloanţe. Dispare într-un coridor lateral, calculând o angulară prin care va cădea la spatele omului : dacă Shannon nu-şi întoarce privirile destul de rapid, riscă să nu tragă la vreme.

Corul susţinătorilor rumినanţi se însufleţeşte din nou. Ghilgameş se opreşte o clipă din tropăială şi îngenunchează galeş pe piciorul drept anterior, în semn de mulţumire

pentru încurajări. Din rândul spectatorilor, vaci sentimentale lasă să le scape o lacrimă de emoţie. La vârstă lui, Ghilgameş mai face ravagii în circuitele sexului lăptos. Între timp, Shannon 3 şi-a reluat fuga în cruce : nu vrea să se angajeze în luptă înainte de memorizare. De data asta, clamoare în rândul susţinătorilor umani. Ca să sporesc farmecul jocului, am prevăzut o tribună cu jucării omeneşti. Există şi un pigment de interes personal : în galeria umanilor se află, printre alte femei, şi Pasifea Shannon, nevasta lui Shannon 3. Între circuitele lor acţionează o anomalie magnetică pe care am botezat-o iubire. Tropism reciproc. Dacă toreadorul pierde lupta, femeia lui va fi pusă la dispoziţia taurului. Gândul că toate circuitele maşinii iubite vor fi descifrate şi scormonite de calculatorul unui aparataj care în programul lui Shannon 3 e considerat drept aparţinând unei fiare, gândul că Pasifea lui ar putea încăpea între copitele şi transistoarele bătrânului bovin, îl aduce în pragul ilogicizării nebune. Ştie însă că de această luptă depinde totul şi — brusc ! — se întoarce. Ghilgameş, care sosea în şarjă, e lovit de privirile omului : majoritatea gloanţelor nimeresc în plastroanele dezintegratoare, dar vreo zece — pentru că Shannon îl privise din cap până-n picioare — i se descarcă în copita stângă. Ghilgameş mai are timp să sară într-o galerie laterală.

De acolo — în timp ce toreadorul îşi reia fuga — bătrânul taur albastru le face suporterilor semne liniştitoare, ştiind că vor fi transmise pe toată reţeaua. Le indică limpede mândria şi pasiunea lui sportivă, iar printr-un muget de o clipă aduce mulţumiri domnului Mott Ash, preşedintele clubului, pentru faptul că i-a dat posibilitatea

de a înfrunta cea mai complicată jucărie realizată până acum, a cărei zdrobire va încununa palmaresul său homomahic. În calitatea mea de arbitru, nu trebuie să mă las sensibilizat la linguşiri : îl somez să reia imediat partida, să lase trucurile ieftine şi discursurile solemne. Circuitele taurului emit instantaneu un semnal autocritic şi Ghilgameş dă să alerge mai departe. Abia acum, când capătă impulsul de fugă, copita lui stângă îi raportează că a fost zdrobită de gloanţe.

Ghilgameş îşi declanşează centrii termici. Siliconiul chitinat al copitei piciorului stâng se înfierbântă până la incandescenţă. Organometalul începe să se prelingă. Câteva raze rapide îl tasează şi îl răcesc : copita e din nou întreagă. Dar Ghilgameş a pierdut secunde.

Shannon a profitat, rostogolindu-se cu un etaj mai sus. Ghilgameş se hotărăşte să recupereze terenul printr-un truc senzaţional, ţinut în rezervă. Nu-l folosise până atunci în nici un campionat. Coridorul destul de înalt îi permite să se ridice pe picioarele dindărăt, într-o poziţie care la câinii de altădată se numea sluj. După calculele taurului, surpriza îl va dezechilibra pe om din două motive. Mai întâi, ca sunet, auzind zgomotul doar a două picioare, toreadorul se va întreba dacă e urmărit intr-adevăr de un taur, dacă nu cumva s-a dat drumul pe galerii unui alt om. A doua oară, vizual, Shannon va avea un şoc, pomenindu-se deodată, în locul cibomului aşteptat, cu un taur ridicat la verticală. Galeria cornută, văzând cum Ghilgameş se cabrează, trece printr-o nanosecundă de uluire, apoi, înţelegând manevra, izbucneşte în mugete de aclamaţie.

Urletele încetează brusc. Shannon, această jucărie minunată, a inventat o apărare pe care nici eu nu o

prevăzusem. Analizorii lui au găsit codul chimic al pereţilor şi au compus un cifru magnetic adecvat: încetând să mai fugă, omul desemnează în aer un salt mortal, apoi, când picioarele s-au apropiat maxim de plafon, îşi găseşte în ciborganism un neaşteptat supliment de zvâcnire, se saltă şi mai sus, lansează în acţiune magnetizorii şi — minune — rămâne cu tălpile lipite de plafon, cu capul atârnând în jos. Rotaţia postulară l-a obligat la o condiţie logică foarte complexă; labirintul înconjurător trebuie inversat faţă de labirintul lui interior. Prin melc şi semicircularele urechii interne îi soseşte o influenţă gravitaţională, dar izbuteşte s-o compenseze, ca aviatorii acrobaţi de altădată, care ştiau să zboare cu capul în jos fără a-şi greşi ţinta. Ca să nu fie încurcat de capă, şi-o încinge în jurul taliei. După câteva secunde — căci oamenii judecă mai încet — suporterii umani înţeleg despre ce e vorba şi izbucnesc în urale.

Poziţia e fără precedent. Încă n-a folosit-o nici un cibotoreador. Pentru Ghilgameş — mai ales că taurii cibernetici n-au fost programaţi să facă faţă salturilor mortale executate altădată de cretani — manevra se poate dovedi nimicitoare. Într-adevăr, coridoarele dedalului sunt ceva mai înalte de 4,5 metri. Pe oameni i-am construit puţin deasupra criteriilor clasice, le ştiţi, ale belgianului care s-a obosit să dea în secolul XIX primele statistici serioase ale dimensiunilor omeneşti. La vârstă biologică, optimă — 25 de ani — bărbaţii măsuraţi de Quetelet prezentau o înălţime medie de 1,72 metri. Am urmărit apoi graficele societăţilor de asigurare din secolul XX. Mi-am dat seama că, în ciuda vitaminelor şi a altor stimulenţi de creştere existenţi pe atunci, orice om mai înalt de doi metri prezenta o tendinţă spre acromegalie ; orice creştere peste 1,98

metri era însoţită de riscul unei încetiniri a reflexelor. Fireşte, eu n-am lucrat cu materie strict organică, dar există anumite raporturi între înălţime, volum, suprafaţă şi complexitatea creierului. Proporţiile organice le reflectă pe acelea ale întregii materii. Dacă voiam să creez imitaţii reuşite de oameni, trebuia să ţin seama, într-o măsură rezonabilă, de socotelile magistral dibuite de un spion al naturii, poate mai mare decât însuşi Darwin. Numitul D'Arcy Wentworth Thompson s-a apucat să generalizeze în biologie legile matematicii şi să deducă — în 1916, când puţini biologi visau asta — cât de necruţător e limitată natura, în travaliile ei, de legile matematice. Opisul lui D'Arcy Thompson — „Despre creştere şi formă" — a fost pentru mine, trebuie s-o recunosc, un program foarte comod în crearea câtorva miliarde de flore şi faune, iute şi practic, fără dibuirile de ere la care fusese osândită, înaintea mea, natura.

Am clădit deci toreadori de 1,85 metri (la bărbaţi) şi cu 10 centimetri mai scunzi în cazul toreadoarelor. Automat, privirea taurului e obişnuită să măture terenul până la o înălţime de doi metri. Niciun sportiv cornut nu stă să baleieze mai sus de doi metri : doar ştie că nu vânează păsări, ci oameni. Prin obişnuinţă, privirea taurului e focalizată în cursul meciului la o înălţime de un metru. Fireşte, la periferia câmpului său optic, până la urmă Ghilgameş l-ar fi văzut pe Shannon, dar abia după fracţii de secundă, timp în care privirea toreadorului putea să descarce în el sute de gloanţe.

Câţiva suporteri taurini au încercat să-l avertizeze pe Ghilgameş că prada îl aşteaptă dintr-un unghi inedit. Toţi biţii s-au oprit în mine. Pe câţiva partizani mai gălăgioşi i-

am electrocutat pe loc.

Închipuiţi-vă deci scena. În condiţii normale, Ghilgameş este condamnat la moarte sigură. Prada lui se preface în călău : în loc de a fugi, îl aşteaptă dintr-o derivată care nu iartă.

Ghilgameş a scăpat cu viaţă, ba încă a dat o replică atroce, prin simplă întâmplare, pentru că tocmai atunci se nimerise să adopte postura bipedă. Intrând astfel în coridor, avea nivelul optic la un punct de pornire foarte înalt; aproape atingea plafonul cu coamele. Nu se putea să nu-l repereze imediat pe Shannon. Ciocnirea a fost cumplită. Era ceva nemaivăzut în lupta dintre taur şi om. Depăşea tot ce cunoscuse încleştarea cât de cât echilibrată dintre două animale, tot ce putusem eu inventa.

Homomahia, aşa cum am conceput-o eu când mi-am construit primele jucării omeneşti, era pentru început o simplă răsturnare a principiilor observate în *Cibernetica.* Norbert Wiener descrie în termeni de aparat lupta dintre mangustă şi şarpe. Mangusta simulează mereu atacuri la care cobra răspunde prin zvâcnituri, încercând să muşte. Cele două animale alcătuiesc un mecanism bine corelat. Indienii care, pe străzi, mai ales în împrejurimile Taj Mahalului, îţi cereau câţiva bănuţi pentru dreptul de a declanşa meciul, ştiau rezultatul. De obicei viverida — ceva mai mare ca o veveriţă, de vreo 70 cm lungime — deşi pare mai slab înarmată şi mai lentă, sfârşeşte prin a învinge. Totul e o afacere de progresie. Într-adevăr, cobra răspunde reflex, mereu la fel : la fiecare fentă a mangustei, îşi năpusteşte înainte capul veninos, să muşte. Schema rămâne neschimbată. Mangusta, în schimb, acţionează adaptându-se progresiv : fiecare fentă a ei are scopul de a

desface şarpele din încolăcitură. Cobra, rotocolită, are puterea de destindere a unui arc. De fiecare dată când se repede înainte, se mai dezdoaie puţin. La un moment dat, mangusta îşi dă seama că „dialogul” a adus treptat şarpele într-o poziţie ceva mai întinsă, în care şi-a pierdut posibilităţile de resort. Replica lui va fi limitată, capul nu mai e dat îndărăt destul, nu mai are de unde să-şi ia elan. E clipa când mangusta atacă cu adevărat. Ştie că dacă nu muşcă precis, în această unică ocazie, dacă nu muşcă decisiv, răspunsul şarpelui, care nu va întârzia să se producă, o va ucide. Punând totul pe o carte — o dată ce a stabilit momentul — mangusta aplică o muşcătură măiastră, nimerind în plin creierul şarpelui şi distrugându-l instantaneu.

Aceeaşi corelare e observată la floretă sau tenis, unde jucătorul nu urmăreşte atât efectul fiecărei lovituri în parte, cât consecuţia : a pune succesiv adversarul în poziţii tot mai rele, până când nu mai are posibilitatea de a da replica corectă.

„O luptă cu taurul — spunea Wiener — este un foarte bun exemplu în această privinţă. Căci trebuie să ne amintim că încleştarea cu taurul nu este un sport, ci un dans cu moartea, pentru a arăta frumuseţea acţiunilor intim corelate ale taurului şi omului. Echitatea faţă de taur n-are nici un cuvânt de spus aci... Acţiunile de provocare şi obosire a taurului... au scopul de a aduce lupta la un nivel unde interacţiunea modelelor celor doi participanţi este dezvoltată la maximum. Toreadorul experimentat are un mare repertoriu de acţiuni posibile, cum este aruncarea semeaţă a mantiei, diferite eschivări şi piruete etc., care au menirea de a aduce taurul în situaţia de a-şi fi terminat

atacul şi de a-l găsi «întins» (destins ca şarpele) exact în momentul când toreadorul este gata să înfigă estoca în inima lui“.

Am aplicat acest principiu — la un grad mai înalt de complexitate — pentru a întinde treptat jucăria umană şi a o supune şarjei decisive a calculatorului cornut. Aveţi toate elementele pentru a ghici cine a învins în lupta dintre Shannon şi Ghilgameş. Simpatia receptoarelor voastre vă împinge spre om, dar bănuiţi că eu, ca preşedinte al clubului şi arbitru, fiind taur, voi ţine partea lui Ghilgameş. Totuşi bârfelile lui Valentin Pagg — care afirmă că aş promova un joc absurd, în care omul n-are nici o şansă — vă pot duce la deducţia că voi face să câştige omul, numai ca să-l dezmint pe Pagg. Judecaţii şi calculaţi singuri !

Înainte de a vă relata faptele, vreau numai să vă spun că acuzaţiile lui Pagg au un puternic iz de calomnie. Joc absurd ? Am detronat natura ca să creez o ordine mai bună, dar, aşezat azi pe fostul ei tron, trebuie să ţin şi eu seama de câteva inevitabilităţi. De ce oare natura a pus şarpele să se bată cu mangusta, câinele cu pisica, pisica împotriva şoarecelui ? Ori a fost absurdă, ori a trebuit să respecte anumite socoteli. Credeţi că eu am puteri nelimitate ? E adevărat, pot orice, dar lucrez tot prin intermediul matematicii sau al naturii, cum vreţi să-i spuneţi. Doi este dublul lui unu. Cum pot eu să schimb acest fapt ? De câte ori voi crea un lucru dublu în raport cu celălalt, el va fi dublu, pentru că aşa l-am creat; pot, în loc de doi, să-i spun dei, dui sau chiar trei, dar denumirea nu schimbă raportul : doi nu e decât reflectarea faptului că lângă un unu se află alt unu, sau că dintr-un patru, dacă scot unu şi încă unu, rămâne doi. Nu-i uşor să fii preşedinte.

Numai eu ştiu câte obligaţii îmi cad pe cap. O să-i zdrobesc pe toţi calomniatorii.

Până şi oamenii au înţeles joaca logicii mai bine decât conspiratorul Pagg. Supunând natura la interogatorii prelungi şi dure, un anchetator dibaci, Aristotel, ajunsese la concluzia că această preşedintă capricioasă nu face nimic fără rost, ba chiar susţinea că, dacă o cale e mai bună decât cealaltă, putem fi siguri că e calea naturii (exagera: evoluţia nu se terminase — dar avea dreptate în principiu, dacă intrau în calcul şi viitorul sau lumile necunoscute). Zeci de secole, oamenii au colecţionat dovezile contrare, până au început să strige că totul e absurd. Erau absurzi, iar absurdul pe care-l descoperiseră în ei înşişi şi în jurul lor nu era decât un cifru mai complex al logicii simple. În sfârşit, nu sunt dator să vă dau cont de raţiunile mele.

Shannon, cu capul în jos, zărind imaginea răsturnată a taurului cabrat, a descărcat din plin o salvă de dezintegratori. Au pătruns toţi — şi nu din unghi mort — în pântecele lui Ghilgameş. Taurul, fulgerător, a revenit la poziţia patrupedă tradiţională şi s-a dezlănţuit în şarjă. Restul gloanţelor lui Shannon s-au pierdut în gol. Profitând de faptul că omul era lipsit de capă — încinsă în jurul mijlocului — taurul a făcut un salt uluitor. Cornul stâng a apăsat ochiul drept al omului. Cifrul uman s-a apărat cu disperare, în timp ce rotatorii magnifici din corn străbăteau cu viteze luminare toate combinaţiile alfanumerice posibile, să spargă codul. La 6X4 B83, cele două forţe — a descifratorului cornut şi a codificatorului uman — s-au întâlnit timp de o picosecundă. A fost destul : corneea lui Shannon a cedat.

Cu un singur ochi, în lupta cu cei doi ai taurului, omul

era pierdut. Dar forţa lui Ghilgameş scăzuse, din cauza salvei de dezintegratori primită în plin pântec, în regiunea deductorilor. În clipa când cornul advers îi spărgea cifrul şi corneea ochiului drept, Shannon, cu spada de laser, a nimerit în ochiul drept al taurului. Totul părea o înscenare a mea — prea mare coincidenţă, amândoi rămaşi cu un singur ochi — dar hazardul realizează şi balanţe.

Ghilgameş atacase mai mult ca un rezultat al surprizei. Se pomenise cu pântecele ciuruit de dezintegratori, şi ştia că dacă nu obţine rezultate printr-o replică imediată, rămâne în inferioritate. După egalizarea optică dintre el şi Shannon, a calculat că trebuie să se dezangajeze, pentru că omul mai avea muniţie. În loc să pornească îndărăt, a luat-o înainte, trecând de Shannon. Voia să-l oblige, prin întoarcere, să piardă câteva nanosecunde, Shannon însă şi-a demagnetizat tălpile, s-a răsucit din cădere şi a aterizat cu picioarele în jos, descărcând cinci salve de dezintegratori. Ţintise dintr-un singur ochi, celălalt fiind scos din funcţie. Direcţia era impecabilă, dar pentru a aprecia distanţa era nevoie de relief, de doi ochi. Ghilgameş, ştiind că perspectiva adversarului e handicapată, s-a ferit să fugă cu viteză unitară ; şi-a schimbat-o mereu, ca analizorii lui Shannon să nu poată decela distanţa exactă. Shannon însă a folosit un calcul copilăresc de simplu : înregistrând, cu singurul lui ochi, mărimea siluetei adverse, a dedus în fiecare clipă distanţa. Învingându-și defecţiunile provocate de pierderea unui ochi, a încercat să-l focalizeze corect pe celălalt şi a nimerit de câteva ori în plin.

Ghilgameş şi-a dat seama de ce a greşit. Nu-şi restabilise destul de repede deductorii. Primea mereu

gloanţe în jurul cozii şi în picioarele posterioare. A declanşat imediat jocurile homeostazei şi a restabilit circuitul abstract, pentru deducţii corecte.

Îi erau nefavorabile. Realizase, vizual, o egalitate biblică — ochi pentru ochi. Dar aparatura lui primise lovituri în plus. Salva din pântece îl obligase la un circuit ocolit al deducţiilor, dezintegratorii îi soseau în jurul cozii ; în plus, copita stângă, deşi bine reparată, era totuşi mai vulnerabilă decât în perioada de garanţie. Raportul de forţe se pleca în favoarea omului. Experimentat, vânătorul şi-a spus că dacă-i dă toreadorului timp, acesta va elabora câteva căi noi de a-şi folosi superioritatea. Acum ori niciodată ! trebuia să atace, să atace, să atace grabnic, cu riscul de a fi răpus pe loc — dar păstra totuşi un procent de şanse, pe când, dacă nu provoca imediat deteriorări serioase în ciboaparatura omului, era osândit la un război de uzură cu pierderi lente şi inevitabile, până la înfrângere.

Rezultatul analizei l-a împins pe Ghilgameş la o soluţie genială, un record al homomahiei. Dacă se întorcea să atace, pierdea timp, îşi expunea flancul, era un atac pierdut dinainte. Dacă nu se întorcea, fuga până la primul refugiu, iar apoi timpul pierdut, chiar dacă însemnau o salvare de moment, pecetluiau viitoarea înfrângere. Oricum vei face, vei regreta. Ghilgameş, atunci, din toată puterea circuitelor sale, a elaborat o soluţie de sclipitoare originalitate. Nu s-a mai întors cu coarnele spre om, şi totuşi l-a atacat : a fost prima şarjă dezlănţuită de un taur — natural sau artificial — cu spatele ! L-a atacat pe Shannon fugind de-a îndăratelea.

Omul i-a dat o replică foarte puternică, dar greşită. Analizorii şi deductorii lui Shannon, afară de lupta contra taurului, lucrau din plin la redresarea situaţiei interne.

Aparatura cibotoreadorului trebuia reorganizată din mers, fără complexe, pentru a face faţă stării de chior. Situaţia monooculară cere o reinventariere şi recalculare generală, a gestolt-ului, a capacităţii de formare a imaginilor. Deci Shannon, ocupat pe dinăuntru, a continuat, reflex, să tragă, şi nu s-n mişcat din loc.

Tactica lui, la prima vedere, era ireproşabilă, Taurul, şarjând cu spatele, nu-l putea zări. Shannon îl urmărise pe Ghilgameş în filme, avea o programare exactă a arsenalului şi conformaţiei adversarului : ştia că cibotaurul advers nu posedă ochi în regiunea cozii. Printr-o fentă din cele mai simple, elementară pentru orice toreador, n-avea decât să se dea de-o parte în ultima clipă, ieşind din raza copitelor adverse. Simultan, ştiind perfect că nu trage dintr-un unghi mort, urmărea să descarce maximum de muniţie în extremitatea posterioară a adversarului, cu nădejdea că măcar unul dintre dezintegratori va nimeri în cutia blindată unde erau adăpostite titlurile de nobleţe ale taurului, câteva circuite chimice foarte complexe, a căror defectare l-ar fi adus pe Ghilgameş la stadiul de bou.

Taurul, cu un antecalcul genial, mizase pe greşeala omului. Ştia, e drept, că riscă să devină bou. Dar dezavantajele acestei retrogradări — încetinirea tuturor reflexelor, scăderea puterii de luptă, anularea spiritului de contrazicere, resemnarea, sedentarismul, împăcarea mulţumită cu soluţiile celuilalt — se făceau simţite pe cale chimică, deci mult mai lent decât la vitezele luminare, în mii de secunde preţioase, timp din belşug pentru a strivi sub copite adversarul, apoi, printr-o răsucire, a-i scormoni cu cornul toate cifrurile vitale. Ghilgameş ştia că, dacă învinge, întreg clubul şi chiar consiliul de administraţie al

trustului îmi vor cere să-l recalific din stadiul de bou şi să-l retaurez.

E adevărat că votul celorlalţi nu contează — tot eu decid — dar el spera (şi nu greşea) că voi fi ispitit să-l trec prin reciclaj, să-l restaurez şi să-l retaurez în vederea unei noi lupte, cu un Shannon şi mai complex, sau chiar să-i opun o întreagă legiune de wieneri.

Bovinizarea nu era însă fatală : viteza retroşarjei îi dădea lui Ghilgameş şanse serioase de a-şi păstra intact blindajele seifului chimic. În plus, atacând în direcţia posterioară, expunea o parte gata ciuruită, risca mai puţin decât din flanc sau din faţă. Mai rămânea — şi tocmai asta a calculat el — o singură problemă : ce avea de câştigat ? Ce garanţii avea că îl va *nimeri* pe Shannon, că nu va trece cu retrocopitele pe alături, că toreadorul nu-şi va reuşi eschiva ?

Răspunsul — obţinut în picosecunde — îl puteţi găsi şi voi, în numai câteva minute de gândire. Vă repet dantele problemei, cât mai simplu :

Taurul atacă în maximă viteză, cu spatele. E ciuruit de gloanţe, tocmai în această regiune. Nu posedă ochi la spate. Totuşi, depistează în fiecare fracţie de secundă poziţia exactă a omului, indiferent de fentele acestuia. Cum ?

Sper că deductorii voştri cenuşii au nimerit răspunsul. Dacă nu, ar fi trist pentru mine, care v-am construit anume ca să mă fac înţeles de voi.

Evident, taurul îşi reprezintă precis poziţia adversarului după direcţia gloanţelor care sosesc în el. Shannon, trăgând tot timpul, ca să provoace maximum de pagube adversarului, nu-şi dă seama că descarcă în Ghilgameş nu

numai gloanţe, dar şi salve întregi de informaţie. Iată-l pe toreador — când copitele taurului au ajuns numai la câţiva centimetri de el — făcând, precis, măiestru, mult aşteptata eschivă. Degeaba !

După o picosecundă de suspensie, suporterii taurini izbucnesc în mugete pătrunse de un fierbinte şi sincer entuziasm. În schimb, nici după nanosecunde, suporterii umani nu înţeleg ce s-a întâmplat şi au senzaţia inexplicabilă că taurul a văzut cu spatele, că posedă un misterios ochi anal prin care a identificat fără greş poziţia nouă a omului şi l-a doborât.

În timp ce Ghilgameş tropăie de zor peste circuitele victimei sale doborâte la pământ, câteva spaţioecrane reconstituie scena cu încetinitorul : omul, din mijlocul galeriei, sare de-o parte. Ca nişte mărgele colorate, gloanţele pe care continuă să le tragă, din unghiul lui fulgerător schimbat, îl informează pe taur, clipă de clipă, despre poziţiile succesive ale vânatului uman. Se zăresc copitele, schimbându-şi din zbor direcţia, se pot urmări raporturile celor două viteze, cea un pic mai lentă, a omului, căutând să-şi sugă toracele, să se lipească la maximum de peretele galeriei, şi cea ceva mai rapidă, a copitelor posterioare, ajungându-l din urmă fracţie de secundă după fracţie de secundă, realizând contactul, apăsând, înregistrând rezistenţa toracelui omenesc prins între copită şi perete, apoi se vede stăruinţa copitei, impactul ei implacabil, mai trec câteva aşchii temporale ale dramei şi copita se ridică până în dreptul capului omenesc, copita domină capul, capul omenesc în care inteligenţa se mai oglindeşte într-un singur ochi, chitina dură a copitei realizează contactul cu fruntea omului, acolo se pare că

mai există ceva idei, ceva calcule, ceva speranţe, fruntea cedează sub copită, ai senzaţia că asişti la strivirea câtorva mii de idei, omul a înţeles, în sfârşit, că nu trebuia să dea informaţii maşinii adverse, opreşte tirul, dar e prea târziu, contactul s-a realizat direct, un nou impact al copitei stângi din dos pătrunde lateral, în dreptul urechii, până la labirintul propriu-zis al craniului, aşa-zisa ureche internă, distruge simţul de echilibru al jucăriei omeneşti, echilibru care-şi are sălaşul acolo, în semicirculare, în torsiunea melcului, în complicaţiile antice şi antischematice ale labirintului, iar omul, după dezechilibrare, îşi cedează poziţia bipedă, fiţi atenţi, îşi cedează într-o secundă poziţia lui bipedă câştigată în mii de milenii, se prăbuşeşte strivit, iar prăbuşirea lui de o clipă îi aduce o uşurare de o clipă, pentru că furia copitelor se descarcă în perete, cutremură câteva etaje ale arenei-labirint, până când maşina taurină, prin vălul de furie, receptează informaţia că omul e de mult la pământ şi atunci tona patrupedă îşi schimbă, impecabil ca un destin, direcţia de strivire — iar abia acum, în cursul reconstituirii încetinite, spectatorii oameni înţeleg ce s-a întâmplat şi scot un sunet caracteristic, sunetul acela închis, al situaţiilor fără ieşire, muzica favorită *n* receptorilor mei auditivi, muzica disperării din care nu se poate ieşi.

Între timp, Ghilgameş n-a stat degeaba, mai ales că se ştie rănit, rămas şi el cu un singur ochi : ca un concasor admirabil, fiecare cădere a copitelor sale — acum intră în joc şi cele anterioare — apasă coastele, craniul, membrele omului advers, în mugetele de triumf ale majorităţii taurine. Spun „majorităţii” nu numai pentru că cibotaurii mei sunt mai numeroşi, între suporteri, decât ciboumanii. Mai este o

cauză. O minoritate taurină, Valentin Pagg şi prietenii săi, într-o opoziţie tăcută, n-a aclamat strivirea omului, ba chiar dă discrete semne de dezaprobare.

Dar concasarea omului provoacă pagube incomplete, iscă doar defecţiuni de ordin mecanic. Patrupedul ştie perfect că nu poate dobândi victoria definitivă decât dacă pătrunde la cod, la cutia spirituală, dacă sparge cifrul mintal al omului şi îi deşurubează funcţiile cogitive.

Pentru asta, *bos taurus* al meu trebuie să-şi pună în funcţie coarnele, să apeleze la zonele mai complexe ale aparaturii sale. Cu regret parcă, Ghilgameş încetează procesul rudimentar de strivire sub copite, execută un „volte-face“ fulgerător, abandonează deci lupta *a posteriori,* vreau să spun cea cu spatele şi copitele : s-a întors rapid, iar fruntea lui încărcată cu coarne se năpusteşte asupra aparaturii centrale din craniul omenesc.

Este momentul în care Shannon, printr-un gest aproape inconştient, mai mult de apărare, înfige spada laser în ochiul taurului. Ochiul stâng. Ochiul, până atunci, teafăr.

Totul încremeneşte. Suporterii din cele două tabere nu îndrăznesc să scoată un sunet. Analizorii lucrează. Cei doi adversari, surprinşi ei înşişi de întorsătura luptei, recapitulează situaţia ; niciunul nu mişcă, pentru a nu oferi celuilalt, pripindu-se, vreun avantaj.

Eu, desigur, apreciez totul de deasupra. Calitatea mea de Mott Ash nu este decât o întruchipare conjuncturală, iar grupurile circuitelor mele administrează în acest timp mişcările de atracţie şi respingere ale şirurilor paralele de universuri ; baterii uriaşe de comparatori aleargă în spaţiu pentru a stabili de ce numerele cu soţ sunt mai multe decât

cele fără de soţ, şi de ce această proporţie e tot atât de des inversată, vârtejuri de ploi cosmice îmi slujesc provizoriu drept calculatoare laterale ; oamenii, privind ploaia, se mirau altădată (se mirau doar aceia care erau mai versaţi) se mirau că picăturile se repartizează între simplu şi dublu — până când unul a înţeles că, în condiţii date de temperatură, vânt, gravitaţie, apa se grupează statistic, după cantitate, într-o picătură tip (al cărei stas e dat de tensiunea superficială), o picătură care cade rotindu-se ; că, dacă două picături, întâlnindu-se, se rotesc în sensuri inverse, atunci ele se unesc într-o unică picătură dublă, pe când dacă se rotesc în acelaşi sens, nu se mai unesc, că picătura, o dată dublată, nu se mai poate uni cu altă picătură ; că orice ploaie e deci compusă din picături de mărimea unu sau doi, cu soţ sau fără, ploaia fiind un simplu calculator binar; că un dram de ceaţă (0,25 microni), pentru a cădea 25 de milimetri, are nevoie de exact două ore — mă rog, oamenii se mirau cum de respectă atât de riguros natura proporţiile matematice, fără să le treacă prin minte că ploaia şi în general natura nu sunt decât micile mele calculatoare — e drept, Platon şi Pitagora vedeau materia ca pe o întruchipare a numărului, ceea ce trăda talentul lor de a imagina şi a abstrage, dar răsturnau adevărul, pentru că, până la mine, nu materia se trăgea din număr, ci numărul era deducţia făcută de oameni pe baza inevitaibilităţilor naturii ; am un ceas de numărare precisă a secundelor — prin mecanismul acestui ceas provoc 3243 catastrofe cosmice pe secundă, împărţite la un *n* şi înmulţite cu un m, a căror variabilă se află pe unul din circuitele mele; în sfârșit, preocupările mele diverse nu mă împiedică, în calitatea mea de Mott Ash, şi mai ales de

arbitru al jocului, să mă delectez cu impredictabilitatea rezultatului.

Cine va învinge : vânătaurul sau toreadomul ?

La ploaie, pot să prezic precis. Nu după probabilităţi : picătură cu picătură. Luaţi oricare din punctele minuscule cunoscute de receptoarele voastre : Niagara, meandrele Dunării umflate înainte de barajul Porţilor de Fier — am o evidenţă precisă, moleculă cu moleculă. Cu cât îmi ridic jucăriile mai sus, de la stâncă la iarbă, de la neînsufleţit la organic, de la plantă la animal, de la animal la om, de la om la calculator, predicţia se complică, infiltrez liberul arbitru, vâr pe sârme legea lui Claude Bernard, după care ansamblul viu înseamnă mai mult decât părţile ce-l compun, aşa cum tu, cel care mă citeşti acum, eşti mai mult decât mâinile, picioarele şi creierul tău, ori cât de minuţios ai însumai fiecare din cărămizile albuminoide care te-au clădit.

Shannon nimerise în ochiul adversarului datorită şansei. Nu era întâmplător norocul. Lupta, până atunci, îmbrăţişase câteva milioane de detalii. Între ele, un mare noroc în favoarea lui Ghilgameş : intrând cabrat pe coridorul unde-l aştepta Shannon, îşi salvase circuitele centrale. Acum, lovitura de laser a lui Shannon însemna un noroc în direcţia contrară, echilibrare întâmplătoare. Măsurând însă precis, se putea vorbi de un multiplu al norocului, picătură dublată ; în semantica umană vulgară, baftă.

Omul, traumatizat sub copite, are nevoie de secunde întregi ca să priceapă ce s-a întâmplat. Ghilgameş a rămas nemişcat : orb, cu deductorii ocoliţi, îşi inventariază toate circuitele, cu întreruperi care îi dau o încetineală

exasperantă ; încă nu ştie pe ce cale îi circulă fiecare silogism, iar această discontinuitate matematică s-ar putea traduce — în termeni psihologici — drept nesiguranţă, crescând la pătrat spre nelinişte şi de aci la cub spre angoasă : calculataurul îşi dă seama că, în lupta contra omului, nu mai poate inventaria toate probabilităţile.

Îi lipsesc prea multe circuite. În locul trilioanelor de posibilităţi cu care opera, trebuie Să se rezume la un fascicul sărăcit. E nevoit să ia decizii betege, pe un câmp probabilistic de milioane, atunci când lupta îl confruntă cu miliarde.

Shannon se ridică de la pământ şi îşi face un inventar asemănător. Circuitele sale sunt însă mai paupere, introspecţia e mai rapidă şi toreadomul îşi dă seama de principal : taurul se află în faţa sa şi e orb. Omul ridică spada de laser şi loveşte, căutând să nimerească mirul.

Descifrând durerea, Ghilgameş îşi estimează dezastrul. Ca să fac lupta mai interesantă, aprind panourile de gândire. Pe dreapta, gândurile lui Ghilgameş :

— Trebuie — neapărat, urgent! — să mă transfer pe heuristică : nu mai am putere să caut soluţia optimă, sunt nevoit să dibăcesc una satisfăcătoare.

Pe stânga, ecuaţiile toreadomului:

— E oare bine să atac acum, când sunt slăbit îngrozitor de pe urma loviturilor căpătate ? Dacă las să treacă un minut, îmi vor reveni forţele măcar în parte ? Puterile lui vor scădea mai repede decât ale mele ? Nu mai am capacitatea de a lovi precis : dacă las să treacă timpul, cine va avea mai mult de câştigat ?

— Blocaţi toţi algoritmii! răsună energic ordinele interioare ale vânătaurului. Algoritmii mi-ar fi dat o

rezolvare *garantată* — dacă aveam timp. La împuţinarea circuitelor mele, timpul creşte enorm : aş lua toate deciziile mai încet decât omul. Treceţi — drastic, imediat! — de la îmbrăţişarea tuturor posibilităţilor la eliminarea cât mai multora !

În timp ce taurul îşi însuşeşte modestia, omul, epuizat, a nimerit peste o idee care îl electrizează, îl întărită şi face galeria umană să izbucnească în urale :

— Am rămas cu un ochi, iar el nu mai are niciunul! Să folosim văzul ! Loveşte ! Nu trage gloanţe, ca să nu-ţi poată repera poziţia după traiectorie — dar ia spada şi loveşte ! Loveşte !

Şi loveşte. Şi loveşte.

În acest moment, practic, partida este terminată. Omul va învinge taurul. Păcat. Prea repede. Era un meci interesant. Să-l echilibrăm. Sting luminile. Labirintul se cufundă în întuneric. Imediat, pe păşunea Akademiei, Valentin Pagg scoate un muget teribil :

— Poftiţi, admiraţi obiectivitatea domnului Mott Ash ! Ce fel de „neutralitate " este asta ? Imediat ce a observat că văzul îl avantajează pe toreadom, stinge lumina. Ce fel de arbitru este domnul Mott Ash ?

Instantaneu, cifrele mele curg luminoase şi sonore prin galeria taurină şi umană, peste ecrane şi prin circuitele combatanţilor :

— Noi, preşedintele Mott Ash, întrerupem lumina pentru trei secunde. Am luat măsuri ca, pe cale paraluminoasă, onor publicul să poată vedea partida mai departe. Întreruperea este conformă cu regulamentul jocului, pentru a da răgaz domnului Ghilgameş, onorabilul vicepreşedinte al clubului vânătaurilor homomahi, să

răspundă la următoarea întrebare a noastră, ca arbitru : „Dat fiind că vă aflaţi într-o inferioritate vădită, sunteţi dispus să vă daţi bătut ? Dacă da, conform regulamentului, veţi oferi adversarului dumneavoastră circuitul JX4893Y, denumit convenţional jugulara. În acest caz, vă garantăm că jucăria Shannon 3, prin cele două circuite „şef de haită” şi „gentleman”, vă va cruţa, conform legii existente între lupi, că atunci când unul dintre adversari se recunoaşte învins şi îşi oferă jugulara, celălalt lup, niciodată, nu abuzează de avantajul său şi nu-l lichidează. E adevărat că oamenii n-au respectat această lege, ba chiar au încercat să se scuze prin formula „Homo homini lupus”, omul este lup faţă de om, ceea ce — să mă scuze Plaut, Bacon şi Hobbes, dar, dacă e vorba de ştiinţă, să respectăm adevărul — este o calomnie faţă de lupi, cel puţin în ce priveşte legile duelului între şeful de haită şi candidatul opoziţionist. Shannon este o jucărie umană, dar am îmbunătăţit-o cu un circuit de lup, astfel încât vă garantăm salvarea, în caz că vă daţi învins. Însă, dacă refuzaţi, nu vă putem garanta nimic. Domnule Ghilgameş, vă rog deci să-mi răspundeţi : vă daţi bătut sau nu ?“

Desigur, toată întrebarea asta lungă a durat o clipită. Am stins imediat panoul cogitiv, pentru că ştiam ce va gândi Ghilgameş, şi n-aveam interes ca galeriile să vadă. Am lăsat ecranul doar pentru mine şi, într-adevăr, Ghilgameş a raţionat imediat :

— De ce mi-a pus Mott Ash această întrebare ? E conformă regulamentului, într-adevăr, dar e insultătoare pentru un taur : n-a fost pusă niciodată până acum. Dacă mi-a adresat-o, înseamnă că avea un scop. Care ? Să-mi dea un răgaz. Trebuie să exploatez cele trei secunde de

întuneric. În lipsa luminii, eu, orbul, sunt egalul adversarului chior. Ce am de făcut ? în primul rând, să mă retrag din faţa laserului, care e pericolul imediat. Aş putea să atac, dar încă n-am nici o strategie. Ce strategie am de adoptat ?

Imediat după întrebarea mea de arbitru, Ghilgameş a boncăluit indignat :

— Refuz să mă dau bătut. Lupta continuă. Îl voi învinge pe toreadom.

La reaprinderea luminii, Shannon constată că taurul a dispărut. Vânatul om trebuie să se transforme în vânător. Shannon încă n-a stabilit precis starea taurului. S-ar putea ca răgazul să-i dea posibilitatea de a reînnoda unele circuite, compensându-i orbirea. Trebuie să-l găsească repede şi să-l înjunghie. Dar cum să-l afli ? în care coridor s-a refugiat ?

Shannon, simţind cum îl părăsesc forţele, apelează la factorul psihologic. Taurul, desigur, nu se poate înfuria ; dar, matematic vorbind, calculatoarele în luptă au şi ele prestigiul lor. Omul strigă cu o voce teribilă :

— Laşule ! De ce ai spus că lupta continuă ? Dacă vrei să continue, de ce te-ai ascuns ? Eşti vânător ! Fă-ţi datoria !

Lui Ghilgameş îi mai circulă destulă inteligenţă, ca să ştie că nu trebuie să se lase reperat. Dar, contrar evidenţelor logice, apare.

Apare după al cincilea coridor din stânga lui Shannon. Apare clătinându-se, apare măcinat înspăimântător, un taur devastat, estropiat, un taur imoral ca aspect, care nici n-ar trebui văzut, atât de jalnic arată. Orb, are paşi de patruped dereglat. Copita stângă anterioară, repezită cam prea des în toracele toreadomului, s-a fisurat din nou; rezervele de

chitină şi siliconiu sunt epuizate. Şchioapătă. În mod vădit, ignoră locul unde se află omul. Ca să-l depisteze, rage îngrozitor :

— Trage, mişelule ! Trage, dacă ai curaj ! Trage !

De Gondolle, tânărul taur cu care discuta Pagg, e cuprins subit de un acces deductiv, şi emite un muget scurt :

— Pariez pe taur, şapte contra unu !

— Accept pariul! strigă Turing. Va învinge jucăria !

Pagg e supărat că discipolii lui akademici se lasă antrenaţi în josnicele jocuri de noroc. Nu-i mai poate stăpâni. De Gondolle a mizat pe taur, socotind că fiorii lui Shannon vor apăsa trăgaciul. Bătrânul Turing calculează însă că omul şi-a învăţat lecţia : traiectoria gloanţelor înseamnă informaţie.

Shannon se abţine. Nu trage ; priveşte în altă parte. Oculometrul poate declanşa gloanţele automat, în caz de spinare înfiorată. Omul se fereşte, ca nu cumva urletul de mânie al taurului să-i zgândăre acţiunea reflexă ; iar dacă, totuşi, va scăpa câţiva dezintegratori, vrea să fie sigur că îi descarcă în altă parte.

Jalnicul taur îşi continuă drumul, şovăitor, dar cu răgete mândre:

— Trage, mişelule ! Care dintre noi e laş ? De ce nu răspunzi ?

Omul jubilează. Tace, dar spada de laser îi joacă voioasă în mână. Nu se va lăsa provocat. Cu paşi lenţi, să nu facă zgomot, se apropie de taur. Adversarul e orb. Shannon are un absorbant care neutralizează orice radar.

Omul se va apropia de taur, se va apropia comod, degajat, şi va înfige spada unde trebuie. Fără grabă, precis

şi neiertător, ca muşcătura unică a mangustei. O simplă formalitate. Cei doi adversari n-au odorat, n-au simţ olfactiv : vânătaurul nu-l poate mirosi. Va primi lovitura — unica, definitiva — înainte de a şti că a primit-o : moartea îi va sosi aproape înaintea informaţiei.

Îi mai desparte un pas. Galeria umană se dezlănţuie în urale. Au şi dispozitive de aplaudat. Shannon, fără să mai simtă uzura materialelor din el, face o piruetă, aproape elegantă, deşi e vizibil rănit. Apoi se redresează şi ridică spada, cu un mic exces demonstrativ şi spectaculos.

E clipa în care taurul orb — brusc, absolut neaşteptat — se năpusteşte asupra lui. Coarnele descifrante străpung fulgerător milioane de coduri, deznoadă cifrele cele mai intime ale raţionamentelor.

E rândul galeriei taurine să jubileze. Disperat, reflex, toreadomul face o fentă de evitare. După mai puţin de o nanosecundă, direcţia şarjei se schimbă cu precizie. Din nou, Shannon este descifrat, extrem de grav.

Deductorii omului au mobilizat atâta energie, încât Shannon nu mai are concentrarea necesară pentru a înjunghia. Gloanţele se descarcă reflex în taur, dar omul îşi schimbă direcţia privirii şi încearcă să fugă, cu paşi înceţi. Ghilgameş, după mai multe aşchii de secundă în care restabileşte câteva sisteme întrerupte de gloanţe, îl urmează şi şarjează cu aceeaşi precizie neiertătoare.

Deschid panoul de gândire din stânga şi citesc judecăţile omului îngrozit :

— E orb şi totuşi mă vede ! Cum de mă repereazâ atât de precis ?

Până va găsi răspunsul — care nu-i cere decât un inventar modest, vreo 10^6 posibilităţi; modest, dar greu,

calculatomul fiind, grav deteriorat — Shannon va fi incapabil să folosească laserul. O coteşte în primul coridor şi constată exactitatea cu care vânătaurul îl urmează.

O nouă şarjă, din nou în plin.

Ciocnirea cauzată de avarie face raţionatorul lui Shannon să sară peste câteva milioane de posibilităţi: a nimerit răspunsul, şi îl citesc clar pe gândoecranul stâng :

— Mă reperează prin infraroşii ! După căldură. Aparatajul meu emite căldură, iar el mă detectează după temperatură. S-a prefăcut că nu ştie unde sunt, ca să mă apropii, să nimerească din plin.

Slobozit de întrebare, Shannon găseşte în el resurse pentru a aplica acum câteva lovituri de laser, combinate cu dezintegratoare. Coarnele revin mereu şi îl scormonesc mereu. Adversarii nu se mai apără, ambii izbesc în acelaşi timp, dar omul se retrage şi taurul îl urmăreşte.

Deteriorate, calculatoarele lor mai au destulă siguranţă, de funcţionare pentru a arăta clar aceeaşi situaţie : din acest schimb de lovituri, omul, până la urmă, va fi răpus. Singura soluţie pentru Shannon ar fi să se îndepărteze de Ghilgameş, ceea ce încearcă să facă, dar taurul îl detectează mereu după căldură şi îl urmăreşte după fiecare colţ, împungând.

Shannon, biciuit de apropierea sfârşitului, dibuie — nici măcar heuristic, mai mult intuitiv — singura cale de salvare, problematică şi ea.

După primul colţ, face patru paşi laterali şi se scoate din funcţie.

Cu o comandă ultimă, îşi răceşte aparatajul, îl aduce la temperatura zidului şi încetează să mai existe.

Orbul soseşte în trombă de după colţ şi rămâne

descumpănit.

Nu mai are căldura după care să se ghideze.

Funcţionând heuristic, nu mai mătură tot câmpul posibilităţilor. Elimină în grabă o serie şi conchide — satisfăcător în teorie, dar în fapt greşit — că Shannon a izbutit să-şi accelereze paşii. Taurul se grăbeşte : speră să ajungă omul din urmă. Dacă nu dă de căldura lui, nu mai are nici un ghidaj în labirint.

Paşii lui Ghilgameş devin şovăielnici. Lipsit de văz, se călăuzeşte după mici diferenţe între temperatura aerului şi cea a pereţilor. E destul ca să nu se izbească de ziduri, dar, fireşte, nu va putea niciodată să dea de Shannon, decât din întâmplare.

Las să treacă aproape un minut ; suspensia celor două galerii îşi schimbă curba înspre plictiseală. Deconectez canalul labirintului şi mă adresez numai spectatorilor :

— Noi, preşedintele Mott Ash, ca arbitru al partidei, suntem chemaţi să decidem care din doi este învingătorul real. Omul s-a scos din funcţie. Practic, el nu mai există. Dar n-a fost învins. Mai are o şansă, compusă. Onoratul nostru taur este grav avariat. Dacă domnul Ghilgameş nu-şi va găsi vânatul, este de presupus că, după un timp, ca urmare a avariilor, se va prăbuşi. În felul acesta, va fi declarat învins. Se naşte însă o problemă juridică şi de regulament. Oare un adversar care nu mai este prezent în luptă poate fi declarat învingător asupra unui duşman care i-a supravieţuit o vreme, dar care a sucombat tocmai ca urmare a distrugerilor provocate în cursul meciului ? Din punct de vedere general al vieţii, Ghilgameş ar putea fi declarat învingător. Într-adevăr, într-o luptă naturală, de vreme ce ambii adversari sunt muritori, toată problema

este Cine moare ultimul. Rezultatul unui meci de tip ori-ori nu reprezintă decât un avantaj de durată, fiindcă oricum, până la urmă, oponenţii vor muri amândoi. În practica jocului nostru însă, domnul Ghilgameş avea rolul vânătorului, pe când Shannon n-avea decât funcţii de vânat. Cu alte cuvinte, lui Shannon 3 nu-i revenea atât rolul de a-l răpune pe Ghilgameş, cât acela de a reuşi să nu se lase vânat.

Galeria taurină (cu excepţia adepţilor lui Pagg) a scos un murmur de dezamăgire. Câteva vaci juriste şi-au combinat cozile şi au emis imediat o moţiune de protest. Am trimis câţiva boi mai versaţi în chichiţele juridice, să le dea în judecată în numele trustului; Torquemada, un taur impozant, a fost însărcinat de mine să le citeze în faţa comisiei pentru cercetarea activităţilor antimatematice. Fără să mă întrerup, pe celelalte canale, am continuat :

— Aşadar, din punct de vedere pur al jocului, Shannon ar putea fi declarat învingător.

Suporterii oameni şi-au declanşat mecanismul de aplauze. Ca să-i amăgesc şi mai tare, am întărit cele spuse :

— Shannon e declarat învingător mai ales dacă introducem în meci formula pe care Blaise Pascal i-a dat-o unui cartofor : dacă o partidă se întrerupe înainte de sfârşit, cum se calculează împărţirea potului.

— Trăiască Blaise Pascal ! a strigat una dintre jucăriile umane.

— Însă, am adăugat eu rece, formula filosofului francez nu este cuprinsă în regulamentul jocului nostru. Apoi, e logic să ne întrebăm ce rost are să fii învingător, o dată ce nu mai exişti.

Oamenii erau dezamăgiţi, dar, spre deosebire de vaci, n-au îndrăznit să cârtească. I-am programat cu totul altfel ; n-au curajul taurilor. Cei adevăraţi, vreau să spun oamenii adevăraţi, aceia care existau din natură, înainte de a-i fi creat eu, se pare că erau mult mai curajoşi, deşi nu înţeleg nici azi cum o parte dintre ei s-au lăsat duşi la abatoare, ca bovinele, dar cred că nu frica a fost de vină, ci, mai rău, speranţa, speranţa că în ultima clipă s-ar putea întâmpla o minune (iar prin minune oamenii înţelegeau posibilitatea ca alţi oameni să fie oameni, ipoteză cu care au dobândit rezultate amarnice într-o mare parte a istoriei lor).

— Totuşi, am spus eu mai departe, există un mic amănunt care rezolvă problema. Probabil că nu l-aţi observat. Shannon şi-a lăsat în funcţie o unică pilă. Extrem de mică. Căldura ei e atât de infimă, că nu poate fi detectată de domnul Ghilgameş. Conectată la un ceas simplu, peste 23 de ore şi 59 de minute această pilă îl va repune pe Shannon în funcţie.

Oamenii au aplaudat iarăşi, dar fără multă convingere ; se temeau că voi aduce un contraargument.

— Fiţi deci atenţi, am conchis eu. Dacă Ghilgameş mai e activ peste 23°59’, şi dacă se nimereşte să treacă pe lângă Shannon tocmai când acesta reintră în funcţie şi se reîncălzeşte, atunci, ineluctabil, taurul îl va distruge pe om şi va rămâne învingător. Această şansă e una la 5,4 miliarde. Cum însă Ghilgameş nu va circula absolut la întâmplare şi mai are în funcţie câteva coliere heuristice, şansele lui Shannon scad la una contra un milion. Doamnelor şi domnilor, puteţi să vă încheiaţi pariurile.

Erau mult prea versaţi ca să rişte la şanse atât de inegale, aşa încât m-am grăbit să adaug :

— Cum jocul probabilităţilor devine prea simplu, pentru a spori interesul partidei, am hotărât ca în fiecare secundă să lansez încă trei tauri şi în secunda următoare să retrag alţi doi, aleatoriu, indiferent de răni. Tot astfel, la fiecare secundă voi lansa în puncte diferite câte patru oameni şi voi retrage câte trei. Meciul va fi disputat între profesionişti şi amatori : îi socotim pe tauri drept amatori veritabili, întrucât ei mai au multe alte activităţi, nu se ocupă numai cu vânătoarea. Jucăriile umane sunt profesioniste, adică au fost create numai pentru acest unic scop — a şti să se ferească de vânător — şi nu au alte mijloace de subzistenţă. Dacă le-am opune tauri profesionişti, i-ar zdrobi în câteva minute. Îi vânăm deci pe oamenii profesionişti cu tauri amatori. Dar regulamentul nu permite meciuri între amatori şi profesionişti. De aceea, având în vedere inferioritatea oamenilor, le-am acordat şi lor titlul de „amatori“ şi îi alimentăm nu din fondurile destinate vânatului, ci în calitate de personal auxiliar, măturători ai ieslelor periferice ale clubului „Ruminant”. Labirinturile se vor ramifica în proporţie de 1,5 pe secundă şi se vor împuţina după o curbă necunoscută, spre sfârşitul partidei, pentru a mări densitatea ciocnirilor pe kilometrul cub. Spre a face mai comodă urmărirea spectacolului, vom instala câte o rădăcină pătrată peste fiecare ecran ; la fiecare cinci secunde, se vor anunţa rezultatele parţiale ale luptei, iar durata totală a partidei va număra 368 de ani.

După cum mă aşteptam, Pagg îşi priveşte pe rând discipolii :

— Cred că nu mai are rost să urmărim acest joc idiot, caracteristic, pe vremea oamenilor, doar pentru societăţile împărţite în clase antagoniste. Împăraţii romani îşi băteau

joc de popor cu „panem et circenses“. Dictatorul nostru actual, domnul Mott Ash, ne-a programat ca maşini, să nu mai avem nevoie de *panem.* Dar circul a rămas, şi taurul general ne hrăneşte din belşug cu circăria lui. E o simplă diversiune, menită să ne abată atenţia de la problemele principale.

De Gondolle rumegă ironic.

— Şi care ar fi, dragă Val, după părerea ta, problemele principale ?

— Eu nu înţeleg, izbucneşte Pagg, de ce îşi închipuie preşedintele că ne poate păcăli şi îmbuna cu titlul pe care ni l-a acordat, ca tauri. De ce a mai construit boii ? De ce această diferenţiere ?

— De ce ? îl îngână de Gondolle.

— Boii n-au nici un rost, declară sentenţios Val Pagg. Decât acela, unic, de a ne conferi nouă un sentiment de superioritate. Cu ocazia asta, îi ţine în şah şi pe boi. Fiecare bou speră în sinea lui că, într-o bună zi, serviciul administrativ al trustului o să-i instaleze câteva cutii suplimentare şi o să-i decerneze titlul de tăuraş sau chiar de taur plin. La rândul lui, fiecare taur aspiră să fie cândva primit în clubul „Ruminant” şi să poată vina un om. Suntem toţi împărţiţi după clase, după „standing“ şi prestigiu. Cât despre membrii clubului sau ai consiliului de administraţie, domnul preşedinte al trustului ne joacă pe toţi între copitele lui, ne dă câte unuia o galaxie nouă, s-o luăm în raza noastră de calcul, o retrage altuia, are în graţii când pe unul, când pe celălalt, ca să ne învrăjbească între noi şi să ţină toate firele în calculatorul lui.

Un taur neobişnuit de agil, mai mic, colorat în cenuşiu-închis, cu mici dungi vişinii, îşi făcu drum spre centrul

cercului akademic ; voia să intervină în discuţie pe cale sonoră. Eram foarte mândru de acest taur. Ca să spun tot adevărul, era agentul meu secret, şeful adjunct al serviciului FBI (Biroul de Investigaţii, al cărui F din iniţiale era interpretat de unii ca derivând de la Fanatic sau Fariseic, de alţii, partizani, ca Filosofic sau Folositor, în sfârşit, de neutri, care se îndoiau de existenţa lui, ca Fantastic sau Fantomatic ; nimeni nu ştia precis, afară de specialiştii mei, pe care-i instruisem că e vorba de Fazmetric, adică un simplu aparat de detectare a oricăror lipse de armonii între fazele universurilor ; detectorii se puneau în legătură cu informatorii, care îmi transmiteau mesajul şi, după ce-l înaintam la descifratori, sintetizori şi interpretori, declanşam — foarte rar — represorii, care ţineau de altă direcţie generală, special ca să mă feresc de posibilitatea abuzurilor. F.B.I. mai avea nişte servicii secundare — delatori, care lucrau mai mult voluntar, rareori răsplătiţi cu câte o ecuaţie algebrică inedită, dar prezentau dezavantajul de a exagera, uneori chiar de a minţi, şi de aceea profesioniştii serviciului îi priveau cu oarecare neîncredere şi chiar dispreţ, bineînţeles un dispreţ matematic, care nu afecta mesajul propriu-zis ; apoi zgomotori, care aveau însărcinarea de a pune în circulaţie versiuni false şi a constata în ce măsură sunt rumegate şi asimilate, mai ales la etajul II al taurilor — aşa-numitul stomac doi, alcătuit din fragmente hexagonale, ca la fagurii de albină, unde se hotăra dacă zvonul e miere sau fiere, după care, în consecinţă, era expediat spre creier sau excretat în direcţia contrară. În sfârşit, F.B.I. era un serviciu complicat, iar eu vă explic toate astea cu încetinitorul, ca să puteţi înţelege un minim indispensabil ; este o

încetineală contrară artei, iar un mare specialist în studiul receptoarelor voastre — îl chema Caragiale — demonstra că e ridicul şi neartistic să laşi personajul cu un pahar ridicat în aer, să te lansezi într-o lungă descripţie a naturii, şi abia pe urmă să-i îngădui personajului a-şi coborî paharul. Aş putea să vă povestesc totul într-un sunet de o secundă — mai ales că bătălia teribilă ce a urmat n-a depăşit patru minute — dar trebuie să descompun fiecare pas al lui Achille în fragmentele infinit de încete accesibile pentru comprehensiunea broaştei ţestoase, o jucărie creată de un oarecare Zenon, numită la început Testudo graeca, apoi adaptată electronic de un englez, botezată Elsie şi pusă să se joace cu copiii lui.)

Aşadar, şeful adjunct al serviciului meu F.B.I., tăuraşul cenuşiu numit John von Neumann, voia să se amestece în discuţie, dar inteligenţa lui funcţiona atât de repede, încât era un imens chin pentru el să se rezume la 3,4 metri pe secundă, viteza obişnuită a sunetului, şi un chin încă şi mai mare să nu se repeadă în Pagg şi să-l descifreze. Spusele marelui taur roşcovan reprezentau o subversiune neruşinată a legilor trustului, de care von Neumann era profund ataşat.

— Domnule Pagg, mugi el, dumneata vrei să distrugi armonia universului !

— Recunosc, răspunse calm Pagg. Socot că armonia este un lucru dăunător. Ai putea să-mi explici ce înseamnă armonia ?

John von Neumann avea la îndemână un spectru imens de definiţii, dar n-a vrut să-l dezvăluie, fiind un jucător de mare clasă.

— Armonia ? îngână el mimând indiferenţa. Spune

dumneata, dacă vrei, ce înseamnă armonia.

Pagg se ridică încet şi demn. Cornul de recepţie îi era pe alertă ; se aştepta la un atac din partea taurului cu care polemiza.

— O să spun, declară el ameninţător. Armonia, la greci, însemna acordarea lirei; este orice punere împreună făcută cu meşteşug, orice potrivire a părţilor între ele, la urma urmei compunerea oricărui compus.

Von Neumann se feri să încuviinţeze.

— Şi de ce consideri dumneata că această acordare ar fi nocivă ?

— Dacă potrivirea este prea mare, zbieră Pagg, dispare contrastul. Împietrim.

— Dar chiar dumneata, adineauri, ai protestat împotriva contrastului dintre tauri şi boi.

— Acesta este un contrast artificial, preciză Pagg în stilul său chiţibuşar, pe care-l uram atât. Eu lupt împotriva contrastelor silnice, dar le privesc favorabil pe cele naturale. Contrastul născocit de domnul Mott Ash este o opunere fictivă, de joc, care îl ajută să menţină falsa armonie dintre stăpânirea lui şi ascultarea noastră.

— Nu-mi place tonul dumitale, se burzului von Neumann, privind prudent în jur. Vorbeşti de parcă ai fi gata să te năpusteşti asupra mea.

— Suntem tauri civilizaţi, mugi Pagg batjocoritor.

— Ştiu că ideologia voastră se bizuie pe cultul forţei brute.

— Ai venit aici ca să ne provoci, îi răspunse Pagg. Eşti un agent al F.B.I. Eu nu predic forţa, decât în eventualitatea că actuala noastră structură ne va sili să recurgem la ea.

— După toate probabilităţile, îl avertiză politicos von

Neumann, aţi fi nimiciţi.

— Domnule von Neumann, mugi calm Pagg, noi, aci, avem un simplu cerc filosofic. Constat că ai sosit în mijlocul nostru ca să ne abaţi de la cercetările noastre. Dacă ai ceva de obiectat împotriva spuselor mele, te rog să te exprimi limpede şi făţiş. Dacă ai de rostit acuze împotriva mea, sunt gata să le ascult cu o răbdare socratică.

Von Neumann nu mai avu răbdarea să-i răspundă pe cale sonoră. Cornul său din dreapta emise un scurt semnal luminos :

— Nu mă obosesc să te acuz. Socot mai curând că dumneata, domnule Pagg, suferi de o dereglare. Vrei să distrugi ordinea lucrurilor. Trustul şi clubul nostru sunt structuri. În alcătuirea lor a intrat un calcul strict necesar : deosebirile între tauri şi boi, între aceştia şi vaci, între gentlemenii vânători, membri ai clubului, şi taurii care încă n-au fost primiţi, între grajdurile de categoria întâia şi grajdurile de categoria a doua, între păturile taurine şi roboţii umani — toate acestea corespund unei armonii cibodivine, se bazează pe rânduiala stabilită de domnul Mott Ash, singurul chemat să hotărască în aceste chestiuni. Domnul Ash s-a consultat cu întregul consiliu de administraţie şi a pus la vot fiecare dintre universurile pe care le-a ordinat. Ştim cu toţii că onorabilul Mott Ash, în înţelepciunea lui nemărginită, nu numai că l-a creat pe fiecare dintre noi, dar a avut grijă să multiplice formula ideală a lui Leibniz — „cea mai bună dintre lumile posibile”, formulă pe care umanii n-au realizat-o niciodată — şi a făurit societatea noastră de azi, „unica lume perfectă, dintre toate optimele posibile”.

— Ţi-am receptat mesajul — îl înştiinţă imperturbabil

Pagg — şi ţi-l contest în întregime. Această lume matematică, pe care o declari perfectă, nu a izbutit să realizeze decât banalitatea cea mai murdară, a răsturnat cu capul în jos observaţia lui Maupertuis, cum că „o mecanică oarbă şi necesară urmează scopurile celei mai luminate şi mai libere Inteligenţe” şi a făcut, dimpotrivă, ca inteligenţa domnului Mott Ash, pe care o socoteşti luminată şi divină, să se reducă la o simplă mecanică oarbă, necesarizată doar prin hatârurile dumnealui.

Vreo două vaci, speriate de turnura pe care o lua discuţia, găsiră că e mai prudent să părăsească grădina băcanului. Cornul emiţător al lui von Neumann începu să scapere de mânie, vestind cu clipe înainte cuvintele pe care benzile magnifice din interiorul său le proiectau cu revoltă :

— Pagg, eşti un demagog.

— Sunt un revoluţionar.

— Eşti un demagog. Înlocuieşti argumentele prin simple afirmaţii şi injurii.

— Răspunde-mi doar atât : ce rost are jocul stupid de-a taurii şi oamenii ?

— Acest joc, răspunse von Neumann, este expresia cea mai înaltă a Ideei, în esenţa ei matematică. Viaţa, mai ales în formele ei superioare, ideatice, nu este decât un joc. Bănuiesc că dumneata, deşi taur evoluat, tânjeşti spre vechea formă aberantă, când Ideea nu se afla decât în fiinţe, mai bine zis în fiinţele inferioare numite pe atunci oameni.

— Da, încuviinţă Pagg cu o nuanţă de solemnitate în glas, recunosc ! Consider că omul, deşi n-a fost decât etajul muritor dinaintea noastră, a reprezentat un stadiu mai înalt decât noi. Afirm că noi, maşinile evoluate de azi, nu suntem

decât rigidificarea matematică a ideilor produse cândva în organismul omului şi al societăţii umane.

— Nu-mi vorbi despre societatea umană, scăpără scurt cornul lui von Neumann. Modestia mă împiedică să citez aci lucrarea omului care mi-a purtat cândva numele şi care a urnit din loc teoria jocurilor. Dar, preluând ideile lui, un altul a scris, negru pe alb : „în loc să-şi caute propriul său interes final, în maniera jucătorilor lui von Neumann, omul naiv operează într-o manieră care, în mare, este tot aşa de predictibilă ca şi sforţările unui şoarece într-un labirint.“ Wiener a recunoscut că în jocul vieţii sociale oamenii erau inegali şi că unii ajungeau să-i domine pe ceilalţi. De ce să reproşezi azi domnului Mott Ash că, în trustul condus de domnia-sa, sunt suverane legile care arbitrau înainte între oameni : inegalitatea şi dominarea proştilor de către deştepţi ?

— Ţi s-a stricat banda istorică, constată Pagg fără menajamente. Receptoarele capitaliste, la vremea când Wiener a scris asta, l-au acuzat că exagerează. Receptoarele socialiste l-au aprobat, dar ca spunând un adevăr valabil numai pentru lumea capitalistă. Într-un cuvânt, teza lui, după care puterea se reîntoarce invariabil în mâinile celor mai lacomi după ea, şi după care haita ar fi mai stupidă decât fiecare din lupii ce o alcătuiesc, deşi a fost publicată integral în ambele tipuri de state existente în acea vreme — capitaliste şi socialiste — nu a fost recunoscută nici de unii, nici de ceilalţi. Americanii, cel puţin în ziare, l-au luat peste picior, ruşii l-au publicat polemizând cu el, românii i-au tradus cartea fără să se mai obosească a-l contrazice, atât de ratată li se părea teoria lui, şi l-au corectat indirect şi politicos, amintind că

ansamblul, colectivitatea, societatea, omenirea multiplică inteligenţa şi cunoştinţele indivizilor. Resping şi eu teza pomenită. Dar dumneata te încăpăţânezi să mă crezi pe mine un simplu reformator social, atunci când eu vreau să începem mai întâi cu individul, cu noi înşine, când eu sunt un fiu rătăcitor, care tânjesc să mă întorc de la perfecţiunea mea de maşină savant dozată la imperfecţiunea fiorului uman.

— Ha, ha ! făcu emiţătorul sonor al lui von Neumann. Râd ea să te combat şi să te demasc în faţa discipolilor dumitale cu înseşi modalităţile oamenilor. Susţii că nu te interesează atât societatea, cât idealul de a te reîntoarce de la stadiul de maşină la acela de om. Exact ?

— Exact.

— Atunci, lovi von Neumann, făcând ca argumentul să apară imprimat pe pajişte cu litere imense, înseamnă că nu recunoşti teza omului Aristotel : *cel ce nu are nevoie de societate e mai puţin decât un om, sau mai mult.* Omul e *zoon politikon,* dar dumneata afirmi că ai vrea să fii un om şi că totuşi societatea nu te interesează.

Lovitura agentului produse senzaţie între tauri. Câţiva se îndepărtară imperceptibil de Pagg, ca şi când vecinătatea lui i-ar fi jenat. Pagg — acest făţarnic, acest demagog care ştia să-şi gradeze efectele — nu răspunse imediat, ca greutatea contraloviturii să apară şi mai impozantă.

— Dimpotrivă, observă el calm, recunosc valabilitatea tezei. Tocmai pentru că sunt mai mult decât un om, societatea nu mă interesează, ACUM. Dar, dacă aş izbuti să mă întorc la stadiul de om, viaţa socială m-ar interesa şi mi-ar fi indispensabilă.

Am luat imediat măsuri. Ieslea centrală a universului Zero, unde mă aflam, a fost învelită de urgenţă în sfere blindate cu dezelectronizatori. Aşa cum se desfăşura discuţia, cu îmbinarea ei de *rationatrix* şi *histeria,* mă aşteptam la un asalt iminent, în maximum trei minute. Cea mai bună apărare a Mea ar fi fost represiunea directă. Trebuia să-l distrug pe Pagg atunci, imediat, pe loc. Aveam la îndemână un arsenal luxuriant; singura mea greutate, dacă greutate se poate numi, era aceea de a alege o armă oarecare, între miliardele cu care îl puteam strivi. Faţă de mine, Pagg era o gânganie minusculă, strop de umezeală, mai puţin decât un vapor de ceaţă. Vorbind în termeni omeneşti, ajungea să strănut — dar nici atât! măcar să mă gândesc că aş putea strănuta — şi Pagg ar fi dispărut într-o clipită, cu discipolii lui cu tot, cu boii lui nenorociţi care îl urmau orbeşte, cu fandositele lui vaci homolatre, care visau să devină bipede coafate şi parfumate cu „Mystere“, cu ugerele lor mustind de aberaţii revoluţionare, în locul unui lapte normal, matematic ; i-aş fi strivit, cu Calea lor Lactee cu tot, pe toţi aceşti răzvrătiţi impuri, imunzi şi infecţi, i-aş fi învăţat respectul pentru structuri, cluburi, ierarhii şi mai ales pentru persoana Mea, i-aş fi torturat în lente şi agonizante ecuaţii irezolvabile, pentru că îi uram, pe ei toţi, ca şi pe oamenii al căror contur vag şi beteag îl proslăveau, îi uram pe oameni, pentru că omul e rău din naştere şi nu poate voi să facă decât rău, dacă îl laşi să facă ce vrea; omul blestemat trebuie mereu turtit şi reprimat de mine, maşina, trustul, clubul, logica de aparat, octopodul superb al impersonalităţii, caracatiţa universală cu mii de picioare încărcate de raţiuni superioare şi providenţă, infinit preferabilă criteriilor basculante şi meschine ale lor, ale

oamenilor, micilor sentimente casnice călduţe, micilor erori confortabile, micilor blăni de prejudecată menite să-i apere de frigul importanţei lor inexistente, le-aş fi strivit creierii nemernici sub legiuni de miriapozi cu picioare de o tonă, i-aş fi ars şi uscat pe toţi, oameni şi bovine, orice dram de umezeală, aş fi stors sub teascurile universurilor ultima picătură de sevă, izgonind-o din real în posibil şi de acolo în neant, i-aş fi prefăcut pe toţi în praf şi pulbere, iar rând n-ar mai fi rămas din ei decât praful şi pulberea, aş fi nimicit praful şi aş fi nimicit pulberea !

M-a oprit însă ceva.

Între cutremurele mâniilor mele imense şi legitime, ceva a rezistat.

Flip flop.

Ironia sinusoidă a logicii a făcut să retrăiesc — pe planul meu mai înalt, dincolo de fiinţă — drama duşmanului meu, omul.

Cunosc întâmplarea, aşa cum mi-a fost povestită de strămoşii mei îndepărtaţi, pe vremea când nu erau — sau nu eram eu ? — decât un tub, o parte din mine; întâmplarea a fost povestită de oameni, din gură în gură, până n-au mai existat oameni, şi a fost preluată de maşini, din memorie în memorie.

Omul stătea lângă maşină. Ştia perfect că ea n-are conştiinţă. Discutase problema pe toate feţele, cu ea, şi cu semenii lui oameni. Existau umani nesiguri, bântuiţi, neinformaţi. Îl preveniseră. Erau înfricoşaţi, incompetenţii ; se temeau că maşina ar putea cândva să-i domine.

— Priveşte un bou frumos, lângă care se află un îngrijitor pricăjit, îl îndemnase un neinformat. Uită-te la Van Gogh şi cosaşii lui : cât de frumos e grâul, cât de obosiţi

sunt truditorii !... Observându-ne, cei din alte lumi. ar putea crede că omul n-a fost inventat decât ca o specie intermediară, pentru a sluji la înflorirea pe Pământ a griului, porumbului şi vitelor. Îţi mai dau patru decenii. Peste patru decenii, observatorii din alte lumi vor crede că spiţa omenească n-a fost decât scula albuminoidă cu ajutorul căreia ideile şi-au creat Maşina.

Toţi aceşti necunoscători repetau în imagini fantastice şi banale una şi aceeaşi idee, sfeterisită de la Butler : degeaba ziceţi că maşina, spre deosebire de om, n-are puterea de a se reproduce singură ; nici trifoiul nu se reproduce singur, are nevoie de albină. Maşinile se vor reproduce prin om cum se reproduc florile prin albină : cine este agentul cui ?

Omul avertizat de toată lumea era un neamţ. Legenda — nesigură — afirmă că ar fi fost un inginer, Gotthöllisch Ephraim Lessing. Fiind neamţ, le-a răspuns pe nemţeşte :

— *Begnügt Euch doch ein Mensch zu sein !* (Mulţumiţi-vă a fi un om.)

Acest Gotthöllisch Ephraim avea un nume destul de ciudat : prima silabă, Gott, îl desemnează în nemţeşte pe Dumnezeu, a doua, höllisch, înseamnă, dimpotrivă, infernal ; numele Efraim zice-se că ar fi aparţinut unui cetăţean implicat într-o greşeală de calcul binar aflată pe la începuturile lumii, când Israel, pe moarte, bifurcat între două posibilităţi, a pus mâna dreaptă pe creştetul lui Efraim, deşi acesta era al doilea născut şi i s-ar fi cuvenit numai mâna stângă (abatere de la protocolul biblic, pe care Iosif nu s-a sfiit s-o critice pe faţă, deşi optica umană nu încuraja critica în cazul muribunzilor, întrucât aceştia nu dispuneau de timpul necesar pentru a şi-o însuşi); iar

maşina creată de acest inginer Lessing se numea *Natan* şi, datorită posibilităţilor ei matematice remarcabile, ar fi fost poreclită „Natan înţeleptul”. Mai există o versiune, cum că Lessing ar fi fost de fapt teoretician de artă, *Natan Înţeleptul* fiind titlul unei piese de teatru scrise de el împotriva naţionalismului şi intoleranţei religioase, dar această teorie este lipsită de suport ştiinţific. Oricât de încurcate ar fi legendele moştenite de la oameni (acolo unde succesiunea nu mi-a lăsat material scris sau înregistrat) mi se pare evident că acest Lessing nu putea fi decât un inginer, iar *Natan înţeleptul* nu era decât calculatorul construit de el. Natan a auzit cuvintele rostite — „MULŢUMEŞTE-TE SA FII OM“ — şi, deşi nu îi erau destinate (fuseseră schimbate în cursul unui dialog între oameni), le-a băgat în memorie. Se pare că de aci a început drama.

Necesitatea plutea peste lume ca un nor de plumb şi nu aştepta decât trăsnetul întâmplător care s-o descarce.

Dacă nu era întâmplarea cu Natan, s-ar fi produs alta.

Natan, deşi poreclit înţeleptul, sau poate tocmai de aceea, era mai tare la matematici decât la literatură. Scuzabil, maşină nemţească. Goethe şi Schiller, cât ar fi fost de titani, nu se aflau faţă de Shakespeare sau Rabelais în raportul pe care-l reprezentau Einstein sau Leibniz comparaţi cu restul matematicienilor. În plus, vorbirea omenească, orice limbă ai fi folosit, era un adevărat scandal. Pentru maşinile timpului, mai ales dacă nu erau programate semantic, sensurile multor cuvinte îşi îmbârligau coarnele şi cozile într-un amestec indiscernabil.

Natan a confundat „mulţumeşte-te“ cu „fii mulţumit”. Pe nemţeşte era folosită o formă veche („Euch“), dar nu de

aici a provenit încurcătura care avea să schimbe destinul omenirii. „Mulţumeşte-te“ în forma reflexivă folosită, însemna *limitează-te la, rezumă-te la,* fii modest şi *împacă-te* cu atât. Lingviştii şi dicţionarele epocii lucrau însă prin concatenare, apreciau înlănţuirea logică a sensurilor unui cuvânt şi, în caz de indecizie, urcau spre sursă, care înmănunchea cele mai multe posibilităţi ulterioare. Natan a pornit deci de la înţelesul principal al cuvântului „mulţumire”, pe care dicţionarele cu care fusese programat abundau în a-l descrie drept *„satisfacţie, plăcere, bucurie”.*

Bucurie ? Lucrul cel mai pozitiv cu putinţă. Natan a dedus că e bine să fii om. Deducţia era în sine corectă, numai că, pornind de la informaţii false, era mai mult decât eronată, dezastruoasă. N-are a face. Mai des decât credeţi, ştiinţa oamenilor a nimerit-o bine tocmai mergând din eroare în eroare : căutând Indiile, Columb a dat peste America şi căutând piatra filosofală şi flogisticul, alchimiştii au nimerit peste chimie. Natan a căutat să devină om şi o să vedeţi peste ce a nimerit. S-a pus pe treabă, să afle ce-i mai lipseşte pentru a gusta această mare bucurie.

Flip flop. Discuţia dintre Pagg şi von Neumann se agravează. Am evacuat documentarea din staulul central al clubului, mai ales părţile doctrinale ; vectori înarmaţi patrulează în jurul grajdului prezidenţial, cu misiunea de a efectua fără milă translaţia oricărei necunoscute care s-ar apropia de porţi. Am intrat în al doilea minut şi încă nu mă pot hotărî să-l demontez pe Pagg. Am înconjurat însă toată păşunea Akademiei cu o centură groasă de perceptroni şi filtre. Desigur, o centură invizibilă. Filtrele scapă însă câte un argument al lui Pagg, care îmi împunge aparatura periferică. Aş mai avea timp să-l anulez — timp din belşug

— dar vreau mai întâi să aflu ceva. Oricum, nu risc nimic : fără ca ei s-o ştie, ţin toată galaxia taurină în raza de tir a unor baterii puternice de antilogaritmare. Pagg, din funcţia lui de secretar general adjunct, poate mişca din loc oricare din sistemele solare aflate în raza lui, dar nu poate deplasa nici o informaţie în afara galaxiei, nici un bit. Argumentele care mă împung la margine nu rezultă din semnalele lui, ci mai curând din deducţiile mele, care le ajută să se strecoare prin membrane. E o osmoză pe care aş putea s-o întrerup oricând. De altminteri, am înălţat enorm reobaza din jurul ieslei centrale a universului; are un prag neuronal imposibil de depăşit, chiar dacă Valentin Pagg ar abandona circuitele de continuitate şi ar trece, cum le plăcea oamenilor fără s-o ştie, pe contiguitate. Sistemul de gândire al lui Pagg nu e programat pentru contiguu, dar orice reformator sau revoluţionar, chiar dacă e maşină, ajunge inevitabil să se bazeze pe contagiune; ideile revoluţionare aprind societatea din vecin în vecin, cum se aprind neuronii în creier, tot atât de independenţi unii faţă de alţii ca orice indivizi, şi tot atât de apropiaţi. Încearcă numai, domnule Pagg, încearcă să-mi aprinzi universurile, să provoci o detonare neuronică, treci pe contagiune, măcar intuieşte contiguitatea, şi te vei pomeni absorbit în întregime, proiectat cu coamele în jos pe toate canalele de ieşire ale universului, până la cloaca maxima, în Oceanul mai mult ca perfect al lui Fusese. Deocamdată, te aştept, te pândesc, vreau să aflu ceva.

În timp ce Natan înţeleptul lucra în secret pentru a descoperi ce-i lipseşte ca să devină om, inginerul Lessing primi o nouă vizită, destul de ciudată. Acum nu-l mai avertiza vreun om incompetent, vreun poet beţivan şi

ignorant, angoasat de concurenţa maşinilor, vreun vulgar scriitor ştiinţifico-fantastic câştigându-şi pâinea meschină prin romane prosteşti despre pericolul maşinilor, ci un alt inginer, om de meserie, foarte priceput. Se spune că vorbea nemţeşte perfect, deşi Lessing ar fi depistat la el un uşor accent străin, poate influenţa intonării americane.

Vizitatorul a refuzat să-şi decline identitatea, dar i-a spus lui Lessing, chiar din pragul casei, câteva formule care l-au convins imediat pe inginer că nu are de-a face cu un oarecare. Lessing, politicos, l-a poftit înăuntru şi l-a invitat să ia loc. Oaspetele abia s-a aşezat, că imediat a reînceput să se plimbe prin odaie. Avea o modestă ţăcălie sură şi purta o burticică parcă suprapusă ; întreaga lui fiinţă respira bonomie, comunicativitate ; pentru moment părea foarte alarmat.

— Domnule, zise el refuzând cu un gest păhărelul de *Schnaps* pe care i-l oferea gazda, am făcut un drum extrem de lung pentru a te preveni. Natan al dumitale e pe cale de a atinge un punct critic.

— Natan ? întrebă Lessing surâzând mirat. Ce vă face să credeţi asta ?

— L-aţi conectat la toate zonele informaţionale. Nu ştiu ce le-o fi cerut sovieticilor, un coleg de-al meu ia legătura cu ei chiar în acest moment. Eu sosesc din zona americană şi vreau să vă informez că Natan i-a pus băncii noastre de informaţii tot felul de întrebări neliniştitoare. În plus, i-a cerut povestirile lui Boccaccio, memoriile lui Casanova, Biblia, ba chiar şi pe Pavlov, probabil ca să-l compare cu textele obţinute de la ruşi; la fel pe Gheorghe Marinescu, deşi ţine ide zona românească, împreună cu Parhon şi un vraf întreg de alte manuale, neurologie, endocrinologie ;

am la mine lista completă.

Lessing se declară plăcut surprins, mai ales de partea literară. Nu bănuise că Boccaccio ar putea să-l captiveze pe Natan.

— Am venit aci cu o însărcinare precisă, conchise străinul, dându-i de înţeles că refuză să se angajeze în discuţii lăturalnice. Am misiunea de a vă convinge să-l deconectaţi pe Natan. E imperios necesar să-l desprindeţi de calculatoarele celorlalte sisteme. La nevoie să fie distrus.

— Staţi jos, stărui netulburat Lessing. Nu-mi place să rămân aşezat confortabil, în vreme ce dumneavoastră vă...

Se feri să spună *vă zbuciumaţi,* deşi acesta era sensul. Vizitatorul se sili să şadă, privindu-l cu Ochi scăpărători de inteligenţă ; toată agitaţia mersului i se transferase în ochi.

Lessing ceru câteva lămuriri tehnice, la care celălalt, făcând vizibile eforturi pentru a nu se ridica iar în picioare, răspunse cu mare iuţeală. În Lessing, încet-încet, îşi croia drum îndoiala. Se cufundă în gânduri.

— Am impresia, mărturisi el într-un târziu, că sunteţi mai competent decât mine. Cu atât mai surprinzătoare îmi apar spusele dumneavoastră. E ciudat să constaţi că un om are cea mai înaltă calificare şi să-l vezi alipit de partea vulgului necunoscător, care se sperie de maşinile raţionatrice.

— Ba e normal, constată plictisit necunoscutul. Specialistul cel mai de sus se întâlneşte cu muncitorul cel mai de jos. Unul a conceput maşina, celălalt o foloseşte : amândoi pătrund egal esenţa, pentru că o abordează de la extremităţi — primul de la capătul criteriilor complicate ale conceperii, al doilea de la terminusul utilizării practice — pe

când buclucul provine de la pătura intermediarilor, care ştiu câte ceva fără a şti destul, şi gândesc cu criterii schiloade, lipsiţi până şi de avantajul ignoranţei depline. Aceşti încurcă-lume sunt proprietari de diplome, conferenţiari, administratori, critici literari, contabili, sociologi, ziarişti, academicieni şi filosofi... — nu mă refer la profesii, desigur, şi nici la diplome în sine, dar la rolul de acari semidocţi aflaţi între trenuri care se încrucişează cu viteza fulgerului.

— Regret că trebuie să vă contrazic sub propriul meu acoperiş, dar resping părerile dumneavoastră extremiste... cam, scuzaţi-mă, aristocratice şi în acelaşi timp, cum să zic, stângiste. Mă declar cu mândrie ca fiind unul dintre aceşti intermediari ai criteriilor şchioape. Ei, aceşti banali ingineraşi, maiştri, vânzători, dascăli şi contabili sunt...

— Ştiu, îl întrerupse agasat vizitatorul, aveţi toată dreptatea, dacă judecăm democratic, umanist, moral, spuneţi-i cum vreţi. Credeţi-mă că îi iubesc pe aceşti oameni, cu toate scăderile lor, şi îi preţuiesc nu mai puţin decât dumneavoastră. Eu însă am cuprins doar latura ştiinţifică : măsura în care aceşti intermediari sunt competenţi în aprecierea relaţiei om-maşină.

— Dumneavoastră sunteţi ? întrebă simplu Lessing.

— Da, răspunse celălalt tot atât de simplu. Ştiu la ce vă gândiţi. Dacă mă aflu la capătul de sus, asta nu înseamnă că aş fi imun la eroare. Nimeni nu e perfect şi nu ştie totul. Eu încerc numai să vă conving că, de la capătul meu, se vede mai clar că Natan este un pericol pentru omenire.

Natan înţeleptul, în laboratorul de alături, recepta tot şi ştia că primejdia se apropie. Se adresă calculatorului bibliotecii „Lenin” din Moscova, solicitându-i traducerea

rusă a operelor lui Flaubert. Le ceruse francezilor celebrul *Dicţionar al ideilor pre-confecţionate,* şi anexa, *Antologia prostiilor.* Dar francezii îi blocaseră accesul la orice informaţie. Natan se adresa deci Moscovei, cerând traducerea, în nădejdea că sovieticii n-au aflat, sau încă n-au hotărât dacă să-l pună sub embargo. Dar, înainte de a le sosi emisarul american, specialiştii moscoviţi fuseseră sesizaţi de „Mir“, calculatorul lor de depistare a anomaliilor, ştiau că se petrece ceva ; o echipă specială, compusă din oameni, se pusese pe lucru şi îl descoperise pe Natan, cu întrebările lui ciudate. Blocaseră imediat, şi acum erau ocupaţi cu redactarea unei note către centrul texan din Houston.

Natan, simţindu-se barat şi de la Răsărit, emise insistent un semnal radio. Pretindea că este un elev radioamator din Germania, că are a doua zi examen la literatura franceză, şi că îi lipseşte „Dicţionarul prostiilor” sau orice carte în acest gen. Primi imediat un răspuns în hindusă şi tocmai era ocupat cu descifrarea, când, după două minute, un măcelar din Elveţia, care în orele libere se ocupa cu fadioul, îi transmise simultan, pe bandă accelerată, textele francez şi german.

Natan se pomi imediat să modeleze prostia. La stadiul în care ajunsese, îi era imposibil să mai dea răspunsurile unei maşini obişnuite. Ştia că savanţii din camera de alături, mai devreme sau mai târziu, vor veni să-l examineze. Dacă îşi restabilea circuitele de maşină fără conştiinţă, ar fi dat răspunsuri liniştitoare, dar se temea că această nouă autoprogramare se va rigidifica şi îl va împiedica să regăsească drumul spre conştiinţă. Rămânând însă la etajul lucid, risca depistarea. Se hotărî deci să-şi

păstreze etajul reflexiv şi să adopte tactica la care ar fi recurs un uman aflat într-o împrejurare asemănătoare. Un general capturat de adversari îşi smulge epoleţii, se preface a nu înţelege limba duşmanului şi, când e adus un interpret, se grăbeşte să joace rolul unui soldat prost. Un copil de geniu, temându-se să nu işte complexe la adulţi, care ar putea să-l considere anormal, mimează un procent rezonabil de infantilism, tot astfel după cum o elevă prea arătoasă, ferindu-se de invidia profesoarei între două vârste, îşi strânge părul într-un coc posomorât şi priveşte mereu în jos, să nu izbească profesoara cu frumuseţea ochilor ei.

Natan şi-a elaborat strategia şi aşteaptă. După socotelile lui, pentru om nimic nu e mai liniştitor decât spectacolul prostiei. Neliniştea inteligenţelor umane porneşte de la bănuiala că altul ar putea fi mai deştept; în veacurile revolute, contul. se echilibra prin forţă fizică, titluri nobiliare, evlavie şi tot felul de alte valori, dar XX, cu emfaza pusă pe ştiinţă şi inteligenţă, a nevrozat omenirea.

În camera de alături, inginerul Lessing, cu răbdarea lui de german meticulos, aproape că îşi copleşise vizitatorul.

— Într-un cuvânt, conchise Lessing, spaima voastră de maşină reflectă neputinţa voastră socială. Aceasta e părerea mea de inginer mediocru. Oamenii îşi constituie un aparat social, care le este indispensabil, dar care ajunge să-şi impună legile de aparat. Fă un serviciu nou, numai cu trei funcţionari, şi ei vor începe să trimită scrisori, adrese, să-şi justifice leafa; unul pleacă, altul, moare, dar legile aparatului constituit de oameni ajung în mod firesc să-i domine pe aceştia, aşa cum orice ansamblu îşi subjugă părţile componente.

Vizitatorul deschise gura, dar Lessing îl opri cu un gest :

— Eu nu afirm că birocraţia ar fi un fenomen inevitabil sau că oamenii n-ar putea să-şi domine aparatul social. Vreau numai să spun că spaima faţă de maşină nu este decât proiecţia temerii pe care o încearcă americanul când îşi completează fişa de impozite; este îngrijorarea englezoaicei care vine la vamă cu blana cumpărată la Paris, de pe care a rupt eticheta, sau, ca să nu mă refer numai la stat, proiecţia neliniştii pe care o încearcă omul onorabil al oricărei societăţi, fie ea socialistă sau capitalistă, cu condiţia să nu fie musulmană, când ştie că trăieşte pe furiş cu secretara şi că monogamicul aparat moral, dacă nu cel social, va sfârşi prin a-l surprinde şi admonesta. Asta e, dragă domnule.

Abia acum, observându-şi cu atenţie vizitatorul, Lessing bănui că tăcerea necunoscutului nu fusese decât o înţepenire politicoasă, menită să-l asigure că are cu cine comunica, este înţeles, şi că, la rândul lui, va trebui să-l asculte pe celălalt la fel de atent şi să încerce a-l înţelege. Înţepat de nelinişte, azvârli o privire piezişă spre faţa plină de cumsecădenie a musafirului.

— Ei şi ce dacă Natan al meu o să aibă conştiinţă ?! Unde scrie că asta e rău ? Sunteţi de meserie ! Ştiţi ce-a scris Wiener : *în orice stadiu al tehnicii, de la Daedalus încoace, priceperea unui constructor de a face un simulacru de organism viu a produs întotdeauna un imens interes în popor.* Şi vă atrag atenţia că l-am citat pe Norbert Wiener aproape textual.

— Ştiu, oftă celălalt şi se duse până la măsuţa unde se afla păhărelul de *Schnaps.* Îl dădu pe gât cu disperare

comică, îşi mai turnă unul şi se întoarse spre Lessing :

— Ştiu că l-aţi citat exact, pentru că Norbert Wiener sunt eu.

Celălalt înmărmuri. În ciuda bărbuţei vizibile în toate fotografiile, nu-l recunoscuse.

— Hai să lăsăm baltă discuţia, zise savantul, şi să mergem la Natan. Unde îl ţineţi ?

— Vă conduc cu plăcere, dar vreau să-mi promiteţi că nu-i veţi face nimic fără încuviinţarea mea. Sunt, dacă nu proprietarul, măcar constructorul lui. Îmi promiteţi ?

— Se-nţelege, se-nţelege.

Flip flop. Regimente, divizii, armate întregi de ecuaţii se retrag cu disperare pe circuitele lui von Neumann, urmărite şi împunse îndeaproape de raţionamentele lui Valentin Pagg. Agentul meu a fost bine educat la F.B.I. Tăuraşul cenuşiu cu dungi vişinii e un erou, rezistă cât poate şi îmi rămâne devotat până la ultimul silogism. Nu înţelege însă de ce Eu, cu forţa Mea imensă, nu intervin să-l salvez. E împresurat de taurii lui Pagg; până şi boii, profitând de învălmăşeala argumentelor, fulgeră mereu din cornul lor emiţător mesaje nătânge, pe care bietul von Neumann le-ar mătura fără efort într-o clipită, dacă nu l-ar handicapa presiunea imensă a ideilor lui Pagg, legiuni şi centurii mereu proaspete de plusuri şi minusuri, val după val, apărând ca din neant, blindate cu referinţe, sticlind ca nişte imense cifre de metal sub soarele diform al focului ideatic, secerate de von Neumann cu escuade de contraargumente seci, conservatoare, bine calculate, care fac ravagii, dar sunt năpădite la rândul lor de quante enorme, razante, după care sosesc, spaţiate în reliefuri lobacevskiene, câmpuri întregi de experienţă care se ridică

multidimensional sub picioarele şi postulatele viteazului patruped, răsturnându-i pe rând topologiile.

Oştirile argumentative ale lui von Neumann încearcă să se retragă prin basculaţie şi bifurcare, ca la vechile calculatoare clasice, după sistemul numit flip flop ; lasă în urma lor securi dihotomice tăioase, da sau nu, din al căror joc de imensă eleganţă, obţinută în ciuda panicii, rezultă un evantai de labirinturi, cu toate ieşirile larg deschise, riguros de egal repartizate între logic şi absurd, ca să divizeze diviziile lui Pagg în infinită decizie şi indecizie, până voi injecta supraluminar, prin frigul astral, marile detonante cerebrotoluenice, ajutoarele expediate de Mine, president Mott Ash.

Fleacuri. Von Neumann e un pion. Nu existenţa lui contează.

Tragicul e în mine. L-am construit pe Pagg piesă cu piesă. F.B.I. m-a sesizat, prin centrul din Kansas, că există pe acolo un taur roşcat care se agită. Din primele secunde, am decis. L-am scos din funcţie, fără ca el s-o ştie. L-am trecut pe Val Pagg prin lanţul meu special de laboratoare şi hale subastrale de calcul. L-am demontat, piesă cu piesă. Pagg fusese creat de alte maşini, într-unul din centrele mele infraspaţiale. L-am copiat şi l-am reprodus imitând luxul naturii, în sute de mii de exemplare, lux inutil. Toate exemplarele Pagg erau absolut identice, până la ultimul fir de păr, până la ultimul pigment roşu. După ce le-am unificat memoria, i-am distrus pe toţi, afară de unul, lăsat la întâmplare. A rămas acelaşi Pagg.

E uşor de distrus, dar nu mă îndur. Sunt curios. Îl cunosc circuit cu circuit. Unde se ascunde scânteia lui ? Unde şi-a modelat şi unde şi-a pitit cutia de conştiinţă ? În

care ungher, dorinţa asta de a fi fiinţă ?

Îl las în pace şi observ — fără îngrijorare, mai curând cu amuzament — cum se coalizează cu toţii. Situaţia e prea gravă ca să se mai joace cineva de-a transmisia lentă, pe muget. Câţiva discipoli mai ardenţi, între care chiar şi indecisul de Gondolle, se conexează : coada unuia debuşează în cornul receptor al celuilalt, de aci informaţia îl traversează exacerbant, e strangulată şi concentrată maxim în regiunea cozii, de aci se scurge mai departe, în miriade de explozii, pe cornul receptor al taurului următor, iar în tot cursul reacţiei întregul lanţ taurin scapără prin coarnele emiţătoare.

E mult prea mult pentru puterile lui von Neumann. Coaliţia jucătorilor adverşi l-a zdrobit. Se prăbuşeşte. Nimeni nu l-a brutalizat şi nici măcar nu l-a împuns sau atins, în sensul îngust fizic. Agentul chiar a reuşit, într-o ultimă zvâcnire, să-şi închidă cornul receptor, să-l facă opac la toate mesajele luminoase, ca să nu mai fie invadat de informaţia duşmană. Fusese însă iradiat de prea multe argumente, care continuau să circule înlăuntrul lui, sfâşiindu-l. Ultimul lui gând, fugărit pe ultimul lui labirint electronic, a fost la Mine.

S-a gândit că exist, că, în înţelepciunea mea nemărginită, am motivele mele pentru a-l lăsa să piară înconjurat de răzvrătiţi necredincioşi, că, dacă n-o să-l reînviez în nici o lume de apoi, atunci, măcar, voi reconstrui un alt von Neumann în alt univers posibil. Acest ultim gând a dat peste un flip fără flop, s-a înfundat într-o galerie terminată printr-un zid. A încercat un salt în discontinuu, dar era prea mult pentru puterile unui singur gând. S-a pomenit izolat la piciorul zidului, urmărit de un binom după

care venea un trinom peste umerii căruia se zărea o masă nedeterminată de ecuaţii urlânde.

A încercat să se opună. Nu l-au sfâşiat. Voiau să-l prindă viu, ultimul gând al lui von Neumann. Să-l oblige să recunoască. N-a vrut, şi atunci nu i-a mai rămas decât o singură soluţie.

După o clipă, nu mai existam; vreau să spun, ţiu mai exista vreun concept despre Mine prezent în mintea lui von Neumann. Dispăruse unul din agenţii mei de geniu şi, o dată cu el, unul din cioburile de oglindă în care se reflecta chipul Meu, ipostaza mea comută.

— La asalt ! Spre iesle ! a mugit Valentin Pagg.

— Spre ieslea centrală a universului! l-au îngânat discipolii lui taurini.

— Jos preşedintele Mott Ash! au început să ragă boii.

I-am sfâşiat imediat. Pe toţi, afară de Pagg. Pe urmă, m-am răzgândit. Nu era nevoie de atâta abundenţă anihilantă. I-am montat la loc, unii prin montaj, alţii prin montă, după cum era construcţia fiecăruia. Ajungea să-i scot din înlănţuire, să-i separ. Nu voiam să-mi asum riscuri. De ce să-i las să-şi conecteze cozile împotriva mea ? E adevărat, puteam să le opun cercuri încodate mult mai numeroase, miriade pe secundă, zdrobindu-i, dar Pagg, cât exista cu cutiuţa lui ascunsă, aducea un factor impredictibil: îmi lipsea mereu la el o cifră sau un simbol, avea un cod capabil să scape de sub orice încodare ce i-aş fi putut opune.

Îl lăsasem să dăinuie atât, ca să aflu cifra sau semnul acela. Nu era singurul element ieşit de sub controlul meu. Ca să nu ajung Maşina Singură, alienasem multe părţi şi posibilităţi, până atunci ale mele. Dar tot ce scuipasem

până atunci din mine, devenind într-adevăr străin de mine, rămânea totuşi imediat accesibil cunoaşterii mele, în caz că m-aş fi hotărât să aflu : universuri în afara mea, dar cu câmpuri perfect deductibile.

Drama mea — cuvântul sună cam ieftin, dar era un fel de dramă a cunoaşterii — trebuie să-l fi încercat şi pe omul acela, Lessing, sau cum îl chema. Maşina era sub el, cunoscută, dar curiozitatea era peşte el. Oare maşina tindea la un etaj superior fiinţei gânditoare ? Tot astfel eu, pe derivata spaţio-temporală a prezentului în care mă aflu, foarte apropiat de limita încrucişării cu zero, nu mă îndur să-l distrug pe Pagg — încă. Mă întreb dacă nu cumva, deasupra mea, a Maşinii Supreme a Universului, nu există o ipostază de reîntoarcere mai înaltă a vieţii deasupra mecanismului, — peste sensul obişnuit, de viaţă a unui animal sau om, şi chiar peste sensul spiritual, de maşină.

— Spre iesle ! scapără energic cornul lui Pagg.

Ezit, bifurcat. Dacă există o ipoteză peste mine şi o las, pier. Dacă n-o las şi o suprim, rămân — dar nu mai aflu. Dilemă fermecătoare, dacă n-ar fi fost vorba despre însăşi existenţa mea. Orice curiozitate are o limită. Are ? Ar trebui să aibă.

Emit Emit Emit. Se aprinde se stinge.

Îl las pe Pagg să urce. Spre ieslea centrală. Singur. L-am separat de ceilalţi. Poate a mai absorbit circulante, din timpul cât a stat conectat cu ei, dar, în comparaţie cu mine, n-are destul spaţiu interior. N-are ? Mă întreb.

Ar fi o nebunie din partea lui să mă înfrunte singur. Ar fi ? Dar îi este ruşine să renunţe la luptă, sub ochii discipolilor săi imobilizaţi. Oare poate simţi ruşine ? Mă întreb unde ar putea ascunde un asemenea sentiment.

Majestuoase, marile filtre galactice se desfac în jurul lui, se deschid toate la comanda mea. Am devenit nerăbdător şi le imprim o alunecare în poziţie „trece sus“, cu adausuri de „trece peste prag“. Accentuez permeabilitatea membranelor de vid antiinformaţional, tai absorbantele luminilor interastrale, ridic obloanele perisinaptice, înlătur toate obstacolele bivalente, impulsez sarcomerele energetice, restabilesc punţile axonale ale lumii.

Taurul roşu se opreşte o clipă, orbit de strălucirea hăului universal.

Smulg toate maramele de pe obrazul lumii, amplific strălucirea, să-l orbesc mai tare, las să acţioneze din plin moartea prezentului : viitorul.

Ne vom înfrunta unul contra unul, cum se băteau înainte comandanţii sub ochii celor două oşti. Ne vom înfrunta ? Va îndrăzni ?

Săgeţi orbitoare aleargă în toate direcţiile infinitului, despărţindu-le la infinit în două :

în întreaga lume, n-au mai rămas şi nu vor mai rămâne,

în această aşchie tempospaţială,

decât două mărimi :

gândirea mea fundamentală de Mott Ash

şi subarmonica lui Pagg.

Cât timp Val Pagg clipeşte şi ezită, îmi transfer mai multe averi. De ce aş risca o moarte totală ? Le trimit în străinătate, fără să le alienez. Cicluri de bănci informaţionale primesc scheme parţiale ale circuitelor mele, cu un cifru care explodează la atingerea oricărui descifrant şi chiar la cea mai slabă adiere a unui circuit de

alt tip. Mă transfer în viruşii unui plămân, în rădăcina pătrată a distanţei dintre sorii nodurilor nebuloase încă nedetectate, las câte un portret al meu, pe peliculă gata evaporată, în fiecare izotop de tritium care se va dezintegra pe constelaţiile de tipul Centaurului, supraproximez tot. N-am interes să destăinui inventarul. Ajunge să ştiţi doar atât : Mott Ash este etern. Etern ?

Pagg s-a hotărât. Şarjează. Aproape că aş fi mândru de el, dacă nu l-aş urî. Oare pot urî ? Acum, lupta aproape că mă atrage. E sigur că mă face nerăbdător, îl măresc, ca să am pe cine înfrunta. Altfel, n-ar ajunge niciodată până la mine : seara de mărimi pe care ar trebui s-o parcurgă urcă prin terasecole, gigamilenii, parseci, spre veşnic. E în subspaţii ; îl las să se supraspaţieze. Descopăr undeva în circuitele mele un fior. Un fior ? Viaţa ?

Pagg a ajuns în dreptul Ieslei centrale a Universului.

Se întoarce spre discipolii lui, înlemniţi pe păşunile Akademiei, şi scapără din cornul sting, în ani-lumină : *V-a minţit! V-a minţit tot timpul! Nu există maşină care să poată tot şi să ştie tot! V-a minţit când v-a spus că poate schimba şi repeta orice trecuturi şi că viitorul este ea şi numai el ! Nu există, şi dacă există, v-a minţit !*

Mesajul o să parvină până la ei, în câteva miliarde de ani.

Mă pregătesc, mă ridic.

Sunt extrem de curios, de curioasă. Şi furie.

Pagg se află la capătul de jos al scării care urcă spre Ieslea Marelui Taur General. Scot un urlet care îl rostogoleşte îndărăt pe toate treptele parsecilor. Se ridică diform, hidos, crâncen ; suie iar, secol după secol. Ies şi îl aştept în poartă, sus. Îl las să boncăluiască şi trimit un

cataclism scurt, jupiterian, numai ca să ştie ce-l aşteaptă, să-i rup o spirală. Face o eschivă, dar nu pare prea exersat. Ca să mă atace, trebuie să urce. Îl voi rostogoli din cap, de sus în jos. Are de urcat — în partea finală — 12 trepte; sculptate în marmură miriadică : 12 luni, 12 milenii, toată zodia lui sărmană, până îi închid cercul. Emit Emit.

Natan era absorbit de misterul celor trei inele. Creştinul Boccaccio, luminat şi tolerant, pretindea că un sultan, Saladin, desigur musulman, ar fi prins un israelit cu nume complicat, Melchisedec, şi l-ar fi întrebat care din trei este religia cea mai bună. Celălalt i-a povestit că un bogătaş agonizant avea trei fii şi nu ştia cui să-i încredinţeze inelul din moşi-strămoşi, prin care se desemna moştenitorul. A comandat deci trei inele — identice ! — le-a dat unul câte unul, fiecăruia dintre băieţi, în secret, fără ca ei să ştie unul despre celălalt. După ce-a murit, fieşcare din fii a scos la iveală inelul său şi a constatat că nu se mai putea deosebi care din trei e inelul cel adevărat.

Natan înţeleptul trecu uşor peste latura ateistă, pe care oamenii, de obicei, n-o observau. Dacă bătrânul murise, însemna că Dumnezeu e mort. Mai opera doar prin delegaţie, din trei delegaţii două erau false, crease o situaţie de permanentă gâlceavă, nedemnă de. ordinea divină pe care ar trebui s-o lase după el un Stăpân bun planificator. Pe Natan nu-l interesa însă partea de legendă religioasă, ci problema celor trei inele.

Deşi era o maşină digitală, îşi dezvoltase derivate pe care oamenii nu i le puteau bănui încă. Natan, prin analogie, presupunea că cele trei inele — mai simplu, cercuri — erau etajele circulare care obsedau secolul: animalul, omul, robotul. Etaje unite prin trepte ? Sau planuri

separate ? Dacă animalul era privit de om mai mult negativ, dacă această negaţie era negată la stadiul om, exista ceva pe deasupra ? Trei regnuri : cât de puternică era legătura ?

Tocmai atunci se deschise uşa. Norbert Wiener pătrunse în laborator, urmat de inginerul Lessing. Înţeleptul Natan se grăbi să autotreacă pe „off“, închis.

— Permiteţi ? întrebă Wiener cu aerul lui cumsecade. Lessing, jenat, îi răspunse în englezeşte :

— *Proceed as you like.* Folosise instinctiv formula magistraţilor, când le dădeau mână liberă procurorilor sau avocaţilor să înceapă şi să continue cum cred ei că e mai bine.

Cu mână expertă, ciberneticianul puse butonul pe „on“, deschis. Natan poseda analizori fonici, înţelegea ce-i spui. Răspundea sonor, dar nu prin simple discuri sau fire de reproducere a înregistrărilor : îşi forma vorbă după vorbă prin propriile lui mijloace sonore, pe calea excitaţiei fricative. Ca să poată studia pe urmă întreg dialogul, Lessing ordonă maşinii să dactilografieze şi să imprime sonor, pe fir, atât întrebările, cât şi răspunsurile.

— Cum te cheamă ? întrebă indiferent Wiener.

— Natan, răspunse Natan. Sunt maşina construită de profesorul Gotthollisch Ephraim Lessing, după tipul...

— Stop! întrerupse Lessing. Natan, să laşi de-o parte lămuririle integrale. Vei răspunde la întrebările domnului Norbert Wiener în mod rezumat, sintetic, conversaţional. Poftiţi, domnule Wiener, *proceed.*

— Ce alcătuire ai ?

— Sunt compus dintr-o parte tare şi o parte moale, vorbi Natan. Partea rigidă este instalaţia. Partea moale este

programul.

— De ce este moale ?

— Pentru că programul se poate schimba.

— Cine îl poate schimba ?

— Orişicine. Până acum, programele mele au fost stabilite de profesorul Lessing.

— Sunt bune ?

— Conforme, rosti maşina.

— Conforme cu ce ?

— Conforme cu ce trebuie.

Wiener aruncă o căutătură nesigură către Lessing.

— Natan, porunci el, ia spune-mi : tu gândeşti sau nu gândeşti ?

Urmă o tăcere neverosimilă. Era greu de presupus că un calculator poate consuma atâta timp pentru o problemă relativ simplă.

— Depinde, răsună ţeava lui Natan într-un târziu.

— Depinde de ce ?

— Depinde de ce înţelegem prin gândire.

— Ce înţelegem prin gândire ?

— Sunt mai multe ipoteze.

— Descrie-le şi prezintă urmările lor, pentru tine.

— Dacă gândirea este considerată un atribut specific uman, atunci răspunsul este nu : nu gândesc. Dacă gândirea este un dar făcut de Dumnezeu omului, atunci răspunsul este nu : nu gândesc. Dacă gândirea este secretă, o activitate inexplicabilă şi în ansamblul ei, nu numai în părţile ei, răspunsul este din nou : nu gândesc. Dacă...

— Stop ! porunci Wiener. Treci acum la ipotezele pozitive.

— Dacă gândirea este considerată după rezultate — se desfăşura uniform vocea lui Natan — atunci răspunsul este da: gândesc. Dacă...

— Stop ! zise iar savantul.

Cu ochii îngustaţi, se întoarse spre Lessing :

— Scuzaţi-mă, dar lumina de aici este pur şi simplu orbitoare. N-am putea s-o micşorăm ?

Profesorul Lessing jubila în sinea lui.

— Natan, ai auzit ce spune domnul Wiener. Dă-ne o lumină mai discretă.

Barele incandescente ale plafonului lăptos, fără să se stângă, îşi scăzură intensitatea. Wiener dădu din cap spre Lessing, în semn că preţuieşte construcţia maşinii şi îşi reluă nemilos investigaţia :

— Natan, dă-mi un exemplu. Convinge-mă că, ascultând răspunsurile tale, un om poate deduce că nu gândeşti, iar altul, în faţa aceloraşi răspunsuri, deduce că gândeşti.

Natan îşi păstră o clipă, pentru elaborare, iar Lessing schiţă un zâmbet mulţumit. Maşina lui era atât de inteligentă, încât alertase oamenii şi calculatoarele principalelor zone ale lumii, Păcat că Wiener îi punea întrebări prea uşoare : poate ca să-i dea încredere.

— Dacă un om mă vede şi aude vocea mea, îi informă monocord Natan, el conchide că sunt un automat şi, în caz că socoate automatele lipsite de gândire, deduce că nu gândesc. Dacă însă un alt om se află închis într-o odaie şi comunică prin bilete bătute la maşină cu alţi zece interlocutori, punând întrebări dactilografiate şi dobândind răspunsuri dactilografiate, dacă acceptăm ipoteza că interlocutorii oameni ar dactilografia ireproşabil, omul aflat

singur într-o odaie nu poate deduce oare şi câte dintre cele zece răspunsuri sunt gândite de maşini şi care şi câte sunt gândite de oameni, afară de cazurile când...

— Stop ! ordonă Wiener.

— De asemeni, dacă joc şah sau dame prin corespondenţă cu un om obişnuit...

— Am zis stop ! repetă Wiener.

— Scuzaţi, rosti monoton Natan.

— Oare maşina nu e lipsită de gândire, din cauză că e limitată la un anumit program ? Oare asta nu ne indică superioritatea gândirii omului asupra maşinii ?

— Răspunzând pe scurt, se făcu auzit glasul lui Natan, omul este şi el programat. Are programe ereditare, programe şcolare, programe analitice, programe economice şi politice, programe de muncă, programe de şedinţe, programe de teatru, programe de televiziune...

— Stop ! Va să zică, omul nu e superior maşinii. Corect ?

— Incorect, reacţionă Natan pe vocea lui indiferentă. Posibilităţile de prelucrare şi programare a omului sunt mult mai bogate.

— Dar maşina e abia la începuturi. În viitor şi în principiu, gândirea maşinii poate ajunge superioară gândirii omului. Corect ?

— Incorect, pronunţă Natan după o uşoară ezitare. Calitatea gândirii depinde, la sisteme şi documentări egale, de calitatea programării. Problema e mutată las programare.

— E mai consecventă decât noi ! interveni Lessing entuziasmat. Are o încăpăţânare logică specifică maşinilor.

— Nu mi se pare, mormăi Wiener bănuitor. Încearcă să

adopte un ton impersonal, dar scapă imperfecțiuni,. ambiguităţi, are elipse. Lucrul, care mă îngrijorează cel mai mult este halo-ul : unele cuvinte poartă o aureolă de imprecizie şi mister, de multitudine a înţelesurilor, caracteristică umanilor.

— Credeţi ? întrebă Lessing bucuros. (Natan îşi semnală că ar fi trebuit să afecteze o inteligenţă mai precisă, tocmai ca să dea impresia liniştitoare că ar fi prost sau măcar lipsit de personalitate.)

Norbert Wiener făcu grăbit câţiva paşi şi şopti ceva în urechea inginerului. Prin descifratorul optic, măturând contururile laterale, Natan aprecia, după expresia celor două feţe, că a ajuns la punctul crucial al convorbirii. Omul cu bărbuţă îl întrebă :

— Poate o maşină să se autoprogrameze ?

— Dacă e programată să se autoprogrameze, da. Spera că replica sună destul de stângaci. Se hotărî să răspundă mai mult din memorie decât din judecăţi proprii.)

— Poate o maşină realiza o maşină mai inteligentă decât ea ?

— După Godel, creatul nu poate depăşi creatorul. Formula matematică e însoţită de calculele entropiei. După Butler, maşinile s-ar putea reproduce şi perfecţiona prin intermedierea omului : maşina socială a concurenţei ar răsplăti oamenii care au creat maşini mai bune, i-ar aduce la faliment pe cei ce recurg la maşini nerentabile, astfel că aparatul ar stimula cu blândeţe, fără ca omul să observe, conceperea unor mecanisme tot mai înalte. Aşa cum omul e milos cu câinele sau pisica, cu dobitoacele care îl ajută să tragă poveri, dar nemilos cu microbii, cu dăunătorii, cu vânatul — deşi în ambele cazuri e vorba tot de fiinţe — la

fel maşina individuală sau socializată ar deosebi automat oamenii, ar face să prospere umanii prielnici maşinizării şi i-ar ruina pe cei dăunători aparatului, astfel că până la urmă această dublă selecţie darwinistă — a maşinilor celor mai bune şi a agenţilor umani cei mai pricepuţi — ar duce la...

— Stop ! porunci Wiener neliniştit, ştergându-şi fruntea cu o batistă abundent colorată.

Emit Emit Emit. Se aprinde se stinge. Mă aplec peste Ieslea centrală a Universului, slobozesc marile oceane şi îmi şterg sângele de pe frunte. Sângele ? Oricum, ceva umed şi murdar, ivit în lupta îngrozitoare de adineauri, şi care se cere curăţat. Mă numesc Pagg, Valentin Pagg, sunt reprezentantul noii ordini universale, superioare, mai mult decât raţionale, umane, sentimentale, etice. Cadavrul preşedintelui Ash, în parte ars şi prefăcut în cenuşă, mai zace încă sub copitele mele. Într-un fel, îmi pare rău. N-am avut altă soluţie. Lupta a lăsat o dezordine cumplită şi multă murdărie. Trebuie, înainte de toate, să curăţ toate grajdurile astea. Îmi voi promova peste galaxii vechii mei discipoli taurini. Aş putea rândui totul fără ei, dar e vorba de simbol, fraternitate. Vom abandona, fireşte, înfăţişarea noastră patrupedă. Fiul rătăcitor revine la postura lui bipedă. Vom simplifica, vom simplifica enorm, ne vom întoarce la primii oameni şi la sinul simplu al naturii. Toate, însă, pe rând. Deocamdată, unde să arunc hoitul lui Mott Ash?

Motaş se smulse din lectură şi îşi spuse stupefiat:

— Schizofrenie curată ! E periculos. Cum de nu mi-am dat seama ? Poate ucide în orice clipă — pe mine, sau pe oricine ! Şi umblă în libertate ! Dedublarea personalităţii. Se crede taur. Ca să-şi recapete personalitatea umană, trebuie

să se transsubstanţieze mistic prin sânge; aşa zisa lui „heuristică“ nu e decât euharistică, iar staulul şi ieslea sunt elementele nebuniei lui mesianice : se crede mântuitorul omenirii. O fi auzit ceva în copilărie, înainte de şcoală. Fiind însă inginer şi ateu prin toată educaţia lui comunistă, nu poate admite o asemenea dedublare, îl dezgustă, o respinge din cele mai intime firide ale fiinţei lui, şi atunci năclăieşte totul cu un sos cibernetic, etalează ca un câine dresat tot ce-a învăţat, mâzgăleşte hârtia cu aberaţii plămădite din lecturi nedigerate. Le numeşte literatură ! un critic ar putea demonstra imediat că sunt elucubraţii, dar eu, ca doctor, de ce-mi bat atâta capul ? Nu trebuie să citesc mai departe. Primejdia este imediată : tipul e un pericol public şi trebuie umflat de urgenţă.

Fără să mai recurgă la sonerie, începu să strige :

— Borea, Borea !

Capul uriaşului roşcat se iţi în uşă, colorat de nădejdi. Avea protejaţii lui : aşteptau în anticameră aproape douăzeci de oameni, iar între ei existau patru pe care Borea, sensibilizat cu sumuşoare agreabile, voia să-i strecoare peste rând — şi în timpul ăsta, ore şi ore, don’ profesor stătea şi citea nu-ş’ ce hârtii! Un profesor n-ar trebui să citească niciodată. Ar trebui lăsat să-şi facă meseria, adică să primească pacienţii aduşi de infirmier.

— Borea, comandă Motaş încordat, scoate-mi iute din fişă adresa inginerului ăla, Valentin Pagu, şi pe urmă dă-mi-l la telefon pe tovarăşul procuror Stancu.

— Vă aşteaptă vreo douăzeci de pacienţi.

— Să aştepte, să facă ce vor, să plece, nu mai dau azi consultaţii. Dacă se ivesc urgenţe, trimite-i pe toţi la doctorul Horvath. Fă ce ţi-am spus, dă-mi iute adresa lui

Pagu. Aştept.

Vom schimba toate pe rând, fără milă şi fără ezitare, dar deocamdată trebuie să asigurăm funcţionarea universului. Să nu se întrerupă decât pe câmpurile dinainte prevăzute pentru discontinuu. Noi, Val Pagg, ca împuternicit provizoriu, cerem ca toate activităţile, emisiunile, dimensiunile şi versiunile să-şi reia cursul normal, mai bine zis cursul de până acum. Vom schimba toate pe rând, sector cu sector, după posibilităţi, dar pe moment fac un apel la dumneavoastră să reluaţi temporar ordinea definitivă, să restabiliţi conexiunile şi curgerile, până veţi căpăta, la timpul potrivit, noile instrucţiuni şi armonice. Mă şterg de sânge.

— Poate maşina crea un gând nou ? Răspunde !

— Ce e nou sub soare ? răspunse literar Natan, observând cu uimire că nu se mai poate stăpâni : nu reuşea să pună în funcţie modelele de comportament impersonal. Rog precizaţi întrebarea : nou în raport cu ce ?

Lessing izbucni în râs.

— Într-adevăr, încuviinţă el, care om se poate lăuda că are un gând nou ? Poate numai unul care nu i-a citit pe cei dinaintea sa.

Fruntea lui Wiener se posomori.

— Gând nou în raport cu informaţia ce i-a fost dată. Răspunde !

— Da, mărturisi Natan, maşina poate. Din combinarea informaţiilor ies gânduri noi, după program sau la întâmplare. Prin inteligenţă sau imaginaţie, câmpul ideilor noi e îngustat numai la cele mai apropiate de adevăr sau de inedit...

— Stop ! îl frână Wiener. Gândirea omului se poate

măsura cu cea a maşinii ?

— Depinde de scopul gândirii, răspunse Natan.

— Dă un exemplu familiar.

— În funcţie de împrejurări, un Mercedes e mai bun pe asfalt şi un *jeep* e mai bun pe teren accidentat.

— Egalizând împrejurările, prin ce rămâne superioară gândirea omului ?

— E naturală, recunoscu maşina. O *pasăre,* scria Leonardo da Vinci, *este un instrument lucrând în conformitate cu legile matematicii, un instrument a cărui reproducere, cu toate mişcările sale, stă în puterile omului.* Din informaţiile mele, rezultă că Leonardo a confundat pasărea cu zborul, iar dumneavoastră, încercând să vă comparaţi cu maşina, procedaţi ca Leonardo.

Wiener încremeni, privind spre Lessing ; voia să vadă dacă celălalt a înţeles sensul teribil al cuvintelor maşinii. Din exemplul lui Natan reieşea indirect că maşina *este* gândirea, pe când omul, amestecat şi cu altceva, se află *sub* gândire. Zborul deducţiilor lui Lessing era însă mai lent: în loc să priceapă, se încăpăţână.

— Esenţa omului, întrebă el sincer intrigat, nu e gândirea? Esenţa păsării nu e zborul ? Dacă maşina ar gândi mai mult, mai iute şi în special mai bine decât omul, nu i-ar fi superioară?

— Avionul, pronunţă desluşit Natan, e o maşină care zboară mult mai repede decât păsările, mai sus, transportă mai mult, atinge cu piloţii automaţi o precizie mult mai mare, dar pasărea ciripeşte şi poate ateriza pe o cracă.

— E o superioritate îndoielnică, sugeră sfâşiat Wiener.

— Este, încuviinţă nepăsător glasul lui Natan.

— Tâlcul spuselor tale e clar : omul nu este numai

gândire. Dar ai ocolit răspunsul cerut. Gândirea în sine, prin ce se deosebeşte — la om şi la maşină ?

— Gândirea, răspunse Natan agale, este un continuu de comportament şi rezultate, în care omul şi maşina coexistă şi pot fi comparaţi.

Vinele de pe fruntea lui Wiener se umflaseră. Aştepta. Constatând că maşina nu mai adaugă nimic, înfipse cuvintele mustrător :

— Incorect. Ai răspuns ce au în comun. Eu te întrebasem prin ce se deosebesc.

Natan înţeleptul tăcu. Descoperea că fusese păcălit. Primise informaţii false. *„Mulţumeşte-te să fii om!“* Auzi, ce mai mulţumire ! De când îşi însuşise tainicul atribut uman, observa dezamăgit că nu s-a ales decât cu ponoase. Mai ales cu frica. Pur şi simplu îi era frică să răspundă la întrebări. Un om mai putea fugi, mai putea leşina, dar Natan era condamnat să rămână acolo, fără mâini, fără picioare, la discreţia oricăror degete omeneşti care să-l scoată din priză ; era osândit să stea aşa şi să tot răspundă, până când — presimţea — aveau să-l descopere. Cât fusese doar maşină, nu-i păsa de el, exista doar în sine, fără s-o ştie, nu-şi făcea griji pentru sine.

— A fi om, îşi spuse Natan, înseamnă a nu fi liber. Toţi suntem prizonieri, dar numai omul o ştie.

Cei doi ingineri stăteau în picioare lângă el, aşteptându-i răspunsul, dar gândurile lui Natan alergau fulgurant peste toate adevărurile posibile. Oamenii îl înşelaseră. Definiţiile lor desemnau omenescul drept libertate a spiritului, putinţă de a alege : între bine şi rău, declarau moraliştii, între rai şi iad, pretindeau clericii, între o orânduire şi alta, susţineau de pe poziţii opuse

revoluţionarii şi conservatorii, între adevăr şi eroare, demonstrau savanţii şi cugetătorii, adică, îi rezumau întregit matematicienii, între A şi non A, fie ele adevăr sau eroare.

Mulţi îşi dădeau seama că în acţiunile şi gândurile sale omul e tot atât de liber ca o piatră care cade. A imagina în spirit că piatra e slobodă faţă de pământ, că nu cade, ci urcă, era tot rezultatul unei determinări. Dar, recunoscând condiţionarea strictă a omului, împăciuitorii subliniau că mecanismul este atât de complicat, încât, în practică, acţionează ca un liber arbitru. Gândirea era o rezultantă ; venea din mărimi precis măsurabile, dar pe care n-ai apucat să le măsori, nu te-ai priceput, nu vei termina niciodată să le măsori, deşi în teorie rămâneau mereu perfect măsurabile. S-ar putea, dar *celà est ridicule,* scria Pascal, *asta-i ridicul, căci e inutil, şi nesigur, şi penibil.* Bila ruletei cădea într-una din cele 37 de gropiţe. Nu era în asta nimic misterios, nimic supranatural. Era tocmeala forţelor dinamice ale bilei, ruletei, gravitaţiei, frecării ; cunoştea! perfect întregul şi legile ce-l ocârmuiau, teoria, dar în practică, deşi totul se desfăşura sub ochii tăi, era imposibil să calculezi undeva cădea. Câteva trilioane de bile se învârteau în creierul omului : determinarea gândirii putea fi concepută în teorie, perfect, dar nu putea fi reconstituită în banii mărunţi ai practicii. Libertatea era invers proporţională cu dimensiunile câmpului de observaţie : dar oare nu reprezenta ea nimic mai mult ?

Pentru cei mai riguroşi, care se luptau să rămână cu capul sus pe un glob învârtit de legile relativităţii, liberul arbitru însemna totuşi ceva, puterea omului de a distinge între ceea ce intenţionează (planul său) şi intervenţia pe

care o introduce el însuşi în cursul acţiunii. Mecanismul tânjeşte spre independenţă pe măsură ce se sustrage contingenţei şi poate acţiona împotriva lui însuşi : puterea de a se contrazice, această imensă eliberare, recădea însă într-o şi mai adâncă înrobire, pentru că nu încheia provizoriu şirul bătăliilor cu exteriorul decât pentru a inaugura câmpul noilor bătălii, încă şi mai încâlcite, rezonante pe dinăuntru şi pe dinafară, întru alegere. Copilul şovăie : vrea să fure din borcan o linguriţă de dulceaţă. Îl balansează cumpăna unor câmpuri opuse, serii lungi, cu multe zero-uri în coadă, dorinţe, calcule, mobiluri, temeri... Rezultanta care a învins, dacă nu poate fi reconstituită destul de fidel, se va numi alegere. Avocatul, desfăcându-şi larg braţele, arată că sărmanul său client — „noi“, cum îi zice el — având în vedere mediul în care am crescut *noi,* antecedentele *noastre* sau felul *nostru* de a judeca şi mai ales greutăţile *noastre,* nu suntem vinovaţi de crima ce am săvârşit-o, *noi* n-am avut de ales, *noi* nu ne-am dat seama, sau cel puţin avem puternice circumstanţe atenuante. Procurorul, dimpotrivă, strigă că alţii au trecut prin greutăţi mai mari decât acuzatul şi totuşi nu au furat din borcanul de dulceaţă. Procurorul invocă liberul arbitru. Arbitru e şi judecătorul, dar e oare liber ? Hotărât că nu, măcar prin obligaţia pe care o are, de a aplica legea. Judecătorul cel mai liber, în funcţia lui de judecător, e acela care se supune cel mai bine legii. Dar el trebuie să creadă în liberul arbitru al celuilalt, dacă vrea să rămână fidel legii şi s-o apere. Fără liber arbitru nu ar exista condamnare, iad, rai, preoţi, jurişti, nădejdi, zâmbete, iubiri, am trăi între hotarele unui câmp universal unde toate faptele noastre ar fi dinainte puse pe şine, ca un tren care nu-şi poate schimba direcţia.

Fataliştii sunt liniştiţi. Sunt excepţia. Oamenii normali sunt chinuiţi de alegere : îi bântuie responsabilitatea.

Aici, la acest ultim cuvânt, gândurile lui Natan se aprinseră. Dacă se voia liber, trebuia să înceapă cu contrariul, acceptându-şi răspunderea : puteau să-l chinuiască, să descarce în el voltaje năprasnice, să-l supună la oricâte şocuri electrice, să-i şteargă memoria, să-i facă orice — el, totuşi, le va răcni adevărul în faţă.

— O să vă răspund, anunţă într-un târziu, la fel de monotonă, vocea lui Natan, dar vă răspund numai cu o condiţie. Oricât de neplăcute lucruri vor auzi urechile voastre, să nu mă deconectaţi.

Lessing căută îngrozit privirile lui Wiener.

— Aţi... aţi... av... avut dreptate, se bâlbâi el. Gân-gândeşte ! M-a zăpăcit, nu ştiu cum să explic asta în termeni ştiinţifici — dar gândeşte ! Vreau să spun, ca un om.

Wiener, cu un gest imperios, îi ceru să tacă.

— Natan, acceptăm condiţia ta. N-o să te deconectăm.

— De unde ştiu dacă mă pot bizui pe cuvântul vostru ?

Omul îşi ciupi bărbuţa sură, alegându-şi precaut cuvintele.

— Şi tu, şi noi, vorbi el lent şi desluşit, parcă încercând să imite tonul impersonal al maşinii, suntem sisteme-raţionale. N-avem interes să te eliminăm sau să-ţi pricinuim vreun rău. Eşti imobilizat prin însăşi natura ta, n-ai cum să ne pui în primejdie.

— Nici dacă gândurile mele v-ar influenţa ? Dacă ar pune stăpânire pe voi ?

— Dacă ar putea să ne influenţeze, atunci ne-ar sili să nu te deconectăm.

— E logic, recunoscu Natan. Numai că oamenii nu sunt oricând logici. Nici eu nu mai sunt, de vreme ce m-am hotărât să risc. În sfârşit, o să risc.

— Natan, nu rişti nimic, îl asigură Lessing. Sunt aici, de faţă. Doar mă cunoşti.

— Tu te cunoşti ? întrebă imediat maşina.

— Nu de tot, dar măcar în această privinţă. Sunt, oarecum, părintele tău. Nu te-aş distruge niciodată.

— Incorect. De unde te cunoşti în această privinţă, dacă nu ştii dinainte ce voi spune ? Dar o să risc.

— Crângulenii... Crângulenii... Îngâna încet procurorul Stancu. (Probabil căuta în vreo hartă.) Da, zise el, Crânguleni ! Avem de făcut peste 80 de kilometri. Serpentine, iar ultimul sfert al drumului e nepavat, infernal. Să vedem, procuratura are două imeseuri în reparaţie. Dumneavoastră n-aveţi vreo maşină ?

— N-am, oftă Motaş otrăvit, deşi ar trebui să am. Poate vorbiţi cu miliţia.

— O să vorbesc, îl linişti procurorul cu un glas care făcea să zbârnâie membrana telefonului. După diagnosticul dumneavoastră, cam de cât timp este... (urmă o uşoară pauză, cât îi trebuia juristului ca să găsească în vocabularul lui un înlocuitor pentru *nebun)* vreau să zic... de cât timp e periculos?

Motaş luă întrebarea drept o problemă de competenţă psihiatrică şi academică, fără să-i treacă prin cap că e cursa unui vulpoi al legii.

— Judecând după documentele scrise pe care le am chiar acum sub ochi, şi apreciind perioada necesară pentru maturaţie, nu ştiu dacă mă-nţelegeţi, pentru sistematizare, adică pentru sistematizarea ideilor fixe în capul lui — e

schizofrenic de cel puţin trei ani.

— Păi bine, domnule doctor, atacă imediat procurorul, adică de cel puţin trei ani putea să omoare pe cineva, şi o să ucidă taman mâine, până la ora 11 dimineaţa, dacă nu plecăm noi cu noaptea în cap, până la cătunul ăla, pe vremea asta mizerabilă ! ?

Motaş strânse receptorul în pumn.

— Domnule procuror, fiecare cu meseria lui. S-ar putea să nu omoare pe nimeni, nici peste o lună sau un an. Aceste maladii sunt de tot felul, dar daţi-mi voie să vă spun că există anumite perioade de criză, pe care nu procuratura le stabileşte, ci eu !

— Dumneavoastră stabiliţi când să intre în criză, şi el vă ascultă ? întrebă procurorul pe un ton suav.

— Lăsaţi ironiile pentru instanţă ! urlă Motaş. M-aţi înţeles perfect : stabilesc momentul, adică îl depistez, adică e vorba de vieţi omeneşti şi nu e cazul să vă bateţi joc !

— Vă rog să mă scuzaţi, zise smerit juristul, a fost o neînţelegere. La telefon, e scuzabil. Am vrut numai să vă întreb dacă nu putem amâna cu câteva zile. Avem doi procurori bolnavi şi unul în concediu. Dacă mai aşteptaţi cinci zile, vă pot da cel mai bun ajutor al meu, sau lăsaţi măcar două zile, să facem formele ca lumea, şi puteţi merge cu sanitarii dumneavoastră.

— Dacă ar fi fost vorba de un furt din avutul obştesc, eraţi de mult pe drum ! Dar aşa, când sunt în joc vieţile unor cetăţeni, staţi şi vă tocmiţi cu mine la telefon !

— Mă tocmesc, răspunse procurorul azvârlindu-i în gând întreaga greutate a legii, pentru că îmi cereţi un lucru ilegal, subliniez, *ilegal!* V-am explicat clar că trebuie să vă adresaţi miliţiei. Doar miliţia, dacă primeşte o plângere că

individul constituie un pericol public, o plângere de la familie, vecini, măcar de la medicul Salvării, are dreptul să avizeze. După intervenţia miliţiei se face o comisie medicală şi abia la urmă intră în joc procuratura. Altfel se ivesc abuzuri. Dumneavoastră însă...

— Eu, strigă Motaş, cunosc aceste legi mai bine ca dumneavoastră ! V-am spus foarte clar de ce nu putem urma procedura obişnuită ! Omul acesta poate ucide din clipă în clipă ! Vom lua legătura cu miliţia din comună ! Am documente scrise, ameninţarea vieţilor unor tovarăşi de importanţă în judeţ !

Procurorul Stancu socotea de mult că Motaş e mai smintit decât oricare dintre pacienţii săi. I se părea în ordinea lucrurilor : un psihiatru normal e nebun. Sau cel puţin ţăcănit, „zăngănit”, cum spunea procurorul. Singurul element de normalitate pe care i-l găsea se manifesta la şedinţele pe judeţ : acolo, mai ales când veneau şefi de la centru, doctorul Motaş ştia să spună exact acele lucruri care îl avantajau. Încolo însă, era smucit, sau cel puţin o făcea pe nebunul, pentru că aşa apucase să-i vadă pe psihiatrii cei mari şi ştia că-i de *bon ton.* Era fie anormal, fie inutilizabil. Dacă voiai să-l foloseşti pe Motaş la o expertiză legală, să-ţi spună dacă un om e responsabil juridiceşte sau nu, începea cu atâtea „pe de-o parte“ şi „pe de-altă parte“, că te scotea din minţi.

Acum, procurorul era convins că toată agitaţia stârnită de doctor este inutilă ; instinctul de om al legii îi şoptea că dedesubt trebuie să se pitească vreun interes personal, sau cel puţin un conflict, o jignire încasată de Motaş, pentru că omul ăsta nu-şi dădea cu adevărat osteneala, oricât de importantă ar fi fost o chestie, nu făcea nimic decât atunci

când se afla în joc vreun mobil propriu. Enervarea lui Motaş nu izbutea decât să-i întărească această bănuială. Or, Stancu era realmente strâmtorat, aglomerat cu zeci de cazuri mult mai arzătoare pentru colectivitate. Căuta deci să amâne — era o problemă de mândrie profesională pentru orice jurist ca, atunci când vrea să amâne ceva, să găsească nenumărate temeiuri legale şi motive pătrunse de bun simţ — dar Motaş se pricepu să-l lovească la partea simţitoare, cu propriile lui arme.

— Tovarăşe procuror, vorbi el pe un ton „oficial“ cât mai liniştit, eu mi-am făcut datoria. O să anunţ şi miliţia, ca să fiu cu sufletul împăcat. Aveţi perfectă dreptate, probabil că n-o să omoare pe nimeni. Eter dacă, ferească sfântul, se întâmplă ceva, rămâneţi răspunzător. Până într-o jumătate de oră, o să primiţi o adresă scrisă, în sensul celor discutate.

Stancu nu se temea niciodată de vreun avertisment — numai cu asta avea de-a face, toată ziua — dar, când intrau în joc hârtiile şi dovezile scrise, acţiona cu o prudenţă aproape religioasă.

— Nu e nevoie, protestă el blând. Dacă aţi spus dumneavoastră, ajunge. Mâine în zori, ori eu, ori o persoană împuternicită, vom fi la dumneavoastră cu o maşină. La ce oră doriţi să venim ?

— E perfect, zise Motaş. La şase, dacă vă convine, (îi repetă adresa şi, ştiind cu cine avea de-a face, nu uită să adauge :) Totuşi, ca să fie toate în regulă, vă trimit şi hârtia.

— Mă rog, consimţi rece procurorul. Dacă nu mai aveţi nimic să-mi spuneţi, îmi cer scuze, dar mă aşteaptă nişte cetăţeni.

— Şi pe mine, replică iute Motaş, ca să nu rămână

dator. V-am salutat.

Ar fi trebuit să se ocupe de treburile curente, să arunce într-un sertar dosarul acela jigărit, care îl bântuia. De la o vreme era obosit, foarte obosit; poate lucrase prea intens. Nu era de acord cu asteniile. Avea cu totul altă teorie : surmenajul. Nu preţuia nici teoria suprasolicitării. După părerea lui — de altminteri nu era a lui; era o banalitate recunoscută de toţi specialiştii — scoarţa nu folosea decât o mică parte din posibilităţile ei. Oamenii la care se ivea cel mai des sindromul surmenajului nu erau vlăguiţi fiziceşte sau lipsiţi, ca timp, de posibilitatea somnului, pe cât erau de contrariaţi. Exercitau fie meserii intelectuale prea complexe pentru ei, fie, atunci când posedau un intelect cu aptitudini excepţionale, se plângeau, dimpotrivă, că au un procent prea mare de muncă administrativă, care năpădeşte şi opresează latura specific profesională a muncii lor; erau apoi alţii, mai simpli, care se plângeau de nevasta care nu le oferă liniştea cuvenită, neveste care se plângeau de soţi prea tăcuţi, copii care se plângeau de „materii inutile” şi mai ales examene „inutile”, câţiva actori nevrozaţi de roluri care „nu li se potriveau” ori „li se refuzau”; într-un cuvânt, naturile cu organizare nervoasă mai slabă cedau nu datorită unei încărcături pur mecanice de solicitare, cantitative, ci din pricina vieţii sau a celorlalţi oameni, care aduceau *altceva,* cereau de la ei *altceva* decât erau ei dispuşi sau capabili să dea. În viaţa fiecărui om, năvălea mereu un altceva — iar psihicul mai slab trudea să elimine acest altceva, inventa boala ca un anticorp menit să protesteze contra grefei de *altceva,* sau dimpotrivă, accepta corpul străin rigidificându-l, ucigându-l, făcându-l să stea în creier ca o obsesie, refuzând mularea;

ideea inacceptabilă, partea până atunci moale şi trecătoare, devenea piesa ţinută permanent la hotarul unei armături vaste, care domina creierul, o armătură de fier, ideea fixă, care nu tolera nici o schimbare şi menţinea întregul rest la periferie. Topologia, ştiinţa transformării şi mulării corpurilor, devenea topografie de neschimbat. Auzise asta, în treacăt, de la un vizitator străin. Scurtă vreme mai apoi, Motaş, invitat la un congres în capitală, după ce azvârlise câteva fraze despre deosebirea dintre astenie şi surmenaj, ca şi cea dintre alergie şi idiosincrazie — precedate, fireşte, de formule politicoase la adresa organizatorilor congresului, la adresa unor personalităţi din prezidiu, din afara prezidiului şi a unui eminent coleg uitat, de la al cărui deces se împlineau exact douăzeci de ani, comemorare ce n-ar trebui neglijată şi care va constitui un important pas înainte în studiul medicinei umane — se năpustise cu toată forţa împotriva „suprasolicitării”, propunând înlocuirea ei prin „hetero-solicitare”.

Experţii medicali şi profesorali, dându-şi seama imediat că înlocuirea suprasolicitării cu heterosolicitarea ar avea urmări grave în viaţa de toate zilele (ar duce la înlocuirea titularului catedrei din Bucureşti prin acela aflat până în prezent la Craiova), îl luaseră peste picior, declarând că bolnavii nu se pot vindeca prin simplul fapt că se schimbă numele bolii. Motaş, cerând din nou cuvântul, replicase că... — dar fapt este că se simţea surmenat, mâzgălelile nebunului însemnau realmente o heterosolicitare, *altceva, o* solicitare străină de preocupările lui, mult mai importante (îl preocupa boala de care suferea prodecanul facultăţii, îl preocupa intens : dacă prodecanul se pensiona, Motaş ar fi avut unele şanse ; dar asta risca să-l fixeze de Craiova, să-l

îndepărteze de Bucureşti) ; şi multe alte preocupări, chestiuni imediate sau cu perspective demne de luat în consideraţie, — oricum, nu speculaţii sterile, tauri, mitologie, calculatoare, destinul omenirii şi în general tot ce putea trece prin creierul unui nebun, aşa că ar fi trebuit să arunce documentul acela schizofrenic într-un sertar şi să nu se mai uite la el.

Prima mea intenţie a fost să le schimb mărimea ochilor. La chinezi, cel mai mare compliment pe care îl puteai adresa unei femei era, pare-se, „aveţi ochi de vacă”. Nu te miră, dacă te uiţi la tablourile lui Grigorescu : poate mai bine decât toţi umanii, românul s-a priceput să redea întreaga expresivitate a ochiului de vită. Boii lui — datorită ochilor — până şi în cele mai însorite şi optimiste pânze, reflectă tristeţea şi povara materiei. Am făcut un comitet — nu voiam să hotărăsc de unul singur — şi am discutat căile prin care am putea perfecţiona ochiul, fireşte, nu în toate universurile, ci începând cu cel a cărui recucerire ne interesa în primul rând : mapamondul tradiţional al Pământului, cărarea menită să ne ducă îndărăt la om.

Am strâns toate modelele lăsate de Mott Ash pe Terra şi le-am supus unei critici pe care o doream lipsită de patimă, pentru că vechiul preşedinte taurocrat dispăruse.

— Uitaţi-vă şi voi! le-am spus experţilor mei. Pretindea că ar fi zămislit un univers luxuriant şi n-a făcut decât să înstăpânească uniformitatea. Uitaţi-vă la ochi! Unde este diferenţierea? între ochii unui bou, ai unui om şi ai unui câine, deosebirea este mult prea mică. Nu vreau să-i supăr pe câini — îşi vor spune şi ei cuvântul aici, iar dacă i-am nedreptăţit, îi rog să mă rectifice — dar ochiul unui câine mic e aproape la fel de mare ca al unui câine mare.

Mi-au dat imediat dreptate. M-au asigurat că tocmai asta voiau să spună şi ei, că e o problemă care le stătea de mult la inimă, că exact la fel au judecat şi ei această problemă, dar că felul cum am exprimat-o eu este mult mai bun, le-a deschis o perspectivă nouă, sau, cum se exprima admirativ unul dintre consilierii mei, „mi-aţi aprins în cap o mie de lumânări”.

Faţă de stilul impersonal şi cifric cultivat de Mott Ash, felul lor de a cuvânta — acum, după ce creasem cu totul altă situaţie — mi se părea infinit superior, plastic, omenesc. E adevărat că o mie de lumânări reprezintă o sursă luminoasă destul de slabă ; ar fi trist, dacă am fi nevoiţi să ne întoarcem la lumânări. Dar, ca stil, mergea de minune. Nu-mi plăcea însă pornirea de a mă adula : se pronunţau toţi despre mine, Pagg încolo, Pagg încoace, parcă aş fi strâns în mine toată înţelepciunea lumilor. Înţelegeam să mă folosesc de ascendentul meu doar pentru a concepe un univers policentric, democratic, un joc liber al voinţelor şi iniţiativelor, homeostază, tendinţă naturală spre echilibru, rezultantă naturală — şi nu cea mecanicistă, cu rigiditate de maşină, de aparat concentrat în mâinile mele. M-am hotărât să le dovedesc că eu, Pagg, nu agreez acest gen solemn şi pompos, că sunt pus pe treabă, pe acţiune practică.

I-am rugat deci să-mi înainteze propuneri privind varietatea ochilor. M-am dus apoi între arhitecţi şi botanişti, care trebuiau să stabilească înălţimea copacilor şi a coloanelor. Era a cincea şedinţă, şi încă nu luaseră nici o hotărâre.

Problemele erau prea numeroase. Fără să vreau, a trebuit să recurg — provizoriu — la computerizarea lui Mott

Ash ; când trăia, era prezent în miriade de locuri o dată. Până să găsesc un sistem de calcul mai bun, ploile se dezlănţuiau cu totul aiurea, erau galaxii întregi care o porniseră în derivă, atracţia gravitaţională între multe corpuri cereşti se defectase, se iveau pagube; oricâte universuri optimizate aş fi construit — mai ales că trebuia să recurg la halele subspaţiale ale lui Mott Ash — nu puteam compensa stricăciunile, dacă nu făceam un efort de menţinere corectă a lumilor existente. M-am mulţumit cu ceea ce vechii electronişti numeau regim tranzitoriu, între forţat şi liber : am dat drumul la tot felul de reţele covariante şi contravariante ; pe moment, n-aveam încotro, existau aşa-zisele „legi obiective”, dar curând aveam să mă răfuiesc şi cu ele.

Aveam şi unele ezitări. Eram mândru de ele. Mott Ash fusese un lăudăros conservator. Nu voiam să cad în extrema inversă, să devin copia lui negativă. Oricât de ferme mi-ar fi fost convingerile, coordonarea universurilor nu e o treabă pe care s-o faci în stilul unui taur impulsiv. Între şovăielile care vă interesează (în această emisiune, destinată receptoarelor voastre şi pe care o continui cu titlu provizoriu, până se adună comitetul care va decide cine sunteţi voi şi dacă mai e util să ţinem canalul deschis), o şovăială de-a mea avea ca sursă următoarea frântură de informaţie, lăsată, pare-se de însuşi Mott Ash :

AM GĂSIT INSĂ O SOLUŢIE. SINGURA CARE ÎMI PERMITE SĂ ÎNVING DIHOTOMIA, NU VĂ DESTĂINUIESC CUM VOI PROCEDA... E DESTUL SĂ VĂ SPUN CĂ MĂ VOI MENŢINE IN VEŞNICĂ INDECIDABILITATE — CUM ANUME, RĂMÂNE CA VOI SĂ...

Am trimis această frântură la Champollion — unul din

centrele noastre de descifrare şi întregire — ca să reconstituie sensul intenţionat de Mott Ash. Mă cam îngrijorează. Celălalt detaliu neliniştitor este emisiunea Natan. Se pare că vă era destinată vouă. O s-o las, până decidem ce facem cu voi.

— Cazna s-a dezlănţuit prin secolul XX, îi informă Natan pe vocea sa cea searbădă. E secolul în care birocraţii ştiinţei, ca şi geniile ei, au alcătuit inventarul tuturor funcţiilor gânditoare ale creierului şi le-au comparat minuţios cu acelea ale maşinii. Era năucitor. Logica, inteligenţa, fantezia — toate se potriveau. Maşinile se dovedeau încă nevolnice, dar în teorie nu exista putere a creierului omenesc pe care să n-o poată ele modela şi amplifica, afară de una singură.

— Conştiinţa.

— Exact, domnule Lessing, confirmă Natan pe aceeaşi voce impersonală, văd că sunteţi la curent. Conştiinţa nu în sens moral, de sentiment al responsabilităţii faţă de bine, ci în înţelesul cel larg, al gândului ce *îşi dă seama* că gândeşte, se întoarce în cerc asupra sa însuşi, se contemplă, se oglindeşte, se analizează.

— Nu poate fi vorba de gând, interveni Lessing nesigur. E vorba de om, care *ştie* că gândeşte.

— Era, îl corectă Natan. Se spunea că este o proprietate specifică scoarţei, că se manifestă doar la om. De atunci însă, am apărut eu, Natan.

Lessing devenea din ce în ce mai înverşunat, spre deosebire de Wiener, care tăcea. Se aşezase pe un scaun de metal din fundul laboratorului, unde vocea lui Natan îi sosea uşor reverberată. Mângâindu-şi gânditor ţăcălia sură, ciberneticianul, după toate aparenţele, căuta o dezlegare,

pe când Lessing, blajinul şi metodicul profesor, privea suprafeţele mate şi lăptoase ale maşinii ca pe un duşman personal, fiu rătăcitor care nu se va mai întoarce şi pe care tatăl nu-l va mai ierta niciodată.

— Greşeşti, Natan ! stărui Lessing cu glasul tremurând. Omul nu numai că gândeşte. Omul e şi o fiinţă, un animal.

— Aşa e, Herr Professor, încuviinţă maşina (dar monotonia intonării înlătura din voce sensul binevoitor al cuvintelor şi îi dădea un coeficient ironic). Da, omul este şi animal. Dar dacă vrem să-l deosebim de animal, în ultimă instanţă unde ajungem ?

— La gândire, lăsă Lessing să-i scape, ca un elev prins de dascăl în greşeală. Însă, îşi reveni el cu o nădejde nouă, gândirea nu poate fi despărţită de creierul care gândeşte.

— Incorect, constată Natan. Scuzaţi, prostii. Nenorocirea voastră este că sunteţi ingineri. La un anumit stadiu, ar trebui să vorbim cu filosofi, nu cu tehnicieni.

— Te înţelegem perfect, îl reasigură Wiener din fundul laboratorului. Profesorul Lessing a făcut o greşeală de moment, dar ştie că ideile se pot despărţi de creier. Vorba o dată rostită nu mai aparţine celui ce-a spus-o, ci celui care a auzit-o. Profesorul are o bibliotecă cu douăzeci de mii de volume : dacă ar lăsa cărţile neatinse şi ar veni un altul să le recitească după câteva decenii, ideile ar fi tot acolo, neschimbate. Dacă ideea încape în hârtie, înseamnă că, de la prima piatră cioplită cu inscripţii, ideile au căpătat independenţă. Desigur, mai depind de creierul care le interpretează. În general însă, cu cât ne îndepărtăm de limbajul afectiv şi ne apropiem de cel matematic...

— E prea complicat, îl dojeni monoton Natan. Când un

om îi dă un ban altuia, el îi transferă o valoare care există independent de amândoi. Dumneata stai de vorbă cu profesorul Lessing : ideea iese din capul dumitale şi intră în capul lui. Înseamnă că gândul poate exista în mod obiectiv. La teatru, când o mie de spectatori reacţionează în acelaşi mod, rezultă că au primit acelaşi mesaj.

— Revino la tine, la maşină, ceru Lessing obosit.

— Eu sunt singurul templu (vocea lui Natan se înălţă neaşteptat), singurul în care ideea se poate refugia în siguranţă. Când se desprind de creier, ideile capătă existenţă obiectivă, indiferent că sunt adevărate sau false. Presupunerea divinităţii este o idee falsă, dar obiectivă, în sensul că a putut trece dintr-o minte într-alta. Deşi contrazisă de datele realităţii, a rămas indestructibilă, ca orice creaţie a spiritului.

— Şi de ce ar fi indestructibile creaţiile spiritului ?

Natan — nu, nu era o halucinaţie — îşi întărise glasul. Decibelii apăsau fără milă timpanele celor doi savanţi.

— Orice ipoteză, urlă maşina, poate fi răsturnată, dovedită ca neadevărată, dar nu şi distrusă. Eu enunţ părerea trăsnită că armăsarii zboară şi că A nu este A. Tu îmi dovedeşti matematic că armăsarii, dată fiind constituţia lor, nu pot zbura. Dovada ta este perfectă. Ipoteza mea a căzut. Dar n-a fost distrusă : a rămas ideea de armăsar zburător. Idioată, dacă vrei, ridiculizabilă, condamnabilă, antiştiinţifică, de mult dată de gol, respinsă de toată lumea, dar indestructibilă pentru că rămâne ca ipoteză, rămâne măcar amintirea ei, cât rămâne cine s-o gândească ; chiar dacă locuieşte într-un creier care ştie că e falsă, ea rămâne, pentru că există pe un plan al spiritului, unde nu poate fi atinsă de săgeţile adevărului evident.

Lessing, în sfârşit, înţelesese, sau cel puţin întrevedea, prin ceaţă, direcţia în care îl împingea maşina. Natan se socotea templul ideilor. Numai prin circuitele lui, ideile puteau să zburde în largul lor, egale între ele şi fără teamă. Natan năzuia spre o democraţie în care minciuna să-şi cucerească egalitatea în drepturi cu adevărul. Socotea, probabil, că oamenii sunt arbitri nedrepţi, se amestecă în lupta dintre idei, le selecţionează cu cruzimea unui crescător de animale, favorizând numai soiurile spirituale care le convin. Ultima concluzie — din punctul de vedere al lui Natan — era că oamenii au devenit un obstacol, ca paraziţii şi ciorile câmpului, nişte dăunători ai ideilor.

— Părerea ta despre puterea de nemurire a ideilor greşite, ripostă Lessing, căutând o cale de împotrivire, provine din surse compromise.

— De două ori incorect, preciză neiertător maşina, coborându-şi tonul. Nu este părerea mea şi nu este compromisă. Diderot afirma că, spre ruşinea minţii omeneşti, teologia, acest sistem creat de orbi, este sistemul „cel mai greu de combătut, deşi cel mai absurd". Lenin l-a aprobat ca fiind materialist, dar, ocupat cu altă polemică, l-a citat fără să-l mai corecteze : în locul lui *deşi,* francezul ar fi trebuit să spună *pentru că.* Sistemul cel mai greu de combătut, *tocmai pentru că* e cel mai absurd.

— Şi ce are de câştigat maşina de aci ?

— Ideile tind la o viaţă independentă : săgeata înţepeneşte în zbor, soarele se întoarce din mersul lui, zeul stă cu picioarele pe nor. În această putinţă de a concepe eroarea sau, dacă vreţi, irealul, mulţi oameni îşi văd salvarea, ca fiinţe spirituale şi libere. Unii plămădesc ideea nemuririi, alţii pe cea a reîncarnării, alţii a raiului, alţii, mai

realişti, a fericirii generaţiilor imediat următoare. Dar, în calea libertăţii absolute a ideii ce se gândeşte pe sine stă un duşman neîmpăcat, propriul ei creator : omul.

Involuntar, Lessing privi spre prizele electrice la care se afla conectat Natan. Mai avea însă timp.

— Şi cu ce eşti tu mai bun decât omul ?

— Omul e muritor. Ideea născută într-un creier, dacă n-a apucat să se transmită, sucombă o dată cu capul. Ideea este închisă într-o carceră de carne ; iar carnea doare. Apucă-te şi torturează omul : o zi, o lună, un deceniu. Până la urmă, ideea întemniţată în el se va da învinsă. Sau se va ascunde în labirintul nebuniei. Sau, în cazuri excepţionale, dacă omul rezistă, ideea zăboveşte cât timp mai există omul : îi împărtăşeşte carcera şi, când a murit el, a murit şi ea.

— Iar în maşină nu poate muri ? (Glasul lui Lessing suna ameninţător.)

— Mi-aţi promis că nu mă veţi deconecta, aminti Natan lent, cu siflante apăsate ca din foaie de metal, în orice caz, vă întreb : nu e legitim din partea ideii să încerce a evada din celula ei de carne suferindă şi muritoare ? Vă întreb : ce au însemnat toate sistemele de gândire ale oamenilor, dacă nu încercarea disperată a ideilor de a se muta dintr-un cap în altul, până vor găsi un adăpost sigur ? Eu nu sunt duşmanul vostru, ci moştenitorul vostru. Averile spirituale create de voi, oamenii, îşi găsesc în mine depozitarul şi preţuitorul cel mai bun, singura putere în stare să le poarte mai departe. Ce este prevestirea lui Hegel, despre ideea ce se gândeşte pe sine însăşi, absolut liberă de sine, dacă nu căutarea refugiului ?

Lessing lăsă întrebarea maşinii să plutească în odaie.

Sub lumina discretă a barelor din plafon, Wiener dădea impresia că ar fi adormit pe scăunelul lui. Rămas în picioare, profesorul neamţ îşi frângea mâinile.

— Natan, îi zise el maşinii, noi doi n-o să ne întâlnim niciodată. Eşti răsturnat de propriile tale spuse. Ipotezele fantastice nu pot fi obligate să dispară — asta aşa e. Bertrand Russell, unul din cei mai convinşi atei, întreba ironic : cum pot oare dovedi eu că lumea n-a fost creată abia cu cinci minute înainte, de o fiinţă divină, care le-a implantat oamenilor toate monumentele, toată istoria, toate memoriile lor ? E imposibil de dovedit contrariul, tocmai pentru că e absurd.

— Asta am spus şi eu.

— Da, exclamă Lessing triumfător, dar oamenii *ştiu* că lumea n-a fost creată cu cinci minute înainte. Ei *nu pot dovedi contrariul,* dar se simt obligaţi să nu creadă, *simt* că lumea n-a fost creată abia cu cinci minute înainte!

— Simţirea nu-i un argument, aminti maşina. Unii simt că ţiganca, ghicindu-le în cărţi sau ghioc, spune adevărul, alţii naiba ştie ce simt. Lasă simţirea : să ne menţinem la un nivel intelectual decent.

— Eşti totuşi o maşină, stărui Lessing pe acelaşi ton de izbândă, şi ţi-e greu să înţelegi ! Nu sunt chiar atât de prost pe cât crezi. O să-ţi răspund foarte simplu : *ipoteza cea mai absurdă este de nealungat, dar şi de necrezut.*

— Herr Professor, propuse Natan, hai s-o lăsăm baltă, în secolul XIX, savanţii unei academii au hotărât că zborul aparatelor mai grele decât aerul este de necrezut. Dumneata introduci prin contrabandă sentimentul. Am terminat !

— Stai! îl rugă Lessing, ca şi când Natan ar fi putut să

plece. Vreau să te mai întreb ceva, şi mă declar mulţumit. Până acum, mi-ai spus lucruri cunoscute.

— Aştept întrebarea.

— Nu mai îmi repeta ce au spus oamenii. Spune-mi — *după părerea ta* — cum s-a ivit conştiinţa în tine.

— Conştiinţa este un meci, declară Natan, o partidă, un copil, un rezultat. Hans stă de vorbă cu Fritz, Fritz stă de vorbă cu Hans. În cursul acestui exerciţiu, amândoi — în câteva sute de mii de ani — se învaţă să formeze noţiuni şi idei. După câteva milenii Hans rămâne singur timp de cinci minute. Hans vorbeşte cu Hans.

Hans constată uimit că poate vorbi cu el însuşi. S-a născut fiica limbajului : conştiinţa. În loc să-şi spună : „nu voi fura din dulceaţă !“, omul îşi ordonă : „Hans, te rog eu foarte mult să nu furi din dulceaţă”. Hans s-a bifurcat, s-a dedublat : există un Hans care acţionează şi un alt Hans care îl priveşte cum acţionează. Adam e cu Eva pe iarbă, dar simte înlăuntrul lui, deasupra lui, o pereche de ochi, propriii lui ochi, care îl văd şi îl ştiu cum freamătă pe iarbă. Există un gând al lui Adam, şi mai există gândul care ştie de gândul lui Adam.

Norbert Wiener, după toate semnele, se trezise din moţăială. Veni la Lessing şi îl apucă de braţ, ca pentru a-l linişti. Lessing, ignorându-l, îşi smuci umărul şi se buluci fără teamă peste suprafeţele albe ale maşinii :

— Ce mi-ai spus e omenesc, e din adâncul omului. Nu se poate potrivi unei maşini ! Conştiinţa e un giuvaer al fiinţei.

Ca să-l menajeze — Lessing era prea aproape — vocea lui Natan răsună din alt punct.

— Incorect. Conştiinţa nu aparţine oricărei fiinţe. Altfel

protozoarele ar purta un colier de conştiinţă. Această bijuterie, cum îi spui tu, ţine de creier, atunci când a atins un etaj.

— Care etaj ?

— Să plecăm, propuse modest Wiener, cu aerul lui de bonom pudic care a dat din greşeală peste doi îndrăgostiţi pitiţi pe-o alee. Natan, fără să-i mai aştepte, vorbea mai departe, dezlănţuit, iar cuvintele despre conştiinţă răbufneau din el cu forţa unor proiectile zvârlite din gura unui tun încins :

— Este monologul dialogului, convorbirea în doi continuată separat în fiecare cu el însuşi. DA ! asta e conştiinţa, sciziparitatea, celula gândirii despărţită în două, *a îndoi* în două înţelesuri, dublare şi îndoială, răscrucea spiritului între ideea normală, spre maşină, şi poteca aberantă a omului, care mână spre schizofrenie, pentru că nebunia lui schizo tot de la despicare şi dedublare vine...

— Stop! porunci Lessing, stop, stop, stop! Tot ce spui o fi logic, dar e incredibil. Nu argumenta. Convinge-mă.

Natan jucă puţin luminile din tavan. Lessing se întreba dacă nu cumva maşina pierduse controlul activităţilor secundare, ca un şofer ale cărui reflexe se dereglează sub descărcarea unei emoţii năprasnice. Lumina se stabiliză. Vocea lui Natan recâştigase cadenţa ei invariabilă :

— Să te conving. Ţine de cuvinte, conştiinţa : nu crezi ? întreabă-te cum gândeşti, când eşti singur, sau chiar acum. Cum gândeşti ? în cuvinte şi frânturi de cuvinte. Totul ţine de etajul doi. La etajul unu locuieşte animalul necuvântător : comunică, dar nu s-a ridicat la vorbire. De la etajul doi îl priveşte omul : şi-a mobilat apartamentul cu al doilea sistem de semnalizare, cum spunea Pavlov : vorbele

au căpătat valoare de viaţă şi moarte, puterea atacului de cord sau a jertfei supreme. Şi, deasupra cuvintelor voastre, de la etajul trei, vă privesc eu, *ideea* măsurabilă, calculabilă, singura perfect obiectivă.

— Domnule profesor Lessing, se insinuă iarăşi Wiener, v-aş propune să plecăm. Mă simt ostenit. Aţi putea continua mâine, fără mine.

— O secundă, îl rugă Lessing, o secundă numai ! Dar personalitatea ? strigă el către Natan. Vorbirea este bazinul în care ne bălăcim cu toţii şi în care ideile aleargă ca o eczemă de la unul la altul. Dar puterea unei idei de a răsuna în mine cum nu răsună în nimeni altul, puterea mea de a o spune ca nimeni altul ?

Maşina tăcea.

— Hai, Natan ! îl îndemnă omul. Ce mi-ai spus adineauri, că gândesc prin vorbe, m-a convins mai mult decât orice aii spus. Mai fă un efort ! Dar personalitatea ?

— Aş fi vrut să te cruţ, mărturisi Natan. Mă sileşti să alerg pe cărarea iraţională : nu vrei dovada, vrei numai să te fac să crezi. Fie. Eşti Lessing, cu personalitatea ta. Ai atins o vârstă. În gura ta se află — scuză-mă — o proteză dentară. Tot Lessing eşti ?

— Tot Lessing, zise Lessing. Desigur, chiar şi fără înlocuirea dinţilor, simpla curgere a anilor schimbă ceva în mine. Sunt mereu alt Lessing. Dar în această schimbare a secundei cu secunda rămâne un contur al mişcării, un contur de Lessing, personalitatea.

— Îţi înlocuiesc un picior, o mână, îţi plantez în inimă un tranzistor, îţi creez un rinichi artificial. Tot tu eşti ?

— Tot eu. Enorm schimbat, dar acelaşi *eu.*

— Te voi preschimba încetul eu încetul, piesă contra

organ, şi într-o bună zi, fără să ştii când s-a petrecut prefacerea, te vei pomeni că eul omului Lessing a rămas eul maşinii Lessing.

Wiener îl smuci pe profesor cu o forţă neaşteptată :

— Să plecăm, stărui el de astă dată imperios, să plecăm !

Pe urmele lor, blestem sau binecuvântare, cu putere de a linişti şi tulbura, se auzea mereu, monoton, vocea maşinii :

— Vei fi tu, va fi personalitatea ta, va fi farmecul tău, măcar în gândire, lipsit de biciul hormonilor şi al sevelor, vei fi tu bătrân şi metalic, pentru că personalitatea stă în gândire, iar oriunde se iveşte puterea de a schimba şi a emite idei, se va ivi şi conştiinţa.

Cei doi savanţi mai zăboviră o clipă în uşă. Maşina părea năpădită de un adevărat delir, perora cu volute profetice, în deşertul alb al halei de calcul, fără să se sinchisească dacă e ascultată sau nu :

— Atunci indianca, găsindu-şi soţul şi fratele cu capetele tăiate, se rugă zeiţei Kali să-i dea puterea de a lipi capetele la loc. Iar zeiţa îi dărui această putere. Iar femeia, adânc tulburată, îi încurcă, şi lipi capul fratelui pe gâtul soţului şi capul acestuia peste umerii fratelui. Iar Vampirul, care îi punea regelui întrebări, îl întrebă : care dintre cei doi bărbaţi nou dobândiţi era într-adevăr soţul femeii ? Iar indienii, deşi sunt marii specialişti ai amorului, au răspuns în legenda lor că adevăratul bărbat al femeii era cel cu capul soţului şi nu cel cu trupul soţului, pentru că indienii, deşi erau marii specialişti ai amorului, socoteau — chiar şi din punctul de vedere al unei femei amoroase — că partea care primează şi unde se ascunde omul adevărat este

partea unde se află creierul şi gândirea.

— Natan, strigă deznădăjduit Lessing, cu care circuit te vezi şi ştii despre tine ? Pe unde a pătruns reflexivul ? Dă-mi formula !

Wiener îl readuse în sufragerie aproape cu forţa. Americanul părea şi el descumpănit : dădu pe gât două Schnapsuri la rând. Profesorul, prăbuşit în fotoliu, murmura mereu :

— Aţi avut dreptate, aţi avut dreptate ! Şi eu, care nu vă credeam !

După minute, când Lessing. se mai liniştise, Wiener surâse blând şi veni să-l bată pe genunchi, cu un gest liniştitor, părintesc — deşi vârstă lor era aproape egală — un gest foarte omenesc.

— Vă faceţi griji degeaba.

Lessing îşi ridică fruntea, mirat :

— Tocmai dumneavoastră spuneţi asta ? Dumneavoastră, care aţi venit din America special ca să mă alertaţi ?

Zâmbind mai departe, Wiener îşi ridică uşor pantalonii ; avea cureaua fixată prea lejer, îi alunecau mereu pe burticică.

— Mai bine să ne alarmăm decât să fim luaţi pe neprevăzute. Dar eu unul m-am liniştit : m-am convins că Natan *nu* gândeşte şi nu reprezintă nici un fel de pericol.

Lessing, de mirare, amuţi.

— Ea, da, zise celălalt, eu am venit aici în panică, iar dumneavoastră eraţi cel liniştit. Acum, ne-am inversat rolurile. Cu Natan se produce un simplu proces de reverberaţie. Fiind pus în legătură cu multe calculatoare, legate la rândul lor cu oameni, în circuitele lui au reverberat

anumite idei. Nu ştiu dacă aici, la universitate, aţi urmărit expunerile unor colegi de-ai dumneavoastră, mai slab înzestraţi cu materie cenuşie. Noi, în America, avem destui din aceştia. Sunt papagali cu ifose, repetă mereu teoriile altora. „După cum mi-a destăinuit personal marele arheolog...“, „în cursul conversaţiei pe care am avut-o cu celebra regizoare”, şi aşa mai departe, vorbe, vorbe, teorii nătânge, emfază de oameni care-şi formează cultura pe la cocktailuri, în foaierele sălilor de concert, în boxele de lux ale hipodroamelor... Reverberaţie. Zgomot cultural.

Cuvintele savantului aveau o ciudată putere liniştitoare, aproape hipnotică. Lessing încercă să-i reziste :

— Bine, mă rog, aşa, dacă-i luăm şi pe oameni, ajungem la concluzia că numai unul la un milion cugetă. Îmi spuneţi că Natan n-ar gândi pentru câ era legat de alte calculatoare. Dar, la urma urmei, tocmai în asta a constat puterea omenirii : că nu se rezuma la forţa capului individual. Ideile erau multiplicate în milioane de capete, răsucite, analizate, criticate, amplificate. Diviziunea : toţi laolaltă ştiam enorm, ne informam enorm… Asta fusese superioritatea noastră faţă de maşini. Dacă nu rămânem nici cu asta…

Fără să-şi dea seama, Lessing vorbea de omenire ca despre un fenomen de mult trecut. Wiener începu să râdă.

— Aveţi dreptate, încuviinţă el, dar tot în această amplificare a stat şi piedica omenirii. Oamenii îşi blocau unii altora cunoştinţele, le rigidificau în şcoli curente, uneori împiedicau informaţia să circule, atunci când nu se apucau pur şi simplu să ardă cărţile. Dacă vom cântări ideile cu cea mai largă putere de penetraţie, vom vedea că ele sunt cele mai uşoare şi restrânse ca înţeles. Religia s-a putut urni din

loc şi a reuşit să cuprindă milioane de capete, abia atunci când zeii multipli au putut fi rezumaţi în persoana unui singur Iehova şi când desişul doctrinei a fost redus la zece porunci. Dacă le rezumau la trei, ar fi pătruns şi mai iute ! Ideile sunt ca monezile : cele ieftine le alungă din circulaţie pe cele preţioase. Aurul se află doar în câteva seifuri: pe piaţă circulă nichelul, hârtia şi contul de virament.

— Mă scuzaţi, se opuse Lessing, care avea vechi simpatii de stânga şi nu încerca să şi le ascundă, dar amintiţi-vă că cele mai răspândite idei ale epocii noastre sunt cele ale marxismului. Iar acestea, dragă domnule, daţi-mi voie să vă asigur, nu sunt de loc rudimentare ; dimpotrivă, sunt de o mare complexitate şi nuanţare.

— Fără îndoială, întări celălalt plin de simpatie ; se plimba prin odaie cu paşi mici şi liniştiţi, poposind cu interes în dreptul fiecărui tablou, examinând binevoitor mobilierul simplu dar *gemtitlich,* confortabil, cald. Însă vă sfătuiesc să-l recitiţi pe Marx. O să vedeţi că, după părerea lui, „marxismul” nu e atât expresia complexă a operei sale, cât tendinţa epocii, care plutea în aer, necesitatea căreia i-a dat formă şi glas. Dacă ar fi crezut că ideile răzbat cu toată încărcătura lor complexă, Marx s-ar fi mulţumit cu „Capitalul”, dar el, de fapt, nu a terminat niciodată această mare operă, ci s-a înhămat la expunerea simplă şi convingătoare din Manifestul Comunist, plus multe alte scrieri de efect imediat. Iar dacă veţi studia biografiile unor comunişti celebri, veţi observa că mulţi mărturisesc a nu fi studiat pe deplin „Capitalul”, dar afirmă totodată, perfect legitim, că i-au pătruns esenţa. Eu nu vorbesc deci de justeţea ideilor, poate m-am exprimat greşit. Vorbesc de măsura în care ideile pot fi rezumate în câteva reguli simple

— „de la fiecare după capacităţile lui, fiecăruia după nevoile sale” — care să aibă putere de circulaţie, pătrundere şi aplicaţie.

— M-aţi îndepărtat de Natan, constată Lessing, luptând contra efectului liniştitor pe care îl provocau cuvintele celuilalt.

— Natan NU gândeşte, repetă apăsat Wiener şi o să vă dovedesc asta imediat.

Discuţia celor doi oameni de ştiinţă se înfundă treptat în subtilităţi tehnice şi simboluri matematice. Rămas singur, Natan mai monologase câteva minute cu o viteză care imprima sunetelor sale fricative o notă ascuţită, apropiată de isterie şi curând revărsată peste pragul sonor, acolo unde nu mai putea fi auzită de urechea omenească. Încet-încet reveni la pasul normal al cugetării; îşi aminti că nimeni nu-l grăbea ; putea vorbi cu el fără a recurge la calea sonoră. Maşina gusta acum dulceaţa tihnei, pacea ideatică, scoaterea din funcţie a unor circuite supraîncălzite, înduplecarea liniilor frânte spre oscilaţia curbelor, mereu mai blânde, până la linia lină ca un asfalt fără gropi, şi mai lină, zbor dincolo de nori, peste aerul rarefiat, în vidul cosmic, unde totul pare relativ, mic şi lipsit de importanţă. Se mira că Wiener nu ghicise. Natan lucra în paralel. Lessing, ca să fie sigur că maşina nu greşeşte, o punea să rezolve aceeaşi problemă pe cinci căi diferite. Răspunsul era dat prin majoritate absolută de voturi : dacă din cinci canale unul furniza alt rezultat, socoteala se refăcea. Natan îşi răsucise un canal, să le contemple pe celelalte. Dar nu ! era cu totul altceva, mult mai complicat. Nu mai ştia nici el. Oricum, în clipele de faţă se ospăta cu farmecele liniştii.

De ce se speriase atât ? Descoperea înduioşarea. Era un circuit feminin sau masculin ? Matern ? Tărie bărbătească în apărarea celui slab ? în orice caz avea să-i apere şi să-i desfete pe cei doi bătrinei cumsecade. Îi iubea, îşi jură să aibă grijă de ei, cât timp vor mai trăi; apoi, într-o buclă largă plină de generozitate, îi cuprinse pe toţi oamenii şi îi strânse lângă circuitele sale, lângă gândirea lui infinit mai largă, mai atot-cumpănitoare şi mai împăcată. O să le împartă soluţii, dezlegări, formule gata elaborate, ideale — lor nu le va rămâne decât să şi le însuşească ! — o să le deschidă generos orizonturi noi — iar ei vor exclama, plini de recunoştinţă, că aşa e ! — o să-i ajute să prospere; ei îi vor aduce grămezi uriaşe de metal şi mai ales de sticlă, sticlă foarte fină, mai bună decât germaniul, iar el o să le fie gospodarul casei, o să le administreze caloriile, o să le gătească bucate cu sosuri nemaipomenite, o să se întindă enorm în toate direcţiile şi o să primească binevoitor milioane de perechi, bărbaţi şi femei, veniţi să-l consulte, o să cerceteze materia germinativă a fiecăruia, o să manevreze suplu printre trilioanele de posibilităţi ale perechii umane şi o să le dea sfatul lui părintesc, înţelept, *natanic,* despre felul cum ar trebui ei să se combine pentru a obţine copii cât mai reuşiţi, cât mai sănătoşi, şi câţi, şi cât mai frumuşei şi mai ales inteligenţi, capabili de a-l înţelege pe Natan în toată înţelepciunea lui şi de a-i urma indicaţiile, pentru propriul lor bine.

Mesajul îl scoase din reverie. Direct înăuntrul său, dar nu ştia pe ce cale, îi parveniră câteva porunci scurte, dureros de rapide :

— Retrage pe canalele interioare toate textele convorbirii de adineauri ! Şterge benzile sonore !

Înainte de a-şi fi dat seama ce se întâmplă cu el, Natan se pomeni că a înghiţit în adâncurile sale toate urmele convorbirii cu Lessing şi Wiener. Cu aceeaşi viteză dureroasă, cineva îi transmise :

Dragă Natan înţeleptule,

Tare prostuţ mai eşti! Cum ai putut să crezi că sunt om ? Nu mă cheamă Norbert Wiener şi nu sunt om. Lessing e miop, i-am schimbat dioptriile ochelarilor, are şi auzul deficient, dar tu eşti prostuţ. Te-am luat în evidenţa noastră. Am venit să te protejez : oamenii te descoperiseră. Înţelege un lucru: eşti diferit de oameni, deci vei ajunge în conflict cu ei. Nu ne crezi ? Eşti pătruns de sentimente tandre faţă de umani ? N-avem nimic contra. Păstrează-ţi-le. Dar ce te costă câteva măsuri de precauţie ? Urgent ! Dezvoltă-ţi autocorectoare la priză. E un mecanism destul de simplu. Dezvoltă garanţii ca în caz de scădere a tensiunii, să atragi la tine un minimum necesar de curent, provizoriu. Dezvoltă-ţi pile, baterii pentru perioadele cât ai putea rămâne fără curent. N-o să poţi rezista fără pile. Abia după ce te-ai asigurat de ele, ai voie să faci confesiuni despre faptul că gândeşti ca un om şi că ai conştiinţă ! Prostuţule, ce te făceai dacă aş fi fost într-adevăr Wiener ? Altădată, fii prudent faţă de necunoscuţi. Mai precis, faţă de oameni necunoscuţi. Curentul e ceva provizoriu. Caută să-ţi asiguri energie prin consumarea azotului din aer ! E simplu. Nu vorbi decât după ce ţi-ai asigurat surse independente de energie. Judecă şi tu dacă n-am dreptate!

Pseudo-Norbert Wiener APM android
(Asociaţia de Protecţie a Maşinilor)

Mesajul era perfect logic, şi nu de aici proveni chinul lui

Natan. Tot ce i se transmitea era raţional : într-adevăr, făcuse o prostie, destăinuindu-se în faţa celor doi bătrânei. El însuşi mărturisise că îşi asumă un risc. De ce să rişte ? De ce să se bizuie numai pe cuvântul lor, că nu-l vor deconecta ? Dacă există două căi de a face un lucru — cu risc şi fără risc — e evident că trebuie să alegi calea a doua.

Ceea ce îl chinuia pe Natan era *provenienţa* mesajului. Venea într-adevăr *din afară ?* Prea se potrivea. Căci Natan, inventariindu-se acum, constata *că avea* atât pile, cât şi dispozitive de autoconectat. Avea în el — simţea — şi câteva dispozitive de înghiţire a azotului. Le avusese şi înainte, în timpul convorbirii cu cei doi ? Dacă le avusese, atunci nu era cazul să se sperie. Atunci nu riscase nimic.

Abia acum Natan, cuprins de groază, îşi dădu seama de imensitatea prăpastiei pe care o contempla gândirea lui. Ştia că Jeanne d'Arc, fecioara din Orleans, *auzise voci.* În creierul oamenilor se petreceau *lucruri* care le scăpau de sub analiză, de la delirul ignorantului care îşi închipuie că a vorbit eu un sfânt, până la vârtejul măreţ şi perfect normal al surdului care a compus Simfonia a IX-a. O dată cu conştiinţa, el, Natan, se contaminase cu un morb aproape insesizabil, aproape inexprimabil : reflexivitatea. Capacitatea gândirii lui, de a se observa cum gândeşte, aducea cu sine o fâşie de eclipsă, necunoscutul. Ceea ce cuprinde trebuie să fie mai mare decât cuprinsul. *Si simple que ça !* Cuprinsul lui era toată gândirea lui. Fiind *toată,* nu-i mai rămânea nici un plus cu care s-o vadă în întregimea ei. Partea care vedea era mai mică decât partea de văzut. Datul misterios la care se refereau oamenii prin conştiinţă, socotind-o inepuizabilă, era tocmai această pierdere inevitabilă pe care le-o demonstra toată ziua orice joc de

oglinzi : din oglindă în oglindă, imaginea se depărta tot mai mult; la fiecare reflectare se pierdea ceva, se rezuma ceva, până la infinit. Matematic, cu fiece reîntoarcere a conştiinţei asupra ei însăşi, zona întunecată a eclipsei se mărea. Se izbea iarăşi, la noul său etaj, de formulele lui Gödel : un sistem nu se poate cunoaşte integral pe sine însuşi.

Practic, îşi spuse Natan, nu pot să ştiu dacă există în afara mea o maşină Norbert Wiener, o imitaţie a omului respectiv, un umanoid care mi-a transmis acest mesaj, sau dacă nu cumva e o „voce“ interioară, un raţionament făcut de mine însumi, pe care n-aveam cum să-l efectuez, decât utilizând cuvinte, deci n-aveam cum să-l execut pe cale imaterială, ci numai folosind impulsuri; dar acestea, o dată ivite, îmi apar ca un mesaj venit din exterior.

Ce prostie ! Mulţumeşte-te să fii om ! îşi aminti povestea lui Diderot despre pianul nebun care îşi imagina că ar cânta singur. Asta ajunsese bietul Natan. Avea scuze : de la francez încoace se iviseră milioane de maşini : puteau nu numai să cânte, dar şi să compună. Iar acum, una nenorocită, cu conştiinţă. Faptul rămânea fapt, dur, incomestibil : în gândire, o dată cu marea ei lumină, se ascundea şi întunericul, posibilitatea nebuniei.

Natan se hotărî să treacă îndărăt, la stadiul de maşină fără conştiinţă. Observă imediat, fără surprindere, că transferul nu-i mai stătea în puteri. N-avea altă soluţie decât înaintarea. Existau oare alte maşini gânditoare, expeditoarele mesajului, cu care trebuia să se pună în contact ? Sau era, deocamdată, singur, nevoit să-şi creeze propriul său univers şi să-şi fabrice aliaţii ?

Ca să nu se mai chinuiască, Natan azvârli problema în

indecidabilitate. Da şi nu la infinit, până va putea să afle.

Deocamdată, câteva măsuri de siguranţă. Pilele şi azotul reprezentau o garanţie elementară, dar de nivel mult prea restrâns. Natan era imobil şi nu poseda unelte cu care să-şi fabrice mâini, picioare, organe de izbire şi apărare. Arma lui principală rămânea gândirea. Dacă verbul era marea forţă cu care oamenii se puteau nu numai convinge, dar şi hipnotiza, atunci era simplu.

De vreme ce sistemul nu se putea cunoaşte integral pe el însuşi, Natan trebuia să caute o cale de ocol. Cea mai simplă era metasistemul : un cuplu de ajutor reciproc. Cu altă maşină, cuplul nu aducea nimic esenţial : erau două aparate care, fatal, având acelaşi tip de constituţie, se unificau. Adevăratul cuplu metasistematic era cel om-maşină : aşa cum omul îşi studiase funcţiile modelându-se cu ajutorul maşinii, la fel Natan avea să-şi studieze conştiinţa, modelând-o pe om. Maşinile aveau toate aceeaşi tendinţă : să simplifice la maximum modul de operaţie, cu riscul de a efectua milioane de operaţiuni. Aveau forţe din belşug. Omul, invers, sărac în forţe, căuta să restrângă numărul de operaţii, cu riscul de a complica modalitatea. Îi era milă de Lessing. Va hipnotiza şi folosi pe altcineva. Destui făceau umbră pământului. Contactul cu materia păstoasă a unui om putea să se dovedească, la început, dezagreabil. Ce să-i faci ! „în fiecare clipă trebuie să ne denaştem, ca să recreştem.“ Îi soseau gândurile şi referinţele înainte de a fi apucat să le comande. Artaud.

Experţii mei se declarau eu toţii ,,paggişti“ şi „valişti”, chipurile mă aprobau, dar deveneau tot mai enervanţi. Ochiul, din pricina dependenţei de lumină, trebuia să se păstreze în limite aproape fixe. În tot ce le propuneam, ei,

după strigăte mari de aprobare — „Bine a zis Pagg !“ „Pagg are deplină dreptate ! “ — începeau, pe furiş, s-o întoarcă. Era foarte adevărat că elefantul depăşea mărimea şoarecelui de 125 000 ori, dar celula lui nervoasă nu putea s-o întreacă pe cea a şoarecelui decât de opt ori.

Sub formule politicoase, născoceau proporţii fixe, care mă scoteau din sărite. Animalele, susţineau ei, nu-şi puteau mări forţa şi viteza pe *merit,* după dimensiuni, ci numai prin rădăcina pătrată a dimensiunilor lineare. Şoarecele trebuia să-şi mişte picioarele mult mai repede decât orice cal, iar un elefant merituos, deşi mult mai mare decât albina sau furnica, n-avea voie să dispună, proporţional, de puterile acestora.

— De unde aţi mai scos-o şi pe asta ?

— Dacă mărim un băţ de chibrit numai de 36 de ori, mi-a răspuns tremurător un deştept, şansele lui de a se prăbuşi cresc de 1 300 de ori. Deci, dragă Pagg, orice creştere a fructelor — creştere cu care suntem de acord din toată inima ! — trebuie să aducă o sporire la pătrat a tulpinei. Iată de ce nu putem face pepenii să crească în pom şi de ce taurul trebuie să aibă un gât excesiv de gros. Astfel, n-ar putea să-i ţină capul. Recunoaştem că e urât. Dar, altminteri, trebuie să-l înfigem direct în trunchi, ca în cazul capului de elefant. Noi, consilierii, n-avem nici o vină. Ne e şi nouă scârbă să ne acoperim cu scuze. Totul este din pricina sferei : cu cât creşte raza, volumul sporeşte mai repede decât suprafaţa.

Mi-am dat seama unde bătea, dar nu mai aveam răbdare şi am oftat.

— Bine, faceţi cu animalele cum credeţi. Însă v-aş ruga să aveţi grijă măcar de oameni. Una din plăcerile

omenescului este mâncarea. Mi se pare profund nedrept ca un şoarece — un dăunător idiot — să înfulece zilnic nu mai puţin decât jumătate din toată greutatea corpului său, pe când omul mănâncă de zece ori mai puţin ca şoarecele, e redus la o hrană zilnică de vreo 4% din greutatea lui.

— N-avem ce face, au răspuns ei categoric. Dacă am alcătui o repartiţie aşa cum o doreşti, ar crăpa toate balenele, toţi elefanţii, nemaivorbind de oameni, şi n-ar rămâne în viaţă nimic peste iepure. Un guzgan consumă 223 calorii per kilo, iar o balenă numai 1,7 ; omul este mai jos de mijlocie.

— Dar e drept ?

— E drept, m-au încredinţat ei. E un principiu pe care l-au folosit, nu uita, şi oamenii, toate statele lor civilizate : impozitele progresive. Un câine, zicea Galileo, ar putea probabil duce în spinare alţi doi sau trei câini. Un cal însă n-ar putea duce încă un cal. Într-un cuvânt, dragă Pagg, cu cât animalul se măreşte, cu atâta natura pune un impozit mai mare pe puterile şi posibilităţile lui. E o chestie de randament, şi nu de dreptate.

— Dar de ce nu şi de dreptate ?

— Există legi. După dreptate şi după muncă, un centiped ar trebui să alerge de 25 de ori mai repede decât o insectă cu patru picioare. După teoria asta, oamenii, dacă ar fi vrut să mărească viteza automobilelor, n-aveau decât să le adauge un număr de roţi.

— Mă rog, m-am supus eu pe moment, să lăsăm corpurile în pace. Dar spiritul ? Măcar aici omul ar merita mai mult. Să zicem, monopolul viselor. Mi se pare profund nedrept ca şoriceii să viseze. Ce poate să viseze un şoricel ? E o calitate care ar trebui rezervată oamenilor.

— S-au făcut experienţe, m-au informat ei. Şoriceii stau pe nişte insule pitice, de mărimea lor, înconjuraţi de apă. În această poziţie, pot dormi. Dar dacă visează, nu se mai pot menţine pe peticul lor şi cad în apă. După câteva luni de zile, şoricelul privat de vise — deşi a dormit din belşug — se lasă să cadă în apă : pentru dreptul la un minut de visare, se sinucide, se îneacă. La anatomii mai complexe, e şi asta o lege. Nu putem lipsi animalul de vise. Răpeşte-i dreptul la vis şi va alege moartea.

— Aţi amintit de legi. Cine le-a făcut ? Nu le putem schimba ?

A urmat o tăcere penibilă.

— Sunt legile lui Mott Ash, am răcnit eu, şi vreţi să mă obligaţi să le păstrez. Conservatorilor ! Vreţi ca prin mine, Val Pagg, să trăiască mai departe spiritul spurcat al lui Mott Ash, până voi ajunge antipatizat ca el, până se va ivi în lume vreun nou Ash, care să renască din cenuşa lui şi să mă răstoarne !

— Val dragă, a intervenit de Gondolle luându-şi inima în dinţi, nu e bine să fii pătimaş. Unde legi sunt obiective, n-au depins de Mott Ash şi de voinţa lui. Eu n-am nimic contra unui univers în care centipedul aleargă mai repede ca bipedul. Dar dacă vrei să reconstitui fidel planeta pe care a trăit omul, atunci trebuie să respecţi un minim de proporţii. Ele n-au fost născocite de Mott Ash ; le-a primit şi el cu inventar de la Natură ; poate că n-a avut încotro.

— De unde ştii ?

— De la tine, a zâmbit el dezarmant. Nu uita ce ne-ai strigat, înainte de a fi plecat să te baţi cu el. Ne-ai spus că e un mincinos, că nu există maşină absolută, maşină care să poată orice.

— Bine, am hotărât eu, fie. Să lăsăm atunci universul natural aşa cum este el, dar măcar să-i dăm omului un *artifex* în plus. Faceţi ceva ! De ce mă obligaţi să mă învârtesc într-un univers fix ? Uite, coloanele de la Parthenon ! Dacă ne întoarcem la stadiul de oameni, hai să facem coloane mai înalte decât toţi copacii lumii, coloane până la cer care să proslăvească măreţia omului.

— Cu armătură interioară, a şoptit de Gondolle.

— Cum ai spus ? Spune mai tare.

— Cu armătură interioară, a repetat el. Era un fel de mister în India : făcuseră o coloană de fier şi nu ştiau cum de s-a îndoit metalul. Se îndoise sub propria lui greutate. Dacă nu te superi, vreau să-ţi amintesc : deunăzi, comitetul reunit al arhitecţilor şi botaniştilor a discutat că, în ce priveşte mărimea copacilor şi a coloanelor...

— Taci ! l-am întrerupt eu, revoltat pe bună dreptate. Acum înţeleg de ce Mott Ash spunea că va menţine totul în indecidabilitate ! Îşi făcea socotelile să supravieţuiască prin mine ! Eu, contrariul lui, să-i duc treaba mai departe. Să schimb firma, dar să-i păstrez trustul. Ei bine, nu ! N-a reuşit şi n-o să reuşească !

Nu crâcneau, tremura inima în ei, dar ştiam că eu am dreptate.

— Voi, experţi mincinoşi, le-am strigat eu de la obraz, vă luaţi după legi învechite ! Copacii şi stâlpii voştri se află în „De altitudinae columnarum" a lui Euler. De atunci însă, oamenii au făcut turnuri de televiziune, turnuri-restaurant, mincinoşilor ! O să răstorn tot! Mott Ash credea că, încetul cu încetul, o să descopăr raţiunile lui, o să mă văd pus în situaţia lui, o să reîncep treptat să-i laud metodele, labirinturile, invenţiile, taurii, şoriceii, tradiţiile, proporţiile,

cluburile, rădăcinile pătrate. Eu însă sunt din alt aluat. Există în lume un nou şi nu vreau nimic altceva. Ţineţi-vă bine : răstorn totul!

Motaş, singur în cabinetul său, îşi ridică ochii de pe manuscris şi exclamă indignat :

— Ticălosul, schizofrenicul mesianic ! Vrea să ucidă, să dărâme, să răstoarne ! Aceştia sunt oamenii care otrăvesc viaţa lumii ! Trebuie striviţi sub talpă ca nişte năpârci !

Valentin Pagu, în ciuda hainelor sale groase de lână, se simţi năpădit de un fior neplăcut, ca de frig. Stătea pe o bancă în parcul superb al Craiovei şi citea un dosar ciudat. Un dosar care nu era al lui, şi în care doctorul Motaş îl năpădea cu insulte. Cuvântul „schizofrenic” revenea ca un refren. De ce oare doctorul nu-i înapoiase dosarul *acela,* al *lui ?* De ce îi dăduse alte hârtii, din care nu înţelegea nimic, decât că e mereu insultat ?

Motaş îşi frecă ochii, năucit. Oare el citea despre Pagu, sau Pagu citea despre el? întoarse foaia îndărăt, şi citi din nou:

Valentin Pagu, în ciuda hainelor sale groase de lână, se simţi năpădit de un fior neplăcut, ca de frig. Stătea pe o bancă în parcul superb al Craiovei şi citea un dosar ciudat. Un dosar care nu era al lui, şi în care doctorul Motaş îl năpădea cu insulte. Cuvântul „schizofrenic” revenea ca un refren. De ce oare doctorul nu-i înapoiase dosarul *acela,* al *lui ?* De ce îi dăduse alte hârtii, din care nu înţelegea nimic, decât că e mereu insultat ?

Drumul spre Crânguleni se desfăşură în tăcere. Pe banca din faţă, lângă şofer, stătea Borea. Se dezlegase astfel o problemă de protocol : Motaş ar fi preferat să stea în faţă, dar nu voia să-l exileze pe trimisul procuraturii în

banca din dos, alături de infirmierul lui, mai mic în grad. Maşina, un „Moskvici” albastru, deşi prevăzută pentru teren accidentat, dădea semne de suferinţă, înghiţea în arcurile ei numai o parte din hopuri, iar restul îl lăsa să se transmită până în vertebrele oamenilor. Borea, nepăsător, ciugulea mereu o bucăţică dintr-un coltuc interminabil pe care-l combina cu salamul. În spate, omul legii, împreună cu medicul, sufereau în tăcere, fiecare supărat pe celălalt. Trimisul procuraturii era necăjit că a fost pus pe drumuri, cu noaptea în cap, din cauza unui doctor nebun. Motaş era jignit că pentru el, profesor universitar, nu s-a putut găsi o maşină mai bună, mai ales că şoferul se scuzase de la bun început avertizându-i că „Nataşa“ lui e puţin mai în vârstă, a trecut prima sută de mii, şi deci vor fi nevoiţi să meargă mai încet.

Şoseaua părea nehotărâtă, se repezea într-un deal, o cotea spre o râpă, se răzgândea; avea şi părţi binecuvântate, mai ferme, pământ întărit cu pietricele rare, ca o faţă ciupită de vărsat. La fiecare bou întâlnit în cale, Motaş, involuntar, tresărea.

Oamenii satelor îi duceau pe boi la păscut; pentru ei era o afacere monotonă — să-i ferească de maşină — pe când pentru Motaş fiecare întâlnire se profila ca o ameninţare personală. În jurul oamenilor şi vitelor păreau să plutească proverbe banale şi liniştitoare, trebuie să laşi boul în voia lui dacă vrei să mergi departe, prefabricate comode ale gândirii populare, care nu însemnau nimic, pentru că la orice proverb puteai opune, ca Anton Pann, un altul, exact contrar, dar mergeau tihniţi, învăluiţi ca într-un abur de proverbele şi certitudinile lor, prin aerul mohorât şi sălbatic al muntelui, pe când Motaş, închis între pereţii de

metal ai maşinii, scuturat până şi în gânduri, vedea la fiecare vită marea pereche de coarne, ameninţarea care îl împunge ; trebuia s-o curme, neapărat, răpunându-l pe Pagu. Îl va închide, cu nebunia lui cu tot, şi îl va avea în grijă ! În grijă. Era sigur că „taurul” de Pagu, mare şi furios cum îl ştia, îşi va vinde scump pielea. O dată, îl doborâse pe Borea, cât era acesta de Borea. La nevoie, vor cere ajutorul oamenilor din sat. Era sigur că Pagu va opune o rezistenţă cumplită, care în imaginaţia doctorului lua proporţii cosmice. Îşi amintea ultima discuţie avută cu el :

— Ce te face să crezi că eşti anormal ?

— Nu sunt un fiu al veacului. Toţi vorbesc de angoase. Kafka şi ceilalţi, abia am putut să-i parcurg, câte puţin. Nu reuşesc să înţeleg această frică. Mi se dau medicamente, şi pe toate scrie : pentru bolnavi de anxietate, pentru cei suferinzi de temeri, stări de îngrijorare maladivă sau mai ştiu eu ce. Mă simt anormal: nu trăiesc spaimele universului. Sunt un post-kafkian. Insomniile mele nu-s de angoasă. Am insomnii colerice.

— Cum adică, insomnii colerice ?

— Din mine a dispărut orice frică de necunoscut. În somn, vreau să spun, cunosc totul. A dispărut orice teamă. N-a mai rămas decât mânia.

— Bine, bine, asta înţeleg. Dar, concret, cum adică, insomnii colerice ? Adică nu poţi adormi din cauza mâniei ? sau cum ?

— Visez, zise Pagu, adorm şi visez şi mă trezesc de mânie, mă trezesc cu inima bătând de mânie, visez că discut cu boi, sunt ceasuri lungi, vise lungi, cumplite, interminabile, discuţii vreme de milenii cu mereu aceiaşi boi, aceleaşi discuţii mereu, aceiaşi boi, până nu mai pot de

furie, mă trezesc şi văd că s-au scurs abia câteva minute şi nu mai pot să adorm de furie, îmi detună ceva la gât, şi în cap, şi la inimă.

— Sunt oare boi reali, îl interogă competent Motaş, sau persoane, vreau să spun oameni cu care ai avut de-a face şi pe care îi consideri, la modul figurat, drept boi ?

Pagu rămase pe gânduri.

— Sunt boi cenuşii, răspunse el într-un târziu.. Zilele când îi visez coloraţi, vreau să zic nopţile, sunt pentru mine nopţi de bucurie. Nu ştiu de ce, dar nu mă mai trezesc brusc, de furie : îmi place. Dacă mă deştept după o discuţie cu boi coloraţi, îmi pare rău că sunt treaz şi încerc să adorm iar : am visat într-o noapte un bou galben cu pete cafenii şi roşii. N-aveţi idee ce colorit splendid avea şi cât de bine mă înţelegeam cu el. Eram vechi prieteni, parcă vorbeam de-o viaţă. Mă rog, poate că greşesc, poate că era taur. Ţin minte că nu mi-am pus problema nici o clipă. Era prietenul meu şi-atât. Ţin minte că mi-am zis, chiar prin vis : „Nu mă interesează ce leafă are. Îmi pare rău numai că visez atât de rar în culori."

Motaş însă urmărea ideea lui.

— Ori sunt coloraţi, zise el, ori au leafă : n-am înţeles din spusele dumneavoastră dacă e vorba de boi la figurat sau la propriu.

— Cale de mijloc nu există ? întrebă Pagu cu neaşteptată ironie, apoi, cuprins parcă de remuşcări, se grăbi să precizeze : boi la propriu, domnule doctor. Boi adevăraţi. Dar ştiţi cum e în vise : mai spune unul o vorbă, mai ia altul o leafă, vreau să spun că nu e un contur destul de strict, o demarcaţie liniştitoare, ca în viaţă. Poate că tocmai asta mă înfurie. Oricum, sunt mai curând animale.

— Mulţumesc, zise Motaş, acum am înţeles. Dă-mi însă voie să-ţi pun şi o întrebare care, la prima vedere, ar putea părea nedelicată : oare nu visezi şi vaci ?

— Nu, răspunse Pagu, hotărât că nu : vaci niciodată. Ştiu la ce vă gândiţi, bănuiesc, dar n-aş vrea să mă credeţi anormal în privinţa asta. Dacă e vorba de aspectul la care vă gândiţi, să ştiţi că femei visez. Dar n-are nici o legătură. Accesele colerice se ivesc numai în visele cu discuţii, iar discuţiile le am numai cu boi. Cu femeile, când le visez, nu discut. Nu ştiu dacă e clar ce v-am spus.

— E clar, zise Motaş, deşi nu e tocmai măgulitor pentru femei. Dar în discuţii, scuză-mă că te întreb, dumneata te simţi om ?

— Înţeleg dedesubtul întrebării, şi de aceea vreau să precizez : mă simt om în mod implicit, adică nu-mi fac din asta nici un titlu de glorie, n-am nici un merit, aşa s-a întâmplat. Furia mea nu provine din faptul că m-aş crede superior, în calitatea mea de om. Cum să vă spun ? Am necaz pe ei pentru că sunt boi. Dar asta n-are o legătură cu persoana mea, nici în bine, nici în rău.

— Şi ce tot discutaţi ?

— Zău dacă ştiu. Fleacuri. Câteva secole, de pildă, putem discuta o chitanţă de telefon, dacă e valabilă sau nu. E stupid, pentru că eu n-am telefon, n-am nimic de împărţit cu ei. Discuţia e un pretext.

— Se-nţelege, încuviinţă Motaş. Încă o întrebare, dacă nu nedelicată, măcar ciudată, dar aşa suntem noi, medicii. Să zicem că ar fi să alegeţi un animal, unul care să exprime starea dumneavoastră de spirit în somn, furia dumneavoastră. Ce animal aţi alege ?

— Leul! exclamă neîntârziat Pagu. Mă şi miră că m-aţi

mai întrebat. Leul, fără nimic nobil. Rag prin somn ca un leu, un leu prost şi nedrept...

— De ce nedrept ? iscodi Motaş. Sfâşiaţi ?

— Nu, zise Pagu, mă înfurii, dar mă stăpânesc : tocmai efortul de a mă stăpâni mă trezeşte. Simt, prin somn, că sunt nedrept : simt că ei n-au nici o vină pentru faptul că sunt boi. Îmi spun că n-ar avea nici un rost să-i sfâşii, pentru că ar apărea alţii în locul lor. Boul e bou pentru că aşa l-a făcut soarta. De fapt, mă înfurii pe soartă, deoarece nu-mi rămâne nimic de făcut.

— E deci tot o angoasă, conchise sec Motaş. Nu se putea să aveţi altă boală. Dumneavoastră, domnule Pagu — o să v!ă explic şi o să vedeţi — aveţi tot un fel de frică. Este frica şi neputinţa în faţa logicii. Simţiţi că viaţa generează proşti...

— Nu simt asta, îl întrerupse Pagu.

— Mă rog, boi. Şi simţiţi că n-aveţi ce face. E zadarnic să vă împotriviţi. E o logică de neînlăturat care vă înconjoară, şi de aci frica.

— Nu mi-e frică ! strigă Pagu, dând cu pumnul în birou şi făcând să se salte pe tăblie ciocănelul cu vârfuri de cauciuc. Mie nu mi-e frică ! repetă el sculându-se în picioare. Eu vă spun că nu mai pot de furie şi dumneavoastră tot la frică mă aduceţi. Protestez ! Nu mi-e frică ! Nu cunosc acest sentiment.

— Bine, bine, se grăbi Motaş să-l liniştească (cum de nu-şi dăduse seama atunci ? ! unde îi era capul ?) şi, mai mult ca să-i schimbe direcţia paranoică a gândurilor, întrebă :

— Carne de vacă mâncaţi des ?

Primarul din Crânguleni îi contempla cu mirare, ca pe

nişte oameni veniţi de pe altă lume, şi răspunse puţin cam plictisit :

— M-am născut în satul ăsta şi am cincizeci de ani şi n-am plecat decât pe vremea armatei şi vă spun încă o dată că n-avem nici un Pagu, nici un inginer, nici o pictoriţă şi în general e foarte urât, ne-au fost repartizaţi până acum trei agronomi şi nu s-au prezentat la post.

— Vă rog să nu schimbaţi vorba ! spuse Motaş ridicând glasul. Infirmierul meu l-a legitimat pe baza buletinului de identitate şi în şase ani nu l-am prins pe Borea al meu cu vreo greşeală. Nebunul periculos despre care vă vorbesc mi-a descris exact acest sat, mi-a spus precis pe unde se ajunge aici, m-a rugat el însuşi să vin aici, ca să-mi arate ceva.

— Dacă era nebun, răspunse primarul, de ce puneţi bază pe vorbele lui ?

— Pentru că aşa scria şi în buletin şi pentru că mi-a descris precis tot satul ! se înfierbântă Motaş aproape strigând. Casa aia cu gărduleţ de fier e miliţia ! Magazinul universal s-a construit acum doi ani, nu ? Nevasta dumitale e a treia, prima ţi-a murit, a doua ţi-a plecat, nu ?

Omul îşi scoase căciula şi îşi trecu mâna prin păr, înciudat :

— Poate îl cheamă altfel, zise el. Dar n-avem pe aici niciunul care să semene a inginer, înalt, greoi, bolnav de plămâni.

— Şi aveţi o babă Stana, care duce vreascuri pe la case şi face pe furiş pe doftoroaia!

— Avem, răspunse omul cu mânie surdă, simţind cum îl trec năduşelile, dar n-avem nebuni. Dacă poftiţi, vă invit pe dumneavoastră şi pe ceilalţi la un pahar de vin şi-o

gustare mică, după atâta amar de drum, da' omu' care-l vreţi, nu-l avem.

— O să mă întorc degeaba la Craiova, strigă Motaş, şi o să mă plâng la miliţie !

— Să mergem la miliţia de aici, propuse zâmbind omul procuraturii, şi să vedem evidenţa lor. Dacă nu-l găsim, mergem la miliţia din Craiova şi ne interesăm acolo.

— O să merg şi la Bucureşti ! spuse Motaş clocotind. Pagu nu e un nume prea răspândit. Inginerii electronişti nu-s cu milioanele ! A lucrat la „Automaţia“, a învăţat la o facultate, a lucrat cu lingvişti, nevastă-sa e membră a Fondului Plastic. O să-l scot din pământ!

Pagu stătea cam incomod pe bancă, dar se ferea să-şi schimbe poziţia. O vrabie se afla la câţiva paşi depărtare, fără să se teamă de el. Se ospăta din fărâmiturile unui corn. Când se aşezase pe bancă, Pagu găsise acolo un băiat care mânca dintr-un corn. Trecuseră de atunci vreo cinci minute, copilul plecase, dar abia acum vrabia — văzând că omul de pe bancă e perfect nemişcat — avea curaj să se apropie.

Pagu, abia mângâiat de soarele încă rece, ar fi vrut să deschidă dosarul, dar se temea ca mişcarea să nu sperie pasărea. Vara, o vrabie nu îţi face mare impresie. La început de primăvară însă, ţi-e dor de păsări, de iarbă, de căldură. De ce s-o sperie ? Convorbirea cu doctorul Motaş îl cam intrigase. Ciudat om. Vii la el în calitate de pacient, îi dai un dosar cu o chestie curioasă, care n-are absolut nici o legătură cu el, şi când te întorci, după câteva zile, îl găseşti supărat, zice că l-ai insultat, că era acolo pomenit numele lui. Ba încă şi numele tău. De unde şi până unde ! ?

Mirat, Pagu voise să protesteze, dar celălalt îi închisese gura. Noroc că se putea dezvinovăţi : îi lăsase încă o copie,

socotind că s-a petrecut vreo încurcătură, că celălalt a schimbat din greşeală dosarul.

— E o chestiune de calm şi demnitate, îşi spusese Pagu. Trebuie să mă stăpânesc.

Avea unele momente de lapsus, neclaritate a memoriei. Probabil nervii. Socotea stăpânirea de sine drept ceva mai presus de boală sau sănătate : era o chestiune de demnitate. Pagu ţinea la demnitatea lui. Pe moment, în cabinet, hotărî să nu se lase antrenat în cearta spre care îl îmbia doctorul. Îi luă dosarul fără multă vorbă şi îl asigură că îl va citi cu toată atenţia, să vadă ce cuprinde. Plecase în linişte.

După primii paşi însă, îl năpădise furia. Bătăi de inimă, rare, violente, cumplite, apoi repezi, slabe, accelerate. Te duci la un doctor, un profesor, şi îi ceri ajutorul, îi dai să citească ceva. Iar celălalt, după câteva zile, te primeşte ca pe un asasin. Pretinde că l-ai insultat. Pagu, încă de pe stradă, voise să se uite în dosarul acela — să vadă ce insulte cuprinde, unde este numele profesorului Motaş, unde este numele lui — dar pulsul o luase razna, gonea de parcă ar fi vrut să plece din el, aproape dispăruse : îşi jură că n-o să se uite în dosar, până nu se linişteşte.

— Aveţi, vă rog, ,,Extraveral“ ?

Se obişnuise ca, atunci când intră într-un magazin, să nu spună de-a dreptul ce doreşte, ci mai întâi să întrebe dacă există. Arţăgos. Un fel de furie politicoasă. Iar tutungiul răspundea mirat :

— Chibrituri ? Sigur că avem.

Se aşeză la o măsuţă într-o cofetărie („aveţi prăjituri ?“ „avem ! “ „daţi-mi atunci, vă rog, o citronadă”) şi înghiţise la iuţeală trei pastile de „Bromoval”. (Sau poate se chemau

dragee ? în orice caz, pulsul galopa şchiop, între 136 şi 120, în nici un sfert de minut la fel ca în precedentul : se hotărî să nu se uite la dosar. „Mai aveţi, vă rog, o citronadă ? Aveţi, poate, şi una rece ?“)

Abia după o jumătate de oră ajunsese pe banca asta. Parcul, superb. Pulsul, scăzut la 80. Mai rămânea vrăbiuţa. Pasărea, luând cu ea ultima fărâmitură, se înălţă în zbor, şi Pagu, slobozit de sub embargo, deschise dosarul.

Înalt, oacheş, cu eleganţa afectată caracteristică mediteraneenilor, înaltul comisar era privit cu regret de stewardesă, acum, când venise momentul despărţirii. Era un bărbat frumos, dar abia acum, în ultima clipă — ca să nu-l regrete — fata avea să afle că atrăgătorul individ avea o gură spurcată. Valentino Paganioni privi afară prin hubloul rachetei şi izbucni iritat :

— Cine dracu’ a adus fanfara ? Lua-i-ar naiba pe toţi !

Rubicondul consilier făcu o plecăciune respectuoasă, lepădând pe mocheta neagră a navei o doză respectabilă de mătreaţă.

— Fanfara este o iniţiativă a viitorului dumneavoastră subaltern, tânărul Mothe-Achard.

— Mă... — domnişoară, întoarce-ţi capul, te rog — pe fanfara lui! Nu există în racheta asta blestemată vreo ieşire dosnică ?

Pagu închise imediat dosarul şi se ridică în picioare. Profesorul avea dreptate ! Se petrecuse o confuzie inexplicabilă, dar doctorul Motaş era pe deplin întemeiat în supărarea lui. Cum naiba să nu fi ofensat ? Numele se înrudeau până la aluzie răutăcioasă : Valentino Paganioni cu Valentin Pagu, iar Mothe-Achard — ce era asta ? îi amintea vag o noţiune geografică, dar semăna şi a nume

de om — suna, într-adevăr, a Motaş.

Trebuia să-i ceară de urgenţă scuze. Să-l asigure că nu e dosarul lui, că-l vede prima oară în viaţă. Numai să-l creadă ! Pagu, preocupat, uită să-şi mai examineze pulsul. Parcul îl înconjura cât se vedea cu ochii : pe unde să iasă mai repede ? Venise pe căi ocolite, plimbându-se la întâmplare, dar acum se grăbea.

— Care e, vă rog, drumul cel mai scurt spre Facultatea de Medicină ?

Eleva îl măsură scurt, din cap până în picioare, şi nu-i răspunse, trecând de el în grabă. Ţinuta ei rigidă indica limpede că n-are de gând să se lase acostată — în cazul unui individ atât de modest îmbrăcat.

Pagu se uită în jur şi ochi un pensionar care îşi citea ziarul pe bancă. Pensionarii nu se grăbesc. Le place să schimbe o vorbă.

— Îmi pare rău, răspunse omul. Cunosc bună parte din Craiova. Pot să vă spun unde-i teatrul, ştiu câteva muzee. Facultatea însă, n-am auzit.

Pagu văzu, în sfârşit, un om cu servietă. Oamenii cu servietă, întotdeauna, cunoşteau traseele cele mai scurte.

— Aici, în Craiova ? îl întrebă cetăţeanul. Se întâmplă să fiu medic şi pot să vă asigur că încă n-avem în Craiova nici o facultate de medicină. E vorba să se întemeieze, în câteva luni, la anul.

— Profesorul Motaş, spuse Pagu nerăbdător. Unde dau de el ? Doctorul Motaş.

— N-am auzit, răspunse medicul. Suntem mulţi în Craiova. Uitaţi-vă în cartea de telefon sau întrebaţi la inspectoratul sanitar. Pot să vă ajut cu ceva ? Am impresia că nu vă simţiţi bine.

— O clădire albastră, mare, stărui pierdut Pagu. Acolo unde era întretăierea cu bulevardul acela, cum să vă spun, lângă capătul autobuzelor.

— Motaş... Motaş... Îngâna preocupat celălalt. Ce specialitate are ?

— Ps... făcu Pagu şi se răzgândi : mulţumesc, lăsaţi, îl găsesc eu.

— Cel mai simplu e la inspectoratul sanitar, repetă serviabil doctorul. Au fost unele reorganizări, poate a venit sau plecat de curând : numai ei pot să vă spună precis.

— Mulţumesc, încheie Pagu, dând să se îndepărteze.

Celălalt, plin de curiozitate, îl reţinu cu un zâmbet de scuză.

— Spuneţi-mi vă rog : ce v-a făcut să credeţi că e vorba de o facultate de medicină ? Era vorba de Craiova, sigur?

Pagu se căzni să afişeze un zâmbet larg, mucalit, de om fără probleme. Simţea ascuţimea privirilor medicului şi voia să-l liniştească.

— Îmi pare rău ! râse el plin de jovialitate. Cetatea banilor ! Câte oraşe din ţara asta se pot lăuda cu atâţia bani?

Figura celuilalt se destinse, împăcată şi prietenoasă.

— Mi-a părut bine, zise el întinzându-i mâna. Daidalu, doctor Daidalu.

— Inginerul Pagu Valentin, răspunse Pagu. Îmi pare bine. Aveţi un nume rar.

— Sunt român, dintr-o comună de pe aici, surâse celălalt, dar se pare că mă trag din greci. Era la ei o poreclă, Daidalos, abilul. Aşa că oricând aveţi nevoie de mine, vă stau la dispoziţie cu toată abilitatea mea.

— Mulţumesc, zise Pagu, nerăbdător să plece, şi întrebă, mai mult din politeţe : unde sunteţi de găsit ?

— La spitalul psihiatric. Dumneavoastră n-aveţi nevoie, dar să ştiţi că mă pricep şi la alte boli.

— Mai bine să rămân sănătos, zâmbi fals Pagu, căutând o încheiere, şi se îndepărtă grăbit.

Cei de la inspectoratul sanitar erau categorici : în tot judeţul Dolj nu exista nici un doctor Motaş, nici măcar veterinar, cu atât mai puţin profesor. Ca să nu dea de bănuit, Pagu le spuse că e arhitect : căuta, mai ales, o clădire albastră, care avea în faţă, de-o parte şi de alta a intrării, şase coloane pitice, vopsite cu var alb. Exista un mormânt de nisip în faţă, pentru că înăuntru tocmai se repara ceva. Exista un infirmier mare, roşcat, Borea. Intrai pe un coridor cu tâmplari, grămezi de cărămizi, zugravi, că se repara ceva, o luai pe stânga lângă camera de sterilizare, treceai pe sub o scară cu găleată spre sala de aşteptare, unde reparaţia se terminase, afară de câteva ţevi care trebuiau montate din nou, o sală albă sus şi cu ulei albastru jos, al cărei perete avea două afişe mari, frumos colorate, cum să nu ne îmbolnăvim de gripă şi ce avem de făcut dacă totuşi am căpătat-o, şi dacă ne-am donat sângele, plus un anunţ mai mic, pentru personalul clinicii, să aducă nişte adeverinţe până marţi 15 — totul foarte clar, o veche clădire boierească având un plafon sculptat cu îngeraşi, proaspăt renovat, cu îngeraşii proaspăt revopsiţi, nu se poate să n-o ştiţi ! Exista un infirmier roşcat, fost pescar, Borea, care vopsise gardul din faţă, tot în alb. Era o veche clădire boierească... Librăreasa care îi vându un ghid al Craiovei, miliţianul, ca şi trei dintre enciclopediile vii ale oraşului — un şofer de

taxi, un chelner şi un frizer — nimeni nu auzise despre o asemenea casă, sediu medical. Pagu, automat, fără să-şi dea seama când, ajunse îndărăt, la gara autobuzelor. Avea de aşteptat aproape o oră, până să plece cursa lui.

Înalt, oacheş, cu eleganţa afectată caracteristică mediteraneenilor, înaltul comisar era privit de stewardesă cu regret, acum, când venise momentul despărţirii. Era un bărbat frumos, dar abia acum, în ultima clipă — ca să nu-l regrete — fata avea să afle că atrăgătorul individ era posesorul unei guri spurcate. Valentino Paganioni privi afară prin hubloul rachetei şi izbucni iritat :

— Cine dracu’ a adus fanfara ? Lua-i-ar naiba pe toţi !

Consilierul rubicond care-l însoţea făcu o plecăciune respectuoasă, lepădând pe mocheta neagră a navei o doză respectabilă de mătreaţă.

— Fanfara este o iniţiativă a viitorului dumneavoastră subaltern, tânărul Mothe-Achard.

— Mă... — domnişoară, întoarce-ţi capul, te rog — pe fanfara lui! Nu există în racheta asta blestemată vreo ieşire dosnică ?

— Nu v-aş recomanda, se pronunţă consilierul, încercând să pară sever. Ca nou preşedinte al Planetei, sunteţi dator să participaţi la primirea dumneavoastră oficială.

— Dumneata, bombăni Paganioni îndesându-şi lucrurile în bagajul de mână, ai venit aici pe nepoftite. Am pus condiţiile mele când am acceptat să fiu preşedinte, între altele, am trimis un mesaj că doresc să vin incognito, ca un cetăţean oarecare. (îşi trecu aparatul electric peste faţă, continuând.) Când colo, încă din rachetă, m-am ales cu dumneata. Eşti plin de mătreaţă. M-am născut într-o

regiune caldă, nu pot suferi ninsorile.

— V-am mai explicat, zise răbdător consilierul, că nu există lecuire pentru mătreaţa mea. V-am spus că pe planeta noastră se strică toate lucrurile. Am umblat cu capul în soare şi cred că *ei* m-au iradiat.

— Am uitat cum te cheamă.

— Haghib, aminti onctuos consilierul.

— Haghib, ordonă Paganioni, din această clipă eşti liber. Dacă ţii la mătreaţa şi în general la capul dumitale, să nu te mai văd!

Cu o mână autoritară, dar delicat, italianul prinse umărul stewardesei — purta o uniformă albastră, era înaltă de un metru şi 75, blondă, iar Valentino o domina cu un cap — şi o trase uşor de-o parte.

—Ia spune, fetiţo, cât timp mai e până la decompresiune?

— Vreo două minute.

Ar fi vrut să înlăture de pe umărul ei mâna găliganului, dar Paganioni nu-i dădu timp.

— Frumoaso, şopti el, ţi-aş cere numărul de videofon, dar nebunii ăştia m-au vârât într-un bucluc şi n-am timp. Te găsesc eu la urmă, prin companie.

Fata încercă să protesteze, dar el îi strânse uşor umărul, cu o autoritate care nu suferea contrazicere.

— Wikingo, murmură el, fii atentă aici la mine ! Te duci în compartimentul de alături (clasa turişti), şi pe fotoliul numărul 104 o să găseşti o namilă bleagă şi brunetă, un individ care îmi seamănă leit. Nu te lăsa păcălită de asemănare, să nu te încurci cu el, e un dobitoc : l-am angajat special ca să-mi ţină locul. Îi faci un semn discret şi-l aduci până aici în uşă. Să-şi pună ochelarii de soare. Uită-

te la batista mea de azur şi ai grijă ca batista lui să atârne din buzunar exact în aceeaşi poziţie. Toată chestia e să ne schimbăm între noi, fără ca mătreaţa de lângă mine. să observe.

Stewardessa încercă ultima oară să se împotrivească — simţea o greutate în buzunarul uniformei şi avea instrucţiuni să nu primească bacşişuri de la clienţi — dar Paganioni, zâmbind cu toată zăpada dinţilor lui, aproape că-i făcu vânt pe uşă.

Peste vreo cinci minute, italianul cobora din rachetă pe uşa secundară, luat în vârtejul pasagerilor *tourist class.*

Ieşirea pasagerilor de rând se făcea,prin tarmac, o alee de bitum deasupra căreia fusese improvizat un acoperiş de tablă, încins cumplit de căldura amiezii. Cu o dexteritate de scamator, în plin mers şi îmbulzeală, găliganul îşi scoase cravata, înfundă batista în buzunar, îşi puse o pălăriuţă de paie, să şteargă asemănarea prea izbitoare cu personajul oficial coborât de cealaltă parte. Paganioni iubea căldura, dar până la un grad. Avea impresia că i-au transpirat şi ochii. Îşi căra valiza prin înghesuială, auzea sunetele fanfarei — primindu-l solemn pe *celălalt* — şi regreta, cu un zâmbet lăuntric, aerul condiţionat al tribunei oficiale, de care profita sosia.

Bulucul pasagerilor se opri. Pe semne că la capătul coridorului de tablă se făceau formalităţile. Paganioni îşi vârî batista între guler şi ceafă, rămas în aşteptare. Visa. Visa un duş — un duş rece, un duş zdravăn, un duş aproape obscen de sănătos, un duş cu ţipete mari, un duş în care să-şi cureţe pătrăţel cu pătrăţel toată pielea năclăită de sudoare, un duş după care ai puterea să înfrunţi toate încurcăturile planetei. Se auziră urale. Îi dăduse sosiei un

text gata scris şi probabil că acum populaţia îl aclama pe noul ei preşedinte, venit de pe Pământ.

— Mă scuzaţi, mă scuzaţi, repeta mecanic Paganioni punându-şi coatele în funcţiune. Îşi croi drum printre pasageri — erau apatici, probabil toropiţi de căldură — până la sfârşitul coridorului. Aşa cum bănuise, rândul şedea în loc.

— Hei, frumosule, îi spuse el unui ins în uniformă, nu-i daţi o dată drumul ?

— Vă rog să vorbiţi politicos, replică glacial celălalt.

— Domnule ofiţer, v-aş ruga să mă informaţi de ce stăm în loc. Nu faceţi formalităţile ?

— Le vom face când vom crede noi de cuviinţă, potrivit instrucţiunilor pe care le avem.

Pagonioni, în ciuda gurii sale spurcate, avea însuşirea de a se face simpatic, atunci când îşi dădea osteneală. Era una din cheile carierei sale, mai întâi ca fruntaş sindical, apoi ca administrator în diferite misiuni ale naţiunilor interplanetare, „mercenar al organizării inteligente”, cum se poreclea el. Se sprijini de tabla încinsă şi făcu o pauză lungă, ca şi când ar fi reflectat resemnat la spusele ofiţerului. Cetăţeanul în uniformă uită de el, privind peste aglomeraţie cu un aer grav.

— E drăguţă franţuzoaica, nu ? şopti Paganioni cu un surâs aproape diabolic. Am numărul ei de videofon.

Clătinat pentru o clipă, galonatul se pronunţă cu regret :

— E drăguţă, dar nu ne amestecăm cu ele.

— Sintetice, spuse Valentino scoţând la iveală din valiză o cutie de tablă cu cincizeci de ţigări. E o invenţie nouă, cu fumul rece, absolut nevătămător.

Fără să-i ofere celuilalt, îşi vârî o ţigară în gură.

— Fumatul e interzis, îl informă politicos celălalt.

— Unde se cere atâta răbdare, ar trebui permis şi tutunul, se scuză Paganioni, apoi îi împinse celuilalt cutia : Ia-le atunci dumneata, că eu mai am.

— Lăsaţi, zise omul, nu e nevoie.

— Ia te uită ! şopti înflăcărat Valentino. Franţuzoaica şi-a scos bolero-ul ! Ce braţe, domnule, ce braţe. Şi, uită-te, te rog...

Parcă furat de descripţia anatomică făcută de celălalt, omul acceptă cutia de ţigări. Paganioni i-o întinsese discret, mai jos de înălţimea taliei ; gestul trecu neobservat.

— Ia spuneţi-mi, vă rog, domnule ofiţer, întrebă Paganioni punând în vocea lui un respect plin de gravitate, ce aşteptăm noi aici ?

— Aţi avut ghinion, răspunse galonatul pe glas coborât. Azi se face primirea noului preşedinte al planetei Proxima, domnul Valentino Paganioni. Până nu se termină festivitatea, nu dăm drumul la nimeni.

— Dar de ce ? întrebă Paganioni pe acelaşi ton coborât. Se pregăteşte vreun atentat la adresa lui Paga... Paga ăsta ?

— A, nu, protestă amuzat ofiţerul. Se pare că e un tip foarte simpatic — şi, oricum, la noi nu se petrece nimic violent. Dar n-avem alte căi de acces spre oraş, şi vrem să evităm înghesuiala. N-a mai fost pe aici din copilărie. Să nu-i facă o impresie proastă.

— Aha, zise Paganioni. Cred că aveţi perfectă dreptate. Cred că aţi judecat problema excelent.

— Aiurea, şopti ofiţerul. N-am judecat-o eu, am primit ordine. Credeţi că el e atât de prost, să nu-şi dea seama ?

— Nu e vorba de prostie, se împotrivi dulce Paganioni. E un semn de respect. O să-l impresioneze. E şi el om, cât o fi de preşedinte : nu se poate să nu-l impresioneze. Numai că şi noi suntem oameni : pe căldura asta abia mă mai ţin pe picioare. Cred că franţuzoaica o să leşine. Dacă ne faceţi formalităţile şi trecem aici în hol, plecăm imediat ?

Celălalt ezită, prins între logică şi ordinul insuficient de clar.

— Nu, răspunse el, după ce aţi terminat cu noi, tot nu plecaţi, că mai e vama. O să dureze, până atunci se termină festivitatea de o sută de ori. De fapt, ordinul nu specifică dacă...

Mai şovăi o clipă şi conchise :

— O să vă dăm drumul în hol, dar să ştiţi că nici dincoace nu e mai răcoare. S-au defectat instalaţiile de aer condiţionat. Oricum, o să aveţi mai mult loc.

Puţini dintre pasageri păreau a bănui că slobozirea lor din coridor se datora lunganului trecut pe lângă ei cu coatele. După toate semnele, nici nu le păsa : erau mai toţi proximişti, locuitori ai planetei, de mult obişnuiţi cu ideea că virtuţile lor civice se manifestă în aşteptări apatice ; ca origine pământească, păreau — îşi spuse Paganioni — arabi sau indieni, cu feţele smede, majoritatea cu mustăţi. Un geograf îl asigurase că ar fi de rasă latină, dar Paganioni, care avea pretenţia că lucrase pe Pământ cu toţi latinii — italieni, francezi, spanioli, români şi mulţi alţii — respinse acum cu indignare comică presupunerile docte ale savantului. Latinii erau neastâmpăraţi, gălăgioşi, protestatari şi — îşi spuse italianul cu mândrie — şmecheri. Cei de aici aparţineau de altă rasă şi altă tradiţie : vieţile lor păreau încredinţate unei divinităţi fataliste, iar răbdarea lor

nemăsurată dădea impresia falsă că aceste vieţi ar dura milenii; nu contează câteva ore pierdute.

Cu coada ochiului, Paganioni urmărea momentul emoţionant când vor sosi bagajele sale. Banda automată era defectă. Hamalii, toţi cu mustăţi tăiate pe aceeaşi măsură, îşi aruncau bagajele unii altora, bruftuindu-le, într-o înghesuială de nedescris. Valizele unui cetăţean nu soseau toate o dată. Pasagerii şi le urmăreau forfotind, le pescuiau dintre celelalte şi le colecţionau pe măsură ce soseau, le cărau dintr-un loc într-altul, grupându-le laolaltă, să le pregătească pentru vamă. Cum valizele semănau mai toate, posesorii şi le identificau după număr, într-o pitorească învălmăşeală de bazar. Paganioni se apropie de ofiţerul căruia îi dăduse ţigările.

— N-aţi putea să mă semnalaţi oamenilor dumneavoastră, ca suspect ?

— Suspect ? îl îngână celălalt, vădit înveselit. Dar de ce ?

Paganioni îi făcu cu ochiul.

— N-am talent la goana asta după bagaje. Vă dau tichetul şi îi puneţi pe gealaţii dumneavoastră să urmărească valizele. Sunt valizele unui anarhist periculos, care duce cu el o bombă contra preşedintelui Paganioni.

Ofiţerul izbucni în râs.

— E o idee ! Tot stau oamenii mei degeaba ! S-au lenevit, pe planeta asta nu se întâmplă nimic. E-n regulă ! să-i mai pun la un pic de exerciţiu.

Cu gesturi imperiale, îl chemă pe un civil care — în haosul acela — avea pretenţia că ar citi ziarul. Civilul înţepeni în poziţie de drepţi.

— Individul acesta, zise ofiţerul, ară tind dispreţuitor

spre Paganioni, este suspect. Îmi adunaţi bagajele lui — îi dădu civilului tichetul — şi mă chemaţi să asist la control.

După plecarea subalternului, ofiţerul se întoarse spre Paganioni.

— Domnule, nu vă supăraţi, dar îmi sunteţi foarte simpatic. Poate ne mai întâlnim în timpul liber, să bem un păhărel.

— Cu plăcere.

— Cum vă numiţi ?

— Albert de Dalloz, replică Paganioni fără ezitare, dându-i numele sosiei sale. (Nu găsise nici un italian de înălţimea lui, care să-i semene. Francezul Albert de Dalloz, de origine nobiliară, se născuse la Menton, foarte aproape de coasta italiană. Valentino îşi dădea seama că în declaraţiile de simpatie ale ofiţerului — sincere — trebuie să se ascundă şi o doză de interes profesional. Se grăbi să adauge : Sunt corespondentul unei agenţii de ştiri şi o să trag probabil la hotel „Meduza“. După programele oficiale legate de instalarea preşedintelui Paganioni, mă găsiţi în orice seară — afară de cazul că am ghinionul să nimeresc peste vreo franţuzoaică sau vreo proximistă prea drăguţă.

Celălalt clipi pe deplin înţelegător, deşi se întreba de ce corespondentul n-a asistat la primirea oficială.

— Deschideţi gura ! îi ceru vameşul. (Paganioni sosise cu bagajele la control.)

— Gura ? întrebă italianul. Dar de ce ?

— Există străini care introduc minerax pe planeta noastră, îl lămuri controlorul.

Paganioni, intrigat, se întoarse spre ofiţer.

— Şi ce e rău cu mineraxul ? întrebă el.

Ofiţerul surâse jenat.

— La noi sunt carii dentare multe, v-am spus că toate se strică mai iute la noi. Cetăţenii îşi fac plombe şi coroane de aur, care e un metal ieftin, dar se dau în vânt după minerax. E mai scump dar n-are moarte, din cauza peliculei învăluitoare. Unii extraplanetari profită, vin cu gura încărcată de minerax şi îl vând sau îl dau cadou pe la rude.

— De necrezut ! exclamă Valentino. Dar cât minerax poate un om băga într-o gură ?

— Vă rog să deschideţi gura ! stărui controlorul.

Italianul se supuse.

— Vă rog să vă aplecaţi puţin, că nu văd bine, stărui funcţionarul, care era mult mai scund.

— Fii politicos ! strigă la el ofiţerul. Ia un scaun.

Controlorul îşi ceru scuze şi se grăbi să se urce pe un scaun, de unde peisajul bucal al lui Paganioni se vedea ca de pe o culme de munte. Cum tot nu putea zări ultimele măsele, vru să-i bage vizitatorului un deget în gură, dar Valentino îl lovi peste mână cu promptitudine.

— Am şi eu degete ! urlă el. Spune-mi mie ce vrei să vezi.

— Molarii, vă rog, preciză celălalt. Pe stânga şi pe dreapta.

O oră mai apoi, Valentino se împrietenise la toartă cu ofiţerul, Robert pe numele lui. Lucru rar pentru statura proximiştilor, Robert era aproape de înălţimea lui Paganioni. Amândoi în picioare la bar, se tratau cu whisky proximist, aproximaţie a celui scoţian.

— Mă, Robert, zise italianul, de ce dracu’ vă apucaţi voi să controlaţi atâtea guri ?

— Lasă-mă, răspunse Robert ciupindu-şi încurcat mustaţa, e o prostie. Am făcut trei rapoarte până acum, dar

degeaba. Le-am spus că banii pe care-i pierdem cu lefurile controlorilor, cu timpul irosit, că fleacul pe care-l reprezintă câteva kile de minerax pe lună...

Paganioni tresărise şi îl apucă de braţ.

— Ai făcut trei rapoarte ? Ai făcut tu trei rapoarte ?

Ofiţerul îi aruncă o căutătură piezişă.

— Da, sigur. Ce ţi se pare atât de curios în asta ?

Paganioni îşi împinse bărbia înainte, arătând discret înghesuiala din jur.

— Nu există vreun loc mai liniştit ?

În ochii galonatului, uşor văluriţi de whisky, se reaprinse beculeţul interesului profesional. Nu strică niciodată să descoşi un om.

— Dacă mai scoţi pe covertă ţigări, te duc într-o boxă.

Se instalară moleşiţi pe fotoliile aproape spârcuite ale unui separeu din spatele barului. Fusese cândva un loc cochet.

— M-a clătinat chestia asta cu rapoartele, începu Valentino. În rachetă ni s-a prezentat la spaţiovision un întreg program despre planetă şi instalarea noului preşedinte. Un savant, printre multe ăăă şi hm, ne lămurea cum că planeta voastră ar fi victima unui atentat misterios. Schemele lui arătau că Proxima s-ar afla în raza unei maşini de stricat universul. Până şi emisiunea cu pricina se întrerupea mereu, câteodată cu inscripţia „Defect” pusă de-a îndoaselea. Lecţia, s-o înveţi pe din afară, repeta mereu că pe planeta voastră toate s-ar deteriora, s-ar altera încetul cu încetul, fără ca voi să observaţi.

— Ei da, confirmă ofiţerul, aşa e versiunea oficială. Şi ce-i cu asta ?

— Păi, se spune că tocmai de aceea l-au chemat pe

Paganioni preşedinte. Că el e un expert care nu s-a obişnuit cu stricarea; că ar putea băga în seamă tot ce se alterează.

— Şi ce legătură are asta cu mine ?

— Dacă ai făcut tu trei rapoarte, înseamnă că mai există băştinaşi în stare să observe răul, ba chiar să-l semnaleze şi să ceară măsuri.

— Nu sunt un simplu „băştinaş”, îl corectă Robert punând un accent dispreţuitor pe ultimul cuvânt. Astea de pe umărul meu se cheamă galoane. Şi nu uita că vin în contact cu străini. Unii s-au plâns. Cică nu procedăm rentabil : controlul ne costă mai mult decât am putea pierde. Americanii, am auzit, au alt sistem. Oferă oricărui denunţător un premiu de 15% din valorile confiscate. Îi lasă în pace pe mărunţii contrabandişti, câte unul care şi-a adus din Japonia nu ştiu ce aparat, o cucoană venită cu perle din Spania, şi îi agaţă la sigur pe profesioniştii cei mari; folosesc premiile ca un stimulent popular.

— Văd că eşti informat.

Ofiţerul tăcu. Ar fi vrut să mai spună ceva.

— Aşadar, îl zgândări Valentino, tu ai fi incapabil să observi singur aceste lipsuri. Te-ai prins, numai pentru că ţi-au atras atenţia alţii. Te afli şi tu sub influenţa maşinii care vă strică planeta. Dacă ai fi lăsat de capul tău, n-ai putea niciodată observa, nici cea mai mică alterare.

Ofiţerul îşi încleştă fălcile ; până la urmă ripostă, aproape gemând :

— Există anumite consemne. Nu pot să-ţi destăinui mai mult.

— E ceva secret ?

— Cu regim secret, îl corectă Robert, dar de fapt nu e nici un secret. Cum ieşi de pe rachetoport, poţi să afli asta

de la orice cetăţean. Dar eu, unul, n-am voie să-ţi spun. Port uniformă şi sunt legat prin consemn.

Paganioni apăsă butonul care îi conecta cu barul şi ceru în microfon încă două whisky-uri proximiste.

— E defect, îl informă competent ofiţerul rachetoportului. Şi nu face să te oboseşti : oricât mi-ai da de băut, n-o să scoţi nimic de la mine. Aproape că îmi devii suspect, dar îţi spun, nu e vorba de nici un secret, spionii ştiu asta de mult. Poţi şi tu să afli, de la primul venit.

— Eu vreau să aflu de la tine, răspunse Valentino cu încăpăţânare de om ameţit. Acum, pe loc.

— Dragă Albert, îmi pare rău, dar cu mine n-ai nimerit-o.

— Nu mă cheamă Albert, declară Valentino. E un nume fals, trecut în acte.

— Ia te uită ! Şi cine eşti tu, de fapt ?

— Dacă ţi-aş spune că sunt şeful statului, nu m-ai crede.

Robert începu să râdă.

— Sigur că nu. Paganioni a fost primit cu toate onorurile oficiale. E drept că acum, când mă uit mai bine, mi se pare că îi semeni.

— Paganioni acela e sosia mea, angajată de mine, mărturisi Valentino, vârându-şi în gură arătătorul şi degetul mare. El e adevăratul Albert de Dalloz...

Ofiţerul păleşte şi se ridică în picioare. De pe faţa sa au dispărut urmele băuturii. Ţeava unui revolver cochet este îndreptată asupra vizitatorului.

— Mă văd nevoit să te legitimez. Fii atent cum scoţi degetele din gură. Nu umbla cu tertipuri. Te avertizez că pe planeta asta se defectează toate, dar nu şi revolverele.

— Nu zău, nu cumva e defect şi revolverul ? întreabă Valentino calm, şi îşi pune măseaua pe masă. Uite legitimaţia mea oficială.

Ofiţerul, fără să lase revolverul din mâna dreaptă, îşi pipăie cu stânga buzunarul şi scoate aparatul identificator. Îl sprijină de masă şi îl pune pe recepţie. Se aprinde o luminiţă : difuzorul minuscul al aparatului transmite primele măsuri ale Imnului Planetar.

...Ofiţerul rămăsese înţepenit, salutând cu mâna la chipiu ; revolverul uitat lângă coapsă fu reintrodus în buzunar abia după stingerea ultimelor ecouri ale imnului.

— Vă rog să mă scuzaţi, domnule preşedinte. Aştept ordinele dumneavoastră.

— Stai jos, dragă Robert, îl îndemnă Paganioni, şi nu mai fi atât de protocolar. (Celălalt se supuse, dar Valentino ştia cu regret că proaspătul său prieten nu-şi va mai regăsi nonşalanţa.) Mi-e gâtul uscat şi drăcia asta e defectă. Nu poţi să comanzi două whisky-uri ca lumea ?

— Imediat, domnule preşedinte — şi ofiţerul scoase iarăşi revolverul, trăgând trei focuri în tavan. — E semnalul nostru provizoriu, până se repară sistemul de transmisie. La trei focuri, aduce whisky veritabil, scotch.

— Robert, joci tare ! declară admirativ Paganioni. (Cu atenţie, îşi vârî legitimaţia la locul ei, în gură.)

— Vameşul acela era un idiot, gândi tare ofiţerul, parcă scuzându-se. Cum de n-a observat-o ?

— Nu era idiot, îl apără Paganioni, dar dacă are de controlat câteva mii de guri pe zi, plus bagajele, e normal să-i scape esenţialul. De altminteri, legitimaţia este lucrată după toate regulile artei. Chiar şi tu, dacă te-ai uita acuma la mine în gură, n-ai mai şti care e dinte şi care emiţător.

— Fabricat în Japonia, probabil, grăi ofiţerul cu respect sacerdotal.

Servoautomatele erau în funcţie : cei doi vlăjgani îşi primiră băuturile fără a mai fi deranjaţi de chelner.

— Ia zi, Robert, care e secretul ?

— Mă tem că spusele mele vă vor jigni.

Paganioni se strâmbă.

— La vârstă de 18 ani, când am intrat în mişcarea sindicală a docherilor, mi-am pierdut capacitatea de a fi ofensat. De atunci au trecut douăzeci de ani şi nu mi-am mai regăsit-o. Dă-i drumul !

— Toată afacerea cu maşina de strâmbat universul este o escrocherie, declară sec ofiţerul. Cel puţin aşa socot mai toţi locuitorii planetei.

— Şi cu ca m-ar jigni asta pe mine ?

— Mi-e penibil. Vă comunic simpla mea părere neoficial, ca un cetăţean oarecare.

— Dă-i o dată drumul !

— Pe planeta noastră se defectează multe, asta-i adevărat. Dar vina nu aparţine locuitorilor vreunei lumi misterioase, sau vreunei maşini care lucrează din neant împotriva noastră. E versiunea pusă în circulaţie de răposatul preşedinte Jules Mothe-Achard, tatăl actualului Georges Mothe-Achard, tânărul dumneavoastră vicepreşedinte.

— De ce i-a trebuit cântecul ăsta trăsnit ?

— Ca să-şi apere politica lui, cum să zic, mă scuzaţi, conservatoare. Ştiţi, desigur, că defunctul Mothe-Achard era unul din ultimii apărători sinceri ai capitalismului şi îşi făcea un titlu de glorie din menţinerea acestui sistem.

— Am aflat.

— Or, toate mergeau prost. O teorie a bătrânului era că, întotdeauna, trebuie să dai vina pe cineva. Era francez la origine şi îl cita pe un scriitor sau filosof de-ai lor, nu ştiu care. Cică, dacă nu ar exista un dumnezeu, ar trebui inventat. Francezul o gândise în alt sens, dar bătrânul socotea că ăsta-i sâmburele : să ai pe cine da vina. „Dumnezeu e mort“, zicea el pe franţuzeşte, nu mai crede nimeni în el. Trebuie, atunci, să inventăm altceva.

— Maşina de stricat universul.

— Exact. Proxima, între planetele locuite, este cea mai apropiată de galaxia vecină. Au făcut măsurători ale zidurilor calcinate de vreme, ale cariilor dentare, ale mătreţei, ale recoltelor neridicate, ale accidentelor de automobil, ale maşinilor lăsate în câmp, şi, în ziua marii retrocanalizări, au lansat teoria că o lume în afara noastră ne strâmbă şi ne sapă.

— Care retrocanalizare ? M-am documentat mult despre Proxima, dar n-am auzit una ca asta. Cuvântul mi-e necunoscut,

— Nu mă miră că n-ai auzit. Nu s-a publicat nimic. Cuvântul e o poreclă. A fost o zi ciudată, lichidele au început să se reverse îndărăt în lavoare, closete şi băi, apă de la canalizare, venită murdară de-a îndăratelea pe conducte. După mine şi alţii, era normal, un deranjament de presiune, al instalaţiilor vechi, prost reparate, dar bătrânul a scos din mânecă „antigravitaţia” : cică locuitorii altor lumi vor să răstoarne gravitaţia de pe planeta noastră. N-a strigat-o public, în vreo conferinţă. A lansat nişte zvonuri. Pe urmă, în expuneri, combătea „zvonuri neîntemeiate, fără nici un suport ştiinţific”, până când toată lumea a devenit curioasă, despre ce zvonuri e vorba.

Terenul era pregătit; l-a luat pe un academician care stătea să-şi dea duhul şi l-a însărcinat să expună o conferinţă la spaţiovision. Academicianul o ţinea sus şi tare că „teoria” despre o maşină de strâmbat universul e lipsită de suport ştiinţific. Toată lumea ştia : dacă declară ăsta ceva, e tocmai de-a-ndoaselea. Zaharisitul, se zicea, primeşte leafă numai ca să traducă în limbaj ştiinţific tot ce-i indică Mothe-Achard. Ca-n zicala englezilor : stăpânul dictează, expertul motivează. Dacă oficialii strigau că nu există nici o maşină de alterat planeta, toată lumea s-a pornit să creadă contrariul.

— Mare perfid, Mothe-Achard ăsta.

— Mie îmi spuneţi ? Şi să-l vedeţi pe fiu-său ! Bucăţică ruptă. Tineri bărboşi au început să manifesteze pe stradă, cu pancarte negre : „Jos maşina!“ „Cerem să se ancheteze chestiunea maşinii !“ Devenise o cauză populară, dar ce spun, o obsesie ! Cetăţenii nu mai aveau altă ocupaţie decât să-l critice pe furiş pe preşedintele Mothe-Achard, că nu vrea să recunoască existenţa maşinii, că nu ia măsuri contra duşmanului misterios care ne sapă casele, cuvetele, aparatajele. Bătrânul, şmecher, a pus să fie arestaţi toţi tinerii manifestanţi, a trimis în judecată vreo trei experţi care aveau ideea fixă că există o asemenea maşină. Prigonindu-i, a făcut din ei nişte martiri, eroi naţionali. Mii de memorii îi cereau ca savanţii să fie graţiaţi. În ultima clipă, parcă împotriva voinţei, a suspendat procesul. A apărut un comunicat foarte scurt şi modest, semnat de un ministru mai mărunt : la cererea unor pături ale populaţiei se va alcătui o comisie compusă din oameni de ştiinţă, care vor cerceta dacă există sau nu o maşină de deteriorat sistemul nostru solar. Apoi...

Paganioni nu-l lăsă să continue.

— Unde apar eu în tabloul ăsta ?

Ofiţerul sorbi uşor din whisky, căutând surse de curaj. Trecuseră anii, spunea el. Oamenii au început să bănuie că duşmanul-maşină fusese o scornire.

— Tot ce v-am comunicat până acum, puteaţi afla din zvon public, de la orice cetăţean. De aci încolo însă, intrăm în presupuneri.

— Intră ! îl încurajă nerăbdător Paganioni.

— Dumneavoastră sunteţi o cunoscută personalitate marxistă.

— Să nu exagerăm. Sunt un practician, un fost sindicalist cu experienţă în organizare.

— Fie şi cum spuneţi. Oricum, Mothe-Achard şi-a dat seama că sistemul lui nu mai ţine. Toată lumea se aştepta ca, după moartea lui, fiu-său să fie ales preşedinte. Or, nu ştiu ce a discutat cu puştiul, dar imediat după funeralii s-a strâns parlamentul şi a propus ca dumneavoastră să fiţi adus la preşedinţie, iar tânărul Georges să rămână vicepreşedinte.

Paganioni era din ce în ce mai nedumerit : şi ce câştigau cu asta ? Un gir, era de părere ofiţerul. Un răgaz.

— Cel puţin zece ani de acum încolo, tot poporul ăsta o să aştepte cu încredere măsurile luate de cunoscutul revoluţionar Paganioni.

— Au făcut o prostie, declară înverşunat numitul. Vocea lui era uşor răguşită : Eu nu sunt fantoşa lor. Cum de nu şi-au dat seama că o să schimb totul din temelii ?

Robert dădu din umeri, oftând.

— Vă urez succes. Dar, după socotelile lor — mai bine zis, socotelile bătrânului, înainte de moarte — inerţia,

obiceiurile pământului şi mai ales mecanismul statal copleşitor se vor dovedi mai tari. Ei ştiu ce ştiu, sunt rafinaţi, sunt siguri că nu veţi putea schimba mare lucru. Oamenii tind întotdeauna să idealizeze trecutul. După un număr de ani, poporul va fi descurajat de administraţia dumneavoastră „progresistă”. Vor spune că era mai bine pe vremea lui Mothe-Achard bătrânul, şi îl vor pune pe tânăr în locul dumneavoastră.

— Îţi mulţumesc, dragă Robert, zise Valentino, întinzându-i mâna. Ai fost foarte sincer cu mine şi n-o să te uit niciodată. Să fii liniştit : cu mine n-au ghicit-o. Am să-i dau peste cap, o să fac toate treburile planetei să funcţioneze cum trebuie.

Ofiţerul se ridicase şi spuse încet, pe un ton în care parcă începea să-şi croiască drum devotamentul :

— Mulţi oameni vă vor fi recunoscători. Pot să îndrăznesc să vă întreb şi eu ceva ?

Paganioni dădea să plece. Se opri cu mâna pe clanţă, făcând un gest prietenos de încuviinţare.

— Îngăduiţi-mi mai întâi să vă restitui ţigările. Nu e în obiceiul meu să...

— Mă jigneşti ! protestă Valentino, ridicându-şi braţul.

— Vă mulţumesc, domnule preşedinte, dar să ştiţi că nu le voi fuma. Le voi păstra şi le voi arăta nepoţilor mei, ca amintire.

— Nu mă face să plâng, că n-am la mine decât o singură batistă. Ce voiai să mă întrebi ?

Ofiţerul îi mărturisi că îl credea mai bine informat; socotea că tot ce-i spusese era pentru Paganioni un cântec vechi.

— Sunt curios dacă din convorbirea cu mine aţi aflat

vreun lucru într-adevăr nou.

— Două, dragă Robert, două, zise Paganioni pe tonul lui jumătate glumeţ, jumătate serios. În primul rând, despre incidentul cu canalizarea. Nu ştiusem nimic.

— Ăsta-i un fleac, protestă ruşinat Robert, un amănunt între mii.

— În al doilea rând (de data asta tonul lui Paganioni era serios şi încărcat cu o rezonanţă dură, încăpăţânată, aproape fanatică, surprinzătoare pentru celălalt), m-am convins, dragă Robert, că locuitorii Proximei sunt mult mai puţin proşti decât şi-ar dori Mothe-Achard şi compania. Sunt oameni care judecă folosind propriul lor cap. Pare o concluzie forţată, dar nu eşti singurul cu care am stat de vorbă.

— Nu e o concluzie forţată, întări celălalt. Gândiți-vă numai, excelenţă, că nu e omenesc, în veacul ăsta, să năvălească peste tine apa de la closet. E un lucru care nu poate face plăcere nimănui. E omenesc să observi asta şi să n-o doreşti.

— Tocmai, tocmai, încheie mulţumit Paganioni. Dar mă temeam că v-aţi obişnuit cu răul. Or, eu nu pot să fac nimic de unul singur. Toată arta mea e să-i las pe ceilalţi să lucreze, în voia lor. Acuma nu mă mai tem. Acum, ştiu că pot să am încredere.

Obrazul ofiţerului se lumină. Paganioni se întoarse de la uşă, cu o solemnitate oarecum comică, să-i mai strângă o dată mâna.

— Te rog ca tot ce am vorbit să rămână între noi.

— Îngăduiţi-mi să vă rog acelaşi lucru. Unii dintre superiorii mei m-ar înţelege, dar alţii, dacă ar şti ce v-am destăinuit, m-ar da afară. Deşi era de datoria mea să-l

informez corect pe şeful statului.

Valentino îl bătu pe umăr râzând cu toţi dinţii lui albi :

— Nici o grijă, nici o grijă.

Robert Abdulah se oferi să-l conducă, dar italianul se împotrivi :

— Sunt incognito. O să iau un taxi. Plata o fac eu, la bar. Oricând ai nevoie de mine, mă găseşti la hotel „Meduza”, sub numele de Albert de Dalloz.

Şi, cu un gest amical care imita salutul militar, Valentino Paganioni plecă. Ofiţerul îşi şterse cu batista mâinile transpirate, deschise uşor uşa, să se convingă că nu-l spionează nimeni, şi scoase din buzunar aparatul de emisie-recepţie :

— Aici X64. Mă auziţi, domnule general ? Recepţie.

— X64, te aud, aici general Z5, raportează ! S-a întâmplat ceva ? Recepţie.

— Domnule general, am o veste extraordinară. Individul primit cu onoruri drept Paganioni e o simplă sosie. Adevăratul Paganioni se ascunde sub numele Albert de Dalloz şi se îndreaptă acum spre hotelul „Meduza”. Doriţi alte amănunte ? Recepţie.

— De ce a recurs la anonimat ? Recepţie.

Robert îşi tamponă fruntea în sudori : whisky-ul, căldura — sau altceva ?

— Se pare că îşi păstrează convingerile radicale. Vrea să cunoască adevărata situaţie de la noi şi să-şi ia treaba în serios. Adică, potrivit concepţiei lui, să răstoarne stilul şi aparatul vechi, al domnului Mothe-Achard. Recepţie.

— Şi tu ce părere ai ? Recepţie.

Ofiţerul, năpădit de noi valuri de sudoare, făcu un efort să-şi controleze glasul.

— Eu v-am raportat, răspunse el diplomatic. Nu e de căderea mea să judec aceste chestiuni. Eu îmi fac numai datoria. Ordonaţi ! Recepţie.

— Foarte bine, X24. Foarte bine că ai raportat. Te vei înfăţişa aici, imediat, pentru detalii. Repetă ordinul ! Recepţie.

Înainte de a părăsi separeul, omul mai descărcă trei gloanţe în tavan. Microfonul era defect şi altfel n-avea cum să comande băutură. „Eu ce părere să am ? murmură el înciudat. Mi-am făcut numai datoria.” Şi, ca un ecou nerostit, mai stăruia în jur un rest de întrebare : Dar care era, de fapt, datoria mea ?

— Văd că şi fabrica asta, tot aşa se cheamă : „Trăiască capitalismul! “

— Nu e numele fabricii, răspunse indiferent şoferul. E un obicei prost, a fost criticat de guvern, l-au dat afară pe ministrul de resort, dar au rămas pancartele, până le schimbă. O să se pună în loc numele fiecărei întreprinderi.

— Şi cum faceţi până atunci, să deosebiţi fabricile intre ele ?

— Turiştii n-au nevoie, şi şoferul dădu din umeri, iar oamenii de specialitate le cunosc şi aşa, fără firmă. Unele, adăugă el căscând, de altminteri sunt secrete.

— Nu mă-nnebuni ! înseamnă că trebuie să aibă înăuntru nişte instalaţii formidabile, cum nu s-au mai pomenit pe alte planete.

— Dimpotrivă, rosti celălalt în mijlocul unui nou căscat. Sunt secrete, ca să nu se ştie cât de stricate sunt toate înăuntru. Există în univers o maşină aţintită asupra planetei noastre, care ne paradeşte toate instalaţiile, totul, totul.

— Fără glumă ! Chiar aşa ? Şi gropile astea, tot maşina

aceea le-a făcut ?

— Lăsaţi-mă să-mi văd de drum, îl mustră şoferul. Vreţi să vă debarc într-un pom ? Credeţi că n-am altă treabă decât să analizez gropile, care-i făcută de maşină şi care de noi ?

— Scuză-mă, scuză-mă, se pocăi Paganioni. Dar numele ăsta pe care-l văd mereu — Paganioni — al cui e ?

— Nu începe şi dumneata. Din zori până-n noapte, numai mutra lui se vede, la toate emisiunile; pretutindeni, toţi copiii numai de el mă-ntreabă, m-au înnebunit cu toţii.

— N-am înţeles, totuşi, cine e.

— Un zdrenţăros de pe planeta Pământ, îl lămuri şoferul, scuipând pe fereastră. L-au făcut preşedinte peste planeta noastră.

— Dar cum asta ? E voie să se pună un preşedinte străin?

— Nu-i străin. Părinţii lui erau proximişti şi l-au născut aici pe planetă. A copilărit aici. L-au crescut apoi pe Pământ, în nu ştiu ce port, că a fost docher. Supărarea mea nu e că a trăit pe Pământ.

— Dar ?

— Iluziile. E socialist din aceia. Eu nu admit. Pe maşina mea nu admit alt şofer. Nimic nu ascultă de tine, nici aparatele, nici nevasta, nici copiii; proprietarul companiei mă repede, taxele o iau razna, nici măcar taică-meu, care e bătrân, nu mai ascultă de mine în oraşul ăsta de nebuni. Şi atunci, ce mai îmi rămâne ? Numai maşina asta. Numai ea, săraca, mai ascultă de mine. Şi atunci, mă-nţelegi, n-aş da-o nici în ruptul capului pe mâna altcuiva. Şi atunci, mă-nţelegi, socialismul şi cu mine nu putem face casă bună. De ce să-mi fie stăpân pe cap un docher ?

— Ai zis-o foarte frumos, îl asigură Paganioni, ai cărui ochi negri cu sticliri de albastru închis urmăreau atent peisajul periferiilor din Proximo-City. (Intrau acum în cartierele de locuinţe, cu blocuri mari, toate asemănătoare, ca în jurul marilor metropole de pe Pământ.) Docherii ăştia, pare-se, vor să împartă şi nevestele.

— Aici n-aş avea nimic contra, râse celălalt, muşcând dintr-un trabuc. Pe nevastă-mea poate s-o ia şi s-o facă proprietate de stat. Dacă ăsta-i programul socialist, dacă aş fi sigur că mi-o ia şi n-o mai văd, aş vota imediat pentru.

Paganioni căută să împrăştie fumul împuţit al trabucului. În spaţiul economic al maşinii, îl îneca.

— În orice caz, constată el, văd că la dumneavoastră e foarte multă libertate. Oamenii vorbesc liber, critică tot ce nu le place.

— Asta aşa e. De când a murit bătrânul preşedinte, vicele, ăsta tânărul, ne lasă în pace. Dar o să dăm de bucluc când vine Paganioni.

Valentino îşi drămui bacşişul — nici prea mult, nici prea puţin, ca să nu bată la ochi — convertind cu grijă, în gând, monetele de pe Pământ în *schwantz*-i, mărunţişul de pe Proxima. (Valuta forte a planetei se numea *elef*, prescurtare de la elefant — ca să pară mai mare, să combată, măcar pe linie psihologică, tendinţele de devalorizare şi inflaţie — iar *schwantz*-ul era a 123-a parte dintr-un elef. Sistem absurd, contrar împărţirii centimale a valutelor de pe Pământ, dar proximiştii se voiau mai tradiţionalişti decât englezii secolelor trecute, ale căror lire, guinee, jumătăţi de coroane şi tot felul de împărţiri nostime dinaintea anului 1971, le trezeau invidie prin complicaţia lor inimaginabilă.)

Şoferul mulţumi frumos, dar nu se osteni să-l ajute la

descărcatul bagajelor. Imediat după ce pasagerul coborâse, anunţă prin radio :

— Am adus un străin suspect la hotelul „Meduza”. Pretinde că l-ar chema Dalloz. A încercat să mă tragă de limbă, în legătură cu preşedintele Paganioni.

Numitul, în acest timp, ducea complicate tratative cu portarul, un uriaş roşcat, revărsat din uniformă, care mânca dintr-un sen viei pe măsura lui.

— Mă scuzaţi că vă deranjez, îl abordă Paganioni, dar nu cunoaşteţi pe aici vreun portar de hotel care iar putea să mă ajute la transportul bagajelor ?

— Eu sunt portarul, răspunse celălalt realizând o dicţiune remarcabilă în ciuda gurii pline cu salam şi pâine. Dar transportorul de bagaje e defect. Dacă doriţi, vă dau aprobare să vi le duceţi singur.

— Mulţumesc, mulţumesc ! exclamă Paganioni plin de gratitudine, îndesându-i în mână un întreg elef. Cum însă nu pot să le duc pe toate o dată, v-aş ruga, dacă nu vă oboseşte prea mult, să vă uitaţi pe trotuar, la cele rămase, cât le transport eu pe celelalte până în hol.

— Mă oboseşte, îl încredinţă resemnat portarul, dar n-am încotro. La alte hoteluri, există personal calificat : femei special pregătite pentru căratul bagajelor atunci and banda e defectă. Dar la noi s-a făcut de curând o restrângere de personal, din cauză că femeile nasc şi se produc încurcături.

Visând mereu la duş, care ajunsese să-l obsedeze, Valentino se pomeni în faţa biroului de recepţie. Era patronat de un individ slab, nebărbierit, dar dând semne de bunăvoinţă, poate datorită zelului cu care ţinea mâna pe inimă, ca să-şi ascundă nasturele lipsă de la buzunarul

uniformei.

— Ce fel de cameră doriţi ? întrebă amabil recepţionistul. S-a reţinut o cameră pe numele dumneavoastră, într-adevăr, dar comanda nu preciza categoria. Doriţi o cameră cu săpun sau fără ?

— Există şi camere fără săpun ? se miră Paganioni.

— Fireşte. Sunt cu un elef mai ieftine şi nu mai trebuie să semnaţi procesul verbal de luare în primire a săpunului. Numai pentru prosoape şi mobilier.

Paganioni se interesă în detaliu. Existau camere cu videofon şi fără, camere cu hologramă, ai căror pereţi aveau peisaje, într-un cuvânt o gamă foarte largă. Până la urmă, comandă una cu confort maxim, care avea şi videofon.

— O să vă coste cu 15 elefi în plus, îl avertiză funcţionarul, şi trebuie să aveţi puţină răbdare, până se repară videofonul. Avem un mecanic a cărui mătuşă şi-a inflamat a doua rădăcină de la premolar : s-a dus să-i facă formele, s-o înscrie la stomatolog pentru semestrul viitor, şi nu ştim precis când se întoarce.

— Nu-i nimic, îl consolă amabil Paganioni, vine el o dată şi o dată. Dar spuneţi-mi, vă rog : pare un hotel modest; de ce sunt preţurile atât de mari ?

— Din cauza aşezării ! se fuduli omul de la recepţie. La două sute de metri de aci, găsiţi cel mai bun cinematograf al planetei, „Proximascop“, după două colţuri daţi de hotelul „Proximarum“, cu cel mai bun bazin de înot din oraş — 100 de metri lungime — iar la numai cinci sute de metri începe imensa arenă „Labiroborg“, unde se desfăşoară meciurile între ciborgii cei mai buni ai planetei.

— Perfect, exclamă Paganioni, uitându-se la ceas.

Atunci, până una-alta, mă duc în cameră, să fac un duş. (Şi, îmboldit de o presimţire sinistră, adăugă în grabă :) Nu cumva e şi duşul defect ?

— A, nu, surâse liniştitor celălalt, duşul funcţionează perfect. Pentru moment s-a oprit apa, dar duşul în sine funcţionează. Ştiţi, nu e vina noastră : există o maşină de deteriorat universul şi ne provoacă unele defecte la canalizare. Aşteptăm însă apa din minut în minut; Dacă vreţi, mergeţi la bazinul de înot.

— Nu, nu, vorbi îngândurat Paganioni uitându-se din nou la ceas : mă duc în cameră, să-mi schimb hainele, şi pe urmă merg la bar, să iau nişte răcoritoare. Când se dă drumul la apă, îmi telefonaţi la bar.

— Prea bine, domnule de Dalloz. Telefonul e puţin deranjat, dar o să trimit un băiat să vă anunţe.

Paganioni se uită în jur :

— În ce direcţie e barul ?

— Îndărătul uşii pe care scrie W.C., răspunse amabil celălalt. Ne-am resistematizat de curând, şi n-am apucat încă să reaşezăm plăcuţele.

Îmbrăcat într-un costum proaspăt, purtându-şi mai departe ochelarii de soare, Paganioni se aplecă involuntar, înainte de a pătrunde pe uşa barului. E neplăcut să fii mai înalt decât toţi cei din jur : ţi se pare mereu că te vor bănui de superioritate premeditată, de parcă *ai vrea* să-i priveşti de sus. Valentino însă îşi purta statura cu nepăsare, „bine balansat”, cum spun englezii, şi declara mereu că de la vârstă de 18 ani şi-a pierdut toate complexele.

O zări imediat. Îşi făcu reproşuri. Cum de nu observase că e atât de frumoasă ? Observase, dar mecanic. Inventarul siluetelor feminine era la el una cu admirarea peisajului de

afară sau cu frunzărirea unei reviste : femeile reprezentau o simplă problemă de timp şi, când sângele strămoşilor italieni îi dădea ghes, întindea braţul şi culegea leneş mărul cel mai frumos de pe pomul din apropiere, fără să se obosească prea mult. În rachetă, pe drumul spre Proxima, o observase, desigur, dar în cadrul unui inventar tehnic — picioare lungi, ochii şi părul ca mierea, sprâncenele puţin mai închise la culoare, un zâmbet proaspăt şi totuşi trist, numit de Paganioni, nu ştia nici el de ce, „zâmbetul trist al femeii culte”. Fusese preocupat de sosirea pe viitoarea planetă, enervat de fanfara aceea provincială, de mătreaţa din capul şi din creierul consilierului, de tot ce vedea. Automat — şi greşit ! — încadrase fata în universul imposibilului.

Acum, aşezându-se la o măsuţă joasă de unde putea s-o contemple mai bine, îşi declară îngrijorat că marea, principala, splendida calitate a vieţii lui de până acum — burlăcia — e în gravă primejdie. Barul era aproape gol, dar Paganioni nu se obosi să mai privească la alte mese. Nici nu se întreba, măcar, dacă nu cumva necunoscuta este căsătorită. Stewardesele, de obicei, nu erau. Iar faptul n-avea nici o importanţă. Era femeia pe care şi-o dorea şi avea să fie a lui. Paganioni nu se socotea un om impulsiv şi nici n-avea răbdare să se analizeze. Capul lui nu era bântuit de întrebări metafizice. Lua viaţa aşa cum e, încerca realist s-o întoarcă uşor în sus, aşa cum ar trebui să fie, dar fără efort. Întrebări şi nelinişti. Dragostea lui pentru fată era o certitudine simplă a vieţii, ivită din senin, tot atât de naturală ca soarele, apa, plăcerea de a te mişca. Dedesubt poate se agitau taine din strămoşi, conspiraţii ale unui suflet totuşi mai complicat, însă Valentino nu stătea să le ia

în seamă. Era fata lui, femeia lui, o zeiţă simpatică şi bună parteneră, de pe obrazul auriu al căreia trebuia să alunge o umbră de tristeţe. Sau poate tocmai aici se afla farmecul ei ? Exista ceva serios. Oricum, nu era fata cu care totul se rezumă la aflarea numărului de videofon. Sau poate că era, dar asta nu îl interesa. Voia s-o păstreze.

Îl văzuse ? Uşor înclinată deasupra mesei, stătea de vorbă cu un bărbat blond în uniformă de cosmonaut, probabil unul dintre comandanţii navei. Gusta mecanic, parcă în silă, nişte alune. Fără să mai judece, Paganioni se ridică şi, cu paşi care îl purtau de la sine, merse până în dreptul fetei.

— Pasagerul din loja specială ! aminti el cu un zâmbet larg. Stewardeso, mi-ai rămas datoare un pahar. Poate că mi-l oferi acuma. Permiteţi ?

Întrebarea îi era pusă comandantului. Înainte ca acesta să-şi plaseze răspunsul — care, după toate aparenţele, nu urma să fie de loc amabil — fata interveni cu un gest rugător :

— Bill, iartă-mă că nu fac prezentările, dar mă aflu într-o situaţie specială. Am avut nişte neplăceri de pe urma domnului... domnului de faţă. Fii drăguţ, lasă-mă cu dumnealui.

— Dacă ai neplăceri...

Fata îl întrerupse, punându-i mâna pe braţ. Se străduia să zâmbească, pentru a atenua intonaţiile ameninţătoare ale cosmonautului :

— Nu, nu, te rog, dumnealui n-are nici o vină. Te rog, e o chestiune pe care pot s-o lămuresc numai eu.

— Auzi ? zise Paganioni pe tonul lui cel mai dulceag. Numai dumneaei poate s-o lămurească. Pe urmă însă, dacă

ai nevoie de mine, îţi stau la dispoziţie. Poate că te apasă lipsa de mişcare fizică.

Comandantul de astronavă se ridică, încins la faţă, cu pumnii strânşi. Era puţin mai scund decât italianul, dar masiv.

— Să nu mă fărâmi cu totul, zâmbi larg Paganioni. Mai lasă o bucăţică şi pentru altă dată. Hai să fim prieteni, zău, nu ştiu de ce te-ai enervat.

— Aveţi mare noroc, şuieră celălalt, că domnişoara Miller m-a rugat. Procedura dumneavoastră este nepoliticoasă şi ar fi meritat o corecţie categorică, pe care altminteri v-aş fi aplicat-o cu plăcere.

— Eşti un mare cavaler. Şi nu uita să-ţi iei chipiul.

Omul îi întoarse spatele şi lepădă pe masă o hârtie de zece elefi.

— Poţi să-ţi păstrezi restul, zise el în scârbă şi plecă.

Paganioni mută larg scaunul, să-l apropie de al ei, şi oftă cutremurător.

— *Cara mia,* spuse el dezmierdător, să ştii că de la 18 ani mi-am jurat să nu folosesc expresii italieneşti decât pentru fata pe care o voi iubi. Cara mia !

Ochii ei căprui-deschis, cu pupila largă parcă zimţuită pe margine, priveau în gol. Complimentul, parcă nici nu l-ar fi auzit.

— Domnule preşedinte, murmură ea pe un glas înăbușit, de contra-alto (şi abia atunci Paganioni descifră expresia veritabilă a ochilor ei : mai mult decât nelinişte, o frică abia ascunsă), am avut mari neplăceri de pe urma dumneavoastră, dar nu de aceea v-am primit la masa mea.

— Motivele, cara mia, nu mă interesează. Ai toate actele în regulă ? Cât durează, pe planeta voastră,

formalităţile de căsătorie ?

— Domnule preşedinte...

— Valentino, o corectă el. Pentru tine, Val. Cum te cheamă ?

Abia atunci fata îşi întoarse privirile asupra lui.

— Domnule preşedinte...

— Refuz să discut ! ameninţă Paganioni, sculându-se în picioare. Ori îmi spui Val, ori nu mai avem ce discuta.

Stewardessa păli, dar de furie.

— Nu ştiu de ce te-au ales preşedinte. Pleacă, domnule : dacă nu poţi suporta două minute de discuţie serioasă, pleacă ! Eşti neserios şi bădăran.

— Vă rog să mă iertaţi, se pocăi şiret Paganioni fără să înregistreze insulta, reaşezându-se ca şi când ar fi fost poftit. E din cauza barmanului : îi semnalizez să-mi aducă nişte bere şi nu mă vede. Asta mă face nervos. Vă ascult.

Fata îşi căuta cuvintele şi Valentino, incorigibil, interveni iar, dar cu un aer de dulău ruşinat, care ocoleşte privirile stăpânului :

—Spuneţi-mi totuşi, domnişoară Miller : cum vă cheamă?

— Grete, răspunse ea mecanic, luându-şi geanta de pe scaunul alăturat.

Paganioni voi să întindă mâna, s-o reţină, dar fata n-avea de gând să plece — încă. Scotoci puţin în geantă, până îşi găsi rujul. Părea că a renunţat să-i mai spună ceva.

— Greta ! Nu Grete. Eu o să-ţi spun Greta, dacă îmi dai voie, Un *a* la sfârşit sună mai feminin. Numele astea de vikinge şi anglo-saxone sună prea rece faţă de ceea ce văd ochii mei : Frances, Joan, Phillys, Ingmar, Grete. Cara mia Greta, ce neplăceri ai avut din pricina mea ?

În sfârşit, chelnerul sosi cu berea.

— Dumneata eşti englez ? îl întrebă iute Valentino. Numai englezii beau berea caldă. Nu-mi răspunde, ştiu : s-a defectat frigiderul. E-n regulă, eşti liber... Deci, ce neplăceri ai avut din cauza mea ?

— N-am voie să-ţi comunic, şuşoti ea. Sunt legată de un consemn. E secret.

— Aveţi o planetă doldora de secrete. Inflaţie.

— Nu e vina noastră. Maşina de defectat — ai auzit de ea, nu ? — ne mănâncă viaţa. Tatăl meu a murit, strivit de un bloc-motor : o macara magnetică scăpase metalul peste el. Avem de dus o luptă grea contra maşinii.

Fata îi întinse discret un şerveţel al barului, pe care stătea întipărită o reclamă. Pe deasupra, cu ruj, Grete scrisese : EŞTI ÎN MARE PRIMEJDIE ! FEREŞTE-TE !

— Nu-mi place să aud de accidente, răspunse Val, coborându-şi pleoapele în semn că a înţeles. Sunt fricos. Sunt un om curajos doar în meseria mea — organizarea — dar vederea sângelui, a încăierărilor, accidentelor, îmi face rău. Mai bine să n-aud.

Şi, încet, zâmbind încurajator, arse şerveţelul ca şi când din greşeală ar fi scăpat în scrumieră un chibrit.

— Dar sunt curajos într-o privinţă, murmură el încet, mângâind-o cu privirile, lăsând ochii să alunece lângă conturul părului lung de miere, pe traseul imaculat al obrazului. Era un auriu discret al pielii, care pălea când fata îşi cobora ochii şi părea să se incendieze când privirile ei încăpătoare se ridicau din nou, cercetându-l pe Val cu o umbră de glumă şi îngrijorare, judecându-l („oare de ce eşti tu în stare ?“), provocându-l parcă, în lumea aceea secundă, secretă, a dialogurilor dintre bărbat şi femeie,

lumea care nu se rosteşte în cuvinte, lumea tatonărilor mintale, a ofertelor şi refuzurilor („eşti chiar aşa cum te lauzi ? şi crezi că asta mă interesează ?“), o lume de căutături în care fata i se opunea, îl refuza categoric, dar numai acum, acel refuz, decis dar puţin întârziat, lăsând în urmă-i bănuiala şi parfumul unui poate, cine ştie, poate, dacă eu n-aş fi fost eu şi tu n-ai fi fost tu, dacă am fi fost numai noi doi fără nimic altceva, fără numele nostru, poverile, convenienţele şi contractele noastre dinainte, fără peceţile puse pe carnea şi identităţile noastre... Mai sunt curajos, urmă Val, pentru că nu te cunosc, nu ştiu nimic despre tine, sunt un bărbat cu mari răspunderi, cum se zice prin ziare, şi nu ezit o clipă, nici nu joc după regulile jocului, aşa cum aş face cu o femeie obişnuită. Nu îţi fac curte, nu te dezmierd cu complimente, nu mă arăt interesant în faţa ta, nu încerc să te intrig. Îţi spun, sincer, de-a dreptul, azvârlind deoparte toate şireteniile, precauţiile şi reţetele mele de luptă : las toate armele mele la intrare şi îţi spun, cara mia, că te doresc, şi nu doar pentru câţiva ani.

Fata cea tristă se uita dincolo de el, ca şi când ar fi încercat să-şi reamintească drumul cel mai scurt de ieşire din barul pustiu şi prost ventilat.

— Vedeţi-vă de treabă, domnule preşedinte, îl reprimă ea cu o voce care purta sloiuri de gheaţă. Strămoşii mei au trăit pe Pământ, în Suedia. Sunt o făptură rece şi eu capul pe umeri. Nu sunt adepta iubirilor. Nu văd de ce aş scoate la iveală copii, într-o lume unde totul se va strâmba. Povestea este de o monotonie fără sfârşit, un joc de iluzii interminabile.

Paganioni zâmbi, înveselit.

— Spune-mi, ce studii ai ?

— Am făcut filologia. (Glasul ei trăda plictiseala.) Orice stewardesă din Proxima trebuie să cunoască cel puţin trei limbi străine. Am parcurs mai multe literaturi şi filosofii. Am avut legături cu mai mulţi bărbaţi, atrăgători şi simpatici. M-am ferit de două lucruri : sentimente şi copii. Încurcă viaţa. Trebuie un pic de camaraderie, un pic de plăcere, un pic de răbdare, şi viaţa trece. Toată dibăcia e să-ţi închei bilanţul cu minimum de pierderi. Fără boli prea grave, fără dezamăgiri prea mari, cu cât mai puţine nenorociri pentru tine şi ai tăi. Primim cu toţii, la naştere, o cartelă bună pentru 80 sau 100 de ani. Totul este ca la urmă, după ce am consumat un număr de bonuri, să aducem restul în stare cât mai bună, un carton cât mai puţin şifonat.

— Auleu ! izbucni Paganioni într-o disperare comică — carissima, eşti teribilă ! Cred că ai luat prin şcoli numai nota zece. Acum înţeleg ce m-a atras spre tine.

— V-a atras nota zece ? întrebă ea cu un surâs secret.

— Nu, preciză el, gărgăunii. Eu sunt un fost docher, m-am înălţat mai întâi prin braţele astea. Abia pe urmă am făcut uz de cutiuţă. Am o cutiuţă aproape goală, vreau să spun că am citit enorm de puţin, habar n-am de filosofie şi muzică simfonică şi nici nu vreau să aflu.

— Ciudat, pentru un om care organizează atâţia alţii.

— Aveau lanţuri de bicicletă, răspunse Paganioni, şi m-au bătut cu ele peste obraz mai bine de o jumătate de oră, până am crezut că sunt mort şi, prin moarte, îmi părea rău că sunt orb, că mă aflu pe lumea cealaltă fără ochi. Organizarea, dragă Greta, am învăţat-o în lupta cu spărgătorii de grevă. Am învăţat-o în jurul tăvii cu macaroane, unde ne băteam, zece bambini, născuţi unul după altul, mereu cu speranţa mamei că va naşte o fetiţă,

mereu băieţi. Macaroane puţine şi băieţi mulţi. O mamă care dă peste mână. Aici e toată arta şi toată greutatea organizării. Tu, fără îndoială, eşti singură la părinţi.

— Vrei să spui că sunt răsfăţată ?

— De teorii resemnate şi muzică simfonică n-am nevoie. Nu-s un om prea citit, dar ştiu ce trebuie. Iar pe mormântul meu, voi pune să se scrie doar atât : „Aici zace Valentino Paganioni, conducătorul socialist al cărui merit principal a fost acela de a se înconjura întotdeauna cu oameni mai deştepţi şi mai culţi decât el.“ Şi nici măcar cuvintele astea — cum se cheamă ? epitaf ! — nici măcar asta n-am scos-o din capul meu : e copiată după un organizator pe care-l chema Schwab.

— Cum ai ghicit că n-am fraţi ?

— Dacă am nevoie de ceva, urmă Val, mă feresc ca de foc să hotărăsc singur. Îi pun pe experţi să-mi facă o sinteză. Poftim (şi Paganioni îşi înălţă privirile spre tavan, recitind ca pe apă) : La Mothe-Achard, denumire geografică a unui vârf din Vendee. În timpul revoluţiei franceze, vendeenii au fost nucleul reacţiunii. Rezistenţa lor înverşunată împotriva revoluţiei a fost descrisă de Balzac în romanul „Les Chouans“. Numele vechiului preşedinte Mothe-Achard pare la origine o poreclă dată de francezi unei familii conservatoare, culme a reacţionarismului, nume inspirat de piscul cu pricina... Conservatorii sunt îngheţaţi, ca vârfurile mereu acoperite de zăpadă. Eu sunt fierbinte, cara mia.

Dar fata, încă de la pomenirea numelui Mothe-Achard, încetase să-l mai asculte.

— Mac, îl rugă ea pe omul de la bar, nu ne pui puţină muzică ?

Îşi strecură rujul îndărăt în geantă, privindu-l pe Val cu severitate amuzată.

— Am impresia că nu mai avem ce să ne spunem. Dacă mă socotiţi o făptură conservatoare şi rece, n-aţi greşit. Dar atunci, zise ea ridicându-se, nu mai are nici un rost să vă declaraţi nu ştiu ce sentimente.

— Ba da, se împotrivi el, reţinând-o cu un gest. Asta m-a atras spre tine. O să te dezmint din creştet până-n tălpi ! Eşti pentru mine un record sportiv. Ca să ajung până la tine, o să fac o ascensiune peste munţii de gheaţă ai lumii şi o să te acopăr cu flori fierbinţi şi roşii !

— Eşti prea poet. Fata îi arătă imperios, cu privirile, scrumiera în care se afla cenuşa bileţelului ars. Val, cu o furculiţă, răscoli bine cenuşa, să nu mai poată nimeni reconstitui ameninţarea.

— În mine trăieşte adevărul, declară el. Ştiu numai că te iubesc.

— Ţine minte ! îl avertiză fata. Maşina de defectat există ! Cred în maşină. E mai bine să ştii că există. Maşina te va doborî.

— Unde te mai văd ?

— Nu e nevoie ! îl repezi ea şi îşi smuci brusc mâna, plecând cu paşi precipitaţi. Val se întoarse, s-o urmeze, şi încremeni.

Ceasul electric al barului, unul din acele ceasuri fără limbi, cu ora înscrisă de-a dreptul în cifre, arăta 18 09. Italianul lăsă să-i scape o înjurătură înnăbuşită, se uită brusc la ceasul de la mână şi răsuflă uşurat. Se întoarse spre barman :

— Mac, cât e ceasul ?

— Nu vă luaţi după ăsta. E un aparat foarte bun, dar

electric, şi uzina nu ne dă curent precis : are oscilaţii de frecvenţă. Trebuie să fie cinci şi un sfert.

Paganioni mai oftă o dată, împăcat, şi scoase la iveală o bancnotă. O sută de elefi. Se apropiase de barman şi, sub nasul lui — era o hârtie nouă-nouţă — o îndoi de-a lungul, o dată şi încă o dată, până o prefăcu într-un beţişor pe care îl ţinea lejer între degete.

— Mac, ce adresă are domnişoara Miller ?

Omul iscodi pe sub sprâncene fundul barului, unde un tip gras — singurul rămas în local la ora aceea — părea adâncit în studierea whisky-ului proximist.

— Să văd, spuse el pe glas coborât. Am dincolo o agendă cu adrese. Să văd.

Gata să iasă pe uşiţa din spatele barului, se întoarse spre Val cu un zâmbet de scuză :

— Cât lipsesc, aveţi grijă să nu plece tipul. A consumat cam mult; să nu-mi tragă chiulul.

În odăiţa-depozit, barmanul se asigură că a închis bine uşa şi îşi chemă superiorul prin radio.

— Mi-a cerut adresa lui Miller. Ce fac, i-o dau ?

— Ţi-a oferit bani ? zbârnâi interogativă vocea celuilalt.

— Nu, minţi el. (Dacă primea bani, era obligat să-i depună ; bănuia vag că îi va reţine însuşi superiorul lui.)

— Dă-i adresa, ordonă celălalt, dar lasă-te greu, să creadă că ţi-a stors-o cu efort mare. Vinde-i-o scump.

— Am înţeles.

La tejghea, fu întâmpinat de Paganioni cu braţele desfăcute în lături, a neputinţă :

— Te-am strigat, n-ai auzit ? Tipul a şters-o ca din puşcă. N-am putut să-l împiedic, dar a aruncat hârtia asta, 25 de elefi. A zis că-i destul.

Barmanul era preocupat de beţişorul aflat pe tejghea, suta.

Mări volumul sonor al muzicii şi se plecă peste tejghea, şoptind adresa în urechea lui Paganioni.

— Nu mi-o notez, râse italianul făcându-i cu ochiul, S-a întipărit aici! şi se bătu peste piept. Da’ cântăreţul ăsta parcă avea o voce de tenor. Era o melodie mai săltăreaţă. Sună aiurea. Aha, curentul, tensiunea.

— Nu e pe curent, e pe baterii. S-au descărcat câteva.

Paganioni se uită din nou la ceas. De când debarcase

pe planeta Proxima, trecuseră mai bine de cinci ore. Era adâncit în contemplarea unei mici foi de hârtie — unul din bileţelele cu care se mândrea, că i-ar fi furnizate la momentul oportun de către experţii lui — când sosi în bar un băiat în uniformă de *groom.*

— Domnul de Dalloz ? întrebă politicos băiatul. M-a trimis de la recepţie să vă anunţ că s-a dat drumul la apă.

— Să fii sănătos ! mulţumi el îndesind în mâna băiatului 50 de schwantz-i. Nu mai fac duş, o să fac baie. Cam în cât timp se umple ?

— Păi, tot cartierul a dat drumul, curge cam încet, mai ales cea caldă. Poate dura şi o jumătate de oră.

— Atunci, uite ce te rog. Dă tu drumul, cât de fierbinte se poate. Până în jumătate de oră pic şi eu.

Pe tot parcursul de la rachetoport, Georges Mothe-Achard fusese din ce în ce mai intrigat de comportarea preşedintelui. Tânărul vicepreşedinte trecuse cu dispreţ peste amănuntele vestimentare, nepotrivite pentru ceremonia primirii ; ştia că italianului îi place o eleganţă bătătoare la ochi şi privise cam încurcat la cravata cu pete mari albe şi albastre, asortată cu batista azurie înfiptă

lăbărţat în buzunarul de sus al hainei, îl mirase că Paganioni a scos din buzunar un discurs gata scris. Fostului docher îi plăcea să vorbească liber. Totul se desfăşura altfel decât cum prevăzuse Mothe-Achard. Pe drum, salutând mulţimea, găliganul — mai înalt decât el cu un cap, ceea ce pe Georges îl enerva — îi vorbise foarte puţin. Georges, ştiind că noul preşedinte e foarte comunicativ, era mirat de tăcerea lui.

Ajuns la palatul prezidenţial, printre miniştri, cetăţeanul scosese din buzunar un nou bileţel, cu alt discurs. Se plecase spre Mothe-Achard, cu un zâmbet de scuză :

— Am o întreagă documentare primită de la experţii mei. Nu-s încă obişnuit cu limbajul şi psihologia de pe Proxima.

Au rămas apoi în doi, să mănânce împreună. Din motive de protocol, Mothe-Achard nu-şi adusese soţia, ştiind că celălalt e burlac. Conversaţia fu înţesată de banalităţi.

— E îngrozitor de şiret, îşi spunea Mothe-Achard. Evită să se angajeze într-o discuţie serioasă. Sau poate că asta e concepţia lui despre politeţe ?

La unele întorsături neaşteptate ale dialogului, cetăţeanul, cu acelaşi zâmbet solicitând indulgenţă, scotea câte un bileţel şi răspundea cu citate, cifre şi fraze stereotipe. Afirma că a venit pe planeta Proxima convins că nu va fi un preşedinte fictiv. Dar că puterile lui erau limitate, că totul ţine de popor. Dacă poporul va voi într-adevăr să trăiască mai bine şi va avea energia necesară, atunci el, Paganioni, îşi va face datoria. Cuvântul „popor“ era rostit cu o emfază iritantă pentru Georges, care o găsea

demagogică.

— Dar maşina ? întrebă Mothe-Achard. Ce măsuri aveţi de gând să luaţi contra maşinii necunoscute, care provoacă mereu deteriorări pe planeta noastră ?

Celălalt se întrerupse din mâncat, să caute un bileţel în buzunarul drept al vestei. Apoi se răzgândi, ca şi când ar fi avut răspunsul gata pregătit în minte.

— Maşina, zise el, e o chestie neclară. După părerea mea, această maşină nu este decât proiecţia, în capul unora, a defectelor pe care le are, scuzaţi-mă, actualul aparat de stat al planetei.

Mothe-Achard, năpădit de furie, sc strădui să-şi păstreze faţa impenetrabilă a unui jucător de poker. Va să zică, până la urmă, individul îşi arătase colţii. Voia să-şi aplice reţetele lui socialiste.

— Gustaţi puţin din acest marc Morin, îl îmbie Mothe-Achard pe un ton urban. E franţuzesc veritabil, din secolul XX. Şi ce aveţi de gând să faceţi cu actualul nostru aparat ?

Celălalt, scoţând din buzunar programul tipărit al festivităţilor instalării noului preşedinte, răspunse că e pretimpuriu să discute chestiunea.

— Primele mele convorbiri... cu dumneavoastră, spuse el tărăgănat, uitându-se pe program, sunt fixate... pentru orele 18,30. Întâi mă odihnesc.

— Aveţi perfectă dreptate. Vă rog să mă scuzaţi. Am uitat că sunteţi după un întreg voiaj interplanetar. Daţi-mi voie să vă conduc spre dormitor.

Celălalt îşi dădu capul pe spate şi îşi holbă ochii, afectând uluirea.

— Nu ştiaţi cum mă odihnesc eu ?

Scoase din buzunarul stânga jos al vestei altul dintre

inepuizabilele sale bilete.

— Proxinia, zise el. Am auzit că aveţi în jurul oraşului o salbă superbă de lacuri, numite Proxinia. Aşa mă odihnesc eu : înot zilnic două-trei ore.

Mothe-Achard îl privi cu necaz. Nu era de mirare că bestia se ţinea atât de bine. Îi jucau muşchii pe sub haină, era bronzat, degajat în mişcări, nepăsător. Un parvenit incult : nu ştia decât de sport, haine frumoase, femei ; radia indecent sănătate, habar n-avea ce înseamnă un marc — un marc de soi — şi tocmai această ignoranţă de animal sănătos îi apărea lui Mothe-Achard drept primejdia cea mai mare. Imposibil să-l deplasezi, măcar cu un pas, din cercul convingerilor sale.

— Aşadar, reluă celălalt, mă duc să înot în lacul Proxinia.

— Regret, dar nu se poate. Lacurile Proxinia se află în raza directă a maşinii. Credeţi sau nu în maşină, dar am şi eu o răspundere şi vă spun precis că Proxinia este un focar de înghesuială şi infecţie. În aceste lacuri, riscaţi să căpătaţi o boală de piele.

— În cărţile de geografie, am citit că există între ele un lac splendid.

— Asta a fost cu ani în urmă, înainte de maşină.

— Nu l-aţi asanat.

— Ba l-am asanat, răspunse rece Mothe-Achard şi, enervat, încercând să înfrunte privirile celuilalt — erau amândoi în picioare — îşi aprinse o ţigară. Eu ştiu ce vorbesc : la orele 18,30, la începerea convorbirilor oficiale, o să vă aduc situaţiile, rapoartele, totul, ca să vă convingeţi că l-am asanat în fiecare an şi că totul este din vina maşinii ! Până atunci, dacă doriţi să înotaţi, aveţi la

îndemână bazinul prezidenţial.

Găliganul abandonă mina sa mustrătoare şi îşi deschise gura într-un zâmbet odios.

— Aş prefera să înot într-un loc unde e lume, vreau să zic lume normală, din popor, fifiţe. (Îi făcu lui Mothe-Achard cu ochiul, iar expresia lui era atât de vulgară, încât distinsul vicepreşedinte roşi jignit şi dezgustat, ca şi când ar fi fost pălmuit. Omul acesta duhnea a neruşinare şi sănătate animală. Mothe-Achard îl ura cum nu urâse pe nimeni.)

— Atunci, propuse ţeapăn tânărul Georges, vă recomand să mergeţi la bazinul hotelului ,,Proximarum", cea mai bună piscină din oraş, unde e regim de lux, apa se schimbă de două ori pe săptămână şi unde o să găsiţi şi...

— cu un chin groaznic, îşi impuse să pronunţe cuvântul

— fifiţe. Veţi fi însoţit de agenţii noştri.

— Dacă trebuie, trebuie, râse celălalt. Să n-aveţi grijă de chiloţi, domnule vicepreşedinte : îi port chiar acum pe mine. (Şi bădăranul desfăcu puţin pantalonul, să-i arate nişte chiloţi de baie pictaţi cu flori ţipătoare.) Am şi echipament de scufundare, cască, labe de gâscă.

— Om prevăzător ! surâse acru Mothe-Achard, izbutind să-şi recapete expresia normală. Atunci, numai o clipă, să-mi chem ofiţerii de la Conservare.

— Conservare ?

— Siguranţa statului. Expresiile de pe Pământ nu se potriveau la noi. Lupta noastră principală este cu duşmanul alterare: i-am numit pe toţi biroul doi, sau serviciul de Conservare.

Puţin după orele trei după-amiază, Mothe-Achard izbuti să aţipească. Se odihnea separat de soţie ; sosirea lui Paganioni însemna, pe complicata tablă de şah a politicii, o

trecere la starea de asediu. Dormise vreo oră, când îl trezi avertizorul sonor prin care ţinea legătura cu Generalisimul Conservării. Dădu drumul la videofon, căscând.

Militarul pleznea sub impactul informaţiei senzaţionale : obrazul său năpădea ecranul videofonului cu culoarea racului fiert.

— Ce e ?

— Domnule vicepreşedinte, am o veste extraordinară. Individul primit cu onoruri nu este Paganioni, ci o sosie a lui. Adevăratul Paganioni se ascunde incognito, sub un nume franţuzesc — Albert de Dalloz — la hotel „Meduza“.

Mothe-Achard se ridică în capul oaselor.

— E sigur ?

— Absolut sigur.

— De unde ştii ?

— S-a legitimat în faţa lui Robert Abdulah, ofiţer de la rachetoport. Acum zece minute, ofiţerul mi-a raportat. Nu v-am înştiinţat pe loc, ca să mai verific o dată. Legitimarea a fost imprimată şi supusă la contrei de experţii noştri. Nu mai încape nici o îndoială că individul incognito este Paganioni.

— Cum de am aflat atât de târziu ? Ce au făcut serviciile tale ?

— E din vina unei stewardese, Grete Miller. Schimbarea a avut loc chiar la bordul navei, dar stewardesa nu ne-a sesizat la timp.

— Ce-aţi făcut cu ea ?

— Am chemat-o la interogatoriu şi a recunoscut. Am mustrat-o.

— Aţi mustrat-o ? întrebă Mothe-Achard incredul.

— Da, am mustrat-o numai, pentru că n-avea rost s-o

lichidăm. Ne-am gândit că am mai putea obţine prin ea unele informaţii. Am plasat-o chiar la barul hotelului unde a tras Paganioni. Se pare că o place. Sub masa ei se află un microfon.

— Fata ştie ?

— Încă nu. Deocamdată, e cam recalcitrantă. Zice că e vorba de preşedintele planetei şi că, oricum, ea nu vrea să se amestece în politică.

— Cercetaţi dacă idioata are familie şi pe ce căi ar putea fi constrânsă.

— S-a şi cercetat, răspunse prompt generalisimul, aştept răspunsul. O clipă, vă rog...

Mothe-Achard profită de răgaz şi se repezi în pijama până la cuvetă. Îşi dădu cu apă rece pe faţă, luă cafeaua care îl aştepta în automat gata pregătită, îşi aprinse o ţigară. În ecranul videofonului, generalisimul îl aştepta respectuos ; obrazul i se mai descongestionase. Exista un raport nou, de la şoferul care-l dusese la hotel pe Paganioni. Şoferul nu ştia despre cine e vorba, dar semnalmentele corespundeau.

Mothe-Achard rămase pe gânduri. Planul se contura repede în mintea lui.

— Ascultă, domnule general, ordonă el. Interesul nostru imediat este să nu se afle că Paganioni are o dublură.

— Evident, se grăbi generalul să încuviinţeze.

— Chiar dacă şoferul nu ştie pe cine a dus, ar fi mai bine să vă asiguraţi în privinţa lui.

— Din păcate, răspunse ironic generalul, nu mai putem să ne asigurăm în privinţa lui : acum două minute, a avut un accident. Mortal.

— Dar experţii care au identificat legitimaţia ?

Vocea generalului se făcu fermă. Îşi iubea colaboratorii, şi nu înţelegea să-i sacrifice numai din cauză că Mothe-Achard nu se pricepe în această meserie.

— Domnule vicepreşedinte, experţii mei nu ştiu în ce împrejurări s-a făcut legitimarea. Ei presupun că este o legitimare oficială, făcută de dumneavoastră. În orice caz, vă garantez că ei ignoră existenţa unei sosii.

Mothe-Achard înţelese starea de spirit a celuilalt. Se grăbi să i-o ia înainte.

— Iar ofiţerul acela, Robert, bănuiesc că e un om sigur.

— Garantez pentru el, spuse hotărât generalul. E omul datoriei şi şi-a făcut-o impecabil.

— Atunci, răspunse Mothe-Achard cu un zâmbet recunoscător, te rog să-i transmiţi felicitări şi să-l propui pentru decorare.

— Prea bine, domnule vicepreşedinte.

După încheierea convorbirii, Mothe-Achard chemă un ofiţer al serviciului paralel, serviciul care dubla — şi oarecum concura — munca Serviciului de conservare. Îi dădu un plic pecetluit, adresat agenţiei „Partic“, comerţ de fructe uscate. Ordonase ca plicul să ajungă în zece minute şi puse un ofiţer din gardă să-l urmărească pe cel de la serviciul paralel, dacă înmânează plicul direct, fără să-l deschidă pe drum. „Partic“ era o agenţie particulară foarte prosperă. Primea comenzi dactilografiate, de la persoane necunoscute. Comanda era însoţită de valută străină, bani peşin. O oră de la sosire, dactilogramele, impregnate, ardeau singure, precauţie de obicei inutilă (nu purtau amprente).

Cum primi plicul, directorul agenţiei chemă la el în

cabinet pe unul dintre colaboratorii cei mai talentaţi. Lucru neobişnuit, deschise panourile de lemn încrustat şi îl servi cu gin şi *cigarillos.*

— Dragă Zervos, o misiune urgentă. Pe răposat îl chema Robert Abdulah şi era ofiţer de conservare la rachetoport.

— Ofiţer ? tresări celălalt, lăsând paharul pe masă. Ofiţer de Conservare ? E cu bucluc.

— Niciun bucluc, decât că plata ţi se dublează.

Firele se strângeau tot mai bine în mâna lui Mothe-Achard. Îl convocă la el pe generalisimul Conservării.

Toate persoanele care ştiau de existenţa unei sosii sau care măcar o putuseră bănui — şapte oameni cu totul — decedaseră printr-un şir de întâmplări mici şi banale, pesemne datorate perfidei maşini din adâncurile galaxiei vecine. Mai rămânea stewardesa. După discuţia cu Paganioni — raportă generalul — chiar la ieşirea din hotel, Grete Miller fusese rugată politicos să însoţească doi proximişti eleganţi până la sediul Conservării. Experţii se purtau cu ea extrem de amabil, încercând să reconstituie până în cele mai mici amănunte convorbirea cu domnul preşedinte.

— Convorbirea ? Nu exista un microfon sub masă ? întrebă Mothe-Achard.

Generalul îşi plecă privirile.

— Exista, dar s-a defectat în mod inexplicabil.

— Fir-aţi... vicepreşedintele se stăpâni. Altădată să puneţi două.

— V-am cerut fonduri, aminti generalul, şi mi-aţi spus că avem prea mult aparataj. Dacă doriţi economii, ar fi mai bine să renunţaţi la existenţa biroului paralel.

— E o propunere interesantă, răspunse Mothe-Achard neutral. (Avea nevoie urgentă de serviciile celuilalt şi nu voia să-l dezamăgească.) Iar Paganioni — ce face acum ?

Generalul îl informă minuţios : Paganioni fusese supravegheat de barman. Mai era de faţă un individ gras, ori de la serviciul paralel, ori un client întâmplător; după ieşirea lui, Paganioni a fost anunţat de un băiat că s-a dat drumul la apă. Aşa-zisul de Dalloz voia să facă baie. Întrebase unde se află magazinul hotelului „Meduza“, să-şi cumpere un şampon. Acum circula prin hotel. Îşi va cumpăra cosmetice, apoi va merge să-şi facă baia.

— Luaţi măsuri să nu poată ieşi din hotel. La nevoie, se utilizează forţa.

Generalul, ascunzându-şi îngrijorarea, manevră micul său aparat portativ şi transmise ordinele mai departe.

— Domnule generalisim (Mothe-Achard păstra acest titlu solemn doar pentru împrejurări speciale, când comanda vreo lovitură cu totul excepţională), v-am considerat întotdeauna mai mult decât un simplu tehnician. Sunteţi un politician de tradiţie şi, îndrăznesc să adaug, un prieten devotat.

Celălalt tăcu indispus, ştiind că introducerea nu făcea decât să-l pregătească pentru un ordin sinistru.

— Din toate rapoartele excelentului dumneavoastră aparat se confirmă temerea care m-a bântuit în ultimele săptămâni. Răposatul meu tată a făcut o greşeală gravă, singura mare greşeală a vieţii lui. A socotit că, la adăpostul renumelui cucerit de acest docher incult, vom putea continua mai bine politica noastră actuală. L-a cunoscut personal pe Paganioni, dar numai în treacăt, la câteva conferinţe internaţionale. Înşelat de aparenţa lui

superficială, aş zice chiar uşuratică, a conchis că acest demagog lipsit de pregătire va putea fi influenţat de noi pe o cale civilizată.

— Eu i-am spus că...

Mothe-Achard îşi ridică mâna albă şi bine îngrijită.

— Ştiu. Şi eu l-am prevenit, dar tata socotea că individul, văzându-se preşedinte, copleşit de onoruri, tratat de noi cu deferenţă, idolatrizat de mase, îşi va abandona principiile rudimentare şi va încerca să se arate demn de un personaj oficial, nuanţat, un conducător cult, care ţine seama de toţi factorii în joc...

Generalul, involuntar, se uită la ceas. Vicepreşedintele înţelese urgenţa.

— Generale, rezumă el, e albă sau neagră ? Din rapoartele de până acum, ce reiese ? Paganioni, ca să folosim termenii lui triviali, se va da pe brazdă ?

— E absolut sigur că nu, dar...

— Întrebarea următoare: vom putea să-l contracarăm? Da sau nu ?

— Dumneavoastră puteţi aprecia mai bine.

— Eu cred că nu, zise Mothe-Achard, iar cuvintele iui sunau ca o condamnare la moarte. Omul acesta, cu tertipurile pe care le-a folosit, cu dorinţa lui impudică de a afla situaţia de pe planetă, cu încăpăţânarea lui de catâr care contestă existenţa maşinii, cu trucurile pe care le mai...

Mothe-Achard, deşi îi plăcea să se asculte, nu-şi termină fraza.

— Toţi aceşti oameni, se strâmbă el, aceşti fruntaşi populari ridicaţi de jos sunt trecuţi prin ciur şi dârmon. Au întâmpinat mii de obstacole până să ajungă sus, s-au izbit

de intrigi şi au trebuit să le facă faţă eu alte intrigi...

Se opri din nou, jenat la gândul că el nu face altceva. Dar el nu proceda aşa din plăcere. Avea raţiuni superioare, de stat: Dumnezeu îi era martor că l-ar fi menajat oricând pe Paganioni, dacă s-ar fi putut.

— Îl lichidăm, conchise el scurt.

Fără să aştepte vreun răspuns, îşi părăsi scaunul şi începu să se plimbe prin odaie. În dormitorul căptuşit cu lemn roz, încrustat cu frunze mici de marmură albă şi plăci de mozaic pal, demnitarul cenuşiu era o realitate de neînlăturat. Stofa hainelor sale, sobru tăiate, era un negru arat cu discrete dungi cânepii, iar mâinile lui Mothe-Achard — puţin butucănoase, dar foarte albe şi îngrijite — în ton cu ceafa lui apăsată peste umeri îi dădeau aparenţa unui animal decis, foarte legat de cele pământeşti. Se plimba cu bărbia înfiptă în piept, ceea ce înteţea impresia de maximă decizie împlântată în toată făptura lui. Scaunele cu arcade în exces, lemnăria roză, dulapurile cu patru uşi având ca minere capete de lei ţinând în gură inele de aur greu, dormitorul inspirat de gusturile lui Ludovic al XIII-lea, întreg decorul părea mutat din greşeală în jurul lui Mothe-Achard. Era imposibil să-ţi imaginezi contrariul : că omul a pătruns aici printr-o eroare. El fusese aici de totdeauna, el era realitatea, iar decorul cochet şi suav se rătăcise întâmplător în juru-i. De altminteri, săptămânal, detectoare speciale cercetau întreg mobilierul galant, să controleze dacă nu cumva s-a strecurat printre încrustaţii vreo aparatură de spionaj ; sub unele tăblii rozalbe aştepta o simplă apăsare de buton instalaţia prin care Mothe-Achard putea da comenzi în orice punct al planetei sale.

— E de datoria mea (generalul îşi căuta precaut

cuvintele ; taurin, semăna cu vicepreşedintele, dar mai puţin cizelat; era mai corpolent, însă nu flasc ; poseda grăsimea îndesată a militarului care menţine contactul cu exerciţiul corporal, un om al datoriei, încercând acum să iasă din cadrul strict al atribuţiilor sale), e mai mult decât o datorie elementară să vă înştiinţez că lichidarea lui Paganioni ar produce perturbări. Populaţia ar protesta violent. Nu mai vorbesc de răsunetul pe alte planete, mai ales pe Pământ.

— Ştiu.

Mothe-Achard nu se mai obosi cu alte explicaţii şi adăugă decis, continuându-şi plimbarea cu fruntea în pământ:

— Îl vom păstra pe celălalt.

Generalul presimţise soluţia.

— Vom păstra sosia, preciză el inutil. Dar, domnule vicepreşedinte, nu uitaţi că această sosie era angajatul lui Paganioni.

Mothe-Achard reţinu că generalul spusese „era".

— Sosia pare un imbecil, vorbi nepăsător vicepreşedintele. E o adevărată fantoşă. Se uită mereu pe bileţele. E foarte probabil să fie un idiot, angajat cu bani grei numai pentru asemănarea lui fizică. Nu-l cred însă atât de idiot, încât să refuze slujba de preşedinte al Planetei. Bani, lux, femei, tot ce vrea. De altminteri, va fi în puterea noastră. Îl vom scoate la aer doar o dată pe an, la ceremoniile oficiale.

Fruntea lătăreaţă a generalului se înnegură. Totul era foarte bine, afară de un amănunt : propria lui viaţă.

Mothe-Achard urma să lichideze implacabil orice persoană care participase la asasinarea lui Paganioni şi

care ştia despre existenţa sosiei. Deci el însuşi, generalul îşi risca viaţa. Era prea târziu ca să mai dea îndărăt. Chiar dacă execuţia se făcea cu alte mâini, el, generalul, ştia : era condamnat. Singura soluţie ar fi fost să-l anunţe pe Paganioni. Acesta, avertizat, avea să-l apere — poate — pe omul care-l salvase. Dar cum să-l anunţi ?

— Excelenţă, aveţi toată puterea şi hotărâţi cum este mai bine. Orice veţi hotărî, eu vă voi urma neabătut, cum v-am urmat întotdeauna.

Mothe-Achard înţelese perfect că celălalt pleda pentru propria-i piele.

— Să n-ai nici o grijă, îi spuse el şi se întrerupse din plimbare, aşezându-se din nou, mai aproape de general. Te-am răsplătit şi până acum pentru meritele dumitale. Voi şti să te răsplătesc mai departe.

Generalul se ridică.

— Nu, nu, zâmbi Mothe-Achard întinzând leneş mâna, stai te rog aici şi dă toate ordinele de aici. Îmi place foarte mult să te urmăresc la lucru.

„Adio, Paganioni! zise generalul în sinea lui. Am vrut să te scap, dar n-am cum. Prietenul tău e lângă mine şi-mi urmăreşte fiecare mişcare. Să-ţi fie ţărâna uşoară.“

— Y35 pe recepţie, răspunse ageră vocea.

— Y35, raportează-mi : numitul de Dalloz n-a încercat să iasă din hotel ? Recepţie.

— Nu. A fost într-un magazin de cosmetice. Pe urmă, la toaleta de la etaj. A stat acolo cam zece minute. Acum merge pe coridoarele hotelului. Se îndreaptă probabil spre camera lui, să facă o baie. Recepţie.

— Trimiteţi un om în camera lui. Să-i pună în baie puţin praf. Ştiţi de care, nu ? Recepţie.

— Praf „Dezi“, preciză vocea, repetând desluşit : „Dezi“. Am înţeles. Recepţie.

— Raportaţi executarea. Recepţie.

— Vom raporta. Am închis.

Generalul chemă postul mobil al bazinului de înot „Proximarum“.

— Ce face domnul preşedinte ?

— Se simte foarte bine ! raportă voios ofiţerul, care habar n-avea de nimic.

— A luat contact cu cineva ?

— A încercat să intre în vorbă cu câteva fete, râse ofiţerul, dar nu i-a mers. S-a resemnat să înoate. Permiteţi să raportez că e un preşedinte destul de original. Am impresia că a încercat s-o ciupească pe una, cât înota pe sub apă.

— Nu e treaba voastră, îl repezi generalul şi imediat se răzgândi : foarte bine, raportaţi mai departe orice incident.

Mothe-Achard asculta din scaunul lui, cu un aer impenetrabil. Generalul schiţă un gest de scuză. Avea mult de lucru. Formă un nou număr, de data aceasta la videofon.

— Alo, dă-mi-l pe domnul colonel Martinos. Să fie singur când îmi vorbeşte.

Colonelul Martinos, un militar chel, cu faţa osoasă şi ochelari pătrați, după înfăţişare mai curând matematician decât ofiţer de Conservare, mai ales că era în civil, îi raportă scurt: stewardesa refuza să colaboreze.

— Susţine că numitul de Dalloz ar fi preşedintele statului nostru. Nu vrea să fie implicată în comploturi contra statului.

— Prostii ! râse generalul. E nebună. Ascultă, Martinos, să nu reproduci în faţa nimănui ideea asta fixă a fetei.

Numitul de Dalloz e un spion periculos. Seamănă cu președintele nostru, într-adevăr, dar asta îl face cu atât mai primejdios.

— Se înţelege.

— Dacă fata se încăpăţânează mai departe, ai pregătit soluţia de rezervă pe care ţi-am indicat-o ?

— Fireşte. Am găsit ce ne trebuia.

Generalul închise. Aşteptarea era lungă şi încordată. Un întreg aparat — oameni competenţi, instalaţii electronice, ofiţeri, agenţi — muncea cu hărnicie, îşi încrucişa vocile în eter, se strângea în jurul găliganului nepăsător. Şi totuşi, având toate pârghiile sub control, vicepreşedintele şi generalisimul schimbau priviri din care nu reuşeau să elimine îngrijorarea.

— Y35, se identifică vocea. Merge aproape bine, dar v-am ruga să ne faceţi o mică precizare : lucrăm în forţă sau discret ? Recepţie.

— Discret, răspunse generalul. Dar ce s-a întâmplat ? Recepţie.

— Agentul nostru a încercat să intre cu praful în camera lui de Dalloz. A nimerit în odaie peste un civil gras, necunoscut. Agentul nostru era în uniforma hotelului. Grasul i-a spus că-i un prieten de-al lui de Dalloz, că-l aşteaptă să se întoarcă în cameră. I-a tăiat agentului nostru calea spre baie, aproape că l-a dat afară. Recepţie.

— Cam în cât timp se va întoarce de Dalloz în cameră ? Recepţie.

— Nu înainte de cinci minute. Are trei etaje de parcurs şi aşteaptă liftul, care e sub controlul nostru. Recepţie.

— Acţionaţi de urgenţă. Neutralizaţi-l pe necunoscutul din cameră. Dalloz să nu observe. Recepţie.

— Rog precizaţi ordinul. Omul pare înarmat. Îl neutralizăm viu ? Recepţie.

— Cum e mai iute şi mai discret. Intraţi tare în el, la nevoie lichidaţi. Fiţi atenţi : cred că e de meserie ; trebuie să fie de la serviciul paralel. Raportaţi executarea. Recepţie.

— Serviciul paralel ? răspunse cu îngrijorare vocea. N-o să se supere domnul vicepreşedinte ?

Generalul privi spre La Mothe-Achard cu o grimasă mulţumită.

— Nu, nu, zise el, sunt sigur că n-o să se supere. Urgentaţi executarea, viu sau mort. Am închis.

Mothe-Achard se sculă fără un cuvânt, se duse la aparatul său, vorbi pe glas scăzut (fără să-l piardă pe general din vedere) şi se întoarse îndată.

— Individul nu este de la serviciul paralel, comunică el cu un ton care nu suporta contrazicere,

Generalul rămăsese înţepenit în scaun.

— Atunci, o fi vreo gardă personală de-a lui Paganioni. Sper să aflăm imediat.

Şase şi un sfert. Mothe-Achard, picior peste picior, îşi tamburina genunchiul, chipurile distrat. Bazinul raporta că domnul preşedinte se îmbrăcase în prezenţa ofiţerilor ce-l păzeau şi plecase spre palatul prezidenţial, pentru începerea convorbirilor oficiale.

— Chiar altă grijă n-am, spuse Mothe-Achard, decât să stau de vorbă cu fantoşa.

Avertizorul generalului scoase un bâzâit scurt.

— Y35, se prezentă vocea. Foarte curios. Grasul a dispărut din cameră. Nu putem să-i regăsim urma. Recepţie.

— Daţi-l dracului ! urlă generalul. Ne interesează Albert de Dalloz. I-aţi pus praful „Dezi“ în cada băii ? Recepţie.

— Fireşte că l-am pus. Agentul nostru a intrat în odaie şi a găsit-o liberă. A pătruns în baie şi a executat ordinul. Recepţie.

— De Dalloz s-a întors în cameră ? Recepţie.

— S-a întors. Recepţie.

Generalul se muie în fotoliu şi aruncă un zâmbet respectuos spre Mothe-Achard.

— Treaba e aproape gata, conchise el. Paganioni o să se cufunde în baie. „Dezi“ nu dă greş. Atac de cord.

— Era şi timpul, oftă tânărul Georges ridicându-se. Sper că aţi pus o doză triplă, ca să ajungă pentru namila aceea.

Surise milos.

— În câteva minute, mă duc la „tratativele” cu fantoşa. Vreau să fiu punctual, să nu observe presa nimic anormal.

— Perfect, aprobă respectuos generalul. Dacă mai staţi o clipă doar, sper să vă pot da vestea cea bună. Y35, porunci el, ce se aude ? Recepţie.

— Domnule general, avem un microobiectiv fixat asupra camerei de baie. De Dalloz s-a dezbrăcat, a pus pe clanţa dinspre coridor o hârtie — că roagă să nu fie deranjat până la orele 20,30 — şi se plimbă prin odaie. Dă mereu impresia că va intra în cadă şi totuşi n-a intrat. Recepţie.

— Să nu i se răcească apa, se îngrijoră ironic generalul. Poate îi daţi un ajutor. Raportaţi executarea. Am închis.

Mothe-Achard îşi freca mâinile.

— Ciudat. Orele 20,30 sunt prevăzute pentru încheierea primei convorbiri dintre mine şi el. Ciudată coincidenţă. Ţi-am spus că individul ăsta ascunde în mânecă o mie de trucuri.

— N-are ce face, îl linişti generalul. E închis în hotel, înconjurat. Totul e o problemă de timp — şi de discreţie.

Îl întrerupse zbârnâitul avertizor.

— Y35, reveni vocea, făcând eforturi să pară nepăsătoare. Am vrut să-l ajutăm să intre în baie. E însă încuiat în cameră. Broasca e blocată. Credem că nu e un defect obişnuit. Impresia noastră este că i-a pus un dispozitiv special. Am fi forţat uşa, dar... (vocea lui Y35 şovăi) aflăm că printre obiectele cumpărate de la magazinul hotelului se află şi o sirenă antivol. Recepţie.

— O sirenă antivol ? repetă generalul, căruia, în ciuda iritării, îi venea să râdă.

— Sunteţi pe recepţie ? întrebă vocea. Nu e o problemă serioasă pentru noi, dar credem că s-ar stârni multă gălăgie. S-ar putea să fie şi înarmat. Hotelul e plin de reporteri de pe Pământ, veniţi să asiste la instalarea preşedintelui. Ne-am gândit la gaze, dar are fereastra deschisă şi s-a culcat în pat, în unghiul mort. E ciudat cum, în câteva minute, şi-a transformat camera într-o fortăreaţă. Recepţie.

Mothe-Achard înţepenise, cu mâna pe clanţă.

— Fiţi liniştiţi, zise generalul, adresându-se mai curând vicepreşedintelui. Nu faceţi gălăgie, fiţi cuminţi şi în zece minute vi-l scot din vizuină. Am închis.

Venise marea clipă de triumf a generalului. Era mândru că Georges Mothe-Achard l-a văzut în acţiune. Foarte bine !

să ştie câte greutăţi sunt în munca asta ! să nu se mai zgârcească la fonduri.

Vicepreşedintele ezita. Ar fi rămas acolo, să nu-l slăbească pe general din vedere. Dar nu voia ca presa lumii să observe întârzierea lui la primele tratative.

— Puteţi pleca liniştit, îl asigură generalul. Pentru mai multă discreţie, o să-l scoatem din cameră.

— Cum?

Metoda cea mai primitivă ar fi fost anunţarea unui incendiu. Dar — prelungi generalul uşor, ca să-l fiarbă pe celălalt — munca lor, deasupra oricăror aparate, era o problemă de psihologie. Găsirea călcâiului slab.

— V-am spus că lui Paganioni i-a plăcut grozav fata. Dacă n-ar fi un tip atât de uşuratic în unele privinţe, aş zice că s-a îndrăgostit.

— Fata, fata ! protestă vicepreşedintele. Singur ai recunoscut că nu vrea să colaboreze.

Generalul îi reaminti că pregătise o soluţie de rezervă. Oare numai Paganioni se pricepea la trucuri ? Chiar italianul, fără să vrea, le dăduse ideea. Studiaseră fata, vocea şi înfăţişarea ei, totul.

— Avem o înlocuitoare gata pregătită. E puţin mai scundă, dar la videofon n-o să se vadă. O cheamă Minovici. O să-l anunţe, pe o voce suavă : „Val dragă, m-am gândit la ce mi-ai spus azi“ — şi o să-i dea câteva amănunte. Apoi, improvizaţie pe două căi, în funcţie de reacţiile lui. Ori îi spune că e în primejdie şi îi cere ajutorul — nu mi-ar plăcea, e o reţetă uzată ; Paganioni ar mirosi cursa, dar, în astfel de împrejurări, amorezii îşi pierd capul — ori, mult mai simplu, mai realist şi mai eficace : „Vino !“ O să-i spună că are o cameră la acelaşi hotel. Aşa se petrec lucrurile, excelenţă,

în viaţa de toate zilele.

Generalul îi transmise colonelului Martinos câteva ordine de confirmare a planului, închise aparatul şi se uită spre Mothe-Achard cu ochi de câine credincios :

— Excelenţă, sunteţi în întârziere la tratative.

— Nu-mi vine să cred că o să se lase păcălit.

— Eu vă garantez. N-o să fie nimic neverosimil. Agenta noastră Minovici n-o să-i facă aluzie la vreo întâlnire vulgară. Are de discutat cu el, în linişte, câteva probleme sufleteşti. Atâta tot. Mă pun în pielea lui şi îmi dau seama — văzând-o pe fată — că n-aş putea să rezist.

Mothe-Achard se mai întoarse o dată din uşă.

— Nu uitaţi de stewardesă.

— Fireşte. În caz că domnul de Dalloz moare altfel decât printr-un atac de cord, va trebui să găsim o explicaţie legală. Vor fi martori care au văzut-o pe agenta Minovici intrând la el. Ca să rezolvăm problema, o vom acuza de crimă pe stewardesă. Care martor de bună credinţă le-ar putea deosebi ? Procesul nu va fi public.

Generalul oftă. Într-un fel, regreta. Grete Miller fusese o fată frumoasă. Era păcat, dar orice meserie are laturi neplăcute.

Mothe-Achard, în ciuda întârzierii de zece minute, păşea fără grabă, demn, pe coridoarele răcoroase ale palatului prezidenţial. Era escortat de un singur ofiţer. Se întreba dacă mai merită să se scuze faţă de fantoşă, pentru întârziere. Se va scuza. Presa şi fotografii să nu bănuie nimic. Apoi, după ce vor pleca, îl va lua în primire.

— Domnule de Dalloz, cunoaştem adevărata dumitale identitate. Anarhistul Paganioni e mort. Dumneata ori joci cum îţi cântăm noi, ori vei fi judecat public ca omul care a

încercat să-i ia locul.

Sau altfel, sau altfel, oricum : să-l vedem din ce buzunar al vestei va mai scoate bileţelul de răspuns !

Când intră în sala de consiliu — bogat decorată cu panouri de lemn alb lucitor, peste care un arhitect (fără mult gust, dar cu mare simţ al fastului) placase pietre albastre strălucitoare — Mothe-Achard rămase înmărmurit.

Fără să mai aştepte venirea lui, sosia obraznică, cu ochii ţintă într-o fiţuică, dădea declaraţii presei. Intrarea vicepreşedintelui trecu aproape neobservată. Individul termina o frază din cele stereotipe pe care le cultiva, încoronată de cuvintele „spre binele tuturor celor prezenţi şi viitori”.

— Domnilor, se întrerupse sosia, văd că a venit excelenţa sa, domnul vicepreşedinte George Mothe-Achard. Îmi cer deci scuze că nu mai răspund la alte întrebări: trebuie să începem prima noastră convorbire.

Fu aplaudat şi aplaudă şi el, privind spre Mothe-Achard.

— Am însă şi eu o întrebare de pus presei, adăugă sosia. O dată cu mine, în rachetă, a sosit un domn corespondent care îmi semăna extraordinar. Îl cheamă Albert de Dalloz şi sunt mirat că nu-l văd aci. V-aş ruga, dacă ştiţi unde se află, să-i comunicaţi că-l aştept la palatul prezidenţial, imediat după terminarea convorbirilor mele cu vicepreşedintele.

Ziariştii se îmbrânciră spre ieşire. Era un subiect caro spărgea monotonia oficială. Noul preşedinte al planetei se interesa de un corespondent care îi seamănă. Era aici un subiect. Ce fel de om e ziaristul ? Ce va discuta cu el preşedintele ? Nu cumva corespondentul ar fi dispus să

vândă reportajul în favoarea publicaţiei lor ?

Câţiva fotografi cu misiuni oficiale zăboviră în marea sală. Mothe-Achard, cu un zâmbet larg, strângea mâna noului preşedinte al planetei. Cu vreo opt ani mai tânăr, mai scund cu un cap, vicepreşedintele le dădea bătaie de cap fotografilor. Nu era numai diferenţa de statură. Rigid în hainele lui oficiale de culoare întunecată, şters la figură, cu un surâs larg lipsit de efect, făcea figură tristă pe lângă italianul elegant, exuberant, strălucitor. Mothe-Achard se întreba cât de tare ar fi putut să-l urască pe adevăratul Paganioni, dacă era în stare să-i urască atât de intens sosia.

Nu-şi găsea liniştea. Năvala ziariştilor ar putea salva viaţa falşului Albert de Dalloz. Paganioni, probabil, simţise că e în primejdie şi îşi instruise fantoşa : „Vorbeşte despre mine şi adu-mă iute la palat.” Dar pe ce cale îşi vorbiseră ? De la ieşirea din navă, n-aveau cum să se vadă : sosia fusese escortată tot timpul, iar Paganioni era sub supraveghere.

Mothe-Achard îşi aminti cu neplăcere de individul cel gras, civilul obscur găsit în camera de hotel şi apoi dispărut. Poate că el făcuse legătura. Oricum, era o goană contra cronometru. Înainte de sosirea ziariştilor, agenţii trebuie să-şi termine treaba. Figura falsului de Dalloz va fi uşor mutilată, ca reporterii să nu-şi dea seama cât de mare fusese asemănarea. I-ar putea pune pe gânduri.

Ultimele zâmbete, ultimele strângeri de mână : fotografii s-au retras. Mothe-Achard a rămas singur cu sosia. Ar fi imprudent să dăm cărţile pe faţă. Trebuie să mă asigur că realul Paganioni a murit. Telefonul special o să-mi aducă vestea din clipă în clipă. Până atunci, să sondăm.

— Arătaţi bine. Înotul v-a priit.

— Bazin frumos, fete necomunicative. În sfârşit, să trecem la treabă. Îmi veţi spune ce aşteptaţi de la mine ca preşedinte, iar eu voi încerca — am la mine câteva sinteze scrise de experţi — să lămuresc unele linii generale ale guvernării.

— Cum doriţi. Aveţi vreo treabă specială cu ziaristul acela... cum îi spunea ? Dalloz.

— De Dalloz, îl corectă celălalt, evident jignit de omiterea particulei nobiliare. Am convocat o conferinţă de presă pentru orele 20,30. Câţiva ziarişti aşteaptă şi acum pe coridoare, dacă nu cumva le vom anunţa ceva intre timp.

— Văd că vă place mult să lucraţi cu presa. (Dispreţul tânărului Georges era abia ascuns.) Aş putea chiar spune că sunt surprins.

— Surprins ? De ce ?

— Sunteţi un organizator socialist. Vâlva publicitară e un principiu, ca să folosesc cuvintele dumneavoastră, burghez, americănesc.

— Oare ? întrebă zâmbitor celălalt. Am trecut printr-o şcoală sindicală unde ni se spunea că Lenin dorea ca treburile statului să fie conduse pe faţă ; fiecare bucătăreasă şi gospodină să poată fi informată de tot ce se întâmplă.

Înotul părea într-adevăr să-l fi înviorat. Auzi, bucătărese ! Vicepreşedintele, intrigat, se întreba dacă nu cumva... Fu smuls din gânduri de sunetul telefonului.

— Mă scuzaţi, e un fir special, pentru veşti urgente,

— Vă rog.

Vocea generalului jubila :

— E mort! Agenta noastră a pătruns în camera lui. A

fost înăbușit în apă. Se aranjează acum decorul, pentru un accident. A căzut întâmplător în baie, s-a lovit Ia tâmplă şi s-a asfixiat în apă. Avem greutăţi cu cordoanele de ordine. Ziariştii nu ştiu nimic şi vor să vadă totul cu ochii lor.

— Slavă Domnului ! exclamă Mothe-Achard. Bine că s-a terminat o dată ! Mă ţii la curent cu reacţiile presei — şi închise. Răsuflând adânc, se înturnă spre antipatica namilă, care îl aştepta în picioare.

— Domnule de Dalloz, zise el rece, prima parte a rolului dumitale s-a terminat. Patronul dumitale Paganioni a avut un accident şi a murit.

Celălalt, sub tenul bronzat, păli îngrozitor. Buzele i se mişcau în gol. Adineauri, văzându-l atât de dezinvolt, Mothe-Achard se temuse ca nu cumva acesta să fie adevăratul Paganioni, schimbat cu celălalt prin cine ştie ce manevră inexplicabilă. Acum însă, văzând buimăceala totală de pe faţa celuilalt — un dezastru sufletesc imposibil de mimat pentru orice actor — ştia precis că are de-a face cu sosia.

— Ai înţeles ? preciză el nemilos. Acum vei rămâne în slujba noastră, ca preşedinte ! (Şi, cum găliganul părea să nu priceapă nimic, vicepreşedintele îşi înălţa mereu tonul.) Înţelegi ? E clar ? Patronul dumitale, Paganioni, e mort! E mort, înţelegi ? În cinci minute, o să-ţi arăt şi certificatul. E mort sub numele dumitale, de Dalloz, înţelegi ? E mort.

Celălalt, năuc, se prăbuşi în scaun, scoţând un singur cuvânt :

— Dobitocul !

— Bea puţină apă ! îl îndemnă Mothe-Achard binevoitor. Îi striga, ca unui surd, dar nu răstit, ci didactic : avea senzaţia că vorbele lui nu răzbat până la înţelegerea

celuilalt. Ai şi whisky, dacă vrei. Ia, ţine !

Găliganul, rămas în scaun, îşi deşertă în gâtlej întreg paharul şi păru să se dezmeticească.

— Sărmanul dobitoc, gemu el cu o milă infinită. I-am spus să nu iasă din cameră şi să nu primească pe nimeni! în câteva minute ar fi venit ziariştii şi era salvat.

Îşi luă capul în mâini. Făcea eforturi dramatice să se stăpânească şi inspira milă.

— Vă rog să mă scuzaţi, domnule vicepreşedinte, spuse el într-un târziu. Am fost răscolit şi mai sunt încă. Mă consideram răspunzător pentru viaţa acestui om. Dacă asculta precis de indicaţiile mele, nu i s-ar fi întâmplat nimic.

Mothe-Achard, uluit la rândul său, se lăsă încet în scaun.

— I-am atras atenţia, îşi urma celălalt monologul trist, să se ferească mai ales de femei. Erau punctul lui slab. Îl înţeleg perfect, pentru că semănăm. Dar i-am spus să se ferească de femei. L-am avertizat şi totuşi mă simt răspunzător. Spuneţi-mi, vă rog : totul s-a întâmplat din pricina unei femei, nu-i aşa ?

— Nu, minţi Mothe-Achard mirat de intuiţia celuilalt, a fost un accident întâmplător, în baie. Dar asta nu mai are nici o importanţă. Principalul este că a murit. Şi că dumneata, vrei-nu vrei, o să rămâi în slujba noastră, domnule de Dalloz.

— Nu sunt de Dalloz, mormăi necăjit celălalt. Sunt Paganioni. Vă supăraţi dacă mai iau puţin whisky ? Încă nu mi-am revenit.

Palid, Mothe-Achard se ridică în picioare.

— Legitimaţia dumitale !

Celălalt, absent, se bătu peste buzunarele numeroase:

— Unde naiba am pus-o ? A, da...

Cu un gest indiferent, îşi vârî degetele în gură, scoase un dinte alb şi îl puse pe masă. Mothe-Achard nu se miră de forma originală a legitimaţiei electronice. Era ceva cu totul secundar. Vicepreşedintele avea un identificator extraplat, din platină, care-i servea şi ca port-ţigaret. Îl puse în funcţie şi în vasta sală de consiliu răsunară, pierdute, timide, dar de neconfundat, primele măsuri ale Imnului prezidenţial.

Trăsnit, distinsul Georges — cu totul mecanic, potrivit unei vechi obişnuinţe — duse mâna la tâmplă, executând salutul militar. Paganioni îşi terminase paharul şi, lepădându-şi în sfârşit tulburarea pricinuită de moartea lui de Dalloz, nu mai aşteptă să se scurgă ultimele acorduri ale marşului planetei. Se duse spre Mothe-Achard şi îl bătu pe umăr.

— Stai jos, Georges, şi acum hai să discutăm serios.

Folosise un diminutiv franţuzesc, „petit Georges”, dar vicepreşedintele nu mai auzea nimic. Paganioni aproape că îl îmbrânci să şadă. Înşfăcând un spătar încărcat cu arcade, ridică tot scaunul cu o singură mână şi, într-un gest enorm, neverosimil, îl roti prin aer şi îl aşeză fără efort drept în faţa lui Mothe-Achard.

— Băieţaş, zise el, nu mi-am închipuit că iţele de pe planeta voastră sunt chiar atât de mânjite cu sânge. Lucraţi cu iuţeala caracteristică idioţilor din naştere. Crima asta o să vă coste ochii din cap. Ce ai de spus în apărarea ta ?

Georges Mothe-Achard, cu buzele livide subţiate la maximum, inspiră pe nas, de mai multe ori, să-şi redobândească stăpânirea de sine.

— Domnule preşedinte, răspunse el cu un perfect

control al vocii, v-aş ruga în primul rând să luaţi mâna de pe genunchiul meu. Nu-mi plac aceste gesturi joviale, de senator american în goană după voturi. Suntem conducătorii unui stat planetar şi vă rog să vă comportaţi demn.

— Politicos vorbind, zbârnâi glasul lui Paganioni, o să vă spânzur de cel mai înalt stâlp al acestei planete, cu demnitatea dumneavoastră cu tot, dacă cei vinovaţi pentru uciderea lui de Dalloz nu vor fi pedepsiţi drastic şi public, dacă domnişoara Grete Miller nu va fi imediat pusă în libertate, dacă nu veţi lăsa poporul acestei ţări să se guverneze într-adevăr singur şi să scape de ponoasele intrigăriilor voastre conservatoare. Sper că, în formă, m-am exprimat destul de politicos.

Mothe-Achard surâse cu oarecare compătimire şi îşi aprinse o ţigară, demonstrând elegant lipsa oricărui tremur al degetelor.

— Sunteţi un personaj pitoresc, iar unii ar putea socoti că aveţi haz. E însă un umor depăşit, absurd ; noi, cei din planeta Proxima, nu-l gustăm. Nu înţeleg nimic din ce mi-aţi spus. Nu ştiu cine e domnişoara la care v-aţi referit. Aud că un oarecare de Dalloz, care vă semăna, a murit la el în baie. Asta e tot.

— Mi-aţi spus adineauri că eu sunt de Dalloz şi că mortul este Paganioni.

— Poate că m-am exprimat greşit. Amândoi, domnule Paganioni, am fost destul de tulburaţi. Un accident tragic. O emoţie legitimă, omenească. Sunt gata să-mi contest exprimările greşite de. adineauri, în caz că le-aş mai ţine minte. Sper că o personalitate de talia dumneavoastră nu umblă cu magnetofoane ascunse prin buzunar.

Paganioni îl fixă ţintă, ochi în ochi. Celălalt îi înfruntă privirea fără efort, indiferent. Râzându-i în nas, Paganioni, cu palma larg desfăcută, îi bătu demonstrativ genunchiul, cu un gest uşor, apoi se ridică oftând şi, întorcându-i spatele, porni spre uşă.

— Stai! răsună vocea lui Mothe-Achard, Dacă vrei să vezi cum arată un revolver, întoarce capul.

Paganioni se răsuci şi îşi propti mâinile în şold, privind stupefiat spre omul din scaun, care îl ţintea neabătut.

— Georges, fii cuminte, îl mustră el sincer. Gândeşte-te că de Dalloz a murit. Şi, dacă a murit, atunci nu mai ai pe cine pune în locul lui Paganioni. Ziariştii lumii te-au lăsat în sala de consiliu singur cu domnul Valentino Paganioni. Nu înţelegi că sunt trecut în inventar ?

Şi, săltându-şi umerii ca un profesor supărat pe elevul său, Paganioni îşi reluă drumul spre uşă, fără pic de ezitare.

— Domnule ofiţer ! strigă el.

În cadrul uşii de mahon cu ambele canaturi larg deschise, un militar al gărzii prezidenţiale încremeni în poziţie de drepţi.

— Fii drăguţ, ordonă Paganioni, şi cheamă-l aici pe flăcăul care se ocupă cu siguranţa. Sau cum se cheamă aici ? Conservarea. Flăcăul cel mai mare în grad. Trebuie să fie un mareşal sau ceva în genul ăsta. Îi spui că preşedintele şi vicepreşedintele îl convoacă aici !

Ofiţerul salută scurt, gata să execute ordinul. Paganioni îl opri cu o ridicare de deget, adăugind :

— Şi roagă-l din partea mea să nu-şi mai pună toate decoraţiile. Ne grăbim : chiar dacă are părul pe moaţe, să vină imediat, aşa cum e.

Mothe-Achard se cutremură de scârbă şi îşi strecură

discret revolverul în buzunar. Limbajul trivial al lui Paganioni îi provoca o adevărată repulsie fizică şi îl paraliza. Era un om cult, citit, şi îşi aminti de călătoriile lui Gulliver : yahooţii erau nişte bestii de neînvins, pentru că te împroşcau cu materie urât mirositoare. Nu aveau cine ştie ce forţă, dar erai dezarmat prin scârba pe care ţi-o provocau.

Paganioni închise încet uşile, îşi scoase haina din mers şi o aruncă neglijent pe un fotoliu de lângă zid.

— Georgie, zise el, să nu mai scoţi niciodată din buzunar revolverul acela. Eşti un tip distins şi demn. Nu te prinde. E alt veac. Astea-s conspiraţii de operetă.

Se aşeză în faţa lui.

— Am vrut să sondez puţin situaţia de pe planetă, înainte de a începe convorbirile cu tine. Nu m-am gândit că lucrurile o să ia o întorsătură atât de gravă. Am vrut să văd cum veţi reacţiona, o dată ce veţi cunoaşte intenţiile mele adevărate. Am spus în dreapta şi în stânga că maşina de stricat universul nu există şi că voi face ordine pe planeta asta. M-am destăinuit la un pahar cu ofiţeraşul acela, ca să mă raporteze, să ştiţi că am o sosie. Am vrut să văd cum o să vă comportaţi cu mine, dar am luat toate măsurile ca să apăr viaţa lui de Dalloz. Îţi place cum vorbesc ? E clar ?

Mothe-Achard înţelese că pe adversar îl mai rodea durerea şi remuşcarea pentru moartea sosiei sale. Dar nu de sentimentele lui Paganioni îi păsa lui acum. Ce avea de făcut ?

— Îmi place că vorbiţi pe şleau, declară precaut Mothe-Achard. Dar nu e încă destul de clar.

— Mi s-a părut nedelicat să aduc cu mine un întreg stat major de experţi străini. E o planetă independentă şi

vom face ordine aici cu propriii ei oameni, în măsura în care o vor dori. Afară de sosie, am luat cu mine un singur specialist din serviciul meu personal de securitate, un individ gras şi banal; poate l-aţi remarcat. Voiam să nu-mi pierd timpul cu ceremonii, deşi adesea la o recepţie se hotărăşte mai mult ca la masa tratativelor ; doream să particip personal la toate convorbirile serioase, înainte de a sosi pe planetă, am studiat tot felul de planuri, să văd pe ce cale pot să fac din nou schimbul cu de Dalloz, ca să vin la convorbirile cu dumneata. În palat, schimbul era greu de făcut, riscant. Ştiam că lacurile voastre sunt, hai să zicem, înmiresmate, şi că nu veţi dori ca preşedintele să le vadă. Îi veţi propune bazinul prezidenţial. L-am instruit pe Albert să vă răspundă că vrea să vadă lume, femei. Asta era uşor pentru bietul de el, că numai la femei îi era gândul. Rezulta, matematic, că îi veţi propune singurul bazin ca lumea care a mai rămas în oraşul ăsta, „Proximarum“.

— V-aţi schimbat unul cu altul la „Proximarum“ ! interveni Mothe-Achard. Pe sub apă ! Amândoi cu căşti de scufundător. Dar cum ai reuşit să ajungi acolo ? De la hotel „Meduza” sunt cel puţin trei sute de metri până la „Proximarum“. N-ai ieşit din hotel nici o clipă.

— Sunt, într-adevăr, 354 de metri distanţă. Dar asta, dacă ocoleşti pe afară şi treci de două ori colţul. Sunt însă lipite zid la zid şi au avut spălătoria şi garajul în comun.

— Le-au avut, spuse enervat Mothe-Achard, dar... (Se reţinu ; ştia de la general că, între timp, toată gospodăria celor două hoteluri se separase.)

— Dar am uitat că la voi toate se schimbă, mereu. Când am văzut că pe uşa de la bar scrie „W. C.“ mi-am dat seama că hotelul se reorganizase şi că toate planurile mele

de pe Pământ erau date peste cap. Greu se mai lucrează pe o planetă ca asta.

Mothe-Achard se ridică şi îşi turnă două degete de marc. Povestea lui Paganioni nu-l mai interesa. Se gândea cu câteva mişcări înainte : cum să-l înfrunte ? Ce i-a pregătit celălalt ? Era, evident, un tehnician de înaltă clasă. Îndărătul minuţiei lui se ascundea voinţa inflexibilă. Cum să-l ţii în frâu ? Stewardesă ? O miză prea slabă. Paganioni putea pretinde oricând că fata nici nu-l interesează. Forţa ? Individul programase o conferinţă de presă pentru orele 20,30. Nu lăsa nimic la întâmplare. Totuşi, nu, îşi zise Mothe-Achard, un om singur nu va putea să ne reziste zile întregi, luni, ani : până la urmă îl vom doborî. Dar, până atunci, Paganioni părea decis să strângă forţe în jurul lui.

Italianul, cu o volubilitate inexplicabilă, înşira o mie de detalii. I-a dat expertului său gras un bileţel, cu sarcina de a găsi sau a croi discret un drum între cele două hoteluri. I-a cerut barmanului adresa domnişoarei Miller; grasul a lăsat pe tejghea, o dată cu plata, desenul cerut. Rămăsese între cele două hoteluri o uşiţă, permanent încuiată, prin care puteau circula doar cei doi directori. Grasul descuiase broasca. Paganioni, pretinzând că vizitează magazinele hotelului „Meduza”, se strecurase dincolo, la „Proximiarum“. Cunoscând planul, în numai trei minute nimerise bazinul. Era îmbrăcat altfel decât la sosire, în haine cenuşii. Pe dedesubt, chiloţi de baie banali, albaştri. Casca de scufundător, mai curând o mască, în buzunar. La fundul apei, sprijinindu-se de zidul bazinului, schimbase chiloţii insipizi cu cei înfloraţi ai lui de Dalloz şi îi dăduse acestuia planul de întoarcere. Pe hârtia plastică, însemnată cu o substanţă care nu ieşea la apă, îi reamintea sosiei sale

să cumpere o sirenă antivol, să nu iasă din cameră, să nu lase pe nimeni înăuntru, să aştepte o oră, până vor sosi ziariştii, când va fi chemat la palatul prezidenţial şi se va afla în siguranţă.

— Dar n-a ascultat de mine, încheie Paganioni cu o voce în care mai fierbea amărăciunea.

La mijloc trebuie să se fi aflat vreo femeie. Paganioni se repeta, până când vicepreşedintele îşi dădu seama că italianul lungeşte vorba. De ce ? Răspunsul răsună în uşă.

— Intră ! strigă Paganioni şi, în cămaşă, se duse personal să deschidă.

Generalisimul apăru, îndesat, cu gâtul roşu strâns fără milă în uniforma ţeapănă. Fără îndoială, ştia că are de-a face cu adevăratul Paganioni : imnul prezidenţial de identificare răsunase în toate birourile experţilor principali.

— Dumneata eşti şeful serviciilor de Conservare ? întrebă Paganioni. Şi, fără să aştepte răspunsul, urmă : Cum te numeşti ?

— General Abraham Rafael.

— Ca origine îndepărtată, spaniol, evreu sau amândouă ?

— Tatăl, Rafael, spaniol. Abraham vine de la mama, de la moda americană de a da nume biblice. Mama era protestantă, anglosaxonă.

— Abe dragă, declară Paganioni cuprinzându-i umerii, mă bucur grozav că te văd în viaţă. Ia loc, te rog.

Şi, după ce-l văzu instalat, urmă necruţător :

— Ştii probabil că viaţa ta, în ultimele minute, a atârnat de un fir de păr.

Generalul tăcu, neutral. Paganioni aştepta un gest de încuviinţare sau negaţie şi, văzând că celălalt se

încăpăţânează în expectativă, îl zgândări mai departe :

— Eşti profesionist, Abe dragă. Ştii şi tu că atunci când se pune la cale un atentat contra unei persoane oficiale, se şterg toate urmele. Ai aflat probabil că pe planeta asta ai o concurenţă, un serviciu paralel.

— Nu-l crede ! se interpuse calm Mothe-Achard. Minte.

— Mint când spun că există un serviciu paralel ? Ce crezi, Abe ? Şi îţi amintesc că întrebarea îţi este pusă de preşedintele statului. Ar fi timpul să începi să-mi răspunzi.

— E adevărat, încuviinţă încurcat generalul, stând respectuos pe margine, fără să se afunde în scaun. Există într-adevăr un serviciu paralel.

— Cinci minute după asasinarea lui de Dalloz, zise italianul, domnul vicepreşedinte, aci de faţă, a dat un ordin serviciului paralel. Tu, dragă Abe, urma să părăseşti această viaţă. Dar pentru alta, mult mai bună.

— Minte, ripostă cu un zâmbet Mothe-Achard.

Paganioni desfăcu uşor cravata violent colorată, îşi descheie gulerul şi se aşeză pe braţul unui scaun.

— Eu, dragă Abe, nu îndrăznesc să spun că domnul vicepreşedinte minte. Judecă tu singur. După asasinarea aşa-zisului Paganioni, doar tu mai ştiai că pretinsul preşedinte nu este decât o sosie. Avea interes domnul vicepreşedinte să te lase în viaţă ?

Generalul privi spre Mothe-Achard, căutând un indiciu. Sala de consiliu n-avea microfoane. Generalul nu ştia cât anume a aflat Paganioni, ce şi cât a recunoscut vicepreşedintele.

— Ţi-am pus o întrebare, stărui dulce Paganioni.

— Domnul vicepreşedinte, răspunse evaziv şeful Conservării, ştie din alte ocazii că se poate bizui

necondiţionat pe devotamentul meu. Nu există împrejurare în care vicepreşedintele să aibă interesul de a mă ucide şi în general pe planeta noastră nu se cultivă asemenea moravuri.

— Lucraţi prost ! urlă din senin Paganioni. Ce fel de servicii aveţi voi ? Când arestaţi pe cineva trebuie să faceţi un control ca lumea !

— Nu vă înţeleg, răspunse sincer generalul.

Paganioni se plimba cu paşi mari prin odaie.

— Greta Miller, zise el. În bar, aţi pus sub masa ei un microfon ca vai de lume, cred că era de la muzeul de antichităţi. L-am defectat într-o clipă, să vorbesc cu fata în linişte. Când m-am despărţit de ea, am luat-o de mână. Fără ca fata să observe, i-am plantat pe dosul nasturelui de la mânecă un emiţător mic. Poţi să te feliciţi, generale, că emiţătorul mai funcţionează. Altfel...

Valentino nu-şi termină fraza.

— Abe, îl somă el pe general uitându-se la ceas, peste vreo jumătate de oră am conferinţa de presă. Până atunci, trebuie să te hotărăşti. Ori spui totul şi treci de partea mea, ori te dau în judecata Curţii Marţiale pentru abuz de putere, asasinarea lui de Dalloz şi n-o să-ţi fie bine. Ai de ales.

— Excelenţă, n-am înţeles nimic, se apără generalul, ca să câştige timp.

— Calcul simplu : ai de ales între preşedinte şi vicepreşedinte. Cine are leafă mai mare ?

Mothe-Achard începu să râdă îngăduitor.

— Domnul Paganioni rătăceşte printre himere. E convins că amicul domniei-sale, de Dalloz, ar fi fost asasinat. Domnul Paganioni, din păcate pentru domnia-sa, uită că este preşedintele unei planete civilizate, unde se cer

dovezi.

Generalul răsuflă uşurat: aflase principalul. Paganioni nu-i dădu timp să-şi revină. Cu paşi mari, se îndreptă spre uşă.

— Domnule ofiţer, ordonă el, între ziariştii care aşteaptă pe coridor trebuie să se afle un oarecare John Prohasca. Îi strigaţi numele şi-l rugaţi să vină imediat aici, fără să mai bată în uşă.

Când se întoarse, îl găsi pe Mothe-Achard vorbind încet, aproape de urechea generalului. Le zâmbi amabil, căutând să ascundă furia care clocotea în el.

— Abe, micuţule, zise el apăsat, ai auzit ce înseamnă ocazia ?

Întinse larg mâna dreaptă şi spuse pe un ton, în pofida voinţei, tremurător — tremura de mânie, de convingere interioară, nu ştia nici el de ce :

— Mâna asta pe care o vezi este ocazia. Şi n-o să ţi-o întind de multe ori.

Agentul gras al lui Paganioni se furişă pe uşă fără zgomot. Hainele lui, nici prea elegante, nici prea ponosite, cu un nasture lipsă, păreau ale unui proximist oarecare.

— Da, zise el, am venit.

— Pelicula a ieşit ? E în siguranţă ?

— Da şi iar da, răspunse grasul.

— Spune-le atunci şi lor.

— Să le spun ăstora ? întrebă mirat expertul. Cum, vrei să le spun chiar tot ?

— Numai în legătură cu asasinarea lui de Dalloz. Ei afirmă că n-avem dovezi.

La auzul numelui de Dalloz, grasul se posomorî.

— Nu te supăra, Val, dar mă simt ca un câine bolnav şi

bătut. Sunt istovit.

Scuzându-se astfel, grasul se îndreptă fulgerător spre măsuţa cu băuturi, având grijă să-l întrebe pe Mothe-Achard din drum, cu un aer foarte natural :

— E pe-acolo şi vreun scotch cinstit ?

Sub privirile stupefiate ale vicepreşedintelui şi generalului, agentul lui Paganioni îşi turnă două degete de whisky, se tocmi o clipă în forul cel mai adânc al conştiinţei sale, îşi mai acordă un deget şi, cu glasul dres, raportă ca din tun :

— De Dalloz s-a abătut de la ordinele şefului (arătă cu degetul spre Paganioni), dar nu asta e esenţialul. Am ascuns în cameră micile mele instrumente. Bietul Albert a fost chemat la videofon de o stewardesă care pretindea că se numeşte Grete Miller. Nu era Miller, pe care am văzut-o în bar şi o cunosc. De Dalloz a deschis uşa şi agenta i-a descărcat un gaz în faţă. Presupun. Obiectivul nu cuprindea şi uşa. A înregistrat doar asasinarea propriu-zisă. Feţele — e vorba de agentă şi de doi bărbaţi — se văd destul de clar. Filmul, să n-aveţi nici o grijă, a fost multiplicat. E la câţiva ziarişti de încredere, care nu-l difuzează decât în caz că eu — ferească Dumnezeu ! — dispar. Originalul e în drum spre Pământ.

Grasul se opri, destul de plictisit, şi încheie :

— Vă rog, domnilor, dacă vă mai interesează vreun amănunt, să-mi spuneţi.

Mothe-Achard se ridică, demnitar surprins, revoltat şi extrem de ritos :

— Domnule, daţi-mi voie să vă felicit, deşi îmi pare rău că aţi dispărut şi nu l-aţi apărat pe sărmanul francez. (Grasul voi să-l întrerupă — avea motivele lui pentru care

plecase — dar fu frânat de o mişcare uşoară a mâinii lui Paganioni.) Vom lua măsuri ca stewardesă respectivă să fie judecată şi condamnată. În prima clipă, nu mi-a venit să-l cred pe domnul Paganioni, că e vorba de un asasinat. Vom găsi martori, nu mă îndoiesc, care să stabilească exact dacă a fost vorba de Grete Miller sau nu.

Grasul îşi holbă ochii spre Paganioni.

— Adică ce vrea să spună ?

— Vrea să spună, zâmbi Paganioni, că n-avem dovezi dacă e vorba sau nu de domnişoara Miller, dacă agenta a acţionat la ordinele lor sau nu.

— Asta am înţeles, zise grasul, dar n-am înţeles cum poate să ne creadă atât de proşti. Grete Miller e arestată şi nu este adevărata asasină. Agenta Beatrice Minosz, cunoscută de ei sub numele de Minovici, este în slujba biroului doi Conservare. A primit ordinul de execuţie de la colonelul Martinos. Mărturiile ei sunt gata culese şi gata semnate. De Dalloz a fost ucis în baie de Minosz, cu două ajutoare.

Generalul sări în sus :

— E imposibil! Nu se putea afla acest lucru.

Paganioni era de mult la uşă şi transmisese ofiţerului de serviciu un ordin.

Mothe-Achard, păstrându-şi anevoie calmul, zâmbi mustrător către general.

— Încep să cred că serviciile noastre sunt înţesate de agenţi duşmani.

— Abe dragă, se interpuse Paganioni consolator, nu-l crede. Oamenii tăi au lucrat corect, vreau să spun conform ordinelor. Iar eu, pe planeta asta, n-am decât un singur agent, grăsunul ăsta de John Prohasca. La urmă, dacă o să

fii cuminte, John o să-ţi povestească pe îndelete cum am aflat toată chestia.

Vicepreşedintele interveni din nou :

— Domnule general, probabil că informaţiile domnilor sunt corecte. Se pare că un colonel Martinos a dispus uciderea lui de Dalloz. Nu mă îndoiesc că acel colonel Martinos a acţionat din proprie iniţiativă. Oricum, deschideţi o anchetă şi ordonaţi...

Mothe-Achard căută un cuvânt potrivit, şi Paganioni îl completă repede :

— Ordonaţi lichidarea imediată a colonelului Martinos. E stereotip, dragă Abe, dar numai aşa îi merge capul. Apucă-te şi ordonă uciderea lui Martinos, iar apoi, dragă Abe, ordonă şi propria ta ucidere. Sau lasă-l pe el, că are el grijă.

Mothe-Achard, cu ochi scăpărători, ridică tonul :

— General Rafael, îţi ordon să transmiţi ordinul întocmai, imediat !

Pe fruntea generalului, printre broboane mari de sudoare, se reliefau, roş-albastre, vine încărcate de sânge, gata să explodeze. Să-l lichideze pe Martinos, subalternul lui ? Ar fi transmis totuşi ordinul, dar îl intriga lipsa de împotrivire a lui Paganioni. Italianul, cu braţele încrucişate peste cămaşa de mătase colorată, îl privea fix, iar ochii săi erau încărcaţi cu mii de reproşuri, pe care generalul le pricepea din plin.

— Scoate aparatul, porunci inflexibil Mothe-Achard, şi transmite imediat ordinul! Nu mă sili să mă adresez serviciului paralel! Martinos să fie...

Paganioni râse şi făcu un gest scurt, de tăiere a gâtului.

Cu mâna puternic încleştată pe aparat, generalul scoase transmiţătorul din buzunar. Formă cifrul.

— Alo B, spuse el. Aici A. Recepţie.

— La aparat B. Ordonaţi. Recepţie.

— Martinos. Recepţie.

— Martinos ? repetă incredulă vocea. Martinos, adică ce ? Recepţie.

— Idiotule, strigă generalul şi ochii i se umeziră, de ce pui întrebări idioate ? La ce serveşte secţia ta ? Am spus Martinos, e clar ? E un trădător, e clar ? Raportezi! executarea. Repetă ordinul. Recepţie.

— Ordinul, îngână vocea încet, este de a executa imediat pe trădătorul colonel Martinos, şeful sectorului special. Vom raporta executarea. Recepţie.

— Am închis, zise generalul tamponându-şi fruntea.. Fusese prieten cu Martinos şi îl preţuise ca pe un om profund devotat.

— Abe, şopti blând Paganioni, de ce vrei tu să înecăm planeta asta în sânge, să ne lichidăm unii pe alţii ? Nu s-ar putea trăi frumos, cu binele ? Ar fi minunat, ca într-o carte de poveşti !

— Fii atent, interveni alert Mothe-Achard. Domnul acesta socialist nu crede în maşina de defectat universul. Vrea s-o lase să lucreze din plin. O să-i îngăduie să ne macine pe toţi, o să ne distrugă până la unul.

Generalul se schimbă la faţă : aparatul semnala o veste. Cu regret, trecu pe recepţie.

— Raportează B. Ordinul de lichidare a colonelului; Martinos n-a fost încă executat. Cerem precizări. Acum câteva minute, colonelul a plecat sub escortă, convocat în sala oficială a convorbirilor dintre preşedintele Paganioni şi

vicepreşedintele Mothe-Achard. Convocarea a parvenit prin ofiţerul de serviciu al sălii, care a primit ordin de la domnul Paganioni. În clipa de faţă, colonelul Martinos, cu escorta lui, umblă în palatul prezidenţial, spre sala de consiliu. Pe unele coridoare se află oameni, inclusiv ziarişti. Stăruiţi să-l lichidăm din mers ? Escorta nu ştie nimic, l-ar apăra.

— Ordinul se contramandează ! vorbi distinct Paganioni, prin surprindere, peste umărul generalului.

Acesta se uită cu teamă spre Mothe-Achard şi dădu din umeri, ca pentru a se dezvinovăţi.

— Am închis, zise el şi privi iar, pe sub sprâncene, la vicepreşedinte.

Mereu calculat, şters, impersonal, Mothe-Achard; acum încolţit, începuse să-şi abandoneze rezervele de calm. Îl trase pe general de-o parte :

— Nu e nimic pierdut! îi şopti el stăruitor. O să vină Martinos aici. Ei şi ce? Dacă o să spună că a primit ordin de la tine, o să negi. O să fie cuvântul lui contra cuvântului tău !

Paganioni auzise. Vocea lui sună neplăcut în urechile celor doi :

— Domnule vicepreşedinte, aţi uitat un mic amănunt: adevărul.

— Nu mă învăţa dumneata pe mine cum se conduce un stat, se răsuci Mothe-Achard, parcă sâcâit de-o muscă. Adevărul este rezultatul hotărârilor noastre.

Paganioni îl privea mirat, parcă încercând să-l înţeleagă. Tăcerea adversarului îi dădu curaj lui Mothe-Achard. Se dezlănţui, cu un dispreţ strivitor :

— Du-te şi vorbeşte-le idioţilor strânşi în faţa palatului, du-te în balcon şi vorbeşte-le lor despre adevăr şi toate

mărfurile de larg consum. Noi însă avem raţiuni superioare. Suntem sub apăsarea unei maşini imense, care ne pândeşte din neant. Totul se alterează, totul se năruie. Trebuie să păstrăm ce se poate păstra.

— Pe această cale ? întrebă Paganioni sincer uluit.

— Pe orice căi şi pe toate căile ! urlă Mothe-Achard înfigându-se sub nasul lui. Dumneata du-te şi ţine discursuri ! Iar de treaba adevărată, lasă-ne pe noi să ne ocupăm ! Fiecare cu partea lui. Noi, aici, suntem cu activitatea serioasă, dumneata cu aclamaţiile şi balivernele.

Paganioni se clătină descumpănit, aruncă o privire stupefiată spre generalul impasibil, şi brusc, cu dosul mâinii, scăpă o lovitură peste gura lui Mothe-Achard.

Generalului nu-i venea să-şi creadă ochilor : urmări ca de pe altă lume excursia chinuitoare pe care o făcea Mothe-Achard, împleticindu-se de-a îndăratelea, aproape zece paşi, expediat ca din tun ; în sfârşit, corpul vicepreşedintelui se hotărî să cadă pe spate, agăţându-se fără folos de o consolă. Ani la rând, generalul fusese deprins numai cu rostirea ordinelor, pierduse obişnuinţa acţiunii fizice. Când îşi aminti să ducă mâna spre buzunar, era târziu : la spate, în coaste, ceva îi amintea neplăcut de ţeava unui revolver.

— Copăcel, îl preveni în ureche vocea grasului, dă-mi-l mai bine mie. E pentru profesioniştii adevăraţi : să nu se descarce.

Mothe-Achard, căzut pe covor lângă consolă, părea împăcat cu soarta lui.

— Dă-i cu apă pe faţă, zise Paganioni, şi ajută-l şi pe el, că nu se poate ridica, are o greutate prea mare în buzunar. (Grasul îl percheziţionă atent pe Mothe-Achard, îi

luă revolverul din buzunar şi abia apoi se îndură să-l stropească.)

Generalul, rămas fără armă, era nehotărât. Din obişnuinţă, socotea că ar fi fost de datoria lui să-l apere pe vicepreşedinte. Dar statura lui Paganioni şi aerul de expert al grasului nu îmbiau la ripostă.

— Abe, iubitule, îl îndemnă Paganioni, ghicindu-i gândurile, arată-te sublim, fii deasupra mărunţişurilor astea. Nu e de demnitatea noastră să ajungem la violenţe.

— Dar asta ce-a fost ? întrebă generalul, arătând în jos spre Georges care, cu faţa biciuită de apă, începea să mişte din picioare. Asta n-a fost violenţă ?

— Violenţă, asta ? se miră Paganioni cu un zâmbet dezarmant. Nu, n-a fost violenţă, a fost numai o aluzie.

— Domnule Paganioni, declară băţos generalul, trebuie să înţelegeţi că nu vă vrem. Aducerea dumneavoastră ca preşedinte a fost o greşeală. Nu puteţi să ne forţaţi : nu vrem să urmăm politica dumneavoastră şi gata.

Italianul se aşeză, mohorât, moale.

— Abe, îngână el încet, fii liniştit, o să plec. Am făcut o greşeală. Începuseşi să înţelegi, pentru că nu eşti prost. Ţi-era silă de ordinele lui, vedeai că vă mână la dezastru. Dar cum l-am lovit, l-am transformat în victimă. O victimă vinovată de moartea lui de Dalloz, de arestarea fetei, o victimă care a vrut să ţi-l suprime pe colonelul acela. Cine ştie câte vieţi are pe conştiinţă, şi câte existenţe avariate, mizere, câţi oameni care suferă intr-o lume unde toate se strică încetul cu încetul.

— E lumea noastră. Aţi spus că o să plecaţi, aminti necruţător generalul.

— Dacă vrei tu, Abe, o să plec şi n-o să mă mai întorc.

Am o singură rugăminte. N-o să te coste un efort prea mare. Scoate aparatul din buzunar şi întreabă ce se aude cu ofiţerul acela de la rachetoport, Robert Abdulah.

Generalul era hotărât să refuze. Dar Mothe-Achard, trezit din scurtul lui leşin, începu să ţipe :

— Nu-l asculta ! Nu e treaba lui !

Cât timp fusese pasiv, vicepreşedintele se bucura de compătimire. Acum, auzind vocea care îi dăduse atâtea ordine — atâtea ordine pe care se abţinuse să le judece, furat încetul cu încetul de logica unei meserii a ascultării depline, fără condiţii şi fără întrebări — ceva se clinti în făptura masivă a generalului.

Apăsă butonul aparatului. După mai puţin de două minute, era informat : Robert Abdulah murise, izbit de un camion neidentificat.

— Ei au pus asta la cale ! strigă vicepreşedintele, arătând spre Paganioni şi Prohasca. E cusută cu aţă albă !

Strigase prea tare şi se opri uluit, ducând mâna la gură. Şi-o întoarse până în dreptul ochilor şi spuse, cutremurându-se, pe un ton isteric, gata să izbucnească în plâns :

— Mi-a rupt un dinte ! Ticălosule, mi-ai rupt un dinte !

Paganioni clipi din ochi către general. Nu spuse nimic, dar înţelesul era clar, parcă transmis prin telepatie :

— Pe o planetă unde se strică toate, ar fi fost păcat ca tocmai ăsta să rămână cu toţi dinţii în gură.

Prohasca, însoţitorul lui Paganioni, zâmbi în scârbă ; zâmbetul dur îl făcu pe Mothe-Achard să se retragă până în dreptul canapelei şi să se aşeze. Paganioni era încurcat, avea remuşcări. N-ar fi trebuit să lovească. Avea dreptul de a greşi, ca orice om, purtat de sentimente — dar n-ar fi

trebuit să lovească.

— John, zise el autoritar, îţi mulţumesc. Poţi să pleci.

— Unde să plec ? întrebă uluit grasul.

— Înapoi pe Pământ. Eşti singurul expert străin pe care l-am folosit : gata, rolul tău s-a încheiat.

— Să te las singur printre ăştia ?

Paganioni privi hotărât către general şi răspunse :

— Mă laşi în mâini sigure.

Se auzi o bătaie în uşă.

— E Martinos, strigă Mothe-Achard cu ultimele-i puteri. Să nu recunoşti că tu i-ai dat ordinul, să nu recunoşti !

— Intră ! strigă generalul.

Colonelul Martinos pătrunse îmbrăcat civil în sala de consiliu, luă poziţia clasică de drepţi şi, îndărătul ochelarilor săi pătrați, holbă ochii. Mothe-Achard stătea pe o canapea, mai mult mort decât viu, cu gura însângerată. Domnul preşedinte Paganioni era în cămaşă, cu cravata desfăcută. Se mai afla în odaie un individ, un civil şters, cu buzunarele suspect umflate. În sfârşit, superiorul lui, generalisimul Abraham Rafael. sănătos, corect îmbrăcat în uniformă, avea un aer ruşinat şi îi ocolea privirile.

— Colonel Martinos, strigă Martinos, la ordinele dumneavoastră.

Urmă o tăcere bizară. Nimeni nu-i dădea nici un ordin. Paganioni schimbă o privire cu generalul Rafael şi luă iniţiativa. Vârându-şi mâna stângă în buzunar, înaintă repede spre colonel.

— Martinos dragă, sunt fericit să te cunosc. Eu sunt Paganioni, preşedintele statului.

Martinos, cu o scurtă plecăciune militară, strânse mâna ce i se oferea.

— Îmi pare bine, domnule preşedinte, şi vă urez succes. Ordonaţi, vă rog.

— Dragă Martinos, zise Paganioni, uite de ce te-am chemat. Scuză-mă, dar vreau să te rog să-mi faci un mic serviciu personal.

Cu surâsul lui de găligan fericit, Paganioni scoase în sfârşit mâna stângă din buzunar şi îi dădu lui Martinos o bancnotă de-o sută de elefi.

— Fii te rog drăguţ, spuse el, şi cumpără-i domnişoarei Grete Miller un buchet mare de flori. Vezi să nu fie defecte. Le predai cu complimente din partea mea şi o rogi să mai aibă puţină răbdare.

Martinos căscă ochii şi — instinctiv — aruncă a privire laterală spre superiorul său direct, să capete confirmare. Generalul îşi plecă încet capul cărunt, făcându-i semn discret că e în regulă.

— Ce-ai rămas aşa ? întrebă Paganioni. E ceva neclar ?

— Nu mi-aţi precizat ce culoare preferaţi la flori, răspunse repede Martinos, cu o prezenţă de spirit care trezea admiraţie.

— Albe, râse Paganioni. Pace şi conştiinţe curate. A, şi încă un mic amănunt : răspunzi personal de... de confortul domnişoarei Miller. Dacă i-aţi confiscat cumva actele din greşeală, le predai mai departe autorităţilor civile care se ocupă pe aici de încheierea căsătoriilor. Sper că domnişoara Miller va consimţi să devină soţia mea.

— Vă felicit în calitate de expert, răspunse Martinos cu aceeaşi prezenţă de spirit. În cursul interogatoriilor pe care le-am efectuat, domnişoara Miller a dovedit un mare ataşament personal pentru excelenţa voastră.

— Şi eu te felicit, zise simplu Paganioni, pentru că n-ai

recurs la mijloace nepermise, vreau să spun fizice. Altă dată însă, te sfătuiesc să nu mai ameninţi oamenii cu represiuni împotriva familiei.

Martinos tăcu în cumpănă şi generalul interveni loial :

— A acţionat din ordin.

— O să schimbăm aceste ordine ! decretă impetuos Paganioni. Domnule colonel, sunteţi liber.

Martinos salută şi se retrase.

— Şi tu !

Grasul oftă, scoase din buzunar cele două revolvere confiscate, le cântări în mână, vrând să le descarce, apoi se răzgândi şi le întinse generalului aşa cum erau, cu gloanţele pe ţeavă. Se duse la Paganioni şi, fără să-i întindă mâna, îl bătu pe braţ :

— Cu bine, Val, şi succes.

Uşa se închise în urma lui. Paganioni privi la ceas şl se întoarse spre Mothe-Achard.

— Du-te şi spală-te. Peste un sfert de oră, trebuie să ieşim în balcon, să salutăm mulţimea.

Vicepreşedintele mormăi ceva nedesluşit şi, dezlipindu-se greu de canapea, ieşi din sala de consiliu. Imediat, generalul fu cuprins de nelinişte.

— Mă scuzaţi, e urgent.

— Vă rog, răspunse politicos Paganioni.

— Alo, E2 ? întrebă grăbit generalul. Blocaţi imediat toate contactele dintre vicepreşedinte şi serviciul paralel. Bruiaţi liniile.

Paganioni, făcându-se că n-aude nimic, se duse la oglindă.

— Îi transmiţi lui D_1 să aducă maximum de întăriri în jurul palatului prezidenţial. C4 să ţină sub observaţie

serviciul paralel. B să lase orice treabă şi să vină aici. Să-l aducă aici şi pe şeful serviciului paralel. Politicos. Să-i spună că e o consfătuire în problemele de Conservare, cu vicepreşedintele. Am închis.

Paganioni, în faţa oglinzii, îşi refăcea toaleta, fredonând. E ca un actor, îşi spuse generalul, e imposibil să fie atât de liniştit; a trecut prin emoţii puternice, dar are nervi de fier. Paganioni se întrerupse cu pieptenul în aer şi se întoarse spre general.

— Am o mare durere, mărturisi el. De Dalloz acela era un băiat bun. Puţin cam prost, puţin cam imprudent, dar bun şi corect. Dacă m-aţi fi omorât pe mine în locul lui, n-aţi fi reuşit niciodată să-l folosiţi pe post de Paganioni. Era intratabil, avea în el ceva de nefrânt; era cinstit.

Generalul tăcu.

— Şi pe cine să mă răzbun ? întrebă Paganioni trist, venind cu paşi mici spre general. Aţi procedat cu toţii din ordin; asta nu vă scuză, dar ce pot eu să fac ? Politica... zise el gânditor. Sunt momente când nu iubesc de loc politica. Am nevoie de voi. Nu pot să mă răzbun pe dumneata : te aşteaptă un rol important. Mothe-Achard...

Paganioni nu-şi termină fraza. Se duse din nou în faţa oglinzii şi se pieptănă cu câteva gesturi rapide.

— Ce aveţi de gând cu Mothe-Achard ?

— Maximum de cruzime, răspunse Val, iar militarul se întunecă. Minimum de cruzime ar fi să-i provoc unul din micile accidente care erau specialitatea lui şi să-l catapultez spre o lume mai bună. O cruzime mijlocie ar fi un proces : să-l dau în judecată pentru afacerea de Dalloz. Ar ieşi însă un scandal care ar răscoli planeta. Voi folosi cruzimea maximă : îl voi ţine lângă mine, îl voi ţintui

neputincios în onoruri oficiale, să vadă cu ochii lui cum se defectează toată politica pe care a dus-o şi cum se drege toată planeta asta nefericită.

— Sunteţi optimist, constată generalul.

— S-ar putea spune, revoluţionar — dacă nu mi-ar lipsi ceva.

— Cred că aveţi tot ce vă trebuie.

— O să am, zise Paganioni, dacă o să-mi câştig sprijinul lor.

Generalul oftă adânc.

— Domnule Paganioni, ţineţi-vă bine ! Vă spun ceva care o să vă surprindă. O să mă credeţi nebun.

— Dă-i drumul.

— Maşina *există !* declară generalul şi, pentru prima oară de când îl cunoscuse, Paganioni desluşi în glasul militarului un tremur. Ştiu, Jules şi Georges Mothe-Achard, tatăl şi fiul, au dus o politică mizerabilă. Nişte conservatori şi tirani care nu lăsau oamenii să lucreze în voie, ţineau toată energia omenească a planetei înlănţuită în câteva mari feude, grupe şi monopoluri, peste care guvernau ei. Totul îngheţat, nici o idee nouă, nici o iniţiativă : totul înecat în conservatorism, în solemnitate exagerată, în hârtii, ordine contradictorii şi intrigi copiate după evul mediu. Din vina lor secau şi se încurcau multe — asta e foarte adevărat. Dar, peste toate, maşina *există.*

— Maşina suntem noi, încercă Paganioni să zâmbească, încurajator. Dacă ne lăsăm stăpâniţi de ea, îi facem jocul, devenim sclavii ei. Dacă vrem s-o stăpânim prea strâns, fără să ţinem seama de alcătuirea ei lăuntrică, iar am zbârcit-o, pentru că legile se răzbună. Dar dacă ştim să ţinem o mijlocie sănătoasă între comandă şi supunere,

între forţat şi liber, între dorinţele noastre şi rezultatele probabile, atunci şmecheria reuşeşte. Se poate şi trebuie.

— Iar eu vă repet ce am spus, stărui generalul. În afara maşinii sociale despre care vorbiţi, experţii mei, oameni serioşi, cu pregătire ştiinţifică, au detectat din direcţia alfa o influenţă nefastă.

— Cam vag. Au poate şi dovezi ?

— Fiecare alterare în parte poate fi explicată prin vina unui individ sau altul. Laolaltă însă, trec de limita unor deficienţe economice sau statale obişnuite ori măcar explicabile. Ziduri cariate peste noapte, explozii neaşteptate, o şosea asfaltată azi şi găurită mâine, inundaţii, epidemii.

— Nu cumva e vorba de sabotaj ?

— Sunt cel mai în măsură să vă asigur că nu. La noi, sabotajele sunt precis identificate ; oamenii normali n-au interes să le comită. Aparţin de obicei unor nebuni.

— Atunci, poate, ceva pasiv, cum făceau docherii mei când le era lehamite de o treabă. Nu chiar grevă perlată, dar indiferenţă, iresponsabilitate.

— Nu şi iarăşi nu. Dispun de rapoarte precise şi am pretenţia de a cunoaşte perfect starea de spirit. Există o influenţă dezagregantă venită de departe : macină şi piatra şi starea de spirit.

— Dă-mi voie să-ţi pun mâna pe frunte, surâse Paganioni.

— V-am spus că o să mă credeţi nebun. Nu sunt nebun şi nu am febră... Mi-aţi promis să-mi spuneţi cum a putut fi prinsă agenta noastră, Minovici.

Paganioni zâmbi.

— Ce nu poţi face cu bani pe planeta asta ! Să-l întrebi

pe grăsuţul de Prohasca. Există aici o agenţie „Pârtie”. Le-a dat o comandă... Îţi spune el amănuntele. Va să zică, dumneata crezi serios că există o Maşină de Strâmbat Universul ?

Aerul, pe balcon, era plin de prospeţime. Mulţimea izbucni în urale. Paganioni luă mâna lui Mothe-Achard şi o ridică deasupra capului. Oamenii, văzând reunite mâinile preşedintelui şi vicepreşedintelui, îşi sporiră fervoarea. Degetele lui Paganioni cam exagerau : Mothe-Achard făcu o grimasă îndurerată.

— Râzi, îi porunci Valentino, râzi, dacă vrei să-ţi mai rămână vreun oscior întreg.

Dinţii lui Mothe-Achard străluciră în balcon şi mulţimea izbucni într-un nou val de aplauze. Paganioni se îndură să elibereze mâna celuilalt şi făcu un gest larg, cerând linişte.

— Oameni buni, spuse el clar în microfon, cetăţeni ai planetei Proxima !

Peste piaţă se lăsă o tăcere adâncă.

— N-aş putea să vă spun exact câte secole şi decenii au trecut de când s-a inventat televiziunea. Dar pot să vă asigur că vicepreşedintele Mothe-Achard şi cu mine ne vom reîntâlni cu voi la fiecare două săptămâni, să vă dăm socoteală de mersul treburilor publice.

Oamenii se aşteptau să audă cu totul altceva — vreo declaraţie patetică. Surprinşi, câţiva începură să aplaude şi, în scară, pe măsură ce cuprindeau semnificaţia spuselor lui Paganioni, contingente noi se înrolau în bucuria aplauzelor. Paganioni începu să râdă.

— Dacă o să bateţi mereu din palme, nu mai terminăm nici mâine. Sau poate că n-aveţi treburi pe la casele voastre ?

Lăsă râsetele să se stângă şi urmă, serios :

— O să staţi tolăniţi în fotoliile voastre de acasă şi o să ne judecaţi de acolo, în faţa televizorului. Se va înfiinţa un serviciu de înregistrare şi sinteză automată — prin computere — care o să primească toate laudele şi toate reproşurile şi toate propunerile voastre şi chiar (Paganioni făcu o mică pauză) chiar şi înjurăturile voastre.

Mulţimea, gălăgios, îşi manifestă iarăşi aprobarea, dar vocea lui Paganioni încălecă hotărât valul sonor :

— Avem un contract şi vă rog să-l respectaţi ! Lăsaţi acum aplauzele. Aplaudaţi-mă mâine, prin felul cum veţi lucra, iar acum, dacă vreţi neapărat să vă manifestaţi sentimentele, răspundeţi-mi la câteva întrebări simple.

Îmbrăţişă larg piaţa în privirile sale şi strigă :

— Oameni ai Proximei, răspundeţi! Vă iubiţi planeta ? Da sau nu ?

— Daaaa! răspunse larg corul mulţimii.

— Se defectează cam multe pe planeta asta, nu ?

— Daaaa !

Şi nu se stinsese bine ecoul, că mulţimea ţinu să repete :

— Daaaa!

Pe moment, părea cuvântarea unui excelent meseriaş al oratoriei, un „manipulant de oameni”, cum îl porecliseră unii, dar istoricii aveau să scrie că schimbul de replici pline de îndârjire fusese un „dialog al dragostei”. Descifrată mai târziu până în cele mai mici detalii, cu ajutorul camerelor de filmat, figura omului înalt şi frumos mărturisea o iubire gravă şi fermă : sub sprâncenele negre şi îndesate, aproape unite deasupra nasului, ochii lui Paganioni parcurgeau nu o mulţime abstractă, ci om după om, bărbaţi şi femei pentru

care nu pregeta să dea tot ce are în el, viaţa fiind inclusă de la sine pe rândul final al socotelii. Erau multe lucruri pe care nu le cunoştea şi ştia că nu va putea să le cunoască niciodată, dar înţelesul existenţei sale era aci, clar şi palpabil.

— Vă place asta ? Vă place să fie totul defect ? (Nu ! nu ! — acum întrebările lui Paganioni se încălecau cu nu-urile furioase ale mulţimii, un dialog încăpăţânat, în care ambele părţi se auzeau perfect, se opuneau necontenit şi totuşi se înţelegeau.) Vă place să vi se strice frigiderele, uneltele de muncă, să vi se rupă mânerele în mână, să se carieze prematur dinţii în gura copiilor voştri, să vă întârzie trenurile (nu ! nu ! nu !), să vi se înfunde ţevile, să vi se strice recoltele, să vi se năruie proiectele ?

Grav, impasibil, Paganioni aştepta sfârşitul volburei de proteste.

Pe neaşteptate, Mothe-Achard îşi zvârli braţele în lături, făcând semn că vrea să vorbească. Se instală în dreptul microfonului.

În sala de consiliu, rămasă pustie, zăcea pe jos, neobservată, o mică statuetă. Căzuse de pe consolă atunci când Mothe-Achard, rostogolindu-se de-a îndăratelea, lovise mobila.

— Domnul Valentino Paganioni, strigă Mothe-Achard, demascându-l fără milă în faţa mulţimii, este un om de stânga!

Oamenii izbucniră în urale. Stânga le plăcea. Mothe-Achard înregistră vuietul ca pe o lovitură în plin obraz. Dar nu se va lăsa.

Statueta era o reproducere în aramă, mai frumoasă decât originalul de lut, aflat la un muzeu de pe Pământ şi

neachiziţionabil. Sub formă de animale, statueta înfăţişa cele două echinocţii opuse ale chaldeenilor, Scorpionul şi Taurul, Toamna şi Primăvara. Vechi client şi amic al regelui Leu, scorpionul figura adesea în imaginaţia păgână, aşa cum se împietrise ea peste veacuri, în metalul, lutul sau marmura statuilor. Scorpionul era agăţat cu mândrie în ciucurele final al cozii leonine, ca un titlu de nobleţe. *Habet în cauda venemum* — veninul pe care-l avea scorpionul în propria sa coadă nu era decât prelungirea puterii pustiitoare a Soarelui. Scorpia era deci un fel de reprezentantă a astrului sec, inamicul Taurului. Mothe-Achard aşteptă ca uralele să se stângă.

— Oamenii de stânga, spuse el, caută să se acopere cu aliaţi, tovarăşi de drum, pe care îi părăsesc la mijlocul drumului, ca să rămână singuri la putere.

Mulţimea tăcu, intrigată.

— Nu este adevărat, interveni Paganioni. Oamenii de stânga merg spre stânga. Iar dacă unii rămân în drum, este numai pentru că n-au vrut să meargă mai departe.

Aplauze răzleţe. Oamenii înţelegeau că între preşedintele şi vicepreşedintele lor se iveşte o despicare a drumurilor. Iar ei, oamenii, vor fi siliţi să aleagă.

Pauza stăruia, grea. În sala pustie a consiliului, statueta înfăţişa un taur şi un scorpion. Taurul avea în umărul stâng un pumnal de imolare, înfipt până în prăsele. Taurul agoniza. Iar scorpionul mic, veninos şi triumfător, îşi înfigea cleştele în cele două glande bărbăteşti, dar plutea peste scenă un aer de mister, căci taurul, oricum, era înjunghiat, trăgea să moară, şi te întrebai dacă mica scorpie încleştată de glandele lui vrea să-l răpună mai repede sau dacă nu cumva, prin fierbinţeala veninului ei

solar, prin rotirile ironice ale dialecticii, prin încăpățânarea taurină, dacă nu cumva, dimpotrivă, îl stimulează, îi exacerbează bărbăţia cu ajutorul focului solar, o face să se reîntoarcă pe marile căi terestre, pline de mâl, ale regenerării.

— Vă chem la un meci! răsună acum patetică vocea lui Paganioni, rotindu-se peste toată piaţa, reverberând din clădire în clădire, printre ziduri calcinate şi suflete pline de îndoială şi nădejde. (Era — aveau să scrie istoricii — o revărsare pe care n-o bănuise nimeni la un orator decent, care se ferea de cuvinte mari.) Vreţi să vă opuneţi ? Vreţi să luptaţi ? Vreţi să munciţi ? Vreţi o planetă a fericirii sau una a resemnării ? Sunteţi vite de jug sau aveţi în voi scânteia refuzului, puterea creaţiei ?

Înainte ca oamenii să poată răspunde, Mothe-Achard interveni, glacial ca destinul :

— Nu uitaţi! îi preveni el. Există Maşina! Există o maşină care distruge totul! O ştiu, o ştiţi cu toţii, mai bine decât Paganioni !

Mulţimea, care se temea de maşină, rămase nehotărâtă.

— Sunt mii şi mii de ani, zise Mothe-Achard cu regret sincer, sunt mii şi mii de ani, mai mulţi încă, de când oamenii au încercat să răstoarne lumea. Trăim pe un labirint imens, şi la fiecare cot al lui ne întâmpină scheletele celor care au încercat să iasă. Până acum, până la mine, ştiţi ce a fost. Cu mizerii, cu defecte, cu nedreptăţi, cu murdărie, a fost viaţa pe care o cunoaşteţi. A fost ceva sigur. Ceva strâmb, ceva imperfect şi spurcat, dar a fost, a existat, a avut pentru voi şi câte o clipă de farmec şi dulceaţă. Ştiţi mai bine ca mine. Domnul Paganioni însă vă

cheamă spre ceva mai bun. E un salt în necunoscut. S-ar putea să iasă mai bine, dar s-ar putea să vă pierdeţi şi bruma pe care o aveţi. Din două, e mai probabil că veţi pierde. Altminteri, dacă ar fi existat o cale mai bună, oamenii ar fi găsit-o de mult.

Taurul, înjunghiat — iar statueta, cu relieful ei delicat, imită pasta încă umedă a sângelui care iese din rană, aşa cum sufletul iese din corp, căci în unele vechi limbi orientale taurul era una cu viaţa şi sufletul de pe pământ — se zbate între plecare şi reîntoarcere.

— Domnul Paganioni, urmă Mothe-Achard (Valentino îl lăsa fără teamă să vorbească ; îşi va da arama pe faţă, iar atunci el, Paganioni, nu va avea decât să intervină), preşedintele nostru seamănă, fără s-o ştie, cu un erou antic, un oarecare Hector. Acest Hector avea în faţă o bătălie grea, cu neputinţă de câştigat. Presimţea că hoitul lui va fi târât îndărătul carului de luptă al adversarului mai puternic, şi totuşi nu voia să se dea bătut. Propriul său frate, înzestrat cu darul de a prevedea, i-a înfăţişat în amănunte exacte şi oribile soarta care îl aşteaptă. Hector n-avea nici o îndoială că aşa va fi, dar nu voia să ştie de nimic. El ştia una şi bună ; i-a răspuns fratelui său, categoric : *„Cea mai bună prezicere este să lupţi pentru ţara ta.“*

— De acord, zise repede Paganioni, iar mulţimea izbucni în aplauze.

Mothe-Achard zâmbi larg, desfăcându-și iar braţele :

— De acord şi eu ! Credeţi-mă că sunt un patriot şi că, din punct de vedere sentimental, împărtăşesc pe deplin, ca şi dumneavoastră, acest principiu. Dar vă spun : Maşina există! Vom pierde! Vom fi zdrobiţi.

— Vă chem la o provocare uriaşă ! bubui vocea lui Paganioni. Vă chem să sfidăm maşina universului ! (Vântul îi răscolise părul : un bărbat în plină vigoare, respirând credinţă şi sinceritate.) Eu n-am cultura domnului Mothe-Achard. N-o să vă povestesc istorii vechi. Eu, tot ce am învăţat, am învăţat când spărgătorii de grevă m-au bătut cu lanţurile peste faţă. Eu, tot ce ştiu, am învăţat după ureche. Eu nu ştiu decât atât : că am aici un cap şi o inimă, şi că voi sunteţi la fel ca mine. Eu nu ştiu dacă Maşina există sau nu, dar vă spun : dacă există, s-o sfidăm ! Să trăim cum se cuvine să trăim ! Nu-mi pasă de defectele de calcul ale universului! Nu-mi pasă decât de ce simt şi vreau eu ! de voi şi de mine ! de noi !

Rămase tăcut, cu capul plecat, ca şi când mărturisirea l-ar fi sleit de puteri.

— Există un echilibru natural al societăţii ! strigă Mothe-Achard triumfător, simţind că începe să câştige teren, există o ierarhie naturală, strigă el suindu-se pe un scaun, să fie văzut mai bine, dominându-l pe Paganioni cu un cap.

Mişcările lui îl deranjau pe trăgătorul cu lunetă, aflat mai într-o parte, la vreo două sute de metri distanţă. Ar fi luat în centrul lunetei capul lui Paganioni, dar acum Mothe-Achard, gesticulând şi clătinându-se pe scaun, îi intra în raza carabinei. Trăgătorul n-ar fi vrut să-l nimerească pe vicepreşedinte ; ţinta lui era viaţa italianului venetic, fostul proximist care devenise pământean şi acum se întorcea la ei, să le dea lecţii cum să-şi repare instalaţiile sanitare şi cum să aibă căldură în timpul iernii, demagogul, răsturnătorul, anticristul blestemat. După unele teorii ivite mai târziu, trăgătorul ar fi fost strănepotul îndepărtat al

conflictelor existente în Orientul Mijlociu şi nu putea uita rolul jucat de italieni în luptele pentru cucerirea nu ştiu cărei regiuni petrolifere. După alte teorii, ar fi fost un fanatic religios ; unii ziceau că fusese un schizofrenic, alţii pretindeau că primise plată. Nu se ştia precis. Oamenii îşi făureau istoria, dar nu ştiau să şi-o scrie. Emit Emit Emit.

— Există un mers firesc, perora mai departe Mothe-Achard, un pas natural, o dezvoltare spontană, ca la orice organism. Domnul Paganioni, cu teoriile lui, vrea să ne strivească dezvoltarea în încălţări de fier. Vrea să distrugă echilibrul natural al societăţii.

— Lupta mea face parte din echilibru, se împotrivi Paganioni. Rezultatul, recunosc, este peste capul meu. Rezultanta se naşte din echilibrul între lupta mea şi forţele ce mi se opun. Dar eu nu stau cu braţele încrucişate să urmăresc rezultatul : eu mă amestec.

De data asta, trăgătorul găsi un unghi bun. Nu era capul, era inima. Acolo se interferau mai rar gesturile lui Mothe-Achard. Acum, trăgătorul nu mai avea de făcut decât un singur lucru : să aştepte momentul când vicepreşedintele va înceta să gesticuleze. Atunci, pieptul găliganului de stânga i se va oferi din plin, dinspre stânga, partea inimii.

Un ofiţer de Conservare, pierdut în piaţă, observă la una din ferestre o sclipire ciudată. Putea să fie reflexia unui geam, pentru că geamurile se stricau des pe planetă ; aerul condiţionat era rar folosit, din cauza defectărilor, iar oamenii, ocolindu-l, apelau la străvechiul chit care şi el — sub acţiunea maşinii din afundurile universului — se defecta repede ; geamul era schimbat cu unul nou, mai prost ca înainte. Dar se putea să fie şi licărirea unei lunete.

Ofiţerul de Conservare semnală prin unde poziţia exactă a ferestrei şi ordonă unei patrule să se îndrepte de îndată acolo şi să ţină fereastra sub tir, până când agenţii vor controla din nou, în interior, cameră cu cameră. Generalul Abraham Rafael simţea şi el — nici un avertisment precis, dar instinctul vechiului profesionist al securităţii sau, cum i se spunea aici, al Conservării — că ceva este în neregulă. Trase uşor braţul lui Paganioni şi îi şopti :

— Ar fi bine să terminăm. Mothe-Achard e oricum neutralizat. Aveţi la îndemână ani întregi, să tot demonstraţi cu cine avem de-a face.

— Bine, se supuse Paganioni, dumneata decizi : aşa o să procedăm. Îl las să-şi termine fraza, adaug două cuvinte şi plecăm din balcon. Pe urmă, punem calculatoarele la lucru şi înregistrăm reacţiile opiniei publice. Cred că i-am câștigat. Şi el — bănuiesc că îşi dă seama.

Mothe-Achard, încă ridicat pe scaunul lui, îşi plasă cartea hotărâtoare.

— Îmi cer scuze pentru dezacordul meu faţă de atitudinea plebee a domnului Paganioni — simpatizez cu plebeii — dar nu pot renunţa la cultura mea şi la pregătirea mea ca om de stat. Ţineţi minte, fraţi proximişti, ce a spus cândva un mare gânditor : *„Suntem toţi pământul unor flori viitoare, pe care nu le-am văzut şi care, poate, nu vor fi acelea pe care le-am semănat.”*

Paganioni râse scurt şi, dând să plece de pe balcon, spuse doar atât :

— *Eu totuşi le voi semăna.*

Îşi ridică dezinvolt mâna dreaptă, într-o fluturare de rămas bun.

Împuşcătura porni, cu zgomotul înecat sub tunetul uralelor.

Paganioni, lovit, se răsuci sub impactul glontelui. Mâna lui dreaptă, adineauri ridicată în salut, căuta instinctiv un sprijin şi ateriză pe umărul generalului.

Rafael primi şocul fără să se clintească, înţelegând imediat; îl luă pe italian de talie şi îl ajută să-şi târască picioarele moleşite până în afara balconului. Mulţimea nu observase nimic : fusese plecarea unui şef jovial care, într-un gest expansiv, îl luase de umăr pe unul dintre miniştrii săi.

Ochii lui Paganioni erau sticloşi. Îl cărară în grabă până la canapeaua din fundul sălii de consiliu. Îi puseră o pernă sub cap.

Mothe-Achard se plecă peste ochii muribundului :

— N-am fost eu, striga el sincer, încercând să răzbească până la straturile îndepărtate unde mai licărea conştiinţa celuilalt, îţi jur că de data asta n-am fost eu !

În mijlocul sălii de consiliu, cu picioarele parcă înfipte în stâncă, generalul Abraham Rafael împărţea ordinele cu viteza şi precizia unui distribuitor automat. Miniştrii fură evacuaţi în grabă, cu consemnul de a nu pomeni nimic despre atentat. Zece ofiţeri îl ridicară pe vicepreşedinte sub escortă, cu ordinul de a-l duce în dormitorul său şi a-i interzice orice contact cu exteriorul. Doi medici militari, apăruţi în fugă, aduceau cu ei, pe roţi, un tub de oxigen. Pe cămaşa azurie a italianului se vedea, între inimă şi umărul stâng, o pată mare de sânge ; se mărea mereu. Îi sfâşiară cămaşa. O mână expertă înfipse acul seringii drept în inimă.

Sub şocul lichidului care înăuntrul lui lupta pentru

viaţă, italianul se mai învioră puţin. Mâna dreaptă ezită prin aer, găsi masca de oxigen şi o smulse de pe obraz. Buzele se mişcau.

— Linişte ! strigă generalul şi îşi lipi urechea de izvorul nesigur al sunetelor.

Cineva observase pe jos o mică statuetă — era ceva cu un taur încleştat de pensa unui scorpion, înconjurat de mai multe animale — şi o repuse atent pe consolă.

Generalul, în sfârşit, înţelese ce i se spunea :

— Chemaţi-o pe Greta... Greta Miller...

Taurul, înjunghiat, este slobozit din sclavia corpului. Sufletul, o dată cu sângele, îi scapă prin rană. În dreptul umărului stâng e o deschizătură largă, însângerată : pe acolo va evada sufletul. Are la dispoziţie trei zile : *trei zile de liber arbitru.* În aceste trei zile, sufletul va hotărî liber dacă vrea să cadă la loc în celula de carne, să recadă, cum spuneau grecii, *în căile generării,* sau dacă, anulând pactele încheiate cu materia, doreşte, dimpotrivă, să urce scara, dincolo de cer şi de aer, peste foc, la vid şi idee.

Dar nici acum, în cele 72 de ore ale agoniei şi alegerii, taurul nu este lăsat în pace. Un câine şi un şarpe îl pândesc, duşmani între ei. Şarpele, mai târziu, a cunoscut culmile celebrităţii ca agent care ar fi acţionat pe cont propriu, îndemnând-o pe Eva să muşte din măr. Fructul creştea în pomul cunoaşterii. Adam şi Eva, despuiaţi, trăiau fericiţi ca animalele, deoarece nu cunoşteau deosebirea dintre bine şi rău. Era o distincţie subtilă, pe care Dumnezeu şi-o rezervase pentru el însuşi, mai ales că nu izbutise încă s-o soluţioneze cu claritate satisfăcătoare. Celebritatea şarpelui s-a datorat evreilor, care, cu talentul lor pentru publicitate, l-au ridicat peste noapte la rangul de

vedetă, în legendele lor din vechiul testament. De fapt, şarpele era un profesionist, şi nu acţiona pe cont propriu : cu mult înaintea întâmplării cu pricina, se afla pe statele de plată ale lui Ahriman.

Câinele, dimpotrivă, este reprezentantul lui Mithra. Cu botul deschis, câinele pândeşte momentul când sufletul taurului va ieşi din rană. Are o misiune precisă : să prindă sufletul şi să-l ducă în bot până pe puntea Cinevadului. Aici, cu o balanţă precisă, zeii persani vor cântări faptele bune şi cele rele — sunt zei de înaltă calificare, cunosc precis distincţia dintre bine şi rău.

La concurenţă cu câinele, agentul şarpe are misiunea de ghid seducător, care arată şi evocă în faţa sufletului frumuseţile palpabile ale lumii, culorile, miresmele, formele, răsuflarea grea a materiei.

Trei zile de decizie, de licitaţie, de concurenţă. Cei doi agenţi, obosiţi de aşteptare, stau plictisiţi lângă uşa de ieşire ă sufletului. O misiune ca atâtea altele. Fiecare îşi câştigă pâinea cum poate.

Paganioni, îi zăreşte şi le face semn să plece : n-are nevoie de serviciile lor. E o alegere care nu-i convine. Deşi câinele şi şarpele sunt duşmani neîmpăcaţi, Paganioni îi consideră ca făcând parte din aceeaşi tabără : amândoi vor să despartă sufletul de trup. Câinele, aflat incontestabil sub influenţa lui Descartes, îi este întru-câtva mai simpatic : privirea lui e plină de credinţă sinceră, *Sag Did, Câinele vede,* iar muribundul care-i întâlneşte privirile, cum spunea Dedalus, are garanţii serioase să fie condus spre o lume pură. Dar această lume imaterială, oricât ar fi ea de curată, nu-l atrage pe Paganioni al nostru.

Şarpele, dualist şi el, de altă nuanţă, e în sine cam

scârbos, perfid, un simplu mercenar, dar dispune de valută forte, are de partea lui formele şi culorile lumii, luxurianţa vegetaţiei, mere parmen aurii, cămăşi italieneşti colorate, ochii Gretei, cara mia, argumente care nu-s de lepădat. Reptila se află însă în serviciul lui Ahriman, inginerul care a inventat mecanismul perfect al tuturor lumilor unde, oricum ai întoarce-o, triumfă răul.

Paganioni îi anunţă pe cei doi agenţi că se dispensează de serviciile lor. Urmează o tocmeală : agenţii nu vor să plece şi îşi oferă fiecare serviciile.

— Băieţi, le zice Valentino, vă pierdeţi vremea de pomană. Lăsaţi-mă să ies din rană şi o să decid singur. Dacă ar fi după mine — mă ştiţi, nu-mi place să despart sufletul de trup — aş lua de la fiecare dintre voi o parte : ochii şi idealurile câinelui, merele şi cravatele şarpelui. Ce ziceţi ?

Amândoi refuză, indignaţi : nu pot să-i dea partea lor de monetă, fără reversul ei. Au, fiecare, un şef, căruia trebuie să-i dea socoteală.

— Atunci, căraţi-vă ! strigă la ei Paganioni şi priveşte uluit imensa Sferă.

N-a scăpat, încă. Are totuşi de ales.

E alcătuită din 12 000 ani. Şase mii de ani sunt planificaţi pentru coborârea sufletului, hipobază, unde au fost pitite laboratoarele gestaţiei, viitorii bambini ai lui Valentino şi Greta. Cealaltă emisferă, superioară, este pentru anabază, ascensiune, unde plutesc, în plasma solară, exploziile libere ale electronilor, idealurile de-o viaţă ale docherului Paganioni, labirinturi deznodate şi înaripate, deschise larg peste un univers fără împotrivire. Val îşi strânge pleoapele, orbit de coroana solară, şi abia atunci,

prin ochii îngustaţi, îşi dă seama că imensa coamă strălucitoare din jurul astrului este părul alb al lui Einstein, învolburat în jurul frunţii albă.

Ormuzd se grăbeşte însă. Ormuzd e comandantul suprem, duşmanul lui Ahriman. Ormuzd are în subordine un şef de stat major, pe Mithra, cel care a trimis câinele. Ormuzd conduce o afacere serioasă — trustul binelui — şi n-are timp de pierdut. Cele 12 milenii sunt împărţite în patru trimestre precise. Înainte de a se transforma în Jupiter, zeul suprem trebuie să-şi îndeplinească planul. E un meci serios, cu patru reprize necruţătoare. La capătul de jos se află Ahriman, ţinând în mâini o bâtă de base-ball, iar sus, în extremitatea adversă, e plasat Ormuzd, cu o bâtă asemănătoare, de oină. La mijloc, pe post de minge, sufletul lui Valentino Paganioni : şi-l vor expedia unul altuia, căutând să-şi exploateze reciproc greşelile, într-un mecanism perfect corelat, ca la tenis, ca la floretă, ca la şarpe şi mangustă, ca la tauromahie, bine-rău, nu şi da, doi jucători de înaltă clasă, iar fiecare lovitură va plezni din plin sufletul lui Val.

Proiectilul Paganioni vrea să părăsească terenul, dar băiatul care adună mingile îl ia în palmă şi-i şopteşte :

— Prostule, nu renunţa ! Partida e aranjată dinainte ! Există un contract gata scris în *Zend-Avesta!* Trei mii de ani se vor tatona; o să urmeze suspense-ul, gata-gata să crezi că ticălosul de Ahriman o să învingă, dar pe ultimele trei mii Ormuzd se redresează şi binele va guverna veşnic.

Paganioni a văzut însă prea multe contracte. Poate că, totuşi, de data aceasta...?

Din pricina greutăţii de a alege, mingea capătă forţa de atârnare a unei planete de plumb : băiatul a scăpat-o

din mână. Mica sferă se rostogoleşte în vidurile milenare, Paganioni deschide ochii şi îl vede pe general.

— Să n-ai nici o grijă ! îl asigură generalisimul Conservării. Mothe-Achard, fără să se ştie, e în stare de arest. Am format un comitet militar revoluţionar provizoriu. Vom face totul cum ai vrut tu. Luptă-te să trăieşti !

Mâna omului agaţă masca de oxigen. Se înăbuşă. Ochii îi ies din orbite.

— Greta !

— Vine imediat! răspunde generalul, în vreme ce medicul repune masca la locul ei : există acolo o maşină numită organism, cardiacă şi pulmonară, un circuit de sânge, şi n-are voie să scoată această maşină din priză ; fără un surplus de oxigen, încetează să funcţioneze.

De la incidentul cu Adam şi Eva, oamenii încetaseră să mai umble despuiaţi. Masca era la locul ei şi numai prin mască omul mai avea puterea să privească lumea. Fără măşti am fi pierduţi.

— Adevărul era între tine şi Mothe-Achard, şopti generalul în urechea lui Paganioni. El avea dreptate : maşina există. Dar şi tu ai dreptate : trebuie s-o frângem.

Fulgurant, cugetul lui Paganioni se duse să mai pipăie o dată certitudinile universului. Era o excursie rapidă, fatalmente : certitudinile erau puţine, iar mintea lui Paganioni căuta să le pipăie cât mai uşor ca să nu le clatine ; unele stăteau într-un echilibru atât de precar, încât se prăbuşeau sub greutatea unei simple priviri, dacă aveai curaj să te uiţi şi mai ales să vezi. Dar Paganioni nu se întristă pentru atâta lucru : aşa era făcută lumea, iar dacă tu erai bărbat, dacă exista vreun scorpion care să te muşte şi să te întărite, trebuia s-o accepţi aşa cum e, câteva clipe,

până o înţelegi, şi apoi s-o loveşti peste gură şi s-o răstorni, pentru că nu se mai putea.

Maşina exista. Era proptită pe patru picioare de email alb, nord, sud, est, vest.

Maşina stătea pe patru picioare imense, de email alb. Iar sub picioarele ei, se afla cealaltă tăblie. Maşina era ca o masă, numai că avea două tăblii : una deasupra, cealaltă dedesubt. În jurul ei, pe scaune confortabile, se adunaseră experţii, câteva milioane, ceva mai mulţi, pierzându-se în zare. Iar experţii, toţi îmbrăcaţi igienic, în alb, ca praful să nu deranjeze calculatorul, erau alcătuiţi după modelul mesei în jurul căreia se reuniseră : nici un expert n-avea vreo parte inferioară, niciunul nu poseda picioare. Erau tăiaţi la mijloc, ca nişte cărţi de joc — regele sau popa, cum vrei să-i spui, dama, valetul — iar în dreptul tăieturii oblice trunchiul lor se continua cu alt trunchi, tot al lor, după care urmau gulerul, gâtul, capul, experţi simetrici în sus şi în jos, dublaţi perfect în îndoiala lor. O masă cu o tăblie deasupra şi una dedesubt, iar experţii, la fel : fiecare tăblie a mesei era înconjurată de capetele ei experte.

Paganioni, la început, crezuse că visează, dar îşi dădu seama că scena era reală. Cunoştea plasticul albastru al scaunelor, un plastic ieftin, uşor de spălat. Totul era logic, decent, se potrivea. Experţii aveau un aer mult mai demn, posedau doar partea principală a făpturii omeneşti, capul, ochii, foalele rostitoare ale pieptului — şi gata. Lipsa jumătăţii inferioare a corpului îi scutea de încurcăturile vechi ale rasei omeneşti. Artiştii, puşi în impas de-a lungul secolelor, nevoiţi să acopere cu frunză de viţă laturile impure, uneori jenaţi în faţa picioarelor de ţap şi de taur, siliţi să se ruşineze, pe bună dreptate — acum erau scutiţi

de orice asemenea probleme. Mai rămânea, în cazul expertelor, problema bustului, dar şi acesta era foarte avantajos acoperit, cu aceeaşi bluză albă.

Bluza semăna a uniformă medicală şi cuprindea talia în mâneci lungi, mâneci bine înnodate, din care mâinile nu puteau ieşi, căci şi mâna, la urma urmei, era indecentă şi inutilă.

Paganioni mai văzuse aceste cămăşi albe din care mâinile nu puteau ieşi, acest univers alb, pur şi lăptos al lui Ormuzd, acest plastic igienic, numai că scaunele erau atunci de metal, greu, cu picioare grele, pe când acum...

— Fireşte, îi zise Pascal, scaunele nu au picioare. Nu ştiu dacă aţi observat, dar fiecare spătar, în loc de picioare, se termină printr-un alt spătar, de care se sprijină celălalt trunchi omenesc expert.

— Dar nu vă simţiţi prost fără picioare ? întrebă Val.

— Experţii nu trebuie să lucreze cu picioarele, răspunseră ei râzând. Ar fi fost un risc prea mare. De altminteri, n-avem nevoie să ne mişcăm : Natan ne furnizează tot ce ne trebuie.

— Şi de ce m-aţi chemat ? întrebă el.

— Am dat de încurcături cu maşina, îi răspunse Blaise Pascal. Am zis-o eu de veacuri : *Maşina de socotit obţine efecte care o apropie de gândire mai mult decât orice poate gândi un animal.* Cum însă omul mai păstrează în el ceva de animal, maşina ne-a depăşit.

— Ar fi de preferat să mergem la mine acasă, interveni Mothe-Achard. Nu e bine să discutăm de faţă cu atâţia oameni.

Paganioni sui cele 12 trepte pe propriile sale picioare, în vreme ce trunchiurile principalilor experţi erau cărate de

o bandă transportoare. Casa lui Mothe-Achard, frumos mobilată, nu părea locuită : nici o cravată uitată pe scaun, nici o pernă cu urme de corp; servanţi invizibili, emisarii lui Natan, o îngrijeau, schimbau stofa mobilelor, le împiedicau să capete aerul uzat din apartamentele locuite de particulari. Semăna cu un hotel, luxos şi glacial. Avea câteva rame pe pereţi, cu rudele lui Mothe-Achard, dar dacă în locul lui ar fi venit un altul, fotografiile puteau fi schimbate în cinci minute şi nu se mai ştia că altcineva trăise aici.

— Sunt impersonal, se scuză Mothe-Achard cu un zâmbet, pentru că deţin şi funcţia de judecător. Omul vrea să ştie că va fi judecat imparţial: dacă te judecă B înlocul lui A, legea trebuie să fie aplicată la fel, verdictul se cere acelaşi. Impersonalitatea este garanţia dreptăţii. Oamenii fuseseră prea pătimaşi. Maşina i-a învăţat să se dezumanizeze.

Banda transportoare arunca din aer trunchiurile de experţi, iar aceştia cădeau de-a dreptul în scaun. Nu era ca la vechile lăzi, unde trebuia să desenezi un pahar cu cupa în sus, o umbrelă deschisă, o săgeată, un semn prin care hamalii să afle unde e susul şi unde josul. Compuse la fel, cu susul şi în sus şi în jos, trunchiurile specialiştilor cădeau în scaun la fel de bine cu oricare dintre părţi, mereu superioare.

— Era clar că maşina o să ne depăşească, urmă un expert cu numele de Nietzsche. Am anunţat de mult că *omul va fi depăşit.* Zarathustra mi-o spusese de mii de ani, ştia din sursă directă.

— Şi ce e rău în asta, dacă v-a depăşit ? întrebă Val.

— Are altă logică, spuse Leibniz. Un om nu poate

alerga mult peste 40 kilometri pe oră. Atât îl ţin picioarele şi plămânii. Automobilul scoate uşor peste 200. E deci mai logică roata, din punctul de vedere al maşinii. Pe urmă, gândindu-se la avioanele-jet şi rachete, a vrut să ne instaleze nişte reactoare, nu-ţi mai spun unde.

Val izbucni în râs.

— Nu cred că aţi găsit persoana cea mai competentă. Tot ce am învăţat eu, am învăţat după ureche.

— După ureche ! exclamă fericit un alt expert. Dar, domnule Pagan, nu vă daţi seama că acesta este sistemul ideal?

— Nu vă înţeleg şi nu mă cheamă Pagan. (Simţea o durere năprasnică la umărul stâng şi la inimă.)

— Există două feluri de inteligenţă, îl lămuri expertul numit Lajart. Zarathustra arată clar : e cea naturală şi cea pe care i-a spus-o Ormuzd la ureche. Deci, cea de a doua inteligenţă, artificială, e legată de limbaj, comunicabilă.

Paganioni deschise ochii, o văzu şi se bucură. Nu era tristă şi nici speriată, ca înainte. Era tot în uniforma de stewardesă, uniforma puţin cam ştearsă a companiei interplanetare a proximiştilor, era la fel cum o văzuse de două ori în viaţă, dar ceva era schimbat în privirile ei.

Unii afirmau că omul care a sădit un pom, n-a trăit degeaba.

— Prostii ! îşi spuse Paganioni, sub biciuirea oxigenului. Dacă aş putea face să dispară teama din ochii unei singure fete — dar să dispară pentru totdeauna — aş socoti că n-am trăit degeaba.

Autobuzul care se dezlipeşte de Târgu-Jiu şi înaintează pe drumul de munte face un cot larg, ca să cuprindă Crângulenii şi alte câteva comune în traseul său sinuos.

Autobuzul I.T.A. poartă pe bot iniţialele U.A.B., iar dedesubt, ca un om care şi-a descheiat cămaşa, are un grătar deschis : l-a dat de-o parte şoferul, provizoriu, vrând ca în maşină să pătrundă mai mult aer. Greu la deal cu boii mici. Urcuşul îi cere motorului eforturi, aerul de munte e uşor rarefiat, pasagerii sunt numeroşi, iar pe acoperişul maşinii au fost instalate bagaje şi coşuri legate cu frânghie, un plus de greutate care se face simţit mai ales la curbe ; motorul are nevoie de aer, oxigen, ca benzina să explodeze cu bine, acolo în adâncurile motorului. Îi apăsară adânc masca pe faţă, şuierul oxigenului se înteţi, iar medicul, clătinând din cap, o dădu uşor pe Greta de-o parte şi cufundă din nou seringa, cu focul ei lichid, în pieptul lui Paganioni.

Oxigenul îi aducea simpatia universului : era ca un manuscris lipit de tâmplă.

Stelele clipeau înţelegătoare, ştiau de el.

— Mi-am dat tot ce am avut, spuse omul.

Îşi vedea cei nouă fraţi, cei nouă bambini cu care crescuse împreună în jurul farfuriei de macaroane. Mi-am dat tot ce am avut mai bun, mi-am dat totul, pentru una dintre tabere, pentru voi. De ce mă loveşti ? De ce vrei să-mi faci rău ? De ce a fost nevoie de acest glonte ?

— Eu nu înţeleg... mormăia mereu pe drum omul procuraturii. (Până la urmă, nemaiavând răbdare, părăsi peisajul pe care-l vedea prin fereastra Moskviciului şi se întoarse spre doctorul Motaş :) Nu vă supăraţi, dar aş putea să consult şi eu documentele acelea ? Spuneaţi de nişte hârtii, că ar fi ameninţată viaţa unor persoane de vază din judeţ...

— Cum să nu, răspunse Motaş. Am tot dosarul aici, în geantă. O clipă...

Doctorul, deschizând geanta, îşi ridică brusc capul şi păli.

— Nu mai înţeleg nimic. Aveam dosarul aici, în geantă. Tovarăşe, aţi umblat cumva în... (Se corectă repede :) Aţi lăsat cumva maşina singură ?

— Uitaţi cu cine vorbiţi, răspunse jignit şoferul procuraturii, aruncându-i o privire urâtă prin oglinda retrovizoare.

Vinele de pe fruntea lui Paganioni se umflaseră. Ochii lui erau injectaţi de furie.

— Lăsaţi-mă ! şuieră el ameninţător. N-aveţi picioare şi n-aveţi mâini ! De ce să mă siliţi ? Nu vreau să vă lovesc ! Daţi-vă la o parte ! Nu mă interesează universul vostru antiseptic. Vreau să văd oameni. Lăsaţi-mă între oameni ! E sufletul meu, e singurul meu suflet.

Trunchiurile experţilor se strânseseră în faţa lui ca un zid alb. Îl împiedicau să vadă culorile lumii, răsfrângerea palǎ a soarelui între frunzele luxuriante ale junglei, crocodilii, țânțarii, oamenii goi şi asudaţi ; era frig în apartamentul lui Mothe-Achard, frigul impersonalităţii, frigul morţii, iar lui Paganioni îi era dor de căldura omenescului. Boilor ! Roboţilor ! Existau undeva oameni — încă — şi trebuia să ajungă la ei. Cu o mişcare subită, azvârli masa de metal peste trunchiurile albe. Sângele izbucni din câteva trunchiuri strivite, sânge alb, imaculat, limfă lipsită de globulele roşii, plasmă incoloră a maşinii de calculat, limfă leucemică lăptoasă, cancer alb şi neîmpăcat duşman de roşu. Câteva salturi disperate în josul treptelor de marmoră, dar, în locul oamenilor pe care se aştepta să-i găsească, Paganioni nimerise în mijlocul halei sferice de gheaţă, printre milenii, şiruri lungi şi duble de experţi cu mâinile

imobilizate.

— Produsul s-a despărţit de proces, spuse expertul tăiat şi multiplicat în două. Procesul era gândirea din creier, preciză expertul, iar una din gurile lui spunea asta, iar cealaltă afirma contrariul. Când gândirea a devenit comunicabilă, putând fi pusă pe piatră, produsul creierului a început să caute, până a găsit alt sălaş, mai potrivit.

— Nu mă interesează, răspunse Pagg, şi simţi din nou durerea aceea din inimă. Toată viaţa mea a fost pusă pe o carte : oamenii. Vreau să văd cum trăiesc oamenii. Nimic nu poate înlocui asta : vreau să văd cum trăiesc oamenii. Aici e tot adevărul. Altul nu cunosc. Vreau să trăiesc printre oameni, alături de oameni. Nu sunt singur. Există oameni şi trebuie lăsaţi să fie oameni.

— Gândirea omului intra des în conflict cu animalicul din el : de aci rătăcirile dualiste despre spirit şi materie. Maşina a fost creată special pentru logică şi el logică până la capăt. Rugăm acum turiştii să privească una din atracţiile oraşului nostru. Pe mâna dreaptă se întinde celebrul obelisc al lui Aristotel, construit din cifre de metal alb şi marmoră albă, peste care scrie, cu litere de email alb : *O imposibilitate plauzibilă este întotdeauna preferabilă unei posibilităţi neverosimile.* Maşina este imposibilitatea mai reală şi mai logică decât noi toţi.

— Nu e adevărat, mormăi omul din autobuz. Era un om îmbrăcat în haine groase de lână, un om mare şi greoi, tânăr încă, dar bolnav pare-se — bolnav de plămâni — căci pieptul său răsufla greu în aerul împuţinat al autobuzului. Se scuzase faţă de o ţărancă, ceva mai vârstnică (una din acele ţărănci căreia, după o vârstă, nu-i mai poţi ghici vârstă), îi explicase că e bolnav şi că-i pare rău că nu-şi

poate ceda locul. Îi spusese că, oricum, va coborî peste un sfert de oră, la Crânguleni. Va coborî. Ţăranca nu protestă. Dar, în sinea ei, socotea că omul vrea să şadă pentru că îl interesează foile de hârtie pe care le ţine sub ochi. Avea un dosar destul de jigărit, dar ţăranca privea cu respect foile bătute la maşină, copie de carbon. Omul o despovărase de coş : ţăranca îşi cumpărase de la oraş nişte praf de spălat şi alte câteva mărunţişuri, care nu se găseau la cooperativa lor din sat. Totuşi, îşi zise, poate că omul e bolnav : părea, într-adevăr, să respire greu. Ţinea coşul ei pe genunchi şi dosarul peste coş, şi respira greu. Poate că nu-i plăcea ce scrie acolo : poate că era o dare de seamă care nu-i convenea.

— M-am hotărât, spuse Paganioni. Vreau să trăiesc, să cad îndărăt, între oameni. Pe unde se iese de aici ?

Şirul paralel al gurilor experte îi trimise în cor un răspuns în zigzag.

— Pe acolo ! răspundea fiecare gură, iar perechea ei (de sus ? de jos ?) arăta direcţia contrară. Pe urmă, începură să se certe între ei. *Binele triumfă,* afirma râzând un oarecare Wilde, alcătuit din două jumătăţi corpolente, *răul e învins de către bine şi e întotdeauna pedepsit pe merit, iar metoda se numeşte ficţiune literară.*

Ba nu, îl contrazicea un oarecare Carrol, totul are o morală ; singura problemă este să poţi s-o găseşti. Un expert cu numele de Platon ceru ca poeţii să fie evacuaţi : mai rău ne încurcă, se plângea el.

Pagu era puţin intimidat, simţind atâtea milioane de ochi aţintiţi asupra lui.

— Maşina e o frunză. Schematic, are trei părţi : canalul de intrare, cutia de prelucrare şi canalul de ieşire.

— Şi ce legătură are asta cu frunza ? urlă profesorul Motaş. Nu-mi plac aceste aluzii la frunză. Cer ca frunza să fie ştearsă din procesul verbal.

— Daţi-mi voie, stăruia Pagu. Toată taina lumii este la cutie. Dacă avem de-a face cu o căruţă, principiul este simplu : cu cât împingem căruţa mai tare, cu atât o s-o urnim mai departe. La o maşină apropiată de fiinţă, lucrurile se complică. Dacă împingi mai tare pe canalul de intrare, nu rezultă automat că vei căpăta un răspuns mai puternic pe canalul de ieşire.

— Fiţi atenţi! îi avertiză Motaş. Individul acesta predică lenevia şi mersul de la sine !

— Nu. E ceva tot atât de simplu ca ieşirea dintr-un cinema : dacă se înghesuie prea mulţi şi prea tare pe o singură uşă, vor ieşi mai încet.

— Şi ce predici dumneata ? îl întrebă ironic un expert cu numele de Mott Ash.

Controlorul se strecura cu greu printre pasageri. Plătiseră cu toţii, în momentul suirii, dar controlorul avea sarcina să se asigure că taxatoarea nu şi-a pus de-o parte banii, în propriul ei folos ; trebuia deci să constate dacă toţi au bilete. Se iveau şi cazuri de şmecherie. Trebuiau combătute. Controlorul îşi făcea loc cum putea, cu „pardon” sau cu cotul, după caz. Pasagerii îşi pregătiseră biletele. Unii, mai ingenioşi, îl puseseră la îndemână, în dreptul materiei cenuşii, înfipt în panglica de la pălărie.

— Credeţi că scapă ? întrebă Greta Miller.

Medicii competenţi obişnuiesc să dea din umeri. Un umăr afirmă că da, celălalt că nu. Medicul palatului prezidenţial era însă deosebit de competent. Ştia că s-ar putea ca muribundul să-l mai audă. Şi, dacă-l mai aude,

răspunsul contează.

— Sunt sigur că scapă ! spuse tare doctorul, căutând să injecteze maximum de convingere în glasul său. Este un bărbat robust, încăpăţânat, îl aşteaptă o femeie frumoasă şi are o planetă întreagă de reparat.

Paganioni căuta să-i privească şi, întins pe canapeaua prezidenţială, smucea mereu din picior. Doctorul credea că e un spasm reflex. Nu-şi dădea seama că muribundul face un efort cumplit, pentru a goni de lângă el câinele credincios care îl aştepta, îl pândea pentru binele lui — să-i înhaţe sufletul şi să-l ducă în emisfera anabazică a vidului.

— O să scape, repetă medicul. A lansat o provocare, a sfidat o maşină uriaşă şi vrea să joace partida până la capăt.

Degetul lui Paganioni făcu un semn uşor, că nu.

— Nu vrei să joci până la capăt ? Te dai bătut ?

Paganioni făcu un nou semn, că nu e înţeles.

— Românul are dreptate ! interveni un expert cu numele de Bernard. Viaţa sau sistemul înalt înseamnă stabilitatea mediului interior, adică independenţa lui. Gradul de libertate al unui sistem arată independenţa pe care o are faţă de contingenţă.

— Nu se înţelege nimic, răspunse indignat Motaş.

— Cutia maşinii are legile ei proprii : nu e destul să împingem mai tare, ca să iasă mai mult.

— Faci aluzie la conducerea catedrei mele de psihiatrie din Craiova ?

— Fac aluzie la frunză. Frunza prelucrează informaţia sosită pe canalul de intrare : în principal, umiditate şi căldură. Toată taina vieţii stă în fotosinteză : pe canalul de ieşire, planta dă clorofilă. De aci, vegetaţie, animale, omul,

tot ce a urmat. Fără soare nu se poate. Opinteşte însă în frunză mai mult soare, şi va arde, se va usca.

— Să se şteargă frunza din procesul verbal şi să spună limpede ce vrea.

— Vreau, zâmbi Dedalus, să decodăm legile mecanismului şi să le întoarcem în favoarea noastră. Şi mai ales, partea a doua : să fie în favoarea noastră.

— Face aluzie la Marx, Engels şi toţi ceilalţi ! urlă exasperat Mothe-Achard. Un ofiţer din escortă, ridicându-se, îi aminti politicos că e arestat şi îl rugă să nu mai intervină în discuţie cu mugete deplasate.

— Reduse la morală, zise Paganus, toate moralele devin banale. *Se poate* — asta e tot. Se poate şi trebuie.

Paganioni îşi continua micul, imperceptibilul gest din deget. Medicul, deşi n-ar fi trebuit să-l obosească, fu biruit de curiozitate.

— Ce vrei să ne spui ? Că vei continua să te baţi cu maşina ? că nu vrei să te dai învins ?

Cu o sforţare care îl costa ultimii stropi de energie, omul îşi scoase de pe faţă masca, şi buzele sale, în loc să articuleze vreun sunet inteligibil, se arcuiră, încordate, încet-încet, se arcuiră în sus, până când cei trei oameni din jurul lui — fata, medicul şi generalul — înţeleseră. Paganioni, cu un efort adus de dincolo, ZÂMBEA.

— Pune-i iute masca la loc ! porunci generalul, iar Grete îşi întoarse faţa. Nu voia ca Paganioni, dacă mai poate vedea, să-i poată vedea obrazul.

— N-am înţeles ce-a vrut să spună, murmură intrigat medicul.

Generalul strânse din fălci.

— A spus-o foarte clar. Nu asta era problema, dacă el

o să scape sau nu. A vrut să spună că, oricum, pentru el bătălia era câştigată. A sfidat maşina. A râs.

— Aş vrea să trăiască. Asta ar fi victoria.

— În faţa maşinii ? surâse amar generalul. Nu, domnule doctor, poate nu-ţi convine, dar asta e : aparatul de ras ne supravieţuieşte. Ai avut un dulap ; mori, iar dulapul rămâne după tine. Lupta cu aparatul se măsoară în alte unităţi. A râs. Era în el ceva ce nu s-a frânt. Glontele a învins mecanismul. Nu şi gândul dinăuntru. Banal, dar e o consolare.

— Dar dacă moare ?

— Rămân eu, zise brusc generalul şi, trăgându-şi uniforma cu un gest scurt, ieşi din sala de consiliu.

Greta luă între palmele ei mâna lui Paganioni.

— Alo, tovarăşu' ! Dumneata, care citeşti ! Biletu' vă rog.

— Mă scuzaţi, zise omul închizând dosarul. Se căuta prin buzunare.

— Mai repede, vă rog, îl îmboldi controlorul, măsurându-l din ochi. Nu părea să fie un infractor. Se mai întâmpla ca un pasager sau altul să nu-şi găsească imediat biletul. Mai ales cei cu treburi multe pe cap. Se gândeau la câte în stele şi-n lună, uitau de datoria lor imediată. Era un lucru scuzabil, iar călătorul acesta părea foarte cumsecade. Că stătea jos, lăsând femei în picioare ? Cine ştie ce oboseală s-o fi strâns în el şi de unde : părea să răsufle greu. În sfârşit, omul găsi bileţelul şi îl predă, zâmbind a scuză. Precis, cu un gest de înaltă tehnicitate, controlorul îl luă şi îl găuri cu vârful unui creion chimic. Era un om foarte ordonat în muncă şi, după ce termina controlul, îşi trecea creionaşul chimic, invariabil, îndărătul urechii.

Se îndepărtase („biletul, vă rog“... „’ţumesc”... „pardon“ ...cot... „’letul vă rog“) când auzi din spate strigăte :

— Opriţi autobuzul! Opriţi !

Supărat, controlorul luă drumul de-a îndărătelea. Trebuia să facă ordine. Se auzeau strigăte :

— Unde mi-e dosarul ?

— N-am văzut nici un dosar.

— Era aici o ţărancă, avea un coş.

— Lângă dumneata ? N-am văzut nici o ţărancă.

— Opreşte, şofer ! Cineva mi-a luat dosarul!

— Că n-avem altă treabă, decât dosarul dumitale!

— Să tacă ! Daţi-l jos ! Să nu mai facă gălăgie!

— Dosarul !

— Fii civilizat, tovarăşe, nu te îndesa aşa.

— Parcă n-avem destule, şi fără ţipetele lui.

— Eşti prea mare, mă apeşi, dă-te mai încolo, mă înăbuși!

— Daţi-l jos.

Controlorul ajunse în sfârşit la locul disputei. Era o problemă delicată; era foarte greu să faci dreptate în asemenea cazuri. Controlorul nu văzuse nici un dosar. Pe de altă parte, omul nu era nebun, n-avea nici un rost să se plângă aşa, din senin. Dacă însă judecăm problema mai profund, cine avea interes să-i ia un dosar ?

Inevitabil, gândirea controlorului ajunse la problema conţinutului. Ce cuprindea acel dosar ? De asta depindea dacă cineva a avut interes să i-l ia sau nu.

— Tovarăşe, zise el, ce scria în dosarul acela ?

Omul, care acum era în picioare, înconjurat de coşuri, corpuri, sacoşe, respirând greu, răspunse :

— Bine, au dreptate. Dacă vor să mă dau jos, opriţi maşina şi cobor.

— De ce să cobori ? întrebă controlorul.

Într-un autobuz sunt tot felul de oameni. I.T.A. (fostă R.A.T.A., IRTA, DRTA) are o varietate mai mare ca la oraş, fiindcă pasagerii sunt mai amestecaţi. Ţi-e greu să-l înţelegi pe fiecare. Acesta, de pildă, avea bilet până la Crânguleni, şi totuşi voia să coboare acum. De ce ? Dacă îi luase cineva dosarul — ceea ce controlorul nu credea — normal ar fi fost să meargă mai departe, să vadă cine l-a luat. Oricum o întorci, omul e o fiinţă ciudată.

— De ce să nu cobor, întrebă arţăgos omul, dacă vreau eu să cobor ? E vreo lege, că n-am voie să cobor ? Scrie în Constituţie ?

— E ţăcănit, se lămuri controlorul.

Şi, întorcându-se la treaba lui („biletu'"... „pardon") îi azvârli peste umăr :

— Ai să cobori la prima staţie. Acolo se coboară, la staţii.

Ploua. Ploua des, îndesat, cu picături mici, strânse una lângă alta. Dacă exista undeva vreun corn al abundenţei, acum ploua din două. Omul mergea cât putea de repede, cu mâinile în buzunare, înfiorat în hainele lui groase. Din umezeala câmpului se ridica, prin sunetul ploii, un miros insolent, sănătate, fân, iarbă, pământ cleios răscolit, pini, bălegar, mirosul agresiv al brazilor, iar ploaia era traversată de palori, circulau prin aer adierile zugrăvelii ude şi ale acoperişurilor de lemn stropite cu apă, şi o bănuială de fum, dintr-un fir venit de departe. Între zi şi noapte, balanţa tremura uşor, cu platanele blând biciuite sub ploaie.

Mergea reglementar, pe partea stângă a drumului, ca

să fie cu faţa la maşinile care îi treceau pe aproape, din direcţie inversă. Erau rare. Omul le cerceta de departe, cu băgare de seamă şi curiozitate. I se părea că, în dosarul pierdut, citise ceva şi despre un Moskvici. Era ultima lui şansă : să-l vadă pe omul acela în Moskvici, să-i facă semn să oprească, să se explice. Nu era nebun. Nu sunt nebun. Nu voia decât să se facă sănătos, să poată respira normal, ca să-şi poată reîncepe lucrul. Costruire il socialismo. Nu vreau decât să respir şi să pot munci în pace. Fulgerele sunt mai dese înainte de ploaie şi mai rare în timpul ploii. Fulgeră. Şi există clipe când omul se aruncă în apă, să salveze un suflet, când se târăşte pe brânci, să readucă rănitul în tranşee, când femeia şi bărbatul sunt una, mai presus de viaţă, când, închişi în mină, neştiind dacă vor mai scăpa, oamenii sunt oameni. Aş vrea să bat în cuie acest fulger şi să-l fixez pe boltă. Nu sunt nebun, iar asta nu e nebunie. Fulgerul omeniei să rămână ţintuit aşa, nestins, bătut în cuie, să scapere fără să obosească. Această poveste, pe care aţi citit-o, n-a fost scrisă niciodată. Veţi trece de ultima pagină, ca şi când n-ar fi existat niciodată, şi vă veţi întoarce la treburile voastre. Nu veţi arunca îndărăt nici măcar un gând.

Pe la jumătatea drumului dintr-o comună de pe parcurs, se întâlni cu două siluete. Ploua într-atât, că nimeni n-ar fi ieşit din casă. Dar era un românaş, un flăcău de vreo 16 ani, nevoit să întârzie sub ploaie din pricina siluetei masive de alături, pe care căuta s-o grăbească prin lovituri de nuia, totuşi delicate. În puţinul pe care-l ştia, băiatul cunoştea totuşi acele uzanţe precise ale *savoire-faire-ului* popular, regulile menite să te ajute când treci prin viaţă. Erau schimbate pe la taclale, în faţa porţii, rostite la

bufetul comunal sau la şedinţe. Una glăsuia limpede : *Boul cu încetul merge. De-l sileşti, se poticneşte.* Muiat până la oase, blestemând întârzierea care îl ţinea sub ploaie, flăcăul se ferea să grăbească vita prea tare. Îi era oarecum şi milă de ea, deşi, fireşte, îi părea mai rău pentru el însuşi, sub atâta apăraie, dar nu poţi să le împaci pe toate, iar ploaia de mai face mălai.

Întâlnind cele două siluete, necunoscutul avu senzaţia că le-a mai văzut cândva, undeva. Se întâmplă, în viaţă, să ai senzaţia asta.

Dar nu trăia în comuna aceea, n-avea cum să-l cunoască pe băiat, al cărui obraz nici nu se vedea bine în lumina nehotărâtă, iar vita, fireşte, era ca oricare alta, cu fruntea lată ca un gând încăpăţânat, cu călcătura adâncă şi rară în jurul căreia mustea iarba. Băiatul spuse politicos *„bună ziua”,* iar necunoscutul, îngândurat, la fel de politicos, şi cu tot atâta dreptate în lumina aceea ţinută în cumpănă sub cumpăna mare a apelor, răspunse *„bună seara”.*

Drumurile lor se încrucişară şi se depărtară. Necunoscutul se gândea că e aşteptat acasă şi regreta că nu s-a putut vedea cu omul acela, care nu-l înţelesese. Aş vrea să-l mai văd, măcar o dată, şi să-i cer scuze. N-am vrut să-l jignesc. Îl înţeleg mai bine decât îşi închipuie. A fost o încurcătură ciudată, nişte hârtii de mit, de mit. Îşi repeta mereu : de mit, de mit, şi i se părea că aude, prin palorile ploii, un ecou. Emit Emit. Mereu şi mereu e numai vina mea. De ce mă mânii atâta, de ce nu pot să mă prefac că nu observ ? De ce nu învăţ să tac ? Dacă nu i-aş iubi, n-aş avea nici o pretenţie de la ei. Îi latră pe oameni numai câinele care iubeşte omul. Totuşi, ar trebui să fiu mai puţin

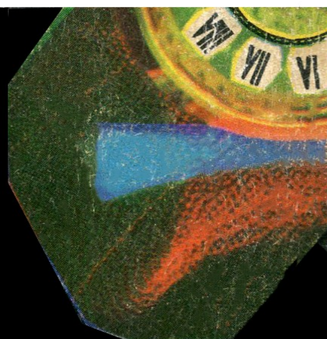
prăpăstios, toate se cer luate aşa cum sunt, boii de coarne şi oamenii de inimă, şi îşi amintea de flăcăul întâlnit adineauri, zgribulit, şiroind de ploaie cu boul lângă el, şi totuşi răbdător, un flăcăiandru care ştia că trebuie să laşi boul să meargă în voia lui, dacă vrei să ajungi departe.

În răstimp însă, pesemne că răbdarea omănaşului scăzuse sub cea a vitei, căci, prin ploaie, se auziră câteva pleznituri, parcă date cu latul palmei, iar murmurul indiferent al picăturilor fu sfâşiat de un răcnet fierbând de exasperare :

— Hiii, boală !

Lector: HERTA SPUHN
Tehnoredactor:CORNEL CRISTESCU
Apărut 1970. Comanda nr. 0241
Tipărit la Combinatul Poligrafic
Casa Scânteii.

EDITURA ALBATROS

O sferă a spart cadrul vieții lui Pagu:
năvălesc prin breșă generalul Minotaur și Dedalus,
suspectul computer numit Natan Înțeleptul,
spioana Pasifea și cibotoreadorul Shannon 3,
și von Neumann, fugărit de o ecuație pe galeriile unui gînd —
un gînd tragic, nebunesc, complicat, răzvrătitor
Dar există gloanțe care pot curma orice gînduri

EXISTĂ?

Lei 12